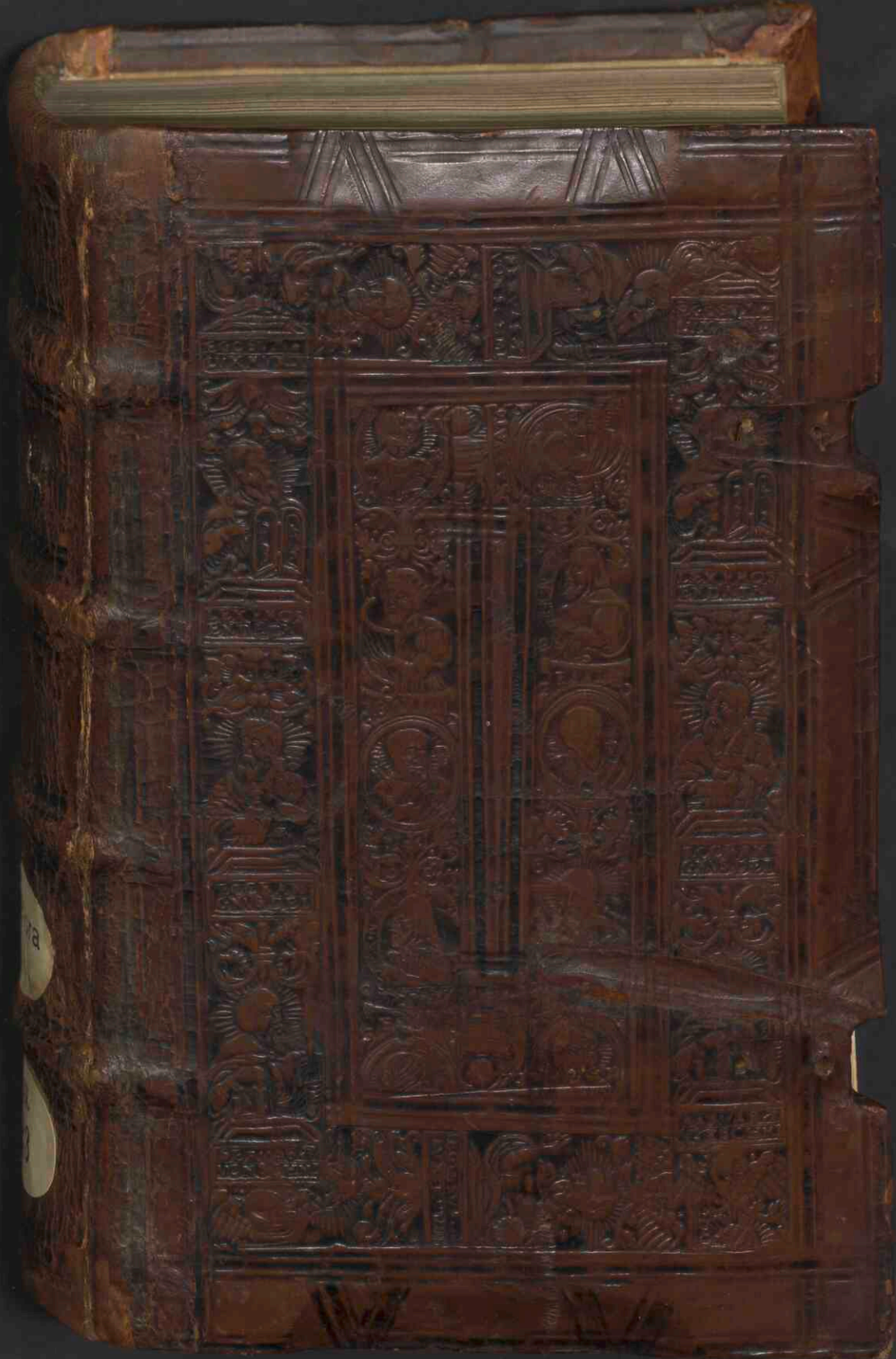

Protocol. dat is De Gansche Handelinghe des Gesprecks, te Franckenthal, inder CuerVorstelicker Paltz, met dien, welcke men Wederdoopers noemt, den 28. May begonnen, ende den 19. Juny deses, 1571. Jaers, voleyndicht.

<https://hdl.handle.net/1874/453043>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

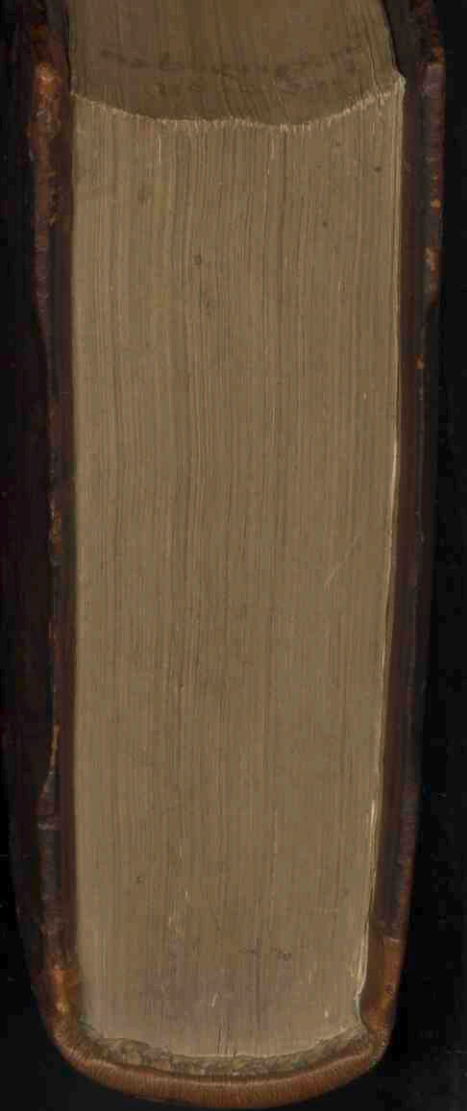
Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

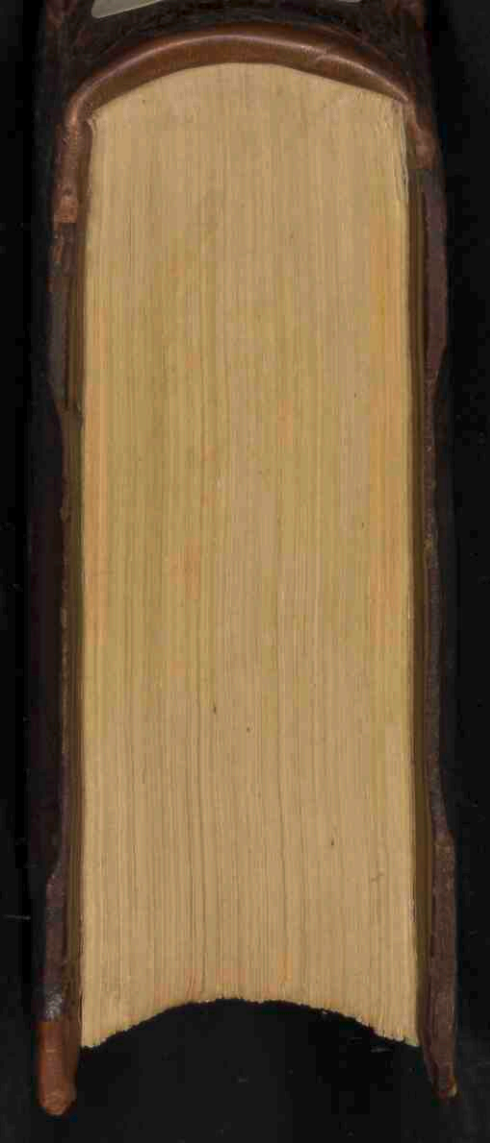
244

Rariora

E. qu.
123

proccoll
wednesdayes

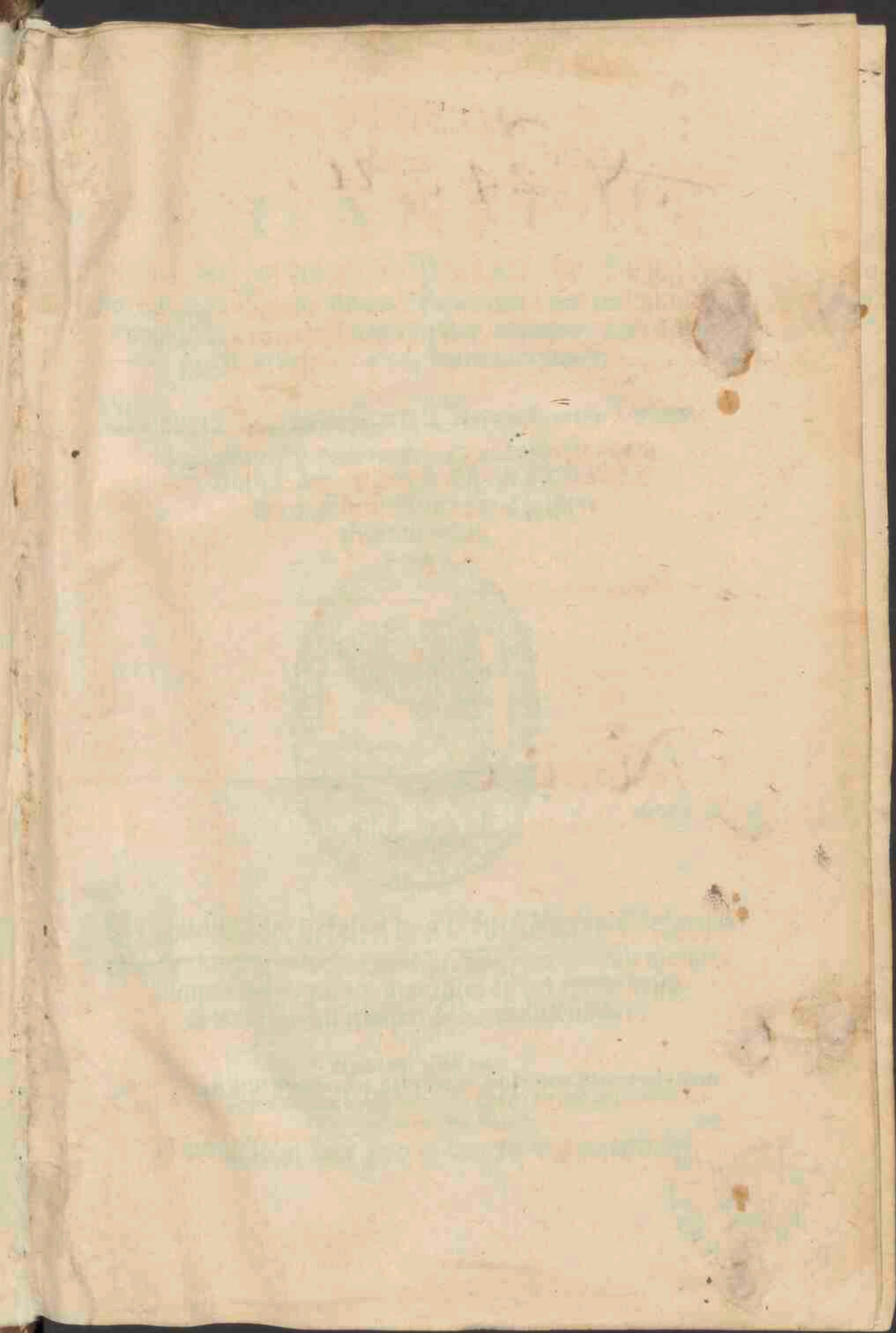

123

Theologia
Quarto n°. 123.

questamend 5. 12. 185

N° 24. u.

N B.C.

PROTOCOL.

dat is

DE GANSCHE

Handelinge des Gesprecks / te Franc-
henthal / inder Cuerdorstelicker Paltz / met dien / welke men
Wederdoopers noemt / den 28. May begonnen / ende den
19. Juny deses / 1571. Jaers / voleyndicht.

Wt den Duerlantschen Duytsche / in Neder-
landtsduytsch ghetrouwelich ouergheset / dooz
GASPAR VANDER HEYDEN,
Dienaar der Gemeynte Christi te
Franchenthal.

EX dono Buschely

Wat voor Artijckelen des Christelicken Geloofs
en ander dingen / in deser tsamensprekinge verhandelt werden /
salmen inde Geregister / die achter op het eynde deses
Boecx gestelt zyn / seer bequamelich vinden.

Rom. 16. vers 17.

Ick vermane u lieue Broeders / dat ghy toesiet / op die daer schueringhe / twee
dacht / ende erge nisse aenrichten / nenen de Leere / die ghy gheleert hebt /
ende wijcket vanden seluen.

Ghedrukt int Jaer 1571. den XX. Nouembz

PROTOCOL

dat is

DE GANSCHÉ

Handelingen der Gansche Kamer

van 1713 tot 1714

De Gansche Kamer

van 1713 tot 1714

van 1713 tot 1714

van 1713 tot 1714

van 1713 tot 1714

Handelingen der Gansche Kamer

van 1713 tot 1714

van 1713 tot 1714

van 1713 tot 1714

van 1713 tot 1714

Voorrede.

Gaspar vander Heyden / Wenscht

allen Christenchen ende goethertighen Lesers / So
des ghenade / ende vermeerderinghe der ga-
uen des heylighen Sheestes / dooz
Jesum Christum / Amen.

Christelicke Leser / de oorlake

dat ic my aengenome hebbe / dit Protocol / in
Nederduytsch ouer te settē / is eerstelick ghe-
weest / de begeerte der voornaemster Mannē /
die dit Gesprek gevoert en geregierd hebbe: eensdeels op
dat de vrucht desselue niet alleē bleue / onden genē die in
Duytlandt woonē / ofte die sprake verstaē / maer ooc onse
Nederlanderē (die ooc dagelijks met sulckē / ofte anderē
Wederdooperen te strijdē hebbe) mochte te nutte comē:
Anderdeels ooc / op dat soodanich Werck / n̄z vā yemandē
anders / die der sprake niet eruaren ware / ofte die tson
tijts / niet der reyne Leere / maer hare ghewin van herten
toeghedoen (ende daerom weynich acht nemen op de ee-
re Godes / ende de sichtighe synder Ghemeyuten)
inde handt genomen werde. De anderde oorlake der
ouersettinghe / is wt de eerste ghenomen / Naemlich / die
begheerte die ick oock hebbe / tot der eeren Godes /
de voozderinghe syner heyligher Waerheydt / ende de
liesoe minner metbroederen / ende aller goethertighen in
Nederlant / ende ouer al verstroyt / dien ick niet gerne yet
onthouden soude / dat ick hen tot harer sichtighe conde
mitdeplen.

Aengaende de ouersettinghe / daer van heb ick lieuer /
dat de Leser wt den arbeidt selue den prijs verneme / dā
wt mynen monde. Dit wil ick alleen segghen / dat ick
hope ghetrouwelick ouer ghesedt te hebben / den sin
van allen Sententien / sonder ecmighe toegheneychtheyt
ofte ongunste / der eener ofte anderer Partijen. Ick
hebbe my / so na byden hoochduytschen Text ghehouden

Voorrede.

als ick conde/ ende my ooc tsonthids lieuer met hooch-
duytschē woorde beholpen/ ofte twee voor een gheselt/
dan den sin duyter ghelaten/ ofte veel latynsche woor-
den/ daer door onse Nederlantsche Sprake vdozen wert
te gebuycken. Ick hebbe oock sommighe merchelicke
Erraten ofte Fauten/ die int hoochduytsche Exemplar
misozucht zyn / ende vergeten zyn te corrigieren/ verbe-
tert: Ende ouermids dat ick by/ ende inder Disputatie/
vanden beginne totten eynde gheweest ben / het welck
my grootelic inder ouersettinghe ghcholpen heeft / so
heb ick sulcks oock te lieuer ende te vpper dozen doen:
Nochtans also/ dat ick den Texte n̄ toeghesettet hebbe/
dan dat nootfakelick daer wt volgt. Ende daer den sin
te duyter vallen soude / van woorde te woorde ouer te
setten/ hebbe ick het ghene datter vanden mynen by ghe-
felt is/ om te veruullen/ met cleyne letter laten drucken

Ick heb oock sommighe Wenwysers/ ofte Registers ge-
maecht/ daer in de vooznaemste hooftstucken/ die in de-
sen Boeck begrepen zyn/ aengeteekent werden/ op dat
de Leser haest vindē soude/ wat hy begeert: Siddende al-
len Christenen/ ende goethertighen Lesers/ dat sy alles
tharer beteringhe ghebruycken.

Desen arbeyt heb ick ter handt genomen/ coorts na dat
het Duytsch Exemplar was begonnen te drucken: want
men heeft my daghelick toeghesonden / watter gedruet
was/ men heeft ooc in allen Semeynten/ en ouer al ghe-
schreyen/ dat ick het Protocol translateerde/ op dat de be-
geerte wat ghetroofst werden/ ende wiffen wat sy van-
der Disputatie te verwachten hadden; En ooc/ op dat hē
niemant lichtueerdelick onderwinden soude/ dit werck
(sonder daer toe beroepē te zyne) na te doene/ op datter
alleen eenerley Copijē ware/ ende also de ongelijchheyt
vande ouersettinghen vermydet/ ende volghens alle
occassien van lasteringhe/ ontnomen werden mochten.
Maer dit heeft by sommighen niet moghen ghelden/
want ick hebbe ouer een wyle/ Copijkens van mijn tran-
satie gesien/ diemen listelick vande Druckerijē ghecre-
ghen

Voordde.

ghen ende nagedrukt/ende in ander Steden gesonden en ouer al getoont heeft/als ofmen het selue woude na drucken: **Middelertijt** so wert het Protocol van nieuws ouer gesetter/(in hoe vele plaetsen dat sulchs gheschiet/ is my onbekent/ende met wat getrouwicheyt ende vlyt/dat sal de tijt leeren) door welcken allen/ gheen geringhe confusie ontstaen en sal/ tot na deel vander eeren Godes/ vander eeren onses Genadichsten Cuerdorsten ende Heeren/ ende der ghener/ dien/ dese Disputatie aengaet. Daerom wil ick allen Godsalighen ende goethertighen Lesers/ hier voor ghewaerschout hebben / hier met betuyghende/ dat ick gheen Tranlatie voor de mijne houden noch verantwoorde wille / dan die ghedruckt is met de Mediae letter Anno .1571. de 25. Nouemb. Met dat Teckē op het voor blat/ de Leeuw wt de geslachte Juda &c. Este die met deser Coppe in alles ouereencoet/ en door gaes gelijck lydēt. Niet dat ick hier mede myseluen verheffen ende ander verachten wil (want ick hadde wel moghen liden/ dattet eenen anderen opghelegt ende wel ghedaen geweest hadde) noch oock dat ick mijn Werck te seere rechtueerdighen wille/ (want weet my yemant inder ouersettinghe te berispen/ ick wilt geerne bekennen/ ende beteren) maer segghe/ datmen in sodanigen gewichtigen dingen Christelick ende slichtelick handelen soude/ ende my (diemen wiste dat hier mede onledich was) aenghesproken hebben/ op datmen malkanderen ten besten hadden beraden comen. Alleen voor ooghen hebbende/

Godes eere/ ende de voor deringhe synder Gemeynthe / ende onseluen. De Heere
gheue allen goethertighen
Lesers/ een ghesondt deel/
deel/ ende een aendachtich herte/
Amen.

(* *)

* 15

Christe

Chriftelike vermaninghe / der
 Cueroorzfeliker Paltzſiſcher Kerchendienare / die
 by den Geſpreke te Franckendale geweeſt
 hebben / aen / die door miſuerſtandt ver-
 ſtrichte of te verwerrede / genoemde
 Wederdoopers.

Geliefde Mannē / ghy weet v

ſonder twiſfel wel indachtich te makē / hoe ge-
 nadich en vādlich / de Doozluſtichſte hooch
 geboozne / Paltz Graue / Frederick Cueroorzſt
 ꝛc. Onſe genadichſte heere / v inden Wiſchriuen inden
 vergangenē April / tot eenen Chriſtelicken Gheſpreke /
 ende onderhandelingē wt Godes Woorde (van ſommige
 Artickelen onſer warachtiger Chriſtelike ſeligie / wete-
 ke uwe leeraers vooz ſommige Jaren / gelijck oock noch /
 hen onderſlaē hebbē / ſtrijdich ende twiſfelachtich te ma-
 ken) tegen den 28. May / te Franckēdal heeft latē beroe-
 pen / beſchriuen en voozderen. Daer beneuen ſult ghy
 ooc eenichſins vernomen hebben / hoe dat Geſpreck met
 der aenroepinghe des Naems Godes beghonnen is / en
 de 19. daghen gheduert heeft.

Alſo dat uwe leeraers / Vermaēders / Woorzſtanders / en
 afghcozdende / (der welker 15 verſchonen zyn / na haren
 noordruſt ende ghenoech gheſprokē hebbē / dē Geſpreke
 by ghebleuen / en eyndelick de gansche handelinghen on-
 derſchreuen hebben) niet alleen met gheduidt / ende int
 langhe verhoort zyn / maer dat wy oock allen mogelickē
 vlyt / aengewendet ende gebruyct hebben / om hen in die
 dingen / daer in sy ghedwaelt hebben / grondelick wt Go-
 des Woorzt / te onderrichten ende onderwiſen.

Maer aengheſten dat ghy / niet eygentlick weten en
 condt / wat beyde de partien / vooz bewiſſedenen ende
 gronden ghevoert / ende bewezen hebben / waer in men
 hem vereenicht hebbe / ende waer in niet / wie den
 beſten grondt ſpuder leere / wt Godes Woorzt vooztes

Voorrede

ghebracht hebbe / ofte niet: Ten lesten hoe uwe Lee-
raers / Vermaners / Doozstanders / ende afghesondene /
onse bewijfcedenen / die wy van allen Artijckelen (welc-
ke int Wtschrijuen vermeldet werden) gedaen hebben /
niet een eenighe ontbinden / ofte met Godes Woorde
straffen / ende grondelick wederlegghen / noch dock hare
meyninghe in gheenen Artijckel / met eendrachtighe ge-
tuyghenissen der Schrift / bewijfen connen: Maer heb-
ben de heylighe Schrift herwaert ende derwaert ghe-
stucht ende ghestummelt / hier een deel heftich ghedre-
uen / daer dat ouerighe verworpen. Ende dewijle dat
Protocol / ofte de handelinghe des Ghesprecks so lanck
is / dat sy niet wel en can afgheschreuen werden / op dat
ghy nu vande voozseyde Puncten een ghenoechsame en-
de grondelick bericht *baddet*, ende also aenleydinghe en
oozake mochtet hebbē / de Waerheyt te bekennen / ende
van uwe dwalinghen af te staene: So hebben wy niet
alleen vooz profijtelick / maer oock vooz gantsch noodich
aenghestien / dat de handelinghe des voozgemelden Ge-
sprecks / (also die toegegaen is / ende van beyden Partij-
en onderschreuen is) ghedrucht soude werden. Ende
daerom dies te meer / om dat de voozghemelde / die van
uwer syden byden Ghespreke geweest hebben / hen tsom
wijlen rondt wt hebben laten hoorē / ende vernemen /
dat sy de leere / die dooz Godes ghenade / in onse Here-
ken ghedreuen ende ghevoert wert / noyt also en hebben
hoorē verclaren. Daer om / of sy schoon niet terstondt
hare meyninghe verlaten / ende der leere van onse Here-
ken toestaen condē / so hebben sy nochtans trouwelick
beloeft ende toeghesegt / sy wouden der saken neerselick
nadencken / niet eygensinnich ofte herdneckichzjn / maer
so verre als sy in hare herten ouertuycht wierden / wou-
den sy de waerheyt aennemen / ende Gode de eere ghe-
uen. Op dat dan sy / ende ghy alle (die met hen in ghe-
lijcken misoerstande der Schrift / ende dwalinghe ver-
wickelt ofte verwerret zijt) de handelinghe recht be-
dencken ende onerlegghen condt / so hebben wy eerste-
lick v / ende daer na oock der gheheelder Christenheydt /
te goede

Voorrede.

te goede/ de handelinghe des voorszeyden Gesprecks/la-
ten ten voorszeyne comen. Vallen hier mede vziende/
lick biddende/ dat ghy dit werck anders niet en wilt duy-
den noch wtleggen/ dan gelijck wy ons boue verclaert/
ende van herten ghemeynt hebben. Daer beneuen ge-
liefde Mannen/ vermanen wy v trouwelick en ernste-
lick/aenghestien dat het v/uwer zielen ewighe welvaert
ende salicheyt geldet/ dat ghy dese nauolghende Punc-
ten/met vlijt bedencken/ende ter herten nemen wilt.

Eerstelick leert Paulus/Ephes.4. Datter eenen God/
ende een Gelooue zy. Dit spreekt hy niet alleen/vandē
tijt des nieuwen Testaments / euen als of nu inden nieu-
wen Testamente/alleen eenen Godt / ende een Gelooue
ter salicheyt zijn soude / ende datter te voozen een ander
ghelooue/ende wech ter salicheyt gheweest ware. Maer
dese woorden strecken haer wt tot tot allen tijden/ ende
dat blijft altijt ende ewelick warachtich/datter een Ge-
looue ter salicheyt gheweest is/ende noch zy/ende ewes-
lick bliuen sal. Dits de oorzake dat Paulus tottē Eph.
int 2.te voozen gesegt heeft/ dat de Propheten en Apo-
stelen/beyde op den hoecksteen (die Jesus Christus is)
ghegrondet ende gebouwet hebben: Ende daer na / dat
sy een huyfinge en Tempel des heerē zijn. Hiertoē dienēt
dat Paulus totten Rom.int 4. De Christenen des nieuwē
Testaments/kinderen Abrahams noemt/ daerom dat sy
het gelooue Abrahams hebben. Summa gelijck Chri-
stus een geestelick hooft / ende niet twee hoofden can
zjn: Also heeft hy een geestelick lichaem ende niet twee/
daervan hy een Salichmaker is/ghelijck Ephes.5.staet.
Daer wt volgt nu noodtwendichlick/dat Adam/Abel/
Noe/Abraham/ende alle ghelooouighe des ouden Testa-
ments/niet een bysonder Ghemeynte ende lijf zyn / het
welck een bysonder hooft/ende Salichmaker ghehadt
heeft. Maer dat sy met ons/ende allen warachtighen
ghelooouighen des nieuwen Testaments / tot aen het
eynde der werlde / een Volck Godes / een Ghemeyn-
te/ende een gheestelick lichaem zijn/daer van Christus

Voorrede

Jesus dat hooft/ende de Salichmaker is.

Nu bedenckt wat dese Ghemeynte Christi/tot alle tye-
 den/voor een bekentenisse sonder veranderinghe bestan-
 dichlick gehadt heest/ ende hoe gantschelick dat de uwe/
 (gelijck sy van uwen Leeraers int voorseyde Ghespreck
 ghedaen/ ende voorghedraghen is gheweest) der seluer
 bekentenisse der Kercken Christi/ vanden beghinne der
 werlt/tot op den huydighen dach/ teghen ende contrarie
 zy. Ende op dat wy u niet langher op en houden/ouer-
 legt met ernsticheydt/den 1. 2. 3.4.5.7.11. ende 12. Br-
 tijckel/welcke in desen Gespreke/na inhoudt des Wt-
 schrijuens / ofte Mandaets / zijn verclaert gheworden,
 Daer sult ghy ooghenschijnlick sien / dat de Ertzvas-
 ders / Propheten / Apostelen / ende alle waerachtighe
 Christenen / die dese vijftienhondert Jaren na Christi
 gheboorte gheleest hebben/ een veel ander bekentenisse
 vande Schrift des ouden Testaments/(welcke door de
 driuinghe des heylighen Gheestes/is beschreuen ghe-
 worden / soo Petrus daer van sprecckt) gehadt ende
 gedaen hebben/dan uwe Leeraers/Woostanders/Wer-
 maners/ende afghesondene / ghedaen hebben. Naem-
 lick vanden eenighen / eeuwighen / ende warachtighen
 Godt/ inden dzyen Persoonen onderscheyden / vanden
 eeuwighen Sone Godes / vanden tweeen Naturen in
 Jesu Christo/van synen Officien ofte Ampten/van syn-
 der verdienste ende de cracht der seluer / vande Kercke
 Godes/vande Erffsonde/ende verdozenheyt der men-
 schelicker Naturen vande Opstandinge deses vleesches
 vanden eeuwighen Verbonde Godes/ende de bedienin-
 ghe der Seghelen deses Verbondes/welcke den Sondt-
 ghenooten behooren metghedeyt te werden: Vanden
 heylighen Doop/ende Wondtmael/ van het Officie ofte
 Ampt der Quereheyt / ende het rechte ghebruyck des
 rechtmatighen Eedts / die in Godes Woordt beuo-
 len is. Daer wt moet noodtwendich/een van desen
 dzyen dinghen volghen / Naemelick / of dat de ghemel-
 de / Ertz vaders/Propheten/Apostelen/Martelaers/
 Leeraers / ende alle warachtighe Christenen / die dese
 vijf

Voorrede.

vijftighhondert Jaren lefleden / de voorghemelde be-
 kentnisse (de welcke wy met hen / lydte der Prophetis-
 scher ende Apostolischer Schrift / oock hedensdaechs be-
 kennen) ghehadt hebben / de Kercke ende Ghemeynte
 Godes niet gheweest zyn. Ofte / dat Godt / synen wil-
 le / ende de Leere / die ter salicheyt van nooden is / veran-
 dert hebbe / also datter nu niet meer een Gelooue / ende
 een Lichaem / maer tweederley gelooue / ende lichamen /
 ofte Ghemeynten Christi zyn. Ofte anders / dat ghy
 de rechte heylsame bekentnisse niet en hebt / ende daer-
 om oock / de Ghemeynte Christi niet en zijt / ghelijck ghy
 sonder gront des Goddelicken Woordts / te zyne wys
 maket. Maer dat de ErtzVaders / Propheten / A-
 postelen / ende alle vrome Christenen / de Kercke ende
 Ghemeynte Godes gheweest zyn / en sal niemant con-
 uen verloochenen. Dat oock Godes wille onveran-
 derlick is / ende de heylsame Leere / ende de Bekentnisse
 des gheloofs ter salicheyt / tot allen tijden / eenderley
 ende de selue zij / ende bliuen moet / is daer tot clær:
 Dat de Schrift van Gode getuycht: Godt is niet een
 mensch / dat hy lieghe / noch eens menschen kindt / dat
 hem yet soude berouwen. Dit is euen het selue dat
 Godt Malach / int derde Cappittel seghet: Ick ben de
HEERE die niet en liecht. Ofte ghelijck sommighe
 Texten hebben / niet en verandere / ofte verandert wer-
 de. Ende Jacobus int eerste: Alle goede ende vol-
 coemmen gauen / comen van bouen heraf / vanden Vader
 des Lichts / by welchen gheen veranderinghe is / noch
 verwisselinghe des Lichts ende der duysternisse. Ende
 wat can daer heller ende clarer gheseght werden / om te
 bewijfen / dat de bekentnisse des gheloofs / tot allen tijde
 eenderley / sonder alle veranderinghe gheweest zy? Dan
 dat de heere Christus / segt / Ioannis int veerthiende:
 Ick ben de **Wech** / de **Waerheyt** / ende het **Leue** / niemant
 en compt tot den Vader / dan door my. Item Actoz.
 in het vierde Cappittel. Daer Petrus vanden **HEERE**
CHRISTO spreekt / seghet hy alsoo: Ende daer
 en is oock in gheenen anderen salicheyt / daer
 en is

Voorrede.

en is oock den menschen gheenen anderen Naem ghegheuen/ daer in wy sullen salich werden. Daer wt blijckt claerlick / dat de wech totter salicheyt vanden beghinne der werlt / tot op den huydighen dach gheweeft is/ ende blijft / de rechte kennisse Christi Jesu / gelijk hy in syne Naturen/ Ampten/ Cracht ende werckinghe / inder Prophetischer ende Apostolischer Schrift/ beschreuen is. Aenghesien dat dan God onveranderlick is / ende de bekentenisse van Christo / ende de leere die totter salicheydt van nooden is / altydt eenderley is. Welcke bekentenisse ende leere / ghy niet en hebt/ ghelijck ghy wt die handelinghe des Ghesprecks condit afnemen : So volgt nootwendich dat derde/ Naemlich/ dat ghy de Kiercke/ ende Gemeynthe Christi niet en zyt/ maer het gaet v/ (oft schoon uwer vele/ in onuerstant pueren / ghelijck Paulus Rom. 10. vanden Joden betuycht/ ende naden eeuwighen Leuen streuen) ghelijck God van Israel betuycht/ Esai. int 3. Mijn volck uwe troosters verleyden v/ ende verstooren ofte verwoefften den wech dien ghy gaen soudt: Also overreden v/ uwe Leeraers dat ghy alleen dat heylighe wtuercozen Volck zyt/ de Kiercke ende Gemeynthe Christi. Maer het en is maer enen opghenomen waen/ ofte ghevatte opinie. Want als waert dat ghy schoon/ noch een veel heyligher leuen leydde / ghelijck oock alle kinderen Godes schuldich zyn / heylighlick nae den eeuwighen wille Godes / te leuen) ende in oodtmoedicheydt ende gheestelicheydt der Enghelen om hre ghincht/ (ghelijck Paulus totten Collossensen in het tweedde Capittel/ van sommighe verleyders schryft) soo en helpt toch al niet / nadenmael ghy dat hoofft niet en hebt / het welck is Jesus Christus / den welcken ghy noch in zyn Naturen noch in zyn Efficien kenne/ ghelijck de handelinghen des Ghesprecks wtwissen : Maer ghy meynt de Wet door Moesen gegeven / sy een grof onvolcoemmen dinck / het welke lichtelick can ghehouden werden/ maer Christus hebbe een volcomener Wet gheleert/ welcher nu alle Christenen schuldich

Voorrede.

zyn / ghenoech te doene. Daer mede maectt ghy wt Christo eenen nieuwen Moesen / die ons een stranger en scherper Wet gegeue heeft / dan de Wet Moysis is: Ende verloochemt also het Ampt Christi / ende sijdt den armen mensche / allen troost der Salicheyt af. Wy bidden v om uwer salicheyts wille / dat ghy dit niet vlijdt wilt ter herten nemen / ende ouerlegghen / ende daer beuenen bedenckē / dat / so ghy de Kercke Godes zyn soudt / so moeste Godt sonder Volck ende Kercke / tot op dat 1522. Jaer / (in welken Nicolaes storck ende Thomae Muntzer / het eerste beginsel uwer leere ghemaectt hebben) gheweest zyn.

Want wannecr gy schoon / alle Historien ende Chronicken doorleest / so en sult ghy vande beginne der werlt / gheen volck vinden / dat een sulcke bekentnisse des gheboofs ghehadt heeft / ghelick ghy hebt. Maer aengesien dat Godt vanden beginne niet sonder Volck / ende Ghemeynte / ende de ewighe Coninck Iesus Christus / niet sonder Coninck lijck gheweest is : Ende dat uwe versamelinghe eerst haer beghinsel / int Jaer 1522. ghehadt heeft : So volgt daer wt / dat ghy inder waerheyt / de Kercke ende het Volck Godes / niet zyn en condet. Souen dien / wannecrmen v schoon den Titel / ende den naem der Kercken geuen woude / dewyle dat ghy in so velen Secten ghedeylt ende gheschueret zijt / wie soude toch onder v / de Kercke zyn? Want dat ghy de Kercke zyn soudt / dat en sullē de hoetersche (die v als onchristenen verbannen) niet toelaten: Weel weynigher de Menmoniten / onder welken sommige zyn / (want sy zyn oock onder malanderē veelvoudich gedeylt) welke die ooc wederdoopen / die van v lieden gedoopt zyn geweest. So men den hoeterschen / den Titel der Kercken geuen woude / dat en sult ghy / ende de Menmoniten niet lieden. Also wederom / en sult ghy / ende de hoetersche / niet toelaten / dat de Menmoniten de Kercke Christi zyn. Ick swijghe nu van allen anderen Secten / welke alle wederdoopen / en daer van een yghelick / de Kercke Christi zyn wil.

Dit

Voorrede.

Dit gheliefde Mannen / en segghen wy niet / om v te vercleynen / ende verhaet te maken / Godt wetet / maer om v oorzalie te gheuen / om desen gantschen handel niet vlijt na te dencken / op dat ghy v seluen / eens wt het misverstant moegt ontweeren / de Waerheyt bekeunē / ende salich werden.

Dat hier ende daer vele ergenisse ghegeuen wort / vā den ghenen die hen Christenen ende Euangelische be-roemen te zyne / dat is hertelick te beclaghen / ende sodanige sullen hare straffe crügē (ten zy dat sy hen betteerē) maer daerom en soudemen hem vander Gemeynthe Godes niet affsonderen / maer bednicken / dat niet alleen in der Prophetischer / maer ooc inder Apostolischer Keereken / tot allen tijden / vele onordeningen ende ergenisse geweest zyn (gelijck Actoꝝ. 6. 20. 1. Coꝝ. 1. 3. 5. 8. 10. 11. 15. Ga. 1. 3. 5. 1. Thes. 5. 2. Thes. 3. Apoc. 2. ende 3. int langhe te lesen is): Daerom nochtans de vrome / hen vande Keercke Godes niet afghesondert / ofte schueringhe aenghericht hebben / maer hebbē sulchs Gode geclaecht / en alles moghelichen vlydt ghebruyckt / daer door alle ergenisse / hebben conuen gheweert ofte afghe-

daen werden. Verhaluen lieue Man-

nen / doet oock also / so suldy een goe-

de gheruste conscientie hebben /

ende de keercke Godes /

helpen beteren en-

de bouwen.

Daer

toe

verleene

v God sijn gena-

de / Amen. Datum

Heydelbergh / den vier-

den septembꝝis An-

no 1571.

(* *)

Voorrede.

Der Cuerworstelicke Paltz wt

schryuen/ ofte Mandaet van eē Christelick Gespreck/

met den Wederdooperen aenghestelt te

Franckenthal/ den 28. May

Anno 1571.

Vly Frederick van Godes

Genade Paltz Graue bydē Rij/ des h. Room
sche Rijcks Ertztruchses/ eñ Cuervorst/ her-
toge in Bayerē ꝛc. Ontbiedē allē eñ regelic-
ken/ onsen Cuer eñ Ond Amptlieden/ Burggraue/ Witz-
dommen/ Amptmannen/ Tant eñ Tolschryuerē/ Kiellern/
Schultheten/ Schafuern/ Burghermeesteren/ Richterē/
Raedlieden/ Schepenen/ Burgheeren/ ende Shemeyntē:
Ende ooc allen anderen Onderdanen/ eñ aenghehoorigē
onses Cuervorstendōs/ van Geestelicken ofte Werltlic-
ken Stande/ onse genade/ ende laten v hiermede weten.
Radien dat hoochste Goet/ eñ het eenige Eynde des mē-
schelicken leuens is/ dat de ewighe warachtighe God/
(welcke van syner Naturen onbegripelick is) vande mē-
schen/ als syne Creaturen/ die na synen Beelde geschapē
waren/ also/ ghelijck hy hem seluen in synen Woorde ge-
openbaert heeft/ ghekent/ ende na synen wille gheert
werde. Soek hoe een mensch meer gauen van God/
voor andere / ontfanghen heeft / hoe hy meer schuldich
is / de selue tot dien eynde aen te wenden. Ende
na dien wy dan / dese beroepinghe van Gode den
heere ontfanghen hebben / dat wy desen Lande tot een-
der Cuerheydt voorgesettē syn/ ende dat wy voort aen/
so langhe als ons de Almachtighe Godt onsen Onder-
danen laten wil/ alle middelen ende weghen begheeren
te soecken / soo vele als door menschelicke swacheydt
gheschiedden can / dat / dat voorgeselde Eynde /
niet alleen voor onsen eyghenen / Persoon / maer
oock by onsen aenghehoofenden lieuen / ende ghe-
trouwen

Voorrede.

trouwen Ouderdanen/die ons van Godt betrouwt zyn/
 machte geuoordert werden/ so hebben wy tot noch toe/
 met der daedt beuonden/ dat sulcke warachtighe kenniſſe
 se ende Dienst Godes/ na synē Woorde/geen dinck so
 seere v̄hindert/ als tweespalt en tweedzacht inder Veere:
 Welcke/waer sy inbrecht/ de arme onuerstandighe mē
 schen/ ofte vanden warachtighen Godt / tot versierden
 valschen Afgoden ende Afgoderijē/ tot eyghenen ver
 sierden Godsdienst/tegen zyn Woort ende Wille: Of
 te anders tot verachtighe Godes/ ende aller Aeligie/
 tot eenen beestelicken Godloosen / ende ongebondenē
 leuen/ende van de ewolge Salicheyt/tot der ewiger ver
 doemenisse/afvoerert ende verleydet.

Nu ist openbaer/dat ter stont int beginsel / des Lichts
 des h. Euangely ouer al int Rijk/ sommighe diemen
 Wederdoopers noemt/ bysondere leere/ende ghebruyce
 ken inghevoert hebben. hebben oock hier ende daer/
 (gelijck oock in onsen CuerWoortendoeme) byden een
 voudighen/en den menschen/die in der h. Schrift onge
 oeffent zyn/ aenval ende aenhanck ghecregen: Den welc
 ken hier voortijts/ allerley wederstandt gheschiet is/bey
 de door Christelicke tsamenspreekingen/ende oock door
 wtwendich ghewelt/op dat een yeghelijck zyn Ouderda
 nen/ voor hen bewaren mochte. Soo coemt ons ghe
 loofweerdich vooren/dat hen sommighe/ende in sonder
 heyt hare Woortstanders beclaghen/dat sy niet genoech
 saem ghehoort en zyn/bethen ofte beschuldighen oock
 onse Kercken/van allerley onordeninghe ende val
 sche leere.

Ende hoe wel hier voortijts/wt beuel onses vriendelic
 ken lieuen Heerē/en Reuen Saliger/wijlē Paltz Graue
 Ettho Henrichen/Anno. 1557. met hen een Ghespreck
 te Pfedersheim gehouden is/(daer toe hen Geleydt ghe
 gheuen was)ende met hen wytloopich na noordrust/ghe
 tracteert ende ghehandelt is geworden: Daer beneuen/
 dat tot noch toe in onsen Kercken/beyde door Openbare
 wtgegaene Confessie ende Bekentenisse der Veere/oock
 anstellighs van allerley goede Ordinancien/naer het
 Woort

Voorrede.

Woozt/ende het beuel Godes/hen billich een verghe-
noeghen soude gheschiet zyn / ende dat sy onsen goeden
wille (om de Waerhz ende de erre Godes te voorderē,
Item om de eenicheyt der Kercken te soccken) wel be-
hoorden ghespuert te hebben / nochtans dewijle wy wt
Chzisteliker liefde/niemant daer voor houden wille/dat
yemāt moetwillich en wetende/ God ende syner Waer-
heyt wederstreuer: Item om dat de Satan de menschen
also nagaet/dat hy se dickmael wissmaecht dat sy Godes
Woozt voor hen hebben/het welck nochtans dicmaels
der menschen ghevatteden waen ofte opinie/stracks con-
trarie is.

So hebben wy (beyde om onser armer Onderdanen
swachtheit te helpen/ooch om den seluen/ende sonderkin-
ge/haren Wozstanders/ de Artickelen onser Chzistelic-
ker Leere/en Bedeningen/dooz vriendeliche tsaenspre-
kinghe te verclaren/en den genen die niet wt opgesetten
trozt/moetwille/en verstockinghe/maer hen wt eenvou-
dicheyt en misverstant van onser Kercken so verre afge-
sondert hebben/alle Chzistelicke middelen ende weghen
te openen/om hen wederom tot den seluen te begheuen)
by ons besloten/ een vrye/opentlicke/ ongheschoude on-
derredinge/en Chzistelic Gespreck toe te laten/ ende op
den 28. May/deses loopēde eenen tseuentichsten Jaers/
in onser Wicken Franckenthal aen te stellen/gelyck wy
dan den ghemecken dach hier mede wt schryuen/aenstel-
len en benomen/ in dier manieren/dat wy allen ende ve-
gelicken (Wozstanders/Wermaners/ende Leerars/der
wozseyder leere/desghelycks ooch allen den ghenen/die
deser leere aenhanghich ende toeghedaen zyn / sy zyn
ooch van wat opinie/meyninghe ende naem / als sy wil-
len/ende hen tot noch toe/in onsen Cuervozsendomme/
byden ghenabuerden/oste ooch elders in ander Wozsen-
dommen/ende Landtschappen / hen onthouden. Item
den ghenen/die tsomtijds in onsen gheuanckenissen/ost-
te bewaernissen ghewoest zyn/ende daer wt ghezoken/
van ons wten lande verwoesen / oste andersins ontwe-
ken zyn) ons vry/sterck/ ende seker Geleyde/te water

Voorrede.

ende te Lande/ inder bester formen/ ende maten/ als wy willen te vergheleyden gegheuen hebben. Also dat sy veertiendaghen vooz/ ende veertien daghen na den vanden ghestelden daghe/ vry onverhindert tot den Gesprecke verschijnen/ ende dooz onsen Tuervorstendomme reysen moghen / also nochtans / dat sy hen des leerens ende doopens gantschelick onthouden/ ende hen na het recht ende de gebuyck des Seleydes houden / ende bewysen. Ende op dat sy ymmers onse goede gheneghenthey/ tot deser vriendelicke tsamenspreekinge / spueren ofte mercken mogen/ ende dat niemant van haren Voozstanders/ ende Leeraers onschuldiginge van wt te bliuen/ vooz te wesen hebbe/ om den dieren oncoft wille: So willen wy de selue Voozstanders ende Leeraers/ die vanden haren afgeordent ofte gesonden werden/ om den Gesprecke werckelick by te wesen/ so vele als harer is / met herberghe/ spijse ende dranch ter noodtdruft laten versozghen/ so langhe als het Gespreck duert: Ende voozt salt eenē yeghelicken / hy sy Wederdosper ofte andere/ vry staen toe te hoorzen. Ende op dat alle onordeninghe vernijdet soude werden/ so hebben wy de Artickelen/ daer van de tsamenspreekinge zijn sal/ in Schrifte laten veruatten/ ende desen onsen Mandate aenhanghen.

Daer willē wy eerstelick / twee ofte dzy vreedtsame en Godsalige Mannen verozdenen/ die de geheele tsamenspreekinge sullen leyden en richten/ op datter geen confusie en werde. Ende de eenen Artickel/ sal na den anderen/ ghelijck die inder ordeninghe begrepen zijn/ voozgenomen werden. Een yegelicke partije sal zijn rondegode ende ontwyselicke bekentenisse/ die niet herwaert ende derwaerts can ghedyddet werden/ daer op doen. Welcken Artickel eyndelick afghehandelt ende wtghevoert wert/ die sal opgheteekent werden. Maer in welckemen strydich is/ daer van sal ghehandelt werden. Ende gheener partije en sal toeghelaten werden/ van den seluē op eenen anderen te vallen. Maer sullen ten beyden sy den/ byder voozghestelder vraghe bliuen/ tot dat die na noodtdruft ten eynde wtghevoert zijn / ende dat gheen partije

Voorrede.

partije/ ander Argumenten en gronden voort te brengen heeft. Ende in dien datter oock ander Puncten mede inuielen/ dan die inden navolgenden Artickelē deses onses Mandacts/ begrepen zijn/ ofte dat yemant hem van andere Artickelen begheerde te bespreken/ dat selue sal eender yeghelicke partije oock ongheweyghert zijn/ na afhandelinghe der voorghemelder Artickelen.

Op dat oock alle dinghen/ te sekerder in ghedachtenis se bliuen/ ende datmen hem ter noot indachtich maken can/ watter eygentlick ghesproken is/ so willen wy twee ofte meer/ veerdige ofte rassche Schrijuers verordenen/ die al het ghene datter ghesproken is/ so veel moghelick is/ op schrijuen sullē/ ende wanneer het geschreuen is/ ter stont ende eer/ dan de ander partije daer op andtwoorden sal/ weder lesen sullen/ oock beyden partyen Coppe daer van laten hebben.

Daer en sal ooc op eenmael maer een alleen sprekē/ toch salt eener yeghelicker partijē vrij staen syne bysitters te hebben/ ende andere sprekers/ of Colloquentē in de plaetse der eerster te verordenen/ ofte indien de eerste wtghesproken heeft/ ende datter een vande bysitters/ yet wat toe doen wilde/ sulchs sal hy oock macht hebbē te doene. Ende dit zijn de Artickelen/ daer van men handelen sal/ ghelijck hier nauolcht.

1. Vander heyliger Schrift.

Of de Schrift des Duden Testaments den Christenen so vele ghelde/ als de Schrift des nieuwen: Dat is: Of de Leere vandē Hooftstukken des Christelicken Geloofs/ ende Wandels ofte leuens/ so wel wt den Duden Testamente/ can ende

Voorrede.

moet bewesen werden/ als wt den
Nieuwen:

2. Van Godt:

Of de Vader/ Sone ende Heylige
Geest/ dat eenich Godlick Wesen
zijn/ Doch in dry Personen onder
scheiden:

3. Van Christo.

Of Christus dat Wesen synes blee
sches / wt der Substantie des blee
sches/ der Maget Marie/ ofte / van
ergent elders aengenomen hebbe:

4. Vander Erffonde.

Of die Kinderen inder Erffon-
de ontfangen / ende gheboren wer-
den/ ende derhaluen / van Natu-
ren kinderen des toorns / ende des
euwighen doodts schuldich zijn:

5. Vande Keercke.

Of die gheloouighe inden ouden
Testamente met den gheloouighen
inden nieuwen Testamente / een
Gemeynte en Volck Godes zijn:

6. Vande Rechtereerdichmakinge.

Of de

Of de volcomen gehoorzaamheyt
 Jesu Christi door het waerachtich
 gelooue gebattet / of angenomen/
 die eenighe ende alleen genoechsa-
 me betalinge onser sonden / ende de
 doofsake onser eewigher Salicheyt
 zy: Ofte anders: Of wy ten deele
 door het ghelooue in Christum wt
 ghenaden / ende ten deele van we-
 ghen des Cruyces ende der goeder
 Wercken / salich werden:

7. Vande opstandinghe des vleeschs.

Of dat wesen deses vleesches / ten
 Joncksten daghe wederom sal op
 staen: Ofte dat een ander van Go-
 de gheschapen sal werden:

8. Vande Echt.

Of de Ban ende het onghelooue /
 de Echt scheyden:

9. Vande Gemeynschap der goederen.

Of die Christen eyghen goede-
 ren coopen / ende besitten mogen /
 sonder quetsinghe der Christelic-
 ker liefde:

Voorrede.

10. Vander Ouerheyt.

Of een Christen / een Ouerheyt
zijn / ende die boose met dē sweerde
straffen mach:

11. Vanden Eedt

Of den Christen toe ghelaten zij/
rechmatighe Eeden by den Naem
Godes / te doen: Dat is God tot
ghetuyghenisse der waerheyt: aen
te roepen:

12. Vanden Doop.

Of de kinderen der Christenen be-
hooren ghedoopt te werden:

13. Vanden h. Auontmael.

Of dat Heylich Auontmael al-
leen een bloot / ende ledigh kent
teecken / ende vermaninghe / tot
gedult ende liefde / ofte dattet oock
een crachtighe versegghelinghe zij /
der Saligher ghemeynschap / Wel-
ke alle geloouighe met Christo heb-
ben tot den ewighen Leuen.

Hier op is aen v allen / ende eenen yeghelicken / ons
renstelijch Seuel / dat ghy dese onse verclaringhe ende
Man

Voorrede.

Mandaet/opentlick in allen Steden/Wlecken/ende Dorpen/van onsen Landtschappen/ende wat dien aengehoort/ eich is/ opentlick aen de gewoonlycke Plaetsen aenslaet sult: Item sulchs oock de twee naefte Sondaghen nae ontfanghinge desseluen/ door den Kercken Dienaer van elcker Plaetsē/vandē Predichstoete den ge mynen volcke/ laten voorlesen/ op dat hem yeghelick daer na richtē/ ende niemant hem van onwetenheyt ontschuldigen moghe. hier aen verrichtet ende doet ghy onsen ernstelicken wille ende meyninghe. Datum heydelberg/ onder onsen/ hier voor ghedzuchten Secretet/ den 10. Aprilis. Anno 1571.

Actien ofte handelinghen / dat is/ gespreken/eich Gespreck in eenen haluen dagh/ onderscheydelick afgedeylt. Tsamen 37. Actien.

De eerste beghint.	Fol. 1.	De 20.	Fol. 326.
De tweede.	Fol. 28.	De 21.	Fol. 344.
De 3.	Fol. 47.	De 22.	Fol. 358.
De 4.	Fol. 60.	De 23.	Fol. 378.
De 5.	Fol. 76.	De 24.	Fol. 393.
De 6.	Fol. 89.	De 25.	Fol. 411.
De 7.	Fol. 105.	De 26.	Fol. 424.
De 8.	Fol. 118.	De 27.	Fol. 441.
De 9.	Fol. 137.	De 28.	Fol. 455.
De 10.	Fol. 153.	De 29.	Fol. 474.
De 11.	Fol. 173.	De 30.	Fol. 486.
De 12.	Fol. 188.	De 31.	Fol. 505.
De 13.	Fol. 204.	De 32.	Fol. 518.
De 14.	Fol. 218.	De 33.	Fol. 536.
De 15.	Fol. 239.	De 34.	Fol. 549.
De 16.	Fol. 255.	De 35.	Fol. 570.
De 17.	Fol. 277.	De 36.	Fol. 586.
De 18.	Fol. 290.	De 37.	Fol. 602.
De 19.	Fol. 312.	Recapitulatio.	Fol. 613.

Voortede

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Handwritten title or header, possibly a list or index title.

Handwritten text below the title, possibly a subtitle or introductory text.

Table with multiple columns and rows of handwritten entries, possibly a ledger or list of items.

De openinghe des

Daechs/ en ghelprecks te Franc-

kendale: Van wegghen des Cuerdorsten Paltz

Grauen etc. Dooz Doc. Christofforum Chem.

DE Doorluchtichste/Hooch- Act. 1.
ghebozen Dorst ende heere/heerefzedericht

Paltz Graue by den Kijn/ des h. Room-
sche Kijcks Ertzdruchses en Cuerdorst. her
toge in Beyerē .tc. Mijñ genadichste heere/ laetet
syner Cuerdorstelicker Shenaden/kerckendicnaren/
die hier tegenwoordich sijn / ende v lieden diemen
Wederdoopers noemt: Desgelicken den geheelen om-
standt des volcks: ghenadelich te kennen geuen en ver-
melden. Dat ghy v sonder twijfel wel wetet indachtich
te maken wt syner Cuerdorstelicken Shenaden inden
Duck vut geganghen en Publiceerden Mandaet / wt
wat Christeliche hoochnoodwendigen/ en gewichtigen
doorzaken syne .C.W.S. beweecht sijn geworden/ een
Christelich gesprek aen te stellen/inde saken / die onsen
Christelicken gheloone aengaen: ghelijck doech dat voor-
gemelde Mandaet selue/ alsulcks/ op blancste met hem
brenge ende wtwijst. Ende Insonderhe ydt/ dat syne
C.W.S./ euen int beghinsel tot eenen inghanck syner
C.W.S. Regieringhe/ niet hoogers ghehouden hebben:
en (als eenen Christelicken Magistraet/ wt cracht synes
dragende Ampts) hem aeggeen dinc so vele latē gelegen
zyn/ dan dat syne getrouwe en lieue Onndanen / tot de
waerachtighe kennisse Godes/ als tot een Fonteyne en-
de doorszponck alles goets/ gebracht werden. Ende ter
contrarien/ dat alle valsche leere/ ende afgoderie/ als een
doorzake alles boosen/ by henlieden/ zo veel als mogelich
is/ afgestelt werde. Gelijck doech syne .C.W.S. na den
wille Godes selue tot sulcker kennisse gecomen sijn/ ende
daerom

Protocol.

daerom doech met rechte alle middelen ende weghen gesocht hebben/ende oec noch soecken/op dat de voorszreuen Onderdanen/tot der seluer kennesse/ en also tot tydelicker en Ewigger Verschaeft gebracht werden mochten:welcke syne. C. B. S. hennieden niet weynigher als hem seluen gunnen.

Ghelyck dan/Gode sy lof/syne C. B. S. In syn Cuer Vorstendom daerom goede ordeninge gemaect ende aegestelt hebbe: Daer wt sy doech gernem cleynen nut ende vrucht/by synen Onderdanen gespuert hebben/ Maer sy hebben daer beneuen ooch inde aengestelde Visitationibus beuonden/dat sulcks zynder C. B. S. Christelick voornemen/ende ordinantien/ door de ingezokene dwalinghen/misuerstandt ende twee dracht inder Leere/ in eenigher wyse verhindert is: ende datmen der seluer voorzghenoende Onderdanen (insonderheydt door die welckmen Wederdoopers genaemt heeft) heeft ontfstaen te verleyden/ende datse in vele manieren zyn verergert geworden. Maer daertegen hebben zyn. C. B. S. alle tijdt/als eenen Christelicken Magistraet die behoorlickemiddelen aen de handt ghenomen/en daer op ghelettet/Op dat die gheualene weder opgherechter: Die dwalende op de rechten wech gebracht: Die valsche leer ringen ontdeckt: Die lieue Waerheyt ten voorszijn gebracht: Die rechtgeloouinge int gesoder Leere gestercht: Ende dat also een yeghelic totter rechter kennisse des Goddelicken willens ende woorts gewoerdert werde. Ende also hadde syne. C. B. S. verhoept/dat een yeghelic daermet te vreden gheweest/ende hem der Christelicker eenicheyt beulyticht hebben soude.

Maer datmen sulcks by v lieden niet heeft connen te weghe ghebringhen/ hebben syne C. B. S. der menschelicker swachheydt ende onuerstant toegheschreuen als die van natueren tot dwalingen ende blindtheyt geneeygt zyn: Maer hebbe noch daerbeneue altyt verhoept/ (dewyle sy yegelicken dat woort Godes onuerualsch/ lauter ende reyn hebben late voorzdragen) dat de genedie noch het rechte verstandt des seluen niet ghecreghen hadden

hadden door de voozschreuen goede middelen/ doek met ter tijdt daertoe ghebracht souden connen werden.

Ende in sonderheyt hadden syne. C. W. S. verhoept dat sy / diemen Wederdoopers noemt / tghene dat syne C. W. S. ende desseluen Voozaders Vossaliger gedachtenisse in haren Kercken ende Scholen / uut Godes Woorz/ Christelick en Godsalichlick verordēt hadden: niet souden vooz onrecht ghehouden/ ende hen van hare voozschreuen Keercken afgesondert hebben/ noch hare gewatte de dwalende leere/ niet wyder wtghebruydet ende der seluer gheliefde Onderdancn/ ghelijck oock an der nabueren/ ongerust en dwalende gemaeckt hebben.

Maer ouermits dat sulcke niet gheschiet en is / ende men selue van hen niet heeft connen vercrigen: Maer dat veel meer syne. C. W. S. dagelick met hooghster becommernisse sien ende hooren moetē/ datse hen niet allez van de selue Keercken afghesondert hebben/ ende noch andere met hen verleyt: Maer oock datse in desselue wtghegeuene ende ghepubliceerde Keercken/ ende andere ordeningē allerhande seplen ende ghebreken ghesraft: en daertegen haere eeghe leere/ als vooz recht wtghebruydet hebben / ende hen dickmael beclaecht / datse harer meyninghe / ende leer haluen / niet ghenouchsacm verhoort/ maer verdoemt ende veruolcht zijn gheworden.

So heeft syne C. W. S. na derempel der ouder Apostolischer wyse ende Veere/ dit Christelick gespreck vry vooz eenen yeghelicken aenghestellet/ om die Waerheyt daer dooz aenden dach te bringen. Ende op dat ghy en andere/ niet alleen der seluer geneychde wille tot desen wercke spueren ende sien mochtet / maer oock met wat ernst hy hem dat selue ter herten nome. So hebbe syne C. W. S. hem seluen hier Persoonelick willen laten vinden: Ende also selue den Colloquio een beghinsei wille maken: wilde daer beneuen niet lieuers sien / dan den seluen totten eynde toe te moghen by bliuen: Maer ouermits hy wt allerhande gewichtige doosaken verhindert werdt / insonderheyt om syne lijfs ghelegentheyt wille: en doek dat hy nu een goede wyle by zijnder hof

Protocol.

houdinge niet geweest zijn so wille syne C. D. S. syne Maerschalc &c. En andere Raetshere hier tegenwoordich/ ende die deser saken verstandich syn/ in syne plaetse hier mede dit opgelecht en beuolen hebbe: datse by dese gespreke totten eynde toe bliuen/ ende dat selue na luyt des Mandaets dirigieren ende richten.

Maer op datmen niet meynen soude/ als of het symie C. D. S. ghedachten / by dese verordeninghe te laten bliuen/ ende hem deses wercks niet verder aen te neme: So heeft syne C. D. S. beneuen de voorszreuen/ noch d'v Schrijueren of Protocollite verordent die alles wat ghehandelt ende ghesproken werdt vlytich sullen opschrijven: Ende dat selue syne C. D. S. door den verordenden Post daghelick ouer senden / op datse telcken sulckx ouerlien moghen / om sy daer naer te richten/ ende voorzder wat recht sal zijn te verordinceren. Ende syne C. D. S. wille tot den wederdooperen/ genadelick sulck vertrouwen hebben/ dewijle zij int beginsel deses ghesprecks verschenen zijn / dat sy oock met syner C. D. S. Kercken Dienaren/ by desen ghespreke totten eynde toe in vrede ende eenicheyt sullen bliuen opdattet altemael totter Eeren Godes/ dienen mach: daertoe het oock insonderheyt aengesteld is. Nademael oock dat syn der C. D. S. voorszreuen Mandaet mitbringet/ watme voor een procedure/ en ordeninghe in sulcken ghespreke houdē sal: Naemelick dat eenē den anderē in sijn Keden niet vallē sal: dat een Punct na dandere ondschepdelick ghandelt werden sal. En dat alle sulcx van synder C. D. S. Raetshereen gherichtet werden sal/ alles na inhoudt des voorszreue Mandaets. So late het synder C. D. S. daerby bliuen: ende en willen oock niet twyffelen / of ghy en sult v ten beyden deelen/ also bewysen en houdē/ datmen sien en spueren mach / dat ghy niet uwe eygene affectē en eere / maer de Eere Godes/ syne Waerheyt/ ende de Eenicheydt der Kercken laetet ter herten gaen.

Ende syne C. D. S. achtēt onnoodich te wesen/ datmen. D. V. te bedincken gheue die gruwelicke straffe/ teghen die gene/ die hen onderstaen hebben der/ beken

Des i. Artijckels.

der waerhey t / moet willichlic te weder sette / nademael gy
v seluen / der selue / wt Godes Woort wetet te berichten.

Sulchs hebbē syne C. W. S. v al te samen / en elckē by
sonderlick genadelic beuolen vooz te houdē / en te vermel
dē: Au suldy wetē den wercke een beginfel te makē / met
de aenroepinghe des Goddelicken Names ꝛc.

Dat heuus.

Uerluchtichste / Hoochge-

boozne Cuervorst / Genadichste heere. Wy
hebben onderdanichlick aengehoort / en ver
nomen / wat uwe C. W. S. ons ghenadichlic
ken hebben laten voozdraghen: ende dancken eersf Godt
dat hy uwe C. W. S. een sulchen gemoet gegeuen heeft /
dat sy der saken met vlytichcyt naghedacht hebben / hoe
dat sulcke sehadelicke schueringē / ende onernichcyden /
wter gemeynten Godes mochten wech genomē werdē.
Wy biāden oock God dooz Jesum Chrysum / dat hy dat
aengevangē werck / also wtuoere dat die Gere syns God
delicken Naems / die opbouwinge der Kercken / en de Sa
lichcyt der toehoorders / daer dooz gesocht ende ghevooz
dert werde. En ghelijck in het vertooch vernieldet is /
weten wy ons wel indachtich te maken / dat euengelijck
als die Chyristelike Kercke / dooz Vrede / Liefde / en eenic
heyt gheplandt ende opghewat is worden / also en
heeft oock ter contrarien de Sathan niet onderlaten de
stichtinghe der seluer / dooz twist ende Schueringē te ver
hinderen. Sulchs bewūst niet alleen Lucas inde werckē
der Apostelen / maer oock Paulus ouer al in syne Schrif
ten. Daerom dancken wy God / dat desen dach aenghe
stelt is / om sodanighen schueringhen af te snijden. En
de so vele als onse persoonen aengaet / en willen wy na
inhoudt des Edicts ende des vertoochs in desen wercke /
niet alleen Inder vreesen Godes eenen aenwanck makē /
maer oock den selue behoort by bliuen / en wtewachten:
Met deser hopeninge / dat die ander / hē op gelijckewūse
oock bewūsen / ende hen met ons vanden Artijckelen / wt

Act. 2. en 4
Ro. 16. 17
1. Cor. 1.
ende 3.
Act. 20.

A iij Godes

Mat. 23
2. Cor. 4
1. Pet. 2

Godes Woordt Christelick ende vrendelick bespreken sullen/op dat also de Waerheydt ten voorschijne coeme/ ende de ghewenschte eenicheyt vercregen werde. Ende sy sullen hen oock dies so veel te weynigher beswaren/ nadiē de h. Schrift van allē Christenē (insonderheyt die hen des leerens en vermanens onderwindē) hepschet en wil hebben/dat sy niet alleen prediken ende leeren/macr oock reenschap ende andwoorde gheuen sullen/den genen diet van hen begeeren. Indien dat nu de Mannē/ niets hebben voor te werpen/so willen wy der saken een beginsel maken/met der aenroepinghe des Goddelicken Raems.

Thiebold.

Vleue vrenden ghelick gheseyt is/so dancken wy ooc God dattet op desen dach daer toe ghecomen is/ dat Sy ne C. D. S. begeert hebben/ons te verhooren/ende eene Christelicke tamsprekinge aē te stellē/om ons also met malcanderen wt Godes Woordt te bespreken/waerin de troop en de feyle mach ligghe/ datmen tot noch toe tot gheene eenicheyt heeft connen gecomen. Dat God sy ne C. D. S. sulck eenen puer gegeuen heeft/ in die sake/ die der Salicheyt aengaen. So zyn wy geneycht/ons met henliedē wt Godes woordt te bespreken/ende die Schrift te besien/naden Euangelio: Indienmē ons daerin bewij sen can/dat wy onrecht daer an hebben/ so zyn wy schuldich ende gheneycht te volghen:want het is ons alleē om de eere Godes te doen/ende onser sielen salicheyt. Wy bidden God dat hy ons ter hulpe come/ so langhe als dit ghespreck duert.

Der weder
doopers
bedinge
of presentie

Hierop heeft Petrus Dathenus het Ghebedt gedaen.

1. Zuleger.

Indien dat int wtschrijven deses gesprecks die Artijes kelen begrepen zyn/daeruan gehandelt werden sal/van welcken den eersten also lydēt.

Proposte

PROPOSITIE

des eersten Artyckels.

Of de Schrift des Oude Testaments den Christenen so vele gelde / als de Schrift des Nieuwe: dat is of de Leere vandē Hoofstukken des Christelickē geloofs / en wandels of leuens / so wel wt dē Oude Testamente kan en moet bewesen werden / als wt den Nieuwen.

1. Propositie.

Rademael dit die eerste Propositie is: so wilt daerop uwe ronde antwoorde geuen / wat uwe meyninghe is / of ghy sulcks houdt waer te zyn / of niet: alsdan sal u behoorlicke antwoorde ghegeuen werden.

2. *Thiebold.*

Onse begeerte is / dewijle wy onghegheue ende ongeleerde lieden zyn / dat ons dat Mandaet noch eens ghesen werde.

3. *Zuleger heeft ghelesen.*4. *Thiebold.*

Dat is de oorzake des begeerens / dat dit Mandaet weder gelesē werde: Dewijle dat ghespreck / dat te pfeferheim gehouden is gheweest / daerin wert aenghetogen:

A iij Wy dan

Wy dancken Godt dat het noch eenmael daertoe ghecomen is. Ick ben oock daerby gheweest/ende daer is doen van vyf Artijculen ghesproken worden/ende daerna zyn ons sulcke dinghen na ghedrucht / die wy noyt ghedacht/ich swijghe/ghesproken souden hebben: heeft ooc die onse beswaert/dat daerop eē Madaet op tsherpste is wt ghegaen. Want / so wy sulcke lieden waren/ghelijck inden Proces vermeldet werdt / so waren wy niet weert voor uwe ooghen te staen / sulcx willen wy tot onser ontschuldighinghe gheseght hebben. Dat is onse klaghe/ende andtwoord/dat ons te Pfederheim/te hort gheschiedt is. Ick bidde uwe C.W.S. wilent my niet voor ongoedt afnemen / dat ick so slecht daervan ghesproken hebbe / niet dattet syner C.W.S. voor synen persoon ghedaen hebben / maer dat sy also zyn berichtet gheworden. Doch woude wy die gheerne sien / die by sulcken ghespreck gheweest zyn/Indien yemandt hier is/die ons daer met berichten ofte beschuldigen can/van tgene dat den handel in houdt/so willen wy ons laten onderwijsen.

5. Doctor Eben.

Mijn Genadichste Heere heeft aengehoort / wat ghy des Pfederheimschen ghesprecks haluen hebt aengetoghen en vermeldet /als oft v daerin te cort geschiet zyn soude/en wat breec daer van gesegt is/is onnoodich wed om te verhalen. Nu hebbē Syne C.W.S. dat anders nē aē getogen/dan om te verhalen/wat voorhenen aldacr geschiet is. En syne C.W.S. meyninghe en is niet/eenighe tractation van dies wegghen voor te nemen/ maer latent in syner weerde berusten. Syne C.W.S. en zyn oock by den seluen gespreke niet gheweest. Maer op dat den tyt niet te vergeefs toegebracht werde/so en salme hier niet ophouden/maer inden voorgeschreuenen Artijcule voort varen. Ende op dat ghy oock onbesozicht zijt vā be grepen te worden/so sullē v altijt Copien des Protocols toegefelt werden: ghy sult vyz uwe meyninghe op den eersten Artijckel wtsprecken.

Thiebold

Des i. Artiickels.

6. *Tbiebold.*

Wy bidden/datmen ons niet begriype /maer des voor
gaendē ontlaste.

7. *DE CVERVORST.*

Ghy sult onbegrepen zijn.

8. *Hans Buchel.*

Doorzlichtichste/ hoogheboorne Cuervorst / Ghe
nadichste heere / na dien wy ghevoordert werden / om re
kenschap onses gheloofs te geuen vander hopeninge die
ons van Gode gegeuen is / die wy inden lesten dach sullē
moeten verantwoorde / ooc van eenen yeghelickē onnutte
woorde / als dan sal yeghelick in synen liue ontfanghen:
dē eenē en sal voor den anderē n̄ staē / maer yegelic sal s̄
eyghen schuldt selue moeten draghen: derhaluen willen
wy v̄ bekennen niemant te lieue noch te leede yedt
aen te nemen / te ghelouen / oste te laten varen. Ende
dewyle wy ghevraecht worden / vanden onderscheyde
van beyde den Testamenten / segghen wy / dat wy wt
den ouden Testamente Crachtelick bewiisen connen /
dat Iesus Christus zy de warachtighe Godt ende Her
lant / dat hy oock zy de Sone des Eeuwighen Leuendige
Godes / daer van alle Propheten getuycht hebben. Wy
houden oock / dat dat oude Testament zy een knecht
schap / ende een Testament der beloften / dat in wtwen
digher heylicheyt ghestaen heeft / ende eenen fyguerlic
ken Tempel / Offer / Paeslam. &c. als tot lyflicher wt
wendiger reyniginghe. Met den wterlicken reyningia
ghen / meyn ick die offeranden.

9. *Versegus.*

Wy begheeren dewyle wy uwe andtwoorde op den
eersten Artickel niet genoechsaem ghehoort hebbe / dat
ghyse noch eens verhalen wilt / op dat wyse ghenoech
saemlick verstaen connen / ende op datse oock gronde
lick int Protocol gheschreuen mach werden / als dan
20 willen

willen wy ghenoechsame antwoorde daerop gheuen.

(Daer op is hare meyninge, en wat geschreuen was gelese worde)

10. Datheus vracebt.

Sydy alle van deser meyninge / en met deser gegeues
ner andtwoorde te vreden:

11. Thiebold.

Wy bekennen als gheseyt is. Men sal niet verstaen
als oft wy dat oude Testamēt verachtē / Onsen eygent
liken Gront / Gelooue en Bekentnisse is / dat Moses
de Propheten / ende de Wet hebben ghepropheteert tot
op Ioannem den Dooper / vā welckē de Euangelistē ge
schreue hebbe / nu Ioannes de Dooper van welckē de Pro
pheten ghepropheteert hebben / dat hy voor Christo
soude henen ghaen / den heere den werch richtich te ma
ken / ende een geschichte volck toe te bzinghen ofste te ver
samelen / dien gheest Christus selue ghetuyghnisse dat
gheen * hepliger man ons dē menschen geboren zy / als
Ioannes: maer dat die kleynste int hemelric zy grooter
dan hy / gelijck geschreuen staet inden Euangelio. Daer
om houdē wy / wāneer Abraham / Isaac / Jacob / Samuel
Dauid, en de Propheten hier tegewoordich warē / so moe
sten sy Ioanni wijcken /

Ma. 40.3.
Gal. 4.5.
Mat. 3.1.
Mat. 3.2.
Luc. 3.4.

* Also maect
inden eere
niet maect
geen meere
der doop
pheet etc.
Mat. 11.11.
Luc. 7.26

Voorder seght Ioannes hoe hy synen aenvang her
brenge na syner sendinge: dat hyse beteyninge des leuens
leere / ende met water doope ter boete / maer datter ee
nen na hem coemt / die sal doopen met den Geest en die
re. Dese Ioannes bewijst in syner Predicatie op welck
ken ghy sult sien den Geest Godes inde ghesalte der
duruen die iset / ofste is dat Lam Godes dat der werlt sō
dē draghet. Soo gheloouen ende bekennen wy ghelijck
Luc 16. Cap. geschreue staet / dat de Propheten ende de
Wet tot op Ioannē gepropheteert hebbe / dese wijst ons
op den Sonē des leuendē Godes / en de Stemme wt den
hemel betuycht het: Dat is mijn gheliefde Soō / dien sul
dy hoozen.

Mat. 3.11.
Mat. 18.
Luc. 3.16.

Joan. 1.26.

Luc. 16.16.

Ende

Des i. Artijckels.

11.

Ende Moses selue Deut. 18. eenē Propheet gelijc my Deut. 18. 18
sal de heere v God verwecken/wt v en wt uwen broe-
deren/dien suldy hoozen. Beslytelick wy geloouē beke-
nen/hopen en betrauwen/ dat alle onse Salicheyt/heyl/
vroostinghe staē op Chrm/dē Sone des leuēde Godes
Daerom en dozen wy Christum ofte die gerechticheyt
noch niet eenmael wt Mose halen/ maer wy hebbē dien
die ons beloeft was inde Wet/nu teghenwoordich.

12. Dathenus.

Sydy alle die hier verschenen zūt/van deser meyninge?
Wie niet en weder spreect/die salmen houden dat hy con-
fenteert.

(Daerop hebbē sy geseyt, wy zyn te vrede, en men mach in
deser saken voortuaren.)

13. Dathenus.

Op de gegeuene verclaringe en bekentenisse angadē
dē eersten Artijckel/geuen wy tot eē antwoorde/dat niet
alle dese woordē/die eētste vraghe noch niet beantwoort
is: Welcke is of wt dē Schriftē des oudē Testamēts te
bewijse zy dat Christus de ware Soē Godes zy: En of in
dē oudē Testamente figuurē geweest zū ofte niet. Itē hoe
Joēs voortreflicher geweest is/dā alle andere Propheetē.
Itē of Christus in syn ampt crachtiger geweest is/dā Jo-
ānes Bab: Itē of de h. G. op Chrm comē en gebleuē zy:
Of Christus de Sone Godes zy/dien wy hoorē sullē/ofte
niet: Itē of Christus dē Propheet is/die Deut. 18. beloeft Deut. 18. 18.
gewordē is/ofte niet. Alle dit en is de vrage niet/daerom
en diene die woordē niet tot een beantwoordinge. Maer
die vraghe is: of de Schrift des Ouden Testaments/den
Christenen so vele gelden moet/ als des Nieuwē/dat is/ of
die leere vanden woestuchē des Christelickē geloofs en
leuens/so wel wt dē oudē Testamente/can en moet bewe-
sen worden/ als wt den Nieuwen. En aengaende de conclu-
sien ofte sluytredē daer gesegt gewordē is/dat ghy al v-
wen troost/hopeninge en toeuclart in Christo settet/die
niet wter Wet maer wt dē Euangelio te leere zy (so ghy
meynet)

Pag. 7.
Quest. 1.

meynet) segghen wy/ dat dese sluytreden/ t'beghin van Thiebolds woorzen stracks teghen zy: want Christum niet te wille leerē/ oft halē wt de Prophetē ofte Psalmē/ is so vele als de Schrift des ouden Testaments verwerpē en derhaluē dien Contrarie/ dat hy int begin gesegt heeft/ naemlich datse de Schrift des ouden Testaments niet en verwerpen. Begeeren der haluen noch eens/ dat ghy vront ende cortelick verclaert/ aengaende deerste vraghe: of die leere ꝛc. ende sulcks niet eenen woorde wter h. Schrift bewijst.

14. Hans Buchel,

Wanneer Moses ende alle Propheten nu by ons stonden/ oock Joannes de Dooper ende den Voozlooper/ oock alle h. Vaders: ende Christus den Sone Godes teghenwoordich/ ende hoe vele nu Christus/ alle Oude Vaders/ Mosē ende alle Propheten ouertrefst: also houden wy/ dat dat Nieuwe Testament meer zy / dan dat Oude/ ende het selue ouertrefse. Soo vele als nu wten ouden Testamente kan bewesen werden dat der Leere Christi niet contrarie is/ soo vele / nemen wy gheloofweerdich aen.

15. Dathenus,

Wy hebben die andtwoorde aengehoordt / ende segghen noch eenmael dat hier mede deerste vraghe noch niet beandtwoodt is. Want/ noch eens gheseght/ die vraghe / is niet vanden Persoon Christi / Mosē / der Propheten/ ende hoe verre Christus die andere te bouen gaet: Wy spreken niet vande Schaduwen ende Ceremonien/ maer/ of de Schrift des Ouden Testaments de Christenen so vele gelde als des Nieuwen/ dat is of de Leere vanden hooftstucken des Christelicken Gheloofs en leuens so wel wt den ouden Testamente/ can ende moet bewesen worden als wten Nieuwen. Die Ceremonien zyn wtzuckelick inden Artijckel wtghesloten.

Daer op is die andtwoorde/ dat ghy het oude Testament als gheloofweerdich aenneemt / so verre als het
der Leere

der Leere Christi niet contrarie is: Daerom begheeren wy van u / dat ghy yet witten Oude Testamente (Eerstelick inde sake des Seloofs) wilt by bzingē dat der Leere des Nieuwen Testaments inden Arttyckelen des Christelicken Gheloofs contrarie zy.

16 Hans Buchel.

Dat wy Tgelouue aen Iesum Christum soudē wten Ouden Testamente bewyfen?

17. Datheenus, Inreden.

Dat en is de vrage niet: Maer na dien ghy segt / dat in de Oude Testamēte yet zyn soude / der leere Christi contrarie / so begeerē wy (op dat de handel vande Gelouue / ende den werckē niet vermengt werde) Dat ghy eerste-lick wt Moise / David / ofte den Propheten / yet wilt by bzingē / dat der Leere vanden Arttyckelen des Christelicken Seloofs / (die indē Nieuwen Testamente begrepen zyn) contrarie zy. Andersins hebby gheen oor-sake / die h. Schrift des Ouden Testaments / maer stuckwijse aen te nemen / maer ghy sout die selue gantsch ende gheheel in haren rechten verstande aennemen. Als totten exempel wy bekenen wter Schrift des Nieuwen Testaments / dat Iesus Christus ewich en waerachtich Godt zy / ende desghelicken waerachtich Mensch / ons in alles gelijck / sonder Sonde. Indien nu de Schrift des Ouden Testaments / hier van ofte vā eenigen anderen Arttyckel des Christelicken Seloofs yet leerde dat die cōtrarie ware / daerom dat ghy de Schrift des Oude Testamēts / niet doorgaens oft geheelick aennemen kondet / dat selue moegdy in desen / of in eenigen anderen Arttyckel des Gheloofs by bzingen ofte bewyfen: dit hebbe ick maer tot eenen exempel voorgheslaghen.

18, Thiebold,

Wy hebben te voozen ghehoort / ghelijck bewesen is door Mozen Deut. 18. Cap. dat Mozes so duydelijck deut. 18. segt /

Deut. 8. 18

seght/eenen Propheet ghelijck my/sal de Heere v Gode v verwecken/ wt v /ende wt urwen broederen / dien suldy hoorē. Ick wil hen eenen Propheet ghelijck ghy zijt vweckē/wt haren broederen/ende Myne woorden in synen monde geuen/die sal tot hen spreken/ alles/wat Ick hem gebieden sal: Ende welcker Myne woordē niet hoorzen sal die hy in mynen Name sal spreken/ van dien wil Icht heyschen of versoekē etc. So wijst ons nu de selue Moses op Christum den heylant: en wanneer syn Leere ofte Wet/die volcomenheyt gheweest ware so en dorste hy op gheenen anderen wijzen ofte dupden.

So is nu onse antwoorde op die vrage etc. Ende wy gheloouen en houden/dat Christus ende syne Apostelen alles betuygt en waer ghemaecht hebben/ooch ten voor schijne gebracht/wat ons genoech is ter Salicheyt/ende wanneer wy geen bewijsinge en hadden dan Christum alleene/so waert ons ghenoech ter eeuwiger Salicheyt: daer aen en twyfselen wy niet. Maer indien toten Oude Testamente meer te bewijse ware dat Christus en syne Apostelē niet te kennē gegeuen hadde/dwelck noodich gheweest ware ter Salicheyt / daer vā wilden wy geerne onderwisen werden.

19, Hans buchel,

De Seet
Christ
indē Pro-
phetē hoo-
ren / heet
niet ach-
terwaerts
gaen.

Oftmē achterwaert/oft voerwaert Inder Schrift gaen moet/ Dat is/oftmen Christo/of Moysi naer gaen sal/wil len wy hoorzen.

20, Ranf biffens Inrede.

Wy begeeren datmen ons segghe/of daer twee Volcken of twee Testamenten syn: Want wy houdent daer voor dat gelijck de Oude door de Wet geregieret waren/dat also die Christenen door de Predicatie des Euangeliums gheregieret werden.

21, Datbenus.

Coztelicken gheuen wy ter andtwoorde / dat Gode Deus

Des i. Arttyckels.

15.

Deut 18. beueelt dat wy Christus souden hoorē / brengt met hem geen verbodt dat wy Mozen / Dauid / ende de Propheten (welcke door den h. Geest ghesproken hebben) niet souden hooren / gelyck hier na / door Godes Ghenade bewesen sal worden.

Ten anderen / dat gheseyt is / dat de Wet Mozis onvolcomen is / dat is / datse de hooftstucken der Christuslijcker Leere (die noodich totter Salicheyt syn) niet beghepen hebbe / is den Woorde Godes contrarie. Want indien de Leere vander Salicheyt in Mose niet beghepen waere / soo en soude God niet beuolen hebben / (Deut. 4. 2. ende 12. 32.) datmen van synen woorde niets af / noch ooc daertoe setten soude / daertoe seght Dauid Psal 19. Vander Wet Godes / datse sonder vlesche is / die sielen verquicke / gherwis is / ende de dwasen wys make etc. Daertoe betuycht Moses dat teghen spel / Deut. 30. also seggende / Ick neme hemel ende Aerde / heden tot ghetuyghen ouer u. Ick heb u leuen ende doot seghen ende vloeck voorzghelagt / Dat ghy leuen verkieset etc. Leuen ende Doot / vloeck ende Segghen / dat is alles / wat ter salicheydt van nooden is. Dat voorder gebracht is geworden / of daer yet meer gheleert gherworden is inden ouden Testamente / als in den Nieuwen / dat Christus niet soude vercondicht hebben / dat en is alhier de vraghe niet. Maer of de Schrift des ouden Testaments / den Christenen so vele gheldet als des nieuwen / dat is / of die leere vanden hooftstuckē des Christelicken Geloofs endel Wandels / so vele wten Ouden Testamente can ende moet bewesen worden / als wten Nieuwen / Daerop begheren wy noch een oprechte antwoorde: Ofte (ghelyck voorhenen begheert is) dat ghy bewyft / dat de Schrift des ouden Testaments yet leere inden Arttyckelen des Geloofs / dat den Nieuwen contrarie zy / Daerom ghy de Schrift des ouden Testaments niet connet aennemen. Daerop willen wy dan antwoerden.

Wengaende de Vraghe van Gaus / segghen wy / Datse lichtelick te beandtwoorden is / Maer op dat de vraghe

Deut. 4. 2.
en 12. 32.
Psal. 19.

Deut 30 19

Deut. 17. 14.
Deut. 17. 15.
Deut. 17. 16.

maechstucken niet vermenghet en werden / ende dat sulcke vraghe inden 5. Artijckel vanden Kercken ten eynde ghebracht sal worden / so willen wyt daerby laten berusten / en begeeren eyndelick / dat ghy met een ghetuygenisse der Schrift wilt bewyfen / dat Moses / Dauid en de Propheten / yet geleert hebbe / etc. met eenigen sprueken / dat der Leere Christi / ende der Apostelen / inden Artijckelen des Seloofs contrarie zy.

22. DE CVERVORST seyde

Sy hadden hen lichtelick te verclaren / ten beyden syden.

23. Datbenus.

Wy seggen Ja. Maer dewijle die ander gesegt hebben / dat syse aennemen / so verre alse der Leere Christi niet contrarie is / so begheeren wy te weten wac Moses ende de Propheten / inder Leere vanden Selooue den Nieuwen Testamente contrarie zyn.

24. Hans Buchel.

Ghy wilt met desen aenghetogenen sprueken bewyfen / dat de hoofstucken des Christelike Seloofs / eue so wel wten Ouden Testamente behooren ende conuen bewyfen werden / als wt den Nieuwen : Daerop wert begheert / dat wy yet souden voortbringen van dat Moses en de Propheten geleert hebbe / dat de Leere Christi contrarie zy. Nu trect Moses dat sweert wt en oesfet oft gebuycht worake / Christus heet dat sweert instellen / ende den vyand lief hebben math 5. Luc 6. Moses spreekt / hat om hat / poge om ooge / etc. Christus spreekt wie v slaet aen een wanghe / etc. Moses spreekt / Grod 21. / ghy sult niet dooden / Christus spreekt Mat. 5. wie tot synen broeder seght / Gaacha die is des Gaets schulden / etc. Moghen dese leeringhen oock wel met malcan deren vergeleken werde ? Moses spreekt ghy sult niet valschele sweeren etc. Christus segt Mat 5. ghy sult geen sweere / Ghy hebt voorder gehoopt dat totten Ouden ghesegt

Math. 26

52.

Mat 5. 39

Luc. 6. 29

Exo. 21. 24

Mat. 5. 22

Leu 19. 12

Exo. 20. 7

Mat 5. 34

ghelegt is/ ghy en sult gheenen valschen eedt doen ende sult Gode uwen eedt houden/maer Ick seg u/ dat ghy gheensins sweeren en sult/ noch byden hemel/ wāt hy is Gods stoel/ noch byder Aerden/ want sy is sijn voet bank/ noch by Jerusalem want sy is eens grooten konincs Stadt &c. op dien Christum heeft ons Moses ghewesen/ ende Ioannes hebben/ metten vingher ghe-
toocht: dat is het Lam Godes / op welcken de h. Gheest lichtbaerlick inde ghedaente eener duijuen ghe-
coemen is. Daer gheschiedde een stemme vanden he-
mel/ dat is mijn lieue Sone/ inde welcke ick een welbeha-
ghen hebbe / dien suldy hoozen &c. Daer staet Chris-
tus met Veere ende Leuen / ende heeft niet alleē macht
inden hemel ende op Aerden / ende mach dooden ende
leuendigh maken / maer gheeft oock macht kinderen
Godes te werden / dien / die aen hem gheloouen : by
dien sullen wy ons laten vinden/ dien ist / daer van Mo-
ses ende alle Propheten ghetuyghet hebben. Wie ach-
terwaerds loopen wil/ die mach doen / wy sullen voor-
waerder na dat voorszesteken Mercktecken loopen:
Nochtans en willen wy doude Testament hier niet
verworpen hebben / maer latent in syner weerde bli-
uen als een dinc dat tot synen eynde afghelooopen is/
want Christus is deynde des Wets. Rom. 10. eenen Rom 10
yegelicken tot vromicheyt die aen Christum geloof.

25. Dat heus.

Onse andtwoord is dese/ Eerstelick/ dat alhier / in de
ser andtwoord den handel op tweederley wyse/ inghe-
wonden ende vermengt werdt. Want eerstelick heb-
ben wy begheert / dat ghy inder Veere/ vanden Artic-
kelen des Gheloofs/ Ier/ wt Mose / Dauid ende den
Propheten voortbringhen soudet / dat der Veere vande
gheloooue inden nieuwen Testamente contrarie ware
dwelcke noch niet gheschiet is.

Ten anderen werdt den handel daerin vermengt dat
alhier de disputatie van het vuttrecken des Sweerts/ en
vande Ampte der Ouerheydt/ ingenoert wert. Welcke
inden

in den 10. Artijckel ordentlick ten eynde gebzacht sal weeden. Nochtans dies niet te min (op dat de Mannen spueren mogen / dat wijt trouwelick ende wel met hen / meynen) so willen wy cortelick hare by ghebzachte argumētē ofte bewijsreden wederlegghen / begeerende nochtā dat wy ter stont totten voozgenomenen Artijckel comen / ende dien wtvoeren moghen: ende willen daerna / in sner plaetse / op de byghebzachte sprucken wederom antwoorzen.

Mat. 5. 17 Dat Christus Math. 5. niets geleert hebbe / dat Moysi contrarie is / blijct eersfelick wt dien / dat Christus in dē gemelden. 5. Cap. segt / ghy sult niet meynen dat ick ghecomen ben / de Wet ofte de Prophten tontbinden / ick ben niet ghecoemen om die tontbinden maer te veruullen / &c. Indien de schriften Moysis ende der Prophten nu by ons niets ghelden souden / so hadde Christus Moisen ende de Prophten niet alleen ondronden / maer ghcheelick opgheheuen ende wech ghenomen.

Ten anderen betuyght Christus / in dien Capittel / dat hy niet en straffet ofte verdornit / de leere Moysis ofte der Prophten / maer alleen de verkeeringhe ende valsche wtlegginge der Schriftgeleerden : gheluck blijct wt dien dat hy int selue Cap. segt / Ten sy dat uwe gherechticheyt beter zy / dan der Schriftgeleerde ende Pharizee / so suldy int hemelrick niet coemen : hy segt niet / ten zy dat uwe gherechticheyt beter zy / dan die de Wet Godes voordert (wāt de Wet Godes voordert een sulcke gherechticheyt / daer dooz wy heyligh werden / geluck God heyligh is) maer hy segt / beter dā der Schriftgeleerden ende Pharizeen.

Mat. 5. 43 Ten. 3. sietmē int selue Cap. dat Christus segt / ghy hebt gehoozt dat daer geseght is / ghy sult uwen naestelief hebben ende uwen vyandt haten / dewijle dese woorden / ghy sult uwen vyant haten / in Moise nergkens gevonden werden / maer dat Moyses dat wederspel leert /

Lu. 19. 18. Beint. 19. so ist clare dat Christus hier niet anders en straft / dan alleen die valsche wtlegginge der Pharizee.

Ten

Des i. Artijckels.

19.

Ten 4. dat gesecht is worden Christus hebbe beuolen/dat sweert inde scheyde te steken &c. dat is niet te ghen/Mosen/want Moses Deut. 32. leert euen so wel/dar die wreake Gode toecoemt / als Christus Math. 5. doet/ ende en laet de wreake gheenen anderen toe/ dan alleen der Quericheyt ghelijck oock Christus / door den Apostel Paulum Romeynen. 13. die wreake/ende strafse des boosen/ende duytrecken des Sweerts der Quericheyt toelaet. Dat Christus beueelt den vbandt lief te hebben/dar leert oock Moses Leuit. 19. ende Salomō Pro. 25. Daerom is hier mede noch niet bewesen dat Christus ende Moses malsanderen souden contrarie zyn/als ist dat schoon de wetlegghinghen der Pharizeen beyde Mose ende Christo contrarie zyn/Maer vā desen stucken willen wy voorder handelen/in syner plaetse in den 10 ende 11. Artijckelen / van der Quericheyt ende den Eedt

Mat. 16
52.
Dnc 12. 25
Math 5

Rom. 13

Len 19. 18
10. 25. 20

Ten lesten dat ghesegt is worden sy willen byden here Christo bliuen / van welken alle Prophten ghetuyghen &c. Segghen wy op ghelijcker wyse / dat wy oock by hem willen bliuen maer wy setten daerby / dat het niet strafdighe dinghen zyn Iesum Christum hoozen/ ende den Geest Iesu Christi/die in/ende door den Prophten ghesproken heeft/ende sulcks en heet niet te rug ghetreden/ofte achterwaerts gaen/maer sich den beuelte Christi ghelijcksoornich houden.

Rom. 16. 4

Wengaende den spruicke Romeynen 16. Christus is deynde des Wets/ter vromicheyt ofte gherechticheydt/wie aen dien ghelooft / die is gherechtueerdicht / &c. daermede leert Paulus dat wy in Christo alles hebben wat die Wet van ons heyscht ter Saicheyt/ ende dat alle Figuren des ouden Testaments/in Christo haer wesen ende waerheyt hebben. Maer daermit en werdt noch in langhen tijt niet bewesen/dat die Schriften Moses Davids ende der Prophten / niets gheliden souden/om de Artijckelen onses Christelicken Gheloofts te verclaren ende te beuestighen/ na dien Paulus inden seluen brieft dat weder spel leert / so wy bewyfsen sullen. Der

haluen is noch eens ons begeeren dat de Mannen hier teghenwoordich yet willen by bringen tot Mose/ Dauid/ ende den Propheten / dwelck den Artÿckelen des Gheloofs/ (daeruan hier ghehandelt wert) ende der Leere Jesu Christi/ contrarie zy/ oft anders/ dat sy met ons/ de Schrift des Oude ende Nieuwen Testaments bekennen/ ende dat wy also tot verclaringhe ofte afhandelinge vanden andere Artÿckelen voort varen,

26. Thiebold.

Ick meyne also/ nadien wy also verstaē hebbē/ door v aenwysen. Den spruecke ofte de wtlegginghe Matth. 5. verstaen wy anders/ wy willen der haluen den Text lesen. Dat ghy aenghetoghen hebt/ Christus zy niet gecomen de Wet ende de Propheten tontbinden/ maecte vervullen/ dat is met ons: begheeren derhaluen den Text te lesen,

27. Datheus.

Dewÿle wy ons aengheboden hebben vanden 10 ende 11. Artÿckel (daerin vander Quericheydt ende vanden Sedt te handelen is) te spreken/ ende also dat 5. Cap Matthei te verclaren: daer beneuen nadien wy vanden beghinne van v begheert hebben/ yet tot Mose/ Dauid ende den Propheten te hoozen/ dat der Leere Christi/ in den Artÿckelen des Christelicken Gheloofs/ contrarie zÿn soude/ (dwelck van v noch niet gheschiet is) Op dat die vzaechstukken / niet door malcanderen vermengt maer ordentlick na malcanderen ghetraecteert werden/ na inhoudt des Mandacts ende Beuels. Op dat wy totter saken coemen/ ende die toehoorders niet te vergheefs op en houden/ so willen wy dat wederspel bewÿsen: naemlick dat de Schrift des Ouden Testaments den Christenen nu so vele ghelde/ om de hooftstukken des Christelicken Gheloofs ende Leuens/ daermede te beueftighen/ als de Schrift des Nieuwen Testaments/ ende dat willē wy daerom doen/ om dat ghy noch Ja/ noch Neen seggen wilt/ ende doch niet en cont bewÿsen dat Mose/ Dauid/

Des i. Artijckels.

25.

Dauid/ende de Propheten / yet gheleert hebben / inder leere vanden Artijckelen des Christelicken Gheloofs/ dat der Leere Christi ende der Apostelen/ vanden Artijckelen des Gheloofs/ contrarie zy.

Also spreekt den Apostel Paulus totten Romeynen int Rom. 16.
25. 26.
16. Cap: maer dien die v stercken can / na luyde mynes Euangelij / ende der Predicatie van Iesu Christo door welcke die verborghentheyt gheopenbaert is geweest/ die vanden eeuwighen tyde versweghen is gheweest: maer nu geopenbaert ende condit ghemaect/ door de schrift der Propheten / wt beuel des ewighen Godes/ om de gehoorzamenheyt des geloofs op te richten onder allen heyden.

Daer segt den Apostel Paulus/ dat die verborghentheyt der Salicheyt door Iesum Christum/ niet alleen den Joden / maer oock alle heydenen condit ghemaect zy/ door de schrift der Propheten.

Daer beneuen segt den Apostel Petrus. 2. Pet. 1. also: wy hebbe eē vast Prophetische woort/ en gy doet wel 2. Pet. 1. 29
dat ghy daerop achtet als op een licht / dat daer schijnt in een doncker plaetse / tot dat den dach aenlichtet ende de morgensterre opgae in uwen herten &c.

Daerwt sluyten wy also: derwylte wy heydenen zyn/ en dat God alle heydenen de verborghentheyt van Christo geopenbaert heeft/ door de schrift der Propheten / dat wy heydenen verbonden zyn/ de Schrift te onder soekē/ te lesen ende te gheloouen. Item na dien dat/ acht hebben op de Prophetische schrift/ dueren moet / tot dat den dach aenlicht / naemlick der volcommener verlossinghe:

So volght dat wy alle schuldich zyn/ de Schrift/ oock des Ouden Testaments / te hoozen/ te lesen ende te gheloouen/ so langhe tot dat Christus coemen sal/ om te oordeelen de leuende ende de doode. Daerop begeere wy oprechte andtwoorde.

28. Rauf.

Op uwe aenghetogene andtwoorde/ zyn wy te vrede/
S ij dat

dat ghy ons op de voorzighe Artickelen/tot synder tÿdt andtwoordē wilt: Maer ouermits ghy begheert/pet wt Mose aentewÿssen dat na onsen verstande / niet met Evangelischer leere ouer een comt/oft ghelijck luyder: En ghelijck wy de veruullinghe Christi in desen Capittel verstaen/so mercht de woorden des heeren/euen in dese **Mat. 5: 27** Capittel Math. int. 5. begrepe/als daer hy segt/gy hebt ghehoort dat totten Euden ghesegt is / ghy en sult niet Echbreken/ &c. Daer verstaen wy Mosen/dat hy inde Wet/dien niet en beueelt te dooden/welcker een wijs aeliet/ haer te begheeren /maer dat selue metter daet niet en bewÿst/noch haer daerom aenspreect: den welcken nochtans Christus/ hier in synen Bondt oft Testament aentreckt oft verklaert/ale dien/die de Ech in synē heeten met haer ghebroken heeft. Daerwt wy dan verstaen niet als oft Christus douerspel/ oft dat gebot wech name/maer dat hÿt alleene scherpet/ ende na den Gees richtet / de ghedachten des gheneychden ghemoets / te doene/gelijck als Moses de daet: Daermede kennen wy de volcomenheyt Christi /voor Mosi so veel op dat verstandt.

29. *Datbens.*

Onse antwoorde is cortelick/dat Christus in deser leere/Mosi niet cōtrarie 37 / ofte ooc dat gebot niet seerder en scherpe/dan Moses ghedaen heeft: dat blijck wtē 20 **Exo 20:7** Cap. Exodi/ daer Moses niet alleen douerspel verbodē heeft/maer oock alle boose ghedachten/ende begheertē. Want also spreect Moses/ghy sult v niet laten geluffe uwes naesten huys/ &c. Ende hoe seer Moses dit beuel vanden boosen lusten ende begheerten gescherpt hebbe/ is openbaer wt dat **Int 27. Deut.** geschreue staet / **Deut. 27.** Wec vloecht 37/die niet blijft in alle woordē deses Wets/ dat hy daerna doe/ende alle twolck sal segghen Amen. Au can Christus het beuel vandē boosen lusten niet seerder scherppen/dan als hy segt/ dat oock die veruolocht ende vermaledijst zijn/die dit ghebodt breken.

Daerom is hier inder leere Christi/ en Mosi/gants geen

Des i. Arttyckels.

230

geē contrarieteyt/maer dē stryft is alleen/tusschen de valsche wtlegginge d̄ Pharizeen/en̄ de wtlegginge Christi.

Maer wy segghen noch eenmael /dat hier mede onse begeerte noch niet voldaan is/want wy hebben begeert dat sy bewyisen soudē/dat Moses/ende Christus/under leere van Arttyckelen des Geloofs/teghen malcanderen zyn̄/dwelck noch niet gheschiet is: Derhaluen begheeren wy/datse yet voortbringen wt en̄ Oude Testamente dat den Arttyckelen des Geloofs contrarie is/gelijck die int nieuwe Testament wtghedrucht zyn̄/

30. Rauf.

Wy en zyn̄ noch niet te vreden gestelt/met uwer ghegheener andtwoorde /nadien ghy noch niet bewesen hebt/of dien/welcken(na inhoud der woordē Mosi) de Wet ouertreden heeft dooz de begheerten/met ghelijcker straffe ghehouden sy worden/ghelijck dien/welcken het Gebot inder daet volbracht heeft: welke beyde wy van Christus verstaen/datse na der volcomenheyt Christi beyde ghelijck ghehouden werden. Maer op dat ghy ons wat verstandelicker maecken moget/aengaende dooerscheyt tusschē Mosē en̄ der volcomēheyt Christi so hoozt het Wort des Heerē selue/enē in dese Cap. Daer is gesegt/wie hem van synē wijue scheidet &c. welck en Scheytbrief/om cortelic daerō te spreke/noch Christus/noch synē Apostelen/niet geleert en hebbe te geue/noch oock niemanden/na hen dat selue beuolen te leeren/derhaluen beuinden wy hierin/dat niet de valsche wtlegginge der Pharizeen/maer de volcomenheyt Christi bewesen wert.

Mat 5 2c

31. Dathennus.

Onse andtwoorde is dese/Aengaende die straffingen/baermede die sonden gestraft werdē/welcke dat 10. gebodt ouertreden met lusten ende boose begheerten: wy vinden oft lesen/Matt. 5. niet / dat Christus een ander straffe vermeldet hebbe /dan euen die/ welke oock Moses vermeldet / namelick / datse veruloecht ende
 Wij verma

Matth 9
Deut 14

vermalebyt zijn / als ouertreders des Wets. Want vade
wtwendige straffe en sprecht Christus daer niet een woort
daerom is alhier gheenen strydt tusschen de leere Chri-
sti ende Moses. Ten anderen aengaende die Echtschey-
dinge so is Christus der Wet Moses geensins contrarie
nadenmael datter een groot onderschept is / tusschen een
toelatinge / die Moses den Joden toegelatē heeft / (dwelc
gheschledde / so Christus betuyght van wegghen der her-
dicheyt harer herten /) ende tusschen een beuel ende in-
settinghe Godes. Der haluen is dat selue noch niet be-
wesen / daerō biddē wy noch eēmael / dat ghy yet wt Mo-
se / Dauid / ende den Propheten bybringt / dat den Artijck-
helen des Christelicken Geloofs / (want vanden Wandel
zijn wij onbeswaert / hierna wederom te spreken /) ghes-
lijck sy inden Nieuwen Testamente verelaert worden /
contrarie zy. Wy bidden dit om Godes wille / ofte
antwoorddet op de aenghetoghene spreucken: Daer-
beneuen aengaende die Echtscheydinge desen Artijckel
sal in syner plaetsen inden 8 Artijckel ghehandelt werde

32. Rauf.

Dat ghy hiermede in uwer verantwoordinge aenwoy-
set / dat Christus niet eenige straffe vermeldet hebbe / met
deser antwoorde zijn wy noch niet genoechsaem voldae:
nadien ghy segt dat de Leere ende Wandel Moses ende
Christi / (ten zy dat wy niet recht en verstaen) eens zijn /
derwyle sy niet met enere straffe ghestrafe werden / ende
nochtans van Christo / ende oock van v / inden aenghe-
togenē lust / als geliē geachtet of gehoudenē werde: Maer
so vele als den Scheytbrief aengaet / vragen wy / nadien
ghy Tgelooue / de Leere ende Wandel / Moses ende der
Propheten / geliē houdt / (so verre wy v recht verstaē
hebben) so begheeren wy / dat mi van v bewesen werde /
waer ghy hier vā by Christo / oft synen Apostelē mocht
bewijfen / dat yemanden enen Scheytbrief / als Christe-
lick toeghelaten te gheuen zy / die wijte Gelooue Wan-
del ende Leere des Guden ende nieuwen Testamento /
eenerley zyn souden.

Doo:der

Des i. Artyckels.

29.

Woozder begeeren wy/na dien Christus niet gecomē Mat 17
 is/De gheboden zijns Vaders toutbindē/maer te veruul
 len/waerō hy dat vroukē/dat in ouerspel hegrepē was/ Joan 8
 na den gebode zijns Vaders niet heeft late steenighen/
 nadermael hy daer selue getuycht/ghelijck my mijn Wa-
 der gheboden heeft also doen. Ick.

33. *Dathenus.*

Sydy alle deser meyninghe / gelijk desen gesproken
 heeft:

34. *Rauf.*

Men can het noch eenmael lesen / ende daerna vras
 ghen/

(Tis ghelesen gheworden)

35. *Thibold*

Tgene dat ghy voortbēgt/strect daerwaert dat Chri-
 stus hier alleen de valsche wtlegginge der Pharizeen ge-
 meynt hebbe/maer dat verstaen wy niet also:maer Chri-
 stus spreekt wt de lautere clare Wet Moysis/ ende niet
 vande valsche wtlegginghe der Pharizeen/darrom be-
 gheeren wy/ dat ghy ons bewijsen wilt/ dattet een val-
 sche wtlegginghe der Pharizeen zy. Dit hebbich willen
 daertoe doen.

36. *Dathenus.*

Andwoorde/Ick beroepe my op dat Protocol/dat ick Iet Act 9
 niet gheseght en hebbe / dat Christus Math 5. gheene Quel 2:
 straffe vermelden soude gelijk ghy myne woorden hebt
 aenghetoghen / maer ick hebbe ghesegt dat Christus
 daer van gheender wereltlicher straffe ghesproken
 hebbe.

Ten anderen oock/ dat Christus dien / die de Wet ou-
 uertreden/mec hoosen lusten ende ghedachten geen an-
 der straffe vermeldet heeft / dan euen die / welke Mo-
 ses in syner Wet / sulcken ouertreders op ghelegh
 heeft. Dese andtwoordde blyft bestandich / tot dat
 By wten

ten 5. Cap. Mat. bewese wert/dat Christus den gemelden ouertreders Mat. 5. een wtwendige of andere strafse vercondicht hebbe/ dan Moses gedaē heeft: Daerom bidden wy/dat wy niet sulcken onnoodigen inreden/niet opgehouden werden.

Ten derde aengaende die Echtscheydinge/ dewyle wy gesegt hebbe dat die Echtscheydinge niet Godes geset te en ordinantie 3p (douerspel alleen wtgenomē) maer alle een toelatinge Moses/daer vā wy niet willē disputere wat werelliche Woosten en heere haren Onderdanen toelaten/maer wy spreke vande Wet Godes/het is oornoodich/dat wy wt den Euangelio bewyisen soudē/dat sulcke Echtscheydinghe vande Apostelen sy toeghelaten worden/nadien wy oock in doude Testament niet lesen/dat de Godsalige Prophetē ende kinderē Godes/sulcke Echtscheydinghe gebuyct hebben/

De godsalige hebbe den seheit brief niet ghebuyct

Ten 4. hebben wy ons aengheboden/te verclaren/in den achtsten Artijckel wat meer van Echtscheydinge te segghen is.

Johan 8

Ten 5. dat Christus dat vrouken/daer van Joān 8. gemeld wert/niet beuolen heeft te steenighen/ ende datmē daerwt sluyten wil/ dat Christus hem der Wet sijns Vaders/ niet gelijckformich soude ghehouden hebben: segghen wy/dat God die de Wet gegeuen heeft/ anderdingen den Prophetē en Kerchēdinarē (gelijc Christus gheweest is) en andere dinghen/der Ouerheyt/beuolen heeft/verhaluen so en is de Veere Christi in dese stücke/ der Wet sijns Vaders niet alleen niet teghen/maer doet wat hem inder Wet na synē roep ende officie opghelegt en beuolē is. Daer wt blijet dan/dat Christus geensins der Wet contrarie 3p/daerin/dat hy de beroepingen der Kerchēdinarē en der Ouerheyt/niet heeft willen vermenge. Wāt soude Christus dat vroukē vdoemt hebbe/so soude hy na dē Wet/Deu. 19. Cap. die getuygē hebbe moeten hoozen/ en meer and stücken doe/die der werellicher Ouerheyt toecomē: dwelc alles nadiē het Christo/ als eenen Veeraer syner kercken/ van Gode synē Vader niet beuolen is geweest/so heeft hy tgebot sijns Vaders niet

En sal het ofitte der hercken diena een ende der Ouerheit onder scheyden Deu. 8. 7

Des i. Arttyckels.

270

niet overtreden. Ten lesten dat van thicbold voortge-
bracht is/ Christus Math. 5. straffe niet de valsche wileg
ghinge der Pharizeen maer de Leere / ende Wet Mo- het Act. 7.
Quest. 35.
Math. 5.
het Act. 1.
Quest. 25.
sis/daertegen hebbē wy voorhenē wt den 5. Cap. Mat.
dat wederspel / niet dzy stercke argumenten bewesen/
daerop sy billick soudē andtwoorden. Ende wy biddē
noch eenmael om Christi wille/ datse byder eerster vras-
ghe willen bliuen/ende bewyisen/dat inden ouden Tes-
tamente vande Arttyckelē des Christelicken geloofs an-
ders geleert zy gewordē/dan indē nieuwē/ en dactōme
de Prophetiche schrift des ouden Testaments/ niet ouer-
al comē aenemē: Ofte indien sy niets hebben daermet
dat sulicks te bewyisen is / so bidden wy/datse ons toela-
ten te bewyisen /dat de schrift des ouden Testaments/in
sake des Geloofs/ en Christelickē wandels/ euen so vele
ghelde als de schrift des nieuwen Testaments.

37. Affcheyd D. Ehem

Madēmael dattet daerop beruffet/dat de Mannē wt
ter Schrift soudē bewyisen/dat Moses/Dauid / ende de
Propheten/vande Arttyckelen des Geloofs/anders ghe-
leert hebbē/dan Christus en de Apostelen indē nieuwen
Testamente/ so sullen sy dat selue mogen bewyisen/ ende
hier van middelertijt te bedencken hebben (Daerop heb-
bē de Mannē/ dat af schrift der lester rede Datheni/be-
geert/die is hen vergunt /ende het Protocol is hen niet
ghedeylet gheworden.)

38. Dathenus.

Wy betuygē voor dē geheelē omstant des volcks/dat
wy dit niet doē / als oft wy aen onse leere twyfeldē/ oft
onselker waren by welcker wy oock willen bestandich
bliuen. Wy bidden den toehoorders/datse vlijtich toe-
hoozen/want hier en werdt niet ghesocht / dan de Ge-
re Godes de ophouwinghe/ ende eenicheydt der Kere-
ken. Anders / in dien wy wt Godes Woordt / van
een beter verstandt / ouertuycht werden / soo en wil-
len wy niet herdtneekichlick ons daerenteghen setten/
dies

diesghelijcken verchopen wy oock vanden Mannen

39. Thiebold.

Dat sulby ons oock toebetrouwen.

DAT ANDERDE GESPRECK,
den xxix. May. tsmorgens
ten ses vzen.

1. Dat hennus, naer dat tgebedt ghedaen was.

Acte .2. **L**ieve Mannen ghy hebt ghister auondt begheert te bedenckē / of ghy yet mochtet voortbringen worre schrift des ouden Testaments / diwelck den nieuwe Testamente / inder leere vanden Artijckelen des Christelickē geloofs / contrarie ware. **J**udiē ghy nu yet hadde wtē oude Testamente / dat den Nieuwē / in geloofs sake / contrarie ware / biddē wy dat ghy dat wilt voortbringē. **M**aer so ghy niet en hebt so bidden wy dat ghy sulcks wilt bekennen / op dat wy daerna bewijsen mogen / dat de schrift des oude Testaments in geloofs sake / ons Christenen / niet weyniger behoort te geldē / als de schrift des Nieuwē. **D**at is ons begeerē / laetet u voor lesen / op dat ghyt recht verstaen Moegt.

2. Rauf.

So veel de saken des gheloofs aengaet / hopen wy dat gy / wt ons niet anders verstaē en hebt / dan wat alie Out vaderen / Abraham / den Patriarchen en Propheten be loeft is / en van Christo gepropheteert zy / dattet ooc also gehouden is / en datmen nu desen Christus hooren moet / nae lydē der woorden Moysis / ende der stemme des Vaders vanden hemel. **M**aer wat de Prophete / op dese ten ghemwoordigen tydt / gesproken hebben / dat noch veruult

veruult moet werden / dat laten wy in syner weerden
 staen / leeren ende gheloovent / gheijck doek ghy. Heerch
 wat de
 weder
 doo:
 pers hou
 den bande
 Schriften
 des Oude
 Testa-
 ments
 Maer so vele als na luydt des Artijckels / totten Chri-
 stelicken wandel dient. Ende dat / dat Iodische en
 de Christelick volck / een volck zyn soude / hebben wy
 so ons dunckt / ghenoechsame exempelē aenghetog-
 ghen / daerin ghy onse meyninghe moghet merken.
 Maer wy zyn tot noch toe doo; uwe andtvoorde daer
 op noch niet te vollen ghebaen / ende sonderlinghe / dat
 ghy segt / dat de godsanghe Propheten ende künderen
 Godes indē Ouden Testamente / den gemelden Scherf-
 brief / niet ghebruycht hebben. Art. 1. Act.
 1. quest. 76 So vragen wy dan / off
 Moses sulcks totten heyden ghesproken hebbe; Maer
 so veel dat vroukē (dat in ouerspel begrepe was) aēgaet /
 zyn wy oock niet vnoegt / nadien dat die getuygen tegen
 woordich ware / ende dat zyt niet widersprack. En aen-
 gaende de valsche wtlegginghe der Phariseen / die ghy
 ghisteren op etlike Artijckelen aengetogen hebt / welcke
 Christus soude ghestraft hebben / bevinden wy niet
 inden Text / dattet also te verstaen zy / derwile de
 heere daer by stelt / den Ouden is gesegt. Daerenbouen Mat 23
 tuycht Christus oock selue van hen / Math 23. dat se
 op Moses Stoel gesetē hebbē / ende seght / Alles wat se
 v segghen / dat ghy houden sult / dat houdet / ende doetet.
 maer na haren wercken / en suldy niet doen / want sy seg-
 ghent wel (spreect de heere) maer sy en doent niet.

Dat ghy oock om Christi wille gebedē hebt / dat ghy
 uwe voozgemelde leere / na luydt des Artijckels / mocht
 bewijfen / daerin zyn wy te vreden ende willense geerne
 hoorē op dat / of wyse tot noch toe niet genoechsaem ver-
 staen hadde / sulcks geschien mach na vclaringe of seluer.

3. Dat heus.

Wy hebben die ghegeuen andtvoorde also verstaen /
 dat de Mannen niet en hebben noch en connen vooztzy-
 gen vter Schrift des Ouden Testaments dat der leere
 vande Artijckelen des geloofs / (also sy inden nieuwe Te-
 stamente vclaert zyn) contrarie zy. Mengaende de leere
 vanden

vanden Christelicken Keuen/ende Wandel/hebbē sy wat
 byghebracht ende eerselick vande Echtscheydinghe/
 daerin sy wraghen/ of dan Moses sulchs totten heyden
 ghesproken hebbe. **Wp segghen met Christo/** **Math. 19**
19. dat Moses sulchs toeghelaten hebbe (maer niet beuolen
 oft geboden) dien naemlich/ die een hardt herte gehadt
 hebben/. **Wp 35** bereydt vande Echtscheydinge/ inde
 verclaringhe des 8 Artijckels wyder te spreken. **Weis**
gaende vrouwen/ segghen wy/ dat de Mannen niet ghe-
 noechsaē ouerlegt hebben/ Dat onderscheyt dwelck wy
 ghisteren ghestelt hebben/ tusschen dofficie eines Pro-
 pheten ofte Leeraers/ende damppt eener Duchheit/ en wy
 zyn oock bereydt van desen puncte wyder te handelen in
 den 10 Artijckel.

Wengaēde de glose ofte wtlegginge der Pharizee heb-
 ben wy ghisteren bewesen/ dat Christus niet dat woort
 ende de leere Moses (welcke Godes sjs Vaders geweest
 is) gestraft oft verdoemt hebbe. Want anders/ moeste
 den Soon synen Vader/ inde saken des Geloofs en des
 Christelickē wandels contrarie zyn. En dat de Mannē
 byghebracht hebben/ Christus hebbe ghesegt **Math. 5.**
5. Ghy hebt gehoozt dat totten Ouden gesegt is: Dese
 woorden zyn euen die selue/ daermede de Mannen gesla-
 gen worden. Want Christus segt niet/ ghy hebt in Mose
 ofte den Propheten gelezen/ maer/ dattet de Oude gesegt
 is worden. Maer wy latent op dit mael/ byden argu-
 mentē (die wy gisterē by gebracht hebben) beruften/ ouer
 midts dat de selue argumenten van hen nergent mede/
 tot noch toe zyn beandtwoort geworden. Dat wtē 23.
 Cap. **Mat.** by gebracht is/ Datmen doen soude/ alles
 wat de Pharizee. segghen/ ende dat ghy daerwt Aup-
 ten wilt dat Pharizeen de leere Moses ende der Pro-
 phete niet soude verualscht hebbē/ dat en volcht niet/ ge-
 lijk Christus int selue Cap. v. 16. en daerna / bewyft/
 (hy las de spruēcke/ wee u verblinde liede (c) en **Mat 15**
 bewyft Christus/ dat de Pharizeen tgebot Godes (Ghy
 sult Vader ende Moeder eeren) met harer valscher wt-
 legghinghe verkeert hebben. Ende int selue Cap.
 segt

Des i. Artyckels.

316

segt hy / dat de Pharizeen die zijn van welckē Esajas ge
 propheteert heeft / Dit volck genaect my met synen mō- Esai. 59. 13
 de / ende eert my met synen lippen / maer haer herte is
 verre van my / maer sy dienen my te vergherfs / de-
 wijle sy sulcke leere leeren / die niet dan menschen ghe-
 boden zijn. Cortelic / nadien Joān int 9. Cap. vermeld Johan 22
 dat die Pharizeen alle die inden ban ghedaen hebben /
 welcke Christus recht bekent hebben / so ist claer ghe-
 noech dat de Pharizeen niet alleen een ergherlich leuen
 gheuoert hebben / maer oock de Verre schier oueral
 verkeert / ende verualscht hebben. Mengacnde twer-
 standt der woorden Christi / Alles wafse v segghen. Alles. 68
 Dat woordcken / Ni / begrijpt niet anders / dan so verre hier niet
 alse geleert hebbē wat Moysi en den Propheetē gelijkso- geueuel
 mich is / anders hadde Christus Mat 16. te vergeefs ge-
 segt / wacht v voor dē suerdeech der Pharizeen en Sadu Mat 16 6
 ceen / dwelch daerna v 12 vande leere der Pharizee ver- ende 12.
 staē wert (hy las die woordē v 11. 12.) maer indie de toe-
 hoorders der Pharizee gedaē haddē wat de Pharizee ge-
 segt en gebodē hebbē / so moesten sy Chriū geuangē heb- Johan 7 5
 bē wāt de Pharizee Joā int 7. Cap. hebbē sulcx gebodē
 en gesegt. Dat hebbē wy op de Punctē gesegt / die totter
 Hoofsake niet en diene. Nu willen wy de Hoofsake wt
 Godes Woort vclare / en bewijse / dat de Schrifst des ou-
 dē Testaments / in sake des Geloofs / en oock des Chri-
 sticē leuens euen so vele gelden moet / als de Schrifst des
 nieuwen Testamēts. Ende op dat de Mannē niet ouer-
 laden werden met veelheit der getuygenisse der Schrifst
 so willen wy maer een eenighe getuygenisse op dit mael
 verhalen.

4. D. Ehem.

Gunstighe Heeren en vrienden / wy hebben gisteren
 en heden gemerckt / datmen malkanderen niet verstaen
 wilt / wat die leere vanden Sheloque / ende wat de leere
 vande Wandel zy / gelijc de Mannē selue bekenne. Daer
 om sullen die onse donderscheyt (om beter verstants wil-
 le) verclaren.

Dathemus.

327. 112
 Dat benur.

Onder
 scheid der
 Leere vā
 de Selo
 ois ende
 wercken.

Leere des
 Seloofs

Leere des
 Christelike
 Leuen

Mat 22

Act 16 19

Wel aen lieue Mannen: dewyle dā tot meerder ope
 ninghe des Handels / is begeert ghe worden dat wy
 verclaren wat wy houden vander Leere des Seloofs en
 de des Christelicken Leuens / so willen wy sulchs corte
 lick ende eenuadelick verclaren. Dat houden wy vooz
 de Leere des Seloofs beyde inden Ouden en nieuwen
 Testamente wat ons God: de Godliche Aert en Natu
 re: Iesum Christum: den Salichmaker der Werelt in sy
 nen Persoon en in syn Officien leeret kennen. Ende
 die ons bewijst hoe wy wt louter Genade / sonder toefet
 tinghe eenigs wercks / dooz Iesum Christum hebben v
 geuinge der sonden / den h. Geest / warachtige Gerech
 ticheyt / eyndelick dat ewige Leuen. Dat houden wy
 dattet de Leere vande Selooue zy / beyde int Oude en
 Nieuwe Testament. En dit houdē wy / dat die Leere zy
 vande Christelicken leue en wandel / in beyde Testame
 te. Al wat vā ons gevoozder t wert / dat wy God vā gāt
 scher herten / en onse praesten als ons seluen lief hebben
 sullen. En God wil hebbē dat wy onse beroepingē / met
 eenen Christelicken wandel beuestigē en verchierē sul
 len. Wie recht vstaet / wat daer heete en zy / de Wet / en
 dat Euangelium die can die Leere vā de Selooue / en de
 Leere vande wercke lichtelick en wel onderscheydē. In
 dien de Mannen begeren / dat wy alle Artickelen des
 Christelicken Seloofs wter Schrift des ouden Testa
 mēts beuestigen / wy zyn bereyt sulchs te doene. Maer
 op dat wijt in een puinct begrūpen / gelijck wy voozhenē
 hebben begonnen / op dat die Mannen ooc niet ouercla
 den worden / so willen wy hen / maer eene sprueke te be
 dencken gheuen: Vriendelick bidden / datse deselue inde
 vreesē Godes willen ouerleggen. Also spreect Pau
 lus indē Werckē der Apostelē / Int 26. Cap. daer hy met
 ten Coninc Agrippa handelt schier van allē Artickelē
 des Christelicken Seloofs seggen: Waer wt o Coninc
 Agrippa / hebbick de hemelschē gesichte niet ongehoor
 saē geweest / maer hebbe eerst de genen die in Damasco
 warē en te Jerusale en in geheel Judea en de heydenen
 vercondicht

vercondicht/datse hen souden beteren/ende tot God be-
keeren/wercken doende die der bekeeringhe weerdich
zyn ꝛc. En terstont daerna v 22. Ick segge niet/buy-
ten tgene dat oock Moses en de Propheten ghesproken
hebbē ꝛc. Daer segt de Apostel Paulus/dat hy niets seg-
ge/of prediche buytē tgene dat de Prophetē gesegt heb-
bē van Christo/en van boete ofte bekeeringe/dat is vā
dē Selooue en Werckē: Daer wt sluytē wy also/wie een
recht Leeraer is/die en can n3 ands leerē/dā wat Paulus
geleert heeft Paulus heeft niets geleert/dā wat Moses
en de Prophetē gesegt hebbē/daer wt volcht/dat ooc eē
recht Leeraer niet anders leerē en moet dan wat Moses
en de Prophetē geleert hebben. Dat is onse vclaringe.

Op dat wy totter handelinghe comen/ so bidden wy/
dat de Mannen hen op dit leste punct/willen rondt ver-
claren.

Dit blisse
vande mā-
nen onbe-
antwoopt.

6. Thiebold.

So meyn ick/gelijck ghesegt is/ (op datmē ten eynde
mocht comē) so veel als aengetogē wert wt dē Gude en
niewē Testamente/aengaēde die leere vandē Christelic
kē Selooue/welcke daer wijs op Christū dē heere/dat
Tgelooue aengaet / dat wy in Christo Jesu alleē hebbē
die vloffinge door zñ Bloet/en de vergewinge onser son-
den/en alle gerechticheyt/sonder eenige goede werckē:
daerin/ofte daermede/zñ wy wel te vzedē gelijc daer vā
bewesē is. Maer dat daer in aengetogē wert/die leere
vandē Christelickē leuē/dat wy Godt soudē lief hebben
van ganscher hertē/en van ganscher sielē/ en dē praeste
als onseluē/ gelijc in dit punct gehoozt is/ ofte ooc daer
in staet/daer met zyn wy seer wel te vreden. Want ick
wil eē weynich daer vā icse/wat gy voortgebracht hebt
dat wy daermede wel te vzedē zyn/gelijc dē 13. Apostel
Paulus. 2. Tim. 3. Cap. segt: Maer gy blijft int gene dat
gy geleert hebt/en dat v betrouit is/wetēde vā wie gy
geleeret hebt/en dat gy vā uwe hintsheyt af de Schriftē
gewetē hebt/welcke v mogen wijs maken ter salicheyt
door tghelooue dat in Jesu Christo is/want alle Schrift
is van

2. Tim. 3.
14 15. 16.

17.

is van Gode ingegeue/ en mit tot leeringe/ tot straffinge/ tot verbeteringe/ tot onderwijfinge die in der rechtueerdicheyt is/ op dat de mēfche Godes geheel zy/ tot alle goede werckē volmaectelic ond'wese. Daer by willē wyt latē bliuē: Maer gelijck aēgetogē wert/ dat dē h. Apostel Paulus niet soude geleert hebbē/ dā wat Moyses en de Propheetē gesprokē hebbē/ daerin en zī wy noch niet onderwese en wy begeerē dat sulcks breeder verclaert worde/ want wy vinden vele in Moese/ dat inden Nieuwen Testamente niet geleert en wert/ den wandel ofte dicuen aengaende

7. Rauf.

Deut. 23. 19 Wy begeerē dan wt dē nieuwē Testamente een bericht ouer dit Exempel/ als geschreue staet Deut 23. Ghy sult aen uwē Broed niet woekerē noch met gelde/ noch met spūse/ noch met allē diē/ daermede mē woekerē cā. Men dē vreedē moegdy woekerē/ maer niet aē uwē Broeder.

Deut. 24. 10 Doozē spreckt hy int 24. Cap. daer na: Wanneer gy uwē naeste een schult borcht/ so suldy niet in sijn huys gaē/ en hem eenē pant nemē: Maer ghy sult daer buytē staē/ en hy/ diē ghy borcht/ sal synē pant tot v' wtbringē. Maer in diē hy benaut is/ so suldy niet slapē gaē met synē pant. Maer sult hē synē pāt wedgeuen/ als de Sōne ond'gaet/ op dat hy in synen cleede slape en v' p'ysse: So sal v' sulcx woor dē heere uwē God ter gerechtichz gerechtē wredē. Hier begerē wy bericht waer Paulus sulcx geleert heeft

8. Dat hennus

(Begeerde datmen hare reden lesen soude. d'welck gheschiedt is)

Wy hebben die antwoorde verstaen/ maer op dat wy eens wter handelingē vande sakē des Geloofs geraken/ ende dat niet altīt de saken des geloofs/ metter leere vā de wercken vermengt werde/ so vraghen wy oft alle de Mannē/ eenderley verstant ende meyninge met Thiebold hebben/ Naemlick/ of sy ghestaen/ ende toegheuen/ dat Moyses/ Dauid/ de Propheeten/ Christus ende zijn Discipulen/ inde saken des Geloofs/ eenderley geleert hebbē/

Ende

Ende offy inden volgende Artijckelen/die den Selooue aengaen/de schrift des Ouden Testaments/ euen soo vele willen laten ghelden als de schrift des Nieuwen Testaments/ ofte niet: Daerna sullē wy genoechsame antwoorz de en bericht geuen/ op de bygebrachte Schriftē/ in syner plaetse: Naēlich indē Artijckel vande gemeynchap der goeden/ daer/ van koopē ende werltlichen handteringē sal gesproken werden. Dat hen doch vander Mannen verclaren/ gelyck Thiebald ghedaen heeft/ en gelyck nu vermeldet is gheworden.

9. Rauf.

So veel de Veere des Seloofs aengaet in beyde Testamenten/ gelyck ghy verhaelt hebt/ so geloouen wy alle/ dat wy wt genaden/ sonder eenige wercken/

10. Datbenus. Inrede

(Dat en is de vraghe niet, vergbenet my)

11. Rauf.

vergeuinge der sonden/ den v. Geest/ ware Gerechteicheyt/ en eyndelic met Christo dat ewich leuē hebben. Daer in zyn wy met v (gelyck Thiebald aenghetoghen heeft) te vreden. Maer aengeliē dat desen Artijckel oock den wandel aengaet/ so hopen wy noch/ als vozen geseyt is/ dat ghy v niet beswaren en sult/ op ons begeeren/ v beicht te geuen/ op de voozghemelde spruecken.

12. Datbenus.

Wy andtwoorden also/ Dat onse vrage noch niet vol daen is/ Want wy vraghen oft de Schrift des Ouden Testaments so veel geldt/ als de schrift des Nieuwē/ niet al leen dese Artijckelen aengaende/ maer ooc van alle Artijckelen des Christelickē geloofs/ van welckē Artijckelen hierna te handelē zyn sat: Ofse/ seg ick/ so vele gelde oft niet. So haest als hē de Mannē met hare Ja/ oft nee/ v claert hebbē/ en dat also dit Punct afgehandelt wort/ so zyn wy bereydt/ hen een ghenoechsame en grondeliche andtwoorzde/ wt Godes woort te geuen/ op die voozge

Cij brochte

brochte intwoopinghen. Daerom bidden wy / datse hem
toch alle tsamen / In deser vraghe / rondt ende Christelick
willen verclaren / met Ja ofte Neen,

13, *Rauf,*

Soo vele de Leere des Seloofs aengaet / hebby ons
hoep ick ghenoegefaelick verstaē / dat wy daer in te vrede
zijn. Maer so veel den wandel oft vleue aengaet / na luyt
des Artijckels / so begeeren wy van u / als vozen / die ver-
claringe uwer Artijckelē / dat ghy ons bybringt / oft oock
de Apostelen / eenen Scheydbrief toegelaten hebben / ge-
lijck Moses van wegghen der hardicheyt des herten / of
te niet? Ten anderen / so ons vanden twee aengetogenē
spruckē. Deut. 23. en 24. bewese wert / datse van Chris-
to ofte Paulo gheleert zijn / so zijn wy bereyt / u / op alle
vraghen te antwoorden.

14, *Dathenus,*

Wilt toch verclare / wat ghy voor een vraghe meynt /
daerop ghy namaels antwoorden wilt / op dat wy malcā-
deren recht verstaen.

15, *Rauf,*

So gy ons recht verstaē hebt / so sijn wy emers (so veel
den Artijckel aengaet vande Leere des Seloofs) te vrede
den / also ghyt aenghetoghen hebt.

16, *Doctor Ebers,*

Op dat wy een recht verstant daer van hebben / daer
staet also / oft die Schrift cc. (hy las den Artijckel) ende
vraegde / zijt ghy daermede te vreden?

17, *Rauf,*

Ja wy. So veel sy verhaelt hebben / wat haer geloo-
ue inhoudt / so sijn wy te vreden.

18, *Tbiebold,*

Dat oock aengetogen wert / of de Leere des Seloofs
ende de Leere den Wandel aengaede / dat die so wel wotte
Euden

Enden als wt den nieuwen Testamente can bewesen
worden: Antwoorzen wy/

19. *Dathenus, Inrede.*

Ick bidde om Godes wille/ segt Neen of Ja.

20. *Thiebold.*

Gelijck gesproken ende verhaelt is: So vele belangt
die Leere van Mose tot op Christum/ sijn wy te vreden.
Maer wat voozder van noodē is/ dat het mach en moet
bewesen worden/ na luydt des Mandacts: So geloouen
wy/ dat sulchs alle / inden nieuwen Testamente/ inder
Leere Christi/ ende syner 12. Apostelen/ claer ende seker
genoech beschreuen is: als waert dat wy schoon doude
Testament niet en hadde: Nochtans sal dat oude Testa-
ment niet gantscheliclyc opgeheuen noch verworpen wer-
den in desen Artijckel. Ende op dat v een Antwoor-
de gegeuen werde/ op uwe vrage/ so wil ick een weynich
lesen inden 2. Cor. 3. Ick wil het Capittel lesen.

21. *Dathenus.*

Tis onnoodich/ wy weten het Capittel wel.

22/ *Thiebold.*

Daer segt hy/ Dat gy eenen brief Christi zyt/ door on-
sen dienst toebereydet 2c. (by las Te capittel totten eynde) 2. Cor. 3. 2

Dat ghy nu verstaet/ dat wijt in allen plaetsen niet co-
nen gelijck rekenen oft houden/ maer alleē daer het den
Euangelio Christi/ en der leere syner Apostelen gelijck
sozmich is.

23. *Rauf.*

Maer indien de voozen vhaelde spruēke/ door de Lee-
re Christi/ en syner Apostelen/ wt Mose connen bewese
worden/ so willen wy dat selue niet ghedult aenhooren.
Wy connen noch Ja/ noch Neen seggen.

De medes
doopers
en connen
noch Ja
noch Neen
seggen.

24. *D. Ehem.*

C ij Ghy

Ghy sult in sommige Artijckelē eenich / en in sommige
gē niet eenich zyn. Daer in ghy nu eenich zyt / dat soude
segge: En waer in ghy niet eenich zyt / so ist ooc recht dat
gy Neen segt. Daerom wert van u geuraecht den 1. Ar-
tijckel 2c. Indien ghyt nu gheloost / so ist behoorlick dat
ghy Ja segt / indien niet so moet ghy Neen segghen.

25. Rauf.

So veel de Artijckelen des Geloofs.

26. Dathenus.

Alle Artijckelen.

27. Rauf.

Dat hebby te vozen niet ghesegt.

28. D. Ehem.

Die 12. Artijckelen: Indien ghyt niet geloost / so segt
Neen / so sullen syt bewyssen: Segt in welcken Artijcke-
len ghyt gheloost / ende in welcken niet.

29. Philips Iescl.

Ghy dienacrs Godes / en ghy altesamē / eenē yegelic-
kē in syner weerde bliuē latende / so is dat myn antwoor-
de op dese Artijckel die gy segt / en ons geuraecht hebt /
dat alle artijckelē des Christelickē geloofs en wandels /
euen so wel wten ouden Testamente / als wte nieuwē co-
nen ende moeten bewesen werden / dat is uwe vraghe.

30. Dathenus.

Gadit om een urede. Gehoudet uwe woorzen (Ick
wil maer een woordt seggen.)

31. Philips.

Ick en hebbe noch niet wt ghesproken.

32. Zulegher.

Laet hem spreken.

Des i. Arttyckels.

57

33. *Dathenus.*

Die vrage en is niet vanden wandel/maer alleen vanden Gelooue. Op dat het gelooue ende de werckē niet wederom vermencht en werden.

34. *Philips.*

Ten staet inden Arttyckel niet/oft wist geloouē: Nu na dien dat ghijt ons voorlegt/so ist behoorlick/dat gy ons dat bewijst/ als naemlick vanden Arttyckel des Scheyds brieft

35. *D. Ebers.*

Het sal gheschieden.

36. *Philips.*

Wanneer ghy ons bewijst/ dat euen so wel van Christo ende vande Apostelen/toeghelaten zy reuen Scheydt brieft te geuen/als van Mose/daerna comē wy ja of nee seggen: Mitsgaders de anderē twee spruckē/wt Deuter. voortgebracht/ wanneer ghy ons dat bewijst/niet clarer Schrift/ die niet herwaerts en derwaerts mach geduydet werden na luydt des Mandaets/ daerna (also gesegt is) comen wy segghen Ja/ of Neen. Dat begeren wy op ditmael.

73 *Dathenus.*

De Mannen hebben allerley ghesproken/vandē Gelooue/en den Wercken ende door malcanderē gewoone daer op het omrogeke is/ eē ordetliche antwoorde te geuen. Maer gelijck wy ons aengebodē hebbē en alreede schoō gedaen hebbē/hen vanden Scheytbrieft voorder te antwoorden en volgens ooc onse grondetliche meyninge wt Godes Woort te geuen vandē 23 en 24. Cap. Sent. Also presenteren wy ons noch eens. Maer wy biddē om Godes wille op dat alle vermenghinge gheschout werde/ ende op dat wy/ ende de toehoorders ghebrert oft ghesicht werden: dat hen de Mannen willen rondt
Eij ende

eñ plat verclard: Ofst de Schrift des ouden Testaments (om alle Artickelen des Christelickē Geloofs/eñ stuc-ken der Veere/te bewyssen/eñ te beuestigen) euen so vesle gelde/als de Schrift des nieuwen Testaments:wij besgeeren daerop / Aeen oft Ja.

38. D. Ehem.

Geloofst ghy lieden dat?

39. Datheenus.

Ja wy.

40. D. Ehem (totten Mannen.)

Geloofst ghy lieden dat oock?

41. Lenaerd Somer.

Ich en Geloofs niet/op dat Ich vry wt segge/wat wil ich lange daerom/ende Wederom gaen/gelijck een Tatte/om eenen heeten by.

42. D. Ehem.

Vraegt die andere/ofst sy alle tsamen/met hem hieldt. Doel hebbēse hen met inalcanderen besproken.

43. Rauf.

So vele als den eersten Artickel belangt.

44. Datheenus.

Wy bidden /dat ghy Ja segt/gelijck wy gedaen hebben/of segt/oock al te samen Aeen/ gelijck uwen gesellsghedaen heeft.

45. D. Ehem.

Wat Wildy lange ophouden/ofte vertrecken? Indien ghyt niet Geloofst/ so moeten syt/ naemelick die ander Partye/bewyssen.

46. Rauf.

Ten ghye

Des i. Artyckels.

41.

Ten ghelddt niet vanghens / of begriypens / men moet
tsomtijden een dinc onderscheyden. (Daerna sprack hy
also voort) Wy seggen / dat de leere vandē hooftstucken
des Christelicken Seloofs / wt den ouden Testamente /
can en moet bewesen worden / doch so vele / als de Veere
Christi ende syner Apostelen liiden mach. Want wy
en richten Christum niet naer Mosen / maer Mose naer
Christū. Dat is ons verstant: Der haluen van al tgene
dat van allen Artijckelen des Christelicken Seloofs / in
den ouden Testamente / door het Nieuwe bewese wert /
daer toe willen wy geerne Ja seggen. Der haluen be-
gheeren wy / dat de voorgaende sprucken / ende de voor-
gheselde vragen daer doer mochten verclaert werden /
ende datmen daerna metten Artijckelen voortghevaren
hadde.

47. D. Ehem.

Ghy segt euen / gelijk v geselle / geseft heeft / ghy en
Seloouet niet al: Daerom moetmen den onsen opleg-
gen / wat syt bewijssen. &c.

48. Hans Buchel.

Tis billich / wāneer het ons bewese wert / so wille wyt
Seloouen anders en connen wyt niet doen.

49. D. Ehem.

Daerom sullen syt bewijssen.

50. Datheus.

Wy hebben alle tsamen gehoozt / dat enen onder hen
bekēt heeft / dat de Artijckelē des Christelickē Seloofs
wter Schrift des ouden Testaments niet connē bewese ^{de weder}
worden. Maer wederom heeft daerentegen / den inces ^{doopers}
ten deel bekennet / dat sommige / maer niet alle Artijcke ^{zijn onder}
len / des Christelickē Seloofs / so wel wt der Schrift des ^{hen ontes}
Ouden / als des nieuwen Testaments / connen bewesen
worden. Nu staet ons toe te bewijssen / dat niet a leē sō-
nige / maer alle Artijckelen des Christelicken Seloofs /

E u euen

Alle artijf
kelen des
gheloofs
can en be-
hoort men
wte oude
Testamen-
te te be-
wijfen.
Dit bli. ft
onbeandt
woort.

euen so wel/wten Ouden/als wten nieuwen Testamente
beweſen worden/ende oock moeten. Ende bewijſe dat
also:Wt welcken Schriften/Chriſtus ende zijn Apoftelē
alle Artijckelen des Geloofs beueſticht hebben/wt den
ſeluen behoort ons Chriſten/dat wy/alle Artijckelē des
Geloofs beueſtigen: Nu heeft Chriſtus en ſyne Apote-
len/alle Artijckelen des Chriſtelickē Geloofs/wter Pro-
phetiſcher ſchrift des Ouden Testaments beueſticht.
Daerom behoort dat wy Chriſtenē/wten ſeluen Schrif-
ten oock/ alle de Artijckelen des Chriſtelickē Geloofs
beueſtigen. Die oorſake is deſe / nadenmael wy niet
alleen te handelen hebben met dwalende Chriſten / by
welcken het nieuwe Testament geldet/ maer ooc met Jo-
den ende Turcken/ welke dat nieuwe Testament ver-
werpen/voor welcken wy niet conden beſtaen/ende onſe
ghelooue verandt woorden/ ſo het niet euen ſo wel / ghes-
greont ware/ inder Prophetiſcher ſchrift des ouden Tes-
taments/ als inden nieuwen.

Oubeant
woort
Act. 26. 22

Dat dit also zii/ blycht eer ſtelick/wt den 26. Cap. der
Wreckheit der Apoftelen / daer Paulus ſegt: Ick ſegge
niet buyten tgene / dat de Propheten geſegt hebben &c.
Op dat wy den tijt ſparen.

Onbeant
woort
Rom. 1. 1. 2

Ten anderen/wt den 1. Cap. tot de Rom daer Pau-
lus ſegt/ dat hy afgeſondert zy/te predikē het Euangeliū
Gods/ Welc hy te voorē beloeft heeft door ſyne Prophe-
tē/inde h Schrift. Dat Euāgelijū begriipt alle Artijckelē
des Chriſtelicken geloofs / dat ſelue Euangeliūm is be-
grepen inder Schrift der Propheten. Daerwt volcht/
dat oock alle Artijckelen des Chriſtelicken gheloofs/in-
der Schrift der Prophe ten begrepen zijn.

2. Cor. 15.
2. 4.

Ten derde/ ſegt Paulus tottē 1. Cor. 15. Cap. Wāt
ic heb v eerſtelick gegene/dwelc ick ooc ontſangē heb-
be/dat Chriſtus geſtoruē zy voor onſe ſodē nader Schrift
En dat hy begrauen zy/en dat hy weder opgheſaen zy/
ten derden dage nader Schrift. Daermet leert Paulus/
dat zijn gantsche predicatie en Euangeliū/ ſchriftmatick
geweeſt zy: Wy willē daerna noch meer andere getuyge-
niſſe en bewijſedenē voorbringe hoewel deſe genoegh/
ſaent.

Des i. Artycckels.

431

saem zyn. Wy begeerē hierop een oprechte antwoorde.

51. D. Ehem. (tot den Mannen)

Gheloost ghy lieden dat?

52. Hans Buchel.

Wy ghelououen ghelijcker ghesprokenis/niemant/die
God vrees/en can dat weder spreken.

53. Thiebold.

Wy hebbent ghisteren/also ghesproken/ ende het is
ons ghelouue.

54. Rauf.

Het staet int Protocol/ maer oft ghy noch meer ghe-
tuyghemissen der Schrift/ voort te brynghen haddet/ so
willen wy niet hinderen noch weeren.

55. Colonius.

Maer de Mannen/ moeten merken/ op het Euange-
lium: Dat dat selue inder Schrift des oude Testaments
begrepen is.

56. Datbenus.

Radten dat de Mannen door Godes ghenade/ in dit
Punct/ met ons eens geworde zyn/ wt den verhaelde be-
wysredenen: Naemlich dat niet sommige/maer alle Ar-
tichelen des Christelichen Gheloofs/ euen so wel conne
en behooren bewese te zyn/ wter Schrift des Ouden als
wt der Schrift des nieuwen Testaments: Ende datse
daeruan noch breeder ghetuygenisse tot harer beuesting-
ghe begheeren.

57. Hans Buchel, Inrede.

Wy en begheerens niet.

58. Zuleger.

Ghy hebbet ghesegt.

59. Rauf.

Wy begeeren getuygenisse van anderen Artichelen.

60. D.

Sy en begheerens niet breeder/bewesen te hebben,

Luc. 16. 29 Wy willen noch dese benamen/ **Luc. 16, Cap.** beueelt Christus/ seggende: Sy hebben Mozen en de Prophetē.

Luc. 24. 44 **Luc. int 24. Cap.** Iesus sprac tot hē: Dat zyn de woordē die ick tot v gesegt hebbe/ doē ick noch by v was/ wāt het moet al buult werdē/ wat van my geschreue is/ inde Wet Mozis/ inde Prophetē en inde Psalmē. Doē opē de hy hen toerstant/ datse de Schrift verstonde. En sprac tot hen: Also isser geschreuen/ ende also moeste Christus lijden/ ende opstaen vandē dooden ten derden daghe/ en Predicken in synen Naem boete/ ende verghēuinge der sonden onder allen volcken, &c.

Hy heeft hen toerstant geopent/ om de Schrift te verstaen. Daer wt sy/ de Salichmakende kennisse Godes/ en Jesu Christi/ en oock van allē Artijckelē des Christelicken Gheloofs/ hebben connen begrypen. Dat zyn nu de Schriften Mozis/ Davids/ ende der Propheten.

Ro 16. 25. Totten Rom. **Cap. 16.** schier aent eynde/ segt Paulus also: Maer dien/ die v sterckē can/ na luyt mijns Euangelij/ en d' Predicatie vā Jesu Christo/ door welchen de verborghentheyt geopenbaert is/ die vande ewige tijden is verswegen geweest: Maer nu geopenbaert/ en cont gemaect door de Schrift der Propheten wt den beuele des ewigen Godes/ om de gehoorzaemheyt des Geloofs op te richten/ onder allē heydenen. Daer segt hy dat de verborghentheyt van Christo/ welke in haer begrijpt/ alle Artijckelen des Christelicken geloofs/ geopenbaert ende kondt gedaen zy/ door de Schrift der Prophetē: wt beuel des ewigē Godes/ om de gehoorzaemheyt des Geloofs op te richten onder allen heydenen.

3. Pe. 1. 19. **Onbeand. woord.** Itē 2. **Pe 1.** segt Petrus also: Wy hebbe eē vaste Prophetisch woort/ en ghy doet wel dat ghy daer op achtet of mercket/ als op een licht dat daer schijnt/ in een donker plaetse/ tot dat den dach ten voorzchijne coeme/ ende de Morghensterre opgae in uwer herten &c.

Ende

En 2. Tim 3. gebiedt Paulus/Timotheo/seggende:
 Maer ghy blijft in tgene dat ghy gheleernet hebt/ende
 dat v vertrouwt is / nadien ghy weet van wien ghyt ghe
 leern et hebt: Ende nadien gy vande kintsheyt op de h.
 Schrift gewetē hebt/so can v deselue onderwijse ter sa
 licheyt/door tgeloooue in Jesu Christo/Wat alle Schrift
 van Gode ingegeuen/is nut tot leeringe / tot straffinge/
 tot beteringe/tot onderwijfinge ind gherechticheyt/Op
 dat een mensch Godes volcomē zy/ en geschiet tot allen
 goedē werckē. Daer spreect Paulus vande Schrift des
 oudē Testaments/nadien doen ter tyt/de schrift des nie
 wē Testamēts/noch niet voorhādē was/en hy geeft daer
 der Schrift desen lof/ datse dē mensche onderwijse cā ter
 salicheyt door tgeloooue in Jesum Christum. En tē anderē
 dat sy dē mēsche Godes volcomē/en tot alle goede werck
 hē bequame maken can: In dese twee punten/ist al bes
 grepen/wat eenen Christen/ van noode is ter salicheyt/
 naemlich Tgheloooue ende de goede wercken.

2 Tim. 3. 14
 Onbeands.
 woort

Item totten Rom. Cap. 15. Maer wat te vooren ghe
 schreuen is/(merck/hy segt te vooren/ oft voorhenen) dat
 is tot onser leeringe geschreue: Op dat wy door gedult
 ende troost der Schrift hopeninghe hadden &c.

Rom. 15.
 Onbeands.
 woort

Item inden werckē der Apostelē int. 17. Cap. staet
 vanden genen/die Paulum te Thessalonica gehoozt hebbē
 also:want sy waren die Edelste ond dien vā Thessalonica
 dese namen dat woordt op gantsch ghewillichlich/ende
 ondersochten dagelicks de Schriften/ oft die also inhiel
 den &c. Daerrot is openbaer dat de Christen/de Schrift
 des ouden Testaments/gehouden hebben als eenē proef
 steen na welcken sy vande Leere Pauli gerichtet en ge
 oordeelt hebben.

Act. 17. 12

Onbeands.
 woort

Item inde wercken der Apostelen Int. 24. Cap. segt
 Paulus also/Maer dat bekēne ick v/dat ick na dese we
 ge/dien sy eē Secte heeten/also dē God myner Vaderē
 diene/dat ick geloooue al tgene da t geschreuen staet inde
 Wet/ende inde Propheten: Hiermede bewijst den Apof
 tel/dat hy inde saken des Ghelooofs/niet alleen wat/wt
 Mose ende den Propheten ghelooft heeft/maer hy segt

Act. 24. 14

Onbeands.
 woort

Act

Ich ghelooue al tghene dat gheschreuen staet inde Wet
ende Propheten.

Jon. 1. 29.

P. 45.

Onbeant.
woordt.

Ten lesten/Spreect de heere Iesus Christus/ende ge
biet ons (welckē beuele hē billic alle Christē onderwer
pen soudē) seggende: Ondersoeckt de Schriften/want
ghy meynt het ewige Leuen darrin te hebben/ende des
selue zyn die van my ghetuyghen. Ende int selue Ca
pittel (segt Christus) Waert dat ghy Moysi geloofdet so
soudy doock my gheloouen: want hy heeft van my ghes
schreuen/Maer so ghy zyn Schriften niet gheloofst/hoe
soudy myne woorden gheloouen: Daermit bewyft hy
dattet onmogelick is/dat yemant recht aen Iesum Chri
stum can geloouen / die de Schriften Moysi / ende der
Propheten niet gheloofst. Wt allen desen Spruecken
volcht nootwendich / dat niet alleen sommighe Artijc
kelen des Christelicken Gheboofs / maer dat alle die
welcke eenen Christen van nooden zyn te weten totter
Salicheyt/ verclaert en beuesticht zyn / inde Schriften
Moysi ende der Propheten. Ende daerom moet alle
dinch aenghenomen werden (inde saken des Geloofs)
wat bewesen wert wt den Schriften Moysi/ en der Pro
pheten/so wel als tghene dat wten Nieuwē Testamente
bewesen wert/nadenmael dattet een eenige h. Gheest
is/die hem eluen niet contrarie oft tegen is/ door welc
ken so wel die Propheten ghesproken hebben/ als de
Apostelen.

62. Verstegeus.

Of sy begeeren/ dattet hen wederom gelesen werde:

Dē eerste Datment lese.

Dē eerste
Artijckel
wort hier
van hē be
hēt/ maer
hier naer
ditmaels
wederom
gloochēt.

63. Hans Buchel.

Ich hebt myns deels wel verstaen / ende en heb niets
daer teghen te spreken.

Dat

DAT DERDE GHESPREEK,
ofte Actie des seluen daegs, naer
den middach ten twee vzen.

1. Darhenus.

Geliefde Mannen/wy hebbē tot noch toe van deere. 3. Actie
of hande
linge
ste Punct ofte deel/der eerste vragē gehandelt/ en
ons daer in vernicht/ dat alle Artijckelē des Christelicke
Geloofs die eenē Christen ter Salicheyt van noodē zyn
te weten/euen so wel connen ende behooren beweseende
beueflicht te zyn wt eer Schrift des Ouden, als des nie-
wen Testamēts. Nu statet daerop/ dat wy ons ooc niet
malcanderen wt Godes Woordt vergelijcken/ of alle
stukken des Christelicke wandels ende leuens/ oock niet
euen so wel connen bewesen werde/wt d' Prophetischer
als wt der Apostelischer Schrift. Maer wy spreken vā Den wan
del aller ge
loouighen
eenelicy/
Doch een
veghelich
in sijner
beroepin
ghe.
sulcken stukken/ die vanden Christen inden nieuwen Te
stamente geheyscht ofte gevoordert werde. Wy seggē
dat inden nieuwen Testamente (aengaende den Christe-
lichen wandel ende dieuē) niets geheyscht wert/ dat oock
niet op gelijcker wjse inden oude Testamente/ gheleert
ende gevoordert zy gheworden. Daerop begheeren wy
uwe antwoorde/ of ghy tot deser Proposition/ oft vragē/
Ja/ oft neē seggē sult. Wy zyn bereyt wt Godes woort
te bewjisen/ dat indē nieuwen Testamente/ angaende die dat d' d' d' d' d'
uen en den wandel/ niets geheyscht oft gevoordert zy/
dat ons oock niet inden ouden Testamente opgelegt en
beuolen zy gheworden.

2. Rauf

Indiē het v niet en verdriet/ so begeerden wy wel dat
die aenghetogene Spruecken (den Gelooue aengaende)
ons wederom voor gelese werden/ nadien wy tsamē spre-
kende afghetreden zyn,

Darhenus

3. *Dathenus.*

Is ons lief/ dat de voor/ vhaelde Sprueke (daer door wy tot vereeninginge gecomen zyn) wten Protocol gelezen zyn wordē/ tot beteringe der toehoorders: En wat die Notarh oft Schryuers/ om der Eortheit wille/ niet geteekent hebben/ dat willen wy wten Teext/ volmaken/ gelijche den eenmael gheschiet is.

(Hierop is de vclarige wten Protocol gelese/ beginnē de/ dewijle door Godes Genade &c. en Dathenus heeft het volmaect wt dē Teext/ (Rauf begheerde in te spreken.)

4. *Rauf.*

Dewijle dat Mandaet vermach/ dat de woorden wt bruckelich / ende verstandelich gheschieden sullen / die niet herwaert ende derwaerts en connen geduydet werden/ soo begeeren wy te wetē/ wat ghy wt desen Sprueke Luc. 16. bewysen wilt/ of ghy wt den woorden Christi/ ende syner Apostelen/ (die voorhenen int lange verhaelt zyn) die Wet wilt bewysen? Ofte/ of ghy door de Wet/ ende de Leere der Propheten/ wilt bethoonen/ dat Christus de Messias zy? Hier van begeeren wy een verclaringhe.

5. *Dathenus.*

Dit is onse Antwoorde/ dat wy bewysen connen/ metten Protocol dat wy geen antwoorde ghebruycht hebben/ die herwaerts ende derwaerts can ofte mach geduydet werden. Maer wy hebben euen dat selue gesproke/ Dat Iesus Christus/ ende de h. Gheest door hem ende synen Apostelen gesproken heeft. Daerom en wchten wy de vos/ gestelde vraghe geener antwoorde weerdich: Inadenmael dat heden tusschen ons besloten ende vergeleken is/ dat alle Artickelen des Christelicken Geloofs/ (dat is/ wat eenē Christē ter Saltcheit noodich is te weten) euen so wel can ende behoort bewesen ende beuechticht te werden/ wt der Prophetischer/ als wt der Apostolischer Schrift. Verhaluen begheeren wy / (op dat wy toch eens voortvaren moghen) dat de Mannen/ nu niet

Des .i. Artijckels.

nu niet wederom in twijfel setten tgene/datse heden toe gelaten ende behendt hebben. Ende begeeren noch oēmael/nadien sy so seere/op de verclaringe der leere/vanden Christelickē wandel gedrongen hebbē/datse nu bewiisen willen/ of Christus ende syne Apostelen/ (aengaende den Christelicken wandel) yet van ons heyschē/dat ons inde Schrift der Propheten niet opgelecht en bevolen zy. Ende so verre/als sy hen beswaren dat te doene/so zijn wy bezeydt/sulchs stuckwysē na matcanderen te bewysē: Naemlich/dat dat nieuwe Testament vā ons niet anders en heyschet dan wat ons ooc inde Schrift der Propheten opgelegt ende bevolen is. Daerom begeeren wy dat sy deen/oft vander doen willen.

6. Rauf.

Wenden verhaelden Schriften (der Leere Christi en syner Apostelen aengaende) hebben wy geen beswaringhe: Maer die wtlegginge der seluer/begeeren wy noch gelijck ooc voorhenē gesegt is/ te weten: Nademael dat wy ons te voren verclaert hebben/dat wy de Leere des Christelicken Seloofs int oude Testament/ niet voorē en laten gelden/dan so vele als dat nieuwe Testament can verdragen: Wt diwelcke wy ons in geenderley wijsē en willen laten dzyuen/nadien Christus de Duere ende de Wech is/daer door mē tottē Dad comt. Dat hebbē wy met dese woordē voorhenē te kēnē gegeuen/dat wy Christiū niet naer Mosē/maer Mosē naer Christiū begeere te richtē. En dat Moses gelijc als een knecht/maer Christus als een Sone in syne eyghenen huysē gesproken heeft.

De weder doopcrs zijn ongebradich/en henseluen contrarie. Siet Act. 2. Questie 52. en 53. ende 63.

Dits een bitter beheeringhe onser woorden.

7. Darbenus.

Onse Antwoorde is dese. Wy beroepen ons in dese handel op de toehoorders/en op dat Protocol/ en seggen dat heden bewesen/ende ten beyden deelen is bekendt geworden/dat de Schrift des ouden Testaments (inde saken des Seloofs) den nieuwen Testamente niet alleen in sommighen Artijckelen/maer in allen gelijc luydet. Daer beneuen seggen wy/dat wy noyt gedacht hebben

Mch 3. 5. 6

hebbē yemandē van Christo) die de Deure tot den Vader is) af te drijue/maer wy willē alle menschē tot Christum wijsen: Gelijck oock alle Propheten gedaē hebbē, Daer om is sulcx een vergeeffsche wotolucht. Dat Christus wt Mose soude gerichtet werde/ dat is van ons niet geseyt ge wordē: maer dat Moses vā Christo getuygenisse geeft en ons tot Christū wijs: Dat Moses enē knecht/ en Christus een Sone in synen huysē genaemt wert / toont ons donderscheyt der ampten ofte officie / Moses enē Christū: Maer en beschuldicht geensins de leere Moses vā eenige omwaerheyt/ ofte luegen. Maer op dat wy dē tijt winnen/ en de toehoorders niet te vergeefs ophouden/ wil ick den Mannen vragē / (nadien datse bekent hebbē/ dat de hooftstuckē des Christelickē Geloofs/ euen so wel inder Prophetē/ als inder Apostelē Schriften gegrondet zijn.) ofse den Artijckel/ naemlich dat God de Vader/ Sone/ en h. Geest/ zijn dat eenige Godlike wese (doch in drey Personen onderscheyden) voor een hooftstuck/ oft Artijckel des Christelicken geloofs houdē/ ofte niet. Item sulcks vraghe ick oock/ vanden derden Artijckel: Naemlich van Christi Menschwerdinghe.

Vanden vierden/ Mengaende de Erffsonde.

Vanden vijften/ vander Tiercken.

Vanden seften/ Mengaende de rechtueerdichmakinge.

Vanden seuenden/ belanghende de Opstandinghe des vleeschs.

Vanden twaelfsten/ Mengaende den Doop.

Vanden dertienden/ Mengaende dat h. Vuondmael.

Ofse die stucken houden voor hooftstuckē des Christelicken Gheloofs/ ofte niet: So syt vel ennen/ dattet Artijckelen des Gheloofs zijn (welcke alle Christen schuldich zijn te weten) so is de sake goet: Nadien wy ons vereenicht hebben/ dat sulcke Artijckelen wt den Schriften der Propheten ende Apostelen behooren bewesen te werden. Maer soudē sy verlooehenen dat de voorszgelde stuckē/ Artijckelē des Christelickē geloofs zijn/ so sijn wy bereypt hēliedē dat selue te bewijse/ wt de Schrift der Prophetē ende Apostelen/ dē eenē Artijckel naden

Des i. Artyckels.

51.

naden anderen op dat alle dinck ordentlick toege.

8. Raaf

Wy begeeren noch/gelijck wy ooc voorhenē begeert hebben datmen ons de beduydinge der voor verhaelder Spruecken/wil aenwijsen/ op de maniere/so voorhenen begheert is.

9. Datheenus.

Andtvoorde/ Wy heroepe nons op het Protocol/en inwe bewillinghe/die daerop gevolcht is. Maer indien ghy noch eens begeert te hoozen/wt de Protocol/tghene dat heden van ons ghesegt is/ende van v liden voor recht bekend is gheworden/sulcx moghen wy wel lyde. Maer indien niet/so begheeren wy (ghelijck oock voorhenen begheert is) dat ghy wilt segghen oft ghy de voorghemelde Artickelen (wt den Mandact aenghesoghen) voor Artickelen des Christelicken Gheloofs houdt ofte niet.

10. Raaf.

Het verwondert ons seere / dat ghy v beswaert ouer de beduydinge/oft ghyt van Wet op Christum/oste van Christo op de Wet ghewesen hebt.

11. Datheenus.

Andtvoorde/ Wy verwonderen ons noch veel meer/ dat/ (als wy onderscheydelich van Tgelooue gehandelt hebben) ghy heden ende gisteren/ so seere op de wercke gedrongen hebt: Maer nu/als den Artickel van gelooue vereenicht is/en dat wy ons aengebode hebbe vande Wercken te handelen/ dat ghy nu op Tgelooue dringt. Wengaende onse beduydinghe ofte verclaringhe/ naden sy hede opentlick gheschiet is/ ende van v ooc voor recht bekend is/ende int Protocol beschreuen is/ende v nu wy ghestelt worde / dat ghy de selue wt den Protocol noch eenmael aen hoorzet / so condy van ons niet vermoeden/ dat wy ons van onser verclaringhe

de weder
dooperē
litchers

52.

schamen. Der haluen indien ghy niet anders en hebt so bidden wy v vriendelick dat ghy doch wilt seggen/ oft gy die voozgenaemde Artÿckelen/ vooz Artÿckelen des Seloofs houdt/ ofte niet.

12. *Tbiebold.*

Dat Mandaet vermach/ datmen dat Protocol noch eens lese.

13. *Zuleger.*

Men heeft doch eens aen ghevangen: Waerom en hebby niet laten voozwaren?

14. *Philips.*

Men heeft maer vanden 12. Artÿckelen gesegt.

15. *Datheuus.*

Stet Acti
2.
Quest. 50
52. 65.

Daer is heden gesprokē geweest van allen Artÿckelen des Seloofs (niet van 12. oft 13.) die eenen Christen van noodē zyn te weten/ gelÿc dat Protocol bewÿst. Ende aengaende de verclaringe/ wy en hebben geen andere verclarÿnghe oft duydÿnghe/ dan also de verhaelde spꝛuecken der Schrift met hen bꝛengen. (Dat Protocol is gelese/ begunnēde: Wy hebbē altesamen gehoort)

Stet Actie. 2.
quest. 50.

16.

Daer woude eenen (genaemt Hans greijcker) inreden, maer mē las voort, en indie hy iet te seggē hadde dat soude hy daer na doē.

17. *Hans greijcker*

Ick meynde also/ dat ghy ons niet vooz ongoet afne mē soudt/ dat wy so vele vꝛagen ende begeeren tonder soecken/ hoe de Schrift aengetogen wort/ offe ooc alsoo op Christi/ of op de Wet mach gheduydet werde. Gelÿck oock de geloouige (als voozē gesegt is) de Schrift dagelÿcx ondersochten/ oft sy oock also inhieldē.

Soo meyn ick noch/ als voozen/ dattet v niet vzeemdt duncken/ oft wonder geuen soude/ dat wy oock begeerē die tondersoeckē/ op dat niemāt verrascht en werde/ oft te cozt en gheschiede. Radien oock inden Euangelio staet

Des i. Artyckels.

93.

Joan. 5. 19

staet Joan. 5. Ondersoect de Schrift (so hout den teert
 in/ dat is ghesproken) want ghy meynt dat Leuen
 daerin te hebben/ende sy ist die van my ghetuycht. So
 veel is in desen Text verhaelt geworden ende niet meer.
 Daer na houdt den Text noch voorder: Ende ghy
 en wilt niet tot my comen / dat ghy dat Leuen hebben
 mocht. Daer st elle ick/ en vraghe/ bidde ende beghee-
 re/ oock/ dat ghy ons soudt te verstaen gheuen ghelijck
 wy oock gheloouen/ dat Moses ende alle Propheten
 van Christo/ den Soone Godes geschreuen hebben. En
 de dat Moyses Schrift en der Propheten Schriften voort
 aen wijsen/ tot op Christi toecoemst / daer hy den Soone
 Godes/ hem seluen / in Menschelicker ghedaente/ op
 Aerden verclaert heeft. En dese ghemeide Schrift/
 des Text/ (doen ter tijdt vanden ongelouigen Joden
 ghesproken die niet aen hem hebben willen gheloouen
 dat hy de Messias sy welke den Menschelicken ghe-
 sachte beloeft is) stelle en verstaen ick/ wt sulcker Schrift/
 dat Christus den Joden daer bescheydet ende wijs/ dat
 sy de Schrift ondersoecten souden/ soo sullen sy beuue-
 den dat hy de Messias sy. Daerom ick oock vraghe/
 ende segghe dat alle Propheten / ende oock Moses/ op
 hem geduydet hebben/maer de ongelouige Joden heb-
 ben niet wille tot hem comen datse dat Leuen mochten
 hebben. Gelijck ooc Christus selue spreect/ Jo. 14. dat
 hy den Wech de Waerheyt/ en het Leuen is/ en dat nie-
 in int tot den Vader coet dan alles door hem. Soo heb-
 dy my verstaen/ dat ick sette/ en gelooue wat Moses/ en
 de de Propheten van hem ghetuyghen / dat dat selue
 oock in hem veruult is/ Ghelijck Moses oock spreect:
 Eenem Propheet sal v God verwecken wt uwen Broe-
 deren/ my ghelijck / dien suldy hoozen in al wat hy v
 segghen sal. Daerom seg ick / wat voorhenen inde
 Wet geschreuen is/ is in Christo veruult ende en can/
 noch en mach niet weder achterwarts gheduydet wer-
 den. Ende ick begheere te weten / oft uwen sin ende
 meyninghe is / de Schrift in deser plaetsen te laten
 gaen? Ick begheere hier a/ een antwoorde.

Joan. 14

Deut. 18. 18

Wesen
 spruete ist
 die mael te
 dozen bes
 claert.
 Acte. 1.
 Quelt 12.

W Dathenus

18. *Darbenus.*
 Andwoorde. Alle dese woorden zyn maer om den tijt te verliezen/ en zyn veel te swack daer toe datse de bewijsredene die wy heden gegheuen hebben/ ende uwe bewillighinghe / die daerop ten anderen mael gevolcht is/ souden conuen omstooten. Daerom laten wijt bydes voorgheschieder bewijsinghe bliuen: *Wt* welke blijkt dat niet alle de Joden maer ooc de Christenē/ die wt d' heydenen bekeert waren/ naer Christi hemeluaert zyn ghesewen worden/ totter Schrift des ouden Testaments/ niet om datse te rugghe oft achterwaerts gaen souden maer datse na tbeuel Christi/ ende des h. Gheests/ die verborghentheyt des Euangeliums van Christo/ wt der Schrift der Propheten leeren/ en also door het gelooue mochten salich werden. Der haluen bidden wy noch eens/ so verre als die Mannen begheeren / dat den tijdt wel bestedet/ en niet onnuttelich ouergebacht werde (na dien sy doch eendzachtelick bekendt hebben/ dat alle de Artickelen des Christelicken geloofs wt den Schriften der Propheten ende Apostelen/ moeten beuesticht ende verclaert worden) datse doch rondt ende oprechtelick willen bekennen/ oft sy de Artickelen die voorhenen wten Mandaet verhaect zyn/ voor Artickelen des Gheloofs houden oft niet: Dat sy andtwoorden/ met Ja/ oft neen/ ende de toehoorders niet te vergheefs op en houden.

19. *D, Ehem.*

Wy hebben byna 2 vzen te vergeefs verlieten. Dat Mandaet greeft regel en mate/ hoemē behoort te handelen: Men heeft den cersten Artickel voorghenomen/ en men is so verre gecome/ dat ghy bekennt hebt/ dat de Artickelen des gheloofs/ wten ouden Testamente behoore bewese te wordē/ en heeft daerop gestac/ dat de onse ooc het and deel/ vādē Christelickē wandel willē bewijse dat en hebby niet willen hebbē. Daerna hebbense hen aen ghevoden van puncte tot puncte te handelen.

20. *Hans Buckel.*

Des i. Artycckels.

Ick soude hopen haest daer door te comē / waer dit af
gehandelt / of die sprucken achterwaerts / of voorwaerts te
gaen moeten.

21. Dat henus.

Sy gaen voorwaerts op Christum / want wie die n-
recht kende die en gaet niet achterwaerts / maer voor
waerts.

22. D. Ehem.

Ghy segghet doch selue.

23. Hans Greycker.

Verstaet my also / Meester Pieter. In ons beslyt is
altijt voorbehoudē oft wtgenomen geworden / dat wy ge-
loouen dat de hooftstucke vande h. Schrift des Christe-
lichen Seloofs / en Wandels / so wel wtē oude Testame-
te / als wtē nieuwē connen bewesen wordē / so hebbe wy
ons altijt voorbehouden / dat wijdt laten ghelden / so
verre alst de Schrift des nieuwen Testaments niet te-
ghen is. So ghy noch der seluer meyninghe zijt / so
ben ick des haluen / metter Schrift die aenghetoghen is /
wel te vreden

Contrarie
is te sien
Acte 2.3.
Quest 18
25. 17. 52
ende 62.

24. Dat henus

Andwoorde. Wy beroepē ons op het Protocol (dwelck
terstont is ghelesen gheweest)

25. D. Ehem.

Op datmen eens totē handel come / so sullē de onse ver-
claren het onderscheyt datter is / tusschē het Oude en het
nieuwe Testament.

26. Dat henus.

Indien sijt begeeren / wy zijn gewillich om dat te doē

27. D. Ehem.

Begheert dattet gheschiede.

28. Hans Greycker.

Ick bidde om Godes wille / datmen my hoorze / ende
onderwijse / metten Gheest der sachtmoedicheydt. Ick
D iij ben met.

ben metter schrift des ouden Testaments/te vreden/sod verre/als den Nieuwen daer door niet te cozt geschiede.

29. Dat henus

Hiermede en geschiedt geensins den nieuwen Testamēte/niet aen een letter te cozt/wy en begeeren ooc niet de minste letter des nieuwen Testaments wech te nemen ofte af te brycken: Maer wy seggen/ dat al tgene/dat het nieuwe Testamēt leert/ inde sake des Geloofs: dat selue is oock inder Schrift der Propheten geleert ende beuecht richt geworden/ gelijk heden van ons bewesen en van v bekendt is. Maer indien dat ghy tot vreedder onderrichtinghe begeert/waerin dat dan het onderscheyt des Wets ende des Euangelij gelegen zy/ wy zyn gewillich ende bereydt tot verclaringhe des handels/v sulcksmode te deplen/ ende op dattet geschiede/wil icht coztelic begripen.

Onder-
scheyt des
Wets en
des Euang-
gelij
Siet hier
van oock
Actie. 4.
Questi 23
ende Acti
25 39
Web 10

Gal. 3. 24.

Hierin bestaet het onderscheyt: Eerstelick heeft de Wet tydelijcke beloften/des wterlicken lants Canaan. Sulcke wterlicke beloften heeft dat Euangelium niet Ten anderen/ heeft de Wet eenige Schaduwen / die op Christusum geduydt hebben (gelijk Hebr. 10. Cap geschreuen staet) en allerley Offeranden/ ende Wasschuyngen of reynigingen/welcken haer wesen ende waerheit In Iesu Christo hebben / die daer is/dat volcomen Offer/eens ghedoodet/om de sonde te vernietigen. Ende op sulcker wijsse/ segt Paulus/dat de Wet eenen dwanck meester tot Christusum zy Gal. 3. En wederom/ Christusum is het eynde der Wet Rom. 10. Cap.

Rom. 3. 20
7. 7

2. Cor. 3. 7
Ic. 31 33
Ioa. 1. 12.

Tē derde/de Wet welcke *Moralis Lex* genaet wert/dat zyn de Thie Gebode/de Wet der Sedē/is in steenē tafelē ghouwe of geschreue geweest/ en heeft kennisse d' sonde. Ro. 3. 7. ooc schrickē en vreesse gevroycht. Daer om wert ooc 2. Cor. 3. 7. dē die si Moysis/eenen die si des doots genaet. Maer het Euangelium leert / hoe God zyn Wet/ dē Wtuercorē int herte schryue en hen de so de vergeue hen tot kinderē en Eruen opneme/ en eyndelick door Christusum wt genaden ewich salich make.

Ten

Des i. Artijckels.

57

Tē vierdē de Wet / met hare Ceremoniē / is alleen ge-
 geuē geweest / eenē sekerē volcke / dat wt Abrahā gebozē
 was: Maer dat Euāgelium wert gepredickt allen Crea-
 tūrē / Mar. 16. Cap. In dese stucken siemē / Waerin de
 Wet ende het Euāgelium malcanderen ongelijck sijn.
 Daerente gē so sijn de Wet / ende het Euāgelium / dat
 is / de Propheetische ende Apostolische Schrift / malcāde
 een doorgaens gelijck / In dese stucken. Eerstelic dat
 het Euāgelium vanden eenigen en warachtigen God
 (in dzy Persoonē ondscheyden) niet en leert / dā euen tsel-
 ue / dat oock geleert is / inder Schrift der Propheeten.

Cere mon-
 stende s
 wets

Mar. 19.
 15.
 waerin de
 Propheet
 sche schrif-
 ten met de
 Apostoli-
 sche oores-
 coemē

Ten anderē / het Euāgelium leert ands niet vande twee
 Nature in Christo / vā syne Ampte vander cracht syns lij-
 des en sterues en voortz van allen Artijckelen / die noo-
 dich geweten sijn ter Salicheyt / dan euen tselue / dwele
 oock Moses ende de Propheeten te voren geleert hebben

Ten derdē / het Euāgelium heyscht met anders / van
 genen die totten gelooue gecomen / ende door Christum
 verlost sijn (aengaendeden Christelicken wandel) dā dat
 sy als danckbaere kinderē Gode schuldich sijn te dienē / &
 gelijc oock euen tselue / vanden Christenē / inder Propheeti-
 sche Schrift geheyscht wert.

Daerom als wy seggē dat wy wter Wet en Propheeten /
 Christum sullen leeren / so en verstaen wy dat niet
 vanden Schaduwen / Figuren / Offerandē / Aeyningē
 en adere Ceremoniē / welke in Christo ophoude: Maer
 vander Leere die de Artijckelē onses Christelickē Ghe-
 loofs / en des Christelicken wandels aengaen / gelijck nu
 verclaert is. Daer wt is claer / dat wy na dē Exempel
 Pauli / de lieden vermanen / datse de Wet en de Propheeten
 onder soecken sullen / ende also sendē wy de mensche
 niet achter waert van Christo op Moses / maer wy bes-
 geeren datse na tbeuel Christi / de Artijckelē des Chris-
 telickē Geloofs ende wandels / leeren wten Schriften
 Moses / ende der Propheeten / door welchen de h. Geest /
 niet weyniger / als door den Apostelen gesprokē heeft.
 Gelijc Paulus segt / dat hy niet en segge / vūiten tgene
 dat de Propheeten gesegt hebben. Act. 26. Dat is Corte

Ijck onse meyninge: Datter wat indē Wet is/ dat ophout/ naemlick de Ceremonien/ ende wat den seluen anhangt: Ende datter wat is/ dat blijft/ Naemlick de Veere vanden Artijckelen des Gheloofs/ en des Chyristelicken leuens. Wy hopen dat ghy nu sulcks verstaet/ gelijk oec heden sulcks bewillicht is/ naemlick dat alle Artijckelen des Chyristelicken Gheloofs/ euen so wel / wter Schrift der Propheten als der Apostelen/ connen ende moete bewesen werden. Ende daerom en suldy nu oock niet meer beswaert zijn/ een sprechte en clare andwoorde te geuen: Of ghy de Artijckelen/ die wt de Mindaet nu dicmaels aēgetogē zijn/ voor Artijckelē des geloofs bekēt of niet.

30. Greycker.

De we. Andwoorde. Op di e reden die gheschiet zijn/ ende som
 Hoopers meynen/ mighe stucken der Wet verclaert/ dwelck onmoghelick
 dat den v is/ al te vertellen. Radien wy dan verstaen hebben/ dat
 Geelt int der Veere Chyristi niet te cozt en soude geschieden/ so ver-
 oud: Testa ment hem hopen wy/ dattet also gaen of gehouden sal werden. En
 selen int waert datter yet door de Wet ingeuoert worde/ dat d' Vee-
 nstewe r.: re Chyristi en syner Apostelē tegen ware (dwelck wy noch
 ghy 32. tans niet en hopen) so wouden wy dat selue/ Chyristum en
 syen Apostelen/ met haren Schriften late verandwoorde.

31. Datbenus.

Segt cortelick wat ghy seggen wilt/ die lieden worden langhe opgehouden.

32. Greycker.

Veset noch eens/ (Tis gheschiet)

33. Datbenus.

Ist ons gheoorlooft cortelick te andwoorden?
 Andwoorde. Wy hebbē te voren gesegt/ ende seggen oock noch dat wy den Euangelio Chyristi/ niet int alder minste en begeeren af te breken. Seggē daer beneuē dat Moses/ de Prophetē/ en Apostelen/ indē dzy Punctē/ die lest verclaert zijn/ malcanderen ganschelic niet contrarie zijn.

Des i. Artyckels.

33n. Maer indien yemanden dochte / datter yet sijn
 dich ware / dat comt niet wt de Euangelio / oft de Schrif
 ten der Propheten / maer wt menschelick verstande: ge
 lijck Christus de Saduceen andwoorde / *Math. 22.* Ghy
 dwaelt / daerom dat ghy de Schrif niet en verstaet / noch
 de cracht Godes. Der haluen is ons begeeren / dat hen
 de Mannen desen nacht bedenckē willen / ende ons moz
 ghen op onse dickmaels voorgehstelde vraghe antwoor
 den: Naemlick oft die Artijckelen die nu dickmaels wt den
 Mandate aengetogen sijn. Artijck elen des Christelickē
 Geloofs sijn ofte niet. Daerby willen wy ditmael late
 berusten / ende willen God danken.

34. Hans Buchel.

So veel het onderschj der Wet / en des Euangelij aen
 gaet / het is ondscheyden gewordē / en wert also gehoude
 als gehoozt is / daermit sijn wy te vreden en houden ooc
 also. En voornaemlick behaecht ons dat / datmen de me
 schē van Mose wter Wet / tot Christum wijst. Dat doen
 wy oock / dat is tgene dat wy langhe begheert hebben.

35. D. Ehem.

Sy dy alle tsamen van deser meyninghe?

36. Hans Buchel.

Ja wy: Nochtans als ghehoort is / ende dooz haren ey
 ghenen monde beken / datse hier in / in haren gantschen
 voornemen niet en soecken / eenen tittel vanden nieuwen
 Testamente hiermede wech te nemen. Also hebben
 wy verstaen.

37. Rauf.

So heb icht verstaen.

38. Dathenus.

Icht hebt ghesegt / ende segghet noch / wy en beghee
 ren niet een letter des nieuwen Testaments wech te
 nemen.

39. Verstegus.

So sy

Protocol.

80,
Soo sy in haren rechten verstande ghebruyckt oft aē
getogen wert.

40. D. Ehem.

Wilydan mozghen also voortvazē/ gelijk begeert is
(Sy seyden Ja. Doen voer Philips daer in ende seyde)

41. Philips.

Wy en willen hierin niet begrepen zyn. dat wy moz
gen terstont op die Artijckelen willen andtwoorden die
ghy begeert / want Ick hebbe noch sommige spruken
te verandtwoorden / die heden mozgen van Petern aen
getogen zyn.

DAT VIERDE GHESPREECK,
ofte Actie smorgens ten ses Vren,
den dertichsten May.

Datbenus heeft het Gebede gbedaen.

1. D. Ehem.

Actie. 4. **L**ieve vrienden/ wy hebbē gisteren den tijt/ met vele
Lommoedighe vraghe/ ouergebracht. Ende tis noot
(soude anders het ghespreeck met profijte voortgaen)
dat ter ordeninghe ghehouden werde / op dat de Chriсте
nen wten Protocol dies te beter oordeelen connen. Na
die dat dan het Mandaet mate en ordeninge gheeft / dat
niet die Artijckelen ende *Materia* door malcanderen
vermeget werden / ende dat men hem gisteren / inden eer
sten Artijckel / vanden Selooue vereenicht heeft ende
datter nu vandē wadel / te spreke is so verhopē wy dat gy
denseluen eerst sult afhandelen / en ghy sult ten beyde sy
den / segghen / wat ghy daervan houdt / so willē wy unwe
gronde

Des i. Artiickels.

61

gronde eenhooren. Ten anderen/dewijse men gister
gemercht heeft dat ghy Mannen niet eens gesint zijt/so
bidden wy/dat ghy v altyt isamen bespreken ende verree
nigen wilt/ ende daer na een eendrachtige antwoorde ge
ue/ op dat dander Partije/ daer na oock daer op cā voort
bringen/wat noodich is/ende weten mach/watse bestrij
den oft aenwechten sal/ ofte niet.

2. Rauf.

Hy heeft gemeynt/ dat beyde de Puncten (Namelick
vanden Selooue ende goede wercken) isamen souden be
antwoort werden. Daerom ist des onuerstands schult

3. Datheusus.

Wy en hebben vanden beginne deses gesprecks/ niet
ands gewenscht dan dat de Artijckelen ordentlick/ ende
onvermenght/ verclaert/ en af gehandelt/ oft wigcuoert
mochten werden: en wy begeeren oock noch niet ands.
Ende aengaende de vrage/vanden Christelicken wandel
oft dien so wel inde Schriften der Propheten/ als inde
nieuwen Testamente beschreuen wert/ seggen wy/dat
het nieuwe Testament (den Christelicken wandel aen
gaende) niets van ons heysche dan euen isclue/dat oock
inder Schrift des ouden Testaments gheheyscht wert/
ende bewijzen dat also/ende seggen:

Dat Paulus indē 2. Bries an Timo. Int. 3. Cap. (daer
hy vander Schrift des ouden Testaments spreekt/nadiē
hy gesegt heeft/ datse den mensche ter Salicheyt onder
wijse cā/door het Selooue in Iesum Christum) daer toe
settet (dē wandel aengaende) datse mit is/tot Leeringe
tot straffinghe/ tot beteringe/ tot onderwijsinghe inder
gerechtigheyt/ op dat den mensche Gods volcomen zij/
tot allen goeden wercken gheschiet. Daer wt luyten
wy also. Welcke Leere ons leydet tot eenen volcomē wā
del/ende ons tot allen goeden wercken alleen bequaem
maeckt/ der seluer Leere ghebreect niet/den Christelic
ken wandel aenghaende. Dit doet de Prophetische
Leere/ende Schrift/ daerom en ghebreect der seluer niet
inder

Vanden
Christelic
ken war
del oft le
uen

2 Tim. 3.
16. en. 17.

dit blyft
onbeant
woorde.

inder leere vanden Christelicken wandel.

4. D. Ehem.

By dien willen wilt laten bliuen / Of begeerdy meer

5. Rauf.

Wy en conent noch niet al begrÿpen. Dacrop be-
gheeren wy / dat ghy ons duydelick verclaert / wat ghy
met dat woordke (Wandel) wilt begrÿpē / oft daer ond-
verstaet. En insonderheyt / dat ghy ons te verstaen geeft
oft den Hoedschen / en Christelicken wandel / een leuen
ende wandel zÿn / die ons tot sulcke goede wercken (ghe-
lyck ghy aenghetoghen hebt) bequaem make.

6. Dathenus.

Stet bouē
Actie 3.
Quest 29

Andw: vdi. Wy hebbē gisteren int lange verclaert
hoe ver: dat de Wet Moſis / eē eynde genomē hebbe /
en wech ghenomen zÿ / en hebben ghesegt dat de Cer-
remonie / Offerande / en wat den seluē aenhangich is / als
naemlick sommige Politische wette (die dē Jode byson-
derlic / welke eē bysoder vole geweest zÿn / int Vant Ca-
naan / aengingē) door Christum wech genomē zÿn. In
welcken nu geē Jode noch Griecke yet is / maer wy zÿn
alle een vole / gelÿck Paulus leert: sulcx wille wy hierne
de noch eens wedhacht hebbē. En gelÿc wy gisterē ooc
gesegt hebbē / dat angaen dē wadel / dat is / dat Christelic
leuē / en allerley goede werckē / dat die leere (welcke voor-
dert ofte heyscht een volcomē liefde Godes / en des nae-
sten / (daer in alle goede wercken begrepen zÿn / die den
Christenē noodich zÿn) euen de selue leere sÿ indē nieuwē

De geloe-
nigen des
ondē ende
nieuwē Te-
staments
hebben ee-
kley Wet
vande lief-
de Godes
ende des
naesten.
Ro. 13. 8

Testamente / die ooc indē Oude geweest is. Wils dat Jo-
den en Christenē / aengaende de liefde Godes en des nae-
sten / eueerley Wet en Geboden hebbē. Gelÿc Paulus
totten Rom. 13. leert daer hy segt / Zÿt niemanden niet
schuldich dan dat ghy malcanderen lief hebt / Want wie
den anderē lief heeft / die heeft de Wet veruult / Ja euen
die Wet / Ghy en sult geen ouerspel doe: Ghy sult niet
doode: Ghy en sult niet stelē. Ghy en sult geen valsche-
ghetuy

Des i. Artijckels.

63

getuygenisse geue. Ghy en sult niet begeere: En so daer eenich ander Gebodt meer is / dat wert in desen begrepen naemlich ghy sult uwen Naesten lief hebben als u selue / de liefde doet den naesten niet quaets / sulckx leert hy ooc toten Gal. 5. Summa den Christelicken wandel bestaet inde liefde Godes ende des Naesten.

Gal. 5. 14

7. Rauf.

Wy verstaet wt uwe antwoorde / dat gy de Leere des Wets en der Propheten bekent / als ofte een sy / en suer een come / metter Leere Christi / en syner Apostelē. En besluyt daer wt dat den Christelicken wandel bestaet in de liefde Godes / ende des Naesten / sonder ondersteyt. So vragē wy nu / hoe wy de 2. Artijckelen / die ghy sijn vhaelt sijn wt Dcut 23. en 24. daer niet stemminge Christi / ende syner Apostelen mochten verstaen / vande pant ende Woeder / nadiē het eene wandel der beyder volcken / na uwen segghen / sijn soude.

wintche

8. D. Eben.

Wy comen in onordeninge / en wederom in eenē wylde handel / sy sullen hare gronden bewijzen / hebby daer na yet daer toe te segghen / so sament oock hoorē.

9. Dat hemis

Antwoorde / wy hebbe tot noch toe / gespuert / dat ghy niet op eenen grondt ofte spruecke die wy ghelegt ofte by gebrocht hebbe / geantwoort hebt / maer hebt / altyt / gelick noch / wtvlucht ghesocht. Wy hebben ons aegheboden / en bieden ons ooc noch aen / dat wy v / tot ghelegender tijdt / op de voortghebrachte inreden / gronde-licke andwoorde gheuen willen. Maer wy beghēren / op dat de disputatie / ofte ramsensprekinghe / ordentlick ende verstandelick / onczemengt / na luyde des Mandaets ghehouden werde / dat ghy toch op onsen gheleyden grondt / (daermet wy bewesen hebben / dat al tgene dat int newe Testament totte Christelicken wandel gheheyscht wert / inden oude Testamente oock gheheyscht

geheyscht gheweest zy) andtwoorden wilt ende segghen oft ghy daerin/met ons eens zyt/oft niet / met Ja oft Neen

10. Rauf.

Soo veel dien spruecke belangt: Zyt niemant niet schuldich.

11. Datbenus

Dat en is ons Argument niet / leest ons Argument noch eens.

12. Conradus,

Inder. 2. Epistel an Timotheo. int. 3. is ons argument

13. Rauf.

Hebby niet te verstaen ghegeuen / dat de liefde des naesten

14. Datbenus. Inrede

Dat en is het argument niet: maer een beueffinghe dat totten Rom. 13. staet / (Dat Argument is hen wederom ghelesen worden.)

15. Doctor Ebern

Dare op moet gheantwoordt zyn.

16. Rauf.

Wy houden een onderscheyt (so veel den wandel aen gaet) tusschen de leere der Propheten oft Moysis / ende der leere Christi ende syner Apostelen. Want ghene zyn door de Wet geregieret / maer dese door Euangetisch schen vryheyt.

17. Datbenus,

De weder
doopers
weten n3
wat de
Wet/
noch oock
wat Eua-
gelium
heest / oft
34.

Antwoorde: Hiermede en andtwoorden sy gantsche lijck niet op renigen deel oft stuch onses gronds / die wy wt Godes woort geset hebben / den welken noch onafgevochten staet: Maer dewyle wy mercken datse niet vstaen / noch wat de Wet / noch ooc wat het Euangeti-
um 37

Des i Artijckels.

65.

am zy wil Iehse hiermet vza gē/oft syt Daervooz houdē
dat inden ouden Testamente gheen Euangeliū. Enz
de inden nieuwen Testamente gheen Wet zy: Daer
op begeeren wy hare antwoorde.

18. D. Ehem.

Ghy sult v wederom met vraghen in malcanderen
vermēngchen ghy moctet hen verclaren.

19. Darbenus.

Indiē het de Mannen begeeren/so wil ick hen Corte-
lich verclarē/wat de Wet heete/ en wat het Euāgelii zy.

20. Rauf.

(So comen wy malcanderen verstaen)

21. Darbenus.

Ende wil bewiſſen/dat het Euangeliū ooc int oude
Testament gheweest zy. Ende wederom/dat de Wet
int nieuwe Testament oock zy. De Wet (ghelijck Pau-
lus dat woort doozgaens ghebruyckt) heet/ ende is/ een Wat de
Wet Ga
des 34 volcomen verclaringhe/des ewighen/ende onuerande-
liken wille Godes/ daermet God heyscht een volco-
men ende beständighe ewich duerende ghehoorzam-
heyt/ aller syner gheboden/ inwendich ende wtwendich/
daer dooz hy ooc alle die verdoemt/die deser syner Wet
en Wille/doozgaens/niet volcoemmelich genoegh doe.

Maer dat Euangeliū/is eē vrolicke goede tjdinge/
ende vercondighinghe der ghenaden Godes/ dooz Je-
sum Christum/des Messie oft ghesalsden die vanden be-
ghinne der werlt beloeft/ ende eyndelick ghesonden is. Wesche-
ninge des
Euangelt
uans.
Joan. 7 38
Wet Euā-
gelium
wozt oock
inder
100-
phertichee
Schrift
geleert.
Gen. 3 Daeris gheleert wert/Dat alle (die in dese Jesum Chri-
stum gheloouen) ghelijck de Schrift segt) hebben wt ge-
naden/ Vergevinghe der sonden/ware Gerechtigheyt/
den v. Sheest ende deerwicheit Leuen. Dat dit Euange-
liū inden ouden Testamente gheweest zij/ bliucht wt/
den 3 Cap Gen. daer God den Adam beloeft seggende
ick wil vrantſchap settē tusschen v en den wjne/ tussche
uwen sads ende haren Sade/dat selue sal v den Cop vcr
E treden

treden. Ende Gen: 12. wort dit Euangelium/ofte be-
 lofte / der ghenaden Godes doo; Christum wederhaelt
 daer Godt tot Abraham seyde: Ich wil die segenen/die
 v segenen/en veruloecken/die v buloecken: en in v sullen
 ghesegent worden alle geslachten op aerden. In dese
 plaetse/wort Christus den Messias beloest/gelyck Pau-
 lus Gal. 3. sulckx verclaert/ende daer werdt beloest/dat
 Christus den Dupuel / en Doot ouerwinnen / den toorn
 ende de vernalendydinghe Godes van ons afwenden/
 ende den segen Godes/ofte de gebenedydinge/ allen ge-
 loouigen vcrÿgen/ en toebzingen soude. Dit Euange-
 lium verclaert Esaias int lange int 53. Cap. Ende segt:
 Doo; waer hy droech onse cranckheyt / en loedt op hem
 onse smerten. En coorts daer na: Ende hy is om onser
 misdaet wille verwondet/ ende om onser sonden wille in
 stucken gellagen: De straffe leyrt op hem/op dat wy vze-
 de hadden/en doo; sijn wondē sijn wy genesen. En wat
 daer na volcht. Syndelick seggen wy: Indien int ou-
 de Testament geen Euangelium geweest waere/so had-
 den alle Patriarchen en Propheetē geē gelooue gehad.
 Voorder dat inden nieuwe Testamente oock de Wet
 geweest zy/dat bewÿst dat gansche 5. Cap. Mat. Item
 dat 7. dat 19. dat 22. Dat 12. en 13. tottē Rom. Dat 6.
 des 1. briefts tottē Cor. Dat 5. en 6. tottē Gal. dat 4. 5.
 en 6. tottē Ephe. Dat 3. en 4. tottē Coll. en ontellie-
 ke andere. In welchen Christus en sijn Apostelē leere
 en vmanen/by verlies v Salicheyt / hoe alle Christenen
 dat quade mydē/en het goede doē moeten. En hoese Go-
 de wtwendich ende inwendich/met eē volcomene en vol-
 standige gehoo;saemheyt/schuldich sijn te dienē/en haerē
 naesten sullen lief hebben/als haerseluen. Daer hebby on-
 se meyninge vāde Wet/en vāde Euangelio/daer op be-
 geerē wy te hoorē/of gy dan behēt/dat indē ouden Tes-
 tamēte/doo het Euangelii geweest zy/ ofte niet? En of-
 indē nieuwen Testamēte ooc de Wet gheweest zy/ of niet

Bewys/
 dac ooc de
 wet in
 het neue
 Testamēt
 geweest sy
 Mat 5. en
 7. en 19.
 Rom. 12.
 en 13.
 1. Cor 6.
 Gal 5. en 6.
 Ephe 4. 5.
 en 6.
 Col. 3. en 4

22. Rauf.

Dat het Euangelii inder Wet/inder belofte geweest
 zy/dat

Des i. Artijckels.

37/ dat geloouē wy. Wāt wy wete dat Abe/ en Abrahe
 (gelijc verhaelt is) sulcs beloest is/ maer datse de belofte/
 niet ontfangen hebbē: maer datse die selue gesiē hebben
 dooz' t'gelooue: hē daermede getroost/ en daeraen gehan
 gē. Wy en loochene oock niet (gelijc verhaelt is/ wten
 Schrifte der Apostelē gelijc het Paulus verclaert) dat
 (aēgaēde de wet der tafelē Moyses/ mitsgaders de liefde/
 die inde Wet gebodē is) wy die gelijcke wel schuldich zū
 te houden: En vragē der haluen/ op dat wy den tijt niet
 onnuttelich ouerbzen gen/ ofste ons connen bewijsen dat
 Moyses en de Propheeten/ inder gehoozsaemheyt der vol
 comenheyt Christi/ en spuer' Apostelē ooc gewādelt heb
 bē. Want wy geloouē/ en houdent daer vooz/ indie Mo
 ses in alle dingē soude gehoozt geweest zū tot der volco
 menhē Christi/ so en soude hy nē beuolē hebbē/ te hoorē
 dē Propheet/ die verwect soude wordē. Oock houde wijt
 daer vooz/ gelijc gisterē ooc wt uwē woordē verhaelt is
 dat Christus het eynde d' Wet is/ pegelicken die geloost. Ro. 10. 4.
 Gelijc ooc Mat. 12. Cap. dit beschrijft dat Christus ooc
 eē heere des Sabbath's 37/ dwelc Moyses niet geweest is. Mat. 12. 8.
 Der haluē (so veel dē wādel angaet/ daer in dē hādē/ nu
 staet) so zū wy nu schuldich Christi meer of hooger te
 houdē/ dā Moesen. Wāt wy houdē een groot ondscheyt
 (het leuē angaēde) tusschē dē Joden/ en dē Christenen.

de Wet
 doopers
 meynen/
 dat de Jom
 cristen
 het Euan
 gelium
 inder daet
 ende waer
 heyt niet
 ghehadē
 hebbē
 de Wet
 doopers
 wete noch
 niet wat
 de Wet 37
 dit is het
 oude liec
 den 18 18

23. Dat henns.

Andtwoordē/ Dit en es wederom gheen oprechte ant
 woordē/ ghelijc onse vraghe gheheyscht heest / Maer
 dienet daertoe dat/ ghelijcse ons vanden eersten gront
 (die wten 2. Tim. 3. Cap gheleecht was) afgeheleydet heb
 ben/ datse ons nu oock wederom van deser vraghe
 geerne souldē affsheyden. Oft naemlick int oude Te
 stament het Euangelium (dat is de volcoemen leere der
 Salicheyt) geweest 37/ ofte niet. Ende oock oft int nieu
 we Testament/ de Wet geweest 37/ ofte niet. Wy seg
 ghē nochtans/ cortelick dat het Euangelium niet alleen
 inder belofsten / maer oock inder tracht / ende werckin
 ghe/ in het oude Testament/ gheweest is / tot salicheyt
 alles

Weddoo
 pers lff
 ticheytē.

De Seloou
inghe des
ouden Te
stame nts
hebbē het
Euanγγel
um inde
cracht en
inder daer
en niet al
leen in
woorden
ghehadē
Luc 26
Act 15. 10
n.

Die cracht
d' gehoor
saemheyt
Christi
trecht
haer wt
tot op het
beginsel
ende oock
op het eynde
de ser Wd
rel. 3c
Ela. 53 4

Joan. 8. 36

Heb. 9. 12
Heb. 13.
Apo 13. 8.

Woe Chri
stus deyn
de des
Wets 37.
Rom. 10.
Sier Act
3. Quelt
59.

aller gheloouighen. Anders so moesten Abrahā / Mo
brahā en ander v. des ouden Testaments ergent in een
derde plaetse (gelyck de Papisten versieren) tot op Chri
sti coemste gheloten gheweest hebben. Welck Chri
stus Vuce. 16. ende Petrus Acto. 15. Cap. wt druckelic
verloochenē. Houen dien / wert door dese Uere / dat
Priesterdom Jesu Christi / welck ewich is / verloochenē.
Wat indie de cracht des Priesterampts / Offers en der
Gehoorzaemheyt Christi / haer niet euen so wel wtstrec
te tot op het beginsel der Werelt om alle gheloouigen
salich te make / gelyckse haer wtstreckt tot op het eynde
der selue / so en can Christus niet die ewige ende hooge
Priester der kercken Godes zyn. Maer dat de Man
nen hierin dwaalen / ende dat de cracht des Offers Chri
sti / haer wtghestreckt hebbe ter salicheyt / op de Patriar
chen ende Propheten / blyckt daerwt / dat Esaias niet en
seght hy sal onse krankheyt draghen / hy sal om onse
misdaet verwondet worden: Maer hy droech / ende hy
is / om onser misdaet verwondt ac. Daermit hy aenwysēt
dat of wel het lyden ende steruen Christi weerclick en
de metter daet noch niet gheschied was / dat nochtans
dies niet te min / die cracht des toecomenden Offers / en
de der Gehoorzaemheyt Christi / hen door het Selooue /
ter salicheyt tegenwoordich was. Dit ist dat Christus
leert Joan. 8. Daer hy niet alleen segt dat Abrahā vro
lick wert / dat hy den dach Christi sien soude / maer hy
set daer by: en hy sach hem ende verheugde hē. Of hy
heesten gesien. Dit ist / dat ooc den Apostel leert / torden
Heb. 9. seggende: Christus heeft een ewighe verlos
singē geuondē en int 13. Cap. Jesus Christus gisterē
en hede en de selue ind ewicheyt. en Apoc. 13. staet
dat dat Lam ghedoodet is / vanden beghinne der werelt.
Doozder datter gesegt is / dat Christus het Eynde der
Wet 37 / verstaet hem gelyck oock gisteren eens deels
claert is / vanden schaduwē / Ceremonien / ende wat den
seluen aenhangigh is. Daerbeneuē vand cracht d' Wet
ter verdoemenisse / welcke cracht / Christus haer genomē
heeft door dat hy de Wet ouer al genoegh gedaen heeft
ende

Des i. Artiickels.

en ons zyn volcomē gehoorsamenheyt geschonckē heeft.

Maer aengaende de ghehoorsamenheyt der Wet/die wy

Gode/als danbare kindere schuldich zyn/dese gehoorsamenheyt heeft Christus niet wech genomē gelijk Paulus

Ro. int 3. Cap segt/dat wy door gelooue de Wet beuestige.

Wat voordere vā Christo/en Mose gesegt is/wy hebben noyt gesegt/ dat Moses in synē persoone so heerlick

zyl als Christus/maer wy hebbē gesegt/dat de Leere van de volcomene liefde Gods/en des praeste/so wel Godes

Leere en Woort is/wanneer het door Mosen/als wanneer het door Christum vercondicht is gheworden.

Ten leste/dat Christus een heere des Sabbaths zyl/en niet Moses/dat en beneemt der leere Mosi niets/maer

wijst aen het onderscheydt der Personen/en der Officieu of Amptē Mosi en Christi :daer van hier goenen

stryt is. En of schoone Christus de Sabbath wech genomē heeft/ sulcs en beneemt der leere Mosi niets/nadie

Christus de Sabbath maer wech genomē en heeft/ so vore als hy eē Schaduwe en Ceremonie geweest is:Maer

den inwendighen gheestelicken Sabbath/(daerdoor wy vermaent worden/afte laten van sondē/ende Gode door

synen G./in ons te laten regieren) heeft hy niet wech genomē. Tot eē bestuyt/dat tusschē den Joden en Christi

stene(aengaende de wandel)een onderscheyt zyn sonde/is in deser wyse/waerachtich/so verre men de Joden aensiet/met haren Ceremonien/ende Politischen borgerlicken wetten/de welcke int rijck Jesu Christi/niet en behooren ghelijck wy hier vooren/ende ghisteren oock gesegt hebben/dat de Wet/in desen deele afghedaen oft wech genomē is. Maer in Christo/is tusschē Jode ende

heyde geē onderscheyt/gelijk Paulus totte Gal.int 3. Cap.en Pet.Act.15. Cap leert. En hy en maecte gheen

onderscheyt tusschen ons en hen. Want den eenē/so wel als de anderē/is schuldich/Gode vā ganscher herte/en synen praesten als hem seluē lief te hebbē/derhaluen

begeere wy/dat de Mannē doch willē andwoorden/op den gront/die wy wten 3. Cap. des tweeden briefts tot Timotheum ghelegt hebben. Ende ons/ende de toe-

waer in het onderscheydt beta/tusschē de geloouighen des Ouden en des nieuwen Testaments

Gal. 3. 28. Act 15. 8. 9

2. Tim. 3.

E ij hoor

De gehorsamenheyt der Wet heeft Christus niet wech genomen/ oft beneemt. Ro. 3. 30

Wat Christus een heere des wtwendighen Sabbaths is/beneemt der Leere Mosi en niet

Gal. 3. 28. Act 15. 8. 9

2. Tim. 3.

hoorders/met so danigē wtoluchten niet op en houdē,

24. *Hans Buchel,*

De woer-
doopers
zyn onbe-
handich
en henschel-
nen con-
trarie
siet Act 2.
Oult 13. 15
27. 52. 63.
Act. 3.
Questie
36 37.
Webr. 11. 39

Met oerloue/ wy hebben bewesen/ en geloouent ooc/
dat schier in allen Puncten / aengaende, de Wet en het
Euāgelii/ ind Veere/Leuen en wādel/wat te onderschey
dē is, en hebbē hierop verhaelt/wt dē 11. Cap. tottē heb-
dat de Gude Jh. Waders getuygenisse hebben ouercomē
door het Gelooue/datse God behaecht hebben/ende en
hebben de belofte niet ontfanghen/ na luydt des seluen
Capittels: So bringt ghy met velen omstanden/om dat
strachs te bewijfen met derghetijcke voorgheschreuenē
Schriften / als oft die Gude gantschelich vander Wet
waren ontslaghen gheweest ende vanden vloect/ voor
het liden ende steruen Jesu Christi. Also hebben wy
verstaen/ hierop wil ick eenen spruecke of sommighe
voortbringhen.

25. *Dathenus,*

Dewijle ghy.

26. *Hans Buchel Inrede,*

Alst Immers moet ghesproken zyn/so willen wy spre-
ken/ghelijck wiēt Geloouen/ so cannen daer wt comen.

27. *Dathenus,*

Sulcken by vraghen behooren eerst ten lesten gehav-
beit te werden/na luydt der ordeninghe / na dat de voor-
gheselde vraghen ten eynde ghebrocht zyn.

28. *Hans Buchel,*

Wy latent tot inden vijfften Artijckel berusten. (So
seyde oock Thieboid)

29. *Dathenus.*

Dathenus
wilt den
wederdoo-
pers dat 5
Cap. dat
verclaren.

Ick bidde v/lieue Mannen/om een woort : Wy sien
ende spuezē/in dese gantsche handelinghe/dat v het 5.
Cap. Matthei inden wegh light/dat ghy v met ons niet
vereenigen cont. Maer ghy meynt/dat Christus al daer
pet

Des i. Artijckels.

71.

pet volcomēders gheleert hebbe dan Moses ghedaen heeft inde Wet: Indiē ghyt dan begheert/so willen wy dat 5. Cap. Matthei voor de handt nemen.

30. Hans Buchel.

Wy en begeeren dat niet.

31. Thiebold.

Derwile het inden 5. Artijckel sal afghehandelt werden /so cammen den tijt sparen.

32. Buchel.

Myne lieue Heeren tgansche omstaende volck te goede/merct my/wat wy soeckē/ Raemlic/niet onse eere/maer Godes eere/ ende prijs/anders so en wouden wy hier niet zijn. Maer ouermits dat de Gude die voor ons geweest zijn/ dooz v voortbrin ghen vry ende ledich ghefelt worden/so ben ick veroorzsaecht /enen sprueke / of sommighe aen te wijsen.

De Wees
Doopers
meynen
dat de
H. Patris
archen er-
gent geuē
gen en in-
gel loren
gheweest
zyn tot op
Christi toe
comste.
Luc. 4. 18.

Luc. 4. Cap. De Gheest des heeren is op my/want hy heeft my gesalft: ende gesonden dat Euangelii den Ar-
men te vercondigen/ te ghensen die enes ghebrokene herten zyn: Te Prediken den gheuanghenen datse los sijn sullen/den blinden dat ghesichte /ende den verlage nē datse vry sijn sullen. Act. 13. Dat v vercondicht wer-
de vergeuinghe der sonden dooz desen /ende loslatinghe van allen die dinghen/die v inde Wet Mosi niet mocht-
ten vroom maken.

act. 13. 3.
19.

Woorder Rom. 7. maer nu sijn wy vander Wet vry/al so dat wy dienen sullen in een nieu wesen des Gheest en niet int oude wesen. Item Gal. 4. wy waren geuangen onder die wterlicke settinghen/maer als den tijt veruult was/sant God synen Sone/op dat hy die onder de Wet waren/verloste/Eph. 4. hy is opgehazen inde hooch-
de ende heeft etc. 1. Pet. 3. Indien seluen Seest is hy
doch henen gegaen ende heeft gepredicht den Seesten
inde gheuangnisse/ die voortijden ongetoouich waren.
Woorder spreekt Dauid Psa. 14. Wie sal Israet te
E in Spon

Rom. 7. 6.
Galla 4. 7.
Eph. 4. 8.
1. Pet. 3. 22
10 sal. 14 7

10sa. 68. 7. Sijn helpen/als de heere de geuanghenisse sijns volck sal wenden/dan sal Jacob vrolich zyn. Inden. 68. Psal. Eenen Godt die den een samen dat huys vol kinderen gheeft / die de gheuanghenen wtuoert/tsyner tijt maer dasuallige inder dorzheyt blaet. De heere sal de Euangeli sten geuen met grooter scharen/Shy syt inde hooghde gheuaren. &c.

10sal. 12. 6. Inden. 126. Psal. als de heere de geuanghenisse. &c. Be ken inden middagh. &c.

Esa. 42. 6. Esa. 42. Daer om sal v de heere oock bewaren v tot ee nen bondt des volckx. &c.

Esa. 45. 13. Esa. 45. Ick sal hem oprichten. &c. Geuoert werden. &c. Gauen wille spreect de heere. &c.

Esa. 49. 8. Esaia. 49. Ick sal v tot eenen bondt des volcks maken/ dat ghy die Werde weder ophelpt / ende de verstroeyde erue. etc.

Esa. 61. 1. Esa. 61. hy heeft my ghesalft ende ghesonden. &c.

Zach. 9. 1

Zacharias. 9. ghy laet oock door dat bloet. &c.

Ende dier plaetsen woude wy noch vele voortbringen. Wy begheeren andtwoorden ende wederlegginghe.

33. Dathenus.

Die spruecken zyn inden Bybel / maer wy en weten niet wat ghy daermede sluyten/oft meynen wilt.

34. Hans Buchel.

Ghy en willet tsomtijds niet weten.

35. D. Ehem.

Wat wilt ghy sluyten? (Dat begeerde Dathenus ooc te weten)

36. Hans Buchel.

10heb. 11. 39. Wy hebben bewese dooz dē prueke tottē heb. int 11. Cap. dat de oude vaders ghetuyghenisse becomen hebben / ende hen ghetroost metter belostenisse diese niet ghecreghen hebben: maer datse eerst zyn totter wylde heydt ghecoemen / ghelijck wy/ dooz die eenighe offer hande

Des. i Artijckels.

hande Jesu Christi. Heb. 10. Want geen Testament en
 can vast worden / on aenghesien wat daerin gheloeft oft
 gheschreuen is / te sy dat die sterue / diet verordent heeft.
 Dat willen wy met den 8. Cap. totten Hebreen. Des Heb. 8
 ghelijcken metten 9 / ende doock Int 10. den gheheelen Heb. 9.
 omstandt des welcks te kennen geuen: wie ons na leest. Heb. 10.

37. Dathenus

Geliefde Mannen / ende ghy toehoorders al te samen /
 op dat wy doock cortelick op desen wt loop oft wrovlucht
 andwoorden so suidy weten ende verstaen / dat noch
 heden / vā desen Mannen / niet met een eenich woort om
 gestooten en is / tghene dat wy hen wt Godes woort be
 wesen hebben. Maer ghelijck alle hare woorden daer
 toe ghedient hebben / datse ons vandē principalen han
 del mochten afvoeren also dienen doock dese hare ghele
 sene woorden in welcken sy onder malcanderen aller
 ley spruecken des Ouden ende nieuwen Testaments / wt
 haren Registeren ghelesen / ende dooz malcanderen
 gheworpen hebben. In welcken spruecken ten deele
 ghesproken werdt / vande Ghesestelicke verlossinghe
 welcke dooz Jesum Christum geschiet is / die ons verlost
 heeft / wt des Dupuels / der hellen / des Doods / ende der
 Sondē gewalt. Ende ten deele geleert wert vande wt
 wendighe verlossinghe des volcks Israels / vater Babi
 lonische geuanchenisse. Welcke beyde verlossinghen
 sy onuerstandelick dooz malcanderen vermenghen.
 Wy bekenen wel / dat alle die aenghetoghene sprue
 ken (alsoo sy inder Schrift des Ouden ende nieuwen Te
 staments staen) warachtich sijn. Maer dat hare mey
 ninghe / diese vander doozbuicht / of doozghetimmer der
 hellen / metten Papiſten ghemeyn hebben / (so verre
 als anders dat hare meyninghe is / daerwt conde bewe
 sen werden) dat en ghestaen wy v niet. Ende dewyle
 het meeste deel der aenghetoghener spruecken / wt
 den ouden Testamente ghenomen sijn (het welck sy
 nochtans tot noch toe niet oueral / hebben willen laten
 ghelden) soo sijn wy bereydt ende ghewillich / van
 E v eenen

Die Wes
 doopers
 sinengen
 de Babilo
 nische ge
 uanchnis
 se: en ber
 lossinghe
 merter
 geestel
 he geuanc
 henisse /
 onder den
 dupuel en
 5 Sondē
 en der ber
 lossinghe
 ouer al
 dooz mal
 canderen.

eenen yeghelicken spruete / in syner plaetse / na noodt /
 druft te handelen / ende door ouerlegghinghe / des genea
 dat voor ende na staet te bewyssen / dat den Propheten
 noyt inden sin ghecoemen is / sulchs / als sy vermeynen
 daerwt te beslytē. Doch / dat wy ons voorhenen daer
 van vereenighen / (also den eersten Artijckel int Mans
 daet vermach / ende ghelijck wy tot noch toe / niet an
 ders begheert en hebben) Raemlick oft de Schrift des
 ouden Testaments den Christenen so vele gheide / als
 de Schrift des Nieuwen / om de Hoofstucken des
 Christelicken gheloofs ende wandels / daerwt te bewy
 sen. So langhe als dat niet gheschiedt / so sullense (ghe
 lijck tot noch toe gheschiet is) altijt onse gronden / ende
 bewyfredenen / laten onbeandwoort bliuen / ende ander
 re nieuwe wtuluchten dichtē ofte versieren. Want de
 beschreuen handelinghe bewyist / datse tot noch toe het
 oude Testament aenghetoghen ende ghebruycet hebben /
 daert hen dient: Maer daert hen teghen is / daer en wil
 len sijt hen niet laten ghelden. Daerom segghen wy
 tot een besluyt / dat alle de voortghebrachte ghetuy
 ghenissen / noch ons niet teghen sijn / noch oock hare
 meyninghe beuestighen / ghelijck wy bereyft sijn / aen
 zijnder plaetse / ordentlick / ghenoechsaemlick / ende na
 malcanderen te bewyssen / so haest als wy ons (ghelijck
 ghesegt is) des eersten Artijckels hebben vergheleken.
 Dat wy hierin / niet anders begheeren / dan dat billick /
 ende tot eener ordentlicker handelinghe van nooden
 is / konnen alle de omstanders lichtelick oordecelen.

De Wets.
 doopers
 nemen
 wter 120
 phetischer
 Schrift
 wat hen
 schijnt te
 diene / dat
 ander ver
 werpen sy

38. D. Ehem.

Die tijdt is verlopen / wy sullen wederom in een
 woortghekijf comen daerom moetmen inder ordeninge
 bliuen. Int punct vandē wandel oft leuen / soudt ghy
 Mannen / op hare gronden andtwoorden / of hen laten
 voortuaren. Dwe gronden / sullen daerna ooc gehoor
 werden.

(Luchel)

Des i. Artyckels.

75.

39. Buchel.

Wy zijn te vreden Wy hebben ons althit aengebode/
beyde de Testamenten te ghebruycken/ daer sy malcan-
deren tijden comen.

40. Datbenus.

Wy hebben bewesen/ datse malcanderen niet teghen Siet Acti
2. Quest.
67.
en Artyc-
kel 27.
Questie
29. 34 36. 8
37 en Ac
4 quest. 23
zyn/ ende hebben ghisteren verclaert / hoe verre dat /
dat oude Testament opgheueu / of gheeyndicht
37.

41. Buchel.

Met oorloue / noch een cleyn woordt / Daer staet
inden ouden Testamente / dat Moses spreekt: Een
pegheleick binde zijn sweerd aen zijn syde/ ende verwoz Exod. 22
ge synen broeder: Sulcke ende dergelycke sprucken zijn
nochtans te bedencken.

42. Datbenus.

Desen spruecke / ende wat dier ghelycke is/ sal inden
to Artijckel (daer van de Ouerheydt ghehandelt sal
worden) afgehandelt / ende gheeyndicht werden.

43. Buchel ende Thiebold.

Wy zijn daermit te vreden.

44. D. Ehem, ende Zuleger.

Wozpet niet al dooz malcanderen/ ende hebt ghedult/
tot dat een pegheleick Punct in zijn plaetse verclaert
wozt/ op dat M. S. h. daerwt can comen en den han-
del verstaen mach.

De vyfde

DAT VYFDE GHE'SPRECK,
ofte Actie, ten twee Vren naer
middach den dertichsten May.

Dathenus heeft het Gebedt ghedaen.

1. Zuleger.

Actie. 5. **D**Ewijle men noch inde verclaringhe des eersten Artijckels staet/den welcken ghy (PalsGrae ffsche Predicanten) doorgaens bekent / ende v aengheboden hebt te bewijfen : Naemelick oft de Schrift des cc. (hy las den eersten Artijckel) ende daer teghen ghy (Mannen) van uwer syden aenghetogen hebt / dat dat Nieu ende Oude Testament / in sommighe stucken teghen malcanderen souden zijn / daer in ghy den nieuwen toe valt. So staet het daer op/dat het een deel / synet Ja bewijfe / ende dat ghy Mannen uwe inveden ende tegen bewijfsinghe oock doet.

2. Rauf.

Indien sy daervan met ons te vreden zijn/ so wille wy onse bewijfsinghe doe / En tot op de Artijckelē late beruiffe so vele de Wandel aengaet.

3. Zuleger.

Dat is de meyninghe/datse by eenen yeghelicken Artijckel willen bewijfen / waer dat nieu Testament vande Ouden onderscheyden is/ daer sy niet mede ouereen comen.

4. Dathenus

Onse antwoorde is (op dat in eenen yeghelicken Artijckel/niet vā noode zy/alletijt/op een nieu te disputeren) te handelē vande Prophetischer Schrift/hoe vele sy gelden moet. So zijn wy gewillich ende bereydt eenmael te bewijfen,

wijste dat de Prophetische schrift inder leere vande Se-
loouē en vanden werckē volcomē zy en datter niet inden
niewen Testamente gheleert werdt in de saken des Se-
loofs/ ende des Christelicāen wandels/ dwelck oock inde
Prophetischer schrift niet geleert en zy: Doch dat onder
derscheyt wtgenomen/ dat wy ghisteren ende heden tus-
schen de Wet ende het Euangelium ghemaect hebben.

Au wel. Wy bewyisen eerstelick/ de volcoemmen-
heydt der Prophetischer schrift inde saken des geloofs/

Also:

Die leere/welcke louter is ghelijck saluer/dat seuen-
mael doorloutert is/ Onbeudect is/ Die de siel verquict/
Die selder is/ Die de dwasen wijs maect/ die gherech-
tich is / Die reyn is / Die de ooghen verlicht/ Die
eeuwich blijft / Daermen noch toe / noch afdoen en
mach/ Die is inder leere des Geloofs volcomen. Sulcke

is de Prophetische leere/ ghelijck Psal. 12. 19. En Deut
4. ende 12. Capittel. te sien is/ Item Pro. 30. Daer wt
volcht/ dat de Prophetische leere/ inde saken des ghe-
loofs volcoemen zy. Dat is eenen grondt ofte argu-
ment.

Den anderen grondt is/ De Schrift/ wt welcker Chri-
stus/ ende de Apostelē alle Artickelen des Geloofs (die
ons Christenen van noode zyn ter salicheydt te weten)
ghelcort ende beuesticht hebben / die is volcoemmen.
Sulcke is de Schrift des Ouden Testaments uut
welcker Christus ende de Apostelen / alle Artickelen
des Christelicken Gheloofs (die ons ter salicheydt van
noode te weten zyn) beuesticht hebben / ghelijck de
schriften der Euangelisten ende der Apostelen sulcks
betuyghen. Daer wt volcht dat de schrift der Pro-
pheten / inder leere vanden Gheloouē volcoemmen
zyn.

Ten deden Paulus den Apostel nadien hy een Chri-
sten ende Apostel gheworden is / en heeft gheener an-
derer leere gheloost / dan dier / welke igheloouē
volcoemmelick gheleert heeft: Sulcke is de leere der
Propheten / welke Paulus in allen dinghen gheloost
heeft.

De boleo
menhete
der 10
pheticke
schrift in
ghelooft-
sane wort
hierna
met 6 Ar-
gumentē
bewesen

Dit blijft
vande We
800 ops
onbeand-
woort.
Psal. 12. 19
Deut. 4. 12
Pro. 30.

Dit blijft
onbeant-
woort.

Dit blijft
onbeant-
woort.

- Act. 24. 14. heeft/ghelyck Actum 24. staet. Daer wt volcht/ dat de Prophetische Schryften / inder leere des Gheloofs volcomen zyn.
- dit blijft onbeantwoort. Ten vierden/die leere/ buyten der welker Paulus de Apostel niets ghesproken/ ofte gheleert en heeft/ die is in der Leere/des Gheloofs volcomen. Een sulche leere/ is de Prophetische leere/ghelyck Act int 26. te besien is. Daerwt volcht dat de Prophetische leere inde saken des geloofs (so vele als totter salicheyt van noode is) volcomen is/
- dit blijft onbeantwoort. Ten vyfden/ die Leere/ welke kondt ende openbaer maecht die verborghentheyt van Christo / wt beuel des eeuwighen Godes om de ghehoorzameheyt des Euangelij op te richten onder allen heydenen/ die is inde saken des Gheloofs volcomen: Een sulche leere / is de Prophetische leere / ghelyck Paulus tot den Romeynen. int 16. Capittel leert/ daeromme is de leere der Propheten in des geloofs saken / oock volcomen.
- dit blijft onbeantwoort. Ten lesten/ die Leere/welcke den mensche onderwijst ter salicheyt/ door het Selooue aen Iesum Christum/ in des gheloofs saken een volcomen Leere: Een sodanighe leere/ is de leere der Propheten ghelyck inden 2. brief aen Timothee Cappittel 3. te sien is. Daerwt volcht/ dat de Prophetische leere / inden handel des gheloofs / ter salicheyt / oock een volcomen leere is.
- Ende op dat wy niet alleen Int gemeyn/vandē gelouue spreken so zyn wy bereyt/tot verclaringhe des handels/ eenen seghelicken Artijckel des Christelicken Gheloofs/wt der Schryft des Ouden Testaments te bevestighen/ghelyck wy alle weten/datse inden nieuwen Testamente oock wel gegrondet zyn. Ende leggen hier Eerstelick dit/tot eenen grond/ ofte fundament/dat Paulus totten Epheseren Int. 2. Cap. leert: dat Iesus Christus den hoeksteen zy/ daerop de Propheten niet weyniger als de Apostelen getimmert zyn. Item totten Ephes. Int het vierde. Capittel. Seght hy Een heere / een

Des i. Arttyckels.

79.

een Ghelooue / eenen Doop / een God ende Vader etc.

Ende totten Romeynen Int vierde Capittel Veert Paulus dat Abraham een Vader zy aller Selououigen / soo wel inder Doozhuyt / als inder: Gheschiedinghe / Daer tot moet noodwendich volghen / dat de kinderen Abrahams geen ander Selouue en connen noch en behooren te hebben / dan tselue dat haren Vader Abraham ghehadt heeft: Doch met desen anhangh / dat gelijck Abraham inden toecomstighen Messiam Iesum Chrystum geloost heeft / wy oock nu also inden seluen Gheloouen: welke ter bestelder tijt gecomen is / ende dat wt gerecht heeft dwelch van nooden was tot salicheydt aller wtvercorenen. Ende op dat ghy verstaen moeght / dat Abraham / ende de Prophetische Kercke des Ouden Testaments euen dat selue vanden Arttyckelen des Geloofs ghehouden ende bekendt hebben / dat wy heden daechs ooc Selououen ende bekennen So wil ick dat cortelijck Arttyckels wijse bewijfen.

Abraham
en syn kind-
eren
moeten
eenerley
Gelooue
hebben.

Also luydt den Ersten Arttyckel onses Chrystelicken Gheloofs: Ich Ghelooue in God Vader den Almachtighen Schepper des hemels ende der Werden. Daer in sijn dese stuckkens te merken. Eerst / wy bekennen datter een eenighe God is. Sulcks heeft de Prophetische Kercke oock bekendt Deutro .6. Esaias .43. ende 44 etc.

Den eer-
sten Ar-
tyckel
des Ges-
loofs
Dent .9. 4.
Esa. 43. en
44. 10. 8

Ten anderen wy Selououen dat God onsen Vader zy: Sulcks bekendt de Prophetische Kercke oock / Esaias .63.

Esa. 63.
26.
Gen. 17.

Ten derden wy Gheloouen dat God Almachtich is. cc. Sulcks heeft de Prophetische Kercke oock bekent

Ge. 1. Cap. 16. Ten vierde wy Gheloouen dat God een Schepper des hemels ende der Werde is: Sulcks heeft

Gen. 1.

de prophetische Kercke oock bekendt Gen. 1.

Ten vijfften wy stellen ons betrouwen op desen God sulcks heeft de Prophetische Kercke oock ghedaen Gen.

15. etc. Gelijck dit alles met vele ghetuygenissen te bewijfen ware.

Gen. 15

Den 2. Arttyckel onses Geloofs luyt also: En in Iesu

Dent .2.
Arttyckel.

Chrystu synen eenigen gebozen Sone onsen heere. Eer

stelijck

- Psal. 2. 12. stelick bekennen wy hierwt dat God eenen Sone hebbe
 sulcks bekendt oock de Prophetische Kercke Psal. 2. 12.
 Psal. 110. 1. Ten .2. dat den Sone Godes onsen heere zy / Sulcks
 Efa. 53. 15. bekendt de Prophetische Kercke inden. 110. Psalm. Wy
 Jere. 23. 6. bekennen dat hy is Jesus, dat is de Salichmaker: Sulck
 Dan. 9. 24. bekendt oock de Prophetische kercke, Esaias. 53. Jer.
 23. Wy bekennen dat hy is Christus/de gesalfde: Sulck
 bekendt ooc de Prophetische Kercke, Da. Int. 9. Wy sette
 ons betrouwē op desen Soon Godes. Sulcks doet oock
 Psal. 2. 12. de Prophetische Kercke, Psal. 2. Ende Esaias. 28.
 Efa. 28. 16.
 De 3. Artickel.
 Efa. 53. 12. Den .3. Artickel onses Gheloofs luydt also: die ont-
 Jere. 23. 6. fanghen is vanden h. Gheest ghebozen wter Maghet
 Dan. 9. 24. Maria. Daer met bekennen wy eerst dat Christus vol-
 Efa. 7. 15. comelick heylich zy/sonder sonde: Dat bekēt de Prophe-
 tische Kercke oock Esaias. 53. Jer. 23. Dan. 9. Wy beke-
 nen dat hy van eener maget gebozen is. Dat bekendt de
 de Prophetische Kercke oock. Efa. 7. Wy bekennen ten
 derden dat Christus Jesus een warachtighe mensche zy
 Deut. 18. Dat bekendt de Prophetische Kercke oock Deut. 18. 2.
 15. 17. 2. Sa. 7. 15. Sam. 7. ect.
 Den 4. Artickel.
 Den .4. Artickel onses Geloofs luydt also: Die gele-
 den heeft onder Pontio Pylato. Gheeruyft Gesto-
 uen Begraue/Rederghedaect ter hellen. Nengaende
 dat Lyden/ Steruen/ Begracnisse / ende afdalen ter
 hellen. Sulcks heeft de Prophetische Kercke oock ge-
 looft somen inden .22. Psalm/ Item Psalm. 69. Esaias.
 53. en Psalm. 16. sien mach: Wy geloouen dat wy doot
 Psal. 22. 69. Christi lyde Sterue en volcomene gehoorsams heb-
 Efa. 53. be/verghewinghe der sonden / ende dat ewighe Leuen.
 Psalm. 16. Sulcks heeft de Prophetische Kercke oock gheloof
 Efa. 53. 8. Psal. 16. 11. Dan. 9. 24. Esai. 53. Dan. 9.
 Den 5. Artickel.
 Den .5. Artickel luyt also: Dat Christus te derden da-
 ge op gesaen zy vanden doode. Sulcks heeft ooc de Pro-
 phetische Kercke gelooft Psal. 16. Efa. 53. 11. ende wat
 Psal. 16. 11. voozder vande nuttichcydt deses Artickels ghesegt can
 Efa. 53. 11. worden.
 Den 6. Artickel.
 Den .6. Artickel luyt also: Dat Christus opgewaerē zy
 ten hemel/ en sitet ter rechterhand Godes. Sulck heeft
 oock

Des i. Artijckels.

81.

ook de Prophetische Kercke geloof/in den 68. en 110. Psalmē. Daer ooc de nuttichz der hemchwaert Christi beschreue wert. Wy geloouen dat Christus onse ewige Middelaer ende voorspreker zy. Sulcks heeft oock de Prophetische Kercke geloof/ welke Christum eenen ewighen Priester bekendt Psalm. 110.

10sa 68. 19
en 110. 3

Den. 7. Artijckel onses Gheloofs lydte also: Dat hy van daer weder comen sal te richten de leuende ende de doode. Sulcks heeft oock de Prophetischer kercke Geloof. Esa Int 11. en 45. Cap. gelych Paulus sulcks daer wt bewijst Rom. int. 14. Cap.

10sa 110. 4

Den. 7.

Artijckel

des Ge-

loofs.

Esa. 11. 3. 4

en 45. 1.

Den. 8. Artijckel lydte also: Dat wy Geloouen inden 17. Geseft. Sulcks heeft de Prophetische Kercke ooc Geloof: Gelyken siet Gen. 1. Psa. 33. Esa. 44. ende elders meer.

Den. 8.

Artijckel

Gen. 1. 2

10sa 33. 6

Esa. 44.

Den. 9. Artijckel is: Dat wy Geloouen een algemeyne Christelike Kercke/ of Gemeynthe/ die gemeynscap der heylighen. Sulcks is inde prophetische Kercken oock Geloof geweest: Gelych inden 27. inden 76. ende

Den. 9.

Artijckel

bel.

den 78. Psalm/ende elders meer te sien is. Esaia 54. ende door de gantsche Schrift. Item dat dese Kercke de Salichmakende Leere des Geloofs/ende daer beneuen ooc de heylige Sontteekenen gehadt heeft/ siet

10sa. 27. 9

en 13. 5. 7. 8

3. en 78. 12

Esa 54. 2.

men inden 9. en 17. Cap. Genesis en. inden. 12. Cap. Exo. 10. Dat de selue Kercke vande beginne/ tot op den tyt Christi bestandich ghebleuen zy/ende geduert heeft/ is wtder gantscher Schrift openbaer.

Gen. 9. 9.

Exo. 12. 7.

10.

Exo. 12. 3.

Den. 10. Artijckel des Geloofs is: Dat wy geloouen vergeninghe der sonden. Sulcks heeft de Prophetische Kercke oock Geloof/ gelych niet alleen de Sont ende

Den. 10.

Artijckel

bel.

Schud Offerandē des ouden Testaments/maer ooc het Schud Offerandē des ouden Testaments/maer ooc het ghebet Davids Psalm. 6. 32. 38. 51. ende. 130. de gestyckē Daniels Int. 9. ende meer ander sulcker Gebeden/ bewisen.

10sa. 6. en

12. en 38.

en 51. en

130.

Dan. 9. 9

Den. 11. Artijckel onses Geloofs is. Dat wy geloouē opstadinge des vleescho: Sulcks heeft de Prophetische Kercke oock Gheloof/ gelych men siet Esa. 26. Danie Int. 12. Capittel.

Den. 11.

Artijckel

bel.

Esa. 26. 19

Dan. 12. 13

Den 12. Artijckel onses Seloofs/ is/ dat wy geloouent
 ee ewich leuen: Sulcx heeft de Prophetische Kercke
 ooc geloost. Esa 25. en 65. en 66. Dan 12. en elders meet.
 Hier wt blyckt/ dat de Prophetische kercke/ euen de
 selue Artijckelen des Seloofs bekendt heeft: Welche
 ons ooc int nieuwe Testament beuolen zyn te geloouent.
 Daer wt volcht dit/ dat de Leere vanden Selooue welck
 ter Salicheyt van nooden is / euen so wel by hen ghe-
 weest zy/ alse nu by ons is: Of wel de selue Leere nu
 clarder bewesen is / door Christum ende syne Aposte-
 len.

En aengaende het leuen en den Christelickē Wādel
 het is openbaer/ dat de Leere der Prophetē/ indē Selo-
 uen vanden Godsaligen Wandel en wercken ooc volco-
 men zy: diwelck wy also bewijfen.

Ten eersten/ De Leere/ welckē ons vermaent/ dat wy
 voor Gode ende syner Ghemeynten onstraffelick zyn
 sullen/ die is inden handel vande goeden wercken volco-
 mē. Sodanige Leere/ is de Prophetische Leere indē han-
 del vādē goedē werckē. Somē leest Ieu. 11. 19. en 21.
 Cap. en elders. Daer wt volcht/ dat de Prophetische
 Leere inden handel vanden goeden wercken ende wā-
 del volcoennen zy.

Den tweeden grondt. Welche Leere/ (dien diese hou-
 den) dat Eewich leuen beloest/ die is inden handel van
 den goeden wercken vslcomen. Een sulcke leere (indē
 handel der goeder wercken) is de Prophetische Leere/
 ghelick Ient 28. ende Ezechias. 20. te sien is / daer-
 om is sy inden handel vanden goeden wercken volcomē-
 men. Het selue is dock af te nemen wten 30. Cap Dew-
 teronomi:

Ten derden / Die Leere/ daer wt Christus/ ende zyn
 Apostelen / alle menschen / tot alle ghode wercken
 vermaent hebben / die is inden handel vanden goeden
 wercken volcoemen: Een sulcken leere is de Leere
 der Propheten soomen siet Math 7. ende 22. totten Gra-
 meynen int 12. ende 13. ende oueral in alle brieuen
 Pauli ende Petri, Daer wt volcht/ dat de Prophetische
 Leere/

De volco-
 menheyt
 des 10. 10.
 phetischer
 schijf/ aen-
 gaende de
 Christelic-
 ken wādel
 wert met
 argumen-
 ten bewese
 dies on-
 beand:
 woord.
 Ient. 11. 19
 en 21.

Dit on-
 beand:
 woort ble-
 uen.
 Ient. 18.
 Eze. 20.

Deut. 30.

Dit blyft
 onbeand:
 woord.

Math. 7.
 en 22.
 Ro. 12. 13.

Des i. Artycckels.

Leere inden handel vanden goeden wercken / volcoemmen is.

Ten leffen / ende tot een besluyt. Die Leere die de menschen totter volcomenheyt wijsset / ende tot alle goeden wercken bequaem maect / die is inden handel vanden goeden wercken volcomen. Sodanighe Leere is de Prophetische Leere. gelijkmen siet .2. Tim. 3. Daer wt volgh / dat de Prophetische leere / inden handel vande goeden wercken / ende den Godsalighen wandel volcoemen zy.

Dit blyft oock onbrekende woordt
2. Tim. 3.

Geliefde Mannen en toehoorders / Die verclaringe / welcke ick nu vanden Shelooue / ende den Wercken gedaen hebbe / en is niet wt dier meyninghe gheschiet / dat ick begheere / dat ons teghen partje / nu op alle Artickelen / na malcanderen andtvoorden : Maer op dat de Mannen eens in dit Punct / onsen grondt ende bewijsreden mochten hoorzen / en also deen Argumēt voor / en dander nae met Godes Woort (so verre als syt gedoen connen) wederleggen / ofte andersins de selue bewijsredenen aennememen. Op dat wy also mochten voortdaren.

Maer indien sy / noch deen / noch dander ghedoen en konnen / noch en willē: So zyn wy bereyt / oock na malcanderen aen te hoorzen / wat sy voor Gronden hebben / daerom sy die Prophetische schrift (Eerstelick inde saken des Sheloofs / ende daer na inden handel vanden goeden wercken) niet euen so vele / en willen laten gheloven / als de schrift des nieuwen Testaments. Dace zyn hen dzy weghen geopent datse toch nu doen / wat tot op bouwinghe der kercken dient.

5. Rauf.

So vele het Shelooue der 12. Artickelen aengaet / daermede zyn wy te vreden / ende so veel den Wandel / ende de Goede wercken der Propheten aengaet / dat inden nieuwen Testamente totter volcoemmenheyde bewesen ende begrepen is / zyn wy oock te vreden. Daerop wy ons altyt beroepen hebben / ende noch be-

roepen: Mademael de Christenen/ Vinderen des nieuwen Testaments zyn. Maer wat ander Artijckelen aengaet/daervan wy hier voor aenghewesen hebben. (als vanden Scheydtbrieff/van Tsoert/vanden Woort hier/ en ander dingen dwelck hem inden navolgenden Artijckel mocht laten vinden) die den nieuwen Testamente/der Veere Christi/ ende syner Apostelen teghen de Wet oft het oude Testament/hen wat onghetich laten aensien na ons verstandt/so hopen wy / dat sulckes inden volghenden Artijckelen sal moghen verclaert werden.

6. D. Ehem.

Wy zyn te vreden/datmen voortvaere / ende datmen den eenen Artijckel/na den anderen handele.

7. Thibold.

Men neme den eenen/na den anderen inde handt.

8. Datheusus.

Wy syn bereydt.

Handen

Eynde des eersten
Artijckels.

PROPOSITIE

des tweeden Artyckels.

9. Datbens.

Also luydt den tweeden Artijckel int Mandact / van
Godt:

Oft de Vader / Sone / ende h. ^{De 2. Propositiē.}
Geest / dat eenich Godlick Wesen /
zijn: Doch in drij Persoonen on-
derscheyden.

Wy stellen onse tegenpartijē / vzy / of sy hier van onse
Bekentenisse willen hooren / ofte datse de hare doen wil-
len.

10. Rauf.

Op dat wy wt desen Artijckel / dies te eer mochten
coemen so zijn wy bereydt / haven grondt daer van te
hooren.

11. Datbens.

Wy zijn bereydt onse Bekentenisse te doene / wt Go- <sup>Bekente-
nisse vā de
Goddheit.</sup>
des Woort. Wy gheloouen van herten / ende bekennē
mette monde / dat God zy / een Geestelick / Eenich / Eeu-
wigh Wesen / doch in dzy selfstandicheyden (ofte voor-
hen selfs bestaende Persoonen) onderscheyden / Naem-
lick den Vader / Sone / ende heylighen Gheest / also
dat de Vader warachtich God / de Sone warachtich
Godt / ende de h. Geest warachtich God zy: ende dat
nochtans niet dzy Goden / maer een eenighe ende
warachtighe Godt zijn. Wy bekennen oock bouert
F ij dien

bien dat dese dry Persoonen inden eenighen Goddelicken Wesen / niet also ghescheyden noch ghedeyt / maer onderscheyden zijn / dat de Vader niet en is de Sone / noch den heylighen Gheest. Also en is oock de Sone niet den Vader / noch de heylighe Gheest / desghelycke / oock en is de heylighe Gheest niet / den Vader noch den Sone / maer het zijn dry onderscheyde Persoonen / in eenen Goddelicken Wesen.

Bewys
vade. 200
heyt wter
y schryft.
Deut 6.
Esa 43.
en 44.
1. Cor. 8.
Ephese. 4.
Johann. 4.
2. Cor. 3.
Matth. 3.
en 28.
Joan. 1. en
14. en 15.
1. Joan. 5.
2. Cor. 13.

Dat wy sulcks bekennen / Datter maer een Eenich Gheestelick Godlick wesen zy. Sulcks leert ons de Schrift Deut 6. hoorz Israel v God / is een eenich God. Esa 43. ende 44. 1. Cor. 8. Eph. 4. God is een geest Joa 4. ende 2 Cor. 3.

2. Cor. 3.
Matth. 3.
en 28.
Joan. 1. en
14. en 15.
1. Joan. 5.
2. Cor. 13.

Dat wy inden eenigen Goddelicke wesen dry Persoonen bekennen moeten / dat leert ons de Schrift Matth. 3. ende 28. Joan int 1. int 15. ende 14. ende 1. Joan. 5. ende 2. Corinth. 13.

Joan. 1.

Dat wy van het onderscheydt der Persoonen gesegt hebben / dat den Vader niet den Sone zy / ende wat voort der hier van geteckent is / dat leert ons de Schrift Joa 1. daer vande Vader ghesegt is / dat hy synen Sone ghebozen heeft : Maer vanden Sone werdt gheseght / dat hy vanden Vader ghebozen zy. Nochtans sonder beghin / ende van eeuwichheit her: So Mich. 5. Cappittel gheschreuen staet. Ende vande heylighe Gheest werdt gheseyt dat hy des Vaders Gheest zy. Matth. 10. ende dat hy des Soons Geest zy. Gal. 4. ende dat hy vanden Vader wtgaet Joa. 15. en 6. Daer wt is het onderscheyt der Persoonen afte nemen.

Mich. 5.

Matth. 10.

Galat. 4.

Joa 15. 16.

Psalm. 2.

Esa. 9. en

43.

Jerem. 23.

Mich. 5.

Joan. 1.

Rom. 9.

Acto. 20.

1. Tim. 3.

1. Joan. 5.

Joan 20.

1. Cor. 12. 1.

Joan. 16.

Act. 5. 28.

1. Cor. 1. 12.

Mat. 28.

Tē lesten dat de Vad warachtich God zy / en behoeft onses achtens geen breedere bewysinghe. Dat de Sone ooc warachtich God zy: Is clær wt de 2. Psal. 12. Esa. 9. ende 43. Iere 23 Mic. 5 Joa. 1. totten Rom. 9. Act. 20. 1. Tim. 3. 1. Joan 5. ende Joan 20. totten Hebreen int 1. en de elders meer /

Dat de h Gheest oock warachtich God zy / is clær Joa an. 16. Act. 5. ende 27. 1. Cor. 3. en 12. ende elders meer maer insonderheyt Matth int 28. Cap.

Dat

Dat wy gesegt hebben dat dese dzy/Wader/Sone/en
 d' Gheest/een eenich ende warachtich God zyn/leert ons
 Joannes indē 1. Brieft int 5. Cap. daer hy segt. Ende 1. Joann. 5.
 dese dzy zyn een. Daer hebt ghy onse reinwoudige/ende
 ronde Bekentenisse van God/ aengaende den 2. Artijc-
 kel.

12. Rauf.

Derwyle dat ghy u verclaert hebt/in uwe Bekētenisse
 dat God een Gheest zy/so vragen wy/wat ghy niet dat
 Woordcken/Person/te verstaen gheeft. Of ghy dat
 woordcken/Person/sichtbaerlick oft griffelick houdet
 te zyne/

13. Datbenus.

Daerop zyn wy bereyt te andwoorden. Maer wy be-
 gheeren te vozen te weten/oft ons tegen partije de gant-
 sche Bekentenisse voor Christelick ende recht hout: En
 datse maer alleen bericht begeeren vandē eenigen woor-
 dcken/Person/ Daerop begheeren wy haer Ja/oft
 Neen. Derwyle dat Christus leert/ dat onsen Ja/sal Ja
 zyn/ende Neen/sal Neen zyn. Math. 5. ende Paulus (2. Math. 5.
 Corinth. 1.) seght/ dat zyn Euangelium ofte Leere/ 2. Cor. 4.
 niet Ja/ende Neen/gheveest is/maer Ja. Ende dit
 doen wy daeron/ dat wy langhe/ (vanden woordcken
 Person/ te vergheefs souden disputeren als wy an-
 ders niet eens waren/ inde principale sake deses Argu-
 ments.

14. Rauf.

Derwyle ghy voorhenen aengeboden hebt/u van desen
 Artijckel te willen verclaren/so hopen wy/ dat ghy ons
 sulchs niet sult afflaen oft ontseggen/want wy en soeckē
 daer in niet anders/dan dat wy uwe verclaringe gronde-
 lick verstaen mochten/ende daerna beandwoorden.

15. Datbenus

Andwoorde/ Ich hope dat alle toehoorders oſe vercla-
 ringhe

Wanden
woorde
Persoon.

Person

ringhe int langhe wel verstaen hebben: Maer het geest
ons wonder/dat wy noch niet eens/een richtige oprech-
te ende clare bekentenisse / met Ja / ofte jaen/ van hen
hebben kunnen krijghen. Nochtans/ op dat der sake
gheholpen of ghevoordert werde / so willen wy ons
verclaren/hoe wy/met der ganscher Christelicker Kiers-
ken/ dat woordcken/Persoon/ verstaen:dewijle wy van
God gesegt hebbē: dat God een eenich Geestelic Wes-
sen is/ so en verstaē wy niet dat een Persoon indē God-
lickē wesens/ yet ghēpelicks tastelicks oft sichtbaers zy.
So vele als dat Goddelick Wesen aengaer:maer datter
een Geestelicke selfstandighe eyghentschap zy/in Gode
sonder verscheydinghe des eenigen wesens. Also ver-
staen wy dat woordcken/Persoon/als wy van God spre-
ken/ende wy wetē wel/ dattet wat anders bediedet / als
men dat woort/Persoon/ in menschelicke saken gebuyct.
Daer hebby onse andwoorde.

16. Rauf.

Dat ghy in uwer redē voortbringt/ dat ghy noch ge-
gerichtige andwoorde van ons ghecregen hebt/ wy ho-
pen/dat ghyt ons niet bedrieghender wijse sult afnemen
dewijle wy nu dickmaels van onuerstandicheydt/ van u
beschuldicht zyn geworden. Maer aengaende dē 2. Ar-
tichel/wy achten ons onweerdich/ hooge/ en Diepe te
ondersoeckē/wat/oste/hoe/God zy. Nadien dat Eccle-
Eccle. 43. siast. int 43. Cap. segt:Wie can hem so groot makē/als
hy is want daer zyn noch veel grooter dinghen/dan die
zyn verborzen/wy hebbē weynich/vā synē werckē gestē
wāt hy/heeft alle dingen gemaect/en dē vromē heeft hy
wijshēyt ghegheuen. Daerom hopen wy desen Artich-
kel te verclaren op het alder cortste/uechste/ en eenuou-
dichste als wy immer connen. Ende wy geloouē/datter
eenē Eenigen onzichtbarē/ door hem seluen bestaende/
Ewigē/en Almachtigē God zy. Ende gelijk Ioan-
Ioan. 4. Der Wēd doopeen bekente-
nisse van God. int 4. Cap. op het alder eenuoudichste bekentē / dat
God een Geest zy. Daerna bekennen wy oock Iesum
Christū eenen Soon des Leuendigē Gods. In welckē
Godt

Des ii. Artijckels.

89.

Godt gewoont/ oft geweest is/ gelijck Paulus/ inden 2. brief totte Cor. int 5. Cap. bekēt/ seggende/ God was in Christo/ en versoende de Werlt met hem seluē. Wy bekennen oock eenen heyligen Geest/ die in God is/ gelijck Paulus 1. Cor. 2. vermeldet/ seggende/ niemāt weet wat in God is/ dan de Geest Gods die in hem is. Dese dzy bekennen wy/ gelijck Joannes segt/ datse een zyn.

2. Cor. 5.

1. Cor. 2.

1. Joan. 5.

17.

17. Datheus.

Dewyle den tijdt nu verloopē is/ ende dat desen artijckel breeder verclaringhe sal heyschen/ so willen wy/ op ditmael/ hier by laten berusten/ ende willen morgen ten eersten door Godes Genade/ onse andwoorde en verclaringe breeder doen/ daerom willen wy nu Gode lof ende danesegghen etc.

DAT SESTE GHESPREEK,
ofte Actie, smorgens ten ses Vren
den een ende dertichsten May.

Datheus heeft het Gebedt ghedaen.

1. Datheus,

Gheliefde Mannen/ wy hebben ghisteren onse Bekentnisse ghedaen / vanden eenigen warachtigen God/ de welcke tot noch toe / onaenghevochten blijft. Wy hebben oock in de bekentnisse van Godt/ aenghehoort en verstaē. Ende dewyle ghy gesegt hebt/ dat ghy u onweerdich kent/ sulchen Artijckel diep ende scherp te ondersoekē/ daer op ghy den spruuck Iesus Syr. int 43 hebt aenghetoghen/ so segghen wy/ dat Iesus Sprac/ gheensins en verbiedt / dat wy niet met aller neersticheyt / God souden leeren kennen / so verre als hy hem in zyn woort gheopenbaert heeft. Maer hy leert al

Syrac 43.

F v leen

- leen/dat wy de cracht Godes in synen wercken/(als daer zyn Sonne/Maene/Sterren Regenboge etc.) niet ghe-
noechsaem en connen begripen noch wtspreken / maer
daer van en is hier het verschil niet. Maer ouermits
Joan. 17. dat Christus Joan. int .17. Cap. leert/dat dit het ewich
Leuen is/datse v kennen dat ghy alleen warachtich God
zyt/ ende dien ghy ghesonden hebt Iesum Christum/ so
ist behoorlyck dat alle Christenen(ende insonderheyt/de
Vercreers) alle vlytichheyt doen/datse God tot synen woot
de recht kennen. op datse niet eenen onbekenden Godt
Act. 17. Prediken/ghelyck die van Athenen eenen onbekenden
Godt gedient hebben. Daerom bidden wy v vriende-
lich/dat wy toch desen Artickel(die eenen grondt is vā
allen navolghenden Artickelen) met malcanderen wt
Godes Woort recht ouerleggen/en verclaren. Want
uwe bekentenisse die gy vā Christo gedaen hebt/is(In-
soderheyt te deser tijt(onvolcomē en periculoes. Wat
Eerstelyck dat ghy bekēt hebt/dat Christus des Leuen-
dighen Godes Soone zy/dat selue segt oock Paulus tot
Galla. 3. den Gallaten. int derde Capittel ende elders / van allen
Christenē. Want ghy zyt alle Godes kinderen door het
Ghelouue in Iesum Christum. Ende twee Corin-
1. Cor. 6. theren . 6. Spreeckt den Apostel / so wil ick v ontfan-
ghen ende v Vader zyn / ende ghy sult mijn soonen
ende dochteren zyn / spreeckt de Almachtighe hee-
re. Nu ist openbaer / nadien datter gheenē an-
deren Godt en is / dan alleen den Leuendighen Godt:
Ende dat de Christenen Godes Sonen zyn/ So volght
datse oock Sonen des Leuendighen Godes zyn.
Ten anderen hebby gheseght / dat Godt in Christo
ghewoont hebbe/ende in Christo geweest zy. Dac-
2. Cor. 5. toe dat ghy dat vyfste Capittel des tweeden briefts tot
ten Corinthen aenghetoghen hebt. Sulcks can ooc
van allen Christenē gesegt woordē. Want inden sesste
2. Cor. 6. Capittel des seluen briefts staet also: Ghy zyt den Tem-
pel des Leuendigē Godes: ghelyck God spreeckt: Ick
wil in hen woonen / ende in hen wandelen / etc. In
de Schryft leert niet alleen/dat Godt inden Christenen
woonet

Des ii^o Artyckels.

Act 17.

woonet/maer oock (het welck meer is) dat alle menschen in God leuen/sweuen/ende zyn. Act. 17. Capit. Daerwt volght / dat na uwer bekentnisse (ten zy dat ghy die selue voorder ende breeder verclaert / dwelck wy oock vriendelijck begheeren) gheen onderscheydt en is / tusschen Christu / ende den anderen Christenen. Daerop begheeren wy u bericht/of verclaringe.

2. Rauf.

Wy en hebben niet gemeynt / dat men God niet soude veeren kennen: Maer wy hebben alleen / die onnoodighe hooge ondersoekinghe (ghelijck ghy int eerste aengaende den Personen/aenghetoghen hebt) onderwegē ghelaten. Dwelck oock Paulus Rom. 1. verbiedt/daer hy also spreckr: Doense henseluen voor wijs hielden/zy dwaesen gheworden/ende hebben de heerlijckheyt des onvergangelicken Gods / verandert inde gelijkenisse renes vsterden Seeids niet alleen des vergangelicken menschen/maer oock der voghelen / ende viervoetighen ende kruppēde dieren. Dwelck wy doch gheensins tot uwen smaect segghē/ghelijck wy hierin mochten verdacht werden/maer wy hebvent alleen gheseght om de onnutte schilderijē der verblinder menschen wille/ghelijckmen dagelichte siet. Op het tweede punct/ segghen wy/dat de gantsche volheydt der Godtheydt in Christus to wesentlick ghewoont hebbet Coll. int tweede Ca. Collo. 2. pitte. Ende bekennen voorder (ghelijck oock Ioan. in den Euangelio Int eerste Capittel meldet) seggende: In de beginne was dat Woort/ en dat Woort was by God ende Godt was dat Woort. Dat selue was inden beginne by Godt. Alle dingen zyn door dat selue gemaccht/en de sonder dat selue en is niet gemaccht/wat ghemaecht is. Daer by meynen wijt op dit mael/ (indien ghy verghenoegēt waert/te laten bliuen.

Rom. 1.

Collo. 2.

Joan. 1.

3. Dat henus.

Hier wt verstaen wy / dat de Mannen niet alleen bekennen

bekennen. Dat Christus Gods Sone zy van weghen der inwooninge Godes in Christo / maer oock dat hy eeuwich en warachtich God zy: Den Vader / in Macht Ghewaldt / ende Wesen ghelijck. Het welcke / indien ghyt oock also met ons houdt / so wille wy voortvaeren.

4. Rauf.

De Weder
doos
pers ma-
ken wren
7. Persoo-
nen 3. Na-
men.

Wy zijn daer van / gelijck nu vertelt is / der Godheyt aengaende / te vreden / soo verre / als dat ander vanden dzy Persoonen (aengaende gruppelick tastelick ofte sichtbaerlick / Christum wtghenomen) mach berusten op de dzy namen / Vader / Soon / ende h. Gheest.

5. Datbenus.

Op dat wy v niet qualick verstaen / so willen wy seggen / wat wy tot uwen woorden geuattet hebben: Naemlijck dit is uwe meyninghe / dat den Sone Godes / dewijl hy ghesien is geweest / is eenen Persoon: maer den Vader ende den h. Gheest / dewijle sy in dese leuen niet connen ghesien werden / met menschelijken ooghen / so zyn sy geen Persoonen: En dat de Vader / Soon / ende heylige Gheest / dzy name zyn. hebben wy v recht verstaen / oft niet?

6. Rauf.

Ja / maer een Wesen / gelijck te voorē gesegt is / en wt der Schrift Joa. int. 5. Cap. bewesen / dese dzy zyn een.

7. Datbenus

Hier wt volgt / dat dat Godlick wese des Soons sichtbaer zy: ende dat het Godlick wesen des Vaders / ende h. geefts / onzichtbaer zy. Dewijle dat dā dē Soon Goddes een sichtbaer Godlick wese heeft / ende dat den Vader / ende den h. Gheest een onzichtbaer Godlick wesen hebben / so volcht / dat den Vader / ende den Sone niet eenes wesens zyn. Na diē dat het gene dat sichtbaer / en t gene / dat onzichtbaer is / niet eenereley / of een wesen is. Daerop begeeren wy breed er bericht / oft bescheedt.

Rauf

Des ii. Arttyckels:

93.

9. *Rauf.*

Dat dat wesen/ Godes des Soons/ sichtbaer zy/ ende
het wese des Vaders/ en des h geests onzichtbaer/ sulchs
hebbē wy niet behēt: Maer op dat gy ons recht verstaet/
wy seggē dat hem God geopenbaert heeft int vleesch/
gelijck inde Euangelio Joa. int 1. Cap. ghemelt wort dat Joan. 1. 18
dat Woort vl eesch wert/ ende niet gheweest is.

9. *Dathenus.*

Antwoorde. Dat wy ghesettet of gestoten hebben
dat volgt noodwendichlick wt harer Bekentenisse/ ghe
lijckse voorhenen van ons wederhaelt ende van hen be
willicht is. Naemlick/ dewijl den Soon Godes daerom
een Persoon inder Godheyt is/ na haren segghen/ om
dat hy sichtbaer is/ ende dat den Vader/ ende den h geest
gheen Personen zijn/ daerom datse onzichtbaer zijn/ so
volcht noodwendich / of dat/ de Vader ende de Sone
niet eenes wesens zijn / ofte dat in Chzisto tweederley
Goddelicke wesens zijn/ een sichtbaer/ ende een onzicht
baer. Aengaende de openbaringhe des Soons Gods
int vleesch/ daer van sal gehandelt werden inden 3. Ar
ttyckel.

10. *Rauf.*

So vele als de Godheyt Chzisti aengaet/ weten wy
wel/ ende bekennt met v/ datse niet sichtbaer is / met
vleeschlicken ooggen/ ende meynden/ dat ghy ons by dat
verstant soude laten bliuen/ dwelck ghy wt den 1. Cap
pittel des Euangelij Joannis / daer van condt afne
men. Want wy en soecken hier in gheensus eenich
bedroch/ maer wy zijn in allen plaetsen daer van wel te
vreden/ ghelijck Chzistus Joa. 14. van hem seluen ende Joan. 14
de gantsche Schrift getuycht: Wy hopen oock dat ghy
in allee eenvoudicheydt / daer by sult laten bliuen/
ende totten navolghendē Arttyckel voortuaren.

11. *Dathenus.*

Antwoorde / Godt weet / dat het ghene / dat
wy hier

De weder
dooperen
eenuou-
dicheyde.

wy hier handelen (wt synen woorde/aengaende de God-
heyt) dat sulchs/niet gheschiet wt Curieusheyt/maer wt
d'inghendent noodt. Want nadien dat Christus den
hoecksteen synder Kercken is/so ist immers behoor-
lick/dat wy weten/wat wy van hem sullen houden
oft gheuoelen: so veel als ons daer van inder Schrift
gheopenbaert is. Doozuaemlick te deser tijdt/in wel-
ker de Godheyt Christi so seer aenghevochten werdt.
Wy begheeren v inder eenuoudicheydt te laten bliuen
so verre als die den Woorde Godes niet contrarie is.
Daerom op dat wy totter saken comen/so seggen wy/
op het ghene dat ghy voorghedraghen hebt/also: In
dien dat de Vader/ende de h. Gheest/daerom gheen
Persoonen zijn en konden/om datse in desen leuen
met menschelicker ooghen niet en connen ghesien wer-
den: Ende dewijle dat ghy bekendt dat de Godheyt
des Soons oock onzichtbaer is/so volcht noodwendich/
wt uwen woorden/dat oock den Soon Godes/na synen
Godheyt/gheen Persoon zy: Ende also en sal inden
Goddelicken wesen, ghantschelick gheenen Persoon
zijn. Daer op begheeren wy v bericht/of verclarin-
ghe.

12. Rauf.

Wy begheeren dat ghy ons wederom mondelinghe
verhaelt/of int Protocol laet lesen/wat ghy gisteren van
den woordelike Persoon bekent hebt/hoe ghyt meyn-
oste verstaet.

13. Datbenus.

Wy zijn te vrede/datment wt den Protocol lese/wat
wy ghisteren bekendt hebben vanden woordeliken Per-
soon/ende indien datter yedt meer van noode is/tot
breeder verclarin-
ghe/wy zijn bereydt sulchs te doen/
so dickmaels alst van ons begheert wert.

Stet Artt
2. Actie. 5.
Quest 15.

(het is ghelesen gheworden)

14. Rauf ende Tbiebold.

Wy zijn

Des ii. Artycckels.

75

Wy zijn daerin te vreden / wanneer dat woordcken /
Persoon / niet anders gheduyddet of ghenomen en
werdt.

15. Dathenus.

So zijn wy dan door Godes ghenade / oock eens /
van dit Punct: Naemlich / dat inden eenighen God-
delicken Wesen / niet alleen dzy bloote / Naemen /
maer oock dzy Selfstandighe eyghenschappen zijn:
De welke wy / metter ghantscher Christenheydt /
Persoonen / noemen. Also / dat den Vader zijn ey-
ghen Selfstandicheydt heeft / ende de Vader en is
niet de Selfstandicheydt / ofte Persoon des Soons /
noch des heylighen Geestes. De Sone en is oock
niet de Selfstandicheydt ofte Persoon des Vaders /
ofte des heylighen Geests. Noch de heylighe Geest
en is oock niet / die Selfstandicheydt ofte Persoon
des Vaders / ofte des Soons: Maer de Vader / Soon /
ende heylighen Geest / zijn dzy Selfstandicheyden /
en onderscheyden Persoonen / inden eenighen Godde-
lickten wesen. Daer wt blycht / dat het geen onnoodi-
ghe maer een gantsch noodighe / ende nuttelicke ver-
claringhe is / die ick ghisceren / in onser bekentnisse
(vanden dzy onderscheyden Persoonen / in een Godlic-
ken wesen) ghedaen hebbe: Der hauen willen wy nu
voortuaren / so verre als sy dit / ghelijck nu verclaert is /
also met ons van herten bekennen.

16. Rauf.

Wy en weten / aengaende den Persoonen (ghelijck De wet en
doopers
en willen
de dzy
Persoonen
in den eer-
rige God-
lickten we-
sen niet
bekennen
1. Joa. 5-7.) gheen onderscheydt te maken. Maer
wy bekennen / ghelijck Joannes in syner Epistel int / 5.
Capittel seght: De Vader / dat Woordt / ende de heylighe
Geest / die dzy (spreckt hy) dienen in een / ende wy
en weten gheen vzeeder verclaringhe / ofte scheydinghe
daer tusschen te maken.

17. Dathenus.

Antwoort

Stethier
voor
Quaestie
14

1. Joa. 5.7

Andwoorde/ Wy en connen ons in dese andwoorde/ niet wel gheschicken/ de oorzaak is dese/ dat de Mannen ghisteren/ de verclaringe der 12 Artickelē des Beloffs (die wy coytelick ghedaen hebben) voor recht bekendt hebben/ ende hebben hen noch desen dach laten hoorē/ datse met onser verclaringe/ vanden woorden/ Persoon te vreden zijn. Maer nu/ als de hoofsumma der Leere van God/ te samen begrepen is/ euen ghelijckse te voren/ door ons verclaert / ende van hen aenghenomen / ende voor goet ghehouden is/ so schijnet / als oftse gheen onderscheyt der Selfstandicheyde ofte Persoonē/ inden eenige Soddelickē wese woude toelate/ maer alleē dzy Na mē stellen. Daertoe sy oock de woorden Joannis bygebracht hebben / Dese dzy dienen in een / daer nochtans Joannes niet gheseght heeft/ sy dienen in een / maer/ sy zijn een. Maer op dat wy totter saken comen / so wil len wy hen vraghen. Of oock de Vader de menschelike Nature (dat is warachtich vleesch ende bloet/ nochtans sonder Sonde/ ende een warachtighe menschelike siele) aenghenomen heeft/ ofte niet? Ende of de Vader oock ghesonden sy gheworden: Of hy gheleden hebbe / ende ghestoruen zy / ofte niet? Wy bidden dat hen de Mannen willen rontd oprechtelick ende duydelick verclaren.

18. Rauf.

Aerck
hier Christ
telike Le
er.

Wy en weten ons / in sulcke hooghe dinghen/ niet in te laten om te disputeren. Maer te bliuen by de eenvoudicheyt der h. Schrift en wat die bekent/ voor goet te houdē. Wy en hebben ooc dat 5. Cap der eerster Epist Joannis/ niet valschelick aenghetoghen/ maer ghelijck inden boeck staet.

19. Dathenus.

Eer dat wy andwoorden/ so begeeren wy/ dat die Secretary/ of Schrijvers/ den Text wt der Mannen translatie lesen/ (tis geschiet/ en tstaet also inden Text gedruet te Zurich Anno 1538.)

Dathenus

20. Datheems.

Dat moet noodwendich door verswymtheyt des druckers verſettet zyn / dewylle dat niet alle de Griecche ende Latijnsche Exemplaren / ofte Boeckten / een ander woort gebuycken / daer sy vanden Vader / Woort ende den heyligen Geest spreken: dan daerse vanden Geest / Water / ende bloet / spreken. Maer oock dat ander Zuyrichsche Bybels dat anders gheset hebben. Naemlich C. 6. d. 1. b. 1. den Bybel en lieter ben lesen. also: Want dyz synder / die ghetuyghnisse geuen inden hemel / den Vader dat Woort / ende h. Geest / ende de se dyz zyn der die ghetuyghen op der Aerden / de Geest dat Water / ende Bloet / ende die dyz dienen in een. Int eerste deel / staet vande woorden / Zyn: In het ander deel staet / Dienen / tusschen welken een groot onderscheyt is. Maer onaenghesien / dat de Mannen den gemelden Text ghisteren anders hebben aenghetoghen / Stet Act 2. Acte 5. Quest. 16 so willen wyt hier by laten berusten / want wy en soeken gheen woort / ghelyc / maer den grondt der Waarheyd. Der haluen andwoorden wy / op het ghene / dat voortghebracht is / also. Dat de Mannen gheseght hebben / datse hen in sulcke hooghe dinghen niet willen inlaten / of begeuen / om daer van te spreken / dat is onvoechlick ghesegt / nadien niet alleen billick dat de Leeraers / maer ooc de alder eenvoudichste Christenen souden weten / oft de Vader / euen so wel / warachtighe mensche ghebozen / ende gestoruen zy / als den Sone / oft niet / Joan. 4 Dat is / oft de Vader / so wel vleesch gheworden zy / als Joannes segt / dat dat Woort vleesch geworden zy / ofte niet. Daerop begeerē wy noch eens een rechtige oprechte ende duydelicke andwoorde /

21. Zuleger.

helpt ons / ende v lieden wter saken / op dat wy totten Derden Artijckel moghen coemen.

22. Rauf.

Hier op geuen wy wter h. Schrift corte andwoorde / Joan. 4 ende spreken / gelijk den Text meldet: Ende dat Woort wert

werdt vleesch/ende woonde onder ons / ende wy saghen
 sijne heerlicheyt/eene heerlicheyt als des Enigē gebo-
 ren Soons vanden Vader/vol Genaden ende Waerheyt
 Joann. 14.8 Voorz int 14 Cap. inden Euangelio Joan. begeert Phi-
 lippus/dat hen de heere den Vader wijsē. Jesus spreekt
 tot hē: Ben ick so langhe by v gheweest ende en hebby
 my noch niet ghekendē Philippe: Wie my ghesien heeft
 die heeft oock den Vader ghesien / ende hoe segdy dan/
 roont ons den Vader: gheloofdy niet / dat Ick inden Va-
 der/ende de Vader in my is: Die woorden die ick tot u
 spreke/die spreke ick niet van my seluen: maer de Vader
 die in my woont / die doet de wercken. Gheloofst my/
 dat ick inden Vader / ende de Vader in my is: so niet/
 so gheloofst my nochtans/om der wercken wille. Sulco
 willen wy op v vragē tot eender andwoorde ghegheuen
 hebben.

23. *Dathenus.*

Andwoorde/ Die vraghe en is niet/hoe dese woorden/
 byden Euangelisten geschreuen staen/maer hoe ghy die
 woorde verstaet/ende uwē Toehoorders verclaert/oft wt
 legt: Ende wy vragē dit eenwoudelic/oft dat Woordelike
 (Woord) daer Joā. segt (Dat Woord wert vleesch) de Wy-
 vuldicheyt beduydet/naemlick / den Vader/ Soon/ ende
 h. Geest: Ofte of het alleē beduydet/de Selfstandicheyt/
 Eyghenschap/ ofte Persoon/ des Soons Godes/ inden
 eenighen Goddelicken wesen. Dat en is gheen subtilē
 oft curieuse vraghe/maer een so noodwendighen vraghe/
 dat niemant yet vruchtbaerlicks van God can lee-
 ren/ die dese vraghe niet ghrondelick en verstaet.
 Want Ambrosius verhaekt (in synen Boeck / vande
 Druyldicheydt) ses ofte seuenderley wtlegghinghen
 deser woorden. (Dat Woordt wert vleesch) Welcke
 de Netters op desen spruecke ghedronghen hebben Der-
 haluen en ist niet aen desen woorden/maer aen het rechte
 verstandt ghelegghen

Stet oock
 Ambrosii
 lib. de In-
 carnatio-
 nis domi-
 nice sacra-
 mento.
 Cap. 6.

24. *Zuleger.*

Sweghen

Des ii. Artycckels.

(Sweghen sy een weynich stille)

Op datmen wt desen Artycckel comen mochte/dwelck den hoochsten Artycckel des gheloofs is / soo gheeft wande antwoorde / hoe ghy daer van leert / want de vraghe en kan anders niet / eyndelick wt gheuoert werden,

25. Rauf.

Dat ghy begheert te weten / wat dat woordt / Wert vleesch/beduyde: (so begeeren wy/dat ghy ons verclaert/ of ghy dat daermet meynt/(also te voren ghehoort is) of God aent crups gheleden hebbe?

26. Datheus.

Onse vraghe is/dewil ghy inden eenighen Goddelicken wesen/het onderscheydt der dzy Selfstandicheyden/ oft Persoonen / niet bekennen wilt/ op dat wy v/sulckis dies te voechlicker mochten te verstaen geuen/ so hebbe wy ghevraecht/ende vraghen noch / ende bidden vriedelick/dat ghy ons segghen wilt/ of de Dyuuldicheydt/Wader / Soon / ende h Sheest / oft maer alleen de Selfstandicheydt/ ofte Persoon des Soons/ warachtighe menscheliche Nature aenghenomen hebbe / ofte niet?

27. Rauf.

Op urbe voorgaende vraghe/geuen wy corste antwoorde: dat wy gheloouen/dat Christus/ ontfanghen zy vanden h Sheest/ int vleesch geleden en gestoruen zy / ende niet dat God steruen can/maer leuendich ghemaect na den Sheest.

Der wes dooperē wt blinche

28. Datheus.

Antwoorde/ Dat en is niet op de vraghe gheandt/ woordt / want wy en hebben vande Ontfanghenisse Christi niet ghedacht / maer / of de Dyuuldicheydt/Wader / Soon / ende heylighen Sheest / ofte dat maer alleen de Soone (ende niet den Wader / ende

S ij heyl.

Heylighen Gheest) warachtighe menschelicke nature aengenome hebbe/ ofte niet. Dat is/ op dat ghyt recht verstaet (so ghyt begheert te verstaen) of de Vader/ wt welchen de Soon ghebozen is/ euen so wel de menschelicke nature heb aenghenomen / als de Sone / die wt den Vader ghebozen ende vanden Vader ghesonden is/ of hy segge ick/ warachtighe Menschelicke nature aenghenomen heeft. Dat is immers een verstandige/ en noodwendighe vraghe

29. Rauf.

Op dat wy die vraghe dies te beter verstaen mogē/ so begeeren wy hier in uwen grondt te hooren.

30. Zuleger.

Men is hier vergadert/ op datmē Schrift tegē Schrift houden soude / ende deen door de ander verclaren/ gheslīck ghy gisterē selue gesegt hebt / nu weet ghy immers wel/ hoe ghy leert. Segt u verstaet/ so cammen u daer wt helpen.

31. Datbenus.

Ich wilt hen noch verstandelicker / ende cozter segghen. Ghy Maanen bekent immers / dat de Sone Godes warachtich Menschē gheworden is / ende in synder Menscheydt ghestoruen is/ doedy niet.

32. Thiebold.

Ja wy/ ghelūck verhaelt is/ na der Schrift des Apostels Petri / dat hy gheteden heeft / na den vleeschē.

33. Datbenus.

(Begheert datse la, ofte Neen segghen)

Nu vraghe ick voorder/ of oock de Vader / warachtich Menschē gheworden/ ende in synder menscheyt oock gestoruen sy/ ofte niet.

34. Zuleger.

Des ii. Artickels.

191.

Ten is niet alleen van het lijden dat men vraecht / (Vier op was hen de vraaghe weder voorghelisen.)

Seyde Ja.

35. Thiebalt.

Ghy condt met Ja / ofte Neen / andwoorden.

36. Rauf.

Wy gheloouen dat dat (Woordt) dwelck vanden Vader wtghegaen is: vleesch gheworden zy / ende gheleden hebbe.

37. Zuleger.

Dat en is de vraaghe niet.

38. Datbenns

Laet hem wtsprecken.

39. Rauf.

Teest ons wederom wat wy ghesegt hebben. (Tis wederom ghelesen worden)

40. Rauf.

Ende de Vader is niet vleesch gheworden.

41. Zuleger.

Dat had ghy voorghenen / met eenen woordt comen segghen.

42. Datbenns.

Ten deede / op dat ghy v schuen dies te beter cont daer wt ontwerpen / ende desen handel te beter cont verstaen / so vraege ick / of de v Gheest / oock Mensch geworden / en ghestoruen zy / ofte niet. Andwoordt doch Ja / ofte Neen / het is een sechte vraaghe / nochtans is sy noodt wendich

G is

Ten

De wees-
doopers
beswaren
hen te ken-
nen dat de
v. Sheest
niet hebbe
Mensche-
liche statu-
re angeno-
men.

44. *Rauf.*
Wy hopen dat wy ghisteren/ in onse bekentenisse/ ge-
noechsaem/ op dese vraghe/ gheandwoorzdt hebben / wt
den 4. Cap. Joannis/ dat God een Sheest is/ gelijcme daer
in/ inde bekentenisse can sien.

45. *Zuleger.*

Het is euen die selue vraghe/ ghelijck Doozhenen van
den Vader ghevraecht is/ of de v. Sheest menschelick
vleesch aenghenomen hebbe.

46. *Rauf.*

Wy scheydense niet/ God is een Sheest/ ende dese Dooz-
zijn Een.

47. *Zuleger.*

Daer moet yet anders achter steken.

48. *Thibold.*

Neen/ ten doet.

49. *Dathenns.*

Ich wilt hen noch beter verclaren.

Het is niet
daer te ver-
seyde en
van henlic-
den.
Es is nich
ohne.

Andwoorde/ Vieu Mannen/ ghy besocht v/ dat ghy
de Godheydt van malcanderen scheydet wanneer ghy
bekennen soudt/ dat de heylighe Sheest/ niet hebbe
menschelike nature aen sich ghenomen. Maer ghy en
verstaet v seluen niet recht. Want nadien ghy be-
kendt hebt / dat de Soon Mensch gheworden zy / ende
niet de Vader/ daer dooz nochtans het Soddelick Wes-
sen / gheensins ghescheyden werdt/ waerom soude
ghescheyden worden/ wanneer ghy dat selue oock vande
heyligen Sheest bekende / dwelck ghy alreede vanden
Vader bekent hebt? Der haluen/ vragen wy noch eens/
(v ten besten/ ende tot verclarighe der saken) of de heyl-
lighe Sheest oock warachtich Mensch geworde zy/ ofte
niet? gy counet met eenen scheinwoorde beandwoorde: so
varen wy daerna voort.

Thibold

50. Thiebold. Met oorzouue/ Ick wil daer een cleyn sprueckstien lesen.

51. Datbenus.

Indie het tot der vraghe niet en doet/ ofte dient/ so bidde ick dat ghy doch dat lesen nalatet.

52. Thiebold.

Het salder toe dienen. Christus segt Ioannis. int 8. Joan 8. 32
 Cap. so ghy blijft in myne Woorden / so zydy waerlicht
 myne Jongheren/ ende ghy sult de Waerheydt kennen/
 ende de Waerheydt sal u vry maken. De Wee-
dooper
bindt niet
inder
Schrift
of de h
Sche: d
mensch ge
wordt zy/
ofte niet. Op dat vin-
den wy nergent inder Ierre Christi ende synder Apo-
stelen datmen also spraken soude/ of God geleden hebbe/
ofte/ of de h. Sheest gheleden hebbe. Dewyl wi niet
gheschreuen vinden / so beswaren wy ons / yet te spre-
ken / byten des heeren Woordt. Maer wy wou-
den gheerne van u hooren / oft ghijt daer wt condit bes-
wysen.

53. Datbenus.

Andwoorde/ dese andwoorde / laet haer aensien / als
 oftet maer een wtvlucht ware / op datse op de eenouw-
 dighe voorgestelde vraghe niet souden andwoorde-
 den. Maer ouermits dat de Schrift ons leert dat God
 synen Sone ghesonden heeft / ende dat dien van eenen
 Wyue geboren is: Dat dien geleden hebbe ende ghe-
 storuen zy: Ende dat wy nergent en lesen dat de Vader
 vande Wyue ghebozen zy: Dat wy ooc nergent lesen/ dat
 de h. Sheest vanden Wyue ghebozen zy/ ende gheleden
 hebbe: So bekennen wy/ na der h. Schrift / dat de Soon
 Godes warachtich Mensch gheworden ende ghestoruē
 zy. Maer dat de Vader/ ofte de h. Sheest mensch gewor-
 den/ ende gestoruen zyn souden/ dat en geloouē wy niet:
 dewyl de Schrift daeruan niet also vermeldet / maer
 dien contrarie leert. Zydy hier in met ons eens /
 ofte niet.

54 Rauf.

Shelick nu bekend is dat ghy nerg hend en leeft dat de Vader vandē wijue geboren ende gestoruen zy desgelicken oock dē h. geest aengaende dit beken nen wy met v/nochtans willē wy hierin alle perÿchel/ oft begrÿp ghe wt ghenomen hebben.

55. Zuleger.

Daer en is gheen perÿchel / als men segt wat de Waerheydt is.

56. Rauf.

Wanneer men het immers niet anders en beduyde

57. Thiebold.

Dat is onse leere/ en bekēnisse/ Dat wy eē. uoudichleeren/ dat de Soon alleen Mensch geworden zy / en niet de Vader/ oft de h. Gheest.

58. Dathenus.

Daerop seggē wy also. Nadie dan de Mannē/ met ons (God sy lof) bekēnē/ dat de Vader/ en h. geest/ niet mensch geworden en gestoruen zÿ/ so volcht daer wt/ dat alle de Soon warachtige Menscheliche nature heeft aēgenomē daerin hy ooc gelede heeft/ en gestoruen is/ gelike Petrus indē eerste brieft int 4. Cap. leert. Dewyle nu dā sulcx bekent is/ dat alleen de Soō/ (en niet de Vader/ oft h. geest) warachtige Menscheliche nature aēgenomē heeft/ so eēnē de Mannē nu lichtelic vstaen/ dat indē eenige Godliche wese/ niet alle dÿ bloote Naemē zÿn/ maer dÿ Selfstandicheyde/ die wy metter ganscher Christheyt/ Persoonē noemē. Der haluē begeerē wy vandē Mannē te vstaen of sy nu ooc in dit Punct met ons eens zÿ/ ofte niet. Nalich of indē eenigen en ewigen Godlichen Wese/ dÿ onderscheyde Selfstandicheyde oft Persoonē zÿ/ ofte niet.

59 Rauf.

Worbluche

Wy hebbē wt inde verclaringe verstaē aēgaende het woordelike Persoō/ als of ghÿt niet op het Godlic wese. trecket/ ofte duyder: Der haluē en wetē wy hier in den Vader

Wader/en dē h. geest niet van maecander te scheidē/so
veel de Persoonen aengaet.

60. *Dathenus.*

Dewijle dat dē tijt vloopē is/en dat totter verclaringe
deses Artijckels meer tijts van nooden is/so willen wij/
tot naden middach late bliuen. Ghy begeert verclaru-
ghe ende sy sal naden middach gheschien.

DAT SEVENDE GESPREEK,
ofte Actie, naer Middach ten
tween vzen.

Na dat bet Ghebedt ghedaen was, sprack *Dathenus.*

1. *Dathenus.*

Lieve Mannen/Wy hebben voor middach in ve and- De 7.
Actie.
woorde gehoord/ende verstaē/en wy hebben ons ge-
noechsaem verclaert/hoe wy dat woordcken *Per soō* (als
wy van *Sod* spreken) verstaē. Nochtans tot meerder ope-
ninge oft verclaringe des handels/segghen wy/dat in de
sen handel (van *Sod*) dese Griecsche woordckens *Vsias*, wsta /
Hypostas
tis.
ende *Hypostasis*, ghebruyckt werden:ende andere die eue
so vele bediedē/als dese gemelde doen. Nu wel/als dē *Wz*
postel tottē he. int 1. Cap. *Christū* noēt eē eue beelt/dacr
en staet n̄z indē Griecsche Text/ *Vsias*, dat is/ des *Wz*
sens/maer/ *Tis Hypostaseos*, dat is/ (want wy en connen
niet bequamer verduytschen) *Selstandicheyt*/ofte *Per*
soō. Also dat de *Sod* *Godes*/nader eygētschap der spra-
ken/niet een tegenbeelt des *Godlike* wesens zy/eygēt
lick te spreke (want dat *Godlike* wesen en can niet heb-
ben/dar by hē can vergeleken wōrdē) maer dat hy een
tegebeeldt/ *Tis Hypostaseos*, dat is/ der *Selstādichz*/ofte (so
de gantsche *Christliche* kercke spreekt) des *Persoons*/
des *Waders* zy. Wy wissent oock hier by laten bliuen/
ten zy/dat ghy ons een beter/bequamer/ende verstandi-
gheer woorz/inder *Duytscher* spraken/ connet voortbrin-
ghen

Van het
woordeke
Ouder-
scheiden.

ghen / dan dat de gandsche Christenheydt tot noch toe heeft connen voortbringhen ofte bedēcken. Ende op dat wy totter saken comen / dewyle wy sien / dat dat woordeken onderscheydelick v'hindert / so wil len wy Cortelick verclaren / hoe wy dat selue verstaen.

Als wy segghen / dat inden eenighen Godtlichen / wesen d'zy onderscheyden / *Hypostasen*. Dat is eygenschappen / selfstandicheyden sijn : (of hoemēc allerbest verduyt schē can) so en verstaen wy niet / dat dat eenich Goddlich wesen / in veel stucken ghedeylt ofte gescheyden zy: Nēc wy. Maer dit is het onderscheydt / dat wy geloouen met der Schrift dat de Vader niet zy ghebozen worden / maer van eeuwichheit / ende sonder beghinsel synen Soone ghebozen hebbe. Item dat de Soon van eeuwichheit vanden Vader ghebozen is gheworden. Also dat ghelijck de Vader een eeuwich Vader is / ende niet eerst inder tijt een vader is gheworden / also is oock de Soon een eeuwich Soone / maer den h. Sheest / is vander eeuwichheit vanden Vader wtghegaen. Also dat hy een eeuwich Sheest des Vaders is. Also dat niet d'zy eeuwige / maer een Eenigh Eeuwich Godt zy: Nochtans also in d'zy Selfstandicheyde ondscheyde / dat is met synen Eygenschappen beschreuen. Dit onderscheydt sien wy Mathei. Int derde Capittel. Daer de Vader sijn stemme laet h' oren / segghen: Dit is mijn lieue Soon etc. Daer hoortmen des Vaders stemme daer werdt Christus de Soon Godes Gedoopt / daer betuycht de h. G. sijn tegen woordicheyt door de gestalte eener duynen.

Item Ioan. iut. vijftienste Capittel seght Christus also Maer als den Trooster comen sal / welken ick v' senden sal vanden Vader / den Sheest der Waerheydt / die vanden Vader wtghaet / die sal van my ghetuyghen. Daer hooren wy eerselijck / den Vader vermelden / van welken de h. Sheest wtghaet. Ten anderen hooren wy meldinghe des Soons / die den Trooster doen senden soude / ende nu ghesonden heeft. Ten derden hooren wy meldinghe des Troosters des heylighen Sheests / die

Mat. 3. 17

Ioan. 15. 26

Des ii' Artyckels.

107.

die doet noch niet ghecoemen was. Dat is immers een merckelick onderscheydt der Persoonen. Ende dit is euen het selue dat inder Epistel Joā int. 5. Cappit. Joā. 5. dit is geleert wert / Daer zynder Dye/ende nochtans die Dye zyn en. Daerō so moet de eenicheydt des Goddelicken wesens also gheset ofte beuesticht werden / dat die Dyeheyt der Selfstādicheyde/en der Persoonlicke eygēt schappē/niet verlozen werden. En wederō moet ende behoort men doch/die dyeheyt/ostē d'zinnelicheydt der Selfstādicheydt / ende der Persoonlicke eyghenschappen also te leeren / dat de Eenicheydt des Goddelicken wesens niet verlozen en werde. So verre als de Mannen by deser verclaringhe (aengaende dat woordken / Onderscheyden/) willen laten bliuen / so willen wy voortuaren / maer indien sy yet hadden wt Godes woordt / dat deser verclaringhe teghen ware / so zyn wy bereydt sulchs aenteloozen.

2. Rauf.

Shelick ghy in uwe verclaringhe den Vader / Soon / ende heylighe Gheest / bewesen hebt / dat laten wy also bliuen. Maer aengaende de andere Woordkens wy hopen dat ghy ons niet en sult d'zinnen / ouer onse bekende nisse / also sy inder Schrift ghegrondt is / Naemlich / gheschick oock heden aenghetoghen is / wt den. 5. Cap. in den eerste Bief Joannis / daer hyt noēt / want dye zynder die ghetuygenis geuen / inden hemel / de Vader / dat Woort / ende de heylighe Gheest. Indien ghy daer van also te vreden zyt so moeghdy in den anderen Artickel voortvaren.

3. Dathenus.

Andt woord / Met onser verclaringe / ende mette woordten. 1. Joā. 5. zyn wy wel te vreden. Maer aenghesien dat uwe gegeuene andt woord / wat doncker is / daer ghy segt aengaende de andere Woordkens / ende nochtans so vermeldt ghy niet / wat dat voor woordkens zyn.

zyn die v bhinderē/ende ophoudē/Op dat wy dan vā dese
 hooftpuncten/niet alre eenerley woorden/maer doch te
 nerley verstandt ghebruycken/so begheeren wy vrlende
 lick van v te weten/wat ghy inden aengetogenen spul
 Joan. 5. He Joan. heetet (Een) of (Eens) zyn: en ten anderen wat
 daer heete (Dy zyn) daerna willen wy besluytē. Wat Joā.
 ghebruyckt euen so wel dese woorden/ (daer zynder Dy)
 als hy die volghende ghebruyckt (ende dese Dy zyn
 Eens of een) Wy bidden om een oprechtighe Ant-
 woorde.

4. Rauf.

Wy begheeren/cortelick by deser Schrift Joan. (alfo
 hyt noemt/ende verhaelt) te bliuē/ende niet die Griet-
 sche woordkens *Vsia* ende *Hypostaseos*, daer onder te
 vermenghen.

5. Zuleger.

Dat is de vraghe/hoe ghyt verstaet (Dy) ende (Een)
 want ghy hebt heden gheseyt van Dy Namen.

6. Thiebold.

Gheltick het daer staet. Joan .5. so houden wist.

7. Datbenus.

De vrage is oft ghyt verstaet vā dy Name/ of vā dy
 Eysenschappē /inden Godliche wesen (welcke eygen-
 schappen/voor hem seluen zyn ende bestaen) ofte niet.

8. Rauf.

Wy en begheeren gheen breedder wtlegginghe (deser
 dye daer van Joan. seght) te doene/maer latent ghelyc
 het den blooten teyxt verclaert.

9. Datbenus.

Antwoorde/wanneer ghy van geener Schrift/ in
 meyninge haddet wilkē uytseggen/ so was niet noodich
 dit ghesprek aen te stellen. Want ghy haddet wel den
 gheheelen Bybel conuen senden / segghende dat
 onse meyninge. Maer aenghestien dat den wist
 is vanden verstande der Schrift/hoese niet haer seluen
 behoort

behoort wtghelegt ende verclaert te werden/ soo bidden wy/ dat ghy v doch houdt/ als dē leeraers betaemt/ gelych Petrus in synē 1. Epistel vmaent/ dat een yegelyc bereypt soude zyn/ rekhenschap te gheuen vander Hoep die in hem is. Daer om so bidden wy v noch eenmael dat ghy ons verclar en wilt/ hoe ghy dese woorden inden verhaelden spreucke Ioan. (verstaet Daer sijnder Dyr ende de dry zyn Een) So sulcx van ons begheert wordt so zyn wy bereypt sulcx te doene.

10. Zuleger.

Ghy Mannen helpt ons ende vlieden ten eynde verclaerert v/ hoe ghyt tot noch toe/ uwen Wolcke gheleert hebt/ het is v liede (na luyt des Edicts) sond perijckel te doene/ so cannen v wt Godes Woort ten rechtē vstande helpen/ so hebdyt daerna aen te nemen of niet. Op datmē sien conde/ wat ghy leert. Veerdy anders/ so sul len sy have leere moeten bewijfen. Tis ons inden gisfe righen Artyckel oock also ghegaen. Men moet rondt ende oprechtelick handelen.

11. Tbiebold.

Wy en hebbens tot noch toe/ niet anders ghehouden/ noch oock gheleert dan ghelijck den Apostel/ den heyli ghen daer gheschreuen heeft/ slecht ende recht inder eēvoudicheyt/ ghelijck syt oock verclaert hebben/ wy wil lent daerby laten blyuen/ wtghenomen de Griecksche woorden/ ende het wordcken / Persoon.

12. Rauf.

Het blyft daer by/ ghelijck ghyt verclaert hebt.

13. Datbenas.

Seght eerstelick/ mijn lieue Rauf/ waerin die eenighepdyt des Waders/ des Soons (ofte des woorts/ ghelijck het Ioan. noemt) en des h. Gheests/ besaect/ of waer in sy eens zyn. Dat bidden wy v om Godes wille/ dit is een slechte vraghe.

Zuleger.

Protocol.

14. Zuleger

Dat hebby pmmers goet te segghen.

15. Rauf.

Ghy moegt/urwe verclaringe/die ghy ghedaen hebt
selue lesen,

16. Datbenus,

Ick ben daermiet te vrede/so haest als ghy v recht ver-
claert hebt/so wil ick my oock verclaren.

17. Rauf.

Wy willen cortelijck daer van spreken/dat wy beken-
nen enen /Eenigen/Eewigen/Almachtigen Godt/die
sonder beginsel/ende eynde is/Ende Iesum Christum sy-
nen Sone oock sonder beginsel/ende eynde/En den h.
Gheest (ghelijck sy voorhenen oock bekendt hebben) die
vanden Vader wtgact,

18. Zuleger.

Dewijle den spruecke daer staet/so soudy v verclaren.
Waer in zyn sy eens?

19. Thiebold,

In eenen Godlicken wesen.

20. Datbenus.

Dat is recht ghesegt/so comptmen daer wt. Is dat
oock urwe meyninghe datse een zyn/ Naemlick de Vader
Soone/ende den h. Gheest/in eenen Godlicken wesen/
gelijck Thiebold bekennt heeft/Ende recht bekennt heeft.
Ende dit is oock onse bekentenisse.

21. Rauf.

Wy hebbense altijt also bekennt onuerscheyden

22. Datbenus.

Het is recht/wy bekenmēt oock also/dat de Vader God
ende heylige Gheest eens eenigē Godlicken wesen zyn
onuerscheyden

onuerscheyden / ghelijck oock de Alghemeyne Apostoli
sche ende oock de Prophetische Kiercke / tallen tijden ge-
leert heeft. Nu volcht de ander vraghe. Naemelic
waer in de Dytheyt bestaet? Of waer in de Vader / Soō
ende h. Geest / dyz zyn? Daerop condt ghy (so verre als
ghy emmers wilt) een cozte ende oprechte andtwoorde
gheuen.

23. Thiebold

Ons bidden is vriendelijcken/aen v altesamen/dat gy ^{wt blincht}
ons in sulcker eenvoudicheyt der Schryft laet bliuen/ge-
lijck die verclaert is/ende wy bekiendt hebben. Want
wy vreesen ons seere/dat wy te hooghe opclimmen sou-
den om de Godheydt te doorgronden:het is ons vele te
swaer / dat de Creature den Schepper wtmeten soude
Want wy en zyn van gheenen Apostel (van sulcken din-
ghen)so hoch gevraecht. Want wy willen veel lieuer
ons volck leeren, God te vreesē / Gedult / ende de Lief-
de des Naesten/dan van sulcken swaren dinghen vele te
handelen. Dewyle wy daer van gheen beuel hebben.
Want die dinghen die v te hooghe zyn/die en suldy niet
navraghen Sprach.int.3. Capittel.

Syr. 3. 23

24. Dat henus.

Antwoorde/Daer is een groot onderscheyt tusschen
eenvoudicheyt ende hertneckicheyt

Ten anderen.Wie wt Godes woort segghen can/ge-
lijck Thiebold ghedaen heeft/ende die ander bewillicht
hebben/waerom de Vader/Soon/ende den h. Geest/
een eenich Godt zyn/die can wten seluen Woorde / (so
verre als ghy anders wilt) Oock segghen/waerom sy
dyz zyn.

Ten derden wy en begheeren niet/dat wy Creaturen
den Schepper wtmeten of doorgronden souden:Maer
dat wy ghelijck ons beuolen is)hem wt synen Woorde
souden Veernen kennen.Nengaende de Leere van Gods
vreesē/Gedult ende Liefde/die dughden zyn noodich/
maer zy helpen dien ghantschelick niet/welcke Godt
na synen

Ro 14. 24.

na synen woerde niet en kennen: Want wat sonder ge-
looue is/ segt Paulus totten Romeynen int 14. Capit/
dat is sonde. Het is oock onmogelick dat yemant God
recht soude vreesē / die hem niet recht en kennet. Maer
wy bidden wederom dat de Mannen toch cortelick ver-
claren willen/waer in de Vader/ Soon/ ende h. Geest/
1. Joa 5. 7. dzy zyn/dewyle Joa, wtdruckelick seght :dzy zynē en

25. Zuleger.

Op dat wy wt der saken comen/ dewyl het eenen Ver-
tjchel des Gheloofs is/die oock inden Mandaet begre-
pen is/en dat ghy Leeraer zyt/Sock wanneer u yemant
van uwen toehoords/ vraegde: Vies Thiebold zynde
dzy Godē? ende wanneer ghyer dzy noemt/ wat woude
hem daer op antwoorden?

26. Thiebold.

Daer en syn niet dzy Goden/maer daer is een Godt.

27. Zuleger.

Verclaert u dan/gelijck ghy u te voozen ooc verclaert
hebt; Segt oock/waerom synder dzye? Op datmen u
we leere recht verstaet.

28. Thiebold.

Tgene dat
Paulus
tegen de
Heydenē
verclerde
Goden
Schiift.
dat misly-
ken de we-
doopers
tegen de
h. Dubul
dicheyt

Wy en hebben niet anders verhaelt/dan ghelijck het
de h. Apostel meldet/want wy en wetē niet meer dan ee-
nen eenighen Godt/gelijck gisteren verhaelt is/ 1. Cor.
8. Daer hy seght /En datter gheen ander Godt zy/dan
de eenighe. Ende hoewel daer zyn/ die Goden ghe-
naemt werdē/het zy inden hemel/of op der Werden/ na-
den mael datter veel Goden ende heeren zyn/so hebben
wy nochtans maer eenen God/den Vader/van welcken
alle dinghen zyn ende wy in hem.

29. Zuleger.

Antwoorde op de vrage. Dewyle dat ghyer dzy nocht
so verclaert se/ waerom datse dzy zyn.

Dathen

Des ii. Artijckels.

113

30. *Dathenus*

Wat isst oft helpet dat ghy veel Texts leset.

31. *Thiebold.*

Wy hebbē den Vader inden Sone / en den Sone indē
Vader/ gelijk Joannes segt/ den h. Geest gaet van heys
de wt/ wy en connens niet beter verclare/ wy sorgen dat
wy in der vraghe te hooghe varen soudē.

32. *Dathenus.*

Vene Thiebold / dit dient alleen om den tūt te versta-
ten: Ghy hebt verclaert waer in/ Vader/ Soon/ ende h.
Geest/ een zyn: wy biddē v/ dat ghy ons ooc wilt verclare
waer in sy oock dzy zyn/ euen ghelyck ghy doen soudt/ wā
neer penāt van uwē toehoorders/ hier in een grōdeliche
onderwysinge van v begeerde: sradenmael de dzyheyt of
dzyvoudicheyt d' persoonē/ euen so wel wt Gods woort
can bewesen werden/ als de eenicheyt des Wesens: Of
te indien ghy niet en wilt/ noch en condt/ so wille wyt sel-
ue/ ten besten verclaren.

33. *Rauf.*

Wy geuen hierop cozte andwoorde/ ende seggen. Dat
wy van deser saken also in aller eeuoudicheyt te vrede zyn/
gelijck het de Apostelē geschreue hebbe/ want wy getuy
ghen met den 9. Cap. int Boeck der Wysheydt/ daer hy Sap. 9. 16
spreect: Sausch swaerlich comen wy begrūpen/ die din-
gen/ die op der Aerden geschien/ ende met grooter moy-
te/ en moyte vanden wy de dingen/ die wy in ons hebbē/
Die woude dan de dinghen/ die inden hemel gheschien 2 Cor. 12. 14
dooz gronden: Ende hoe wel dat Paulus op gherogen Ro. 11. 33
was inden derden hemel/ so seght hy oock hy hebbe on-
wtsprekelicke woorden ghehoort. Hy seght doch totten
Ro. int 11. Cap. dat Gods oordeelen onbegripelich/ en
syne wegen onbeuindelich zyn. Derhalue hope wy dat
men ons niet te seere dzinghen sal/ maer inden Artijckel
voortuaren.

34 *Zuleger.*

h

Dewh

Bewijl sy het niet willen ofte connen verclaren / so
 vaert ghij (hy meynt Dathenum) voort / wtē woorde / so
 des / ende niet wt menschelike vernufte,

25. Dathenus.

2. Cor. 12
 Rom. 11
 Sap. 9.

Andwoorde. Dit en zijn maer ghesochte wtoluchten /
 want Paulus (inden tweeden Brieft tot de Corin. int 12.
 Cap. Ende totten Rom. int 11. Cap. gelijck oock sulcx int
 Boeck der Wysheyt int 9 Cap. geleert wert) en spreect
 niet vande kennisse Godes / ende Jesu Christi / daerin dat

Joan. 17. 3

eewich Leuen staet / gelijc Christus betuycht Joān. int 17.
 maer vande eewighen ende verborghenen staet Godes /
 dien hy ons in synen Woorde / niet gheopenbaert en
 heeft. Maer wy en begeeren gheen ander verborghens
 heydt / dan alleen die / daer van totten Romeynen int 16.

Ro. 16. 25.

Cap. staet. Daer Paulus van syner Predicatie segt / dat
 daer dooz gheopenbaert zy / die verborghentheydt / die
 vanden beghin der werlt is versweghen ghewecst / maer
 nu gheopenbaert / ende condt gemaeckt / dooz de Schrift
 der Prophetē etc. Maer bewijle sy nu sulcke verborghens
 heydt / (die geopenbaert is dooz de Schrift der Prophetē
 ende de Predicatie Pauli) niet connen / ofte immers
 niet willen / verclaren / so willen wy sulcks cortelick doen
 wt Godes Woordt.

Joan. 1. 4.

Ende segghen Eerstelick / dat Joannis int 1. Cap. dit
 onderscheyt gheleert werdt : daer Christus / die eenighe
 ghebozen Sone / ende de Vader / een Vader genoēt wert.
 Itē int selue Cap. Dat (Woordt) was by God / ende God
 was dat Woort. Daer wort van Christo gesegt dat hy by
 Gode was / daerin wort het onderscheydt ghetoont / dat
 tusschen den (Vader) ende den (Woorde) is /

Rom. 8. 32

Totten Rom. int 8. Cap. leert Paulus also / Welcke ons
 synen eenich ghebozen Sone niet verschoont heeft / maer
 heeft hem vooz ons allen ouerghegheuen / daer leert
 Paulus / dattet immers een ander is (so veel de Selfstā
 dicheyt / of Persoonlicke eyghentschap aengaet) dien
 die synen Sone gheeft / ende den Sone / die ghegheuen
 is gheworden,

Tot den

Des ii. Artyckels.

Tot den Gallaten int 4. Cap. Maer doen den tijdt veruult werdt / sandt God synen Sone. Daer siet men wederom / dat het een ander is / (so veel de eyghenschap der Persoonē aengaet) die daer sendet / ende die gesondē weret. Sulcker sprueckē zj in den Euangelio Ioan. sonder ghetal / ghelijck oock te voren bewesen is / wt den 15. Capit. daer hy vermaen doet des Vaders / wt welchen de h. Geest wtgaet: Oec Christi des Soons / die de Geest beloest heeft te senden: Ende des h. Gheests / die eenen Trooster ghenaeemt is / ghelijck oock sulcks voorhenen int langhe verclaert is. Radenmael vanden Soon / geseght wert / Rom. 8. en Ioan int 5. Cap. dat hy / den eygenen ende oock den eenich ghebozen Soon / des Vaders zy / ende tuch sulcks nerghendt vanden Vader gheseght werdt: Waerom soude hem yemandt schamen te segghen dat hier in die Persoonnelicke eyghenschap / ofte onderscheydt des Vaders ende des Soons bestaet? Item dewyle de heylighe Gheest / eenen Gheest des Vaders ghenoemt is Mat. int 10. Cap. Ende een Gheest des Soons Gal 4. Item dewyle dat de Geest oec vande Vader wtgaet: welches alle niet geschreuen staet / noch vanden Vader / noch vanden Sone: Waerom soude ick my nu schamen / die eygenschap des heyligen Geests / wt Godes Woordt / ende euen met sulcken woorden (die des heyligen Geestes ende niet onse woorden zyn) te bekenne? Hier wt so volcht nu / gelijck oec voorhenen geseght is / dat de Goddelicke eenicheydt des Vaders / Soons / ende heylighe Geestes (daer van Ioannes inde 1. Epistel. int 5. Cappittel sprueckt) bestaet / inder eenicheydt des onghescheydenen / onghede ylden Godlichen wesens. Maer de / d'ijheydt / dat is / waerin de Vader Soon en h. Geest dry zjn / bestaet hier in: Namelic dat de Vad niet gebozen zy / Maer den Sone is wt den Vader (gelijck voorhenen bewesen is) vanden beghinne ende vander eeuwicheydt aen gebozen / ende inder volheydt des tijds inde werelt ghesonden. De h. Geest en is niet gebozen maer / gaet wt vanden Vader / ende vanden Sone / van eeuwicheydt aen ende sonder beghin sel daer hebby die verclarunghe

der Godlijcher eenticheyt / ende wederom der Dyrhey-
die ghenomen is wt den woorden des h. Geestes / ende is
wt onsen hersenen / oft hoofde. hebt ghy yet daer tegh
dat zyn wy bereypt aen te hoorē / ands wille wy voortvare

36. Thiebold,

Ghy moeght voortvaren.

37. Zuleger,

Hebby niet daerenteghen te bzinghen!

38. Rauf.

Wy laten die Schrift staen / gheluckse aenghetoghen
is / maer de wtlegginghe niet.

39. Zuleger,

Hebby yet daerenteghen te seggen / so bzinghet voort!

40. Thiebold,

Woeb-
doo-
perliche et-
vondic-
heyt.

Wy en zyn teghen dese Schriften altesamen niet al-
leen dat wy daer wt verstaen van dyr Persoonlichen ey-
genschappen. Dat laten wy by den 5. Cap. der Epist-
tel Joan. bliuen / want alle die Schriften leeren wy selue
wy begheeren datmen voortvare.

41. Datheusus,

Derwyle dat het dan also is / dat de Mannen noch hare
verclaringe geuen willen / noch ooc dats het met Godes
woort comen wederlegghen / so willen wy voortvaren.
Thiebold heeft dat 8. Cap. des eerste briefts tottē Co-
gelesen / ende gesegt dat de Vader Godt zy / en dat Chris-
tus een heree zy: gelijk het in synen rechten verstande
ooc waer is. Maer ouermidts dat hy dese woorden ooc
niet verclaert heeft / op dat desen Artickel oock eenmael
recht wtghewoert werde / so willen wy den Mannen vs
gen / of sy geloouen dat den Sone Godes / ewighe wes-
sentlike / Godt zy / Ofte dat hy zyn beginsel gecreeghet
hebbe / inde Schepplinge des hemels en der Werde / dare
Godt spreeket / het werde licht &c. Ofte of hy maer Gode
Soon

Des ii. Artijckels.

117.

Soon geweest zy inder beloften / en also zyn beginsel genomen heeft inder Maeghet Maria / doe de Engel tot haer comē is. Wy biddē / dat de Mannē ront en oprechtelic seggen willen / welcke meyninge sy (onder dese dzyen) voorrecht / en den Woorde Gods ghelijcksozmich bekennen.

42. Rauf.

Wy hopē / dat gy wt onse voorgaēde Bekētenisse niet verstaen en hebt / dat hy zyn beginsel eerst in Maria gecreeghen hebbe: Maer (gelijck Paulus tot den Hebree segt) dat Christus gisteren / heden / ende in ewicheyt zy. Heb. 11.

43. Datheenus.

Andwoorde. Dewijle dat hare Bekētenisse (die sy gisterē gedaen hebbe) onvolcomē / en te deser tijt / sozgelick is / so zyn wy gedwongē geweest / noch eens aen te houden / om bzeeder verclaringe van hen te hebbe. En wy en latē ons also mettē blootē woordē Pauli niet afwijfē: Radien dat oock de Arrianen dese Text gebruyct hebbe: de welcke niet de Godlike Nature (also sy sulcx duyde) maer die ewige wesētelicke Godheyt Christi verloochent hebben. Nochtans also / dat sy den Sone bekent hebbe van ewich aen: Daerō naelick / om dat hy vandē Vader van ind ewichz verordineert was tot de vloosinge des mēschē / of hy schoō niet een ewich / en selfstandich Soon Godes geweest zy. Verhaluē begeerē wy noch dat de Mannē doch willen onbeswaert zyn / hen te verclaren / of sy ghelouuen / dat Christus een ewich ende warachtich Godt zy / die den Vader int Wesen ghelijck is / ofte niet.

44. Rauf.

Wy hebben toch althijt begheert / gheen scheidinge te maken. Wy hopen oock dat ghy v seluē / wt onser Bekētenisse / wel sult connē bescheidē (so ghyt anders doen wilt) ouer die woordē die wt den 1. Brieef Ioan. aengetogen zyn (Dese dzy dienen in een) Verhaluen hopē wy dat ghy voortuaren sult.

45. Zuleger.

h ij

Wan

Protocol.

Wanneer sy seggē/ dat Christus God zy vā ewichyē/ zyt ghy daermet te vreden?

46. Thiebald.

Eenes wesens/ metten Vader.

47. Rauf.

Ja/ een eenich wesē/ gelijc in het Protocol staet/ wy en hebbe se wyt wille scheydē/ dē Vader/ Sone/ en hē Geest

48. Dathenus.

Christum recht na synen woorde/ kennē/ en heet newghendt inder Schrift/ scheydinghe of deplinghe maken. Daer teghen segghen wy: Wy gheloouen ende bekennen/ dat den Soon Gods/ des Vaders/ een eenich warachtich God zy/ eenes wesens met den Vader/ ende den heylighen Geest. Bekent ghy dat oock/ ofte niet?

49. Rauf.

Wy en weten niet anders dan dat het hier vooz/ oock also van ons bekent is.

50. Dathenus.

Wel aen/ daer af zy God ghedaent/ dat wy den Hertel also eyndelick wtgeuoert hebben/ aengaende den ewigen Soon Godes. Ende dewijle dat den tijt verloop is/ so willen wij hier by tot morgen laten berusten en willen nu/ Gode den almachtigen dancksegghen.

DAT ACHSTE GESPRECK
ofte Actie, smorgens den I. Iuny.
ten ses vren

Na dat het Shebet ghedaen was.

1. Dathenus.

Actie 8.

VW hebbe ons dā/ geliefde mānē met malceden
kē dooz/ Godes genade veericht iudē Verrijtel
vander

bander eeuwigheer Godheyt Christi/ maer tot meerder beuestinghe deses Artycckels/ ghelyck wy Iesmael/ die Godlike Nature Christi beuesticht hebben (inde verclaringhe der 12. Artycckelen des geloofs) metter Propheetischer Schrift. Also willen wy oock nu sommighe getuygenissen voortbringē/ wt der Apostolischer Schrift/ daer wt dat claer ende duydelick bewese wert/ dat Iesus Christus warachtich ende eeuwich God 37.

Schijfde bewys wtter nieuwen Testamente dat Christus Iesus warachtich eeuwich God 37. Joa. 1. 1-23 Col. 1. 13.

Joa. int 1. indē begiune was dat Woort. Itē alle din gē 37 dooz dat selue gemaect/en sond dat selue en is daer niet gemaect/van dat gemaect is. Tottē Col. int 1. Cap. De welke is dat euebeelt des olichtbarē Godes/ deerste geboren vooz alle creaturē/ want dooz hem ist al geschapen dat inden hemel ende op Werden is 38.

Totten heb. int 1. Cap. Dooz welckē hy ooc de Werlt gemaect heeft. En terstont daerna: En hy draecht alle dinck niet synen crachtigē Woorde/ daer wt is also te beslypen: Die hemel en Werde/ en alles wat daer in is gheschapen heeft/ ende noch onderhoudet/ die is de warachtighe eewighe Godt: sulcx doet Iesus Christus de Sone Godes/ daerom is hy de warachtighe eewige God. Itē Joa. int 17. Verclaert my (spreect Christus) gy daer by v selue/ metter claerheyt/ die ic by v hadde/ eer de Werlt was. Inde wercken der Apostelen int 20. Cap. spreect Paulus die leeraers aensegghende/ datse de ghemeynte Godes weyden/ die God dooz syn eyghen bloet verworue heeft 38. Tottē Rom 9. Die daer God ouer al is/ gepresen in eewicheyt Amen. Inden eerste Brieft Joannis int 5. Wy zyn inden warachtigen/ in synen Sone Iesu Christo/ desen is de warachtighe God ende het eewich Leuen. Inder Openbaringe Joannis int 1. staet tweemaels Ick ben de A/ ende de O/ het beginsel en het eynde 38. wt welke Schriftē alle/ bliect/ dat Iesus Christus de Soon Godes/ warachtich en eewich God is/ eenes wesens/ met dē Vader/ en den h. Geest. Dit werdt oock openbaerlick bewesen wt dien dat de h. Geest/ ons heet op Christum betrouwen/ het welck alleen Gode toecoemt ghelyck Jeremias int 17. leert/ bewijte

Heb. 1. 2.

Christus heeft alle dinck gheschapen en de ender houdt ooc noch alle dinck Joa. 17. 5 Act. 20. 28

Rom. 9. 5. 1. Joa. 5. 20.

Apoc. 1. 8 en 14.

men moest in Christum geloouen en ende betrouwen. Jere. 17. ..

Psal. 2. 12. wy dan op Christum betrouwē moeten (so inden 2. Psal geleert werdt) daer David segt/ Maer wel allen den genen die op hem betrouwen, Gelyck oock sulcks Esa. int

Esa. 28. Cap. ende tottē Ho. int 10. geleert wert. So volcht daer wt dat Christus warachtich Godt zy.

Christus is genoēt Jesus dat is een salichmaker. Itē Christus Mat. int 1. wert ghenoeemt/ Jesus dat is eē Salichmaker: nu spreekt God doo; Esa. int 43. Cap. Iken de heere/ en buyten my en is geē Salichmaker. daer wt volcht: gelyck buytē God geē Salichmaker is/ en dat nochtans Christus de eenige warachtige Salichmaker is

(gelyc Act 4. staet: Daer en is geenē anderē Naē gegene). So volcht (seg ick) dat Christus warachtich Godt zy.

Christus vergheeft de sonde n endeweet de gedachte des heren. Itē dewyle dat Christus de sondē vergeeft Mat. 9. dat hy ooc de gedachte des hertē siet en kēt (de welke beyde eygenschappē zyn des warachtigē Godes/ gelyc mē leeft Esa. int 43. ende Jer. int 17) so volcht dat Jesus Christus warachtich Godt zy.

Mat. 9. 6. Esa. 43. 25. Jer. 17. 10. Te lesten / op dat wyt cozt maken. De ewige ende warachtige God spreekt Ozee int 13. Cap. Maer ick wil

Ozee 13. 14. Christus heeft de doot en helle ouerwonen. se wter hellen verlossen/ ende vanden doot beuzjden/ O doot ick wil v een fenijn zyn. O helle ick wil v een pestilentie zyn. Sulcke ouerwinninge heeft Christus verwozen (ghelyck 1. Cor. 15. ende 2. Tim. int 1. ende tottē

1. Cor. 15. Heb. int 2. Cap. te siē is) daer wt volcht dat Jesus Christus ewich en warachtich Godt zy. Dit hebbē wy alleē daerō geseyt op dat ghy (Mannen) en alle toehoorders hier wt soudt moghen afnemen/ dat wy in Godes Woorz/ vā onsen Selooue goeden gront hebben.

2. Zuleger.

Hebt gy daer iet in te spreke so moecht ghy voort bringē.

3. Thiebold.

ICK segge neen: Desghelycks oock de andere.

4. Zuleger.

Ihet staet int Mandaet/ men behoort ooc te verclaren/ op dat ghy weten moecht/ watmen inden Paltz leert.
Dathenus

Des ii. Artyckels.

121.

5. Datbenus.

Nu comen wy voorder totter saken. Ende op dat wy besuyten/dewyle dat de Mannen oock ghisteraont vóndt bekendt hebben dat de H. Gheest eenes Godlicken wesen is / met den Vader ende den Sone / (ghelyck wy het ooc gantschelic daer voor houden) so willen wy hen nu vragē of sy dat selue met ons ooc also van hertē ghelououen. Naemlich dat de H. Gheest warachtich ende eewich Godt is / met den Vader ende den Sone.

6. Zuleger.

Op dat den Artijckel gantsch beloten werde.

7. Datbenus.

Ghy en dorst maer (Ja) seggen

8. Rauf.

Wy en wetense niet te onderscheyden / dat is van ons dictionael gheseght.

9. Zuleger.

Singt getuyghenissen der Schrift.

10. Datbenus.

Wy houdent oock gantschelic also / ende bewijse dat also Gen. 1. Ende den Gheest Gods dreef op het Water. Bewijse denen dat de H. Gheest warachtich ende eewich Godt is. Psal. 33. 6
 Daer met leert Moses dat eer de Engelen waren welck he oock (Geesten) genaemt zyn: so is de H. Gheest daer gheweest / die de Eerste *Materiam* oock onderhouden heeft. David inden. 33. Psalm. Den Hemel is door het Woort des heeren ghemaect / ende al syne Heerlicheyt door den Gheest syns monds. Job int. 33. Cap. den Gheest Godes heeft my gemaect ende den Adem des Almachighen heeft my dat leuen gegeuen. Esa. int. 11. Capit. Esa. 11. 2.
 wert de H. Gheest ghenamt / den Gheest des heeren / den Gheest der wijsheyt ende des verstandts / den Gheest des Raets / ende der sterchte / den Gheest der kennissen ende der vreesse des heeren. Ende .i. Cor. 12. segt Paulus: maer dit alle / werct de selue eenige Gheest / en deylt .i. Cor. 12. 13.
 H v cenen

- eenen yeghelicken het syne wt na dat hy wilt: En Christus
 Joa. 14. 16. stus Joa. int 14. 15. en 17. Cap. leert/ dat de h. Geest
 17. ende 15. den trooster zy/ den Sheest der Waerheyt zy/ die ons in
 26. en. 16. alle waerheyt leydet. Nu is openbaer dat geē Creature
 7. en. 17. die verhaelde wercken doen ende wtrichtē/ ende de vooz-
 ghemelde gauen wtdeylen can: Dwelck beyde / dewyle
 het de h. Geest doet/ so volget/ dat hy een warachtich
 God is/ eenes wesens met dē Vader/ en dē Sone. Daer
 en bouen hebben wy doock wtghedruchte ghetuygenissen
 der Schrift/ daer in/ de h. Geest God genoemt wert/ als
 Act. 5. 7. segt Petrus tot Ananiam / Waerom heeft den
 Satan u herte vervult/ dat ghy den h. Geest liecht. En
 terstont daerna ghy en hebt de menschen niet geloghen
 maer Gode. Daer noemt hy den seluen/ God/ dien hy te
 voren den h. Geest ghenocmt heeft. Ende Acto. int
 Act. 28. 25. 28. segt Paulus/ dat de h. Geest wel gesegt hebbe/ doot
 den Propheet Esaiam tot onsen VADERENG. Dien Pau-
 lus daer noemt dē h. Geest/ dien noemt Esaias (inde sel-
 ue plaetse die Paulus verhaelt) dē heere Zebaorh: Esa-
 6. En 1. Cor. 3. segt Paulus weet ghy niet dat ghy Tēpē-
 1. Cor. 3. 16. len Godes zūt/ en dat den Geest Godes in u woont. En
 4. Cor. 6. 19. int 6. Cap. desselue Briefs/ Of weet gy niet dat u lichaem
 eenē Tempel des h. Geests is. Daer hy de Christenē
 euen also Tempelen des heylighen Sheests noemt/ ge-
 lijck hysē te voren Tempelen Godes ghenocmt heeft.
 Om daermede te bewyisen/ dat de h. Sheest warachtich
 God zy.

Tot een besluyt/ Christus heeft benolē dat syn Jonge-
 ren (so Mat. int 28. Cap. staet) doopē soudē/ indē Naem
 Mat. 28. 19. (in nomine segt hy/ daerhy vā eenē Naem/ ende niet vā drey
 Namen seght) des Vaders/ Soons/ ende h. Geestes/ als
 so leerende/ dat die ewighe/ eenighe/ ende warachtighe
 God/ ons in het verbandt/ syner Shenaden opneemt/ die
 hem seluē/ met desen eygenschappen/ also geopenbaert
 heeft dat hy is Vader / Soon / ende heylighe Sheest.
 Dat hebben wy cortelick willen vermelden / om den
 Artÿckel vanden h. Sheest te beuestighen. Indien de
 Mannen yet daerteghen te segghen hebben/ dat willen
 wy acce-

Des ii. Artyckels.

Wij aen hoozen indien niet/so willen wij voortwaeren.

11. Thiebold.

Ghy moecht voortwaeren.

12. Zuleger.

Als wederom/gelijck voorhenen wt den Mandact/
gemelbet/hebby yet daertegē so moecht ghyt voortvria
ghen/so niet/so machmen voortwaeren.

13. Thiebold ende Rauf.

Wij en weten niet voort te bzinghen.

14. Zuleger.

So machmen dan voortwaeren.

15. Dathenus.

Viene Mannē/nadien wij dan in desen Wetſckel eens
zijn/so bidden wij u/dat ghy bedachtsaē hier van spreect.
Want Matthijs Ceruaes spreect vandē h. Geest seer pe-
riculoselic in synē vermaen. Brieſ/daer hy segt/hy schryft
also wt dē 1. Cap. Gen. Wij wille menschen makē ac.
Daer is aen Some mede inde werckinge den Vader ge-
lijck/want door den eenighen Geest (die niet en is/so wij
bekennen/een bysonder Persoon/maer hy is de Cracht
Godes/) hebben sy beyde als een warachtich Godt/ghe-
wrocht/ende geregiert vanden beghinne/ende inder ee-
wicheyt. En door dese beyde/nochtans niet twee/maer
eenen warachtighen God ac. Inde letter J. Int 8 blat.
Daerwt bliſcht dat hy den h. Geest/wt d. Goddelicker
werckinge sluytet/ende bynget by/dat inden Godliche
wesen/niet zy de Driſheyte/ostre Drijnuldicheyt (ghelijck
toy mo bewesen/ende ten beyden syden bekendt/hebben)
Maer datter maer 2. en zijn: dwelc so vele gesegt is/als
en ware de h. Geest niet God. Maer ouermits dat ghy
eyndelick een beter bekentenisse gedaen hebt/so en wille
wij u liedē sulcs maer tot waerschouwinge gesegt hebbe
Thiebold

Hoe mak-
thijs Cer-
uaes vade
ij gheest
ge schreue
heeft.
Gen. 1. 26

16. *Tbiebold.*

Segt datse daer van niet en wetē. Sy en hebbē voor die tijt niet van hem ghewetē/sy en comen niet sekers daer van segghen.

17. *Zuleger.*

Sulcks en is immers uwe meyninghe niet?

18. *Tbiebold.*

Neen het,

19. *Anstatt.*

Het mach oock int drucken ghemist zijn /ghelijc en sulcx gisteren inden Bybel geuondē heeft (en hy woude hem onschuldighen)

20. *Zuleger tot Dathenus.*

Wilt ghy hen de schilderijē der Druyuldicheyt niet wden ooghen nemen?

21. *Dathenus.*

Wande
Schilde-
ringe der
Druyuldic-
heyt.

Het is een schandelic misbruyc/ ooc dē Woorde Godes contrarie (woude God dat noyt inde Werlt comē ware) wāt wy en stellē geenē oudē mā/met eenē grauwe baert en eenen ionghen man/voor synen Sone/en een Druyue voor den h. Geest/ofte yet anders dier ghelijcken.

22. *Zuleger.*

Ghy weet wel dat het ons niet en behaecht.

23. *Dathenus.*

Dent. 4. 2.
Ioa. 4. 24.
Rom. 1. 23

Wy en makē niet sichtbaers wt Gode/maer houdē hē voor eenen Geest/en een Godlich wese datmē niet en behooft af te schilderē/noch oock niet afbeelden en can.

24. *Anstatt.*

Hadden sy ons dat gistermorgē gesegt/wy waren wel te vreden geweest/ende men hadden niet veel disputeres behoeft.

Eynde des tweeden Artijckels.

Propo.

PROPOSITIE

des derden Artyckels.

25. *Dathenus*

Hu volcht den berden Artijckel van Christo/ de wele
he also luydt:

Of Christus / dat Wesen synes De .3.
propositie.
Vleesches / wt der substantie des
Vleesches / der Maget Marie / ofte /
vā ergēt elders aēgenomē hebbe.

Wanneer de Mannen van desen Artijckel / hare eens
uoudighe Bekentenisse wt den Woorde Godes doen
wouden / daerō wouden wisse vriendelick gebedē hebbe.

26. *Zuleger.*

Dat een pegelick vā beyde partijē syn ronde oprechte
Bekentenisse doe / op datmen daer wt comen can.

27. *Thiebold.*

Wanneer het hen niet beswaerlick en ware / wy begoe
ven datse de hare eerst doen.

28. *Rauf.*

Daer op condemen dan Ja / of neen segghen.

29. *Zuleger.*

Maect / dat ghy verclaerde / wat ghy daer van gelceert
hebt / so quame men ter front totter saken.

30. *Dathenus.*

Wanneer sy willen wy zyn bereydt.

Zuleger

Protocol.

31. Zuleger.

Op datmen daer toe coeme/gelooft ghy dese Artickel
waer te zyne /ofte niet?

32. Datbenus.

Dat is oſe bekētenisse. Wy geloouē dat Christus dat
wese syne vleesch is nā er gent elders/maer wt der sub-
stātie des vleesches d' Maget Marie aengenomen hebbe.

33. Zuleger totten Mannen.

Also doet ghylieden nu oock uwe bekentnisse/hoe gy
daer van leert.

34. Rauf.

Wy begheeren /dat sy ons de verclaringhe van hare
gronden wt der Schrift bewijſen.

35. Zuleger.

Ghelooft ghy dit niet?

36. Rauf.

Wy en hebben gheen eygentlicke Schrift daer van/
daerom willen wy hen aenthooren/indien wy daer na met
u comen Ja/segghen/so sullen wyt doen.

37. Zuleger.

Seght: Wat hebby tot nu toe Daer van gheleert.

38. Rauf.

Wanneer sy ons hare gronden bewijſen so is haest Ja
ofte Neen daer toe gesegt: Of Schrift by gebracht/ die
hen tegen is.

39. Datbenus.

Wy zyn ghewillich ende bereyt / om sulchs te doen/
maer op dat wy wisten welck deel wy bewijſen sullen/so
begheeren wy dat de Mannen verclaren willen/ wat sy
dencken dat in onser bekentnisse / der Schrift tegen is:
ofte welck stuch van onser Bekentnisse / dat sy begeere
bewesen te hebben.

Zuleger

De vdes
doopers
en hebben
met se-
kers van
de mensch
werdinge
Christi.

Des iii. Artijckels.

127.

40. Zuleger

Deylt de Artijckel/op datmē wete/waerin tgebzeec zy.

41. Datbenus.

Dit zijn de stücken. Eerstelick dat Jesus Christus waerachtige menschelike Nature aen hem genomen hebbe. Dat ander siuc/dat Christus dat wesē zijns Vleeschs niet wter locht/ofte ergent elders angenomē hebbe. Dat derde is/dat Christus dat wesē zijns Vleeschs/wt der substantie des vleesches der Maaget Marie aenghenomē hebbe.

42. Zuleger.

Welck deel/begeerdy nu dat sy v bewijfē sullē? (Het is den Mannen op haer begeeren voorgelesen geworden)

43. Zuleger.

Wanneer gy op een yegelick stück segt Ja/oft Neen/so moetmen het v bewijfen.

44. Thiebold.

Wy woudense gern/alle dize na maldaderē hoorē verclaren/ (Dit seyde hy tot twee malen toe.

45. Rauf.

Of dat eerste/so voere men voort/totten anderen.

46. Thiebold.

Ghy mocht ons die twee deelen verclaren: Want dat hy sijn vleesch wt der locht ontfangen hebbe/dat en ghy loouen wy oock niet

47. Zuleger.

Of oock van erghent elders.

48. Datbenus.

Lieve Mannē/wy begeeren ordentlick en verstandelic te handelen/op dat wy ooc in desen Artijckel ons verceenigen mochten. Eerstelic seggē wy/dat de Sone Godes warachtig

Joan. 8. 28
1. Tim. 2. 5

warachtighe menschelike Nature / dat is Vles ende Siele
aengenomen hebbe / daerom hy ooc Ioan 8. en Tim 2. et
Mensch en oueral / des Menschē Soō genaet wert. **W**e
kent ghy dat oock / ofte niet? **D**at is vanden eerste stuchte.

49. Rauf.

De Weder
doopersche
booslicyde
heyt.

Wy bekennet ooc / dat hy Mensch geworden is: nochtā
wille wy hier in soder alle perijckel onbegrepe gesproken
hebben / tot dat dander Puncten verclaert zyn sullen.

50. Datbenus.

Wel aen / daer vā zyn wy dan eens / dat Christus en wa-
rachrich Mēsche zy / en des Menschē Soō. **D**and deel is
dat Christus sin vleesch en bloet niet wt dē hemel / locht
oft ergent elders / oock niet wt dē wese des Vaders of des
V. Geests aengenomen hebbe. **E**n wy begeeren der
nen bekentnisse van desen stuchte te hoozen.

51. Rauf.

Wy mochten (indien het gezijn soude) wel lijdē dat wy
ons die ander bekentnisse oock dedet / op dat hem niemant
eenich perijckel te besorghen hadde.

52. Datbenus.

Gen 3. 15.

Andwoorde: wy en weten niet / wat voor een gheue
oft perijckel daerin gelegen is / dat yemant sijn bekentnisse
se doet vande Veere Christi / met die woorden / die de V.
Geest / in het Oude ende nieuwe Testament daer heeft la-
ten beschryuē: **N**ochtā / op dat de sake gevoozēt werde /
so seggen wy (gelijck dat derde stuch onser bekentnisse
vermach) dat den sone Godes / dat wesen / oft de substā-
tie sijn Vleeschs aengenome hebbe / wt der substātie des
vleeschs der Maget Marie: **E**n bewijzen dat also / die
eerste Belofte der Genaden / na den val Ade luydt also /
Gen 3. Ick wil vyandshap setten tusschen v en den W.
ue / ende tusschen uwen Zade / ende haren Zade / dat sone
sal v den coy vertreden. **D**ese belofte wort wederhaelt
ende verclaert **Gene 12.** daer God tot Abraham seghet.
Ende

Des iii. Artijckels.

Ende in v (hebt acht op dat woordelen in v) sullen gese-
 gent werden alle gellachten op Aerden. Dese Beloften
 leeren dat Messias/ ende de Salichmaker der Werelt/
 wt Abraham/ so veel zyn menscheyt aengaet (Gelyc ooc
 Paulus totten Gala. int. 3. leert dat dit Zaet Christus
 voozgecomen is. Ende sulchs (dat hy der Vrouwen
 Zaet zyn soude) is oock vermeldet gherwoorden/ Esaie. Esa. 7. 14
 int 7. Capittel. daer hy segt: dat een Maghet bevrucht
 soude werden (dat is *Concipere*, ende niet *Accipere*, outfan-
 gen/ swanger oft bevrucht werden/ ende niet ontfangen
 als wānecr yemandt den anderen eenen Soeck oft yet
 anders geeft: want dat heet *Accipere*.) ende eenē Soon ge-
 bazen soude. So gelouen ende bekennen Wy/ dat hy
 syn menscheliche Nature van Abraham/ wt der Sub-
 stantie der Maget Marie/ door de cracht des h. Geest
 sonder alle sonde aengenomen hebbe. Ende daerom
 des wijs Zact Gen. int. 3. Ende de vrucht des lichaēds
 Marie Luc. 1. Ende de vrucht der Vedenen Davids na-
 den vleesche. Act. 2. ende int. 3. Cap. Zaet Davids ghe-
 naemt zj. Hierop begeeren wy der Mannen Andt-
 woorde.

Wit blijft
 onbeant-
 woorde.

Gal. 3. 16.

Esa. 7. 14

Leere es
 warach-
 tige beken-
 tenisse des
 mēsch we-
 dinghe
 Christi ec.
 Gen. 3. 15.
 Luc. 1. 42.
 Act. 2. 30.
 Act. 13. 2. 3.

53. Rauf.

Of Christus dat wesen sijns vleeschs/ wt der Substā-
 tie des vleeschs der Maget Marie aengenomen hebbe/
 geuen wy dese Andtwoorde: Dat wy bekennen wt den
 tweeden Artijckel des Chyristelicken Gheloofs/ dat hy
 vanden h. Schoest ontfanghen/ ende vander Maghet
 Maria ghebooren zj. Ende seggen voorder gelyck ons
 oock de Schrift totten Heb. int. 10. leert: Daerom als hy
 inder Werelt compt/ spreccht hy/ Offerhanden / ende
 gauen/ en hebdy niet ghewilt maer ghy hebt my een lie-
 haem toebereydt/ het welck wy dan Gode (hoe hy dat sel-
 ue toebereydt heeft) in zyn onbegrypelic oordeel wille
 beuolen laten. Marc. aengaende des wijs Zact/ wt den
 derde Cap. Gen. voortgebracht/ wy begeerē dat ons de
 selue sprucken ghelesen worden.

Webliche

Hebr. 10. 5.

54. Dathenus.

Antwoorde: Dse geschiede bewijscdē blijft hiermede
 onnaen

onaenghenochten. Ten anderen den schrift en is niet vā
de woorden deses Artijckels/maer vande rechte verstaen
de/ghelijck hy oock inden voorgaende Artijckel gecroest
is. Ten derden/so en behoort den spruecke Pauli totte
Heb.int 10, Cap. niet hiertoe getogen te wesen/dewijle de
Apostel daer n3 en hadelt/vā het her comen des vleeschs
Jesu Christi/maer vande cracht en werckinge des Offers
Christi: Datmē vande ondoorzgrondeliche Soordele So
des segt/dat en dient oock alhier niet/nadie wy van dese
Mannen/niet meer en begheeren dan een Schientenisse
van desen Artijckel so verre als hy in Godes Woort ge
openbaert ende verclaert is. Datse cyndelick den spruecke
Gen.int 3. wederom begeeren te hoozen/dat sal geschie
den. Den Spruecke luydet also: Ende ick wil (spruecke de
heere totter Slanghe) vyantschap setten tusschen u/ende
de den wijue/tusschen uwe Zade en haren Zaderc. Dat
selue sal v den cop vertreden. ende ghy sult hem inde ver
senen stekē. Ofte (also sommige ouersettingen hebbe) die
versenen vertreden. Wat begeeren de Mannē (angacu
de desen spruecke) te bewyssen:

55. Rauf.

Wy en weten desen Artijckel niet beter te verclaren
dan dat zyn ontsantienisse vanden h Sheest 37. Ende
gelijck dat Cap. totten Heb. aengetogen is/dat verstaen
wy daer/euēghelijck de woorde luyden: Maer ee lichaē
hebdy my toe bereydet. Verhaluen en weten wy niet
eygentlyck te segghen/wat/oft hoe vele/hy vander Ma
get Marie aengenomen hebbe/nadien de geboorte onse
tuerlick is/ende dat oock syn vleesch die verrottinge niet
gesien en heeft.

56. Datheuis.

Andwoorde, dits wederom enen datselue/dat te ver
doch gesegt is/ Maer op dat wy daerut comen/so willen
wy de Mannen vragen/dewijle sy op dat woordelike totte
Heb. 10. dringen (Maemlic ghy hebt my een lichaē toe
reydt/dat is/ Aptauisli toegheuoecht /oft toegeeyghen)
hose

Gen. 3. 15.

De Wed.
dopers
hebben in
desen Ar.
tyckel des
Shelooft
niet se.
kers.

Web. 10. 5.

Des iii. Arttyckels.

131.

hoese dat woordenken verstaen. Naemlich wy begeeren te
weeten / Of God de Vader synē Sone Christo een lichaem
inden hemel toebereydt hebbe eer dat hy vande Maget
Maria onfangē was / ofte niet: Wy biddē datse doch cor-
telick met Ja / ofte Neen willen andwoorden.

57. Rauf.

Den Text der seluer plaetse geeft v clare andwoorde/
daer hy segt: Daerom als hy inder Werlt comt.

58. Datbenus.

Maer wat besluyt ghy daerwt? Den stryft en is niet
vande woorden.

59. Rauf.

Als hy inder werlt comt / so hebbe hi hem een lichaem
toebereydt / so segt den Text selue / maer hoe / ofte wanneer
is ons onbegripelick.

60. Datbenus.

Antwoorde. Dewijle gy niet en weet / hoe / ofte wāneer/
Christus de sone Godes synē mēscheliche Natuere ange-
nomen heeft / so volcht daerwt / dat ghy oock in twiſfel
staet moctet / of de menscheliche Nature Christi / eewich of
inder tijt gewordē zy. Item of hy die op Aerde / ofte inden
hemel aenghenomen hebbe. Daerin wy niet gesien con-
nen / met wat geont dat ghy uwe toehoorders cont onder
wijse. Maer op dat wy den verhaeldē sprucke Pauli met
anderen Sprucken wt verskuer Epistel verclaren mogē
ende dat Paulus (en niet wy) een wtleggher syner woor-
den zyn / so willen wy lesen wat hy vande Oorsprone des
vleeschs Christi geleert heeft. Ende hy verclaert op wel-
ker wijse / de Vader synen Sone een lichaem toebereydet
heeft: Also segt hy int 2. Ca. Radie dat de kinderē vleesch
ende bloet hebben / so is hy desselue oock op gelijcke wijse
deelachtich geworden / op dat hy door den Doot / dien / de
macht name / die des Doodts gheweldt hadde. Dat is
den Duyvel / Ende die verlostē / welke door vrese
des

Heb. 2. 14
Bewys
wt Godes
Doodde
waer van
Christus
syn mēsch-
eliche natu-
re heb aen-
genomen.

Heb 4.16.

Dit blyft
onbeand-
woort.

des doots / haer leuen lanck tot dienstbaerheyt verbon-
den waren. Want hy neemt die Engelen niet aen maer
het Zaet Abzabe neemt hy aen. Daerō moeste hy synē
Broederen gelijck zyn / op dat hy barmhertich ware / en
een getrou hooge Priester voor Gode / om de sonde des
volcks te versoenen. Want daer in hy geleden heeft
ende beproeft is / can hy dien helpen die beproeft werdt.
Ende int 4. Cap. verclaert den Apostel breeder / hoe God
synen Sone een lichaem toebereydt heeft / seggen: Wat
wy en hebben geenen OuerPriester die niet en can mit-
lijden hebbē / met onser swachz maer die ouer al beproeft
is op gelijcker wijze / wtgenomen de sonde. Daer hoort
wy / dat den Apostel segt / dat de Sone Godes des vlees-
ches ende bloets / dat de kindere hebben / deelachtich ge-
worden zy. Ten anderē vclaert hy / hoe sulcks geschiet is
met dat woordē / op gelijcker wijze. Te derde bewijst hy
dat hy geē geestelic lichaē wt dē hemel hebbe aēgenomē
als hy segt / dat hy nergēt die Engelen aē neēt. Ten 4 ver-
claert hy noch eens / wat hy aengenomen hebbe / met dese
woordē. Dat hy het zaet Abzabe aengenomē heeft. Ten 5
vclaert hy / wat dat voor een Zaet zy / als hy segt / daerō
moeste hy synē Broederē in allē dingē gelijck zyn. Hebt
acht op dat woordē (in allē dingē) dwelc gāschelic niet
cōde warachtich zyn / waert dat Christus in het wese / en
in substantie eē and vlesch hadde dan de kindere Abza-
be en alle geloouige hebbē / die Christi Broeds genoent
zijn. Te 6 op dat wy dat woordē (in allē dingē) recht is-
staē / so doet hy int 4. Cap. daertoe: Nochtans sonder son-
de: hiermede verclaert Paulus / hoe Godt synen Soone
een lichaem toebereydet hebbe. Wy begheeren te hoor-
zen / wat ghy in deser verclaringe te straffen hebt.

61. Colonius.

Ick wil den Mannen int corte wat voordragen / Ick
bidde hen dat syt met vlijticheyt hooren willen. Want
Ick dat dese vrage niet een curieuse en onnutte vrage zy
maer gantschelic noodtwendich / en vruchtbaerlic. Wat
dewyle de sonde in onsen vlesche gedaen is / so is het van
noode /

noode geweest/ dat ooc de betalinge niet eenē anderē vlee-
sche dat niet gesondicht hadde/ maer euen in desen onsen
vleesche geschien soude: daerom so ist vā noode geweest/
dat Christus den Soon Godes zyn vleesch/ wt dese onse
sondigen vleesche (nochtās sonder sonde) nemē soude op
dat ooc de betalige dese vleesche te goede quame. Waert
sake dat hy een ander vleesch angenomē hadde/ so en qua-
me het niet dese onse menschelickē geslachte/ maer eenen
anderē te goede/ naelick dien/ dwelt hy angenomē hadde.
Daerbencuē/ so waer hy ooc een Broeder/ en maechschap
of hooge Priester/ eenes anderē Mēschelickē Geslachs/
dan euen deses onses Mēschelicken Geslachs/ En der-
haluē so condē wy geenē sekerē toegang tot hem hebbē/
als tot die/ die geen gemeynschap met ons en hadde. Dat
is de oor/sake waerō wy so scere dringen op dese Artijckel
vande warachtighe Mēschwerdinge Christi des heere.
De Mannen moghen sulckx ouer legghen ende nu vol-
ghende daer op andwoorden.

62. Thiebold.

Wy en twiffelen niet/ gelijk voozhenen verhaelt is/ of
Christus de heere zyn vleesch vanden hemel ghebracht
hebbe/ want dat en hebbē wy voozhenē niet bekent/ ende
en bekennens oock noch niet.

63. Rauf.

Op de voozige Schriften/ daerin aengetogen is/ dat hy
synē Broederen gelijk gewordē is/ ooc dat hy niet de En-
gelē maer het Zaer Abrahe anghenomē heeft/ dat geloos-
uē wy met v liedē: maer dese dingē so hooge te ondersoec-
kē/ als dat Christus nader Mēscheyt/ vā eenē sondelickē
vleesche gecomen is/ beswaren wy ons te bekennē/ dewijl
le wy daeruan geen wtgedructe h. Schrift hebbē. Maer
wy willent/ dien beuelē/ die daer Almachtich is/ en die al-
le syne dingen wonderbaerlick wt niet geschapen heeft.
En willen geerne ons vermuft geuangē nemē/ dewijl wy
geen sonderlick wtducksel der Schrift daer van weten.
En so ghy ons/ by sulcks in aller reuoudicheydt/ mocht
Iij laten

latz bliuē/ gelijk te voren bekēt is/naemlick dat hy ontfanghen is vanden h. Gheest/ende ghebozen wt Maria/so waren wy te vreden. Nochtans die Ontfanckenisse so der sonde/so veel dat vleesch aengaet,

64. *Dathenus.*

Andwoorde/ **Wt Thiebolds woorden / ende doock den anderen/die na hem gesproken heeft/schijnt/dat wy indē eersten ende tweedē Deele/onser heden gedaener Schēckenisse)eens zijn/daerin zyn wy wel te vreden. Maer dat ter gesegt is vandē sondigen vleesche/dewijle wy te voren in onse verclaringhe/de sonde in Christo dickmaels wtgenomen ende wtgedingt oft wtbescheyden hebben/so connen alle goethertighe afnemen/hoe datmen dat verstaen moet/dat vanden sondelicken vleesche ghesegt geworzen is. Naemlick/dat Christus ende wy eenerley vleesch hebben/so veel dat wesen ofte de substantie aengaet. Maer in ons is het sondich/ende in Christo is het reyn ende sonder sonde. Daerom heeft doock den Engel gesegt Luc. 1. Dat heylighe dat van u geboren wert. Ende van Sifas beth door den h. Gheest int selue Cap: Gebenedijt is de vrucht ws lijfs/ Met dat woordelē (*Vrucht des lichaems*) leert de h. Gheest/dat Christus een warachtich menssch ende eens warachtighen mensches Soon zy. En met dat woordelē/*Ghebenedijt*/leert hy/dat hy sonder sonde zy/en heyligh: gelijk doock te voren wt dē Brief tottē heb. iiii 4 ende 7. Cap. bewesen is. Dat de Mannen gesegt hebben vandē Almachticheyt Godes/daer door Godt alle dinck wt niet geschapen heeft/het welke(wanneer het niet beter verclaert wert)doock daer henen mochte verstaen worden/als oft Godt synen Sone een lichaem wt niet sonde gheschapen/ende toebereydet hebben: Maer in dien de Mannen sulcks meynen/so dwalen zy. Want Adam en is niet/wt niet gheschapen worden/maer wt der Maerrien/die Godt te voren daertoe bereypt hadde. Also en is doock Eva/ niet wt niet gheschapen maer wt der ribben Adams. Also en zijn doock volghende/de kinderen Adams ende Abrahams/niet wt niet gescapen geworzen/maer**

Luc. 1. 35.
2. Mc. 1. 42

Wit blijft
enbeand-
woort.
Heb. 4. 15
Heb. 7. 26

Gen. 1. 7

Gen. 2. 22

Des iii. Arttyckels.

Maer tot haren Zade / gelijk de Schrift leert. Ende de wijle dat voorhenē ten beyden syden bekent is dat Christus een warachtich Mensch zy / so volcht daer wt / dat hy oock niet wt niet gheschapen zy ghewoorden : Maer gelijk oock Actoz. int. 17. Cap. geschreue staet dat God Act. 17. 20 gemaect heeft / dat van eenē bloede / alle geslachte d menschen (onder welke geslachte / oock Davids / en Abrahams geslachten behooren wt welchen Christus is so veel het vleesch aengaet) op den gantschē Aerdboden woonē soude. Derhaluē / so verre als het de 2c. Mannen by deser eē vondigher Bekentenisse (die wy tot hier toe wt Godes Woort vclaert hebben) oock willen laten bliuen / so zyn wy daermede te vreden / ende willen also voorwaren.

65. Rauf.

So veel die woorden des Euangelisten aengaet / vande vrucht des lichaems Marie / Dat die gebenedijt is dat bekennen wy met / nadien hy oock ontfangen is vanden h. Geest. Maer so veel als die ontsanckenisse Marie aengaet die en comen wy niet eygentlick afnemen / ende sonderlinge wt uwen Sprucke / die ghy hier voor aenghetoghen hebt / daerin de Belofte ecrstelick geschiet is / die Gen. 1. 15. also luyt / daer God Gen. int. 3. segt: Ende ick wil vantschap setten / tusschen v / en den wijue / en tusschē uwē Zade / ende haren Zade. Gelyck wy dan meynen oft hopen dat ghy dat Woordken (Tusschen) selue mercken sult. Wy en hebben oock niet gesegt dat Adam wt niet gheschapen zy / maer wy willent dien beuelē / die alle dinck wt niet gheschapen heeft. Der haluen begeeren wy gansch vziendelick / soo het zyn can dat ghy ons van dien dingē / die ons seer swaer zyn (om nader diepte te onderkaste) met vrede laet / ende inden anderen Arttyckel voort vaert.

66. Dathenus

Antwoorde. Dat de Mannē met ons beyde dese stuekē bekennē (die zy ooc n3 verloohē en connē Ecrstelic dat Christus de vrucht des lichaems Marie zy / na zynner
J iij menscheyt.

menscheyt. Ten anderē dat hy een gebenedyde vrucht is) daervan dancken wy Godt. Maer dat sy seggen dat se niet connen verstaen / hoe veel sy vande ontfanckenisse Marie houden sullen / so hebben wy / (om hensulcx te verclaren) de woorzen des h. Geestes totten heb. int 2. ende 4. Cap. verhaelt / ende daerwt bewesen. Dat Christus dat vleesch ende bloet der kinderen / ende het Zaet Abrahæ aengenomen hebbe / daerin hy in alle dingen / synen broederen gelijck geworden is / wtgenomē de sonderc. Indē sy nu / met deser verclaringe des h. Geestes (aengaende de ontfanckenisse Marie) te vreden zijn so willē wy voortbaven. En sy sullen weten / dat dit niet zy curiuselick oft nieuwswijtsich doozgronden / wanneer men inde saken des Geloofs die maniere van spreken gebuycht / welke ons vande h. Geest voorgeschreuen is. So verre als sy hier mede te vreden zijn / so willen wy den Spruecke Gene. 3. voor de handt nemen / op dat inder sake ordentlick ghy handelt werde.

67. Rauf.

De weder
doopers
wede niet/
of Christus
yet bā
syner h.
Ho der
aenghenomē
heeft/
of gansch
niet.

Wy en hebben niet gesegt / dat wy niet en weten / hoe veel dat wy vande ontfanckenisse Marie houden sullen / Daer wt mocht yemant verstaen / als oft wy gansch niet daervan en hielden / ofte / als oft hy gansch niet van haer ontfangen en hadde. Wy willen dat selue Gode beuelen. Maer wy hebben bekent / dat wy niet en weten / hoe veel hy van haer aengenomen heeft / also dat wy gheen seker eynde / oft yet sekere / daer in connen seggen / maer wy beuelent geerne Gode. Maer wat voor heylige schrifte an getogen zijn / die laten wy ooc also blijuē / so verre alst by den blooten Text mach berusten.

68. Datheus.

Dat en zijn maer ander woorzen / maer den sin en meyninge is eenerley / want wie niet en weet / wat Christus van syner Moeder aengenomen heeft / die toont daer mede dat hy den Artickel vande ontfanckenisse Christus niet en verstaet. Ghelijck oock dese Mannen segghen dat sy

dat sy hierin niet sekens seggen en connē. Datse daerbene-
uen vermeldē/datse die by gebachte Spzueke/wtē Brief
totten heb. 2. en 4. Cap. (so veel de bloote letter angaet)
also latē blijuē/dat condē sy oock als seggen/vande gā-
scher Schrift/maer sy souden hen seluen weten indach-
rich te maken/dat dese Tsamencomste daerom angefelt
is/op dat men de een Schrift metter andere verclare sou-
de en hem indē Artijckel des Geloofs/wt Godes Woort
in een ghelyck lydende verstant/vereenigen soude. Der
haluen (op dat wy totter saken comen) so liegheeren wy
noch eens datse rondt wisegeghen/watse inder verclae-
ringe des Artijckels/vande ontfanckenisse Christi (die
wy wt den 1. Cap. Luc. wtē 17. Cap. der Wercken der A-
postelen/ende wt den 2. ende 4. Cap. totten heb. gedaē heb-
ben) weten te straffen. Datse sulcx in specie doe/en anwy-
sen/watse eygentlic wt Godes Woort connē straffe. De
Mannen mogen hen bedencken/tot naden middach/dat
se dan yet by bringen dat tot af handelinghe of eyndelicke
wtueringhe der saken diene.

Luce. 1.
Act. 17.
He. 2. en. 4.

69. Zuleger.

Het staet daerop/dewijle ghy/ten beydē zijdē Veeraers
zijt/en dat de onse den Artijckel vāde ontfanckenisse Chri-
sti verclaert hebben/so doet het ghylieden oock/ghelijck
ghy geleert hebt/of stootet hare grondē of Argumentē
omme/of segt/dat ghy met hen houdt/maer indiē ghi
grondē hebt/die hen tegen zijn/die bringt woort. Daer
op is het ghebet ghesproken gheweest. &c.

DAT NEGENSTE CESPREC
ofte actie, den 1. Iuny, naer mid-
dach ten tweezen.

Na dat Dathenus het ghebet ghedaen hadde.

1. Rauf.

Dat ghy te voozen begeert hebt datmen v soude aen-
wysen/wat wy in uwe verclaringhe te straffen heb-
ben

Actie. 9.

ben ouer het. i. Cap. Luce/segghen wy oock / dat wy
 Christum bekennen eenen mensche/ende eens menschen
 Sone/te zijne. Maer aengaende dat 17. Cap. i. inde wer-
 ken der Apostelen/Wy segghen van dit ende van ander
 Cap. die voozhenen voozt gebracht zijn/dat wy sulcke ver-
 borgentheyden niet eyghentlick en weten wt te spreken/
 Wat/of hoe veel vleeschs en Bloets/Christus van Ma-
 ria aengenomen heeft. Maer wy hebben hem tot noch-
 toe bekent/ende bekennen hem noch also/mette Apostel
 Mat. int. 16. eenen Sone des Leuendigen Godes. Met
 welcker Bekentenisse sich de heere selue vā Petro heeft
 laten genoeghen. Den welcken nochtans oock een Soon
 Davids naden vleesche genaemt wert. Want dat vooz-
 deken dat van ons te voren wten 10. Cap. totten heb. by
 ghebzaecht is (naemlick ghy hebt my een lichaem toebe-
 reydet) en hopen wy niet also hooghe aenteroeze: Maer
 wy willen oock hier van een Exempel besien / dat sulcke
 dinghen sozghelick zijn/na onsen duncken/te spreken. Als
 inden 1. Boeck der Machabeen int 7. vande 7 broeders
 ende hare moeder/

Woluche
 Mat. 16. 16
 Wat totte
 Heb 2. en 4
 vander me-
 schenlic-
 her natu-
 re Christi
 Gaet / en
 gelde byd:
 De erdoo-
 pers niet
 Macha 7
 82.

2. Datheus.

Wy wetē dat Cap. wel/Segt wat ghy daer wt besuy-
 ten wilt.

3. Rauf.

Doer voozt/met lesen. Ick weet niet hoe ghy in mynen
 Ihuē comen zijt. Want ick en hebbe v /noch adem/noch
 siele ghegheuen: oock dat leuen niet. Ick en hebbe v de
 gheleden oock niet tsamen gheset. Maer den Scheppe-
 der ganscher werlt (die des mensche geboorte so meet
 en het begin aller dingen is) die sal v oock wt syner bar-
 merticheyt /dat leuen wedergeuen: ghelick ghijt ooc nu
 om synē wille verachtet. Bewijle nu dese Broeder sel-
 ue niet geweten en heeft/so den Text wtwijst/so zijn wy
 besozcht/dingen die noch hoogher zijn/te doorgronden.

4. Datheus

Wy hebben wt de 1. Cap. Luce bewese/dat Christus na
 synder

synder menscheÿdt / een vrucht des lichaems *Marie* zy.
 Welck noch onbeantwoort is. Derhaluen willen wy / d e
 se wtvlucht (die geener *Andwoorde* weert is) laten bi
 uen ende geuen den *Omstaenders* te bedencken / wat dit
 voor een sluytreden zy: De moeder der 7. sonen / en heeft
 niet geweten / hoe hare kinderen in haren lichame tsamē
 gestelt zyn / daerom en sullē wy *Christenen* den *h.* *Seeft*
 niet gheloouen / die de ontfaenisse *Jesu Christi* / ende
 hoe veel *Christus* van synder *Moeder* aengenomē heeft /
 so duydelic en claeric beschryft. *Enē* also besluyten dese
Mannē daer van sy hen niet rechte schamen soude. *Op*
 dat wy dan op den *Artÿckel* wedercomen / so vragen wy
 of dat vleesch *Jesu Christi* wt niet gheschapen zy? *Ofte*
 of het syn beginsel hebbe wt yet / dat te voren geweest is /
 ofte niet: *Daerna* willen wy voorder comen / maer wy be
 gheeren hierop *andwoorde*.

Wraghe.

5. *Triebold.*

Wanneer dat eenen *Apostel Christi* / op een sulcke wÿ
 se / van eenen *Christē* gevraecht hadde / so achtedē wy ooc
 billick / *andwoorde* daer op te gheuen. *Maer* dewÿle wy
 sulchs niet en vinden / so en weten wy ons niet te begeuē
 om van sulcken dingen te disputeren.

Deerhes
de eemou
dicheit6. *Zuleger.*

Waert dat ghy uwe *Bekentenisse* ront en oprechtelick
 ghedaen haddet / so en behoefden den des vraghens niet /
 gy soude ront bekēt hebbē / vander *Ontfaenisse Christi*
 en vā hare vruchtē / wat gy daervā geleert hebt. *Maer*
 nu moctmē v wel vragen so ghy maer *bekentenisse* doet
 ghelijck de ander ghedaen hebben.

7. *Triebold.*

Wy latent bydē 12. *Artÿckelē* des *Geloofs* bliuē ge
 lÿc gesegt is / *Ontfangē* vandē *h.* *Seeft* en geboren vāde
Mager Maria / wy en weten niet hoogher te comen.

8. *Zuleger.*

Waar

Waert dat de nutticheyt verclaert ware/so waer het
claerder.

9. *Dathenus.*

Wat behoebet datmen van nutticheyt syzke/ de sake
en is noch niet afghehandelt.

10. *Thiebold.*

Wat heet
reden en
antwoor-
de geuen
handen
hope die
in ons is
Hiermede
cannē al
berande
woorden
leggende:
wy beuee-
lent Gods

Maer hoe dat woort /in haer/ vleesch geworden is/of
te hoe veel het oock aengenomen heeft/en weten wy
te articuleren:wy beueent Gode:

11. *Zuleger.*

Men weet doch wat ghy leert/ende uwe soecken wy
sent wt (Daerop is hen hare antwoorde voorghelēfen
geworden)

12. *Rauf.*

Het is also ghelijck het gelesen is.

13. *Dathenus.*

De boeti-
ge braghe
wert ope-
ant wijsse
gebracht.

Antwoorde/hoe veel van eenre leere te houden zy/die
men den onuerstandigē soecht op te dringhen /ende by
den verstandigen niet en derf bekennen/ dat laten wy an
der lieden oordeelen. Maer de wijse de Mannen op de
eenwoudighe voorghestelde vrage niet antwoorden conē
of willen/so willen wy hen de selue vrage /met den woort
den der Schrift voor stellen/wy vraghense noch eens/of
zy bekennen dat Christus na zyner menscheyt/des wijfs
Abrahe ende Davids Zaet zy?De vrucht des lichaems
Marie/ende der lendenen Davids/oste niet? Dat is pnt
mers wt der Schrift ghevraecht.

14. *Zuleger.*

Daerō is den geheelen en principalen strijt oft twiff.

15. *Thiebold.*

Waer wordt Christus der vrouwen Zaet ghenoecht
Die Schrift begeeren wy te weten.

16. *Dathenus.*

heby

Des iii. Artiickels.

141.

hebby wt ghesproken: Wy hebben de vragstuckē tsa
men begrepen. Daerop begeeren wy dat ghy Ja/oft neē
segt/daerna willen wy bewyssen.

17. *Thiebold.*

Wy begeeren te weten/waer dat gheschreuen staet.

18. *Datbenus*

Segt Ja/oft neen.

19. *Zuleger.*

Ghy weet Immers wel/wat gy in uwe herte geloofst

20. *Thiebold.*

Dat weet ick wel. Wy bekennen dat hy na der Belof
ten/wt Abrahams Zaet/ende wt Davids Zaet geboren
is/maer dat (Zaet)houden wy voor dat gheslachte.

21. *Datbenus.*

Antwoorde: dat en is niet gheandwoort op de vraghe:
want Christus is oock my ende allen geloouigen beloest
Maer daerom en is hy niet myn Sone. Maer dat is de
vraghe/of ghy Christum na synder menscheyt bekēt der
vrouwen/Abrahams/ende Davids Zaet te zyne? Item
of ghy Christum bekēdt te zyne/de vrucht des lichaems
Marie/ende der ledenen Davids/oste niet: wy en vragē
niet van den name/maer vanden Wesen.

22. *Rauf.*

Wy en wetē niet van waer ghy dat woordckē/Zaet
des Wyss/genomen of gehaelt hebt. Maer dat Chris
tus wt Abrahams Zaet/ende den lendenē Davids voort
gekome zy: Ende dat hy oock een vrucht des lichaems
Marie genaēt wert/ hierin zyn wy der Schrift geēfins
contrarie: Doch wy begeerē dat ghy ons in sulcken Ver
stichel n̄ hooger en dryft/dā dat wy oock comē geloouē
Maer wy wouden lieuer/dat ghy in andere Artiickelen
voortwoert.

23. *Datbenus.*

Antwoort

1. Cor. 104
Joan. 15. 1.

Andwoorde. Dat is wederom een wtvlucht / want de vraghe en is niet of Christus also ghenaemt werde. want hy wert oock een Steenrotze / ende Wijnstort ghenaemt &c. Dwelck hy daerom niet wesclick is. Maer of Christus na synder menscheydt / des wijfs / Abrahams / ende Davids Zaet warachtich sy / ofte nieren / ende der lendenen Davids warachtich sy / ofte niet: indien de Mannen sulcks niet bekennen willen dat sy het dan verloochenen / op dat wy Ja / ofte Neē / hebben.

24. Rauf.

Wy en verstaē niet seer wel / wat ghy met inder vraghe gemeynt hebt / of ghy na den Geslachte vraecht / of wat ghy daer met beduyden wilt.

25. Dathenus

Andwoorde. Wanneer wy met ronden woordē vragē waer het dat Christus syn vleesch aengenomen hebben / so wilt ghy niet andwoorden / En als wy u vraghen metten woorden des h. Geests die inder Schrift begrepen sijn / so segt ghy / dat ghy het niet en verstaet. Maer wy wilt u daerna verclarē. Maer nu begeeren wy te wetē op onse diemael voorgestelde vraghe / die wten woorden des h. Geests ghenomen is / Ja / ofte Neen.

26. Thiebold.

Men verclare ons de vraghe. Indien sy met ons toestemt so willen wy Ja segghen.

27. Rauf.

Het sijn al enckel stricken.

28. Colonius.

Het sijn clare woorden der Schrift / ghy behoort Ja of Neen te segghen.

29. Thiebold.

Wy begeeren bescheyt / aengaende des wijfs Zaet.
Dathenus

30. *Dathenus.*
 Wy hebben die woorden / nu veert ende die maels ver-
 claert / gelijck dat Protocol ofte die Spgheschreuen ver-
 reekeninge wtwijst / en gelijck wy oock noch bereyt sijn
 te doene / indie dattet vā noode ware. Maer op dat wy vā
 deser vrage (daeraē onse heochste Troost gelegē is) niet
 af en wijckē / so vragen wy noch eenmael / of ghy Christū
 na synder menscheyt bekent te syne / des Wyfs Abrahams
 ende Dauids Zaet / ofte niet. Item of ghy Christum na
 synder menscheyt die vrucht des lichaems Marie / en der
 lendenen Dauids / warachtichlic bekent te syne / oft niet?
 Indien dat ghyt niet en bekent / so condyt met eenen
 woorde verloochenen. So willen wyt daerna bewyfen /
 ende niet eer.

31. *Zuleger.*

houdt ons toch niet op. Bekēt v gelooue ront / helpt v
 seluē daerwt. Segt wat ghy in uwe hertē ghelooft / ende
 wat ghy gheleert hebt / het is toch sonder perijckel.

32. *Rauf.*

Waert dattet sonder sonde ware.

33. *Zuleger.*

Het is v sonder sonde.

34. *Rauf.*

Wy hebben voorhenen bekent / dat Christus de vrucht
 des lichaems Marie zy / maer dat hy van Abrahams ende
 Dauids zaet / na menschelicker wyse ghebozen sijn soude /
 dat en bekennē wy niet. Maer wy verstaē hier dat woord
 deken Zaet / vanden Gheslachte.

35. *Zuleger.*

Van des Wyfs Zade.

36. *Rauf.*

Van des Wyfs Zaet en weten wy niet / wy begeeren
 daeruan

Erret die
 rāche / vā
 mensche-
 licker wy-
 se.

daer van bewijs/ ende begeeren ooc/ datmen ons van sijn
ker vraghen ontsla.

37. Datbenus.

Andwoorde, Daermet en is onse vrage geesins beand
woort. Want die vrage en is niet/ of Christus vleeschelic
ker ofte geestelicker wijze geboze zy: Itē wat dat woorde
hē Zaedt bediede in dese handel/ dewijl het Paulus tottē
Gal. 3. 16. Gal int 3 veel beter wtghelegt heeft: Maer of Christus
(aengaende syne menscheyt) inder waerheyt dat selue zy/
dat de h. Geest van hem segt/ naemlick des Wjfs/ Maria/
hams ende Davids zaet: De vrucht des lichaes Marie/
ende der lendenen Davids/ ofte niet? het is groot won
der/ dat ghy noch Ja/ noch Neen/ op de woorden des h.
Geests/ segghen wilt.

38. Zuleger.

Die vraghe is clare/ gheeft een clare andwoorde: Die
vraghe is/ vande menscheyt Christi.

39. Thiebold.

Het geeft ons oock wonder/ dat ghy ons voor dese daer
ghe bekennt hebt/ ende wy met v/ inden 12 Artijckelē des
Geloofs. Dat hy ontfangen is vande h. Geest en gebo
re vande Maget Maria/ ende so wy v nu verstaen/ ten zy
dat ons verstant onrecht zy) so schynet / dat de heere jijn
Vleesch en bloet alleen hebbe van ontfangenisse Marie.
Verhalien hebbē wy warachtich bekennt/ ende bekenne
hem noch voor dē Soen des leuendigen Godes/ gelick
hē Petrus bekēt heeft/ en eē Soē Davids na dē vleesche
Rom. 1. 3. tot dē Rom. int 1 Cap. Dat ons de selue vloest heeft/ vande
eeuigen Doot. Dat is onsen hoochste Troost/ verhalien
begeeren wy/ datmē ons by deser bekētenisse laet blijue.

40. Rauf.

(Woude inreden doe, Datbenus hadde begonnen te andwoor
den, bare woordē syn wederom gelese, ende berlesen worden, en
daerna seyde Rauf.

Dewijl

Derwyle wy noyt voor gewis hebbē connē bekennē vā
maer de substantie des vleeschs Christi zy: maer hebben
dat selue alrūt Gode beuolē: so haddē wy gehoeyt dat gy
ous niet voorder soudt gedzongen hebben.

41. *Dathenus.*

Wy hebben bekent en bekennē ooc noch dat Christus
Jesús door den h. G. ontfangē en vande Maegt Maria
gebozē zy. Maer dat en is nu de vrage niet/maer dit is de
vrage: Derwyle de Mannē Christi wt der Schrift bekēnē
so sy seggen/ eenen Soon Godes/ende eenē Soō Davids
naden vleesche / oft sy dit ooc bekennē de Schrift / en dat
Woorz des h. Geests te zyne/dat Christus na synder mē
schept des Wifs / Abrahams/ende Davids zacht zy: de
vrucht des lichaems Marie/ende der lendenen Davids
naden vleesche/ ofte niet: Indiē sy hier op niet antwoorde
en willen/soo bidden wy hen/dat sy maer en segghen wy
en willen niet andwoorden/so connē wy ous daerna sehic
ken.

42. *Rauf.*

Wy begeeren by desen woorden te bliuen. Naemlick
dat hy een Soon Godes naden Geeste zy/en een Soone
Davids na dē vleesche zy en meyne nu dat ghy v moecht
verclare/hoe ghy (om te beslyten) staet. Want wy en
zijn niet gesint/ous in dese Arttyckel hooge in te late om
diepe te ondersoeken / oft daeruan te spreken.

43. *Dathenus.*

Andwoorde/ Derwyle dat den geheelen omstandt des
welcks genoechsaem hoort/dat dese Mannen de voorze
felde woorden/ (Naemlick / dat Christus des Wifs W.
rahams/ende Davids Zact/ook de vrucht des lichaems
Marie / en der lendenen Davids naden vleesche sy) niet
bekennen woorden des h. Geests te zyne / ende niets
daerop willen andwoorden: Ende datse nochtans dies
niet te min den grondt onser Salicheydt in twyfel stel
ten / so willen wy cortelick onse meyninghe vander
i voorziche.

we wedes
deopses
terre den
gront
oufer salie
beyt gāch
in twyfel.

- voorzestelder vraghe wt Godes Woort bewijzen.
 Heb. 11. 4. **Eerfelick/nadien dat totten heb. 11. gemelt wort van**
 het gelooue Abels ende datter gheen Selooue zyn kan/
 daer geen woort der Seloften van Christo is/ want den
 gront des Seloofs / is Iesus Christus: Dewyle dat oock
 Adam Abel/ Seth/ Enoch/ ic tot op Abraham/ geen an-
 der woort der beloften van Christo hebben/ behaluen al-
 leen dit/ dwelck heden wt den .3. Cap. Gen. is aenger-
 ghen gheworden / soo segghen wy/ dat de ghemelde be-
 lofte/ te verstaen zy/ van Christo Iesu waerachtich God/
 ende warachtich mensche / derhaluen volcht/ dat Chri-
 stus daer het Zaet d' Wrouwe (dat is eē warachtich men-
 sche/ wt mensche/ nochtans sonder sonde) is beloeft
 worden. Also dat zyn Godlike Nature aldaer oock me-
 de geleert wert/ na dien/ dat hem de cracht toegheschre-
 uen werdt/ dat hy der Slanghen den Kop verreden
 soude.
 Gen. 12. 3. **Ten anderen/ dewyle dat God Gen. int 12. Cap. Abra-**
 ham beloeft heeft In dy/ sullen ghesegent werden / alle ge-
 slachten der Aerden/ so segghen wy nadien dat de segge-
 ninge niet in eenen hemelschē vleesche/ ofte vā ergent el-
 ders genomene/ maer in Abraham (In dy spreect de Wou-
 re) beloeft is/ so segghen wy/ so verre als dat vleesch Iesu
 Christi (metten vleesche Abrahams) niet dat selue vleesch
 is/ (nochtans de sonde in Christo wtghenomen) dat noch
 alle menschen inder vermaledydinge steken. Maer oock
 midts dat Paulus leert/ totten Gallaten int 3. ende tot-
 den Ephesien int 1. Cap. dat wy door Christum gese-
 gent zy. So volcht daer wt/ dat het nader Seloften in Abrahā
 (dat is/ in Abrahā's Zaet/ dwelck is Christus Iesus/ Gal
 3.) gheschiet is.
 Chri-
 stus
 is
 het
 Zaet
 da
 uids.
 Act. 13. 22 **Ten derde/ dat Christus dat Zaet Davids zy/ dat bli-
 wt den Wercken der Apostelen int 13. Cap. daer Paulus
 also segt: Ick hebbe ghevonden Dauid den sonc Iesse/ eē
 man na myn herte/ die sal al mynen wille doe. Wt dese
 Zade heeft God / ghelyck hy beloeft heeft / opgewecht/
 (dat Woordcken moet recht bedacht zyn) den Salich-
 maker Iesum; Ende op dat sulcks noch beter verstaen
 werde/**

werbe/willen wy hier by verhalen de verclaringhe des
 Propheeten Esa. int 11. Cap. daer hy segt En daer sal ee
 Roede opgaen wt den stamme Isai / ende een Schuete
 wt synen wortelen sal vrucht bryngben. Op welckē sal
 rusten den Gheest des Heeren &c. Daer wert Christus ge
 noemt een roede ende een schuete / ende daermit leert
 de Propheet / dat ghelijck een roede met haren stamme
 ende een schuete met haren wortel van eener substanti
 en ende wesē zyn: Dat also ooc David ende Christus Jes
 sus (so vele zyn menscheyt aengact) eenes wesens / ende
 van eener substantien zyn. Nochtans in Christo altijt
 de sonde wtgenomen. Hier toe behoort oock dat Chri
 stus Jere. int. 23. Cap. dat vechte ghewas oft vrucht Da
 uids ghenamt wert.

Esa. 11
 Jer. 23. 5.

Ten 4. dat Christus de vrucht des lichaems Marie in
 der waerheyt zy/is claer wt den woorden Vuce int. 1. Cap
 die also schryft / Ende Elisabeth wert veruult metten h.
 Geest/ende riep luyde/ende sprack / Gebenedyt zydy on
 der de vrouwen/ende gebenedijt is de vrucht ws lichaems
 &c. Nu ist openbaer/dat dat de vrucht eenes dincchs is (als
 enes Ackers ofte Booms) dat vander vochticheyt / sap
 ende substantie des ackers/ ofte booms aenneemt. Wat
 wanneer men eenen steen door eenen boom werpt/so en
 is hy daerom de vrucht des booms niet. Dat water dat
 door een Pijpe oft Canael loopt/en is daerom de vrucht
 der pijpen niet: Also oock/ soude Christus na synder men
 scheyt maer door Mariā gepasseert zyn/so en conde hy
 geensins de vrucht haers lichaems zyn. Wat hy wt haer
 aengenomen heeft/dat beschryft den Apostel totten heb.
 int. 2. Cap. daer hy segt / Radien dat de kinderen vleesch
 ende bloet hebben/so is hūt op gelyckewijse deelachtich
 geworden. Dat is de oorsake waerō Christus/de vrucht
 des lichaems Marie ghenamt wert/ende oock inder
 waerheyt is.

Christus
 is de
 vrucht des
 lichaems
 Marie.
 Luce. 1. 42.

Ten lesten/dat Christus de vrucht der lendenen Da
 uids zy / dat blijckt wt den woorden Davids/inden. 132.
 psalm/welcken Petrus op den Pijnsdagh (doen hy vol
 des h. Geest was) verclaert heeft inde werckē der Apof
 Act. 2. 20.

telen int 2 Cap. ende segt also: Maer als hy nu een **P**rophet was ende wiste dat hem **G**odt beloest hadde/ niet eenen **E**dt/ dat de vzych synder lendenen (so veel dat vleesch aengaet) op synen **S**toel soude sitten/ heeft hyt voorsien ende ghesproken vande **O**pstandinghe **C**hrysti etc.

Daer wt is claer/ dat wy geen ander woorden en ghebruycke dan des **h**. **D**auids/ des **h**. **P**etri/ **I**a des **h**. **S**tes/ die in hem ghesproken heeft/ als wy **C**hristum/ na synder menscheidt noemen/ de vzych der lendenen **D**auids.

Rom. 9. 5.

Dat verclaert ooc **P**aulus tot den **R**o. int 9. **C**ap. daer hy segt/ ende vande **J**oden spreect: **W**elcke doch zijn de **V**aders/ wt welchen **C**hristus her coemt naden vleesche. **M**aer dat wy op desen **A**rtickel so seere dringen/ daer toe dwingt ons de gantsche heylighe **S**chrift/ wt welke **P**aulus een corte summarie ghemaect heeft/ inden 2.

1. **T**im. 3. 8.

Brief tot **T**imoth. int 2. **C**ap. daer hy seght: hebt in gheachtenisse **J**esum **C**hristum/ die verreesen is vanden dooden/ wten **Z**ade **D**auids/ na mynen **E**uangelio. **D**aer mede leert hy dat die **P**rinzipale **A**rtickelen ende voornaemste stucken sy ner leere/ dese gheweest sijn. **E**erstelijck dat **C**hristus vandē dooden opgestaen zy. **E**nde ten

De verlossinghe der warachtiger menschelechter Naturen in **C**hristo berooft de **C**hristē vā alle traot. **Gen. 2.**

andere anders breeder verclaert. **E**nde in desen **A**rtickel staen onsen troost want so **C**hristus ons vleeschs ende bloets (nochtans sonder sonde) niet heeft aenghenomen/ so en is den toorn ende straffe **G**odes/ welke onsen vleesche opghelegt was **Gen. 2.** noch niet van ons genomen/ ende der gherechticheydt **G**odes en is noch niet ghenoech ghedaen.

Ma. 7. 14.

Ten anderen so **C**hristus **J**esus niet een warachtich mensch is/ onses vleesches ende bloets/ (doch sonder **S**onde) deelachtich/ so en can hy onse **E**manuel (dat is **G**odt met ons) niet zyn ghelijck hem **E**saïas. int 7. **C**ap. noemt. **T**en derden indien dat **C**hristus in onsen vleesche niet vanden dooden opgestaen ende ten hemel gheuaren is/ so en hebben wy aengaende de **O**pstandinge onses vleesches

sches ghantschelick gheen hopeninghe / want inden 1. Brief totten Corinthen int 15. Capittel beslyt den Apostel Paulus / dat wy sullen verrijzen / dewijle dat Christus opghestaen is. Maer die sluytreden en is gantschelick niet waert / so verre als Christus een ander vleesch heeft dan wy hebben.

Tē lesten / so verre als Christus niet onse vleesch / maer een ander van ergent elders acugenomē heeft / so is ons den Troost benomen / die ons Paulus geeft totten Heb. int. 2. Cap. daer hy segt / waerom dat Christus synē broederen gelijck geworden zy. Namelick / op dat hy barmhertich werde / ende een ghetrouwe hooge Priester voor Godt om te versoenen de sonden des volcks / Want daer in hy geleden heeft ende beproeft is / daer in can hy helpen / den genen die beproeft werden. Het welcke ghantschelick niet volgen conde / indie dat Christus inder substantie / ende wesen / een ander vleesch hadde / dan dat wy hebben. Hier wt sal een vegeelijck (also wy hopen) wel verstaen dat wy de woorden des h. Geests gebuycken als wy Christum der Vrouwen / Abrahams ende Davids Zaet / die vrucht des lichaems Marie / ende der lendene Davids noemen. Ende dat wy recht doē dat wy (mette Apostel totten Hebreen. 2. daer wt beslytten dat Christus dat vleesch ende bloet der kinderen hebbe aenghenomen / synen broederen / in allen dinghen / ende ouer al gelijck gheworden zy / ende daeromme een warachtich mensche van mensche zy / nochtans sonder sonde. Itē dat dit geen niefswijse / curieuse / onnoodige vraghe is / maer een stuck oft deel der hooftsumme des Euangelij / oft der leere Pauli / daerop onse Salicheyt niet weynigher rustet / ende gegrondt staet / als op den Artijckel vander Godheyt Christi. In dien dat nu de mannen (inde verclaringhe van desen punct) yet te straffen hebben sulcks willen wy aenhooren / ende beantwoorden.

24. Zuleger ende Dathenus.

(De mannen gezoecht zijnde van Zuleger ende Dathenus / oft mēt hen soude voozlesē. So seyde Thiebold / sy
Hij en begeere

en begeerdēs niet. Rauf seyde // ten is ny van noode. Die
vold seyde het geld ons gelijc/het is toch gelefen wordē.

45. Rauf.

Die Schrift (welck tot deser sake verhaelt is gewordē)
en weten wy in geender plaetsen also sy selue luyt/te stra-
fen/wtgenomen Gen .3. daer hy vander Drouwe Zaet
verhaelt heeft: Die laten wy ooc bliuen so verre also son-
der wtlegginge blijft. Maer alleen ghelijck wy oock
voorhenen verclaert hebben /hoe wy inde wtlegginghe
(aengaēde het Zaet) staen/ gelijc ghy dan voorgebracht
hebt /wt den wercken der Apostelen/ Ich heb gevonden
David den Soon Jesse na mijn herte/ die sal alle mynen
wille doe/ Wt diens Zade etc. Wy willen het also by
onser verclaringe om der Corticheyt wille laten bliuen
namelick dat wy dat woordcken /Zaet/ voor geslachte
verstaen. Maer dat wy daerom seggē souden/dat Chri-
stus door Mariam gepasseert is/ gelijck water door een
pijpe/dat en gestaen wy niet: Maer gelijc voorhenen ver-
clardt wordt is/hoe hy in Moeder liue / is mensch gewor-
den /dat willen wy Gode beuelen: Ende wy hopen oock
datmen ons daerby sal laten bliuen.

Als eking
sle argu-
menten be-
andwoord
den: wy
wiltē de
beuelen

46. Dathenns.

Antwoorde. Dewijle dat de Mannē / niet onser ge-
schieder verclaringe niet te vrede en zijn / so bidden wy
hen/datse maer deē stuck/na vander willen bestridē niet
Godes Woort/het welck sy tot nu toe/noch niet gedaen
hebben/ Maer ouermits datse onse vclaringe onderstaē-
te verdonkeren/met dat woordcken/Zaet/so willen wy
(tot meerder verclaringhe)noch cortelick wat daertoe
doen. Gerselijck/sy segghen/dat woordcken /Zaet/
beduydt dat geslachte; so dat waer is/so moesse daer wt
volghen/dat Christus niet alleen een centige menscheyt/
maer alle Abrahams kinderen /met lijf ende siele/goede
en quade/aen hem genomen heeft/want de woorden des
Apostels zijn claar; Maer dat Zaet Abzaha neemt hy nē
hē/dat is gesegt (ghelijck dese lieden vermeynē) hy nē
aen hem

aen hem/alle gheslachten met lijf ende siele die wt Abrahams
ham comen/ Ismaeliten Edomiten ende wat des volchs
meer is. Het welck /hoe onvarachtich/en affhouwelijc
dat het zy/dat comen alle verstandighe oordeelen. Dat is
een.

En anderen sullen de Christelicke toehoorders bedē
ken dat wy dat woordken Zaet/niet met onsen woordē
wtgelegt hebbe/maer met des h. Geestes woordē tottē
Gal. 3. het welck de Mannen syn voorby gegaen syn. Al
so spreekt de Apostel totten Gall. int .3. Cap. Nu is de
beloofte Abrahams ende synē Zade toegesegt. Hy en segt Gala. 3. 16.
niet door die Zaden/als door vele/maer als door eenen.
Maer door dynē Zade/het welck is Christus. Daerin mē
siet /dat hare wtlegginge in desen handel / van Paulo
wtspuchelick gestraft/ ende wederleght wort. Maer o
uermits dat den tijdt verloopen is/ende dat sy niet geene
getuygenisse der h. Schrift/noch hare meyninge beves
ticht/noch oock die onse aengeuochten hebben/so willen
wy verwachten/dat sy morgen onse verclaringe van stue
ke tot stueke voornemen/ende die (so sy comen)met So
des Woort weder leggē. Ofte so verre als sulchs n3 doe
en willen dat syt rondt/ ende claer te kennen gheuen/ so
willen wy morgen inder saken voortvaren.

47. Zuleger.

Hebt ghy noch yet voort te bringen/ so salt gehoozt
worden.

48. Rauf.

Ja wy/cortelick/En seggen (aengaende der Vrouwē
Zaet) dat wy niet en spreken/vander Ismaeliten/Edomi
ten/oft haers gelijcken/maer alleen/gelijc den Text mel
det /in Isaac sal het Zaet genoemt syn. Ende ouer
mits dat ghy te voren int lange gehoozt hebt/hoe wy on
se verclaringe/in sulcken Artijckel/willen laten berustē
so hopen wy dat ghy ons om des tijts wille niet langher
en sult ophouden.

49. Datbens.

¶ iii. Een

En woort/wil ick noch daertoe doen. Den tijdt is nu verloopen ende aengaende de verclaringhe des Zaets/wy latent oock bliuen/by tghene dat nu daer van gesegt is/ende ghy moeght v crommen/so ghy wilt/indien dat woordelike Zaet/in desen Artijckel (Christus is het Zaet Abrahæ) gheslachte beduydet:so volcht dat Christus op het alder weynichste/alle gheslachten (die wt Isaac ghebozen syn/beyde goede ende quade/mannen ende wijue/kindren/ende ouoe lieden) dooz malcanderen met lijf ende siele aenghenomen heeft. Aengaende dat ophouden of wy v/ofte dat ghy ons opgehouden hebt/dat laten wy alle toehoorders oordeelen/en dat Protocol sal daer van ghetuygenisse gheuen. Ten lesten dewijle wy van onser ouerheyt beuel hebbe/ deser handelinge by te bliuen ende eyndelick wt te wachten / so sijn wy willich ende bereydt / om sulcks met aller gehoorsameheyt na te coemmen. Maer wy begeeren (op dat wy morgen moghen voortuaren) datse dat Protocol met hen nemen op datse morgen onse verclaringe/ dies te ophentliker van stucke tot stucke/moghen aenvechten en bestrijden.

50. Zuleger.

Hebby niet meer voort te bringhen!

51. Rauf.

Ick en weet niet meer.

52. Zuleger.

Dewijle dat nu/de gronden of argumenten der anderen/ghelegt sijn/ende van v aenghehoort sijn/so staet v toe/dieselue te wederleggen/ofte oorsake voort te bringhen waerom ghyt niet met hen houdt. Op datmen can voortuaren.

53. Rauf

Wy achten het onmoedig/voor onse personen/want wat souden wy vele daer van handelen/wy moeten oock daer toe ghelouuen.

daerop

Daer op is het gebet van Datheno gesproken geworde.

DAT TIENDE GESPREEK
ofte Actie, smorgens den II. Juny.
ten ses vren

Ma dat het ghebet ghedaen was.

1. Dathenus.

Ghy lieue Mannen/ghelick wy gisteraent begeert Actie g.
hebben/also bidden ende begheeren wy wederom
me/dat ghy onse verclaringhe (die wt Godes Woordt
gheschiedt is) wilt annemen/ ofte anders die selue oordel-
lich/van sucke/wt den woorde Godes weder-
legget. Wy willen vronde andwoorde wt Godes woort
ghen.

2. Rauf.

Ghelick wy ons ghisteren int cozte verclaert hebben/
ende daer by gheseght/dat wy niet en weten hoogher te
comen also laten wijt oock nu daer by bliuen. Ende
wy hopen oock/dat pghelick/het verstandt ende weten
schap ofte kennisse van beyden partien daerin wel sal
connen vernemen. Ende wy begheeren noch/ghelick ooc
ghisteren van ons begheert is/datmen ons niet daer-
uer dzinghen wille/maer inden Artijckel voortuaren.

De weder
doopers
en conne
gans geer
betwisteds
wederleg-
gen.

3. Zuleger.

Wlieden is ghisteren beuolen dat ghy hare bewijs-
reden/ (naemlich dat Christi vleesch wt der Vrouwen/
Abrahams/ ende Davids Zaedt ghenomen zy/ ende
dat dat vleesch Christi/ een vrucht des lichaems Marie
zy/ etc) Dooz Godes Woort/soudt wederlegge/ ofte seg-
ge dat ghyt niet doel en cont/ ofte ghy soudt uwe meynin-
ge bewijse. Naelic dat dat vleesch Christi niet wt der Ma-
ghet Maria ghenomen is/ ende dat het niet dat vleesch
K v wt

wt Abraham/ en den Iendenen Davids zy/ gelijck ghiften
 ren verhaect is. Wanneer ghy nu deē of vander doet/ dat
 ghy hare meyninghe wederlegt/ oft uwe meyninghe wt
 Godes Woort beueflicht/ so cannen desen Artijckel be-
 sluyten. Indiemmen hen niet en vereenicht / dat blijft
 daerna staen: Daerom so wilt formelick antwoordden:
 des ghelijcken sullen sy oock doen. Ten is niet ghenoech/
 datter eene Bekentenisse/ vande eener / ofte der ander-
 ver partije / gheschiedde / maer die bewijsinghen moet
 ten oock / vander eender / ofte anderer syden voort-
 ghebracht zyn/ ende hare meyninghe moet wt Godes
 Woort wederlegt / ofte bekend werde. Ofte dat
 derde moet gheschien / datmen segghe / wy en we-
 tens niet/ of wy en verstaens niet / so cannen daer wt com-
 men.

4. Datbenus.

Alle verstandige lieden/ moeten bekennen/ dat dese an-
 biedinghe gantsch billich is: Naemlich/ dat de Mannen/
 oft onse Bekentenisse met Godes Woort wederleggen/
 oft datse bekennen/ datse sulchs niet doen en connen/ ofte
 anders / datse hare Bekentenisse rondt van desen Artij-
 kel doen / ende met Godes Woort bewijzen. Der
 haluen begheeren wy oock/ datse een van desen sijncken
 doen willen.

5. Rauf

De Weder
 doopers
 en wille de
 vrage niet
 berikern.
 dit woort
 nen g: it al
 leen/ die
 gantsche
 Schrift
 mach byde
 De Goo
 per's niet
 geliden.

Derwile dat dit end de summa is/ dat wy souden seggē
 hoe Christus in syner Moeder lichame is mēsche gewor-
 de/ so seggē wy cortelic/ dat wyt niet en weten: Maer ge-
 lye gisterē oock dicwils gesegt is/ wtē heb. 10 (Maer ge-
 hebt my een lichaē toebereyt) dat wy sulchs (hoe het toe-
 ghegaen is) Gode willen beuelen.

6. Datbenus.

Antwoorde/ Dat en is gheensins onse vrage. Wy en
 hebben oock noyt vande Mannen begheert / yet te we-
 ten/ dat oock niet wtzuckelick inder letter der Schrift
 staet.

Des iii. Artiickels.

1550

staet. Aengaende den Text totten heb. 10. seggen wy/
 dat die Mannen/euen so wel schuldich zijn den Apostel
 te ghelouen/ int 2 ende 4. Cap. (daer hy hem verclaert/
 hoe Godt synen Sone een lichaem ghegheuen hebbe)/
 als inden 10. Cap. Ende aengaende dat Woordcken (be-
 reydt) dat selue en doet niet te niete/het ghene dat de h.
 Geest/euer al/inder Prophetischer/ ende Apostolischer
 schrift gheleert heeft/ vander substantie der menscheydt
 Christi/ gelijck gisteren int lange verclaert is. Wie can
 daeraen twiselen/ dat oock God onser ende onser kinde/
 ren lichamen bereyt heeft/ nader ordeninghe die hy eens
 gestelt heeft? Maer dat en is den twist niet/ of Godt
 synen Soone een lichaem bereydt hebbe/ dwelck wy
 oock bekennen: Maer oft dit lichaem dat vleesch
 ende bloet der kinderen zy/ ende den anderen broederen
 oueral ghelijck/ nochtans sonder sonde/ ofte niet? Nu
 aenghesien dat de Mannen onse Bekentenisse met Go-
 des Woordt niet en connen wederlegghen/ ende datse
 hare bekentenisse niet oprechtelick doen willen/ so moe-
 ten wijsen noch een dinct vraghen/ op dat wy eyndelick
 eenerley verstandt becoemmen. Raemlick/ dewyle den
 spruoecke Joannis int 1. Cap. so dickmaels van hen voort-
 gebracht/ en nochtans noch noyt verclaert is geworden/
 Dat Woort is vleesch geworden: so vraghen wy hen/ of syt
 daer voor houdt/ dat Woort/ en vleesch/ een substantie en
 nature sy/ ofte niet?
 Dat Woort ende vleesch een dinct/ en nature zy/ leert
 Menno Symons/ die de treffelichste Leeraer geweest is/
 der gener diemen Wederdoopers in Nederlant noemt.
 Want also schrijft hy int Cap. vanden rechten Christelic
 ken gelooue/ in sijn Fondamentboeck: wy leeren ende ge-
 loouen/ ende dat metter cracht ende ghewalt der ghan-
 scher Schrift/ dat de gansche Christus Iesus van bouen
 tot onder/ inwendich ende outwendich/ siehtbaerlick ende
 onsiehtbaerlick/ Godes eerstgheboorne/ ende eengehoort
 Sone is; Dat onbegrypelic en eewige Woort daer door
 alle dingen geschapen sijn. (Joannis int 1. Cap segt hy)
 Daer leert Menno/ dat oock dat vleesch ende bloet Jesu
 Christi

Hebr. 10

He. 2. en. 4

van het
woordcken
(bereyt)

Job 10.
10 la. 19

een ander
vraghe wt
dat 1. Cap
Joannis.

Joan. 1.
Menno
Symons
des Wel-
doopers
bekenten-
se bands
metschep
dinge Cap
21.

Christi (want sulcx is nu in Christo sichbaer) dat ewige Woort Gades zy: wy begeeren hierop te weten / oft die Mannen oock van dese meyninge zyn / ofte niet?

7. Rauf.

Op inde vrage/antwoorde wy cortelick/ dat wy ons in sulcken dingen/met hooge of diepe te disputeren niet en willen begeben: Want wy weten wel dat Christus int gelaet / ghelijck een ander mensch bevonden is / wgenomen de soude. Maer hoe dat Woort vleesch geworden is/begeere wy niet te hooge oft diepe tódersoecken. Wy segghen oock aengaende Menno Symons schriften/ dat wy daerop gheen andt' oorde en weten te gheuen dewyl dat hy met ons niet eens is /noch oock noyt gheueest is.

Dese ouer
lanche we
dooper g
verboeme
de neder
lanche

8. Datheus.

Antwoorde. Hiervot blijckt/ dat ghy die Schētenisse des geloofs / ō gener diemē in Nederlāt Wederdoopers noemt / oft Mennonisten (ende die hen / om hare oppomen meyninghe dagelijcks laten verworgen) straffet en verwerpet. Derhaluen willen wy dat laten bliuen. Maer op dat wy totter principaler vrage comme/ segge wy/ dat de vrage niet is/ hoe dat Woort vleesch gheworden is/ het welck die Maniere begriipt/ hoe die vereeninghe der Godlicher ende Menschelicker naturen geschiet is/ die wy oock bekennen ondoorgrondelick te zyn: wy en spreken dan niet van wisse oft maniere/ maer dit is de vraghe: Oft in Jesu Christo/ dat Woort ende het vleesch/ eenerley dinct/ substantie/ oft nature zy / oft niet? Wy bidden seer vriendelick / om een oprecchte antwoorde / op dat wy malcanderen onderwysen mogen

9. Zuleger.

Helpt u seluē toch daerwt / ghy siet wel waerin de vragge staet.

10. Rauf.

Wy begheeren seer vriendelick datmen ons des dispu-
terens/ende des ommegeuens met vraghen/wil ontslaen.
Want wy hebben gisterē genoeghsaē bekent dat zyn on-
fanckemisse vanden v. Sheest is/ ende dat hy wt Maria
eener Maegt ghebozen is. En ghelijck Paulus totten
Phil. segt: hy is geworden/ gelijk een ander mensch/ en
ut ghelaet ghelijck een mensch beuonden. Daer by
hopen wy oock te blijuen.

1 Joh. 1. 9

II. Athenis.

Andwoorde/ Wy en begheeren den Mannen niet te
omgane met onmoedighe vraghen/maer begheeren hē
aenleydinge te geuen/ op datse de Verrijckel van Christo
recht na de woorde Godes/ende der Bekētenisse der ge-
heelder kerckē Godes/ mochten verstaen: Ende dies te
meer/ dewijle wy sien/ datse door dese leere schier alle Ar-
rijckelen des geloofs in twijffelingē stellen. Wanneer sy
lust totter Waerheyt hebben/ so connense lichtelick seg-
ghen/ of in Christo/ dat eeuwighē Woordt Godes/
ende dat sichtbare vleesch Christi een substantie zy/ ofte
niet: Maer op dat syt noch grondelicker vstaen/ so biddē
wy/ datse hierop willen mercken. Ten eersten/ wy heb-
ben/ ten beyden syden bekent/ dat God eē Sheest is/ daer
om so moet de Godheydt Christi oock een Sheest zyn.
Maer nu is in Christo wat meer dan eenen Sheest/
ofte dat Sheestelick Goddelick wesen / ghelijck hy
segt Luce 24. Siet mijn handē ende voeten/ ick bent selue/
tast oft gheuoelt my/ ende siet my/ want eenen gheest en
heeft vleesch noch been / ghelijck ghy siet / dat ick
hebbe. Daer wt is af te nemen/ dat in Christo wat gee-
stelicks ende een Sheest is/ en yet wat (ghelijck hy Luce
24 segt) dat niet een Sheest / maer vleesch / ende been
is. Nu connen de Mannen hierop lichtelick ande-
woorden: Of Sheest zyn/ ende vleesch ende been
zijn / eenerley substantie wesen ofte nature zijn / ofte
niet: Wy segghen dat het niet eenerley nature zy:
maer dat in Christo twee naturen zyn / die warach-
tighe Goddelicke / ende de warachtighe mensche-
liche

Godheyde
ende men-
scheyt
geest/ ende
beencoms
niet eenen-
ley zyn.

Luce. 24. 29

Daer zyn e
naturen in
Christo.

licke natnee. Wat segghen de Mannen hiertoe?

12. Rauf.

Wey ghedencken door Godes hulpe / by onser bo-
 uen ghegheuenen andtwoordde te bliuen / ende ons
 in sulcken dinghen niet verder te verclaren / op
 dat wy allen twist / die daerom coemt / vermyden moey-
 ten.

Wetnes-
 hige cen-
 troude.
 heydt der
 wederdoo-
 peren.

13. Datbenus.

Andtwoordde / hiermede / en voldoetmen het Mandat
 onses Genadichstes heeren niet / ende hiermede en wert
 den twist niet wechghenomen als men hem / wt Godes
 Woordt niet wil verclaren ende vereenighen / maer
 hy werdt ghesterckt ende vermeerderd. Ende het is
 seer te verwonderen / dewijle dat ghy desen Artickel u-
 wen volcke vclart: Dat ghy daervan spreect / en schryft:
 ende dat ghy v hier schaemt / den seluen Artickel rondt
 te bekennen. Want also schryft eenen Mathijs Cernaes
 in eenen Brieft / aen eenen tot Redick, int Jaer 1563. ghe-
 schreue / ende segt onder anderen / Maer dat hy oock een
 Soon des menschen genoemt wort / dat is nader selofte
 eensdeels / ghelijck als de Pharizeen hem bekenden / voor
 Davids Sone / maer Christus verclaerde dat recht / ende
 sprack: hoe heet hem dan David (indien hy zyn So-
 ne is) inden Sheest eenen heere? Ende ten anderen /
 dat hem (naemlick Christum) God / nader menscheyt /
 door Mariam veriongt ofte ghebozen hebbe. Radien dat
 ghy sulcke onnutte dinghen (die inder Schryft nergent
 ghelesen werden / ghelijck ymmer: dat is / dat Godt
 Christum door Mariam verionght hebbe) door schryue /
 hoe condy v met billicheyt beswaren te andtwoordden / of
 in Iesu Christo den Sheest (dat is dat Goddelick wese) /
 ende vleesch ende been / een substantie ende nature zy / ofte
 niet?

Mathys
 Cernaes
 eenleeraer
 der weder
 doopers.

Math. 22.

De weder
 doopers
 schamen
 hen hare
 bekenten-
 se.

14. Zulleger.

Ghy Mannen / het is nu dicmaels te kennen gegeue /
 dat

Des iii. Arttckels.

dat onse ghenadichste heere/ v niet en ghedenckt te be-
 greppen/ ofte te laten verrasschen. Maer dat hy van v be-
 gheert/ rekenschap uwes gheloofs/ vande hope die in v
 is/ naden Woorde Godes/ gelijck ghy oock schuldich zyt
 Christusum te bekennen voor den menschen/ soude hy v
 anders niet verloocheuen voor Gode. Daerom seght
 recht wt hoe ghy hem bekent: Seen deel en is toch daer
 schuldich/ des anderen meyninge an tenemen. Wy biddē
 v om Godes wille/ segget toch recht wt. Dat ghy v van
 twisf bezocht / dat willen wy door Godes ghenade wel
 verhoeden,

1 Pet. 3. 15
 Ga. 10. 26

15. Dat henus.

Sy bezorghen/ mach gheschien / dat onder hen eenen
 twisf daer wt op staen mochte: Van onsen weghe en doz
 uen sy hen / gheenes twistes bezorghen / want wy en be-
 gheeren niet te twisten / maer de Arttckelen des
 Gheloofs ende ander stucken der Leere / grondelick/
 ende vriendelick te verclaeren / wt den Woorde Go-
 des.

16. Anstatt Hakerman.

Welaen Vleue heeren (een ye ghelick op het beste ghe-
 noemt) dewijle ick sie/ hoorde ende spuere/ ende ooc gesien
 ende bevonden hebbe/ wat wt desen voorghenomen Ar-
 tttickel coemen / ende ontstaen oft ghezesen is / ende dat
 ick ettelicke mael daerby gheweest ben / ende voor 20.
 Jaren in deser saken heb hoorzen handelen/ den eenen al-
 so / den anderen anders / ghelijck dickmaels verhaelt
 is / ende dat sulcks noyt gheenen vrede ghebracht heeft/
 so heb ick my tot nu toe daer van onthouden/ ende noch
 op desen dach/ ende wil my noch voorstaen daervan ont-
 houden/ ende mijns Godes ende mijns heeren Jesu Christi dese lee-
 sti/ ende de cracht hares Gheestes verwachten. Soude raer en
 ick een ander dinck weten/ dan my noch gheopenbaert wil niet
 is. Dat wil ick my van Gode laten wijsen. Ende mensch
 bekenne hier met dese myne broederen / ghelijck dic- weerdinze,
 wils verhaelt is / my / met den twaelf Arttckelen des Christi
 Gheloofs

dese lee-
 raer en
 wil niet
 bande
 mensch
 weerdinze,
 Christi
 weten

gheloofs/in aller eenvoudicheyt te behelpen/so hebbe ick
 oock die ghene/die met my zyn. te vreden ghestelt / ende
 met anderen/ die myne vermaninghe ghehoort hebben/
 my beholpē: Ick hope / het en sal hem anders niet beun-
 den/en begeere my ooc voortae(n ten sy dan dat my God/
 ghelijck voorseyt is/een beter wijsē) daer by te behelpen.
 Dat wil ick my wtgescheyden hebben/ den heere sy den
 D:ys ende Lof.

17. Dathenus.

Andwoorde/ Dat de Christenen/ onder malcanderen
 van desen nootwendighen Artijckel/dē eenē also/en den
 anderen anders spreekt?

18. Rauf.

Hy en heeft ons niet recht verstaen/hy spreekt van an-
 der Volcken. Wy en zyn onder ons niet twistich.

19. Dathenus.

Sy zyn twistich/wāt sy en houdents niet metten
 noniten/in het gene dat ghelesen is gheworden. En de
 Pederlāders/de hutterische wederdoopers houden hier
 in met ons.

20. Rauf.

Menno
 gaet desen
 wederdoo-
 pers niet
 an.

Menno en gaet ons niet aen.

21. Zuleger.

Ghy zitt met den onsen oneens / daerom soude myn
 meyninghe verclaren/so canmen malcanderen onderwij-
 sen.

22. Dathenus.

Ten is niet recht/ten betacmt ooc den Christenen niet
 datse hierin twisten souden / nadien dat Evangelium/
 De weder doopers niet en is Ja / ende Neen / maer het is Ja. Daer-
 willen hen niet laten neuen / dat de Mannen segghen. Datse hen van ons
 onderwyls niet willen laten onderrichten / ofte wijsen. Dat is
 niet

niet recht/ maer het toont eenen schijn der hertneckicheyt / datse segghen / datse de Artickelen des Seloofs in aller eenvoudicheyt aennemē. Euen dat selue segghe de Papisten ooc / maer die vclaringhe der seluer wt der Schrift/ verwerpen zy. Euen also gatet hier oock toe: Want wy hebbe den Artickel vander Menschwerdinghe Christi/ (metten claren woorden Pauli hebzeen 2. Ende. 4. Capittel. Item Petri. Actu. 2. Ende ander spruken meer) verclaert/ het welck die Mannen noch aennemen/ noch wederleggen willen. Daerom bidden wyse noch wederom/ op dat wy desen Artickel beslypē ende tot den anderen voortgaen moghen/ datse met Ja/ ofte Neen/ hen verclaren of die Godlike nature in Christo/ welke onzichtbaer is / ende vleesch ende been (soo Lucas .24. staet) een substantie ende nature zyn / ofte niet.

23. Zuleger.

Antwoorde: Het toch eenvoudich / gelijk ghyt by v seluē in uwe conscientien ende herten bevindt.

24. Rauf.

(Begeert dat het gelesen werde/ en het is geschiet)

Dewijle ghy van ons begeert te weten/ aengaende de twee Nature Christi / soo hebben wyt voozhenen met cozten woorden gesegt/ als dat die Ontfangenisse/ vande h. Geest/ ende van bouen her af zy. Soo is hy gelijk als een ander mensche geworden/ wtgenomē de sonde/ gelijk totten Philippensen geschreuen staet: Daer by laten wyt bliuen.

Ioh. 2. 7.

25. Datbens

Antwoorde. Ouermits dat de Mannen totter vrage noch Ja/ noch Neen/ segghen/ ende niet bekennen willen of de Godheyt in Christo/ ende zyn vleesch ende been eē nature/ ofte twee naturen zyn: En datse wy seggen/ die Ontfangenisse zy vanden h. Geest ende van bouen her af / soo begheeren wy / datse segghen willen / of sijn

¶ daer

Vrage / of
Christ
vleesch wt
der substantie
des h. Geests
zyt.

daer vooz houden / dat de menscheydt Christi wt der substantien ende wesen des h. Geests hercomē zy / ofte niet / en hoe sy dese woorden verstaē / Naemlic van bouē heraf ende vanden h. Geest ontfanghen.

26. Zuleger.

Bewijst uwe dingen van bouen heraf / wt der Schrift Daer moet Schrift zijn.

27. Rauf.

Luce. 1. 35.

Wy hebbēt gisteren gedaen / en sy geloouent toch niet ons. Ick wil cortelic desen Spruēke daer ouer lese / gelinc Luc 1. geschreuen staet / als de Engel tot Maria sprac: We h. Geest sal van bouen heraf in v coemen / en de cracht des Alderhoochste sal v omschadunven: Daerom ooc dat heylige dat wt v geboren wert / sal Gods Sone genaemt werden.

28. Zuleger.

Wilt ghyt breeder bewysen?

29. Rauf.

Wy latent byden 12 Artijckelen des Geloofs blijue / dat is bewijsinghe ghenoech.

30. Datbenus.

Maer wat besuyt ghy daer wt?

31. Rauf.

Dat wy geloouen / dat hy vande h. Geest ontfangē is. Maer hoe hy in Maria mensch gewordē is / dat en wete wy niet / gelinch te voren gesegt is / Wy bekennen ooc dat hy int vleesch gheleden heeft.

32. Thibold.

Ende niet nader Godheydt.

33. Datbenus.

Andwoorde / Die vraghe en is niet wat Lucas daer / schrift

Des iii. Artijckels.

1634

schryftwt (welcken Luca wy oock de Bekentenisse onses geloofs vanden twee Naturen in Christo / beuestigen) Radien dat hy euen in dit Cap. leert / dat Christus een Sone Godes / ende Davids sy / ghelijck de Enghel segt: En God de heere sal hem den Stoel syns vads Davids gheuen. Ende wederom is onse Bekentenisse in den 2. Cap. vanden twee Naturen in Christo crachtelick beuesticht gheworden / daer hy segt: Ende Iesus nam toe in wijsheyt / ouerdō / en ghenade by God / en dē mensche: Welck voorwaer vande Godheyt Christi geensins en can verstaen werden / ouermits datse in wijsheyt / ouerdō / en genade niet en can toenemen. Maer dit is de wraege / hoe ghy dese woorden verstaet: De h. Geest sal ouer u coemen / ende de cracht des Alderhoochsten sal u omschaduwē: Naemlick of dit uwe meyninge zy in dese woorden / dat de menscheyt Christi wt der substantie en wese des Vaders zy / ofte niet: Ofte ooc / of de menscheyt Christi wt der substantie ende wesen des heylighen Sheestes hercoemen zy / ofte niet: Radenmael dat ghy desen sprueke aenghetoghen hebt / so zydy immers schuldich den seluen te verclaren. Wy bidden u toch / dat ghy tot der saken comen wilt / en alle omwegen laetwaren.

Luc. 2. 52

Wraege.

34. Rauf.

Ons dunet schier / dat ghy ons / na die dingen vraecht / die ons te hoch sijn. Wat wy en wete niet anders daer van te spreken / dan ghelijck den Text eenvoudich luydt: Want wie isser / so Lucas Act. 8. segt / die syn geboorde vertellen can: Wy hebben voozhenen begeert / ende be- Acto. 8. 7. gheerent oock eyndelick noch / dat ghy voortuaert / want wy en hopen ons niet verder te laten onuteghaen / met vele wraegen.

35. Dathenus.

Wrdwoorde. De Mannen doen ons onwziendelick ende te kort / datse voozghen / dat wijsse soecken te ach- I ij terha

terhalen ofte omgaene/nadien wy niet anders en begeeren/dan hen Iesum Christum (daer op sy hare liedē doopen) te kennen te geue. Wy verhopen oock/ dat alle menschen oordeelen sullen/dat dit een onbehoorlike handelinghe is / datse ons gheenen sprueke wt der Schriften willen verclarē. En dewyle dat sy seggen/dat sy niet dā Schrift spreken connen / so vzaeghe iche / waer de Schrift segt /ghelick Mathijs Ceruaes doet/dat Goot Christum/na der menscheydt/door Mariam verlonght hebbe?

36 Thiebold.

Wy begeeren dat ghy voort vaert/wy en hebbēs also niet ghehoort/ gelesen noch gheleert.

37. Zuleger.

Maer gheloost ghyt/dattet waer is?

38. Thiebold.

Neen ick/ Ick en hebs mijn leuen lanck noyt gehoort noch gheloost/ wy en weten niet hoet ghemeynt is/ wy en nemens oock niet aen (Doen wert hen dat Boeck van Conrado ghetoot) ende Zuleger vzaechde/ oft syt ghehoofden/gelijck daer in stont: Doen seyde Thiebold/ neen: kaus seyde euen ooc also/beyde aengaēde (dat woort deken verlonght) .

39. Datbenus.

De Weder
woopers
verdomen
hare Lee:
saer
Mathijs
Ceruaes.

Wel aen/dewyle ghy dan de Bekētenisse vā Mathijs Ceruaes als onrecht/ende der Schrift contrarie/bekent/ (daer op hy nochtans gestoruen is.) Ende dat ghy inde aenghetoghe spruecke Luc. 1. niet wilt verclarē / so willen wijt cortelick doen. Aengaende die ontfāngēnisse Christi / wy verstaendt also : Dat Christus syn Menscheyt niet wt den Godelicken wesen / noch des Vaders / noch des heylighen Gheestes / noch oock des eeuwighen Woordts / noch oock inden hemel aenghe-

Des iii. Arttyckels.

145.

aengenomen hebbe ende also vā daer afgebracht. **Maer** ouer mits dat **Godes** gherechticheydt hiesch / dat / dat vleesch lijden ende steruen soude / daerin de sonde begaen was: Ende dat een sondich vleesch wt den dooden niet conde opstaen / ende also om den doodt te ouerwinnen niet bequaem zyn conde: Op dat **Godes** gherechticheydt ghenoech gheschiedden / ende ons gheholpen werden mochte / so isser eenen sodanen mensche van nooden gheweest / die van onsen vleesche ende bloede ware / ende daer beneuen nochtans rechtuere dich / ende sonder sonde / ghelijck totten **Hebreen. 2.4.** ende **7.** Cappittel gheleert werdt. Op dat nu **Christus** dan een warachtich mensche / dat is / des vleeschs ende bloets deelachtich (mercht den **Apostiel** segt deelachtich) dat die kinderen hebben zyn conde / so is van nooden geweest / dat hy een warachtich mensche ghebozen werde / wt der **Maget Maria**.

De mensche
laer **Christus**
wie **Jesus**
moeste een
warachtich
ghe / en een
rechtuere
dich mensche
zyn
Heb. 2. en
4. ende. 7.

Maer op dat hy een heyllich mensche / ende sonder sonde ware / ende also volgende alleen voor onse sondē betalen / en genoech doen conde / so is van noodē geweest / dat de **h. Geest** **Mariam** gebenedyt / en geheyllich / ende dat de cracht **Godes** haer ouerschaduwet hebbe / op dat sy al so een **Maget** bliuen / ende nochtans eenē warachtighen mensche mochte baren / diwelck der **Naturen** onmoghe lich is. Die euenwel die **Ghebenedyde** **Wucht** haers lichaems (so **Luc 1.** daerna segt / ende so **Petrus** **Act 2.** segt) De **vucht** der lendenen **Dauids** / so veel het vleesch aen gaet / ware. Also verstaen wy dat de **h. Geest** ouer **Maria** wet hebbe / en also tegen den loop der **Nature** zyn almachticheyt bewesen heeft. Erst daer in / dat **Christus** vā **Maria** een warachtich mensche / ende een warachtige **vucht** / ende een gebenedyde **Wucht** haers lichaems gebozē is. Ten 2 blyckt zyn **Almachticheyt** ende de werkinge des **h. Geestes** daerin / dat die **Maget** en warachtige **Maget** gebleuen is / gelijck **Esa 7.** ooc beschreuen wert. **Indie** de **Mannen** in deser verclaringhe yet niet **Godes** woort te straffen hebben. Dat zyn wy bereydt aen te hoorē.

Dit blyft
al onbeant
woordt.

Luc. 1. 42.
Act. 2. 30

Esa. 7.

40. Rauf.

Wy begeeren hierop/gelijck oock te voren gesegt also te bliuen na onse Bekentenisse/tot dat wyt beter begripen connen ende begeeren dat ghy voortwaert.

41. Zuleger.

Daerom/en verstaet ghyt also niet?

42. Rauf.

Neen wy/noch niet/maer wy willent ondersoekken

43. Thibold.

Wy begeeren tijt om der sake na te dencken

44. Zuleger.

Daerom isinen hier/datmen malcanderen wt Sobel woort onderwijssen soude.

45. Thibold.

Wy werden met vele woorden ouer vallen. **W**anneer schoon yet daerin is/dat recht is/so en connen wyt noch raus niet begripen: **W**y moeten **G**odt vreesen: **W**y en connens noch also niet aennemen.

46. Dathenus.

Dewijl dat dan onse verclaringhe onaengevochten be staet: Ende dat ons de Strannen gisteren noch een wraage voo: gestelt hebbē in deser saken aengaēde den Terc 3. so bidden wy (nadien dat wy onse verclaringe daer vā gedaen hebben ende dat sy seyden/dat wy dat woordel (tusschen) wel souden bedencken) dat sy onbeswaert zyn willen haer verstant van dese Stucke te kennen te geuen: Ende datse oprechtelich verclaren hoe sy dat woordel (Tusschen) verstaen. **A**lsdan zyn wy bereyt/totten andert Artijckel te comen.

47. Zuleger.

Ghy sult uwe meyninge oock vclarē/hoe ghyt vstaet

48. Dathenus.

Gen. 3.

Wan het
woordel
(tusschen)

Dal

Des iii. Arttyckels.

Dat verstaet hem seluen.

49. Zuleger.

Op datmen tot gelijcken verstaende come/hoe verstaet
ghyt (seyde hy totten Mannen.)

50. Rauf.

Wij bekenne cortelick / dat den Dupuel / is de welke
het Zaet der slangen genaemt wert: Ende als hy segt/
haren Zade/ als des Wijs Zaedt / so verstaen wy daer
by/ dat Menschelick geslachte.

51. Dathenus.

Wat is daer tusschen?

52. Rauf.

Christus/ die ons verlost heeft.

53. Thibold.

Christus / die de doot demacht neemt/ ende het Mens
schelic geslachte weder daer wt helpt: ende den Dupuel
sgewelt neemt/ gelijk den Text segt.

54. Zuleger.

Wesst het geheel werket.

55. Thibold.

Ja/ so canne daerwt comen/ ick wil vyanschap setten
tusschen v/ ende den wijue/ ende tusschen uwen Zade/ Gen. 3. 15.
ende haren Zade / dat selue sal v den Cop vertreden.

56. Dathenus.

Wel aen/ Dit en is noch geen verclaringhe/ gelijk de
Mannen met rechte geuen souden: Want wy en verstaet
wt haver verclaringe niet anders/ dan dat daer zy/ het
Zaet der slangen/ dat is den Dupuel: En het Zaedt
des wijs/ dat is het Menschelick gheslachte: Nu dat
woordeken (Tusschen) soude soo veel zy als Christus
D iij Jesus

Jesús die de doot ouerwonnen heeft etc. Daer wt volcht dat dan Christus de vyantschap zy / tusschen den Duyuel ende ons: Want tusschen den Duyuel ende ons / en is niet anders dan vyantschap / ende indien Christus euen datselue (tusschen) is / so moet hy die vyantschap zijn / ende ons euen so wel vyandt zijn / als den Duyuel ons vyandt is. Maer de Schrift totten

Eph. 2. 14 Ephesien, int 2. leert ons veel anders / segghende: Want / hy / is onsen vrede / die wt beyden een gemaccht heeft / ende heeft afgebroken den tuyn die daer tusschen was. Paulus en segt niet dat Christus / dat (tusschen) zy / dat is den tuyn ofte vyantschap: maer dat hy onsen vrede zy / ende dat hy dat selue afgebroken heeft / dat tusschen ons gheweest is / naemlich / die vyantschap.

Daer beneuen / so en coemt dese wtlegghinghe der Mannen ganschelick niet ouereen / metten woorden Moyses / want Moyses segt vā twee Zaden / en segt / tusschen twee Zaden (naemlich der Slangē) en haren Zaden (naemlich der vrouwen) ende settet daertoe / dat dat selue (naemlich der vrouwen Zaedt / ende niet yet dat daer tusschen zy) der Slangen den Top vertreden soude. Want soude hier dat gantsche menscheliche geslachte / Zaet der vrouwen heeten en zijn / ghelijck de Mannen gesegt hebbe / so moeste dat gantsche menscheliche gheslachte sich seluen verlost / ende den Duyuel ouerwonnen hebbe / ende niet door Jesum Christum / van des Duyuels geweld / verlost gheworden zijn.

Maer wy hebben ghisteren bewesen / met claren ghetuyghenissen der Schrift dat dit Zaedt / dwelck Adam / ende daerna Abraham / ende doock allen Propheten is beloest gheworden / Jesus Christus zy: Ende dat woordelien (Zaet) in deser saken / gheensins en beduydt gantsche

Gal. 3. 16 gheslachten. Ghelijck Paulus totten Gallaten, int 3. seght. Hy en seght niet door de Zaden / als door vele / maer als door eenen / door wven Zaede / dwelck is Christus. Hier wt is clær / dat die verclaringhe / die de Mannen ghegheuen hebben ouer den spuecke

Gen

Gen. 3. teghen de Schrift is / ende ghantsch onghesicht is / ende daerom en connen wyse oock niet aennemen / ten zy dan sake/datse onse ingheuoerde / bewijsreden / met Godes Woordt wederlegghen / ende hare voortghebrachte verclaringhe beter connen beueestighen. Daerop begheeren wy hare andtwoorde.

57. Zuleger.

Ghy Mannen/nu gatet ordentlick toe/ghy hebt uwe meyninghe te kennen gegheuen: Daerop hebben sy geandtwoordt. Icbdy nu yet daerteghen / dat bringht voort.

58. Rauf.

Ghy en hebt ons niet recht verstaen/dat wy gemeynt soude hebben/dat Christus die vyantschap des menschelicke geslachts zy maer der Slangē/eñ der sonde indē mensche dooz de Slanghe ingeuoert. Verhaluen so begeeren wy noch datmen voortuare.

59. Datbens.

Andtwoorde/ Dat is so vele als niet ghesegt/ ende dit behoefst wederomme een ander bewysinghe/want dit is harer voortgaender verclaringe contrarie. Want te voren hebben sy als twee partijē gestelt/naemlic/de een partijē de Slangē ende haer Zaet/de ander partijē die Vrouwē met haren Zade.

Nu dat daer tusschen is/dat is nootwendich de vyantschap: Eñ ouermids dat van Thieboldt bekēt is gerweest dat Christus daer tusschen was/ so hebben wy recht wt haren woorden besloten/dat Christus/na uwe verclaringhe/de vyantschap zyn moet. Maer nu hebben sy wt der Slangen / ende wt der sonden de vyantschap ghemaeckt. Maer indien dat de Slanghe (die te voren een partijē was) nu die vyantschap selue is / waer blijft dan dat (tusschen)? Daer wt bliickt / dat dit een curieuse meswysicheydt is / die in Godes Woordt ghe-

nen geont heeft. Ten derden so blijft dat doech noch staende/dat wy wt harer wtlegginghe besloten hebben Raemlych/indien het Zaet der vrouwen alhier heeret en is/dat gantsch Menscheliche geslachte/so volche daer wt/Dat dat gantsche Menscheliche geslachte der Slangē de Top vertredē/en de Duyvel overwonnē heeft/en niet Jesus Christus. Maer wy houdēt met den Apostel die also segt totten heb. 2. van Jesu Christo: Radien dat de kinderē vleesch ende bloet hebben/ so is hy des selue in gelijcker matē oelachtich geworden. Op dat hy doot den doot dien de macht name/die des doots gewelt hadde/dat is den Duyvel. Daer segt de Apostel dat Christus des vleesches ende bloets/dat de kinderen hebben/op gelijcker wijze (dat is ymners duytich/deelachtich ghewordē de 3y: Ende geeft alhier tweederley nutticheyt te kennē vā synder Menschwerdinge: Eerstelick dat hy also 3y: de voor ons heeft connen steruen. En Ten anderen dat hy door de doot / des Duyuels / des doots ghewelt benomen heeft. Daer wt is claerlick te siene/dat uwe verclaringhe met Godes woort niet en bestaat / maer sodanige eene is/welcke de gantsche Veere van onser Salicheyt in twyfel steldt.

60. Rauf.

Ghy en hebt ons niet genoeghsaem verstaen.

61. Zuleger.

Ghy heeft u wel verstaen. Ghy wederlegt alleen uwe wtlegginge/ende verclaert den geheelē Spruke na malcā deren.

62. Rauf.

Wy en meynens also niet: maer ghelick Godt totter Slangen sprack/ Ick wil vyandschap setten/tusschen u/ (daer verstaen wy die slanghe) ende den wyue/en tusschen

Des iii. Artycckels.

171

schen twee Zade / ende haren Zade. Datselue / (daer
 door verstaen wy Christum) sal v den Cop vertreden / Maer hoe
 volgt
 daer we
 nochtans en behemmen wy niet / dat Christus / des Men-
 schelicken gheslachtet v yandt zy / maer der sonden in
 hem

63. Datbens.

Op dat wy v recht verstaen mogen; Bekentghy / dat
 de Sonde des wijs Zaet zy / ofte niet: Want wy en we-
 ten niet wat wy anders wt deser verclaringe connen va-
 ren: De welke also verwerret is / dat se selue eender an-
 dere verclaringe van nooden heeft. Item oft dat
 Woorden (Datselue) Dat *Relatiuum ipsum* / te ver-
 staen zy / vander vyantschap / ofte van des Wijs
 Zaet. Want hier in desen Text en gheschiet gheen
 meldinghe des Naems Jesu Christi / soo veel die woor-
 den (Jesus Christus) aengart. Maer Moses beschryft
 hier dry stucken. Eerstelick / de Slange / met haren Za-
 de. Ten anderen / de Vrouwe met haren Zade. Ende
 ten derden / de vyantschap / die tusschen desen beyden
 ghestelt is geweest. Nu is de vraghe / waerop dat woor-
 den (Datselue) het welck noodtwendich / van een
 van dien dinghen (die te vozen vermeldet zyn) moet
 verstaen worden / daerop ghaen / ende hem refe-
 rieren: Of het vander Slangen ende haren Zade /
 ofte vanden Wijue / ende haren Zade / oft anders /
 vander vyantschap (die tusschen beyden gheweest is)
 te verstaen zy: Ick hope dat oock dit verstandelick ge-
 noech ghevraecht is / daerop begheeren wy andt
 woorde.

Tot beteren verstande / so wil ick hen maer den text
 noemen tot een Exempel Gen .17. Ick wil myn Ver- Gen. 17
 bondt maken / tusschen my ende v. Daer hebben de Man-
 nen een ghelicke maniere van spreken / want dat woor-
 den (Tusschen) en beduydt daer niet eenen derden
 Persoon / die tusschen Godt ende Abraham soude
 gestaan zyn: Maer het Verbondt / de Belofte der Ge-
 naden

nad en Godes / daer in Abraham is opghenomen ghe-
worden.

64. Rauf

Wy verstaē dooz dat woordē / dat selue / dat Christus
daer dooz beloest is / om der Slangē dē Kop te vercredē.

65. Dathennus.

Andwoorde. Dat is der eygenschap des Text stracks
contrarie / en en heet n̄ byder letter bliuē / dat / dat woordē
deken (dat selue) alhier soude Christus Iesus heeten.
(Kauf seyde beduydē) nadien dat indē voorgaēde woordē
(des heeren Iesu Christi) ghanschelick gheen meldinghe
ghe gheschiedt is / daerom so moet het / ofte vander
slangen / ende haren Zade / ofte vander Vrouwen
haren Zade / ofte anders vande vyandtschap die tusschen
beyden is / ghenomen ende verstaen zyn. Maer wy ver-
staen (ghelijck oock den Text vernach) dat / dat woordē
ken (dat selue) niet en can verstaen werden / vander vy-
andtschap / noch oock vander slanghen : want anders
soude Moses moeten ghesegt hebben / (die selue) ende
daerom moetet van des wijs Zaedt verstaen werden /
van dwelck alder naest te vozen meldinghe gheschiedt is :
(Ende hare Zade / segt den Text) daerop volcht terstoffē
(dat selue) naemlick / Zaet des wijs (daervan alder naest
te vozen ghewach gemaccht is) sal v den Kop vercredē.
Dit Zaedt is Iesus Christus / ghelijck Paulus dooz
den h. Sheest / alle de beloften van dese Zade / verclaert
totten Gall. 3. ende oock int 4. Cap. daer hy segt : Maer
als den tijdt vervult wert / sandt God synen Sone ghe-
worden van eenē Wivue &c. Ende Luc. 1. beschrijft hoe
de h. Sheest / dese belofte / dooz dē mont der h. Elisabeth
verclaert heeft / daer sy spreect : Gheseghent sydy onder
de vrouwen / ende gheseghent is de vrucht ws lichaems.
Aenghesien dat dan de Mannen onse Bekentnisse niet
connen wederlegghen / ende de hare met Godes Woort
niet connen beuestighen / op dat wy den tijdt gewinnen
so zyn wy bereydt / naden middach vanden navolghende
Artijck

Des iii. Artijckels.

173

Artijckel te handelē. Maer so sy yet hier tegē te seggen hadden/ so zyn wy doch bereypt om sulcx aen te hoorē.

66. Rauf.

Wy zyn daer in wel te vreden/ datmen na dē middach voortuare: Maer wy laten euen wel ons verstant byden Text bliuē: Wāt hy segt/ Ick wil vyantschap setten/ tuschen uwen zade/ ende haren Zade/ dat selue (dat wy daer tusschē setten) sal der slanghen den Cop verreden.

67. Datbenus.

Euen ghelijck/ als Gen 17. (daer God spreekt: Ick wil een Verbont makē / tusschen my ende u/ dat woordcken tusschē) niet eenen derden Persoon beduyt/ tusschē So- de ende Abraham/ maer beduyt de belofte der Genaden/ ende het Verbont: Also beduydt dat woordcken (tus- schen) Genis. 3. doch niet eenen derden Persoon / (daer- van aldaer gheen ghewach en is) maer die vyandschap die tusschen die Menschen/ ende den Duyuel/ en also vol- gende tusschē Gode en dē Duyuel (om d' sondē wille) op- gestaē is. Daer by willē wyt latē bliuē/ en biddē dē Ma- nē/ datse de Schrift vlytich lese/ so sullē sy ontallicke veel plaetsē vindē/ daer dat woordkē (tusschē) also ghebuyct wert/ ende niet anders en mach verstaen werden.

Gen. 17.
bā dwoos
deken
(Tusschē)

68. Zuleger tot den Mannen.

Hebt ghy yet meer te segghen?

69. Rauf.

Ree wy. Wy begeerē datmē nadē middach voortuare.

DAT ELLEFSTE GESPREG
ofte actie, den II. Iuny, naer mid-
dach ten twee vzen.

Da dat het ghebedt ghedaen was.

1. Datbenus.

Wat

Actie. 11.

V Want onse/ende onses tegendeels/meyninge sy/angaede dē derde Artūckel/dat is nu genoech saem gehoort/vstaen/eñ opgeschy euen gewordē. Hieren tusschen so blijft dat warachtich/(nadien ons tegēpartije Christum met ons bekēt heeft/cenen warachtigen mensche eñ eēs mēschē Sone te zyne) dat wy noch gec oor/steke wt Godes Woorz/vā hen gehoort hebbē /daerō sy hē met rechte mochtē beswarē/ in Christo eene mēscheliche nature te bekennen/van welken sy toch bekennē dat hy een warachtich mensche is.

Want eue so weynich als Christus warachtich God cā zyn/sonder Godlike nature te hebbē/eue so weynich cā hy oock een warachtich mensch zyn/sonder menscheliche nature te hebbē; Also dz/die bekēt dat Christus eē mēsch is sonder menscheliche nature / die segt euen so vele/also wanneer hy seyde/hy is een mensch eñ nochtans gheen mensch. Welcke redē niet connen beyde gelijck warachtich zyn.

Maer dat wy vanden twee Naturen gesegt hebbē/moet also niet vstaen zyn/als oft wy wt Christo 2. Sonē of 2. Persoonē maectē; Reen geēsin;maer wy bekennē (ghelijck oock Paulus doet) dat die eenige Christus/des ewighen Godes/warachtighen/eñ eyghenen / eñ oock eenich geboren/eñ oock Davids sone zy. Dat is/dar ons Paulus leert Ro. 1. Daer hy van synen Euangelio/ende het inhoudt dēsseluen/ende ooc van Christo also schryft: Van synen Sone die gewordē is vanden Zade Davids naden vleesche/ende crachtelick bewesē is/den Sone So des naden Geest der heylighmakinge. Ende 1. Tim. 3. Sonder twijfel/die verborghentheyt der Godsalicheyt is groot/God is geopenbaert int vleesch. cc. Eñ Act 20. segt Paulus; dat de Bisschoppen weyden souden/die ghemeynte Godes/welcke hy door syn eygen bloet verwozen heeft/Daermede en wil Paulus niet leeren/dat God in synen Godlicken wesen / een eygen bloet hebbe (want also conde hy gheenen Gheest oft Geestelick wesen zyn) maer hy leert / dat Iesus Christus (die voor ons naden vleesche ghestozen is.) oock ghelijckewol in ee

Euen ghe-lyen Chri-
stus
niet can
Godt zyn
sondē God-
like natu-
re also en
can hy ooc
niet mēsch
zyn/sōd
mēschelic-
he nature.

Rome. 1. 3

1. Tim. 3. 16.
Wese be-
wyseden
vande na-
turen in
Christo/
blyuen al
onbeand-
woort.
Act. 29. 28

Des iii. Artiickels.

175.

In eenen eenigen Persoon/ewich ende warachtich God
 37/welck Ioan. int 1. Cap der Openbaringen oock leert
 daer hy Christum also beschrijft: Ick be de Eerste/en de
 Veste/ En die Leuendige: ende ick was doot/ende siet ick
 ben leuendich van ewichcyt tot ewicheyt: die eerste en
 Veste/dat is/ de warachtige God/en kan niet sterue (also
 1. Tim. 6. staet) Daerom en heeft oec Christus/na synder
 Godheyt niet connen steruen. Daerom dewyle dat hier
 ghesegt wort (En ick was doot.) so volcht daer wt/ dat in
 Christo oock een ander natuue: Naemlich die menschelic
 he/gheweest 37/welcke heeft connen steruen: Also bes
 1. Cap. 4. leert. Nu zynder noch 2. Spruecken/
 die hede verchaelt zijn: Maer van ons (op dat wy byder
 hooftvraghe bliuen mochten) niet en zyn verclaert ghe
 worden. Den eersten is Phil. 2. daer also staet: Een yege
 lick 37 ghesant/ gelijk Iesus Christus oock was: Welcke
 of hy wel in Goddelicher ghestalte was/ so en hielt hyt
 voer geenen roof/ Gode ghelyck te zyn: Maer hy ginch
 hem seluen te bytē/ende nam de gestalte eenes knechts
 ghelaet gelijk een mensch beuonden. Hierop seggē wy
 dat dese Sprueke/onse Bekentnisse (die wy tot noch toe
 gedaen hebben / vanden twee Naturen inden eenighen
 Persoon Christi) beuesticht. Om sulcks te verstaene / so
 zij dese punctē te bedēckē. Eerst dat Paulus den Philip
 pensen daer vermaent tot Godtmoedicheyt ende nederic
 heyt/ gelijk dat voorgaende en nauolgēde in dese Cap. wt
 wisset. Ten. 2. Dat hy het Exēpel Iesu Christi des Soōs
 Gods inuoueret (die hē op dalder meeste vernedert heeft/
 ghelyck oock Ioan 17. te sien is) op dat hy daer door die
 Philip. dies te crachtiger vmanen conde. Ten 3 segt hy
 dat Christus anderen menschen gelijk gheworden is/en
 in het ghelaet (dat is inden wterlicken wesen: soveel den
 mensche van noodē is tot onderhoudinge in dese leuen)
 gelijk die ander menschen beuondē 37. Maer op dat wy
 zyn woorden recht verstaen moghen/ende niet alleen dat
 woorden (ghelaet) bedencken / maer oock weten wat
 wy van den Persoon Christi houden ende ghelouuen
 sullen:

Apo. 17. 18

1. Ti. 6. 16

1. Pet. 4. 1

Phil. 2. 6
 Verclarung
 des
 Iphens
 wortē
 Philipps
 ten.

sullen: so segt hy eerstelick/dat Christus in Goddelicke ghedaente/of ghesalte was. Ende ten 2. dat hy de gestaltenisse eens knechts aenghenomen hebbe. Daer wt hy ons leert / dat euen ghelijck als Christus eens knechts ghesalte aenghenomen heeft / also is hy oock inde gestalte Gods geweest/ende ghelijck nu dat woorden (Goddelicke ghesalte) niet eenen schijn/maer dat Godlick wesen beduydet / also oock/ dat hy seghe vande gestalte eens knechts. So beduyt dat woorden (knecht ghesalte) eene warachtighe menschelicke nature / met allen menschelicken eyghenschappen/ wtgenomē alleen de Sonde.

Verclarin
ghe der
woorden
Act. 8. wie
can syn ge
boorte ver
tellen.
Act. 8. 33.
Esai. 53. 7

Den anderē spruecke/ staet int 8. Cap. Acto. daer Philippus met den Camerlinck handelt/ ende daer onder al deren dinghen/wt den 53. Cap. Esaiē vermeldet wordet. Maer wie sal syns leuens lengde wtspreken? dwelck sommighe verduytscht hebben/ wie wil syne gheboorte vertellen? maer het verstandt deser woorden / is wt den 53. Cap Esaiē lichtelic af te nemē. En Esaias en spreekt daer gheensins vande gheboorte Jesu Christi/ als oft die van niemanden conde beschreuen werden/aengaende syne menscheyt/nadien dat wy sien/dat (Math. 1. ende Luc. 3.) de gheboorte Jesu Christi / int langhe beschreuen is. Maer Esaias spreekt / vanden eeuwigen sijcke/ Leuen/ ende heerlicheyt Jesu Christi / dwelck hy na synen doot (ghelijck totten Philippensen gheleert wordet) vercregen ende ingenomen heeft. Want Esaias segt: Maer hy is wt den anxt ende gherichte genomen / wie wil de lanckheyt syns leuens wtspreken: Want hy is wt den lande der leuenden wech gherucht/ doen hy om de misdacdt mijns volcks gheplaccht werdt/ende hy is begrauen etc. Daer wt blyckt claerlick / dat Esaias. Mathem. ende Lucan/ (die de gheboorte Christi beschreuen hebben) als offe een onmogelick dinc op hem ghenomen hadden / niet gestraft heeft. Maer ghelijck nu ghesegt is / dat hy het eeuwige Leuen/ende sijcke Jesu Christi beschryft/in het welcke Christus (ghelijck Luc. 24. staet) door syn tyden ende steruen inghegaen is.

Des iiiij. Arttyckels.

177.

Dit hebben wy om de sake meer te verclaren / ende den
Mannen te goede wt Chyzteliker meyninghe daertoe
ghedaen: Op datse doech dese dingen vlyetich nadencken
moghen.

2. Zuleger.

Hebby yet daerin te spreken / so doet het.

3. Rauf

Wy en weten niet / maer begeeren datmen voortuare.

4. Zuleger

Widht ghelesen hebben.

5. Rauf.

Neen / om onsen wille niet / alst int Protocol is: wy zyn
wel te vreden.

6. Zuleger.

So vaert dan voort.

Eynde des 3 Arttyckels.

PROPOSITIE

des vierden Arttyckels.

Den vierden Arttyckel vander Erffsonde luydt also:

Of die Kinderen inder Erffson-
de ontfangen / ende geboren wer-
den / ende derhaluen van naturen
Kinderen des toorens / ende des
eeuwighen doots schuldich zyn.

De 4.
Propo-
sitie.

M Dathemus

7. Datheus.

Op dat wyt coyt makē/wy seggē Ja. Indiē de Mannē
 anders meynē/ willen wyt (alle oorzaken bybringende/
 waer om syt anders houden) gheerne aenhooren.

8. Zuleger.

Geeft ghy in de richtige andwoorde ooc daerop/ so cō
 men daerna voorzuaren.

9. Rauf.

Daer op vragē wy/wat ghy voor de Erffonde houdt

10. Datheus.

Wel an lieue Mannē/op dat ghy spueren en mercken
 moecht/ dat wy ons van onser Bekentnisse geensins en
 schamē/so willen wy een beschrijvinge vander Erffonde
 wt den woorde Godes daer stellen.

Beschry-
 uinghede
 Erffonde.

Deze be-
 schryuinge
 byt onbe-
 greden.

Ephē. 2. 3

Die Erffonde/ is een verderuinge des Heelids Godes
 inden mensche/ door de moetwillige ongehoor/saemheyt
 Adams/ en Eue/ daer door niet alleen sy/ maer oock alle
 die wt hen natuerlicker wijsse gebozen sijn/ verlorē heb-
 bē: Eerfelick/ die (inder scheppinge) mit gedeyde/ heyt
 licheyt/ Gerechtigheyt/ Wijsheyt/ en Onsterflicheyt: en
 daerna synse oock inder naturen/ also verdozen ghevor-
 den/ datse geneycht sijn tot allē quade/ ende vander Jor-
 get aen onbequaem sijn/ tot den goedē/ daerom datse ooc
 tijdliche ende eeuwighe straffe weerdich sijn: Ende van
 Paulo kinderen des toozens van naturen ghenoeit wor-
 den totten Ephē. mit 2. Cap. Wy begheeren te hoorē
 wat u in deser beschrijvinghe ghebreekt/ wat ghy te
 straffen hebt/ ofte aenneemt/ op dat wy weten/ hoe
 verre dat wy sijn.

11. Zuleger tot den Mannen.

Geeft een andwoorde/ hier hebt ghy de beschrijvinge

12. Rauf.

Wy bekennen dit ooc mede/ dat sulcken verdozucht
 des mēschē (gelijc daeruan gesprokē is) door de moetwilli-
 ghe

willighe onghoorzaemheyt Adams en Eue/ ingezacht
is/ nochtans meynen wy/ of wy v masschie hierin niet ge-
nochsae en verstaen/ so begeeren wy/ dat ghy ons te ken-
nen wilt geuen/ wat ghy hierin door dat (Seelt Godes)

13. *Dathenus.*

Antwoorde. Overmits dat van ons / ten beyden
syden/ bekendt is/ dat God een Gheest ende gheestelick
wesen is/ so volcht/ dat/ dat lichaem des menschen al-
hier niet zy / ofte heete / (eyghentlick te spreken) dat
Seelt Godes / maer wat het zy / hebbe ick verclaert/
mer de woordkens Sherechtigheyt / heyligheyt /
Wysheyt/ en Onsterfelickeheyt. En ick heb daermede
te kennen ghegeuen/ dat/ dat Seelt Godes/ voornae-
melick bestaet / inden Goddelicken gauen / die Godt
de Schepper / den menschen syn schepsel / na synder
maten mede ghedeylet heeft / welke gauen Godes /
de mensche/ door syn moettwillighe onghoorzaemheyt
verloren heeft.

Beschry-
vinge des
Seelts
Godes.

Also dat de natuerlicke mensch vander kintscheyt op/
ongerechtig/ onwijs/ en in Godliche saken blind/ en ver-
dwyflet is. En en is daerna niet alle sterflick geworden
na den watterlicken mensche/ maer heeft oock den toorn
Godes/ en de ewighe vermaledydinge nade inwendighe
mensche/ op hem gheladen. Dese beschryvinge of vercla-
ringe des Seelts Godes/ beuestigt Paulus totte Eph.
4. daer hy neuen ander dingen segt: So legt nu van v af/
naden voorzigen wandel / den oude mensche die verderft
door lust en dwalinge/ ende verniet v inden Gheest wa-
gemoedts: en treect den newe mensche aen/ die na Go-
de geschapē is/ in oprechte gerechtigheyt en heyligheyt.
En Col. 3. Nu treect den newe mensche aen/ die daer ver-
niet weert totter kennisse des genes/ die hem geschapen
heeft &c. Daer in leert Paulus/ waer in dat Seelt des ou-
de natuerlicke mensches bestaet/ dwelc wy door de moett-
willighe onghoorzaemheyt/ onser Voorzouders/ in on-
se geboorte beerft hebben. En ooc wederom dat Euen-

Eph. 4. 22

Col. 2. 10.

Beelt des genes die ons geschapen heeft / dwelck wy na der leere Pauli / zyn schuldich aen te trecken. Dat is onse verclaringe van het Beelt Godes. Daerop begeere wy te hoorzen / wat de Mannen wt Godes Woort daerin con nen straffen.

14. Rauf.

Op uwe ghegheuen Andwoorde / en weten wy daer in niet / noch te bespreken noch te straffen / so verre als die Schrift haer altydt metstemmet. Maer wy bekennen het / Naemlick dat de mensch om syner ongehoorsaemheyt wille verdozue is geworden. Daerom is hy oock wt den Paradijse verstoote / en den Bloeck oft Vermalced idyge / is om syuen wille geschiet. Maer hem is wederom van Gen. 3. 15. God Gen. 3 een belofte geschiet / dat sulcken toorn / ende ongehoorsaemheyt wederom soude te vreden gebracht werden / ghelijck de Schrift segt. Ende ick wil vyandschap setten / tusschen v ende den Wyue / ende tusschen uwen Zade / ende des Wyfs Zaedt / dat selue sal v naemlick der Slangen den Cop vertreden / ende ghy sult hem in de versenen steken.

15. Datheuis.

Andwoorde. Ten eersten / die Mannen en souden niet seggen / so verre alst metter Schrift ouereen comt. Maer indien daer yet is / in onser gegeuener beschrijvinge van der Erfsoede en onser verclaringe / dat den Woort Godes teghen is / dat souden sy sijn aenwysen.

Ten anderen / aengaende de belofte Godes Gen 3. die is genoegh verclaert / en en dient tot den handel gansche lick niet / Verhalue moet nu dit de Vrage zyn / Of de Mannen bekennen dat dese verdoruenheyt des menschen / ofte dit Beelt Godes inden mensche / oock inden cleynen kinderen hedensdaechs zy / ofte niet?

17. Zulger.

Dat gaet mi voort aen den Artijckel aen.

12. Rauf.

Wy be

Des iii. Artijckels.

181.

Wy bekennen/dat alleen (wat totter verdoemenisse
herschet) van Christo wegh ghenomen.

18. Zuleger.

hoe verfaet ghy dat/verclaret lauter of duydelijck.

19. Rauf.

Deser noch eens. Tis gheschiedt.

20. Datbens.

Wech ghenomen/ende weder ghebracht/yn malcan
deren contrarie.

21. Rauf.

Wy bekennen/so vele/als door de ongehoorsaemheyt
Abe (aenghaende de sonde) opghecomen of inghevoert
is/sulchs hebbe Christus door de gehoorzaamheyt des
Vaders weder ghebracht.

22. Zuleger.

nu besuyt daerwt/op den Artijckel / datter gheen
Erffsonde meer en zy.

23. Rauf.

Verhaluen bekennen wy/dat wy te deser tijdt/die kin
deren vander Erffonden/so veel de sonde aengaet totter
verdoemenisse/niet en weten te beschuldighen.

24. Zuleger.

Segghet claerlick wt/isser geen Erffsonde meer?

25. Rauf.

Reent /wat totter verdoemenisse dient.

26. Thiebold.

De mensche heeft noch kennisse/of wetenschap/ des
quaden ende goeden: Dat en is niet wech ghenomen.

27. Zuleger.

Daeromme en laet ghy die Conclusie niet toe/dat de
M ij kin

kinderen des toorns ende des eeuwighen doods schuldich zijn,

28. Rauf.

Keen wy.

29. Datheus.

Andwoorde/Op dat wy inalcanderen recht verstaen/so begeeren wy/dat hen de Mannen willen rondt verclare/ of Christus/door syn gehoorsaemheyt ooc die verdoemē natuere / en neyghinghe totter sonde / vander ioeghet op wech ghenomen hebbe/ ofte niet?

30. Rauf.

Wy hebbē bekent dat hy alle het gene dat vdoemlich is/wechgenomē hebbe: Verhaluen vragen wy hen/offse oock die neyginge/ofte dē lust/eer hy ontfangen heeft (so Jacobus int 1. segt)voor sonde houden?

31. Datheus.

Andwoorde/Wy zijn ganschelick bereyt/op hare vragge te antwoorden. Maer op dat wy niet noch eenmael al le dinck vermengen/ so biddē wy dat hen de Mannē willen oprechtelick verclaren: of Christus door syn gehoorsaemheyt/die verdoemē natuere en neyginghe totter sonde/wechgenomē heeft/ ofte niet? Wy biddē dat men oedelick handele/ daer na willen wy op v vragge antwoorden.

32. Rauf.

Wy wachtē noch uwe antwoorde: warē wy vā de selue genoechsaē bericht/so hopen wy te antwoorden. Maer indie dat ghy hiermede vnoecht zyt/dat wy hiermede bekent hebbē/dat Christus door syn gehoorsaemheyt wechgenomē hebbe/wat totter vdoemenisse diēt/ het sy lust/ of neyginge/of nature/hoe ghyt noemē wilt/so achtē wy/datter (angaēde dē lust) geē antwoorde vā noodē zy. Maer wy spreke so verre/angaēde die ionghe kinderen die noch in onverstant/sonder zenich onderscheyt leuen. Datheus

Des iii. Artyckels.

33. *Dathenus.*

183

Antwoorde/Aengaende den spruecke Jacobi/wy seg-
ghen dat Jacobus hier gheensins en handelt/vander ey-
genschap der naturen des mensche/gelijck hy wt vleesch
ende bloet/ende wt den wille des mans geboren is/maer
hy leert die / van welcken hy recht te vozen gesegt heeft/
Salich is de man/ die aenuechtinge verdraecht/ want na
dat hy beproeft is (c Daerwt blijckt/ dat Jacobus/hier
met den volwassenen handelt/ ende segt daerna: Niemāt
segge als hy versocht wort (c ende settet daertoe/ Daer
na als den lust outfanghen heeft / so baert hy de sonde/
maer de sonde alse volbracht is/ so baertse den doot. Als
hy segt (Niemāt en segge) daermede wilt hy dat de mēsch
de schult synder ouertredinghe/ niet op Godt steke.
Daer wt blijckt opēbaerlick dat hy met den volwassene
handelt/ende alhier gheensins en tracteert die eyghent-
schap des naturalicken mensches / ghelijck hy wt Adam
niet/noch en is ons gantschelick niet teghen. Ende seg-
ghen mi/ aengaende die ghegheuen antwoorde der Ma-
nen: Indien dat Christus de sonde der kinderen/inden
nieuwen Testamente/also wech ghenomen heeft / dat de
kinderen niet alleen gheen verdoemmende sonde heb-
ben / maer oock datse gheenen lust / neyghinghe /
ofte naturalicke begheerten totter sonden hebben / soo
heeft Paulus onrecht gheschreuen/ als hy vele Jaren
nade hemeluaert Christi/totten Ephesien int 2. Cappit-
tel schrijft / ende die ghantsche ghemeynthe tot Epheso
(die wt den heydenen door het Euangelium beroepen
was) te samen bindet/metten anderen menschen / oock
metten Joden / segghende: Onder welcken wy oock
alle voortijden onsen wandel ghehadt hebben / inden
lusten onses vleesches/ende deden dē wille des vleesches
ende des verstandes/ Ende waren oock kinderen des
roozns van naturen/ ghelijck die andere: Ende hy ver-
elact dat selue daer na / als hy seght: Dat die Ephe-
sien van naturen (hy spreekt die gantsche Ghemeyn-
the aen/onder welcken oock sommighe ionghe lieden
waren

Verclarin-
ghe des
spruecks
Jacobi. ins
i. 5. 14. 16.

Eph. 2. 3
Alle men-
sche sijn
van natu-
re kinderē
des roozns

Eph. 2. 12. waren / ghelijck hyse int 2. Cap. vermaent (hy segt seg ick) dat ghy doen ter tijt / waert sonder Christo / vrent ende buyten der Borger schap Israel / ende vrent vande Testamenten der beloften / dat ghy geen hope en haddet ende waert sonder Godt inder Wereldt.

Hy heeft Paulus in deser Leere (daermede hy na Christi toecomste leert / dat die Ephesien van naturen kinderen des toorns waren) die Erffonde in de kinderen beuesticht. Daerwt volgt / dat uwe meyninge der Schrift / ende der leere Pauli contrarie zy. Daer en laten wy ons niet uwen woorden niet ghenoeghen / maer begheer en dat gy die / met Godes Woort beuesticht ende dese tegene de ter neder legt / Want Paulus leert totten Romey 7. **Rom. 7.7.** dat de begeerten ende lusten oock sonde zyn / offe schoon metter daet niet volbracht zyn.

34. Rauf.

Wy hebben vanden Lust / Jacobi int 1. anders niet daer Exempels wyse / aenghetogen. Oock hebben wy niet bekendt / dat daer geen neyginge oft begeerte totter sonde zy. Maer wy hebbē van sulcker neyginge gesproken die den kinderen tot verdoemenisse dient / dat die wech ghenomen zy.

35. Dathenus.

Dat soude wt der Schrift bewijfen.

36. Rauf

Ich wil het Capittel lesen. Maer dat ghy dat Cap. **Eph. 2. 12.** totten Ephesien 2. voortbringt daermede en condy niet bewijfe. Ende den Text luyt claclic: Ende wy waren oock kinderen des toorns / van naturen / gelijk die andere / ende daer en staet niet / wy zyn noch / maer wy waren. **Rom. 5. 19.** Maer wy vinden totten Rom. int 5. Capittel (tot byedre verclaringhe onser meyninghe) also gheschreuen: Ghelijck nu / door des eenigen sonde / die verdoemenisse ouer alle menschen gecomen is / also is oock / door des eenigen recht

rechtueerdicheydt / die rechtueerdiginge des leuens / o-
uer alle menschen ghecomen.

Woozder segt oock Ioannes int eerste Cap. inden Euā Joan. 1. 29
gelio / Siet dat lam Godes dwelck de sonde der Werlt
wech neemt. Wt desen Sprueken / hopē wy / condy wt
bructelijck verstaē dat hy de verdoemenisse der Erffon-
den wech ghenomen heeft / so veel als den kinderen aen-
gaet / daer wy van spreken.

37. Dat henus.

Antwoorde. Den Sprucke Jacobi / hebben wy ghe
noechsaem verclaert. Nengaende den Text tottē Ephe
sien int 2. Cap. die bewyserden / die wy daer wt genomē
hebben / heeft eenen vasten gront. Ter contrariē die
wederlegginge der Manen / en is in Godes Woort niet
gegrondet / want dat en volgt niet : Die Schrift leert /
dat desen oft genen mensche / woortjden een sondaer ge-
weest is / daerom en is hy nu geen sondaer meer. Neen
geffins. Exempel / Ioannes. segt in syn 1. Epistol int
3. Cap. Dat wie wt Gode ghebozen is / die en sondicht
niet. Ende wederom segt hy (int 1. Cap.) Indien wy
seggen / dat wy geen sonde en hebben / so verleyden wy
ons seluen. Ghelijck nu dat alle beyde warachtich is /
dat die wt God ghebozen zyn / niet en sondigen / en noch
rans niet sonder sonde zyn / alle in haren eygenen Per-
soonen aengesien ende betrachtet werden / also blijft dat
oock beyde warachtich / dat die Ephesien (dat is die
gantsche gemeynte ionck ende oudt) sondaers gheweest
zyn / en dies niet te min oock / noch in haerselue sondaers
bliuen / of sy schoon (alffe in Christo aenghesien werden)
heyllich ende gherechtich zyn / ende niet verdoemlijckis
hebben. Dwelck daerwt oogenschynlich blijkt / dat
se Paulus vermaent (int 4. Cap.) den voorgaenden wan
del (naden ouden mensche) af te leggen. Ende wat voor
int 5. en 6. Cap. volgt. Welcke vmaningē bydē Ephe.
geē plaetse eode hebbē / wāneer zy doen / n3 sondaers ghe-
weest warē. Nengaēde dē sprucke Rom. 5. Daermede
en wordt die meyninghe der Manen gantschelick niet

Verclarin
ghe des
Sprueckes
Pauli / E-
phel. 2. 3.
Woy warē
bā nature
kinderen
des
toozus.

Alle Christ
ten zyn sō
daers in-
haer selue
Maer in
Christo
door toe-
rekeninge
rechtneer-
dich ende
heyllich

Rom. 5. 20

Ne u beues.

Verclarin
ghe des 5.
Cap. tottē
Romeyne
Siet hier
na acti. 13.
Questi 5.
ende 7.

Wtall:
blyft onbe
antwoort

beueflicht. Want also segt Paulus/ *Gelijck nu door des eenigen sonde/die verdoemenisse ouer alle menschen comen is/also is oock door des eenighen gerechticheyt/die rechtueerdichmakinghe des leuens ouer alle menschen comen.* Mercht/daer segt Paulus/dat die verdoemenisse comen is in allen menschen. Nu verstaet ghy immers by dat woordcken (alle menschen) oft alleen alle die/die voor Christi toecoenste gheleest hebben / ofte oock die/ welke noch leuen sullen totten eynde der wereldt. Indien dat ghy hier/by het woordcken (alle menschen) maer alleen die menschen en verstaet / die voor de toecoenste Christi gheleest hebben: so volgt oock dat inden volghende woorden: (Also is oock door ennes gherechticheydt / die rechtueerdichinghe des leuens ouer alle menschen ghecoemen) dat woordcken (ouer alle menschen) alleen die menschen beduydet/ welke voor Christo gheleest hebben. Ofte so ghy by dat ghemelde woordcken (alle menschen) inden eersten deel des spruecks verstaet/ *die menschen tot aen het eynde der werldt: so volcht daerwt / dat oock die gherechticheydt Christi / ouer alle menschen van het begin der werldt / totten eynde ghecoennen zy.* Ende also souden na deser meyninghe/niet alleen die kinderen die nu zijn sonder aengeboorne Erffsonde zyn / maer souden oock op ghelijckerwijse in het oude Testament/ *sonder aengeboorne Erffsonde geweest syn.* En als moesten niet alleen alle ghelouighen/ door Christum salich werden/ maer oock alle mensche/ hoe sy inde sake des regitions/ ende des leuens gestelt ware. *Indien dat/ dat woordcken (alle menschen) niemanden wyluytet.*

Want indien ghy seggen wilt/dat die int oude Testament de Erffsonde gehadt hebbē/maer nu hebbē wy int nieuwe Testament die ghehoorzameheit en gerechticheyt Christi: So bedenct wat ghy voor een ghelijckheit stelt/ tusschen Abraham/ ende syn ghelouighen kinderen int oude Testament/ende tusschen ons/die om des Geloofs wille/ nu Abrahams kinderen zijn: *Derwyle dat ghene na deser rekeninghe/maer alleen Erffsonde/en souden gehadt*

gehadt hebben/maer wy nu enckel gerechticheyt. Daer
 om so is desen Text/ deser uwer meyningen gantsch con-
 trarie. Angaende Ioan int 1. Cap. wy seggē dat Ioannes
 daer niet en spreekt/ alleen vander Erffsonde/maer van al-
 len sonde. Ten anderen hy en spreekt niet alleen vande
 ionghe hinderen/ maer oock vande volwassene: Welcke
 alle (so verre als sy int verbondt Godes zyn/ ende Chri-
 sto inghelijft) so crygense wt Shenaden/ vergheuinghe
 aller sonde. Maer dat Ioannes alle die/ hiermede ver-
 geuinge der sonden belouen soude/welcke tottē verbode
 Godes niet en behoore/ noch Christo niet inghelijft zyn/
 dat en sal nummermeer wt Ioanne bewese worden: ouer-
 mids hy dat wederspel leeret/ euen int selue Cap. daer hy
 segt: Maer so vele alffer hem aēnamē/ dien gaf hy macht
 kinderē Godes te werde/ die in synē naē geloouē etc. daer
 mede wordē die verachters des Verbonts Godes wtzue-
 kelick wtgestoten/ vander Genadē/ die dooz Christum ge-
 seht is/ tot datse hen bekeeren. Dat de Mannē voozder
 gesegt hebben/ dat Christus de verdoemenisse der Erffō-
 den wechgenomē hebbe/ dat en is niet gesegt. Want eue-
 dat selue leert Paulus van allen dadelicken of werckelic-
 ken sonden/ der boetueerdigen Christenen: daer hy segt
 Rom 8. So en isser nu gheen verdoemenisse/ inden genen
 die in Christo zyn etc. Verhaluen so en is de vraghe noch
 niet beādroort/ maer sy bestaet noch/ of dooz de gehoor-
 sacheyt Christi/ die verdoruen nature/ en neyginge totter
 sonde/ wechgenomē zy/ ofte niet: daerop begheeren wy
 grondelick bewijs wt Godes Woordt.

Verclacht
 ghe der
 woorden
 Ioan. 1. 29

Christus
 heeft niet
 alleen/ die
 verdoeme-
 isse der
 Erffonden
 wechgeno-
 men maer
 oock alle sō-
 den der
 Rechtere-
 digē Chri-
 stenen. =
 Rom. 8. 1

38. Zuleger.

Wiltby noch cortelic daerop antwoorden / dat moecht
 ghy doen: Maer het is euenwel ouer den tijdt / ghy
 moecht v bedencken.

39. Rauf.

Het is langhe ouer den tijdt / stellet wt.

40. Zuleger.

Kenghe

Nengesien dattet morgen Pingstdagh is/in welcken die gemeynte niet zyn can sonder Predicatie te hebben so sal het Gespreck tot tsmædaeghs tsmorgens ten ses ure wtgestelt werden: Maer den Mannen en sal dies niet te min spijsse gegeuen werden/na der gewoonten: Hier en tusschen hebby v daerop te bedencken.

41. *Dathenus.*

Heeft euen dat selue den Toehoorders vercondicht w^t het verstellen des Gesprecks.

DAT TWAELFSTE GESPRECK
ofte actie, den III. JUNY,
Na dat het ghebet ghedaen was

1. *Dathenus.*

Actie. 12.

Ghy lieue Mannen/Wy hebben lefmael / beginnē te verclaren den 4. Artūckel die vander Erffsonde spreckt/ende hebben Erfsteliick wt Godes Woort beschreuen wat die Erffsonde zy/ende heete. Desgelijcksoock wat dat Beeld Godes zy/ende heete /daerin ghy niets ghestraft hebt. Daerna hebben wy die vrage voorgenomen/Of Christus Iesus die Erffsonde (dat is/ die verdoruen nature ende neyginge totter sonden) opgheheuen eude wechgenomen hebbe/ofte niet: Daerop begeeren wy /ghelijck oock lef begeert is/een oprechte antwoorde. Gelyck ghy ons beloft hebt/een richtige antwoorde.

2. *Rauf.*

Wy bekennen/dat de neyginge/niet wechghenomen zy:Wy en geloouē ooc n3 datse aen den kindere/om des lydens Iesu Christi wille verdoemlic zy. Also en is men genē die in Christo Iesu zyn/daerō oock geē vdoornisse/als inden oude/dewijle zy daerna n3 en leuē. Verhalnē is onse

Onse Bekennenisse cortelic van desen Artijckel. Dat al het gene/wat dooz Adam totter verdoemenisse inghebracht is/wederom dooz Christus y wech genomen/sonder onderscheyt der Volckē. Also dat alle menschen/dooz hare ende niet dooz Adams sonde verdoemt werde. Verhaluē begeren wy/dat ghy v/van uwē Groot/goek wilt verclarende/ende ons niet also met vele woozde/ēn vragē belaste: Op dat wy malcanderen cortelick andwozden/ende ten eynde comen connen/

Werde
Christelike
heleler/op
dele Behē
tenisse der
weder doo
pere.

3. Datheus.

Andwoorde. Ons en waer geen dinck liever/dan dat de Mannen cortelick ende rondt totter saken gheandwozrt hadden. Ende ons also niet ghedwonghen hadden/tot wijelloopighe verclaringhe/ende wederlegginge der Spruken die totten handel niet en diene. Onse Bekennenisse (desen handel aengaende) staet met claren ende duydelicken woozden/inder Beschryuinge vande Erffsonde/daer by wy het laten bliuen. Ende seggen nu tot eē aintwoorde/Dat wy hier/wederom ghedwonghen werden/meer woozden te ghebruycken/dan ons lief is/ouermits dat de Mannen die Vrachstuckē vermengen. Die Vrage en is hier niet/Of Christus alleene die verdoemenisse der Erffsonden/ ofte oock der Werckelicker sonden wech genomen hebbe/ ofte niet? Want sulchs behoort inden 6 Artijckel/daer van der Rechtueerdichmakinghe sal gehandelt werden. Item de Vraghe en is niet/Of de kinderen van allen Volckē (Naemlich der Turcken/ende Joden/ende oock der heydenscher Afgoden Dienaers) euen so wel / salich werden / als de kinderen der Christenen / ofte niet? (Daer van willen wy hierna spreken.) Maer dit is noch wederomme de vraghe/ Of Christus Jesus / inden nieuwen Testamente / die Erffsonde (dat is die verdozuen Nature / ende geneyghtheydt tot der sonde) wech ghenomen hebbe / datse inden kinderen niet meer zy / ofte niet? Indien dat de Mannē van ons eē corte Andwoorde begerē / so bidden wy hen

wy hen/datse oock maer een dinck / op eenmaeel en ver-
andtwoorden.

4. Zuleger.

Ghy siet wel/sy maken/twee onderscheyden vraghen.
Welaen/die eerste is afgbehandelt: Nu mach die ander
wel voor de hant ghenomen werden.

5. Rauf.

Wy hebben voorhenen bekennt/dat die neyginge/ ofte
verdozue nature (hoe ghyt noemt) dooz Christus niet en
zy wech genomen/maer alleen/wat hen/daer in sonde is/
oft so veel de sonde aenghaet / die totter verdoemenisse
dient/dat heeft hy wech genomen. Ende op dat ghy ons
recht verstaet/so ghelooouen wy/dat Christus den kinden
ren van sulcker verdoemenisse/dooz syn lyden/geledicht
hebbe/

6. Datbens.

Antwoorde. Dat is euen het selue/dat voorhenen ge-
segt is. Maer op dat wy totten handel comen so segghen
wy/so dat heet sonder Erffsonde zyn: Naemlic dat de son-
de niet toe gherekent wert tot der verdoemenisse/ so zyn
oock de kinderen/ende de volwassen ghelooouighen/des
ouden Testaments sonder Erffsonde / ende oock sonder
werckeliche sonden. Want de sonde en is hen niet toe
gherekent tot verdoemenisse/ ghelyck Dauid inden 32.
psal. 32.1 psal. segt: Ghelucksalich is de man dien de ouertre-
dinghen vergheuen zyn / ende dien de sonde bedeckt is.
psal. 85.3 Ghelucksalich is de mensche/dien de heere de misdaet
niet toerekent (c. Ende psalm. 85. seght Dauid: Ghy
die de misdaet voormaels uwen Volcke vergheuen hebt
ende alle hare sonden bedeckt. Daer seght hy/dat
alle de sonden des Volcks bedeckt zyn. Daer wt
volght / dat beyde de kinderen / ende de volwassen
ghelooouighen / des ouden Testaments / sonder son-
den zyn / euen so wel / als de kinderen int nieuwe Testa-
ment. Also isser oock leff ghesegt gheweest/ wtter 2.
pistel

bissel totten Rom. 8. datter geen verdoemenisse zy/inden
genē die in Christo Jesu zyn. Daerop seggē wy / dat de Rom. 8
vraghe niet is / wat Christus wechgenomē hebbe? Maer
of die ouerghebleuen verdozen nature / en neyghinghe
tot der sonden / inden kinderen / een sonde zy/ aen haer
seluen/ ofte niet?

7. Rauf.

Andwoorde/ Paulus segt vanden Oude tottē Heb. 11. Wtuluche
berweden
dooperen
Heb. 11. 13.
en spreect: Dese alle syn gestorue naden gelooue/ ende en
hebbē de beloftē niet ontfangē/ maer hebbēse van verrē
gesien/ ende hē daerop vertroostet/ en daeraē gehangen.
Ten anderen bekennen wy/ aengaende de neyginge/ dat Dit is dat
oude liedt.
sy den kinderen niet als verdoemelick / toe gherekent en
weert: Wat Christus stelt ons die selue voor/ tot een Ex-
empel/ Mar. 10. segghende: Voorwaer ick seg u wie dat Mar. 10.
15.
Alich Godes niet en ontfanct als een kind/ die en sal daer
niet incoemen. Daerwt wy gheloouen / ofte beslypten:
Daert dat hen haer nature ende neyginghe tot verdoe-
menisse toegerekent wierde/ Christus en hadse ons niet
tot een Exempel voorgestelt. Ende derhaluē begheeren
wy dat ghy oock inwe Bekentemisse wt Godes Woordt
bewijset.

8. Datbenus.

Andwoorde. Hoe dat te verstaē zy/ dat totten Heb. 11. Heb. 11. 33
staet/ dat de Oude/ de beloftenisse niet ontfangen hebben.
Ende wederom v 33. datse de belofte vercregen hebben:
dat willen wy inden nauolgenden Artijckel vande hierc
ken (gelijck wy te voren oock beloest hebben) verclaren.
Maer die andwoorde der Mannen is euen die selue/ die-
se voorhenen ghegheuen hebben/ ende en dient tot-
ter saken niet. Want die vraghe en is niet/ of Christus
die verdoemmelicheydt ofte verdoemmenisse der Erf-
sonden/ wechghenomen hebbe/ of niet? Dewijle wt Da-
uid ende Paulo ghenoechsaem bewesen is / dat door
Christum / die verdoemmenisse / oock / der werckelic-
ker sonden wechghenomen is / int Oude/ ende Nicuwe
Testa

Testament. Maer dit is de Vrage / Of die verdozenen nature inden kinderen / ende die neyginge tot der sonden / in haer seluen een verdoemende sonde zij / oft niet: dwelch toch in eenigher wyse / tot den woorden der Mannen te besluyten is. Wät / heeft Christus die verdoemenisse der Erffonden wechghenomen / so volcht dat De Erffonde in haer seluen / een verdoemlicke sonde zy. Wy begeeren toch eene richtighe antwoorde.

9. Zuleger.

Besiet den Artijckel wel / ende Andtwoorddet op rechtelick: Of die kinderen (c. (Hy las den Artijckel)

10. Datbenus,

Laet hen toch andtwoorden.

11. Rauf.

Hoe sullen wiht verstaen?

12. Datbenus,

Wy bekennen / dat de verdoemenisse der Erffonden wechghenomen is / so wel als der werckelicker sonden. Nu is de vraghe / of daerom die Erffonde gheen Erffsonde / en die Werckelicke / gheen Werckelicke sonde zy.

13. Zuleger.

Segt euen dat / ende als ghy een van dese verloochent so sal op ghelegt worden bewijs te doene / hem / die daer segt / het is also.

14. Rauf.

Wy hebben voorhenen geandwoort / dat alle mensche in harer eygener sonden sterue moeten / en niet om die sonde wille / sy werde genoemt Erffsonde of neyginghe hoe gyt noemt: Want hoe connen wy dit noch woorde toorn houden / dat Christus versoent heeft?

15. Zuleger

Nu sonde

Des iiii. Artijckels.

193.

du sendt ghy der haluē oprechtelick daerop beslupte/
so condēn sy richtich daerop andwoorden,

16. *Rauf.*

Daerō geloouē wy/dat de selue nu dē mēsche n3 meer
als eē sōde 3p/die totter verdoemnisse reguere om Chri-
sti wille: ende n y begeerē also / dat ghy in uwe bewijs-
ge voorzuuert/ of wy masschie malcanderen beter daerin
verstaen nochten.

17. *Dathenus.*

Quermids dat wy gheen oprechte andwoort crighen
connen/cū nochtans wt haren woorden moeten besluys-
ren / dat noch die Erffsonde in den kinderen / noch ooc
die werkelijke sonden / inden volwassenen / ofte ou-
den / in haer seluen sonde zyn / om Christi wille :
so willen wy hen vraghen/ eer wy tot onser bewijsinghe
coemen/wat sy dan houden/ vander bekentenisse/ in des-
sen Artijckel / die in dat Boecyken (genaemt Acken-
schap onser Regiion) begrepen staet: Het is die bekende
nisse der waeterseken ofte Nederlantschen Wederdoe-
peren die schrijuen also: *du* so bekennen wy / ende lee-
ren/dat alle menschen/gheenen (dan den eenighen Chri-
stum) wtghenomen eenen sondighen aerdt van Adam
hebben/diese van hem becruen/gelijck ooc geschreuen
staet / Alle het opset ende trachten des menschen / is
quaet vander Joeset op. Daerna segt Dauid/ In sen-
den ben ick ontfanghen ende mijn moeder heeft my
in sonden ghebozen. Maer Paulus sprecct duydelick/
segghende : die sonde is van eenen mensche ghecoemen
inde werlt/ende is doorgedaen ouer allen : dewyle datse
dan vā hem op ons gecoemē is / so ist emmers opbaer/
datse van hem op ons eruet. Daertoe dienet datse in
het nauighende Capittel / (daer sy verclaren hoe alle
Adams kinderen / die op Adamisseker wyse ghebo-
ren zyn gheworden/ opgheten wech/ genomen/ ende
verteert werden) onder ander dinghen / also segghen:
Daerom segt doch Ioannes: Wie daer segt/dat hy geen

Bekente
nisse: & hoe
terseke of
nederlantsche
wederdoe-
perē vā h
erffsonde.

Gen. 8. 21.
Mal. 5. 7
Rom. 5. 12

1. Joann. 28

R

sonde

sonde heeft/die verleyt hem seluen/ende de Waerheit
 en is in hem niet: daer spreekt hy euen/vande becriffnisse
 die wy alle van Adam hebben / die hy sonde noemt etc.
 Daer in bekennen die Nederlanders / dat alle menschen
 int Oude ende nieuwe Testamend (alleen Christus
 tot ghenomen) eenen sondighen aerdt van Adam heb-
 ben.

Ten anderen / bewijfen sy / metten woorden Dauds
 ende Pauli: dat dese verderuinghe der naturen / ofte son-
 dighen aert/so syt noemen/een sonde zy. Ten 3. dat dese
 Erffsonde/alle Adams natuerliche kinderen veretel/ en
 vertoert.

Tē vierdē/ besluytē sy tot den woordē Joannis/ dat die
 alle lueghenaers sijn/ die dese Erffsonde / ofte Erffschap
 hoe syt noemē/ vloochenen: Dit staet geschreuen int 6.
 en 63. blat/ des boeckens/ Aekeschap etc. Hier op be-
 gheeren wy te hooren/ of die Mannen dese bekentnisse
 voor recht bekennen ofte niet?

18. Rauf.

Dese wed
 doopers
 en hemme
 niet ouer-
 een met
 de woeter
 schen wed
 doopers in
 der leere
 vander
 Erffsonde.

Wy spreken hier Eerstelick / vander Erffsonde/ der
 kinderen / ende niet vande werckeliche sonden der vol-
 wassenen / daer van ghy aenghetoghen hebt. Op
 de rekenschap der hoeterschen en weten wy niet son-
 derlinghe te antwoordden / want ghy hebt onse be-
 kentnisse (hoe wy daerin staen) wel verstaen. Daer
 vancuen / so hebben wy / uwe Bekentnisse (ende niet
 der hoeterscher) ouer desen artijckel begheert te hooren.

19. Datheus.

Antwoorde/ Wy hebben recht ende wel / tot uwen
 woorden besloten/ dat de Werckeliche sonde/ oock geen
 sonde meer en zy aen haer seluen / om Christi wille.
 Want so die Erffsonde daerom gheen sonde is / om dat
 Christus de verdoemenisse der Erffsonde heeft wechgenom-
 men: so volcht oock/ dat de Werckeliche sonden/ by den
 volwassenen Gheloouigen/ geen sonde meer zy an haer
 seluen.

seluen: Dewyle sy niet weynigher / door Christusum /
wechghenomen is (soo veel de verdoemenisse belangt) dan de Erfsonde. 1. Joa. 2. 2. Overmits dat Joannes seght in
synen eersten Brieft int tweede Cappittel. Ende die
selue is die versoeninghe voor onse sonden. etc. En
de daerna segt hy: Ende niet alleen voor onse sonden/
maer oock voor *de sonden der gantscher werlt* etc. Ten
anderen aengaende de Bekentenisse der boeterschen/
wy willen daerby laten bliuen. Ende of sy ghe-
lychewel oock Wederdoopers zyn / so sietmen noch-
tans dat ghy ende sy / in desen Artijckel / malsanderen
fracks contrarie zyt. Ende dat de een / des anderen
Bekentenisse metter daet verdoemt.

Maer wy willen v vrAGEN / wat ghy dan houdt van
de Bekentenisse Thome des Druickers: of Thomas
Imbruch ghenaeamt / die te Cuelen op dese Bekente-
nisse (in desen Artijckel) ghestouen is. Dese schryft
inde Letter C. in het eerste bladt / Also: Ende hoe-
wel dat sy (hy spreekte vande kinderen) van sondelic-
ker aerdt / ofte naturen zyn / wt der eyghentschap A.
dams / soo isser nochtans noch yedt wat by hen / dat
Gode behaecht ic. Ende inde Letter B. fol. 7. schryft
hy tot synder huysrouwe also. Soo wilt dan goetds
moets zyn / ende bynghet uwe kinderen op / in der ca-
stijdinghe / ende inder vreesse des heeren / op dat die ey-
ghentschap / die by hen is / mach ghedoodet werden.
etc. Ende wederom inder letter J. int tweede bladt/
hoe veel te meer soude met grooter billichcyt / den on-
nuten mensche (welcke de schalckheyt drucht ghelyck
water) den grooten Coninck / die gheen mensch sien en
can / ende leuendich bliuen / met verzaghen ende groo-
ter sozchuldicheyt dienen / voor ooghen hebben / of
te vreesen? Ende alleen wt deser oorzaken / Naemlick
om dat de boose ende ghiftighe Nature / (daermede
wy altydt moeten inden strydt zyn) ons oock aen-
hanght: ghelyck gheschreuen staet / Dat trachten
ende ghedencken des menschen herten / is gheneycht
tot den quade / vander loeghet op. Ende daer teghen
mercken /

Thomas
Druicker
des weder-
doopers
bekentenis-
se vande
Erfsonde

9

Gen 2 22

Jaco. 1. 17

mercken/dat de Vader der Lichten/in welcken geen duy-
sternisse is/der sondē so seer vyant is: Wāt om de cene so-
de/des eenighen mensches/moeten wy alle verclozen zyn
en den ewigen vloech dragen &c. Daerwt is openbaer,
Ten eersten dat Thomacs /die sondelicke aerdt / ende
eyghenschap in allen menschen bekent. Ten anderen
dat hy dit verstaet vande menschen/die oock nu geboren
worden/ so wel als vande menschen des ouden Testa-
ments.

Thomas
Drucker
verdoemt
deser we-
derdoen-
peren Be-
kenentisse
vande Er-
sonde.
Siet Que-
st. 2. en 14
R. 5. 12.
1. Cor. 15. 12.

Ten derden/ so stoot hy uwe Bekentenisse gantsch te
gronde/als hy segt: dat alle menschen van wegen der son-
de Adams verclozen zyn/ende den ewighen vloech dra-
gen moete: Want daermede bekendt hy/dat die aenge-
bozen Erffsonde / inder daedt een sonde zy / ende den
toorn Godes verdiene. Op ghelijckerwijse staet in
het Boeccken genaemt / Een schoon claer bericht / ende
aenwijsinghe / des warachtighen Doops Joannis / Epi-
st. 2. en 14
R. 5. 12.
1. Cor. 15. 12.
st / ende synder Apostelen / inde letter 1. fol 5. wy
ghelouuen ende bekennen / dat wy alle hercoemen zyn
wt den onreynen ende beuleeten Zade Adams / en daer-
hem gantsch verdozen / ende inden doot ghecoemen.
Romeynen 5. ende 1. Corinthen. 15. Sulcks beken-
nen sy oock in haer Register ofte Concoordantie / daer
sy alleley Schriften wt den Ouden ende nieuwen
Testamente/voortbringhen / segghende: Die sonde
zy allen menschen aengheboeren. Nu wouden wy
gheerne hooren / wat de Mannen / vander Bekente-
nisse Thome (daerop hy den doot gheleden heeft)
houden / ende hoe die selue / met haer Bekente-
se / die sy hier ghedaen hebben / ouer een come. Dat
is onse vzaeghe.

20. Rauf.

Eerstelick hebbe wy niet bekent/dat de Werckelicke
sonde/geen sonde zy. Wy en spreken oock hier in dese Re-
tückel/niet vande Werckelicke sonde / maer alleen van
der Erffsonde.

Aengaende Thomas Drucker / wy en weten niet
dat

dat hy anders ghesaen heeft inden genoelen dan wy en
 saen: Maer dat ghy sommige / wtghetrocken stucken
 / wt synen Schriften voortbringt / en niet het beghinself
 ende het eynde / leset / dat laten wy nu also berusten tot
 dat wyse een andermael / na gheleghentheydt veter
 mochten besien. Maer dat hy van eener Keyghinghe
 gheseght heeft / wy hopen dat het hem inden Proto-
 collen ghenoechsaem beuinden sal / hoe wy daerin staē.
 Verhaluen begheeren wy / dat ghy in uwer vercla-
 ringhe voort vaert / want van het ander Boeckten /
 en weten wy ghantschelick niet te segghen. Wy en
 weten niet van waer het coemt / ofte wiet gheschreuen
 heeft.

Des Thome
 me yeghen
 woorde be
 wysen dat
 wederipel

21. Dathenus.

Andwoorde / Cortelick / wy en hebben niet gheseght /
 dat de Mannen / wtduckelic bekent hebbē / dat de Werc
 helicke sonde / nu om Christi wille geen sonde zy: Maer
 hebben gheseght ende segghen oock noch / dat sulchs wt
 haren woorden volcht / ende datter niet anders en kan
 wt besloten werden. Want so die Erffsonde / daerom
 aen haer seluen gheen sonde en is / om dat de verdoes-
 menisse der Erffonden doo; Christus wech ghenomen
 is: so moetter noodtwendichlick wt volghen / dat oock de
 Werckelicke sonde / aen haer seluen gheen sonde en zy:
 na dien dat Christus de verdoemmenisse der Werkes
 der Erffonden / doo; de Gheloouighe / euen so wel / als
 der Erffonden wech ghenomen heeft. Ofte ander-
 sins / so de Werckelicke sonde / dies niet te min son-
 de is / ende blijft / of schoon Christus de verdoemmenisse
 der Werckelicker sonden wech ghenomen heeft: so
 volcht noodtwendichlick daerwt, dat oock die Erffon-
 de / sonde zy / ende bliue: als ist / dat Christus / die ver-
 doemmenisse der Erffonden wech ghenomen heeft. Wa-
 is so hel / ende claer / inden derden verhaelden Sprucke
 datse niet en can herwaerts / ende derwaerts gheduyd-
 der werden. Ende die selue / is deser Mannen Bekente-
 nisse

nisse euen also contrarie/ ghelijck de Waerheydt der Ios
ghen/ende het Licht der duyfstermissen contrarie is. Nu
gaende dat van ons begheert wert/ dat wy souden wilf
voortuaren/dat zijn wy bereypt te doene. Maer op dat
wy onse verclaringhe dies te grondelicker doen conuen
so begheeren wy te weten hoe de Mannen/ hare woort
den diese heden byghebracht hebben/verstaen/ daer sy
bekendt hebben/ dat alle het ghene (dat tot verdoem
menisse door Adam is inghebrocht) wederomme door
Christum/ sonder onderscheyt der volcken/wechgheno
men zy. Want dese woorden/ condon also verstaen
werden/ als of haer meyninghe ware/ dat nu alle men
schen salich werden/ sonder onderscheydt: nadien het al
door Christum is wechghenomen/sonder onderscheydt
der volcken (also sy segghen) wat door Adam tot ver
doemmenisse is inghebrocht. Ten anderen so volgt
daer oock wt/ dat van nu voort aen/ het onderscheyt
tusschen de kinderen der Christenen/ ende der Joden/
Iheydenen/ ende Turcken/ wechghenomen ende op
gheheuen zy. Daer van begheeren wy hare meyninghe
te weten/ op dat wy daerna onse verclaringhe dies te
grondelicker doen moghen.

22. Rauf.

Wy hebben heden cortelick in onser Bekenentisse
verclaert/dat alle menschen in harer eyghener misdact
ende niet door Adams ongheloorfaemheyt moeten ster
uen. Gelijck ghy wt desen Text/Rom. 5. selue moecht
mercken.

Rom. 5. 12. Gelijck nu door des eenigen sonde/die verdoemmenisse
ouer alle menschen comē is/also is oock door des eenigen
rechtueerdicheyt/de rechtueerdichmakinge des leuens
ouer alle menschen gecomē: dwelck ooc Paulus 1. Tim.
4. cortelic te verstaen geeft seggēde: Welcke is de Salich
maker aller menschen/maer insonderheyt der Ghelou
Cap. 11. 24. uigē: En wy vindē ooc int Boeck der Wysheyt tit. 1.
Cap. also geschreue: Wāt gy hebt alles lief/wat daer is
en en haet ny tgene dat ghy gemaect hebt. Bewijst dat

Tottē Ro.
5. segt
Paulus
niet dat
de Criften
de geē sou
de zy.

dan Paulus tottelick/ alle mensche/ segt/ so en weten wy
niemande daer in tot te sluyten/ so veel als die Erffsonde/
aengaet/ En begheeren also voort te varen.

23. *Dathenus.* Antwoorde. Dat is euen r gene/ dat wy gesegt hebbe/
dat de bekentnisse deser Mannē/ en Thome des Duc/
kers/ malcanderen in desen Artycckel contrarie sijn/ gelijc
water en vier: Wat Thomas segt wdruckelick/ dat alle
menschen dooz Adams sonde verlozen sijn: en de ewige
vloeck moete dragen/ en dese segge dat weder spel. Maer
dat laten wy daerby berusten. Angaende de Spruicke tot
ten Rom. 5. en 1. Timot. 4. die willen wy verantwoorden/
so haest als de Mannen op onse vracghe andtwoorden:
naemic/ of daer dan noch eenich onderscheyt zy/ en blij-
ue/ tusschen de kinderen der Christenen ende der Turc-
ken/ ofte niet?

dese wett
doopers
verdoemē
stracks de
Bchēentis
se Thome
pe s Duc
kers.

24. *Rauf.* Antwoorde. Dat alle menschen den ewigen vloeck
hadden moeten draghen ghelijc ghy segt/ dat Thomas
bekent/ dat ghelououen wy oock/ wanneer Christus niet
ghecoemen ende die verlossinghe niet gheschiedt ware.
Wy en weten gheen onderscheyt te maecken/ aengaen-
de den kinderen: nadien dat Paulus segt/ Alle/ son-
der onderscheyt. Ende begheeren also dat ghy voort-
vaert.

25. *Dathenus.* Antwoorde. De bekentnisse van Thomas is deser
glose ofte wtleghinghe stracke contrarie. Angaen-
de de kinderen/ wy verstaen wt urwe woordē/ dat tusschē
de kinderen der Christenen/ ende der heydenen/ Joden
ende Turcken/ geen onderscheyt meer en is/ ouermidts
dat Paulus segt/ Alle: Maer daer toe seggen wy neen:
ende maken een seer groot onderscheyt/ tusschen de kin-
deren der Christenen/ ende der Turcken/ ende seggē al-
so: Welcker Vaders/ der onmondiger kinderen/ niet in
R iij Godes

Godes verbont zyn (so veel dat wterlic Verbont/ en Ver-
bont teecken aengaet) die selue onmondighe kinderen en
zijn oock int Verbont Godes niet: Want sy en hebbē geē
Belofte. Die heydenen ende Afgodendienaers/ die Joden
ende Turcken/ die den eenighen ende warachtigen God
(die dzyuoudich in Personen is) bespotten ende lasterē:
Die oock dat liden ende steruen Jesu Chrysti verloochē-
nen/ en zijn int Verbont Godes niet: want sy en hebbē
gheen Belofte: Daer wt volcht/ dat die onmondige kin-
deren der heydenen/ Joden ende Turcken/ niet int Ver-
bont Godes zijn/ en geen belofte der Salicheyt hebbē.
Daerom sy oock (ten sy datse daerna tottē warachtighen
Ghelouue comen) niet salich werden.

Gen. 17. 1.

Dit bewyisen wy also: Gen. 17. spreekt God: Ich bē de
Almachtige God/ wandelt voor my en syt vroom: en ick
wil mijn Verbōt maken tusschen my/ en v. En daer na.
En ick wil oprechtē mijn Verbont/ tusschen my/ en v/ en
uwen Zade na v/ by haren nacomelingen dat het een er-
wich Verbont zy/ also dat ick v God zy/ en uwes Zades
na v. Dat nu die ware Gelouighe/ dit Zaet Abrahā
zijn/ met welcken God/ dat eerwich Verbont ghemaeet
heeft/ en niet die Afgodendienaers/ die hertnechtige on-
ghelouighe Joden/ noch die vermalendijde ende grou-
welicke Turcken/ sulcks is claer wt den 8. Cap. Joā-
nis: wt den 9. tot den Rom. ende wt den derden Cap.
pittel tot den Galla. daer noemen Chrystus en Paulus/
die Abrahāms kinderen/ welke Abrahāms Gelouue
ende wercken hebben. Item daeruan segt David Psal
147: hy geeft Jacob syn Woort/ ende Israel syn Zede en
Rechten: also en doet hy geenē heydenen/ noch en laet
se syne rechten niet weten. Ten anderen/ indē Ouden
Testamente Jeremie. 31. Cappittel. beloest Godt alle
Sondt genooten/ dat hen God syn Wet int herte schry-
uen wilt/ datse syn volck/ ende dat hy haer Godt syn wil-
ende beloest hen oock eene volcoemmen verghewinghe
der sondē etc. Dese stukken en hebben noch die heydenē
(die noch Afgodēdienaers zijn) noch de Joden/ noch de
Turcken niet. Daerwt volcht dat noch sy/ noch hare
kinde.

Joān. 8.
Rom. 9.
Gal. 3.

Psal. 147. 19.

Jee. 31. 33.
Alle dese
bewysse
den blyne
onbeant-
woorde.

Des iiij. Artijckels.

206r

kinderen/ Sontgemooten Gods zyn/ int nieuwe Testa-
 ment. Want dit is dat teecken des Verbonds/ dat God
 Esaie int .59. Cap. belooft heeft: *Mijnē Gecst die by u*
is/ ende myn woorden/ die ick in uwen monde gheleght
hebbe/ en sullen van uwen monde niet wijcken/ noch van
monde ws Zaedts/ ende kindts kinderen: spreect de hee
re/ van nu aen tot in ewicheyt. Daermede maect God
voorwaer een groot onderscheyt/ tusschen synen kinde
ren/ en haren Zade: ende den ongheloouigen/ ende hare
kinderen. Daerom segt oock Petrus Act. 2. want u/
en uwer kinderē/ is dese Belofstennisse/ ende aller die noch
verre zyn/ welke onse heere daertoe beroepē sal. Daer
mede bewijst hy/ dat geē ander heydenen niet hare kin
deren in Godes Verbondt behooren/ dan die alle/ welc
ke God dooz zjn Woort daertoe beroept. Dit beuef
ticht oock Paulus 1. Cor. .7. Daer hy segt: Want die on
ghelouige man/ is gheheylt dooz de vrouwe: en de on
ghelouige vrouwe wort gheheylt dooz den man: An
ders waren uwe kinderē onreyn: maer nu synse heyllich.
Daer in leert hy/ dat de kinderen/ welke vande seloo
uigen hercomē/ heyllich zyn/ niet van wege der nature/
maer dooz de cracht des Verbōts Gods/ daer in de ghes
loouige zj/ met hare Zade: Maer daerētege segt hy dat
die onghelouige met haren kinderen/ (ghelijck daer zyn
die onghelouige heydenē/ die vstoctē Jode/ en die Godes
lasterliche Turckē) onheyllich zyn: Nadenmael dat (soo
Joan. indē 1. Brief int 2. Cap. leert) die den Sone ver
loochent/ oock den Vader niet en heeft. Dit is onse be
kentennisse/ aengaende het onderscheyt/ dat wy maken
tusschen de kinderen der Christenen/ ende de kinderen/
der heydenen/ Joden/ ende Turcken. Daer op beghee
ren wy antwoorde.

Esa. 59. 27.

Act. 2. 39

1. Cor. 7. 14

Joan. 2. 27

26. Rauf.

Antwoorde. Joannes segt inde 1. Epistel int 2. Cap. 1. Joa. 2. 2.
 van Christo: Ende de selue is de versoeninge/ voor onse so
 den ende niet alleen voor die onse/ maer oock der gant-
 scher Werelt. So segt hy oock/ daerna int 5. Cap. dat
 v der wedde
 de gant

de gantsche Werlt int boose staet. Soe en heeft Christus niemanden wtgenomen/maer allen Creature/ heeten dat Euangelium predicken. Daerom laten wyt/by den Spruete Pauli (also hy verhaelt is) blyuen.

27. Zuleger

Hy welcken spruete?

28. Rauf.

Alle mensche/ als hy spreekt vā alle mensche Rom. 5. Wāt angaende dat Verbont/ gelick ghy voortgebracht hebt/ so moeste na uwe bewysinge daerwt volgen/ dat alle kinderē der Papiſten ende andere/ verdoemt warē: dwelck wy niet dozuen seggen/ maer willense Gode beuelen: want wy weten dat Christus een Salichmaker aller menschen ghenoemt wert. Derhaluen en wete wy (so veel de Erffsonde aengaet) niemandē te ondscheyden Ende begeeren also dat ghy voortwaert.

29. Dathenas.

Antwoorde. Dat Ioannes segt Christus zy de verfoeringe van onsen/ ende der gantscher Wereldt sonde: dat en is niet tegē ons/ maer onsen hoochsten troost. Maer Ioannes leert ouer al in synen Euangelio/ dat niet den ongeloouigen/ maer alleen den geloouigē de verfoeringe Christi te goede coemt: Maer vanden ongeloouigen segt hy Ioan 3. Wie inden Sone niet gelooft die en sal het leuen niet sien/ maer den toorn Gods blijft op hem: dhaluē so dickmaels als daer geseft wert/ dat Christus een Salichmaker aller mensche/ en een Verfoeringe zy vooz de sonde der gantscher Werlt: so is dat te verstaene vander cracht/ ende genoechsaenheyt/ der ghehoofsaemheyt/ ende der betalinghe Iesu Christi/ dat sy ghenoechsaem is/ om de gantsche Wereldt salich te maken/ waer datse Gods Barmherticheyt/ ende die aengeboden waerde in Christo niet dooz ongelooue van haer verstaen. Derhaluen en dient dit niet tot der saken. Aengaende Mar. iut. 16. Cap. wy weten wel/ dat daer een bruch is dat

Is datmen allen Creatueren dat Euangeliumt predickē soude: maer dat en is de vrage niet. Maer of die/welcke noch op den hyddigē dach/dat gepredickte Euangeliums bespotten/euen so wel/ int Verbondt des nieuwen Testaments/en dat Volck Godes zyn/ mitsgaders hare kinderen: als die zyn/ met hare kinderen/welcke dat Euangelium met een warachtich Geloou/aennemen/ ofte niet?

Wengaende de kinderen der Papisfen/ wy seggen/ na dien sy/ den eenigen warachtigē Godt/ inde dytheit der Persoonē/ en de twee Natuerē in Christo/ en oock meer ander Arttyckelen des Geloofs/ vooz recht bekennen/ of sy schoō het Offitie Jesu Christi/ niet recht en verstaen/ en noch ander misbruyckē hebbē/ daer van nu alhier dē strijd niet en is/ so seggen wy nochtans/ dat wy tusschen hen/ en den Joden ende Turcken/ een seer groot onderscheyt maken/ ghelijck oock voortijden een groot onderscheyt geweest is/ tusschen den afvallighen Israeltiten/ (welcke de Wet Godes niet gantsch en geheel verworpen hadden) ende tusschen den heydenen / die metten Volcke Godes niet gemeyns hadden. Daerom verstaē wy wel/ wt het leste deel der antwoorde/ welke de Manne nu gegeuen hebben/ dat sy (angaende de Erffonde) gheen onderscheyt maken oft stellen/ tusschen de kinderen der Christenē/ en der heydenen/ Turcken/ ende Joden. Maer daerop is ons begeeren geweest / ende is ooc noch: Eerstelijck/ datse onse voortgebrachte Gronden (daermede wy dat wederspel bewesen hebben) den eenen naden anderen/ wt Godes Woorz wederleggen. Ten anderē/ datse ons metter Schrift bewijzen/ dat die onmondige kinderen/ d' Godslasterliche Jode/ en Turckē euen so wel/ int Verbondt Godes zyn/ ofte behoozen/ ende door Christum salich werden/ als de kinderen der Christenen.

Onscheyt
tusschē de
kinderen
der papistē
en der ans
heydenē/
Turcken/
Joden. &c.

30. Zuleger.

Wilt byt laten aenstaen/ tot na den middach:

31. Rauf.

Het is

Het is ons te vele/wy willen daerna antwoorden.

32. Zuleger

Die sake staet daer aen/ dat ghy op hare grondē/ antwoordet: ende te kennen geeft/ waerin dat v niet ghe-noech ghedaen en is / op datmen daerna weder totten Hoofstaryckel coeme.

DE RTIENDE GESPRECK

ofte actie, den III. Juny, na middach ten twee vzen.

Dathenus heeft het Shebedt gedaen

1. Zuleger.

Actie. 13

Goede Vrienden/nadiē wy verstaen hebben/dat by eenighe twyffelingē zyn mochte / om onses She-nadichsten heeren Mandaets wille / hoement verstaen sal/den tyt des Seleydes aengaende: ende dat ghyt also vstaet/als oft dat Seleyde/alleen vanden 28. May/actie gaen soude / ende maer 14. daghen van dien tyt voort dueren soude/ende dat wy v lieder daerom dies / te lan-ger ophouden / ende daer dooz in perijckel brengen wil-len: Dat en is de meyninge niet: maer ghy sullet also verstaen/gelijc wy (die in de plaetse onses Genadichste vze-ren alhier verordineert zyn) v hiermede vmelden: Datelijck/dat dat Seleyde 14. dagē vooz het Gespreck/en 14. dagen daer na / ende oock de wyle het Gespreck duert ende dueren sal: daer om en suldy / noch en doest v oock hier in / geenes perijckels besorghen.

2. Thiebold.

Wy bedancken ons.

3. Zuleger

Nu vaert voort.

4. Rauf.

Op v begeerē/ angaende dat Verbōt Abzake: gheue wy

Des iiiij. Arttyckels.

203.

wy cozte antwoorde. *Eerstelick is te mercken / dat het verbont der Besnydinge/ ende de deplinghe der volcken Gen. 17. is ongerecht geworden / naden val Aede/ Want gelijck den val int Paradys/ geschiedt is / sonder onderscheyt der volcken/ door de onghoozsaemheyt Aede / Also is oock die wederbringhinghe desseluen / door de ghehoozsaemheydt Christi/ den Adam belofst/ sonder deplinghe der volcken. Want ghelijck door eens menschen onghoozsaemheydt/ veel sondaren ghewoorden sijn/ also werden oock door eenes ghehoozsaemheyt vele gerechueerdicht. Want indien de Joden aengacnde de Erffonde/ een voordeel hadden/ soo waer die inwooninghe der Slanghen crachtigher gheweest/ dan die wederbringinge Christi. Daer en stelt Paulus Rom. 7. geender onderscheyt. Daer by hopen wy oock door Godes hulpe te bliuen/ ende ons niet daer ouer te laten drijven / maer begeren/ dat sy hare verclaringe oock eens doen.*

dit is het oude Licet licet bozen Act. 11. Questie. 73. Ro. 5. 19.

5. *Dathenus.*

Dat willen wy doe/ Maer willen te voze coztelick antwoorden/ op die Antwoorde/ die nu geschiet is. Eerstelic int 17. Cap. Ge. en hebbē wy gāsch n3 gesegt/ vā ernich onderscheyt der volckē/ maer hebbē bewese/ dat het verbont/ doele God met Abrahā gemaect heeft/ ewich sijn/ en dat die alleene warachtige Bont genootē Godes sijn/ mitsgaders haren Zade/ die Abrahās Selouue hebbē en sijn ghehoozsaemheyt getrouwelick natrachtē/ offe schoō Joden oft heydenen sijn/ alse maer Godes Shenade in Christo annemē. Dit leert oock Pet. Act int 10/ daer hy segt: Du beuindick metter waerheyt/ dat God dē Persoō niet an en siet/ maer in allerley volck/ die hem vrees/ ende recht doet/ die is hem angenaem. Daer en sluytē wy vā het verbont Godes/ geen volckē met hare Zade wt/ behaluen alleen die/ welke door onghelouue / die Shenade Godes verstooten. Ghelijck als die herdtnechtighe Joden ende Turcken doen.

Angaende dē Spruche tottē Ro. 5. dat eue so veel mensche/ als door Adā sondaers en ongerecht gewordē sijn/ oock

Gen. 17. dit blytē onbeantwoort

Act 10. 34.

Rom. 5.1.

ooc also vele dooz Christus gherechtueerdicht worden dat en is o's ge'esus tegē: Maer wy seggē dat aldaer die (vele) niet heetē die Godtlafterliche Joden/ en Turcken/ maer die/ met hare Zade/ vā welckē hy int beginfel des seluē Cap. segt: Nu wy dā gerechtueerdicht zyn dooz het Gelooue/ so hebbē wy vrede met Gode &c. Daermede leert hy/ dat Christus alleē dien te nutte coët / die Christus um hen seluen/ en dē hare te goede/ met warachtigē Gelooue annemē. Doord' wy en hebbē niet gesegt/ dat de Joden eenich voordeel hebbē soudē/ aengaende de Erffonde/ maer/ dat Jodē en heydenē/ alle in sondē ontfangē/ en gebozē/ en derhaluen/ alle op gelijcker wjse/ wt Genadē salich werden / Naemlick/ die Christus/ met warachtighen Gelooue aennemen / ghelijck hier na bewesen sal werden.

Dat de Mramen gesegt hebben/ datse byden Spruets totten Rom. 5. bliuen willen/ daerop segghen wy/ dat wy se niet daerof drijuen willen/ maer bidden allen/ om Godes wille/ en om hare salicheyt/ datse dat Cap. recht ouer leggen: Also nochtans/ datse den eenen Text/ dooz dē anderen verclaren. Anders daer en is noyt bittere gheueest/ welke niet sommige gestuchte Setuygenisse gheschijft misbruycht heeft/ maer dander deel / hebben de bitterers verwozpen. Nu comen wy totter verclaringhe onser meyninghe/ ende houden/ dat alhier d'z suchen te bewjfen zyn. Ten eerste/ datter een Erffonde zy. Ten anderē/ dat die Erffonde verdoemlick zy. Ten derde/ dat die Erffonde/ noch zy inden kinderen / ooc der allerheylighster Christenen.

Aengaēde het eerste Punct/ dat daer een Erffonde zy/ en behoeft gheen groote verclaringhe/ na dien dat onse tegenpartije bekent/ dat indē oudē Testamente (ooc indē kinderen der h. Vaderē) die Erffonde gheweest is.

Dat tweede Punct is ooc openbaer: Want nadāmael dat onse tegenpartije nu dicmael bekent heeft/ dat Christus de verdoemenisse der Erffondē wechgenomē heeft/ so ist claer/ dat de Erffonde/ van hare naturen wegghen die kinderen verdoemt: anders en hadde Christus die verdoem-

Alle Ketteren en gebruycken maer ghesuchte geyngenisfen der h. Schrift.

verdoemenisse der Erffonden/ niet connen wechtnemen.

Het derde Punct (Naemlyck/ dat de Erffonde noch in den kinderen zy) bewijst wy also: Gen. int 5. Cap. staet:

Ende Adam was 130. Jaer oudt/ ende ghebaerde eenen soone/ die synen beelde ghelyck was / ende hiet hem

Seth &c. Daer seggen wy/ dat enen ghelyck Adam/ (oft hy schoon doo: het Selooue/aen den belocfdē Messiam

gerechtueerdicht was) dies niet te min eenen sone gebozen heeft/ die synen beelde/ ende niet Godes Beelde ghelyckformich was. Also connen oock de menschen nu (als

ist datse schoon doo: het Selooue rechtueerdich gemaect ist datse schoon doo: het Selooue rechtueerdich gemaect

zyn) geē ander kinderē/ dan na hare beelde voortbringē

En anderen Gen. 6. seghr den Text: Maer doen de heere sach/ dat des menschen boosheyt groot wert op

Aerden/ ende alle het dichten ende poogen haers hertē lanck so booser was: Doen beroudeet hem / dat hy den

mensche ghemaect hadde op Aerden/ ende het vercomerde hem in syner herten/ ende sprach: Ick wil de menschen die ick geschapē hebbe/ te niere doē: vanden menschen aen/ tot op dat vee / ende tot op dat kruppende/ en

tot op de vogelen onder den hemel/ want het berout my dat ickse gemaect hebbe. En int 8. Cap. Wat dat dich

ten des menschē hertē is boos/ vander Joaget op. Daer seggen wy/ dat alhier de nature aller menschen beschreuen weert (hoest nu gestelt zyn) so lange/ tot datse die volcomen wedergeboorte vercrighen. Het welck eerst in

de algemeerne brysenisse des vleeschs/ geschiedē sal: ghelyck Christus Math. 19. Cap. leert/ seggende: Voorwaer

ich seg v/ dat ghy/ die my nagevolgt zyt/ inde wedergeboorte/ als des menschen Sone sitten sal / op den Stoel

synē heerlijkheyt/ so suldy oec sittē/ op de twaelf Stoelē ende richten die twaelf Sclachten Israels. &c.

En deden bewijfen wy dat selue/ wt den Propheet Job. als hy int. 14. Cap. / also sprecht: Wie wil eenen reynen vinden/ by den genen/ daer geenē reynē is? En int 15. Cap. Wat is een mensch/ dat hy reyn soude zyn/ en dat hy soude gerecht zyn/ die vandē wihue gebozē is: etc.

Item Job. int 25. Capittel. Ende hoe can een mensche

Gen. 5. 7.
Bewijst
den dat
noch Erf
sonde in al
ten kinde
ren der
Christenē
zy.

Gen. 6. 5
6 7.
Al dese be
wijfeden
blyuen en
beantwoort

Gen 8. 21.
Bekente
nisse Godes
des vanden
Erffonde.

Mat. 19. 28

Job 14. 4
Bekente
nisse Jobs
des Propheeten vanden
Erffonden
Job 15. 14
Job 25. 4

voor Gode gherecht zyn? Ende hoe can eens wijs
kindt reyn zyn? Daerwt blijkt/dat oock de kinderen der
vromen (die in Godes verbondt zyn) van naturen on-
gherechtig /ende onreyn zyn.

Mat. 5. 7
Bekente
nisse Da
uid's vanden
Erfondt.

Dit is oock de Bekentnisse Davids /inden 51. Psalm
(van welchen nochtans inden .1. Boeck Samuclis int 13
Cap. staet/dat hy een man geweest zy/na Godes heere)
daer hy segt: Siet ich ben wt sondigen Zade ghebozen.
Ende myn moeder heeft my in sonden ontfanghen. Die
ghelicke ghetuyghemissen zyn seer vele /die wy om die
Gortheyt wille/laten bliuen. Wy en willen niet voort
bringen wt den Boecken / diemen Apocryphos noemt/als
naemlich dat .3. ende .4. Boeck Esdre/ der Machaberen
ende diergelycke (hoewel wy wel weten wat inden 4.
Boeck Esdre int 7. Ende Sap. int 12. hier van geschree-
staet) ouermidts dat wy nergendt en lese / dat Christus
ende syn Apostelen /wt sulcke onsekere Schriften /ghe-
tuyghemissen voortghebracht hebben: Ghelick als die
Mannen nu dickmaels ghedaen hebben. Nu wille wy
dat selue bewijse met der Schrift des nieuwen Testamēts
Ende segghen also:

Apocri-
phi libri
sijn de
welcke vā
Christo/
en sijn
Apostelen
niet zyn ge-
bruyct ge-
weest om
eenige Ar-
tichel des
Geloofs
daermede
te bekeste
ghen.
Joa. 3. 6.
Jesu.
Christi
Bekente
nisse
vanden
geborene
Erfondt.

Christus leet Joannis int .1. Cap. Wat van vleesch
gebozen is/dat is vleesch. Ende te voozen segt hy: Ik
zy dat yemandt van nieuus ghebozen wert / so en can hy
dat rijck Godes niet sien &c. Daerwt beschryuen wy al
so: Wat van nooden heeft wedergebozen te werden / op
dat het salich werde/dat is in syner eerster gheboorte
verdoemt: Alle menschen des nieuwen Testamēts
hebben van noode datse ter Salicheyt weder ghebozen
worden: daerwt volgt dat oock alle menschen inden nieu-
wen Testamēte / in haer eerste gheboorte verdoemt zy

Rom. 9. 9.
Want Be-
kenentnisse
vander
Erfondt:

Woorder leet Paulus /totten Romeynen int .3. ende
seggt also: Want wy hebben voorhenen bewesen/dat hy
de doden/ende Griekē alle onder de sonde zyn &c. (Hi-
le) segt hy: oock niet eene/ die gerecht zy. Niet eenen
seggt hy/ &c. Ende wederom int selue Cap. Want daer
en is geen onderscheyt/want sy zyn alle son daers/ende
hebben gebreck des roems/dien sy in Gode hebbe souden
Ende

Des iiii Artyckels.

Ende wy lesen hier eenen gelijken Sprucke / tottē Gal.
int 3. Maer de Schrift heeft het al beslotē ondē de sonde
waer leert den Apostel Paulus dat niet alleē de Oude
Vaders / dat oock niet alleen / alle de Joden sondaers ghe-
weest zūn / maer oock de heydenē / welke hen ter tijt des
niewen Testaments / totten heere Jesū Christi / bekeert
hebbē. En̄ indie de kinderen der heydenē sonder sonde ge-
weest waren / so en conde Paulus niet seggen / datse alle-
mael sondaers warē / en̄ gebreck des roems haddē; dewij-
le de kinderen geen sonde en souden gehadt hebbē. Maer
dewijle hy gheseght heeft / dattet de Schrift al onder de
sonde besloten heeft / ende datse alle gebreck des roems
hebben / so volgt daer wt / dat oock de kinderen der be-
keerder heydenen / van naturen sondaers gheweest
zūn.

Gal. 3. 22.

Voorder / int 5. Cap. totten Romeynē. leert Paulus al-
so: Daerom ghelijc dooz eenen mensche / die sonde roe-
men is inde werlt / ende de doot / dooz de sonde / ende dat
de doot also tot allen menschen dooz ghedronghen is / de-
wijle sy alle gesondicht hebben. Ende daerna: De doot
hadde heerschappye van Adam aen tot op Moesen toe /
noch ouer die / die niet ghesondicht en hebben met ghe-
lycher ouerredinghe / ghelijc Adam de welke is een
Beeldt des ghenen. En̄ wat voorder int selue Cap.
volgt. So segghen wy / dat Paulus alhier bewijst / wt
de cracht ende werkinge der sonden / welke de doot is /
dat de sonde ooc in allen menschen zy. Nengesien datter
de doot is / weleken Paulus / totten Rom. 6. den loon der
sonden noemt / daerwt beslyten wy also: Waer den loō
der sonden is / daer is oock de sonde / anders ware
God onrechtveerdich: Inden onmondighen kinderen
der Christenē / is den loon der sonden / naemlich hongere-
kranchte / ende de doot. Daer wt volgt / dat oock
inden onmondighen kinderen der Christenē / de sonde zy.
Anders waer God onrechtveerdich / dat hy die tonghe
kinderkens metter doot straffen soude / soo sy gheen son-
de hadden. Maer so yemant seggen woude / dat die wt-
wendighe doot / gheen straffe der sonden is / beneuen dat
hy zūn

Dat 5. Ca.
tottē Rom.
verdoemt
stracks de
Bekente-
nisse der
Wet dooz
pers vande
Erkonde.

Rom. 6. 23.
dese be-
wijsteden
is oock
onaenge-
vochten
ghelicē.

Die wtwe
dizhe
doot / is eē
straffe der
sonde siet
hier na
Quest. 7.
Exodi 20.
Iosa 128. 6

hy zyn grof onuerstandt bewyft / so wert sy n meyninghe
oock noch in Godes woort gestraft. Want dat Adam
die na het Seeldt Godes onsterffelich gheschapen waer
sterflich is geworden / waer van comt dat: Dan alleen wa
der sonden / daer doot hy / dat Seelt Godes verlore heeft
Sulchs leert oock Godt Exodi int twintichste Capittel
Ende inden .128. Psalm Davids / daer dat langhe leuen
(hoewel het vol ellenden / ende cruyts is) den vromen / als
eenen Seghen Godes / beloest werdt.

Iosa 90. 5
Wie wtwe
licke
doot is eē
anwylin.
ge des
toorns G
des tegen
de sonde.

Sulchs leert oock Moses in synen ghesanghe / het
welck onder den Psa. den 90. heet / daer hy segt int 5. v
Shy laetse daerhenen varen / ghelich eenen stroom / en
de sy zyn gelich eenen slaep. Ghelich als een gras
dat doch haest verwelckert 2c. 6. Dat doet dynen
Toorn / dat wy so haestelich vergaen. 7. Ende inwe gram
schap dat wy soo onuersiens daer van moeten. 8. Want
ghy stellet onse misdaden voor / ende onse onbekende
sonde int licht / voor uwen aensichte. 9. Daerom varen
onse daghen daerhenen voor uwen toorne Wy blyu
ghen onse Jaren toe ghelich als een spreekwoord.
Daerwt blyckt / dat die corticheyt / ende de ellendicheyt
deses leuens / oock de doot / hercomyt / van wegen des
toorns Godes / die hy tegē de sode heeft. Daerwt blyckt
oock / dat noch hedensdaechs / de kinderen aller Chri
sten / vander natueren wegen / sondaers ende kinderen
des toorns zyn. Wy segghen vander natueren wegen
also dat Godt ons / en hen gheen onrecht en dede / wan
neer hy ons en hentliedert tsamen / met lijf en siele verdom
de. Maer dat wy / mitsgaders onse kinderen / salich
werden / dat gheschiedt wt Genaden / na inhoudt des
verbonds / het welck hy met ons / ende onsen kinderen /
opgerechet heeft. Dan het welke alle heetnechte on
geloouighe / mitsgaders hare kinderen / wt ghesloten
zyn / tot datse hen bekeeren. Ten lesten / dat de Man
nen heden den Spruke Mar. int thiende Cap. hebben
aengetogen : daerop segghen wy cortelich (want desen
text sal noch breeder / in volgen Artickelen verclaert wer
den) dat ons Christus die cleyne kinderkens / aldaer niet
andere

Siet hier.
na
Quest. 7.

Des iii. Artijckels.

211.

anders dan tot een Exempel voor ooghen stelt: Ten eer-
 sten/om dat sy int verbont Godes/ende daerom salich/
 warē. Daerbeneuē/dat sy ooc noch eemoudich zyn son-
 der stoutheyt/opgeblascheyt en hoouerdeye &c. En dat
 wy ons die selue voorstellen souden/om ootmoedicheyt
 van hen te leeren/het welck gauschelick niet tegen ons
 is. Daerom beslyten wy/dewyle dat Abrahā/een
 Was aller Seloouige(na dat hy door het Selooue recht
 ueerdich/ende oock int verbont is aengenomen ghe-
 worden)geen ander hinderen gebaert heeft/dan die ooc-
 sondaers waren/gelijck de Gesnydinge Isaacs sulcks be-
 wijset: Dat wy (oft wy schoon in Iesu Christo recht
 ueerdich ende heyligh zyn)nochtans oock/gheen ander
 hinderen ghebaren en comen/dan die oock van naturen
 sondaers zyn. Dat is onse verclaringe int dit Puncthē.
 Daerop zyn wy bereydt te hoozen/wat die Mannē daer
 in/wt Godes Woort te straffen hebben.

6. Rans.

Wengaende uwe beslytreden/wy en bekenen niet
 ghelijck oock heden op velerley Manieren / ouerleght
 ende bewesen is dat de Erffsonde nu inden kinderen tot
 verdoemenisse diene: ghelijck wt desen woorden Pauli
 claerlick te verstaen is. Rom. 5. Want oock Christus/
 doen wy noch swach waren/nader tijdt / is hy voor ons
 gestoruen. Ende ghelijck daerna volcht int selue Cap.
 Daerom prijst Gode zyn liefde tegen ons dat Christus
 voor ons ghestoruen is/doen wy noch sondaers waren.
 So sullen wy ynnimers veel meer door hem behouden
 worden/voor den toorn/nadien wy nu door zyn Bloet
 vroom ende rechtueerdich ghemaect zyn. Item aen
 deynde deses Cap. beslyt hy/seggende: Gelijck de son-
 de heerschappijē ghedaet heeft/totter doot/also heeft
 oock die Genade heerschappijē door de gerechtigheyt/
 totten ewighen Leuen door Iesum Christum. Item
 ghelijck heden verhaect is Ioan. 2. daer hy seght/Sitt
 dat Lam Godes/dat de sonde der Werelt wech neemt
 En gelijck oock Paulus betuycht/dat Christus een Sa-
 chemaker aller menschen is. Item .1. Ioan 2. segt hy

Dit is dat
 oude lier.

Ro. 5. 6. en
 8.

Maer
 Iohannes
 segt
 hier niet
 dat Christus
 de geen is
 de zynmaer
 enen dat
 weespel.

Joan. 1. 29.
 1. Tim. 4. 9.

¶ ij dat

Dat en is
de vraghe
niet.

Worblucht

niet Act. 13.
Maect. 5.
ut epist.
Mar. 10. 15
1. Cor. 14.
20.

dat hy niet alleen voor onse/maer oock voor de sonde der
gantcher werlt gestoruen zy. Ende cortelick aengarnde
den doot/daer van ahy verhaelt hebt/bekennē wy/dat de
selue niemanden verdoemt:anders moesten oock de Apo-
stelen verdoemt geworden zijn. Want so den toorn van
weghen der naturen/noch soude toegerekent werden/so
waren alle kinderen (die inder gheboorten steruen) ver-
doemt / nadenmael datter gheenē verlosser meer te
hopen is. Maer waert dat de kinderen in het nieuwe
Testament verdoemt waren / so en hadse ons Chri-
stus niet tot een Exempel voorghestelt. Oock seght
Paulus/dat wy niet sullen kinderen werden int verstant
maer inder booshepdt. Daerom besuypten wy corte-
lick / dat wy gheensins die onnondighe kinderen
(die noch goet noch quaet en weten) verdoemmen/
maer salich prÿsen / ende dat sodanigen dat hemel
rijck toe koemt / hen door Christum verworuen /
tot datse in haer eyghene misdaet omcoemmen / ofte
steruen.

7. *Dathenus.*

Wy gheuen cortelick tot een andwoorde / Ten eerste
dat alle onse gheschiede Bewÿsreden/noch vast/ende on-
aenghenochten staen : behaluen dat yet wat vanden ne-
wendigen doot gesegt is geworden/daerop wy oock sul-
len andwoorden. Ten anderē/seggen wy/dat de Mannē
niet opsette die onderscheyden Braechstuckē/onder ma-
canderen vermenghen/om also de sake te verdonckeren.
Want de vraghe/of het verschil/en is niet/Of Christus
die verdoemenisse der Erfsondē(angæde die/ die in sijn
Verbont zÿn) wech ghenomen hebbe/ofte niet: Hadē wy
recht wt bekent hebbē: en noch bekennen/ dat Christus
Jesús/niet alleen die verdoemenisse der Erfsondē/maer
oock der Werckeliker sondē wech genomē heeft vā al-
len mensche/ ionck en oudt/ die in sijn Verbont zÿn. Dit
leert ons den Engel Godes Mat. 1. daer hy segt. sy Ma-
ria sal eenē Sone bare/diens naē/suldy Jesus heet/want
hy sal sijn volck salich maken van hare sondē. Maer dit
is den

Des iii. Artijckels.

213.

is den srecht geweest: Of ooc indē kinderē der Christenē
 int nieuwe Testamēt/ die Erffsonde zy/ ofte niet: Daer se in
 den kinderen niet zy/ hebben de Mannen noch met gee-
 nen woorde bewesē: ende onse Gronden oft Argumenten
 daertegen/ nergent mede omgestooten/ daermit wy
 bewesen hebben/ dat wy en onse kinderē/ van nature/ ar-
 me sondaers sijn.

Angaende dat 5. Cap. totten Rom. dat is hen stracke
 teghen. Ende ick geue den Mannē te bedencken/ wat
 dat voor een slytreden zy: Naemlich/ Christus doen
 wy noch swack waren/ naden tijdt/ is voor ons godtloo-
 sen ghestoruen. Item Christus is voor ons ghestoruen
 doen wy noch sondaers waren: Daer wt volcht/ dat de
 kinderen gheen Erffsonde hebben: Dat is een ghantsch
 hantsche wijze van spreken. Ten volcht niet/ die Ro-
 meynen sijn sondaers geweest/ daerom en zynse nu geen
 sondaers meer: Euen so weynich als wanneer yem ande
 segghen woude/ God heeft die Werlt lief gehadt/ Joān. 3. 16.
 nis int 3. Daer wt volcht/ dat hy de Werlt nu niet meer
 lief en heeft. Dewyle dat het beyde warachtich is/ dat
 hy de Werldt lief ghchadt heeft/ ende noch lief heeft.
 Also oock dat Paulus van hem seluen/ ende van ande-
 ren/ gheseght heeft/ doen wy swack/ ende sondaers wa-
 ren: Daer wt en volcht gheensins dat hy niet noch/ in
 hem seluen een sondaer gheweest zy/ ghelick hy sulchs
 wel verclaert/ daer hy int 7. Cappittel seght: Want
 wy weten dat de Wet gheestelick is/ maer ick ben vlee-
 schelick onder de sonde vercocht. Hy en segt niet/ Ick
 ben vleschelick gheweest/ maer segt: Ick ben/ daermede
 wijssthy aen/ den teghenwoordighen tijdt/ Ghelickmen
 daeruan dat gheheel Cap. lesen mach. Euen also seght
 hy 1. Timotheum 1. Christus Iesus is inde Werlt geco-
 men/ om de sondaers salich te maken: onder welckē ick
 die voornaemste ben. Daerō en bewisē de Mannē met
 sulcken wtuluchten gantsch niets. Item dat wt den seluē
 5. Cap. noch voortgebracht is/ dat de Shenade/ nu also
 heerschappie hebbe totten eeuwighen Leuen: Dat en
 is niet teghen ons: maer daer mede en is noch in lan-
 ghen

Angaende
 het 5. Cap
 tottē Rom
 siet Actie
 31. Ouest
 37 en Act
 13. Ouest 5

Joan. 3. 16.

Rom. 7. 14
 Joan. 1. 18
 oock een
 sondaer na
 der behee-
 ringhe.

1. Tim. 1. 15

Rom. 5. 6

ghen tijdt niet bewesen / dat die (welcke buyten het Ver-
 bondt Godes zyn/ ende Christum Iesum bespotten en
 verloochenen/) met haren kinderen soudē salich zyn/
 also lange/ alsy haer niet en bekeeren. Nademaal dat die
 vast blijft staende. Wie inden Sone niet en geloof-
 die en sal dat Leuen niet sien / maer den rooyn Godes
 blijft op hem. Daerom so en heeft de ghenade Godes
 door Christum/ in geenen anderen heerschappie/ dan al-
 leen in dien/ in welken den Gheest Christi heerschappie
 heeft/ Romeynen 8. So verre als nu de Mannen dat
 selue niet connen bewijzen / Naemlich/ dat den Gheest
 Christi inden Joden ende Turcken heerschappie heeft/
 soo ist te vergeefs/ datse haer onderstaen/ die te verand-
 woordē oft beschermen. Wengaende den Spruche Jo-
 1. dat Christus dat Lam Godes is/ het welck de sonde
 der Werelt draecht. Item dat Paulus leert dat Chri-
 tus een Heylant aller menschen zy. Item dat hy eē ver-
 soeninghe zy/ vooz de sonden der gantscher Werelt. Dat
 is vooz henen verclaert/ Naemlich/ dat Christi betalig-
 ghe/ gehoorzaamheyt ende verdienste/ volcomen ende
 genoegsaem zij/ om die geheele Werelt salig te maken/
 also dat het aen Christo niet en gebreect / Maer daer wt
 en volgt gantschelick niet/ dat zy / en hare kinderen/ die
 om vergeuinge der sonde/ ende de Salicheyt hebben/ die
 de aengeboden Genade Godes verstootten/ gelijck dan
 openbaer is/ vanden Joden en Turckē/ dat sy/ door hare
 Goddlasteringe / den ewigen ende warachtigen God/
 en dat Bloet des nieuwen Testaments/ daghelicks niet
 voeten treden. Maer sij zyn mitgesellen der generen
 welken Act. 13. staet: Dat Woort Godes moeste v
 den eerst vercondicht werden: maer nu ghyt van v sloo-
 tet/ ende v seluē des ewigen Leuens onweerdich achtet/
 Siet/ so keeren wy ons totten hejdenen.
 Wengaēde de wtwendige / ofte tijdtlicke doot: dat doot
 die/ een wtwendighe straffe der sonde zy. Gelijck ooch
 hongers noot/ dierē tijt/ water vloeden/ vier/ ende brand
 pestilentie ende cranckheydt / ende dierghelicke mer-
 zyn. Dat soudē de Mannen lichtelick ghewar ge
 worden

woorde zyn waert datse dat 26. Cap. Venit. dat 27. Deut. ende oock dat 28. Ende 1. Coz. 10. eens recht ouerlegt hadden. Ende dat selue is een sluytreden sonder gront

Leut. 26.
Deut. 27.
10 en 28.
1. Coz. 6.

Die wtwendighe doot en verdoemt niemanden / anders waren de Apostelen verdoemt. Dat en hebben wy ooc niet gesegt / ende het is een verkeeringe onser woorden:

Maer dat de sonde / eeuwige ende tydtliche straffe verdient hebbe / onder welken tydtlichen straffen / oock de Doot zy: Gelijck nu ghenoechsaem bewesen is. Item

dat alle kinderen / die inder geboorte steruen / verdoemt zyn souden / en is ons noyt inden sin ghecomen. Daerom

ist noch eenmael een verkeeringe onser woorden. Maer dat hebben wy ghesegt / ende segghent oock noch dat alle kinderen / oock der Christenen / van *barer* nature

weghen verdoemt zyn / ende dat die alleen belofte der Shenaden hebben (*tsy* datse voor / oft na der geboor

ten / steruen) die in Godes Verbondt zyn. Want / gelijck Paulus 1. Coz. 5. leert / God sal oordeelen / die daer buy

1. Coz. 5. en 13.

ten zyn. Also segghen wy / dat wy nergheendt gheen belofte der Shenaden hebben / dat die kinderen (der

gheneer / die noch in ongelooue / ende schrickeliche Godslasteringe bliuen / (gelijck als die Joden en

de Turcken doen) in Godes Verbondt behooren. Dat en hebben de Mannen / oock niet met een letter bewesen. Dat Mar. 10. Wederom aenghetoghen / en

Siet boue Questie. 5 Act. 13.

den Spruccke Pauli daertoe geuoecht is geworden / dat wy kinderen zyn souden / niet inden verstande / maer in

der boosheydt / daerin ons de kinderen tot een Exempel voorgehstelt werden: Ende dat de Mannen gheseght

hebben / waert dat de kinderen int nieuwe Testament verdoemt waren (c. (het welck noch niemandt wt onsen monde ghehoort heeft / noch en can oock wt onsen

De wesen doopers verkeeren onse woorden.

woorden niet besloten werden) dat is wederom een bitter verkeeringe. Wy hebben gheseght ende seggen oock noch / dat Christus ende Paulus ons gheen andere kinderen vooz ooghen en stellen / van die in Godes Verbondt zyn / ende also wt Shenade salich

werden. Verhaluen segghen wy / dat wy be kennen dat

Alle kinde
ren worden
salich die
in/obonde
Godes zyn
Act. 2. 19.

Verkeerde
barmher-
ticheyt der
Wederdoo-
peren.

De Weder-
doopers
zynmalcan
beren con-
trarie/aen
gaende de
Salicheyt
d' kinderē.

dat beyde int Oude ende nieuwe Testament/die kinderen
salich werden/die totten Verbonde Godes behoort en
de belofte der Genade hebbē/ gelijk Petrus leert Act.
2. daer hy segt: Want uwe/ende uwen kinderē is de
loftenisse/ende allen die verre zyn/welcke God de hee-
re daer toe beroepen sal. Maer dat wy vande kinderen
der Christenen/die in Godes Verbont op ende aenghe-
nomen zyn/niets meer houden en soudē/dan vande
kinderen der Joden/ende der Turcken/ghelijck als dese
Mannen doen: daer van en hebben wy gheenen grondt
in Godes Woort: maer dat wederspel wert ons crachte-
lick bewesen/gelijck wy heden wt den 17. Cap. Gen. wt
den 147. Psalm Davids wt den 59. Esaie. Jeremie. 31.
1. Cor. 7. En wt anderen Spruckē meer/ghenoechsaem
bewesen hebben. Ende ten gheeft ons niet weynich
ooreent van waer desen Mannē/dese verkeerde barmher-
ticheydt hercoemt / dat sy de kinderen der Joden/ ende
Turcken/ willen inden Hemel setten / ende en willen
niet toelaeten / dat de kinderen der Christenen / ghe-
leden der kercken Godes hier op Verden zyn. Want
oft het de Mannen aennemen / ofte niet / so staet
nochtans in een Wederdoopers Soeckstien (dwele-
ghenaemt is/ Een schoon ende claer bericht: ende dwele-
ke in Querlandt/ ende Nederlandt/ velen sunpelen inde
handt gesteken wert) daer die Wederdoopers also schry-
uen inde Letter. F. fol. 2. Int nieuwe Testament en
behoort niemant / die niet en gheloost / ende het Ghe-
looue metten monde bekent / voor een kindt Godes/ of
Abrahams/ghenoemt te werden. Want Paulus seght
Gallaten. 3. gelijk als Abraham Gode gheloost heeft/
ende is hem gherekent tot gherechticheyt / so bekent
ghy immers nu / dat die Abrahams kinderen zyn / die
Abrahams ghelooue hebben? Nu segghen de Man-
nen hier / dat de kinderen der Joden ende Turcken
salich zyn: maer daer teghen schryft dat Soeckstien/
dweleke sy daghelicks ghebruycken / dat de kinderen
der Christenen daerom niet connen Godes kinderen
zyn/ om dat sy het Ghelooue metten monde niet en
connen

connen bekennen. *Dwelck (hoe het met malcanderen
 rijnt of ouer een coemt) wy voorwaer niet connen sien.
 Der haluen so staet dit vaste / dewijle datter gheen
 nen anderen naem / dan alleen den Naem Christi den
 menschen ghegheuen is / om salich te werden / so volcht
 daer wt / dat alle die menschen / die salich werden / die sel-
 ue werden doo? Christum salich. Nu en is Christus
 gheen Medecijn der ghenen die ghesondt zijn / noch
 gheen Salichmaker der ghenen die sonder sonde zijn:
 maer ghelick Mathei int eerste Cap. staet / by maecht
 zijn volck salich van haere sonden. Daeromme soo zijn
 oft de kinderen sondaers / ende werden also doo? Christi
 salich / gelick Matheus leert: ofte anders / so sy geen son-
 de hebben / so en is Christus Iesus haren Salichma-
 ker niet / dwelcke / dewijle het valsch is (wāt Ioannes 10.
 staet / dat Christus de Duere is / ende dat niemant totten
 Vader coemt / dan alleen doo? hem : Ende dat oock Pe-
 trus leert Actoz. 4. dat den menschen gheenen anderen
 Naem ter Salicheydt / dan alleen den Naem Christi
 ghegeuen is / so volcht daer wt / dat de kinderen van na-
 turen sondaers zijn / ende dat Christus haren Salichma-
 ker is / so vele alsser int Verbont ter Shenaden Godes
 zijn. Dat is onse andwoorde / Daerwt is claer /
 dat alle onse bewysreden / noch sonder aenwechtinghe
 beslaen. Indien de Mannen noch yet wat hadde / datse
 tegen desen Artijckel mochten inwoopen / daerop willen
 wy cortelick antwoorden / op dat wy dese Artijckel moch-
 ten beslyten.*

8. Rauf.

Wy willen daer cortelick op andwoorden. Wy en heb-
 ben in onser vclaringe noch de kinderen der Turckē / Jo-
 den / noch heydē / noch de kindere vā eenigē anderē volc-
 kē genaēt / dat sy souden salich oft vdoent worden: Maer
 wy hebbē geseft / dat wy dē woorden des Apostfels Ro. 5
 niets willē afbreken: die also luydē: Ghelick nu doo? ee-
 nes sonde / die verdoemnisse ouer alle menschen coe-
 men is / also is oock doo? eenes gherechticheydt / die

O v recht

Act. 4. 12.

Matth. 1. 28
 Ofc de kin-
 deren syn
 dock
 sondaers
 ofte so
 niet: so en
 Christus
 haeren
 Salichma-
 ker niet
 syn.
 Siet h. 1. 6
 Act. 14.
 Quest. 62
 Joan 10. 7
 Act. 4. 12

Dit is we-
 der om het
 oude lied.
 Siet act 16
 11. Quest
 37 ec.
 Actie 17.
 Questie. 5.
 ende 7.

rechtueerbichmakinghe des leuens/ouer alle menschē co-
men. Angaēde de verdoemenisse/der kinderē/wy en wil-
lense niet so breeet wt strecken/als ghyliedē. Want gelijck
sy in Adā (sonder eenighe deplinghe der Volcken / ghe-
storuen zyn / als voorhenen gheseght is / also en comen
wyse doock / inder wederbringhinghe Christi (welcke A-
dam indē Paradijse beloest was) van niemanden afge-
scheiden.

Angaēde dat Soeckē/hebbē wy hedē geseght/dat wy
daeruan niet en wetē/wat het zy/of wiet gemaect hebbē.
Derhaluē willē wy alle sakē (gelijck sy int Protocol ge-
teekēt zyn) eenē yegelijckē latē bedenckē en ouerleggen
ende inden anderen Arttyckel voortuaren.

9. Dat henus.

Het is waer/dat de Mannen de Joden ende Turcken
metten naem niet ghenoecht en hebben/maer/nadien zy
de kinderen aller Volcken sonder onderscheydt / in ha-
rer verclaringhe inghesloten hebben/ ghelijck noch nu
aenghehoort is/so volghet / datse doock de kinderen/ der
Joden ende Turcken/mede begrepē hebben: ofte anders
so en warent gheen Volcken. So veel als dat 5. Cap.
totten Rom. aengaet: daer is genoeg bewesen wt het be-
ghinsel desseluen/dat die ghenade Jesu Christi haer alle
bestreckt/op dē Ghelouighē ende haren Zade. Ende

Onschelheit
tusschē die
verderuin-
ghe Adā's
en die wes-
bringhinghe
Christi.

de Mannen soudē bedencken/dat tusschen de werckin-
ghe Christi ende Adā's/dit onderscheydt is/ Gheschē-
lick/dat Adā's kinderen/ zyn ghebozen geworden/dat
comt vāder nature her: Maer die door Christum salich
werdē/die vercrygen dat niet wt der naturen / maer wt
Godes ghenade.

Ten anderen /Werdē Adā's Kinderē in sonden ont-
fangen ende ghebozen/tegen haren wille: maer die door
Jesum Christum salich worden/ die en werden niet ghe-
dwonghen/maer met goeden wille salich/welcken wille
God in hen werckt/ghelijck totten Phil.int 1. en 2. Cap
staet.

Phil. 1. en
de 2.

Ten derde/zyn alle menschen in Adā gestorue/gelijck
tot

tot noch toe int langhe bewesen is: maer in Christo is de ghehoorsaemheyt/ende volcoemen betalinghe (welcke door zyn lyden ende steruen gheschiet is) ghenoechsaem om alle menschen salich te maken. Maer nochtans comt Christus alleen dien te nutte/welcke hem met warachtigen Gelooue aennemen/gelijck Joannis int 4. Cap. staet by gaf hē macht hinderē Godes te werden/die in synē Naē geloouen. Also dat dit onderscheyt tusschen Adā en Christo/noodtwendichlick moet gestelt werden: Ten zy datmē seggen wilt/dat alle mensche sonder onderscheyt (watsy oock voor een seligie hebbē) met malcanderē salich werde. Daerom so willen wyt oock hier by latē bliuen/ende zyn met tgene dat int Protocol geteekent is/seer wel te vreden. Ende indien dat de Mannē gheen ander inreden hebbē/dan gelijck tot noch toe gehoort is/so willen wy morgē/door Godes ghenade/ den 5. Artycckel vander Kercken/voor de handt nemen.

10. Rauf.

Wy zyn wel daermet te vreden.

11. Zuleger.

Wlieden sal dat Protocol mit ghedeylt werden/en ghy moecht daerin besien wat sy voor Grondē hebben: en so ghy yet meer haddet/voort te bringhen/dat sal v toeghes laten zyn.

12 Rauf.

Wy willent nu daerby laten bliuen/tot morghen.

VEERTIENDE GHESPREEK
ofte Actie, den v. Juny. smorgens
ten ses vren.

Dat benus dede het gebedt

1. Zuleger t ot den Mannen,

Hebby v ergent op bedacht/so moechdyt voortbringē. Actie. 14
Rauf

Protocol.

2. Rauf.

Wy en hebben niets: wy willent byden Protocol laten
blijuen: wy begheeren datmen voortuare.

3. Zuleger, aen Dathenus.

Hebt ghy noch yet meer / so vermeldet: So niet so
vaert voort.

4. Dathenus.

Wy verhoppen dat wt den Protocol ghenoechsaem af
te nemen is/wat wy/en wat ooc de Mannen/vande Er-
sonde houden: Ende syn onses deels / daer mit wel te
vreden. Maer op dat het cortelick mach begrepen wer-
den / dat ghisteren int langhe wtghewoert is / so wil ick
den Mannen vriendelick ghebeden hebben / datse op een
Vraghe of ertelicke / cortelick willen antwoorzen. Ge-
selick: of hedensdaechs noch sondaers geboren werde
ofte niet: wy seggen Ja/wy begheeren daerop der Ma-
nen antwoorde.

5. Rauf.

Nader we
derdoo-
perē mey-
ninghe en
werde geē
sondaers
meer gebo-
ren

Wy hopen datmen beuinden sal/wt onser verclaringe
van ghisteren/dat wy gheenen creaturen/ofte menschen/
gheen verdoemmelicke sonde / en weten toe te rekenen/
om des ljdens Christi wille / so veel als die Erffsonde
aenghaet: Want het is ons seer swaer/dat wy een ee-
nighe creatuerē Godes (die noch goet/noch quaed/en-
weet) om syns Vaders misdaedt wille / eeuwichlick
souden verdoemmen. Wy hopen oock / datmen ons
also inder cortheyt daerby sal laten blijuen, ende voort-
uaren.

Nader we
derdoope-
ren mey-
ninghe syn
nd de kin-
deren der
Turcken
beter dan
Iaac den
sone Abra-
hā was.

6. Dathenus.

Wy sien / dat de Mannen op de vraghe niet en willen
antwoorzen ende vermenghen altyt/den Artijckel vande
de vergeuinge der sonde door Christum/ metter beschyp-
pinghe der sonden / wat sonde zy / ofte der sonden selue.
Daerom so willen wy hen een andere Vraghe voor-
stellen

stellen / Aemlick / oft wy hede n sdaechs inden nieuwen
Testamente / heyligee kinder en baren / dan Abraham /
den Vader aller geloouigen inden oude Testamente ge-
daen heeft / wy seggen neen / ende begeeren daerop der
Mannen antwoorde.

7. Rauf.

Wy bekennen / dat de kinderen die nu ghebozen wer-
den / vander Erffonde / wesentlick geledicht sijn / doo; de
laetste Christi / het welck gene / de Oude Vaders / inde
oude Testamete inder Beloften gehadt hebbē / maer niet
daer van gheledicht / dan alleen inder Beloften.

8. Zuleger.

Dat is / sy en hebben niet werckelick ghehadt / maer
dese hebben werckelick.

9. Rauf.

Ja sy hebben nu werckelick / 'Tis schoon gheschiedt /

10. Datbenus.

Wat van deser antwoorde te houden sy / is gisteren int
lange verhaelt. Maer wy vraghen (ouermits dat de
Erffonde nu wt den kinderen / doo; Christum / wesentlick
wechgenomen is) van waer dan de sonden inden cleynen
kinderen comen / so haest alle eenichsins haer verstant
creghen hebben.

11. Rauf.

Wy begeeren te weten / wat ghy voo; sonden meynt.
Dewyle dat gisteren / een genocchsaem onderscheyt ghe-
maect is aengaende de Berginge / ende de Erffonde /

12. Datbenus.

Wy vragen vanden sonden / welke haer inden kinde-
ren metter daet bewiisē / so haest alle opwassen in tooze
twist / tweedzacht / gekus / naen / liegen / ende wat dier ge-
lycke meer inden kinderen (die maer dry of vier Jaer
oude

oudt en zijn) ghespuert werden. Radien dat de Erffsonde wesentlick (also de Mannen segghen) door de toecomsste Christi wt den kinderen genomen zy: van waer dan die gemelde sonden/inden kinderen oorspronckelick her vlieten:

Wolucht
der Weder
dooperen.

13. Rauf.
Wy hebben genoeghsaem bekennt/dat allea van Christus wech genomen zy/wat aen den kinderen verdoemlick was:maer wy hebben bekennt/datse noch een neyghinge by hen hebben/maer onverdoemlick. Wy en rekenen hen oock niets verdoemlicks toe te rekenen/so langhe als sy inder onschult/ende onwetentheyde vlieten.

14. Datbenus.

Dat en is de vraghe niet/wat verdoemlick/of niet verdoemlick aen hen zy. Maer dit is de vraghe: Dewijle de Mannen bekennt hebben dat de Erffsonde nu wesentlick wt den kinderen ghenomen zy/door de toecomsst Christi van waer dat dan de sonde oorspronckelick her vlieten die haer so haest inden kinderen (als gheseght is) dadelick beroyst. Wy bidden om een oprechte antwoorde.

15. Rauf.

Wy bekennen/dat den mensch door den val Adams de Wetenschap van goet ende quaet/ oock de Keyngeden kinderen (die noch gheen onderscheyt des Evangeliums geleernet hebben) toerekenen sal/dat en wech niet te segghen/Maer willent Gode beuelen.

16. Datbenus.

Dit is der
Wederdoo
peren ant
woorde op
alle bewyl
reden die
se met Go
des woort
niet conne
wederleg
ghen.

Antwoorde/Wy en vragē niet/of Adā door de val die wetenschap des goets/en quaets gecreegē hebbe/oft niet. Wy en vragē oock niet wat God den kinderen toercken ofte niet:maer onse vraghe is noch eenmael: Dewijle dat

Christus door syn toecomste/die Erffonde/wesentlick wechghenomen heeft (ghelijck de Mannen bekennen/wat wy en bekennens niet/) van waer dat dan de sonde inden tongen kinderen ghelijck ghesegt is/wtspruyte/of hercomt? Wy begheeren noch eens een richtighe antwoorde.

17. Zuleger.

Antwoordt claer/gelijc ghyt verstaet. De vrage is vā waer den oorspronck der sonden inden kinderen coemt? de wijle ghy segt/dat die Erffonde wechghenomen zy?

18. Rauf.

Wy en wete niet dat wy bekēt souden hebbē/dat Christus die Erffonde wesentlick/(met welckē woordckē Wesentlick ghy oock die Reyginge inslytet) soude wechgenomē hebbē:maer alleen wat totter verdoemenisse diēt: ende wy hebben die neyghinghe altijt bekent.

Siet Ons li. 7.

19. Zuleger.

Van waer comen dan de sonden/die de kinderen doen?

20. Rauf.

Wt der Reyginge/en wt de Wetenschap des goets en quaets/dat brenghet.

21. Datbenus.

Dit en is noch niet geandwoort/op onse vrage. Maer nadien dat de Mannen nu ghesegt hebben van de woordcken (Wesentlick) so vragē wy/of sy dan bekennē/dat die Erffonde door Christum niet wesentlick wechgenomen zy? Dat is onse vrage.

22. Rauf.

Hoe verre verstaet ghy dat woordcken Wesentlick? so comen wy andwoorden.

23. Datbenus.

Ghy hebt dat woort/ in deser saken eerst ghebzuycht/ ende

ende niet wy: Daerom begeere wy/dat ghy inde woorden
selue wilt verclaren/ende daerna antwoorde/ of Christus
die Erffonde wesentlick heeft wech genomen / ofte
niet.

24. Zuleger.

Ghy hebt dat woordken voorhene.1 gebuycht/daer
om verclaert/hoe ghyt meynt:ende daerna antwoorde
op de vraghe.

Dat woort
Wesentlick
hebben
de Weder
doopers
gebruycht
nu en w
se niet.
daerban
Wesen d
neyginge/
is een ou
de m
nere van
spraken.

25. Rauf.

Wy en wetent niet. Wy hopen/dat het Protocol be
tuygen sal/dat wy met allen onsen woorden/daer henn
gesproken ende geduyder hebben/dat Christus al tyne
dat verdoemlick is/ende niet dat wesen dee neyginge/
hebbe wech genomen. Verhaluen begeeren wy daer
voortvare

26. Zuleger.

Ghy moegt nochtan 3 op die vraghe antwoorden/so
cannen daerwt comen.

27. Rauf.

Daer is te voren op geantwoort/dat wy geloouen dat
die neyginge gebleuen zy.

28. Datheus.

Wy zyn seker/dat dat Protocol bewissen sal/dat ghy
nu dat selue metter daedt verloochet/het welck ghy voor
een half vre/bekendt hebt. Maer op dat wy totter sa
ken comen: Radien ghy die neyginge totter sonde
een wesen te zyn bekent/ende en wilt nu niet verclaren
oft loochenen /dat sulchs wesen der neyginge totter son
den/inden kinderen zy: dewyle dat sulck wesen der ney
ginge inden eersten geschapenen mensche niet gewest
is/so vragen wy: Of ghy dat wesen der neyginge totter
sonden/inden kinderen bekent sonde te zyne/in hem sel
ue/ ofte niet: Wy begeeren een richtighe antwoorde.

Des iiii. Arttyckels.

225.

29. *Rauf.*
Dit woordteken wesentlick/ is alleen op deser meynin-
ghe gesproken geweest /dat wy geloouen/wat die Gude
Vaders inder Beloften gehadt hebben/dat is nu in Chri-
sto gegeue/ende en is niet anders gemeynt. (Die vraghe
is hen/ op haer begeerte wederom voorgelese geworden)
Daer is dickmaels bekent/dat wy den kinderē/ geen son-
de en wetē toz te rekenē/die verdoemelick zy/so lange al-
se inder onwetenhēyt zyn.

30. *Datbenus.*

Die Werckelicke sonde/ en wort ons oock niet toeghe-
reht/ is sy daerom gheen sonde: Want hoe en wort sy
niet toegereht/ alsy gheen sonde en is:

31. *Datbenus.*

Wy hebben nu dickmael wt den .32. Psalm/wt den
4. ende .8. Cap. totten Romeynen bewesen/dat oock die
Werckelicke sonden/den Selouigen om Christi wille
niet toegereht en werden/ dies niet te min bekennen
wy/ dat de Werckelicke sonde in haer seluen/ sonde zy.
Also en is oock hier de vraghe niet vander Erffsonde/ of
sy God dē kinderē toerehene/ of niet: (Maer) of dat we
sen der sreyginge totter sonden /in hem seluen/ en van
syner naturen /in Godes oordeel/sonde zy /of niet?

32. *Rauf.*

Wy en weten de Werckelicke sonden (offe schoon ver-
geuen werden) ende de sreyginge /niet als ghelicke son-
dē voor Godes oordeel te bekennē. Wy en selouē ooc
niet /dat de sreyginge der kinderen / so hooghe mach-
teijckē/ als de ouertredingē van dien /die des Euangelys
onderwesen zyn.

33. *Datbenus.*

Dat en is de vraghe niet.

34. *Zuleger.*

¶ Dat

Dat en is gantschelick de vrage niet. *Of het gelicke sonden zyn/die Reyginge/ende de Werckeliche sonden.* Ghy segt die Erffsonde zy wechgenomen.

35. Rauf.

Wy en weten die Reyginge der onwetenden/voor so een groote sonde niet te rekenen / als die Werckeliche sonde.

36. Zuleger

Dat en is de vrage niet/of sy so groot zyn.

37. Dathenus.

Dese be-
wyseeden
blyft on-
aerzeboch-
ten

Wy antwoorzen/. Alle het gene /wat den Gebode ende den Heelde Godes (daerna de mensch gheschapen is) contrarie is / dat is sonde/ die Godt billick straffet. Dat wesen der Reyginge totter sonde/ is den Gebode ende den Heelde Godes (daer na de mensch gheschapen was) te weder. Daerom is dat wesen der Reyginge tot der sonde / oock sonde / welke God billick straffet. Daer op begeeren wy hare antwoorde.

38. Rauf.

Wy en weten de Reyginge gheen sonde te nemen/ gelick ghyse voorgeeft/ anders hadse Christus oock wech ghenomen. Want wy spreken hier vanden ionghen kinderen.

39. Zuleger.

Antwoorzet op hare Beslyptreden/ wat ghy daer in/ voor goet houdt/ ofte niet: Seeft te kennen/ en andrwoorzet op deen Propositie/ na dander.

(Het is hen weder voorghelesen gheweest) daerna is hen ghevraecht : laet ghy dit toe, ofte niet?

40. Rauf

Soet wil
lige wt
blucht

So verre/ als die Reyginghe den Heelde Godes contrarie is/ en bekennen wyt inden kinderen/ niet voor een sonde die verdoemelick is/

Dathenus

Des iiiij. Artijckels.

227.

41. Datbenus.

So bekennen syt dan voor een sonde/maer die niet verdoemlich zy. Dat is onse vraghe.

42. Rauf.

Wy en comen niet daer van spreken/ hoe verre dat de Reyginge sonde/ofte geē sonde zy: dewyl datse om Chriſt wille/niet toegherekent en wert. Der haluen begeeren wy/dat ghy voortuaert/ ofte segghet ons.

43. Datbenus.

Antwoorde. Wat geen gerechticheyt is/dat is sonde. Dat wesen der Reyginge totter sonde/en is/ geen gerechticheyt. Daerom is dat wesen der Reyginghe totter sonde/ooch sonde. Antwoordet toch oprechtelick het is gerechticheyt/ofst sonde.

Wese be-
wiltreden
blyft ooch
onbeand-
woorde.

44. Zuleger.

Men is daerom hier /datmen malsanderen onderwij-
sen soude. Daerom segget recht wt/ so cannen op den
groot comen/ende weder streeft God ende den heyligē
Gheest niet/

45. Rauf

Wy en weten cortelick niet te bekennen/ dat die Rey-
ginge so veel als sonde zy / die den kinderen voor sonde
toegerkent wort.

46. Zuleger.

Antwoordt op die sluytreden/ en segt wat ghy verloo-
chent(en wederlegt sulcks wt Godes Woort)ofte niet.

47. Rauf

Wy en connēts voor geen sonde bekennen/dewyle het
den kinderen niet toegerekent wert.

48. Datbenus.

Het is of gerechtichz/ of sonde: daer en is geē middel
tusschen: antwoordt op de besluytredē wt Godes woort

P ij Rauf

Protocol.

49. Rauf.

Het is dickmael bekend/dat wyse voor geen sonde en rekenen / dewyle datse niet toegerekent wert.

50. Datbenus.

Wy bidden/dat de Mannē hen willen indachtich maken/dat sy hen nu dickmaels seer hooge beroemt hebben vander bloote Letter :datse ooc nu metten blooten Teet bewyfen/dat/dat wesen der Reyginghe totter sonde/een gerechtichz zy:Ofte indien sy sulchs niet doen sonde/een datse Gode die cere geuen willen/ ende datse dat wesen der Reyginghe totter sonden /bekennen een sonde te zyne.

51. Rauf.

Wy en hebben niet bekend /dat de Reyginghe een gerechticheydt zy:maer wy latent (ghelyck het door Christus aengaende den kinderen wechgenomen is) in synen weerde bliuen:Ende en weten niet vele daer van te disputeren/hoe vele oft hoe verre/hen God dat selue sal toerekenen/Ende derhaluen begheeren wy/ dat ghy voort vaert. Wy hopen/dat Protocol sal de Bekentnisse van beyden/ aenwysen.

52. Datbenus.

Het is ym
meer tals
lick/wat
niet ghe
rechtichz
is/dat
moet onge
rechtichz
zyn.

1. Jor. 7.4.

Antwoorde. Indien de Mannē niet en weten/hoe verre dat God die Reyginge toerekenen/oft niet /so is een groote vermetenheyt/dat sy onderstaen andere in te bedden/daer van sy selue niet en weten. Nochtans segghen wy daerbeneuen /dewyle dat/dat wesen der Reyginghe totter sonden/gelyck sy bekend hebben/ gheen gerechticheyt en is/so volgt/dat/dat wesen der Reyginge totter sonden/ongerechticheyt is/ende daerom oock sonde is. Want gelyck Ioan. leert/alle ongherechticheyt is sonde. Daerop begeeren wy een Antwoorde.

53. Rauf.

Den Spruke Ioan.verstaen wy niet/dat hy den seluen

Des iiii. Artyckels.

229

uen vande Kinderē/maer vanden Guden segge. Anders suldy ons also verstaen/dat wy niet en weten/ hoe verre men de Keyginghe sonde te noemen heeft / nadien datse onuerdoemmelich is/ ofse schoon gheen gerechticheyt is

Als de We
doopet is
willen / so
ghelot den
blosten
Tertiacs
alke niet
en willen
so moet de
Schifwet
gelegtwet
den.

54. *Datbens.*

Andwoorde. Dat en is de vrage niet/maer wy seggen also. Wat niet gherechticheyt is/ dat is ongerechticheyt. Dat wesen der Keyginge totter sonde / en is gheen gherechticheyt (gelijck des Mannen bekennt hebben). Daerom is dat wesen der Keyginge totter sonden / eene ongerechticheyt.

55. *Rauf.*

Wy begeeren dat ghy voortnaert: Want wat sonden wy op dese dingē antwoorde/ die ons te seer hooge loopē Ghy hebt onse antwoorde op den Artijckel (hoe wy daer in staen) ghenoechsaem ghehoort.

Dat is de
Wederdoop
pers te
hooge was
niet recht
is/ dat dat
ourecht is

56. *Zuleger.*

Ich moet hem eē weynich daerop andwoorden: Men is hier daerō niet/datmē alleen de bekentnisse hoorē soude/maer dat deen deel des anderen grondt wederlegge/ oft God die eere geue/ ten beyden partijē: Daerof doet noch deen/ of dander.

57. *Rauf.*

Dat willen wy doen. En hoe verre het God toetckene hem de eere gheuen.

58. *Zuleger.*

So doet en andwoorde op haren grondt/dien sy nu gesegt hebben. Ofte segt/dat ghy niet antwoorde en cōt, Men hadde anders die bekentnisse wel connen maer anderen schriftelick toeschicken/maer men moet malcanderen wt Godes Woort onderwijßen. Ten zyn gheen hooghe Disputationes.

59. *Rauf.*

¶ ij

¶ ij

Sy moghen inder bewysinghe voortuaren.

60. Zuleger.

Indien ghy niets daer op condt andtwoordden / so
varen sy voort.

61. Rauf.

Daer is nu dicraels geantwoort / sy mogen voortuare

62. Dathenus.

De Wdes.
doopers
en weten
niet eygē
lick wat
soude zy.

Derwile dat ghy sulche leeraers zyt / die niet comen
vstaen / dat het ongerechtigheyt zyn moet / wat geen ge-
rechticheyt is: En also niet en verstaet / wat soude zy / ofte
niet: hier wt is afte nemē / hoe ghy de uwe onderwysinghe
van de bekeeringe tot God / vande kennisse der sondē / en
vgeuinge v schuer: De heere wille hem ouer sulche arme
liedē ontfarmen. Maer wy willent cortelick bewysē dat
die neyginge tot der sonden inder waerheyt sonde zy / so
wel inden kinderē / als inden volwassenen / onangese dat
dē Houtgenooten Godes / dooz Christum Iesum beyde
de neyginghe totter sonden / en oock de wercheliche
sonden / verghenē zyn / ofte werden.

Dit blyft
onbeande
waert ge-
lyck oock
boophene

Geneycht
hy tot der
sonde / is
der Wdes
ende den
Beelde
Godes co
trarie / en
der haluē
sonde.

Gen. 6. 5.
en 8.

Dit blyft
onbeande
woort.

Ten eersten seggē wy: Wat den Gebode Godes en dē
Beelde Godes (daer na de mensch geschapē is) onghelick
en contrarie is / dat is sonde. De neyginge totter sondē
is den Gebode Godes (want God wil dat herte / de herte
le / en alle die crachtē des mensche hebbe) contrarie: Des-
ghelick is ooc die neyginge / den Beelde Godes (daer na
de mensche gheschapen is) contrarie / Ouermits dat in
Adam volcoemenen lust ende liefde Godes was / ghelick
ooc indē Engelen is. Daerom so volcht daer wt dat de
neyginge totter sondē / dē Gebode en dē Beelde Godes
contrarie / ende daeromme oock warachtelick sonde zy.
Tē anderē leert God Gen. 6. en 8. Dat / dat diehtē en
poogen des menschelickē herten boos is / altijt en vander
ioeget op. Die neyginge tot der sondē / is euen dat diehtē en
Dierom volcht / dat die neyginghe oock boos is / ende
derhaluen sonde zy.

Des iiiij. Artijckels.

231.

Ten derde/ wat in hem seluen niet verdoemlic is/dies verdoemenisse can door Christus niet wech ghenomen werden. Nu heeft Christus die verdoemenisse der Ersonden wech ghenomen (also de Mannen dickmael bekenen) Daerwt volcht dat die Erffsonde in haer seluen sonde ende verdoemlich zy.

Dit blyft onbeantwoort.

Ten vierden segt Joannes: En die sonde is ongherech- ticheyt. i. Joa. 3. Daer wt beslypten wy also: Wat onge- rechticheyt is dat is sonde. Een geneychtheyt totter son- de hebben/is ongerechticheyt (Want het en can immers niet recht zyn). Daerom is de Keyginghe totter sonden oock sonde. Dat de Mannen gesegt hebben: dat Joannes daer niet vande kinderen / maer vande volwassene ghesproken heeft/ dat en heeft gheenen grondt. Want so Joannes daer alleen vande volwassene / ende niet van de kinderen spreckt/ so volcht dat hy oock int naest vol- gende vers/ niet vande kinderen/maer vande volwasse- ne spreckt/ daer hy seght: Ende ghy weet dat hy versche- nen is/ op dat hy onse sonden wechname/etc. Daer wt moeste volghen dat Christus niet de sonde der kinderen maer alleen der volwassenen heeft wech ghenomen. Wt desen allen/ beslypten wy dan/ Dewyl dat Christus den- heynt ocke salich maect/ dan alleen die sonde hebben (ge- lijk Mathei. 1. staet) ende daerom Sondaers zyn: dat oock die kinderen/der alderheylighste/int nieuwe Testa- ment/ oock Sondaers zyn / van weggen der Keyghin- ge totter sonden: welke voor God sonde is: maer dat ben- de sonde door Jesum Christum ver gheuen wert/ gelijk nu dickmael ghesegt is gheweest.

Dit blyft onbeantwoort. Joa. 3. 4 Christus is alle de Salichma- ker der sondaers daerom zyn ooc de kinderen sondaers/ of Christus en is hare Salichma- ker niet. Siet Actie 13. Queste 7.

63. Zuleger.

Hebby yet wat daerteghen voort te bringen / dat doet / ende toont wat ghy daerin te straffen hebt.

64. Rauf.

Wy en weten die Keyginge (gelijk te voer gesegt is)

P iiij

senden

aendē kinderen niet so hooge te verdoemen. Want Paulus leert den Corinthē in synder Epistel int 14. Cap. datse souden kinderen worden inder boosheydt / maer int verstandt volcomen. Ende wy bliuen (euen gelijck voorthenen gheseght is) by onser verclaringhe / Ende des wyle een yghelicks verstandt wt beyden partijen/daer in ghenoechsaem af te nemen is/so begheeren wy datme voortuare.

65. Zuleger.

Wilt ghy nu hare gronden niet aenvechte? Welby yet daer teghen voort te byenghen/dat doet.

66. Rauf.

Wy latent bliuen/wy en comen niet hooghet.

67. Zuleger.

Wanneer ghy hen/niet wilt toeflacen/ so moet hare gronden aengevechte werde. Dat doet/of segt/dat ghy niet doen en cond. Welby yet meer dat doet.

68. Rauf.

Wy en weten niet besonders. Die Spruete van hen angetogen/als Gen.6/hopen wy dat elck welverstaet sal dat daermede niet de onverstandige kinderen gemeeynt zyn.

69. Dathenus.

Den Text bringt euen dat wederspel mede/want daer staet/maer alleen totten boesen/ alrijt/ende vander toget op. Dat is immers Duytsch. Daer beneuen want neer desen Text niet vanden kinderen en soude verstaen werden / so waren oock de kinderen des ouden Testaments/euen so wel sonder Erffsonde/ als de kinderen int nieuwe Testament/so sy daervan segghen. Ende aenghesien dat God rechtueerdich is/ende der haluen gheuen die ontschuldich is / can verderuen. Ende dat wy nochtas inder Sundvloet/ n3 allez de volwassene/maer oock

Moses/
Job/Wa-
und/Chit
Aug ende
Paulus.
alke de Erf
sonde/be-
schryue/so
spokeen sy
vande gat
schij mēke-
lichen ghe-
sachre/son
breentige
wtneem-
ghe. Siet
Acte. 13.
Quethe. 5

oock alle de kinderen der gantscher Werlt gestraft ende
 verdoruen heeft (wtghenomen Noah syn achster): So
 volcht dat God die kinderen oock voor onrechtuerdich
 haude/ ende daerom oock niet enbillich gestraft en heeft.
 Hier toe dient dat God Deu. 27. en 28. Cap. segt/ vande o-
 uertreders synder Wer/ dat die vrucht hares lichaemo/
 soude vermalendist zijn. Item dat hy hen / ende hare
 kinderen met siersdruzen / met gheswil / seber / brandt /
 doxicheydt / senijnighe locht / gheelsucht / met drusen /
 grypt / met spenen / met ghrillicheydt / ende schorsicheydt
 ge. straffen sal. Dewyle dat nu sulcke plaghen alle / straf-
 fen der sonden zijn / beyde inden ionghen ende ouden / en
 dat wy sulcks niet weynigher inden ionghen kinderen /
 als inden ouden menschen sien: nadien dat Godt recht-
 uerdich is / ende niemanden sonder oorzake en straft: so
 volcht daer wt / dat daer oock sonde zy / daer den loon der
 sonden is: ofter wel een onderscheyt is / tusschen den ou-
 den ende verstandighen / ende den kinderen / die noch
 ionck ende onuerstandich zijn. Want onse vraghe en is
 noyt gheweest / Of alle sonden euen groot / ende swaer
 zijn: Maer of die Reyginghe totten boosen / oock sonde
 zy: Christus leert Mathei int 12. Cap. Dat de mensche
 reghenschap gheuen sullen / van eenen yeghelicken onnut-
 ten woerde / ten lesten Goedele. Daermede leert hy /
 dat sulcks oock sonde zy. Maer dat en volcht niet /
 woordt ende Dootlach is ee veel swaerder sonde / daer
 om en zijn onnutte woorden gheen sonde. Euen also
 weynich volcht dit oock: Die volwassene / die Godes
 woordt bekent hebben / hebben een grooter sonde: / inden
 daerom en is die gheneychticheydt totter sonde / inden
 kinderen gheen sonde. Dat en hebben wy maer tot
 breeder verclaringhe (den Mannen te goede) also wil-
 len vermelden / ende zijn bereypt / tot der anderer vrage te
 conen.

God heeft
 inder we-
 lueue oock
 alle dreyne
 kinderen ge-
 straft ende
 verdoruen
 heest. Deu. 27.
 28. Cap. segt
 vande o-
 uertreders
 synder wer-
 eld. Dat die
 vrucht hares
 lichaems
 vermalendist
 zijn. Item dat
 hy hen / ende
 hare kinderen
 met siersdruzen
 met gheswil
 seber / brandt
 doxicheydt
 senijnighe
 locht / gheelsucht
 met drusen
 grypt / met
 spenen / met
 ghrillicheydt
 ende schorsicheydt
 ge. straffen sal.
 Dewyle dat nu
 sulcke plaghen
 alle / straf-
 fen der sonden
 zijn / beyde
 inden ionghen
 ende ouden / en
 dat wy sulcks
 niet weynigher
 inden ionghen
 kinderen / als
 inden ouden
 menschen sien:
 nadien dat Godt
 rechtuerdich
 is / ende
 niemanden
 sonder oorzake
 en straft: so
 volcht daer wt
 dat daer oock
 sonde zy / daer
 den loon der
 sonden is: ofter
 wel een onder-
 scheyt is / tus-
 schen den ou-
 den ende ver-
 standighen /
 ende den kin-
 deren / die
 noch ionck
 ende onuer-
 standich zijn.
 Want onse
 vraghe en is
 noyt gheweest
 Of alle sonden
 euen groot /
 ende swaer
 zijn: Maer of
 die Reyginghe
 totten boosen
 oock sonde
 zy: Christus
 leert Mathei
 int 12. Cap.
 Dat de mensche
 reghenschap
 gheuen sullen
 van eenen
 yeghelicken
 onnutten
 woerde / ten
 lesten Goedele.
 Daermede leert
 hy / dat sulcks
 oock sonde
 zy. Maer dat
 en volcht niet
 woordt ende
 Dootlach is
 ee veel swaer-
 der sonde /
 daerom en
 zijn onnutte
 woorden gheen
 sonde. Euen
 also weynich
 volcht dit oock:
 Die volwassene
 die Godes
 woordt be-
 kent hebben /
 hebben een
 grooter sonde:
 inden daerom
 en is die
 gheneychticheydt
 totter sonde /
 inden kinderen
 gheen sonde.
 Dat en hebben
 wy maer tot
 breeder ver-
 claringhe (den
 Mannen te
 goede) also
 willen ver-
 melden / ende
 zijn bereypt
 tot der ander-
 er vrage te
 conen.

70. Zuleger

Watet lesen / hebbē sy yet daerteghen / sy sullē ghehoort
 werden. (Is afghelesen gheworden.)

P u

Kauf.

van Adams
val ende
Criste met
byzinge
siet 1. 1. 1.
13. Questie
9.

Die lichamelijke straffe/inden kinderen/en mach hen
(aengaende den val Adams / ende der wederbyzinge
Christi) niets nemē. Woot in allen anderē stucken/late
wyt coztelick byder voorzigher bekenenisse bijuen/daer
ouer wy niet en comen coemen.

Antwoorde/dat en is gansch niet gesegt. Ende wy
bidden den Mannen/willen zy wat seggē/dat sy wt So
des Woot voortzinge/ende niet wt menschelicken ver
stande oft vernuft. Sy soudē des blooten Teet ghe
dachtich zyn/daer van sy hen/so hooghe berouent hebbē.
Daerom bidden wy hen/dat sy met een getuygenisse der
Schrift willen bewyisen/Dat die wterlike plagen der
straffen/inden kleynen kinderen/niet eenen loon der son
den zyn. Ofte indien sy niet doen en comen/so soudē
sy Godt die Eere geuen/ende haer onverschant bekennē/
en also allen menschen te verstaen geuen/dat sy niet haer
eygen/maer Godes eere van herten sochten.

Het blyft
onbeant.
woort.

Wy vindē wel dooz de Schrift/dat God inde Wet som
tijts de misdaet der Vaderen/aenden kinderen besocht
heeft:Maer wy en wecten niet te bewyisen/dat het ooc
w int nieuwe Testament na de verlossinge Christi ge
schiedt zy. Daerom en weten wy den kinderen/ghem
verdoemlycke sonde/het sy geneychtheyt/of anders toe
te relieuen.

Antwoorde. Hiermede en is onse vrage gansch niet be
antwoort daerin wy begeert hebben/dat de Mannen
niet een eenighe getuygenisse der Schrift wilden bewy
sen/dat allerley lijfliche straffen ende plagen/ooch niet
en soudē belooninge der sonden zy. Also en is ooch de
vrage

vrage niet vā eender/ of van geender vdoemenisse/ maer
 gelijk gesegt is) datse niet Godes Woort bewijse wou
 den/ het gene dat wy van hen begeert hebben. Maer
 euermits dat sy sulcks niet en connen doen: En vande
 oude Testamente also spreke/ als oftet nu indē nieuwen
 Testamente/ in desen val/ een ander gestalte/ oft meynin
 ge hadde: So vragen wy hen/ van waer het dan coeme/
 dat oock heden dachs/ noch vele kinderen der Christe
 nen/ met gheswulken/ met sterfdruesen/ coetsen/ hittich-
 eydt/ dorricheyt/ ghiftighe locht/ gheelsucht/ gril-
 lichheydt/ cranwaige &c. besocht werden? Of sulcks
 inden kinderen der Christenen een straffe harer aen-
 gheboornen sonden/ oft anders/ een belooninghe harer
 gherechticheyt/ zy?

God straffe
 oock de
 sonde in de
 kinderen in t
 nieuwe
 Testament

75. Rauf.

Wy andwoorde cortelick op urve vrage/ Dat wy niet
 en weten/ waer van sulcke cranckheden en plagē/ den ion-
 gen kinderen/ comen: Maer wy bekennē dat den kinde-
 ren dat gelyc Godes toecoemt/ gelyck Christus meldet.
 Derhaluen en weten wy hen gheen verdoemlicke sonde
 toe te rekenen. En wy begeeren dat ghy toch eenmael
 voortuaert/ ende ons met sulcken vraghen niet om en
 vryft.

De weder
 doopers
 hebbenge
 nen sekerē
 gront van
 harer leere

76. Datheus.

Andwoorde. Dat zyn noodwendighe vragen/ want
 niemant en can yet verstaen vande vergheuinge der son-
 den/ veel weynigher anderen leeren/ die niet en weet
 wat sonde/ oft gheen sonde en is. So veel die kinderen
 aengaet/ dat die salich werden/ welken Christus dat he-
 melijck toesecht/ daeruaer en is gheenen strydt: Maer
 het is ons eenen heerlicken troost. Maer dat is te ver-
 wonderen/ dat de Mannen niet en wisten/ Of allerley
 straffen ende plagen/ eenen loon der sonden/ ofte anders/
 eenen loon der gherechticheydt zyn: Radien dat de he-
 den/ die Godes Woort noyt gesien en hebbē/ sulcx wel
 ghes

Indien dat
 allerley
 cranckheyt
 en plagen
 niet een be-
 looninghe
 der gerecht-
 ichz zyn
 so zyn sy
 nootwens-
 dich een
 straffe der
 sonden.

Se. 3. 16 17

Leutt. 26.
Deut. 24
Joan 4 14Wese byc
ghe blyft
subcant.
woort.

geweten hebben : Ich swijghe dat Christenen ende sulche
he beeraers der Christenen (so sy vermeynen te zyn)
sulchs niet weten en souden. Maer wy seghen wt
den 3. Cap. Gen: Daer Godt niet alleen die eeuwighen
doodt/maer oock Adam ende Eva/hare wterliche straf
fen vermeldet heeft /dat oock die plagen/ende straffinghe
der Kinderen wt den seluen oorspronck (dwelck is de
sonde/die van eenen mensche door allen gegaen is) her
vliete ofte wtspruyte. Ende sulchs bewysen wy niet den
26. Leutti. ende den 28. Deutero. Daerop gaet oock
die vermaninghe Christi Joan 5. daer Christus totten
cranchē (dien hy gesondt gemaeckt hadde) gesegt heeft.
En sondicht voortaan niet meer/op dat v niet argero en
ouercome. Daermede leert hy/ dat desen/die 38. Jaer
ge cranchtheyt/van wegen der sonden tosghecomen zy.
Maer dewijle de Mannē/nu dickmaels/het onderscheyt
(tusschen verdoemliche/ende niet verdoemliche sonden)
inghevoert hebben / maer tot noch toe/met gheen let
ter des Godlichen Woorts (dit onderscheyt /daermede
sy deenvoudige verblinden) bewesen hebben: Op dat de
se sake dies te beter/geopent oft verclaert werde/soo bid
den wy/datse ons wt Godes Woort leeren/dat eenige
sonden/de mensche (van hare nature wegen) verdoemē
ende sommige zyn die de mensche niet verdoemuen. So
willen wy ons daerna byeder verclaren.

77. Rauf.

Wy en weten niet verdoemelicks/inden genen die in
wrdlich e Jesu Christo zyn. Dewijle dan de kinderen onder der
Genaden Christi zyn. Ende dat sūck Godes haer is.
Soo is nu veelmaels ghesegt/dat wijse niet en weten te
verdoemen /sonder onderscheyt eenigher soude.

78. Zuleger.

Sy beghereen het onderscheyt tusschen der sonde/ of
sommighe sonden verdoemelick / ende sommighe niet
verdoemelick en zyn?

Rauf

79. Rauf.

Wy spreken van de kinderen/wy en weten hen gheen werchelicke sonden toe te rekenen die hen verdoemmen comen,

80. Datheusus.

Andwoorde/Dat en is de vraghe niet/want die volwasfen Ghelououighe/ zijn oock in Iesu Christo / ende/ also is in hen oock gheen verdoemnisse. Maer daerwt en volcht noch niet / dat de sonde der volwassenen/ in haer seluen / gheen sonde zijn en soude: Euen soo weynich volghet vanden kinderen / ghelijck nu dickmaels bewesen is. Maer dat de Mannen gheseght hebben/ dat de kinderen onder der genaden Christi zijn/ dat hooren wy gheerne: Maer wy segghen / dat die

Genade gheen stadt/oft plaetse heeft/ daer voorhnen/ Godes Gerechticheyt is stadt en plaetse gehadt heeft. Daerom indien dat de kinderen nu onder der Genaden Godes ende Christi staen/ so volgt / dat te voren Godes gherechticheyt ende toorn/ ouer de kinderen geweest is.

2. Cappittel leert/ daer hy segt: Ende wy waren oock kinderen des toorns van naturen/ ghelijck oock die andere.

Want dat wy kinderen des toorns zijn/ dat coemt van der naturen/ ghelijck Paulus leert/ maer dat wy Godes kinderen werden/ dat comt wt Genaden/ dooz opneminge/ gelijk totten Romeynen 8. Totten Gallaten. 3. ende 4. Cappittel staet. Daerop begheeren wy een andt-woorde.

81. Rauf.

De vraghe is gisterē beantwoort wordē/ daerop refere of beroepē wy ons. Maer so veel die Genade Christi angaet/ wy meynen metten woorden (Genade) dat sy vanden val Adams/ dooz hem verlost zijn.

82. Datheusus.

Andwoorde/dat en is de vraghe niet: Of de kinderen dooz

waer God genade bewijst/ daer is sonde/ welke hy na synder gherechticheyt straf fen conde: anders en ware genade geactie. 15. Quert. 5. Ephe. 2. 3. Rom. 8. 15 Gal. 3. 26. ende. 4. 6.

Wat is een wtvlucht. Want bes beuinde hem angst int wato col.

door Christum vanden val Adams verlost zijn: dewijle dat oock die volwassene/euen so wel/door Christum vanden val Adams verlost zijn/als die kinderen. Maer die is de vraghe: Of de kinderen/welcke wt Genaden/Godes kinderen werden: van Naturen en in haer seluen kinderen des toozns zijn/ofte niet? Want daer wert ghebewesen/daermen het recht laet vallen ende strengichz oft scherphelyc niet en ghebruyckt / anders en waert gheen Genade. Na dien dat nu de kinderen/Godes kinderen werden/door opneminge en ghenade: So volcht/dat God/na der scherphelyc niet en doet / maer hy bewijst hen ghenade. So sey ghen wy cortelick / waer Godes ghenade plaetse heeft/ daer is te voozen sonde gheweest / weicke Godt willick hadde connen straffen / anders en waer gheen gheen Genade. Daerop begheeren wy / datse andere woorden.

83. Zuleger tot den Mannen.

Verclaert v toch recht wt.

84. Rauf.

Siet boue
Act. 17.
Questi. 33
ende 47.
Daer wert
desē Spruce
ke verclaert

Wy hebben dickmaels bekent / dat de kinderen nu geen kinderen des toozns en zijn: Want oock Paulus totten Ephesien 2. niet spreect/ als of sy noch zijn maer segt: Wy waren kindere des toozns. Derhalue houden wy (gelijck dicmaels gesegt is) een onderschept/van die vooz den Val/ende nu.

85. Dat benus,

Andwoorde. Wy en lesen nerghent/datter kindere vooz den Val gheweest zijn soudē/daerom en connē wy oock vande kinderen vooz den Val/niet spreken. Onse vraghe is slecht ende recht: Of naemlich die Ephesien kinderen Godes gheweest zijn/van Naturen/ ofte wt Genaden? Zyuse kinderen wt Genaden/so volcht/dat sy / ende haere kinderen / van naturen gheen kindere

Des iii. Artiickels.

kinderen Godes gheweest en zijn. Maer zijn sy /
ende hare kinderen / Godes kinderen van naturen /
sulckis begheeren wy / dat syt ons wt Godes Woort be-
wijzen.

86. Rauf.

Dat woordken (kinderen voor den Val) is missproke De weder
dsopers
segge dat
Woort den
val be-
duyt voor
de verlos-
singhe.
gheweest: voor den val / soude heeten / voor der verlossin-
ge. Dat ander / willen wy naden middach brandt woort
den.

DAT VYFTIENDE GESPREG
ofte actie, den v. Iuny, naer
middach / ten 2. vzen.

Na dat het Gebedt ghedaen was.

1. Zuleger totten Mannen

Het is heden aen v lieden ghebleuen / wildy dā voort Actie. 15.
baren:

2. Rauf.

Op uwe voorzige vraghe / den kinderen der Ephesien
angaende / so seght den Text claerlick : En wy waren ge.
Wy gheloouen dat Paulus totten Guden spreekt / wie Ephe. 2. 8.
Maer
waer segt
den Text /
dat alle de
kinderen
tor Ephes-
so / alder
eerst nade
lyden Chri-
st geboren
sijn: wit
woort den
woorden
pauli toe
ghelapt.
kinderē des toorns van naturen / gelijck die ander. Maer
hy segt daerna / dat se met Christo leuendich ghemaecht
werden. Daer verstaen wy die ghelououghe / doense in
der sonden / ende inden doot geweest / ende hen alle / niet
alleen Adams sonden gheschencht zijn / ghelijck dē Text
vermach. Verhaluen bekennen wy / ende bes luytē / dat
de ionghe kinderen der Ephesien / niet voor den liden
Christi / maer daer na / zijn ontledicht gewordē vāde Erf-
sonde / gelijc als alle andere. Welckē Text int lage claer-
der mocht ghehandelt werden / inden Artijckel vande
Rechts

Rechtuerdichmakinghe. En wy beghereen also/dat nu mach voortuaren.

3. *Dathenus.*

Antwoorde. Dit en is niet op onse vrage geantwoort. Want de vraghe en is niet/of de Ephesien ende hare kinderen / voor/ofte/ na het lijde ende steruen Christi/ geboren ende ooc verlost zij/ofte/ niet? Item hoe die ouders mitsgaders hare kinderen / vander Erffsonde ontledicht zijn? Maer dit is de vraghe/Dewijle dat Paulus segt vande gantsche Gemeynthe tot Epheso / Wy waren kinderen des toorns van naturen: so is die vrage/of die gantsche ghemeynte tot Epheso/welcke van naturen kinderen des toorns gherweest zijn/namaels kinderen Godes ghe worden zyn/wt der nature/oft wt Genaden &c. Daerop beghereen wy andwoorde.

4. *Rauf.*

Wt Genade gelijck die oude door het Selooue/also zijn die ionge gelijck andere/vande Erffode ontledicht/ Daer en schijnen wy hen niet toe.

5. *Dathenus.*

Andwoorde/ So die kinderen int nieuwe Testament wt Genaden kinderen Godes werden / so volcht daerwt dat syt vande gheboorte wt vleesch ende bloet / niet zijn. Zynse dan vande gheboorte/niet kinderen Godes/so ist openbaer wiens kinderen datse zijn. Dewijle nu God na syner gerechticheyt/sulcks als niet sijn is/oorfachte en recht heeft/te moghen verstoote/ende straffen: so volghet / dat oock Godt die natuerliche kinderen / (als die niet de syne zijn) oorsake ende recht heeft te verstoeten.

Siet acte
14. Quest.
80.

Item waer Shenade gheschiet/daer moet noodbrendich vergheninge zijn. Werden dan de kinderen Godes kinderen wt Shenaden/so volcht/dat sulcks/sonder vergheninghe der sonden/niet gheschieden can. Want anders ware Shenade geen Genade. Daer wt beslyt wy dat

Des iiii. Arttyckels.

dat vocht de kinderen sondacs zyn/ende wt ghenaden door Iesum Christum/vercrygen/vergeuunge der sondē ende de kintschap Godes. Daerop begheeren wy een richtighe antwoorde.

6. Raif.

Wy hebben dickmaels gesegt/dat wy de kinderen so veel de Erffsonde aengaet/daeruan wy spreken) wy laten staen/ende en weten hen niet toe terekenen / om Christi wille/ghelijck totten Romeynen 5. Cap. is verhaelt ghe worden. Wy en hebben niet gesegt/datse sondacs zyn/ gelijck ghyt ons door malcanderen menget: Maer wy laten se Gode beuolē/tot haerder tyt/ tot dat sy met weten selue ouertreden. Ende begeeren (derwyle ghy genochsaem bericht ontfanghen hebt/hoe wy in desen Arttyckel staen) dat ghy ons niet voorzder/met vraghe ouerlaestet/maer voortuært.

Dit is dat oude liedt Siet acrje 11. Quest. 37. en acc. 13. Quest. 5 Quest. 7. Questie. 9

7. Thiebold.

Wy begheeren inder saken voort te varen.

8. Zuleger

Ja/inder saken/als deen deel tegen dander gehoozt is/ en datmē wete/op welckē gront het staet/en als also den Arttyckel genochsaem verclaert is/ so salmē voortuærē. Derwyle dan sy hare grondē geleght hebbē/so siatet v toe die selue te wederleggen/of dat uwe/te bewijscu.

9. Thiebold.

Mē heeft ons veel vuldich gehoozt/gelijc genoech be toot is/door dat Euangeliū:door de Leer der Apostelen/ dat wy den kindere geen verdoeliche sonde/en wete toe te metē. Maer alleen wāneer sy comē tot de kennisse des goets en quaets: Remen sy dat goede aen/so hebben wy gehoozt/wat hare belooninghe is/maer doen sy sonde/so wete wy/wat hare straffe zyn sal/en aller menschedie on recht doen. Daer by begeeren wy te laten bliuen.

Thiebolde schryft den kindere na datse opgewassen zyn den vyers wille toe.

10. Datbenus.

antwoorde

Antwoorde. Wy hebben nu dickmael/ ende veel ge
 hoort/ dat die Mannen gheseght hebben/ dat de kinderen
 vander Erffonden door Christum verlost zyn / also dat se
 gheen sonde hebben souden: maer sulchs en is noch van
 hen niet letter wt der Schrift bewesen. Hier en
 soude niet haer segghen/maer die h. Schrift gebieden.
 Datter gheseght is/ dat wy die kinderen door maleau
 deren mengen/ende sondaers maken/daer af en schouwen
 wy niet/of des en schamen wy ons niet/so veel de nature
 aengaeft/die wy alle wt eenen Adam voortbringhen. En
 de onderscheydse nochtans genoechsaem/ als wy sou
 den soandtghenooten/ oudt ende ionck/ die ghemade
 Godes door Christum vercondighen/ende niet (also ge
 lyk de Mannen doen) alle volcken/sonder onderscheyt
 vermenghen. Maer dit is gheantwoort op die wt
 vlucht. Aengaende de sake selue / seggen wy: dat gheen
 plaetse inder Schrift crachtigher bewijst/dat alle de kin
 deren Adams/die van Adam de doot beerft hebben/wel
 ke eenen loon der sonden is) van Natueren sondaers zyn
 dan dat 5. Capittel totten Romeynen / ghelyck tot hier
 toe genoech bewese is. Maer ouermits dat de Mannen
 altijt spreken vanden tijdt der onwetenheyt / in welcke
 de kinderen gheen sonde hebben en souden / gelyck mi
 heyde Rauf/ ende Thieboid bekent hebben: Aengeseen
 dat sommige oock / die den Kinder Doop weder spron
 hebben (gelyck Seruetus den Ketter/ende andere) desen
 tijdt der onwetenheyt/tot op dat 20. Jaer des mensche
 ken ouders ghestrect hebben: So begheeren wy tot ver
 claringhe der saken/vanden Mannen te vernemen hoe
 verre sy sulcken tijt bestrecken/dwelck sy billick weten
 souden. Want so langhe als die onwetenheyt duert
 ende de eenvoudicheyt/ ofte onschult (soo syt noemen) so
 ist onbillick datmen de kinderen straft / oft castijt: want
 (so sy seggen) sy en hebben gheen sonde. Maer we
 derom so haest als den tijdt der eenvoudicheyt onmo
 selheyt/ende onwetenheyt ophoudt/ so soude de kindere
 billick terstont vermaent ende gecastijt werden. Raaden
 sy nu

Die weder
 doopers
 welke de
 hie der al
 ler volcke
 de kindere
 d' Christe
 nen gelijc
 rekenen/
 sinengen
 de kindere
 gen/maer
 wy niet.
 Siet Acte
 21. Quae
 27. en Act
 23. Quae
 5. 7. 9.

Seruetus
 den Ketter
 ner/be
 Orde den
 tijt der on
 weteheyt
 tot op 20
 Jaeren.
 Die vrage
 hoe verre
 hem den
 tijt der on
 weteheyt
 bestrecht/
 blijft onbe
 antwoort.

antwoort 20

antwoort

Des iiiij. Arttyckels.

243.

Hy nu leeraers zyn / ende also doech byden kinderen hare
 Offitie weten wt te richten : so begheeren wy te we-
 ten/wanneer/of in welcken Jare die eenvoudich ende
 onwetenheyt ophoudet? Ende wanneer daerenteghen
 de sonde inde plaetse der eenvoudicheyt tredet? Daer op
 begheeren wy een richtighe Andtwoorde /als van een
 Punct/dat hen sonder twyfel ghenoechsaem sal bekent
 zyn.

11. Rauf.

Wy en weten van gheener tijdt te seggen : Want toe-
 romstighē dinge zyn alle Gode bekent: toch wy moech
 ren daervan breeder spreken inde verclaringe des twee-
 den Arttyckels.

Dits de
 gemeyne
 antwoorde/
 op alle vra-
 ge: wy en
 weten n.

12. Dathenus.

Andtwoorde. Dat is een groote vermetenheyt/dat de
 Mannen leeren/dat alle kinderen/van alle volcken/ indē
 staet harer onwetenheyt salich werdē: ende en wetē toch
 niet/hoe langhe desu staet der onwetenheyt duert. Hoe
 connen sy haren toehoorders/bestandighen troost geuen/
 vaade Salicheyt harer afferuender kinderen / alse niet
 en wot: n hoe langhe den tijt der onschult ende onnoosel-
 heyt duert? Ende oock niet en weten/wanneer de sonde
 inden kinderen beghint/ofte niet? Dits voorwaert een
 verschrickelicke ende erbarmlicke blindtheyt/ende onwe-
 tenheyt/ daer door de toehoorders deser Mannen (an-
 gaende de salicheyt harer kinderen) altijd in twyfel
 ghehouden werden. Wy dancken God den heere/dat
 hy ons oock in desen Arttyckel/wat sekens ende trooste
 midts dat wt deser harer antwoorde blycht / datse pre-
 diken/daervan sy selue niet en weten/so vraghen wyse
 wederom: Of dan de kinderen door de toecomst Chri-
 sti/Jesu/totter eerster volcomenheydt (daerin Adam
 is gheschapen gheweest) ghebracht zyn / ofte niet?
 Daerop begheeren wy oock een richtige andtwoo-
 de. Want sulcks moet wt haren woorde (diese tot noch
 Q y toc ghe

De weder
 doopces
 prediken/
 daer van sy
 seluen niet
 en weten.
 wese was
 ge blifft
 onbeane
 woorde.

toegebruycht hebben) volghen: die sy nu dickmaels (van
de val Adams / ende de wederbringinge / die door Christum
gescheyt zyn soude) ingevoert hebben. Daerop be
geeren wy antwoorde.

13. Thiebold.

Wy beclagē ons / dat wy met velen woordē belassicht
worden / ende oock vele vercoztet / ouermits dat wy niet
inder weder oft penne spreke connē / daerin wy verhoep
hadden / datmē met ons Christeliker ende vriendeliker
handelen soude / somen toch siet dat by ons een ghebrek
is / inde weder oft penne te spreken. Maer datmen daer
verhaelt dat wy gheen onderscheyt ghescheidt hebben aē
gaēde de Kinderē (hoe lange) / Daer doemē ons te vel
aen : Want wy hebben dickmaels bekent / so langhe als
sy noch goet noch quaet en weten / oft en kennen / so siet

Maer hoe
langhe oft
hoe veel
Jaren
duerden
tyt der on
wetenheyt
Daerop
souden sy
sewoorde
Dat de
Wederdoo
pers niet
en weten
wat sy lee
ren / be
cuycht dat
gantsche
Protocol.

len wyse / onder de Genade des heeren.
Ten anderen, Dat wy niet souden weten wat wy let
ren / oft oock gheleert hadden / dat weten wy seer wel
dat wy een beuel hebben van onsen heere Jesu Christo
Mat. 28. Marci. int 16. Cap. Datmen dien Prediken
sal / die verstandt hebben / die goet ende quaet connē
kennen / oft onderscheyden / dat wy die selue wysen ende
leeren / die bekeeringhe tot Godt ende het Ghelooue
aen Iesum Christum, Ghelijck Actorum. 20. ghe
schreuen staet.

Dit syn al
enichel wt
blychten.
Christus
is eē ver
soeninghe
door de
gantsche
werlt daer
om en is
die angebo
ren Erfso
de geen sō
de. Also be
cluytē die
wederdoo
pers.

Ten derden hebben wy een claer Exempel van onsen
heere Jesu Christo / hae hy ons beueelt dat wy ons sou
den omkeeren / ende werden gelijck de Kinderen. Ende
wie dat sijck Godes niet acntrest gelijck een kindt / die
en salder niet in comen.
Ten vierden / hopick / datmen ons ghenoech verstaen
heeft / so dat ghenoechsaem bethoont is gheworden / hoe
de heere niet alleen de versoeninge zy voor onse sondē
Maer voor de gantsche Werelt / Ghelijck ghy dat voor
henen wel wetet. Maer dat ghy segt / Dattet een groot
te vermetenheydt van ons is / dat wy gheenē tijdt wē
ten / wannere de onwetenheyt ophoudt byden Kinderē /

dat mochtinnen tot deser Schrift verstaen tottē Ephesien
int 6. Cap. Ghy kinderē zyt gehoorzaem uwen ouderē
inden heere / want dat is billich: Eert v vader ende v
moeder / dat is deerste Ghebodt / dat een belofte heeft.
Op dat het v wel gae / ende ghy langhe leeft / op Aerdē.
Ende gy vaders en tergt v kinderen niet tot toorn / maer
bringse op / inder castijdinge / ende vermaninge des hee-
ren. Als sy nu op getogen zyn inder tucht Godes / en
trouwelijk vermaent werden inden heere Jesu Christo /
zynse gehoorzaem ende volgensse de leere Jesu Christi
ende der leere syner Apostelē / begeerende alle goet met
blijt ende neersticheyt na te comen / geloouen den seluen
zyn hem gehoorzaem / begeeren dan den Doop: so ghe-
uen wy hē diē / na haer begeerē / en na het beuel Christi
Mathei. int 28. Cap. Daerby willen wy laten bliuē / be-
geeren datmen voortvaert &c.

Thetebode
beuolichte
wederem
den byen
wille inde
epwallen
kinderen/
siet bouen
Act. 15.
Quaest. 6

14. Zuleger.

Goede vriendē / so veel als uwe reden belangt / aengae
de de vercoeringe / dat ghy inde penne n̄ spreke condit / ge-
lijck ghy gesegt hebt / daerō wert dat Colloquiū vertroec-
ken of veruiget / ende men heeft dies te meer tijts geno-
men. Wy hebben beuel van hare Guer Dorstelicker
Genaden / datmen alle dinct vlijtich soude laten optecke-
nen / ende ouerlesen / op dat niemanden te cozt en ghes-
chiede / ende dat yeghelijcke Partije wiste / wat sy ghes-
seght hadde.

15. Thiebold.

(Sibt om oorlof. Wy en beschuldigen v niet.)

16. Zuleger.

Ten anderē / Meynt ghy datter van v teghenpartije /
erghendt in / tegen v niet Christelick ghehandelt en is:
dat hebby v te beclagen: ghy moghet segghen: v sal bli-
licheydt wedervaren. Wy willen v inde plaetse onses
Genadichsten heeren / verantwoorden of voorstaē. Men
gaende dat vraghen: Dat moeten sy / ende ghy lieden /
Or ij doen

doen/ op datmē op den grout come/maer ghy en sult niet
verrascht werden.

17. Thiebold

Dat verblift ons hertelick/ God sy daeruan gedancht.
Waert datmē sprueke om sprueke liet gaen/ so condene
daer wt comen.

18. Zuleger.

Het sal geschiedē. Wanneer ghy meynt/ dat het op een
mael genoeg is/ en daer op wilt antwoorde/ so salmē sul
houden/ ende ghy en sult niet verrascht werden.

19. Dathenus.

Om desen Artijckel te beslypen/ seggen wy: Dat wy
tsomtjds vele woordē gebruyct hebbē/ is daerō geschiet/
datmē verclaringe van onse Selooue/ en beuefinge des
selken/ wt Godes Woort begeert heeft. Angaende de omwe
tenheyt daerin wy de Mannē vermaent hebbē/ sulcx heb
ben wy wt hare bekentnisse ghenomen/ diese hier ghe
daē hebben/ daerom wy billick by geenē mensche in ver
dacht of suspitie en soudē comē. Dat vāde Predicatie der
Boete/ des Seloofs/ ende vande Doop/ aē getogē is/ dat
zjn woordē die hier toe niet en dienē: Gelijck ooc dat sel
ue alhier inde woordē zjn/ dat vande Exempel der kinde
rē/ en vande Versoeninge der sonē door Jesuū Christus
alhier by gebracht gewordē is. Want den steyt en is daer
van niet/ dat wt den 6. cap. tottē Eph. vande ouderen/ en
de haren kinderen geleert is/ hoese hen schickē ende vragē
ghen sullen: Dat hebben wy door Godes Ghenade wel
langhe gheweten. Maer daermit en is onse vrage niet
beantwoort/ welke niet is: Of de kinderen schuldich zjn
haren ouderen ghehoorsaem te zjn/ want sulcx is open
baer. Oock en is de vrage niet: Of de vaders hare kin
deren inder tucht of castijdinghe behooren op tebringē.
Want wy en hebbē tot noch toe/ in dit Punctē niet ant
wers geleert. Maer dit is de vrage geweest/ en bliff oock
noch: Ouermits dat de kindere allen menschen/ en oock
den

Hoe dick
wilt de
Weddoo-
pers hare
eygē onwe
tenheyt
bekent
hebbē/ gē-
tuycht dat
Protocol.

Des iiii. Artijckels.

247.

de Leeraers tot eē Exempel voorzestelt zij/hoe lange dat de tijt duert dat de kinderē Leeraerē der Leeraers zijn sou den/ Ende wederom wanneer de Leeraers/ en de vaders haer ampt en officie sullen beginnen te doen/ te ghen den kinderen/ met vermaninghe ende straffinghe?

Ten anderen/ Dewijle dat vande Mannen diemaels ge segt/maer noch niet bewesen en is worden/ dat door Jesu Christum/ die Erffsande vande kinderen des nieuwen Testaments/wesentlich wech ghenomen zijn soude/so sy seggen/so heb ben wy ghevraecht: Of dan de kinderen door Christum/ die volcoemmen heyt vercregen hebben/daer in Adam gheschapen is gheweest/ ofte niet? Maer an ghesten dat de Mannen op dese noodwendighe vraghe/ ofte niet antwoorden en connen/ ofte immers niet en willen/so moeten wyt Gode beuelen/ sekerlick verhopē de dat een yghelijck bekennen sal/ dat het gebreck aen ons niet gheweest en is/ dat wy in desen Artijckel/ die verghelijkinghe/ ofte ouerencoeminghe niet getrest/ of gheuonden en hebben.

Wanden
woorde we
sentlich
Eter Actie
14 Quest. 7

20. *Ranf.*

Wy beroepē ons op het Protocol/ men salt daer in wel vinden/ wy latent daer by bliuen.

21. *Zuleger.*

Angaende deē Wrage/ hebbē syt (de Mannen) op de 12. Artijckel wegestelt. Maer die ander blijft onbrantwoort.

22. *Ranf.*

Wy latent daer by bliuen.

Het eynde des vierden Artijckels

¶ iiii

Propo

PROPOSITIE

des vyfsten Arttyckels.

23. *Dathenus.*

So comen wy totten vyfsten Arttyckel/ die luydt also:

De 5.
Propo-
sitie.

Of die ghelouige inden ouden
Testamente / metten ghelouigen
inden Nieuwen Testamente / een
Ghemeynte / ende Volck Godes
zijn:

Welcluchte

VVsegghen Ja. Daerop begheeren wy de op-
rechte bekenenisse der Mannen. Wy willen
oock op ghelijcker wyse van al tghene/ dat se ons
vragen/ en dat tot der verclaringe (des Arttyckels dien
verhandelt) dient / van herten geerne antwoorde geuen.

24. *Rauf.*

Wy bekennen/ dat wy met hen een Salicheyt vercre-
gen sullen/ roch dat ghene (dat is de oude Vaders) door de
Wet: maer wy door de Wyshheit des Euangelij/ geregiet
werden. Gene door de Prophetische Leere en de Wet
Mosis/ maer wy door de Leere Christi/ en syner Apostel-
len. Daerom vragen wy v: Of ghy oock bekent dat sy in
ghelijcken leuen ende wandel/ met ons die nu sijn/ ghy
staen hebben?

25. *Dathenus.*

Antwoorde. Hiermede en is op de vrage niet geantwoort
welcke niet en is/ Of sy (naelich de Ghelouigen int oude
Testament) ende wy/ eenerley salicheyt vercrege ofte niet.
Maer

Maer of sy met ons een Ghemeynte oft Kercke Christi
 zy/ ofte niet? Angaende de Wet/ en het Euangelij; Daer
 van hebben de Mannen inden eersten Artijckel beken-
 dat inden ouden Testamente ooc dat Euangelium zy/ en
 dat inden nieuwe Testamente/ oock de Wet zy. Derhal-
 ven is/ onses achtens/ sulcks onnoodich alhier te weder-
 halen.

Angaende den wandel/ wy hebben ons gepresenteert
 en aengebode/ gelijk wy oock noch doe/ dat wy daerop
 genoegsame andwoorde willen geuen. Maer wy bidde
 (gelijck wy voorszene gedaen hebbe) datmen niet wederom/
 de leere vanden ghelooue der Kercken Godes/ met der
 leere vande wandel/ en vermengē. Der haluen vragen
 wy noch eens: Of die gheloouighe inden ouden Testa-
 mente met de gheloouighen inden nieuwen Testamente
 een Ghemeynte ende volck Godes zyn/ ofte niet?

26. Zuleger

Gheeft een richtige antwoorde/ gelijk ghy oock dese
 woorteden dagen/ tsontijts gedaen hebt/ so cannen daer
 wt comen/

27. Rauf.

Wy bekenne/ dat sy wel indē Gheest/ in Christo / een
 volck Godes/ met ons werde/ nochtans (gelijck ooc voor-
 henen angewesen is) van tweederley Regieringē. En op
 dat wy dies te min begrepe werden/ so mochten wy wel
 int lange uwe verclaringe hoozen/ op dat wy ons daerin
 wisten te schicken.

28. Dathenus.

Antwoorde. Wy zyn bereyt/ onse verclaringe te doe. Hierbege-
 ne/ wāneer wy maer een rechtsinnige andwoorde crēgē. ro de Wes
 vande Mannen/ met Ja/ ofte neen. Want nadiē sy ge- doopers
 wach maken van tweederley Regieringe / ende also de runghe int
 Ceremonien / de Wet / ende de Politische Regieringe langhe/ en
 des Volcks Israel in Canaan / aenduydden/ als of dat- eibers bes-
 selue eenichsins een onderscheydt maken soude: daer- lanche yde
 mede

mede en hebben wy noch gheen oprechte antwoorde
 Daer toe coët oock dat wy wt harer antwoorde niet ver-
 staen en connen/wat sy van Abel/ Enoch/ Noah ac. (die
 voor de Wet gheleest hebben) houden ende ghelou-
 uen. Derhaeren begheeren wy noch eens / datse ons
 toch niet en willen ophouden / maer euen ghelijck als
 wy op de vrage / gelijck sy gestelt is / recht wt gesegt heb-
 ben / Ja: datse oock also / of Ja / oft Neen segghen. Daerom
 zijn wy onbeswaert / onse verclaringe te doene / gelijck sy
 begheert hebben.

29. Zuleger totten Mannen.

Goede vrienden / helpt v sietten daerwt. Dese daghen
 hebt ghyt inden anderen Artijckel beuonden. Wan-
 neer ghy Neen segt, so moeten syt bewijzen / ende also can-
 men daer door comen. Hebdy oorfsake Neen te seggen
 so doe het.

30. Thiebold.

Een deel beclaghden hen / dat syt niet en verstaen / ende
 daerom begheeren sy een verclaringe. Dā Abel / Enoch ac.
 heeft men ons dese voorledēdagen verstaē / dat wyse voor
 salich houden.

31. Dat henus.

Wy verclaren desen Artijckel also. Denyle de vraghe
 niet en is: Of Godt een Kercke op Werden hebbe / ofte
 niet? Maer / Of de geloouighe des ouden Testaments
 met den geloouighen des nieuwen Testaments / een
 meynete Godes zijn / ofte niet? Daerop segghen wy
 noch eenmael Ja. Ende bewijse dat eerstelick also. Na-
 le de Ghedachten / of huyshesinnen / die door eenen Je-
 sum Christum / vande vloed ende vermaledydinghe ver-
 lost / ende totten eeuwighen Leuen gheseghent / ende ge-
 benedyt worden / die zijn een Ghemeynte ende volck
 des. Die Propheetische kercke / ende wy / syn alle door
 eenen Jesum Christum / vande vermaledydinghe ver-
 lost / ende totten eeuwighen Leuen gheheplicht / ende
 ghyt

Dese bewis-
 reden blyft
 alre onau-
 geuochten

Des V. Artiickels.

251.

Ghebenedijt. Daer wt volcht/dat wy alle een Gemeyn
te ende Volck Godes zyn. Wat hier in geseft is/leert Ma
ses Gen. 12. Ende in v sullen gheseghent werden/alle
gheslachten op Aerden: Dwelck Paulus verclaert/tot
den Gal int 3. ende segt: Ihy en segt niet das: de Zaden/
als door vele/maer als door eenen/door uwē Zade/dwelc
is Christus. Dit leert ooc Petrus inde Wercken der Aps
stelen int 4. Cap. also seggende: Daer en is in geen en an
deren Salicheyt dāer en is oock geen en anderen Naem
dē mensche gegeuē/daer in wy salich werdē. Dat is deer
ste bewijsingē/daer op wy andtwoorde begeeren. Wy en
willent niet langher maken.

Gen. 12.

Gal. 3. 16.

Acto. 4. 12.

Christus

is alle dē

Salichinas

ker all er

menschen

die salich

werden.

32. Rauf.

Bewijle ghy niet en begheert te wetē (so wt uwer re
dē af te nemen is) vander Kerckē op deser Aerden/maer
alleen/hoe sy inder hopeninge/op eenē Christus/ op een
Salicheyt/ eē Gemeynte en Volck Godes zyn: So bekē
nen wy Ja: dat wy met hen/ eenen Messiam (gene inder
Belosten/maer wy inder Veruullingē) gehadt hebben/
ende oock een Salicheyt met hen (gelijck voorhenen ver
haelt is) bekennen.

33. Dathenus.

Andwoorde. Die Mannē en hebbē ons niet recht ver
sfaen/ ofte op onse bewijsreden niet recht gheandwoort:
Want wy en hebbē noch ter tijt/vandes Belosten/ ende de
Veruullinghe niet ghesproken: maer geseft/dat alle die/
die door eenen Jesum Christū/ vanden vloech verlost/ en
totten eeuwigen Leuen ghebenedijt werden/ een volck en
Gemeynte Godes zyn. Want God en heeft gheen twee
Gemeynten: Die Prophetische Kercke (dat is alle ghe
loouighen des ouden Testaments) ende oock de gheloo
uighē des nieuwen Testaments/ door eenen Jesum Christū
vanden vloech verlost/ ende totten ewigen Leue gebene
dijt. Daer wt volcht/dat alle Gelouighē des Oude en nie
wen Testaments/ een Volck ende Gemeynte Godes zyn:
dat is onse bewijsredē/ wy begeerē te hoorē welc deel oft
stuck

Dese bewijs
reden blyft
wederom
onbeandts
woort.

stuck/dat de Mānē/met Godes Woort willen anuichē.

34. Rauf.

Dits web-
om een wt
bluoft.

Wy geloouē wel/dat wy na deser tijt /cen Gemyntē
en volck Godes/met malcanderē zyn sullē/Maer hier op
Werden is tweerley leuē en syn t'weerley Testamentē/Daer
ouer moecht ghy cortelick het onderscheyt hooren/wt dē
heb. 2.1.en heb.int 8.Cap.

35. Thiebold las het.

Maer de somma van tgh ene datter gesegt is/ is dese.
Wy hebbē eenen sulcken hoogē Priester/die daer sit ter
Rechter hant/op den Stoel der Maesteyt inden hemel.
ende is een bediener der h. goeden/ ende des Warachtig-
ghen Tabernakels/welcken God opgherecht heeft/ en
gheen mensche ic. Daer ouer mochten wy geerne een
onderscheyt hooren: Wy begeerē een claer onderscheyt
hoe wy v hierin vstaen sullen /in desen Artijckel vanden
Keercken.

36. Dathenus.

Wy hebbent in eeniger wyse gedaen/ daer wy het on-
derscheyt tusschen de Wet/ende het Euangelium in het
lange bewesen hebbē; en wy zyn ooc noch gansch bereyt/
dat selue voorde te doene/tot syner tijt. Want wy en we-
ten (door Godes genade) niet een letter/ noch int Oude
noch oock int nieuwe Testament/die onser bekenemisse
contrarie zy. Maer op datter ordeninghe gehouden wer-
de/so begeeren wy dat de Mannen verclaren willen/ of
sy onse voorgheselde beslyptreden (die hen noch eens
sal voorgelesen werden) den woorde Godes ghelijcksoy-
nich bekenen te zyne/ ofte niet?

37. Zuleger.

Antwoordet eerst op de Sluyptredē: Iffer yet daertoe
voort te bringen/dat dert. hebdy oock niet te verhooren
nen/so latet bliuen. Vandē Cap. dat gy verhaelt hebt/sal
oock ghehandelt werden.

38. Rauf.

Wan

Des V. Artijckels.

253

Wanneer ghy die Regierungen (daer door een yegelic
ke Kercke/in elcken tijt is geregieret geworden/in hare
ordeninghe/ghelijck elcke tot aller tijt dient)in haren we
sen latet bliuen/So bekennē wy ja/Nochtans wy wille
hierin onbegrepen zyn/ ende ons altydts voorbehouden
hebben / ons des nieuwen Testaments altydt te behel
pen

39. Dat henus antwoort

Wy hebben voor deser tijt ghesegt/ende segghen noch
dat Christus Iesus die Schaduwen ende Ceremonien
des oude Testaments/opgeheuen en wechgenomē heeft.
Ten ander en hebben wy oock int langhe verclaert / dat
de Politische ofte Wercklike Regieringe der Joden (so
sy den Jodischen volcke alleen int Landt Canaan ghege
uen is gheworden) ons oock niet eyghentlick aenga t.
Derhaluen en hebben hen de Mannen (in desen val) gan
schelick gheenes perijckels te besorghen. Ten derden
wy hebben ghesegt/ende bewesen dat de Prophetische
en Apostolische Kercken/inder Leere vande Selooue en
vande Christelicken leuen/malcanderē niet contrarie zyn.
Ende dat seggen wy noch.Want dat men Testament en
leert ons niet geloouen / behaluen alleen tselue dat oock
de Prophetische Kercke Selooft heeft:ghelijck voor de
ser tijt van ons door alle Artijckelē des Seloofs/ int lan
ghe is bewesen gherweest. Mengaende den Christelic
ken wandel/segge wy noch/dat die Apostolische Schrift
des nieuwen Testaments/niets van ons en voordert oft
heyscht/dat oock de Prophetische Schrift van ons niet
op ghelijcker wijze en voordere oft heysche. Dese ver
claringhe hebben wy voorhemē ghedaen/ende doense
oock hiermede cortelick noch. Derhaluen begheeren
wy wederomme een rechtsinnighe andtvoorde op onse
suytreden/op dat wy ordentlick handelen connē. Indie
dat haer de Mannē daerop willen bedencken/op datse
niet en gedenckē/ dat wijze begeeren te verrasschen / so
connen wy liden/datse moezghen op onse besuytreden/
metten eersten antwoorden.

Woe verre
Christus
de wet
Mosis
wechgenomē
men heeft
Siet act. 3
Quest. 29.

De vercla
ringe alle
Artijckelē
des Seloofs
is gheseg
geleit act
5. Quest. 4.

Siet bouē
vande wā
del aller ge
loouighen
Act. 29.
Quest. 24.
en act. 4.
Quest. 6.

29.

Wy

Wy hopen door Godes hulpe te doene. Nochtans be-
gheeren wy/ghelijck te voren/dat ghy ons cortelick toe-
nen wilt/hoe wy v verstaen sullen: Of wy/met den Selos-
uigen int oude Testament/met hare leuen ende wandel/
(wtgenomē de Ceremonien/ en Politische settinge/daer
van gesegt is) en wy/hier int nieu Testament/met onsen
leuen en wandel/een Ghemeynte ende volck Godes zyn
sullen/ in deser tijt.

41. Datbenus.

Stet hier
van bouē
Actie. 5.
Quest. 4 en
actie. 15.
Quest. 19.

Andwoorde. Dat is schier enē dat selue/dat wy vragt:
Maer nochtans met conditie dat ghy morgen/ op onse
sluytreden sult andwoorden. So segghen wy dat die
postolische Schrift/inde saken des Selosfs/niet anders
van ons en heyscht/dan enē dat selue/dat de h. Geest in
de Schrift der Propheten/vandē Selouinge desouden
Testaments gheheyscht oft geuoordeert heeft. En daerin
zijn de oude Vaders/en wy eens. Ende dit Punct vandē
Selouue/is het voornaemste Punct/daerin hare en onse
eenicheyt bestaet.

Stet hieer
van actie. 3
Quest. 29
actie. 4.
Quest. 6.
en 24.

Hier van
het Act. 3.
Quest. 29
en Actie. 4.
Quest. 23.

Ten anderen/aengaende dat leuen/wy segghen/dat de
Apostelische Schrift/neits beschrijft noch voozdeert/ oft
heyscht/dat tot eenē Godsaligē/Christelickē leuē/en on-
derhoudinge en voleyndinge desseluen dient: dwelck oec
de h. Geest/inder Prophetischer Schrift/niet geuoordeert
of geheyscht heeft. En daerin bestaet/vander Punct dre
eenicheyt/dwelck wy met den volcke Godes inden oude
Testamente/hebben.

Aengaende de Ceremonien en Schaduwē/de seluiche
oock ander Insettingen/die dē volcke Israel (gelick het
inden Lande Canaan van anderen volcken is onder schey-
den geweest) aentreffen of aengaen: hebbē wy gheseght
ende seggen oock noch: Dewyle dat dit onderscheyt des
volcks/oec door Christum wechgenomē is in welckē wy
alle Godes kinderen zyn/dat sulcke wtweidige dingen en
Insettingen/ons (die wy door eenen Gheest t samen we-
bonden zyn) niet en conuen scheyden. Daer hebby wy
new

nes achtens/een ronde verclaringe der eenicheyt/die wy metten Juden Vaders hebben / hier in deser tijt/ inder leere vanden Ghelouue ende vandē wandel ghelijck nu verclaert is,

DAT SESTIENDE GESPREC

ofte Actie, den v. Iuny. smorgens
ten ses vzen.

Dat benus dede het gebed

I. Rauf.

Andtvoorde/op uwe vclaringe ouer dē 5. Arttyckel. **Actie. 16**
 Wy geloouē datse met malcanderē een Gemeynthe ende volck Godes werden/en niet geweest en zijn. Want die vanden Westen ende Oosten / dat is de welcke eerst tot allen heydenen/hen ghessellet hebben / ende noch voegen sullen tot den God Israels/die sullen met Abraham Isaac ende Jacob (dat is/allen Ghelouuighen des ouden Testaments so Luce. 13. gheschreuen staet) ter Tafel sitten. Ghelijck dan oock wt den Propheet Ezechiel int 18. te vernemen is (daer hy seght): hy sal synen volcke/eenen eenighen Herder/ synen knecht David/ (door welken wy Christum verstaen) gheuen / diese weyde / ende haer Dorst zy / ende een Verbondt des vredes met hen make. Wy geloouē / en houdē ooc/ gelijck dē Regentē en Priesters/ ter tijt des Wets wūtelick is geweest/ als se niet Moyses/ Josue/ Samuels/ Davids/ ende ander vromer Coninghen/ Priesters ende Propheten/ navolghers gheweest zijn: Dat oock also nu straffelick ende verwoytelick zy / wanneermen inder opbouwinghe der Tiercken / niet de voetschappen Christi des heeren / ende syn der Apostelen/ navolghet. Want alle Propheten / van Samuel aen/ ende daerna/ hoe veel dat harer gesproken hebben/ die hebbē van desen vercondicht. Van deses toecomst/ heeft de Propheet Zacharias also ghepropheetert

Actie. 16

Luce. 13. 29
 Dit syn
 al enichell
 wuluchtē
 ende de
 Schrift en
 wert hier
 niet rechte
 Verhaelt.
 Eze. 34. 23

den byde
Christi is
Geestelick
en inwen-
dich: anders
betuyct
Christus/
dat hy niet
den vrede/
maer oot-
swaert gh-
bracht heeft
Matth. 16
Esa. 11. 9.
De Weder
doopers
honde Ho-
sen ende de
Propheete
niet vooz-
lymaten
der Ker-
ken daer in
de Apolte-
len zyn.

leert int 9 Cap. ende segt: Zijt vrolick gy Dochter Zion/
verhuecht v seere/ En ghy Dochter Jerusalem/ nyche/
Siet v Coninck comt tot v/ een Rechtweerdiger ende v
Helper/ Arm/ ende rijdt op eenen Esel/ ende op een ionck
vuelen der Eselinnen. Want ick wil de Wagene van
Ephraim afsdoen/ ende de Deerden van Jerusalem/ ende
den strijtboghe sal ghebroken werden. Want hy sal
vrede leeren/ onder den heydenen/ ende zyn heerschapp-
pye sal zyn/ van deen Zee tot aen dander/ ende van dwaer-
ter tot aen het eynde der Werlt. Hiermet toont de Pro-
pheet/ dat/ dat volck des nieuwen Verbonds vzedelick woo-
nen sal/ Want hy sal den heydenen Settinghen des
vreedes/ ende niet des stryds (ghelyck in Mose ende an-
deren te sien is) voorszynuen. Die boghen die in
den crijch bruyckt/ sullen wtgeroyt worden: Nieman
en sal den anderen verderuen/ aenden ghantschen Werlt
mijns heylighdoms/ gelijck Esai. int 11. Cap. gescheyt
staet. Verhaluen en weten wy noch de Propheete noch
Mosen (die als knechten tot harer tijt ghedient hebben)
inder Apostolischer Kercke hier in deser tijdt/ niet te re-
kenen: welcke Kercke inder volcoemmenheydt Christi
hier beghonnen is / daeruan sy ghepropheeteet hebben/
ende die na hen ghecoemen is. Niet dat wy die Gude
verdoemmen/ maer dat wy dien hebben / op welchen sy
ghehoept ende gheduydet hebben. Want het is dat wel-
behaghen des Vaders gheweest / dat in hem alle
volheydt woonen soude / Verhaluen beslyten wy/
dat de Ghelouighe int Gude Testament / met den
Ghelouighen in Christo een volck Godes werden:
Maer in der Regieringhe hier in deser tijdt/ niet en
zyn.

2. Dathenus

Andwoorde. Hiermede en andwoorden de Mannen op
onser sluytreden (gelijck wy gisterauont onder sproken
hebben / ende sy ons trouwelick te andwoorden be-
loeft hebben) niet met eenen woorde. Der haluen
op dat wy op onse bewijsreden coemen segghen wy
tot wa

Des V. Artyckels:

257.

tot wederlegginghe/ des ghenen dat nu ingheuert is/
 Raemlich dat dit een ander vraghe is: Of de ghelououige
 des ouden Testaments/ met die int nieuwe Testament/al-
 dereerst een Ghemeynte Godes sullen werden/ oft niet:
 Daeruan sal namaels ghehandelt werden. Dat wt
 Luca derthiene voortghebrocht is: leert euen dat weder-
 spel / van het ghene dat de Mannen daer wt vermey-
 nen te beslypen/ ghelijck oock breeder sal verclaert wer-
 den.

De weder
 doopers
 handeren
 en hinen
 ge de vrs
 ghen

Angaende Ezechiel int 18. wy en lesen daer niet / dat
 Christus/ David als den warachtigen herder/ beloest zy
 geworden. Maer wy lesen sulchs int 44. Cap. Ezechielis
 (welck deser saken noch en gheeft noch en neemt) Dat
 men Christus inder opbouwinghe der kercken des nie-
 uwen Testaments schuldich zijn te volghen/ dat en verloo-
 chenen wy niet: dat en is oock die vrage niet. Dat Zach.
 9. ende Esa 11. den volcke des nieuwen Testaments/ eenen
 vredelicken staet beloest zy gheworden/ dat bekennen
 wy oock / ende en is ons gheensins contrarie / ghelijck
 ooc sulchs breeder sal ghehandelt werden inden Artijc-
 kel vande Suerheyt. Dat Moses ende de Prophe-
 ten zijn gheueest/ inden huysse Godes: dat en behoest
 is vande Persoonē: Ende daertoe ist openbaer / dat alle
 Apostelen / ende Leeraers des nieuwen Testaments
 niet anders en zijn / dan oock knechten ende Dienaers
 Godes. Daerom en dient dese reden der Mannen
 ghantsch niet totter andwoorde/ ofte tot wederleggin-
 ghe onses gheleghden Grondts / die also luydt: Alle
 die/welcke door eenen Iesum Christum/ vanden vloeck/
 ende vermaledydinge verlost / ende totten ewighen Le-
 uen gheseghent werden/ die zijn een volck ende een ghe-
 meynthe Godes/ want Godt en heeft gheen twee Ghe-
 meynthe. Alle ghelououighen int Oude Testament/
 ende oock int Nieuwe / werden door eenen Iesum Chri-
 stum/ ofte zijn in Iesu Christo / vanden vloeck ende ver-
 maledijdinghe verlost / ende door den eenighen Iesum
 Christum/ totten ewighen Leuen gebenedijt. Daerwt
 A volcht/

Ger. 34. 23

Wandē in-
 wendigē
 en geeste-
 liche brede-
 die Chri-
 stus ons
 veruorust
 heeft.

Moses en
 de Prophe-
 ten/ zyn
 knechten
 daeromē
 sulck hare
 Schiltens
 niet geldē
 als wan-
 neer oock
 Petrus/
 Paulus/
 Joannes/
 en
 niet knech-
 tē gewest
 waren en
 dese be-
 wyfreden.
 ten dertē
 mael inge-
 doert blyft
 noch on-
 beand-
 wort.

volcht dat alle Geloouige int Oude ende nieuwe Testa-
ment/een volck/ en een Gemeynte Godes zijn. Daer op
hebben de Mannen beloest te antwoorden/ ende wy bes
gheeren oock noch/ dat syt ordentlick doen.

3. Rauf.

Wy hebben ooc bekēt/ dat de Oude vaders/ in Chris-
sto/ met ons een volck gheworden zijn: maer in tweeley
Regieringhe.

4. Datheus.

Doorzenen/ hebben de Mannen wdzuckelick gesegt/
datse een werden souden/ ende dat syt niet gheuerst
zijn. Maer nu segghense/ dat syt schoon gheworden
zijn. Maer dat laten wy in synder weerde verusten.
Ende ouermidts dat de Mannen gheen deel oft stuck/
onser eerster bewyfreden/ connen anuechten: op dat wy
totter saken comen/ so willen wy noch een ander bewy-
reden stellen/ maer vande Regieringhe sal hierna in sy-
ner plaetse ghehandelt werden.

Die twee-
de bewy-
freden daer
met bewy-
sen weert/
dat die Ge-
loouighe
beyder Te-
stamenten
een kercke
ende volck
Godeszyn/
blyft oock
onbeande-
woort.

De tweede bewyfreden luydt also: Alle die eenen/
ende den seluen God/ Iesum Christum/ ende de heylighe
Gheest bekennen: ende hebben eenerley Godes Woort:
eenderley Artickelen des Gheloofs: eenderley verghe-
uinghe der sonden wt genaden: eenderley h. Sacramen-
ten (so veel als de Substantie ende dat Wesen belangt)
eenerley belofte der Opstandinghe des vleesches/ en des
eeuwighen Leuens: die zijn eenderley volck ende Ghe-
meynte Godes.

Die Gheloouighe des Ouden ende nieuwen Testa-
ments/ bekennen ende hebbe eenen ende den seluen God
Iesum Christum/ ende den heylighen Gheest: eenerley
Woort/ eenerley Artickelen des Gheloofs/ eenerley Sa-
cramenten (so veel dat wesen/ en de Substantie angaert)
eenerley belofte der verrijpinghe des vleesches / en des
ewighen Leuens.

Daer wt volcht/ dat die geloouige des Oude en nieuwe
Testa

Testaments/ een Volck en Gemeynthe Gods zijn, Daer op begheeren wy der Mannen andwoorde.

5. Rauf.

Wy hebbē euen een verstant/ in onse voorzige antwoorde/ dat die Oude een volck Gottes in Christo werde/ ofte gewordē zijn. So bekennē wy oock/ dat wy en die Oude eenen Christū hebbē/ Gene inder belofte/ maer ons geueu inder veruullinge. Maer dat wy met hen een woort of Veece hebbē soudē/ en verstaen wy wt den woorden Christi Matthei. 5. niet: Der haluen en bekennen wy noch niet/ dat se inden Ouden Testamente/ een Gemeynthe/ ende Volck Gottes zy/ gelijck in Christo eerst alle dingē te samen veruattet en gewordē is/ so veel als de Veece des wandels belangt/ en oock ten deele/ der Sacramēten aengaende.

De wedes
doopers
en willen
Abrahā en
ander the
loouige ter
syt des ou-
den Testa-
ments/
Christ in
daet ende
cracht niet
bergonnē

6. Datheus.

Wy en connē niet sien/ watter voor eē onderscheyt is/ tussche Abraham/ dien Christus beloeft is/ en ons syne kindren/ dien hy gegeue en gesondē is/ so veel de salicheyt der sielē angaet: maer wy willen dat nu laten aenstaen. Maer op dat wy wetē soudē/ wat dat de Mannen in onser besuytreden verloochenen/ en dat wy daer om voor der bewijse soudē/ so begeerē wy/ dat de Mannē eygentlick te kennen geuen/ van allen vertelden stuckē/ wat sy annemen/ ofte niet?

7. Zuleger tot den Mannen.

Vertellet na malcanderen: Een/ twee/ drie.

8. Datheus.

Verhalē vrage ick: Of de Mannē houdē/ dat de ge- loouige des Ouden Testaments/ ende wy/ eenen Godt hebben/ ofte niet? Naemelick den Vader/ Sone/ ende h. Geest: Laet daer op andwoorden.

9. Rauf.

A ij

Antwoof

Antwoorde/Wy bekenen Ja/maer sy hebbē Christus
inder beloften ghehad.

10. Zuleger.

Dat en is de vraghe niet.

11. Datbenns.

Stet Act.
Quest. 21.

Het sal daerna comen. Ten anderen vraghen wy: Of
sy/ende wy/eenerley Iesum Christum hebbē: Dat is: Of
sy (onaengesien dat de Sone Godes/doe ter tijt noch geen
menschelike nature anghenomen/ende daerin geleden
hadde) euen so wel/vergheuinghe der sonden wt ghenas-
den/warachtighe gherechticheyt/den heylighen Gheest/
ende de salicheyt der sielen/inder daer vercregen hebbē/
als wy nu dooz Christum vercregen. Dat is de tweede
vraghe.

12. Rauf

Wy begeren dat ghy ons dat woord bekē (inder daer)
onderschept/hoe ghyt meynt.

13. Thibold

Of uwe bekentnisse zy/dat Adā en Abraham/en alle
vrome eenerley verlossinge/en versoeninghe dooz Iesum
Christum gehad hebbē/eer dan Christus mensch gewor-
den zy: Dat begeren wy/van u te weten.

14. Datbenns.

De geloof-
mitghe des
oudē Testa-
ments syn
merter
daer recht-
aerdich
en salich
geworden
Stet actie
Quest. 22

Antwoorde. Wy segghen recht wt/ Ja/dat wy be-
kennen ende gheloouen/dat Abraham en alle gheloou-
ghen des Ouden Testaments/dooz tgelouue anden toe-
comstigen Iesum Christum/dooz de cracht syns ewich-
duerēde Offers/inder daer/en inder waerheyt vercrege
hebben/vergeuinge der sondē/en harer sielen salicheyt.
Maer indie de Mannen willen/(op dat de sake niet ver-
meēt werde) dat wy met dē anderē vracchstickē con-
lick voortuaren/en also weten wogen/wat sy in onser de
wysreden verloochenen ofte annemen: So willen wy
datse

Des V. Arttyckels.

261

dat selue cortelick doen. Sy en deruen hen geenfins besorghen/ dat wy hen de bekentenisse (die wy hen vande salicheyt der Ouder Vaderē gedaē hebben) verloocheneñ sullen/ ofte willen.

15. Zuleger

Sy moete voorhenen/ op uwe verclaringe antwoorde

16. Datheusus.

Willen wy van desen Arttyckel disputerē/ en dat hoost stuck laten varen/ ick ben oock te vreden.

17. Zuleger

Laet hen antwoorden/ so kont ghy een stuck handele na vander/ ende wat sy dan verloochenen/ dat staet v te bewyssen.

18. Thiebold

Wanneer hy ons vander vrage vernoechtde: Wy en sijn daeruan noch niet vernoecht.

19. Zuleger

Sy willent voorhenen hoozen lese. (Tis gheschiet)

20. Datheusus

Verhaluen vrage icks noch wederom: Of sy bekennen/ dat de Oude Vaders en wy/ in sulcker wyse / als nu van ons is verclaert gheworden/ enen Iesum Christum hebben/ ofte niet. Met Reen/ ofte Ja/ connen sy antwoorden. Want onse geschiede bekentenisse/ willen wy hen altit ghestaen / ende daerna / na noodd/ zift bewyssen. Alleen beghereen wy cortelick te weten/ wat sy in onser bewysseden verloochenen/ op dat wy hen sulchs (als sy verloochenen sullen) ordentlick wt Godes Woort mogē bewyssen. Dat sy dan Ja/ of Reen segghen.

21. Rauf.

Wy bekenne/ dat de Oude Vaders doo; tgelooue salich
sijn

De weder
doopers
en dooue
met by
wt seggen
wat de int
herre seect
Mat. 11.
Mat. 11.

zyn geworden/ dat hen hare sonden niet toegerekent en
zyn geworden: Maer het is inder verlossinge ende in het
lyden Christi weder gegeue/ gherestaureert/ en te mitte
ghemaect geworden. Want Christus seyt selue Mat.
13. Cap. Dat vele Propheten ende rechtueerdige heb-
ben begheert te siene/ dat ghy siet/ (hy spreckt tot synen
Jongeren) ende sy en hebbens niet gesien: en te hooren
wat ghy hoort/ ende en hebbens niet ghehoort.

22. *Dathenus.*

Wat beslyt ghy daer wt?

23. *Ranf.*

Dat in Christo Iesu/ ende in synē lyden/ die versoent
ge gheschiet is.

24. *Tbiebold.*

Dat sy inder beloften ghehadt hebben/ wat ons ghe-
gheuen is gheworden.

25. *Dathenus.*

Andwoorde. Dat en is de vrage niet: Of de blossinge
in Christo/ of door Christi geschiet zy: Daer an en heft
noyt gheen Christen ghetwifelt. Soek en is de vraghe
niet: Of de Apostelen yet meer gesien hebben/ ende ge-
hoort/ dan de Gude vaders/ ofte niet: Maer dit is de vra-
ge: Of de geloouige Gude Vaders/ hier in desen leuen
werchelic/ en met der daet vercreghen hebbē/ door den
warachtigen gelouue wt genade/ vergevinge der sonde
en den h. Geest/ en na hare affsteruē/ de salicheyt der ste-
len/ inder daet en inder waerheyt/ ofte niet: Indien ghy
wilt/ so condit ghy nu met Ja/ ofte neen/ wel antwoorde
op dat wy voortuaren moghen.

26. *Ranf.*

Dit is we
becom een
wtuacht.

Op uwe vrage/ bekēnē wy/ dat die Gude/ de salicheyt
en het eewich leuē vcregen hebbē/ door tgelouue/ doch
sans hebbē sy alleē Christi inder belofte van verre gesien.
Ghy

Des V. Artijckels.

Ghelijck dat Cap. totten heb. int. 11. daeruan getuycht,

27. Datbenus.

Andwoorde. Wy hebben ons aangebode/en doet ooc noch/op dat 11. Ca. tottē heb. genoegsaē te antwoorde: Maer toy bidden hier om een rechtsinnighe antwoorde die niet herwaerts/en ginswaerts en cā geduydet werdt. Raemlich: Of de geloouige int Oude Testament/inder daet ende waerheyt/vergeuinge der sonden gehad heb bē/ende den 13. Seest/of te niet: Item: Of sy/so haest als sy ghestozuen syn in hare sielen/terstont/metter daet/de salicheyt vercregen hebben/ofte niet: Dat is rondt ghe noech ghevoecht.

28. Zuleger totten Mannen.

Ghy hebt nu goet te andwoorden: Segt nu u verstant rondt wt/so weten sy/watse bewijisen sullen.

29 Rauf.

Wy vragen: Of ghy gelooft/dat de Oude die genoeg doeninge Christi/inder daet vercregen hebben/ofte maer door het gelooue: Want wy gelooue oock (gelijck nu dicmael verhaelt is) dat sy vergeuinge harer sonden/en die salicheyt ghehadt hebben door het ghelooue.

30 Zuleger.

Terstont na haren afsteruen?

31 Rauf.

Maer alleen int gelooue/niet metter daet. Wy en verstaen niet/wat sy met dien woorde (metter daet) meynē.

Hier coft hare meyninge van de Salicheyt der Oude wa deren int licht

32. Datbenus.

Dat en is gheen andwoorde. Indien dat het de Man nē niet met ons houdē: datse maer recht wt seē seggē. Als dā staetet ons toe/ons Ja/met Godes Woort te bewijisen.

33. Zuleger.

Ruff houdt

Houdt eē weynich stille. Sy makē een onderschept tusschē met der daet/ende dooz tgelouue/Daer moet een gelijck verstant zyn: Wat ver staet ghy dooz dat woordelē (met der daet:)

34. Thibold.

In den de
Oude va-
de boorde
toecome
Christi in
der daer
met sloet
zyn / so zyn
se dan so
lange ons
deto nu/
en onghes-
nade wa-
des gheles-
ghen.

Wy verstaen dat woordelē (metter Daet) als of Christ liden geschiet ware. Daerop ich voorhenē gezoacht hebbe/ of uwe bekentenisse is/ datse dooz Christum verzoent ende verlost zyn gheworden/ eer dan hy is mensch geworden: Dat en gelouue wy niet: Maer inder hopeninge gelijck voorhenen verhaelt is.

35. Zuleger tot Datbeno.

Ku segt wat ghy ghelooft.

36. Datbenus.

Wy willen ons ront wt verclaren/ dat Christus inder daet / in synen Persoon/ maer eenmael gheleden heeft: Naemlic/ na dat hy ter tijt des Keyfers Augusti/ toedat hem in Juda een warachtich mensch is ghebooren geworden. Radien hy / wat hem opgheleghet was/ gheedaen hadde/ heeft hy zyn ghehoorzaamheyt / volbroecht/ als hy eenmael onder Pontio Pilato/ ghecruyst ende gestoruen is. Maer wy seggen daerbeneuen, dat de cracht ende werkinghe der ghehoorzaamheyt / des liden ende steruens/ onses heeren Jesu Christi/ niet ghebonden is alleen aen dien tijdt/ daerin dat liden ende gheschiet is: Maer datse haer wt strecht tot den beginne der werlt / ghelijckse haer oock noch heden/ daer se strecht tot op het eynde der werlt / om warachtich / ende inder daet salich te maken / allen dien / welke voor tijts / op dat toecomsich liden Christi / haer betrouwen gestelt hebben/ ende die/ ooc nu ende toecomsich/ haer betrouwen stellen ende noch stellen sullen / op dat geschiede liden/ ende steruen Jesu Christi. Deromleue hier wt blijcht / waer in wy ende de Mannen onrechtich zyn: So bidden wy/ dat wy hen mogen vragē

Hoe sich
die cracht
des liden
Christi
recht tot
op begin
sel 6 werlt
het act. 4
Quest. 27.
en act. 16.
Quest. 17.
ca. 24.

Des V. Artijckels

265.

bande nauolghende stucken / onser bewijfeden: Op dat wy hoozen / wat sy voor der daer in willen aenuechten / oft verlooehenen / ende dat wy sulchs ordentlick / nae malcanderen tot Godes Woorz moghen bewijfen. Der haluen bragē wy: Of die Gude / eenerley Woorz Godes en Artijckelen des geloofs / met ons gehadt hebbe / en wy met hen / ofte niet?

37. Rauf.

Wy bekennen cortelick / dat sich dat liden Christi / dooc op die Gude ghestreckt: ende dat sy dooz het ghelooue / vergheuinghe der sonden daer dooz vercreghen hebbe / gelijck wy ons dan dat 11. Cappittel tot den hebreen in spuen rechten verstande altyt willen voorbehouden of wegbedinght hebben. Maer dat die Gude / en de Artijckelen des gheloofs inden Prophten / ende inder Schrift (ghelijck Iesmael daer wt betuycht is) ghehadt hebben / dat gheloouē wy oock. Maer dat ghy daer by aenghehanghen hebt (eenerley Woorz Godes) daer of hebben wy voorhenen bekendt dat wy niet connen verwillighen / met haren insettinghen / wat daer in der Verre Christi / contrarie is: Sonderlick Mathei int 5. Cappittel.

Hoe der / met Thiebold cuncten comt. Siet boue Questie 34 De wede doopers meyne dat de Gude vaders wel met ons eenerley ghelooue hebben / maer niet eenerley woort Godes / daer toch openbaer is / dat gelouue wt den gheboorte des woort Godes comt. Dje wede doopers syn malcanderen cōtra rie.

38. Datbenus.

Dat zijn vergheeffsche woorden / daermede wy opghelouden worden / ende en connē niet sien / hoe dese leste woorden / met Thiebolds woorden ouereen stemmen. Want Thiebold heeft aldererf bekent ende gesecht / dat sy dooz Christum versoent / ende verlost zijn gheworden / eer dat hy mensch gheworden zy: Dat en ghelouuen wy niet / maer inder hopeninghe. Maer nu heeft Iauf ghesegt / dat hem dat liden Christi / oock gestreckt hebbe tot op de Gude. Also dat wy niet en weten / welcker meyninghe van desen twee, dat ghy toestaet. Darromme eer dat wy op desen Artijckel yet anders woorden / begheren wy dat ghy v onder malcanderen vergelijcht / ofte vereenicht / ende daerna wat

A v bestan

bestandichs/bekent/met Ja ofte neen. Aengaende dat
11. Cap. totten hebzeen/wy zyn bereypt dat te verclaren:
Maer wy biddē allez/dat wy niet vergeeffche wracluch-
ten oft omloopingen/niet opghhouden en worden.

39. Thiebold

Heb. 11. 39.
40.

Ighene dat Kauf aenghetogen heeft/ dat en heeft hy
ooch niet anders ghemeynt/dan inder hopeninghe daer
op hy dat 11. Cap. totten hebzeen hem wtghescheyden
of wt behouden heeft/ dat also luydt: Dese alle hebben
door het Selooue ghetuyghenisse ghecreghen/en de be-
lofte niet ontfangen/ daerom dat God wat beters voor
ons voorzien heeft/op dat sy sonder ons/niet volcomē ge-
maecht en worden. Van daer come ick nu voozder tot
ter vclaringe mynder vooriger redē. Den Apoffel ver-
haelt ooch tot den hebzeen int 9. Cap. vanden Gode
Christi: Die hem seluen onstraffelick door den eeuwige
Gest Godes geoffert heeft/sal onse conscientien roym-
ghen vande doode wercken/ om den leuenden God te
dienen. En daer om is hy ooc een Middelaer des nieu-
wen Testaments/op dat/na dat de doodt geschiet ware/
tot verlossinge vanden ouertredingen/ die onder het eer-
ste Testament ware/die belofte ontfanghen souden/ die
daer beroepen zyn totter ewigher Erffnisse etc.
Daer verstaen wy hoe verre dat haer de belofte in het
Oude Testament gestrecht heeft/ dat wy nu alle niet mal
canderen in Christo versoent zyn.

Die vrage
en is niet
vander be-
loften/
maer vād
kracht des
ijdens en
Germens
Christi.

40. Datbennus

Antwoorde: wy hebbē hare meyninge/en haer vhael
de getuygenissen/dese Puncte aengaende/wel verstaen.
Verhaluen so varen wy voort ende vragen: Of wy inden
nieuwen Testamente een ander Woort/oste Veere/ende
Artijckelen des Gheloofs/ende des Christelicken waer-
dels/hebben/dan de Oude vaders ghehadt hebben. De
Minnen sullen hen weten indachtich te maken / wat sy
in desen deele verwillich hebben / eermē den andere Artijckel

tijckel heeft beginnen te verclaren. En aengheffen dat wy nu dickmaels de Ceremonien ende Schaduwen der Wet! Soe dat Politisch of borghelick Regiment des volcs Israels inden Lande Canaan wtgedingt/ ofte voorwbe sprokē hebbē/ en daer vencuē ons aengheboden (geijck wy oock noch doer) op dat 5. Cap. Mathei/ ghinocchsaem te antwozde: Daer en bouen oock na noodtdrust te verclaren/watse vanden Pandt ende Woecker voortgebracht hebben: (want wy en begherren niet anders/dan dat wy ordentlick daer toe mochten comen) So connen hen de Mannen op deser vraghe lichtelick ontslyten/ende een recht sinnighe antwoorde gheuen.

41. Rauf.

Wy antwozde/op uwe vrage: Dat by de Oude Patriarchē (eer sy die Politische Ordeninge/diese int landt Canaan ghehadt hebbē) voorhenen/ strydt/ Crich/ende bloet vergieten/voor de Wet / zy gewesen: Het welck wy nu bekennē / dat inder Keercken Christi niet zyn soude.

42. Zuleger.

Maer dat en is de vraghe niet. Ghy moet op de vraghe antwozden.

43. Rauf.

Wat is dan de vraghe?

44. Zuleger.

Laetse u wt den Protocolle / weder voorlesen / op dat ghy siet/ dat wy oorsake daertoe hebben. Wy willen u des Daltz Graue schryuen voorlesen/ van deser Disputatie: den 5. Juny wtghegaen. Ende het is ghelesen door den heere Zuleger

Woorlesse
ge des
Schrijfs
onics Gen
uadichstem
heeren.

(Zuleger tot den Mannen.)

Verhaluen wilt u na inhoudt des schryuens/ beclijthghen / ronde oprechte ende recht sinnighe antwoorde op hare

op hare vraghen te geuen/ende dies gbelijcken wederom tot dander partije. Wat dan vergeleken ende verwillicht is/ dat blijft. Van het gene datter ouerich is/ moetmen maekenderen wt Godes Woort berichten. etc.

45. De Schoutbet van altzey

Dat mandact vermach oock wordruckelich/datmen op elcken Artijckel ende punct ront ende claer soude andt woorzen: Dat en is van v Mannen / noch noyt geschiet/ noch wy en hebbens oock noyt/van v connen cryghen.

46. Zuleger.

Ghy en sult niet begrepen werden: of in gheen sojge staen. Mengaende het Geleyde/daer van hebbē wy oock schryuen/wy willent v daerna voor houden.

Salmen v de vraghe wederom voorlesen?

47. Rauf.

Alders
clagen sy
om der
lācheyt en
hier begre
ten sy int
lange ver
claert te
hebben.

Wy willen op dit wat andt woorzen. Wy waren te vreden/wanneer ons elcken Artijckel int lange/van hē verclaret werde/hoe sy hen houden int gheb; wyck hāder Viercken/ooch watse daer in geloouen/en hoe sy daer na wandelen. So condemen daerenteghen wederom doen/hoe wyt houden/ende gheloouen. Maar als wy also met vele vraghen omghevoert werden/so besorgten wy ons(ouermits dat wy hē te slecht syn) dat wy mocht ten achterhaelt wer dē. Daerom begeeren wy dan dat sy den Artijckel/diemen voormeent eerstinael g enochtsaem verclaren: Ende watmen hen tot beteren ver staende daerin vraghen sal/datse ons dat selue berichten.

48. Dat henus.

Antwoorde coztelick. Indien dat de Mannen hekten nen/datse niet ghenoechsaem en weten/hoe wy de Artijckelen der Christelicker Leere geloouen/en verclare: thoo nen sy/hoe onbillich sy handelē/daerin datse hen van onsen gemeynten affscheyden/ende onse Leere verdoemen/die sy toch niet en verstaen.

Ten an

Des V. Artijckels.

269

Ten anderen. Aengaende de bekentnisse / in allen
 Punten / die hebben wy rondt ghedaen / gelijk wy ooc
 boosder doen willen / door Godes Genade. Maer dat
 wy van hen noch noyt gheen rechtsinnighe bekentenis
 se hebben commen crigen / sulcks bewijst dat Protocol. Doorsake
 waerom
 wy bedw
 gen zyn
 hen te v
 ghen.
 Daer wt het oock gecomen is / dat wy hen niet vragen /
 die nochtans nootwendich geweest zyn / in eeniger wijs
 eenighe bekentnisse hebben moeten wtperssen / dwelck
 niet gheschiet en ware / so verre als sy rechtsinnich be
 kendt hadden. handen ge
 looue
 Siet acti.
 4. Quelti. 6
 en. 24.
 Item acti
 5. Quelt. 4.
 Derhaluen bidden wy / datse eens wat
 totter saken doen willen / ende hierop antwoorde: Of wy
 inden nieuwē Testamente een ander Leere hebben / van
 der salicheyt des menschen / dan die Oude vaders inder
 Prophetischer Schrift / gehadt hebben / ofte niet? Wy
 bekennen rondt / dat de Leere vander salicheyt / ende Ar
 tijckelen des Seloofs inden Ouden ende Nieuwen Tes
 tamente / een Leere / Woort / en Ghelooue zy. Aengaen
 de dat leuen / wy doe noch eens dese ronde bekentnisse /
 dat inden nieuwen Testamente (den wandel aengaende)
 niet van ons Christen gevoordert noch geheyscht wert /
 dat ooc niet indē ouden Testamente / vanden geloouigen
 is gevoordert gewoorden. Wy en connens niet ronder
 of platter bekennē. Datse nu ooc hare bekentnisse / van
 beppen stucken / doen.

49. De Schoutbet Van Altzey.

So gaet oock vort te wercke / ghelijckuen tegen v ges
 gaen is: so coemtmen voort.

50. Zuleger.

Iffer een ander leere / vanden gelooue / ende een ander
 vanden wandel / so segget: het moet onderscheydelick
 gehandelt zyn.

51. Rauf.

Wy bekennen / dat de Oude Vaders / inde 12. Artijc
 kelē des Seloofs euen dat selue betuycht en bekent heb
 ben / dat wy oock gheloouen. Maer aengaende dē wā
 del en

Matth. 5.

del en stemmē wy niet met v. Die oor/sake wille wy v ten
deele lesen: Sy is euen dat ghansehe Cap. Matth. int 5.
Ghy hebt gehoort &c. Item ghy sult uwen Raessen lief
hebben/ ende uwen Vyant haren &c.

52. Datbenus.

Doorder vragē wy/ angaende onse bewijfcedē/ die wy
heden gestelt hebben: Of die oude/ ende wy eenerley be
lofte hebben/ vande vergeninge der sondē wt genadē/ of
te niet: Wy bekenne recht wt/ Ja. Begheerende dat
ghy v oock daer op verclaert.

53. Rauf.

Wy bekenne met hen/ oock eenerley vergeninge der
sonden/ wt ghenaden in Christo.

54. Datbenus.

Die Sub-
stantie/ en
waerheyt
aller Sa-
cramente
is in Jhesu
Christo.

Woord: Of wy/ en de Oude eenerley Sacramentē (an-
gaende de waerheyt en substantie/ welke is Jhesus Chri-
stus/ daerop alle Sacramentē wijzen) hebben/ ofte niet.
Wy bekenne recht wt/ Ja. Want oft schoon die Cere-
monien ongelijck zyn/ so is nochtans dat wesen/ ende de
substantie aller Sacramenten een. Daer op begheeren
wy oock hare bekentenisse.

Ende op dat ons de Mannen dies te beter verstaē/ ver-
clare wy/ hoe wy dat woordke (Wesen oft Substantie)
verstaen: Naemlich also: Dat alle Sacramenten ons op
Christum wijzen/ beduyden/ verclaren/ leeren/ verfeere
ende verseghelen ons/ dat alle Sondtgenooten Godes/
in beyde Testamenten/ wt ghenaden hebben verghe-
uinghe der sonden door Jhesum Christum/ waerachtighe
gherechtigheyt/ den h. Gheest/ en dat ewige Leuen. En
werden oock door het ghebruyck der seluer in beyde
Testamenten/ tot alle Godsalicheydt vermaent. Wy
bidde ooc/ dat hen de Mannē hier in rondt wille belare

55. Thiebold.

So verre hare Sacramenten met den nieuwen Testa-
mente

mente ouereen coemen/ op dat den nieuwen Testamente
geen afzuecke en geschiede/ so willen wyt laten bliuen/
ende bekennen met v.

56. *Dathenus.*

Dat en is noch antwoorde / noch ooc geē bekētenisse,
Wy segghen wt ghen omen de Ceremonien. (Zuleger
seyde blaert hen dat woordē Ceremonie) ofte wtwen
dighē teckenē/ inder bediedinghe/ leere/ troost/ versē
ghelunghe der ghenaden Godes/ vermaninghe tot God
salicheyt/ dat die Sacramenten (seggich) beyder Testa-
menten doorgaens/ oft in alles eenerley zyn. Indien de
Mannen yet meer hebben/ daerin sy vermeynen / dat se
onghelijck zyn/ dat moghen sy te kennen gheuen. Maer
op dat se niets hadden / dat hen verstricke oft verwerre/
so willen wy hen ten besten/ noch geern dit onderscheyt
daer toe settē: Naemlick/ dat de Sacramenten des Oude
den Testaments/ op de toecomstige ghehoorsaemheyt/
lijden/ ende steruen Christi gheduydet hebben. Maer
de Sacramenten des Nieuwen Testaments / wijsen ons
op de ghehoorsaemheyt Christi/ ende zyn lijdē en steruē
die nu geschiet zyn. Maer nochtans blijft eenerley
ghe der seluer/ eenerley vergeuinge der sondē/ en versegelū
ghe der seluer: Ick en weet niet/ hoe ick heller en claer
der segghen soude.

Alle Sa-
cramentē
zyn inder
substantiē
ende waer-
heyt eener-
ley.

57. *Rauf.*

Derwyle ghy gheseght hebt/ dat alle Sacramenten in
den nieuwen Testamente / op de ghehoorsaemheyt Chri-
sti duyden/ so zyn wy daerin te vrede/ en bekennen oock
Ja: so verre (ghelijck althit ondersproken is) der Veere
Christi/ gheenen afzueck en gheschiede.

Hoe desen
met de an-
dere ouer-
eencoemt.
siet hierna
Quest. 79

58. *De Schoubhet van Altzey.*

Hebt ghy inder Veere Christi/ yet/ dat daer teghen is?

59. *Rauf.*

Wy en wetens niet Joncker. Wy willen eerst hoo-
ren in den Artycckel.

Dathenus

60. *Datbenus.*

Dat is euen so vele ghesegt/ als Ja/ ende Neen: sy zyn eens ende niet eens. Want so ghy van herten bekent datse eens zyn/ gelijk dan v Ja woort: met hem bringht wat behoest ghy daeraen te hangen (So verre?) Daerentegen begeeren wy: dat ghy verclaren wilt/ hoe verre datse onghelÿck zyn. Want wy en weten gheen onghelÿckheyt/ sonder alleen die /die wy nu verclaert hebben.

61. *Zuleger.*

Weet ghy eenighe onghelÿckheyt behaluen die/ welke nu aenghewesen is. So geuet te kennen.

62. *Datbenus.*

So en hebben wy niet alleen vanden Sacramenten/ des nieuwen Testamēts gesproken/ maer van allen/ ooc inden ouden Testamente.

63. *Rauf.*

Dit heeft ons gehindert /datmen de Besnydinge int oude Testament /wilt verghelÿcken/ met den Doop/ int nieuwe Testament.

64. *Datbenus.*

So bekent dan / datse onghelÿck zyn inder substantien/ so weten wy/waer aen wy zyn.

65. *Rauf.*

Die oude hebben een beuel ghehad: de kinderen ten achsten dage te besnyden: so hebben wy in Christo een beuel/dat die sullen ghedoopt werden/die dat Euangelium gheleert hebben/ende tselue geloouen. So ghy nu condit bekennen/dat dese twee beuelen eens zyn/dat moghen wy hoorzen.

66. *Datbenus.*

Antwoorde. Wat ghy vooz een beuel hebt/ ofte niet dat sal hem indē twaelfden Artÿckel (daer vande kinderen Doop gehādelt sal werdē) wel beuindē. Maer of ghy vooz

Des V. Artijckels.

273.

door contrarie beuelen / ende also de Sacramenten des Ouden ende Nieuwen Testaments / inder Substantie ende waerheyt / niet eenerley / houdt: Daer op begheeren wy noch een rechtsinnighe andtwoorde. Het is te verwonderen / dat ghy inden grondt Reen houdt / ende en dooft nochtans sulcks niet vry wt segghen.

67. Rauf.

Wy bekenen / gelijk de kindere int Oude Testamēt door de Besnydinge int Verbont Abrahams zyn ingheleyt: Also geloouen wy oock / dat wy door het Ghelouue / ende de gehoozfacmheyt / door dē Doop int Verbont Jesu Christi ingheleyt werden.

68. Datheenus.

Antwoorde. Dese andtwoorde laten wy also staen / tot op synen tijdt / sy sal ons noch dienen. Maer die vraghe en is hier niet / vanden kinderen / of vanden volwasene: Maer / Of de Sacramentē des Ouden ende nieuwē Testaments / inden gront en inder waerheyt / ende inder substantie eenerley zyn / ofte niet? Wy bidden noch een mael om eē antwoorde / op dese vrage: Ofte indie dat de Namen noch Ja / noch Reen seggen willen / datse sulcx te kennen ghyuen.

69. Zuleger.

De vraghe en is niet vanden wterlicken Ceremonien ende circumstantiē of omstandicheden. Maer vanden wesen / ende der waerheyt. Gheeft daerop een antwoorde.

70. Peter Scherer.

Tghebreck is daer in / dat wy malcanderen niet en verstaen: Dewyle de Puncten / alle te samen ghevat of begrepen zyn. So hebt ghy ons toch wel verstaen / dat wy een onghelijckheyt hebben / als naemlick / aengaende de Besnydinge en dē Doop / daerom wyt niet alle eēhelich of gelijkformich connē bekenē. Daerō biddē wy dat ghyt ons wilt vclaren / coemt v verstandt met den on

Hoe desen met synen metgeselē ouer een come. Siet bouē Quest. 57

S sen

Protocol.

sen ouer een so comen wy met cortē woordē antwoorde.

71. *Dathenus,*

Antwoorde. Onse antwoorde is dat wy alhier met de
woordē (Sacramentē) niet en verstaē/allerley offeran-
den des Ouden Testaments/offe schoon/hare waerheyt
ende wesen/ooch in de Offerande Jesu Christi hebben.
Maer wy spreken vande Besnydinge ende van het Paes-
schlam int oude Testament/ende vandē Doop/ende het
heyligh Nuotmael in het Nieuwe Testament. En vragē
daerop: Of dese vier inder substantie ende waerheyt
lijck bouen int langhe verclaert is) eenerley zyn/ofte niet
Wy seggen Ja.

72. *Thiebold.*

Wengaende de Besnydinge in het oude Testament/
die houden wy voor een bediedinghe tot op Christusum/
Dat wy weten/wat het voor een besnydinghe gheweest
is/ende wat sy aenghewesen heeft/Gelijck totten Colof-
sensen int 2. gheschreuen staet. Item van het Paesch-
lam/dat het een figuree geweest is/des rechten Paesch-
lams/welcke is Christus. Dā het beuel des Doops/des
nieuwen Testamēts/hoe hy van Christo beuolē is hebt
gy gesegt/datmen dien indē 12. Artijckel verclare soude.
Het heyligh Nuontmael sal ooch in syn plaetse verclare
worden. Wāt het ghene is figuerlick geweest/Maer
Christus heeft ons dat wt druckelick beuolen.

73. *Zuleger*

Antwoort rondt op de vragē: Men weet wel welcker
ley de Sacramentē des Ouden ende Nieuwē Testamēts
gheweest zyn. Die vraghe is: Of sy inden grondt ende
waerheyt eens zyn/ofte niet?

74. *Dathenus,*

Wemyl syt/inden gront daer voor houden/dat de voor-
genoemde Sacramentē niet eenerley en zyn/gelijck dat
wt de veel voudige ende lanckduerige beraets laegringe
lijcht.

Des V. Arttyckels.

275

blischt: Waerom beswaeren sy hen/dat selue recht wt te
bekennen/dat sy in haren herten ghelooouen:

75. *Ausstatt Haberman.*

Ten is maer om het verstant/dat wy malcanderē niet
en verstaen / ende nochtans haer verstandt/ niet en
verachten/ gelyck voorhenen gesegt is. En ick hope/wy
willen v naden eten een Bekentenisse doen.

76. *Dathenus.*

Wy hebben ons/also verclaert/dat ghy wel cont Ja/
ofte Neen seggen. Ende ghy hebt voorhenen geweten
wat ghy van desen Arttyckel houdt / eer ghy tot desen
gespreke verschenē zyt/dewyle gy Leeraers zyt. Verhal
uen biddē wy noch eenmael/om een richtige antwoorde

77. *Zuleger.*

Verclaert v nu/na Middach houdt gy ons anders we
derom een vre op.

78. *De Schoutbet*

Daert voort/de wyle dat ghy daeraen zyt.

79. *Rauf.*

Radien dat de Arttyckelen voorhenen gedeeyt zyn/en
datse nu in malcanderen ghevoert ende getoghen wor
den/so begheeren wy datmen by elcken Arttyckel dessel
uen verclaringhe doe/ Ende wy begeeren datmen ons/
in gheen pertyckel en bringhe.

80. *Dathenus.*

Of de kinderen gedoopt sullen zyn ofte niet/dat is ee
nen besonderen Arttyckel. Item wat oock eygentlick
ende in spetie vanden Vuondtmael te houdē zy/is eenen
besonderen Arttyckel/dat gestaē wy. Maer dewyle wy
nu/inden Arttyckel vander Kercken zyn/ ende datter
toch gheen Kercke zyn can sonder Woort/ende Sacra
menten: So eyscht die noodt drust /dat wy ditmael/
soo vele int ghemeyne vanden Sacramenten bekennen:

S ij Of die

of die Sacramenten inden Guden Testamente/ en die
 inden Nieuwen/inden grondt/waerheyt/ende Substan-
 tie eenerley zyn/ofte niet? Want hoe connen wy anders
 den Artijckel (of die geloouighe int Gude ende nieuwe
 Testament/ een Ghemeynte Godes zyn) eyndelick wt
 voeren of af handelen? Wy biddē noch eens/om een op-
 rechte Antwoorde. Paulus seght wt David 2. Cor. 4.
 Ick Ghelooue daerom spreke ick. So gheloouen wy
 oock/daerom spreken wy oock. Indien de Mannen in
 dit Punct een gelooue hebben/dat niet Ja/ en Neen is
 datse dan oock spreken.

81. Zuleger.

Segghet/ghelijck ghyt int herte hebt.

82. Rauf.

Wy bekennen de Sacramenten voor eenerley/so ver-
 re als yegelijk in synder plaetse/ende in syn beuel (daer
 henen/het tot syner tijdt gedient heeft/ende noch dient/
 inder schaduwē ofte volcomenheyt) niets af ghebroken
 wert.

83. Datbenus.

De Mannen sullen beuinden /dat wy niet en begere
 te verrucken oft te verachten/teghen Godes Woord
 ende beuel: Daerom zyn wy niet harer antwoorde te
 vrede. Daer is noch een Punctke ouerich/dat niet strij-
 dich is/op dat wy daerna totter bewijsinghe comen.

Ten lesten vraghen wy: Of die Gude ende wy/eener-
 ley belofte hebben/ vander opstandinge des vleeschs/en
 vanden eeuwighen leuen? Wy bekennen rondt Ja.

84. Thiebold

Wy latent by den voorzighen bliuen: Datmen daer
 van handele/ wannecrimen tot den Artijckel vander op-
 standighe coemt.

85. Rauf.

Sy hebben euen een salicheyt/ghelijck wy. Zulegher

Des V. Artijckels

277

De vrage en is niet vander belofte/hoe die gheschiet/
maer int ghemeyne/ van desen ofte eenen anderen vles-
sche:

86. Zuleger.

Wy bekennen/ Ja.

87. Thiebold.

SEVENTIENDE GESPREC
ofte actie, den Vi. Iuny, naer
middach ten 2. vzen.

1. Zuleger

Nadien dat v heden vermeldet is/ dat wy oock Act. 17.
solutie vanden Paltz Graue ontfangen hebben/vā
het twijffelachtich Punct int Mandaet/(so veel dat Ge-
leyde belanght) dat het also te verstaen zy/ghelijck v lest
is verclaert gheworden: Raemliück dat het 14. daghen
voor het ghespreck (ende so langhe het ghespreck duert)
ende .14. daghen/daer na/ dueren sal. So hebben wy
dies haluen schryuen van Paltz ontfanghen/ dat sal v tot
meerder sekerheyt voor ghelesen worden.

2. Thieboldt.

Wy en twijfelen daer aen niet.

3. Dathenus.

Gheliefde Mannen/ wy hebben heden so veel vernomen/op dat onse Auytredē bestae/ (daer door wy bewese hebben/dat de ghelooighe beyde int Oude ende nieuwe Testament een volck/ en een ghemeynte Godes zijn) dat ons toestaet dit stuck/ met Godes woort te beuestighen.

Ten eersten/ dat de Oude Vaders/ eer en voor dē tijdt dat de ewige Sone Godes menschelike Natuere ange
S ij nomem

nomen heeft) inder daedt ende waerheyt/vercrege heb-
ben/vergheuinghe der sonden/ende de salicheyt der ziele-
len. Daerop dat 11. Cap. totten hebrezen van ons sal over-
claert werden.

Ten anderen/dat de leere vandē Christelicken wandel
euen so wel inden ouden Testamente / als inden nieuwen
Testamente beschreuen ende geleert zy geworden. Daer-
op wy dat 5. Cap. Mathei sullen verclaren. Ende daer-
beneuen bethoonen/hoe die inreden der Mannen vanden
Pant ende Woeker Deu. 23. ende 24. ontinocht oft ont-
bonden werdden. Dat willen wy nu also doen nu
Godes Woort.

2. Pet. 1. 8
Danbe sa-
licheyt der
ouderdags
voor de
toecomste
Christi.

Die eerste
bewysrede
dese be-
wysrede. 1
blyft onbe-
antwoort
Gen. 15.
Rom. 4.
Hebr. 11

Ende ten eersten. Angaende de salicheyt der ouden
vaderē/int oude Testamēt/leggen wij dese gront: 1. Pet
1. segt hy also: hy spreekt van Jesu Christo/segghende.
Welcken ghy niet ghesien en nochtans lief hebt/en aen
hem geloofst/hoewel ghy hem niet en siet: Daerō suldy v
verblyden met onwtsprekelicker en heerlicher vruede/
en het eynde uues geloofs daer van brengen/Naemlich
de salicheyt der zielen. Daer wt besluyten wy also: Wie
dat waerachtich rechtueerdichmakende ghelooue heeft/
die bringt oock de vrucht des geloofs daervan /welcke
is de salicheyt der Zielen. De ghelououghe des ouden
Testaments hebben dat waerachtich rechtueerdichmake
de ghelooue gehad / gelijckmen sien mach Gen. 15. Rom
4. heb. 11. Daerwt volcht / datse oock de vrucht des ge-
loofs(welcke is de salicheyt der zielen)daervan gebracht
hebben: Anders moeste daer tweederley ghelooue zyn/
Deen/dat de vrucht des geloofs terstont vercrege: Ende
een ander dat de vrucht des gheloofs alder eerst/ na som-
mige Duyzent Jaeren vercrege. Dwelck niet zyn en
can: Dewyle dat den Propheet Abacuck int Oude Te-
stament leert: Dat de rechtueerdighe wt synen gheloo-
ue leeft. So volgt /dat dese onse bewysreden bestaet/en-
de dat die Oude Vaders doen ter tijdt/so wel als wy nu/
haerer zielen salicheyt/daervan ghebracht hebben. Men
ghesien dat / gelijck het ghelooue/die cracht des Ihdens
Christi(dwelck voor vyftien hondert Jaeren gheschiet
is) ons

ons teghenwoordich stelt: Also heeft doech het ghe-
 looue hen die cracht des toecomstighen ljdens Christi/
 als teghenwoordich voor ooghen ghestelt. Daerom en
 isser niet ghesegt Genesis 15: Abraham heeft gheloofst/
 ende heeft hope ghecreghen/dat hy rechtueerdich soude
 werden. Maer daer staet euen dat wederspel: Naem-
 lich also: Abraham heeft gheloofst/ende het is hem tot
 gherechticheyt aherkent. Daertoe dient oock dat de
 Propheet Esa. int 43 Cappittel segt: Ich verdelge u
 we ouertredinghe om mynent wille/ende ghedencke u
 wer sonden niet. Ende David segt Psal. 85: Die ghy de
 misdaet voormaels uwen Volcke ver gheuen hebt/ ende
 alle hare sonden bedeckt. Ende inden 103. Psalm segt
 hy: So verve het Oosten vande Westen staet/ so laet hy
 onse ouertredinghe van ons zyn: ghelijck hem een vader
 ontfermt/ouer syn kinderen/also ontfermt hem de hee-
 re/ouer die hem vreesē ꝛc. Den gātichen Psalm is vol.
 Dit is dat Esaias int lange leert int 53. Cappittel. Daer
 hy niet allen bewesen heeft dat dat liden ende steruen
 Christi nader historie toecoemstich was/ Maer hy leert
 oock dat de cracht ende werkinghe des toecoemstigen
 ljdens ende steruens Christi/ hen door het ghelooue te-
 ghenwoordich was. Daerom segt hy oock: Doozwaez
 hy droech onse krankheydt/ende loedt op hem onse smer-
 ten. Ende daerna: Maer hy is om onser misdaet wil-
 le verwondet/ende om onser sondē wille geslagen/ Die
 straffe licht op hem/ op dat wy vrede hadden. Ende
 door zyn wondē zyn wy genesē. En wederō: Doen hy
 ghesraft ende gemartert wert/ en dede hy synē mondt
 niet open/ ghelijck een lam/dat totter slachtbancke ghe-
 leyt wort/ende ghelijck een schaep/dat stom staet/ voor
 synen scheerder/ende synen mont niet op en doet ꝛc. In
 welken Cappittel Esaias leert: Oft schoon dat liden
 Christi niet der daet noch niet volbracht en was/ dat
 nchtans de cracht des ljdens Christi/ter salicheyt/hen
 teghenwoordich was. Dit is dat inder Openbaringe
 int 13. Cappittel gheleert werdt/ daer ghesegt werdt:
 Dat dat lammeke vandē beghin der Werlt geslachtet
 S iij geweest

Siet hier
 van acti. 4
 One sti. 23
 Acti. 16
 Quelt. 12
 2436
 Gen. 15. 6.

Esa. 43. 25

10 sal. 85. 3
 Ps. 103. 12
 Die crachte
 des gehoort
 saemheyt
 Christi/
 is. de Ous
 de Waderā
 door het
 ghelooue
 tegewoor-
 dich ghes-
 weed.
 Esa. 53.

gheweest is. Ende totten hebzeen int 13. Capittel. dat
 Heb. 13. 8. Iesus Christus gisteren ende heden / ende in eeuwichheit
 10 Gal. 1. 10. 4 de selue 37. Itē Psal. 110. Dat hy eē eewich Priester is
 na der ordeninge Melchisedech. Is hy een eeuwich of
 ter / So is oock de cracht syns Pnesterdoms eeuwich of
 schoō die Offerande / op eenē sekerē tijdt (die Godt daer
 toe bestelt hadde) geschiet is. Dat is den eersten grōdt
 die wy leggen / om daer mede te bewijzen dat die Oude
 Vaders int oude Testament / wt genaden / so wel als wy
 inder daet ende inder waerheyt / ende niet inder hopen
 ninghe / vercreghen hebben / vergheuinghe der sonden /
 en de salicheyt haerz zielen. Hier op willen wy de me
 ninghe der Mannen hooren. En indien sy niets voor
 en bzinghen / so willen wy volghens / dat 11. Cap. totten
 hebzeen verclaren.

Hoe desen
 met d e
 anderen
 ouer een
 eemt.
 Siet bo.
 uē Act. 16

4. Rauf.

De weder
 doopers
 hebben s.
 claringhe
 int lāge be
 geert ghe
 lijk Actie
 15. Quēstie
 27. en Act
 16. Quēstie
 47.
 te sien is
 Welē in /
 klachter o.
 uer, hoe
 saluent
 maaken.
 dat per hē
 te passe
 17.

Wy bekennen oock / dat de ghelouige int Oude Tes
 tament / die na den Selooue ghestoruen zyn / offe schoō
 de belofte niet ontfanghen / maer die van verren ghesien
 hebben) ghelijckewel / door haer ghelouue / inder waer
 heyt / vercreghen hebben / vergheuinghe der sonden ende
 de eeuwighe salicheyt. Want sy saghen op den onseghel
 ren / als offe hem ghesien hadden. Daer om en wetten
 wy hen niets af te spreken / of te ontsegghe.

5. Rannich.

Derwile ick sie / dat ons Selooue / geen disputeren ge
 looue en is / daer wt ick ooc voozder mercke / dat noch he
 den / daechs / het dechfel vooz den ooghen is / waer Moyses
 gepredickt wert : En dat ick toch vanden voecht te huy
 delberch ben afgesonden / en vyz gelaten / om by dit ghe
 spreek te zyne / ende sie ooc dat dese myne Broeders / niet
 velen sprucekē ouerschuddet zynde / die selue niet genoch
 saem en beantwoorden / ende dat ick nochtans twel merck
 ke / wat in allē plaetsen daer onder verborzgen te / so dringht
 my de oorzake / wat daer toe te spreken. Daer hy in der
 eersten

eerster Epistel/den sprucke Petri verhaelt: Datse de salicheyt vercreghen hebben. Daer segt de Apostel also; Na welcher salicheyt ghevraecht ende ghesocht hebben/die vander toecomsstigher tijdt/op v geprophetceert hebben: Daerom en ist noch niet tegenwoordich gheweest/want het heeft op den toecomsstigen tijdt gedient/die in Christo volbracht is. Dat hy verhaelt/dat Abraham de belofte vercregen heeft (totten Rom.int derde Cap) De sprucke segt also: Dat hy niet getwifelt heeft/aende beloften/hoe wel syn lijf verstoruen was/so en twifelde hy nochtans niet:wat hy wiste/wat God beloeft hadde/dar conde hy houden/daerom en wast noch niet geschiet. Dat hy verhaelt wt den 103 Psalm: dat de k. David God ghedankt heeft/dat hy dickmael ghenadelick de sonde vergheeft/dat ghestaen wy oock: maer dat en is noch niet die wederberginghe/die doot Christum gheschieden soude. Want wy weten wel dat Godt totten Wolcke Israels seght: So dickmaels aise in dat huys roepen/dien synen name ghegheuen was/ende tot hem verhaelt de Propheet Esaias int 53. Cap. hadde geseggt dat dat Vanneke schön verwozgt was: dat en verstaech gansch also niet/ghelijck hyt verhaelt heeft. Want de Propheet spreekt: hy wordt sonder verthoenen wech genomen/dat en is niet te verstaene/dat het doen ter tijdt schön gheschied was. Dat hy segt totten hebreen int 13. hy is een hooghe Priester nader oedeninghe Melchisedech/dat gesta ick hē oock. Dat ampt des Priescedoms Melchisedechs/en was niet van synē Vader/steeds oft van syner Moeder/of van synen geslachte: Also is oock Christi ampt/hoe wel hyt inden nieuwen Testamente alder eerst beghonnen heeft/so en heeft het noch tans gheen beghinsei des leuens/noch eynde der dagen.

Dat hy voordere seght/Jesus Christus zy ghisteren/wilt in een wicheydt de selue. Daer wt hy beslypten wilt/als of hy dat ampt weterlicker wijse/gisteren oock ghedoert hadde/het welck woordcken (ghisteren) Ick

So verstaet

hy sonde
int 4legg
Kauf
heeft nu
terstone
eest ghe-
seghe
hy en
weet den
onden wa-
deren aen-
gaende de
Salicheyt
nietz afes-
saen oft
tont segge
ende de en
en weet
hen niet
toe te late
dit is hare
eentheyte
Dit en is
van ons
niet wt
sata maer
wt der op-
bacinghe
Joannis
aenghet
ghen.
Aerckel-
se hoe de
se verant
woordin
ghen sijn-
ten.
Dits een
openliche
verkeerin-
ghe onser
woorden
ghelyck
houen
Questie. 3.
te sien is.

verstaet op dat Oude Testament. Maer dat hy seght datse inder hope/met ons/als wy die teghenwoordich aen Christum gheloofst hebben/dat ghestaen wy. Maer dat hy soude de Christelicke Veere misgaeders allen leuen en wandel bewysen datse sulcks oock gebuycht hebben gelijck int nieuwe Testament/dat willen wy ons van hem laten b. wijsen.

Jeremi. 31. daer hy segt: Ick wil een nieu Verbondt maken/niet na dat voorzige verbondt /ende een nieu Testament niet na dat voorgaende Testament/na desen d'ghen:ende niet na het Verbondt dat ick met haer vaders ren maecte / doen ick haer handt greep / en leyde wt Egypten. Dat betuycht oock het Cap. tot. heb. 8. Dewijle het nu een nieu Testament is/ende oock een nieu Verbondt/so en ist den Guden niet in allen dinghen gelijck. Wat waert dat het eerste/hadde mogen volcomen worden. so waerder gheen plaetse tot een ander ghesocht wordē. Dat hy gisteren verhaelt heeft/vanden voortreffelichen Concilio/dwelck te Jerusalem gehouden is gewoorden/ende hen niets anders/opgelegd/dan dat ooc in het Oude Testament gheboden zy: dat bekennen wy / want sy sonden eenen Brief tot Antiochien aende Broeders/die se hen niet souden laten verwerren vanden ghenen/ende hen voorleiden/ dat sy haer moesten laten besnyden/en de Wet Moysis houden. Indien hy ons nu vande heere Christo/weder onder een ghelijcke Wet / ghelijck Moysis /achterwaert of te rugge wijsen wil/daer in wil ick hem niet na volghen/maer my/by dē nieuwen Testamentē houdē. Want Christus spreeckt Luc. int. 5. Cap. Niemandt isser die vanden ouden wijn drinckt/en wil ter stonde des nieuwen:want hy seght den ouden is milder. Daer s. hope ick/dat hy beter bewyisen sal/dat de Oude Kercke/en de Apostolische Kercke/een ghelijcke Wet/ghelijcke Veere/ghelijcke Sacramenten/ghelijck leuen en de wandel gehadt hebbe/ende oock noch hebben.

Antwoorde. Ick hebbe aengehoort/wat desen Man met groeten ijuer voort gebzacht heeft. Maer hoe ver standich dat hy in Godlike saken is / dat bzenghen syne woorden met haer. Maer ouermits dat syne antwoorde staufs antwoorde stracks contrarie is / so begeere ick te wetē/ eer ick daerop antwoorde/of hy alleen voor hem seluen/oste inden naem der ander Mannen spzeeckt/ of te niet:

7. Zuleger.

Verclaert v seluen Kammich.

8. Rauf.

Hy latent by onser naester antwoorde bliuen/eñ geslikt wy dock in allen dinghen/ althdt dat nieuwe Testament voor behouden hebben (dewelck sy ooc belseft hebben/datse daer in gansch niet begeeren te veranderen) also staen wy dock noch.

9. Zuleger.

Laet Kammich dock antwoorden. Kammich/wat segt gy daertoe: hebdt voor v alleen gedaen/of gesproken / oft inden naem der anderen?

10. Kammich.

Ick en ben niet vanden Wolcke / (vanden onsen) afgheordent of ghesonden/ Maer wt der gheuancknisse / vanden voogt. Ick en weet dock niet anders/dan dat wy een erley gelooue hebben. Maer dat hy segt / dat myn woorden staufs woorden stracks contrarie zyn/dat en gestaen wy hem niet: Want stauf heeft in synen woorden voor behouden of wtghenomen/dat leuen/ende den wandel/die tegen dat nieuwe Testament is: Ick en weet dock niet anders/dan dat myne Broeders/met desen mynen woorden (die ick verhaelt hebbe) wel te vreden zyn sullen.

II. Dathenus.

GOEDE/ende Gunstighe Heeren dewyle dat also
voor

door nieuwe inredinge/alle het gene/dat tot noch toe ge
handelt is/in twyffel gestelt is:ende dat wy niet en wete
met wien dat wy handelen/so is ons begeere dat wy ees
eygentlick weten mogen:of sy alle tsamē/tgene dat aan
nich (of hoe hy ghenaeamt is) woort ghebrocht heeft/woort
recht bekennen/oste niet:

Ten anderen/of sy lust hebben/ ende inder disputatie
(volgende het Mandaet myns Genadichsten Heeren)
willen voortuaren/oste niet:

Heb. 17.

Ten derden/of dat woort ghenomen Argument/ende
de verclaringhe des 13. Cap. totten hebreen/nu sal ons
derweghen ghelaten werden/ende dat het ghespreck als
so ordentlick voluoeret werde/op datter ordeninge ghe
houdē werde: Ick hope dat alle rechtuerstandige men
schen mercken en vernemen sullen/wat ordeninge dese
Mannē gebuycken. Wy syn bereypt/om te doen/watne
ons opleght: het 37/in het begommen ghespreck woort te
varen,oft desen Mannich terstont te antwoorden.

12. Zuleger.

Wen ghemerckt dat de sake ons/inde plaetse der C. 10.
Paltz beuolen is: So is ons bescheypt (angaende het woort
varen inden Colloquio) na inhoudt des Paltz. beuel/
dwelck heden ghelesen is. En dewyle (so vele het ander
Punct aengaet) des Paltz Mandaet inhoudt: dat eenen
soude spreken inden Naem van allen: Oste spreect en
nen/dat die ander dat beuestighen/oste verloochenen/
so sult ghy Mannen te kennen gheuen/of de meyn
ninghe Mannichs/ uwer aller meynninghe 37: Als
dan sal daer oock bescheydt ghegheuen werden/aen
gaende het derde Punct. Thiebald seght/wat u meyn
ninghe is.

13. Thiebald.

Wy en mercken niet/dat die woort dē/die hy gesproke
heeft/onse sake/(die wy heden bekent hebbe) omstootet.
Maer dat hy inder verclaringhe sommigher sprucken
aenighe

Des V. Artyckels:

285.

aenghetoghen heeft/daeraen hy (Datbenus) gheen ver-
noeghen heeft / so begheeren wy met hem (Rannich)
dat ghyt (Datbene) verandtvoort.

14. Datbenus.
So bekent ghy immers zyn meyninghe vooz recht?

15. Hans Buchel.
Dewijle datter so vele/ en menigerley/ dooz malcande
en ghetrocken ende ghesproken wert/ dat euenwel my/
oft enen anderen eenuoudighen mensche/ omnogelick
is/ in ghedachtenisse te behouden/ en datmē op alle din-
ghen/ niet en can van herten Ja/ ende Amen segghen/
eemen een dinck van herten betracht / ofte verstaet/
waer het henen wilt: Verhaluen bidde ick/ datmen my
onbegrepē late/ ende van my/ (ouer alle Artijckelen/ die
voozgelegt sijn) behoorzlicke reekenschap/ hoe icht geloo-
ue/ wil nemen oft ontfanghen/ tot syner tydt.

16. Zuleger.

Iffer yemant onder den hoop/diet anders houdt/ dau
hy (Rannich) die mach het te kennen gheuen.

17. Thiebold.

Wy beclaeghen ons schier alle te samen/ daer van/ dat
wy dooz de veelvoudighe redenen / die wy niet alf in
ghedachtenisse en connen behouden/ om het een na den
anderen te verandtvoorden/ dat indien deele/ ons oock
aenlicht: ende wouden oock gheerne Ja / ende Amen
seggen/ waert dat vanden eenen Artijckel na den ande-
ren/ mocht ghehandelt werden. Ende als wy meyn-
nen/ dat wy een dinck verandtvoordt hebben (so wyt
gheloost hebben) so coemmen voozder met anderen vras-
gben,

Woozhenē
hebbense
verclams-
ge int lan-
ge begeert
soomē siet
Actie 15.
Quest. 27
en Actie 16
Quest. 47.
nu bewa-
ten sy hen

18. Zuleger.

Wy houden onsseluen op: Op datter ordeninge ghe-
houden / ende die onozdentlicke dinghen afghesneden
werden

De Art.
is voorgele
te gewoort
den.

werden. So sullen de Kercken Dienaers vooztuaren
ende van Puncte tot Puncte bewijfen: Of de geloou-
ghe int oude Testament/met de geloouingen. Ic. Ist sake/
dat ghy (Mannen) hier na/in haer bewijsrede yet te strafte
weet/so suldy v tsamen bespreken / ende wt eenen monde
andwoorden.

19 De Schoubhet totten Mannen.

Men sal v vooztaen niet toelaten/also wt te loopen.

20. Tbiebold

Vermach dat Mandaet niet/Dat yemant wt den biss-
ters/ooch yet wat daertoe mach doen?

21. Zuleger

Ia het. Nochtans also/dat die ander seggē/dattet haer
meyninge zy/anders haddemen wel met 24 te doen. Wat
kannich voortghebzacht heeft/daerop sal noch antwoor-
de volghen.

22. Datbenus

Dat Mandaet en vermach gheensins / dat eenen die
van gheener ghemeynten afgesonden ofte verozdent is/
sonder beuel der bysitters/ alles onozdentlick sal vernē-
ghen. Op datter ordeninghe ghehouden werde / ende
dat de Mannen wt haven misverstande gheholpen
werden/ So bidden wy/ indien sy yet hebben / dat sy
kauffen willen te kennen gheuen / of yemanden verkie-
sen / anders en sullen wy nimmermeer ten eynde koe-
men.

Verclarin
ge des 11
Cap. tottē
Hebr. hoe
de Oudeba-
ders de be-
lofte niet
ontfangē/
en daeren-
tez hoeie
die ouerlan-
ghen heb-
ben.

Dewijle dat dan kauf bekent heeft/dat hy de Ouden
Vaders / inder verghewinghe der sonden / ende den re-
wigen Leue/niet en weet af te slaen/ oft te ontnemē/en
dat hem nochtans/dat 11. Cap totten heb. wat inden 10.
ghe ligt/so willen wy dat selue verclaren.
Int 12. Vers deses Cap. segt den Apostel: dese alle sijn
int gelooue/ende en hebben de belofte niet ontfangen et
Desgelijcken int 39. vers: Dese alle hebben de
gheleoue

Ghelooue getuygenisse gecregen / ende en hebbē de belof
te niet ontfangen: Maer daerentegē segt hy int 33 vers:
welcke hebben dooz t gelooue Conincryckē bedwongen/
gherechticheyt ghewracht / de belofte vercregen. Daer
hooren wy / dat de Gude Vaders / de belofte niet vercre
ghen en hebben / ende wederom datse de belofte vercregē
hebbē. En angesē dat dit beyde het Woort des h. Geests
is / die niet lieghen noch hem seluen niet can contrarie
zijn / So volgt / dat het beyde warachtich is / Naemlick
dat sy de belofte niet vercreghen hebben / ende weder
om daerenteghen / dat sy die vercregen hebben. Welcke
(op dat het de Mannen verstaen mogen) wy hen also ver
claren willen:

De beloften daer van alhier meldinghe gheschiet / zijn
vierderley / Die eerste is / de belofte vāde verguinge der
sonden / en der salicheyt / dooz den toecomstighen Iesum
Christum. Die ander is een belofte des Landts Canaan.
Die derde belofte is / vande openbavinghe Messie / dat
is des ewighen Soons Godes inden vleesche / ende der
volbringinghe syns ljdens ende steruens / ghelijck sulcks
inder Schrift vermeldet werdt. Die vierde belofte is /
de voleyndinghe / dooz de vervullinghe van welcke be
loften / alle ghelouighen / die vande begin der werlt ghe
weest zijn / ende noch zijn sullen / die sullen inder opstan
dinghe der dooden / ten Joncksten dage / met lijf ende sie
le / ewich voleyndet / ende volcomelick salich ghemacckt
worden. Also wert dat woordken (belofte) alhier ver
staen. Op dat wyse niet en ouerschudden / so begheeren
wy te hooren / offe toestaen / dat / dat woordken (belofte)
in desen Cap. meer dan eenerley bedicdinghe heeft / ofte
niet?

Totten
vrije. int
11. Ca. daer
ghelchiedt
meldinghe
van vele
ley belofte

23. Rauf.

Ja wy gelaouent / dat het meer dan eenerley beduydin
ge heeft. Gelijck dan den Text selue cortelick anwijst / dat
sommighe dooz t gelooue / dooz de belofte Conincrycken
overwonnen hebben.

24. Dat hennus.

So

So zijn wy dan daer in eēs/dat/ dat woort (belofte) in desen Cap. velerley beduydingen heeft: Gelijck oock de belofsten Godes/ by den volcke des ouden Testaments velerley gheweest zyn.

Heb. 11. 13
1. Belofte
des Lants
Canaan.

Ten eersten. Dat int 13. v. des 11. Cap. tottē Heb. staet: Dese alle zijn ghestoruen int ghelooue/ en en hebben de belofte niet ontfangē. Het is openbaer datse vande belofsten des Lants Canaan moet vstaen werden/ dwelck Abel/ Enoch/ Noah/ Abraham/ en Sara (van welcken hy so langhe ghesproken heeft) niet vercreghen oft ontfangen hebben. Dwelck daerwt claerlick blijkt/ dat den Apostel int 9. v. gesegt heeft/ van Abraham: Dooz het ghelooue is hy eē vrendelick geweest/ indē belofde Lant de/ als in eenē vrendē lande &c. Daer segt hy/ Abraham hebbe de belofte des Lants gehad/ ende is nochtans eē vrendelick gheweest.

Heb. 11. 19
2. Belofte
der voleyn
dinge welc
ke veruult
sal zyn, in
der aller
gemeyner
berryfinge
der doode.

Dat inden 39. v. gesegt wert: Dese alle hebbē dooz het ghelooue ghetuyghemisse gecregen/ ende de belofte niet ontfangen. daerom dat God wat beters voor ons voorsien hadde / op datse niet sonder ons voleyndt werden. Daer spreeckt de Apostel (ghelyck hy hem seluen verclaert) vande belofte der voleyndinghe/ welke eerst veruult sal zyn/ inde opstandinghe der dooden/ als alle ghelouighen tsamen (ghelyck tot den Thessa. int 4. staet) aen lijf ende siele volbracht / of voleyndt werden. De selue belofsten zijn noch alle Christenen veruultende.

1. Thef. 4.

3. Belofte
der roccos
ste Messie
int vleesch
Daniel. 9
25.

Ten derde/ so veel de belofte der verschijninghe Messie int vleesch aengaet/ die hebbē de Gude Vaders indē daedlicker vervullinghe niet ghehad/ gelijck wt den 9. Cap. Danielis blijkt/ daer den Propheet segt: So wert nu/ ende mercht/ van dien tijt aen/ dat het beuel wt gae/ dat Jerusalem wederom soude ghebovt werden/ tot op Christum den Vorst/ zijn seuen wekē/ en twee en tseftich wekē &c. Daer toe diēt/ dat Luc. 10. staet: Veel Propheetē en rechtuerdighe/ hebben begeert te sien/ wat ghy sien/ ende en hebbens niet gesien/ en te hooren dat ghy hoort/ ende en hebbens niet ghehoort.

Luc. 10. 24

Maer te vierde / dewijle de Apostel segt: Welcke hebben door het ghelouue Coninckrijcken bedwongen / gerechticheyt ghewrocht / ende die belofte vercregen en onfanghen. So volgt / dat de h. Oude Vaders oock beloften vercreghen hebben / niet alleen van waterlicke Coninckrijcken / maer ooc geestelick / dwelck daer wt claer is / dat hy daer toe set: gerechticheyt gewrocht / ende de belofte vercreghen.

Dewyl dan Abel / Enoch / Noe / ende veel meer andere geen Coninckrijcken ouerwonnē hebben / geen Lecuwē maylen gestopt / en wat diesgelijcks meer is: en nochtans beloften ontfanghen hebben: So volgt / dat dese belofte diese vercreghen hebben / die is / Naemlick vande vergevinge der sonden: ende also de salicheyt der zielen. Het welck wy also bewijse. Gen. 15. Cap. Abraham heeft So de ghelooft / en het is hem tot gherechticheyt gherekent Joa. 8. Abraham urve Vader was vrolick / dat hy mynen dach sien soude / en hy heeft hem ghesien / en hem verblyt totte Sa. int 3. Maer ick segge daer van / dat Testament dat te vorē van Gode op Christum beuesticht is / en wort in vrieticht / om dat de belofte door de Wet soude ophouden / de welcke gegeven is 430. Jaer daerna. En weder om / Maer de Schrift heeft al ondē de sōde beslotē / op dat de belofte quame door het gelouue aen Iesum Christum: dien ghegeuen die daer gelouuen. Ende wt den 11. Cap. totten Heb. selue / spreect de Apostel vanden gelouue Abels / daer door hy ghetuyghenisse gecreghen heeft / dat hy rechtueerdich is. Ende wederom van Enoch: Wāt dat hy synē wechnemē / heeft hy getuyghenisse ghehad / dat hy Gode behaecht heeft.

Quermits nu dan de Schrift / dit alle vande belofte / ende der seluer veruullinghe leert / ende noch vele meer / dwelck wy om de corticheydt onderlaten: So volgt / Est schoon sommige Oude Vaders / ten deele de belofte vanden Lande Canaan / desghelijcks vande openbaringe Christi int vleesch / ende eyndelick vande volcynninghe (welcke ten Ioncksten daghe gheschien sal) niet vercreghen hebben: Dewijle nochtans oock ghesegt is / datse

4. Belofte der bergepingē der sonden / en des ewigen lenēs / door Iesus Christum. Heb. 11. 33.

Gen. 15. 6. Die gelouuge Oude Vaders syn inder waerheyt na haren afseruen tersto: it salich gewēden. Sic Act. 4. Quēst. 23 en Acte 16 Quēst. 11. 14 36. en Acte 17 Quēst. 3. Joan. 8. 56 Gal. 3. 7. Heb. 11. 22 Heb. 11. 4. 5

de beloften ontfangen hebben. Datse dood het gheloue rechtuerdich ende Gode behaechlick gheweest zijn. Het welck buyten de ghemeynschap Christi (dat is sonder ghemeynschap inder cracht des toecomende ende steruens Christi) niet can gheschieden: Datse door het gelooue/op die toecomende Offerande Christi (welcher cracht eewich is) inder daedt/ende inder waerheyt vercreghen hebben/vergheuinghe der sonden/ ende de harer zielen salicheyt. Dats onse verclaringe: wat die Mannen daerteghen hebben/dat willen wy gecene aen hoozen.

25. Rauf.

Mozghen:

26. Zuleger.

Inden naem Godes. Wy willent mozghen doech.

HET ACHTIENDE GESPREC ofte Actie, den Vii. Iuny. smorgens ten ses vren

Na dat het ghebedt ghedaen was.

1. Rauf.

Actie. 18.
Heb. 11. 13

Op uwe verclaringhe des 11. Cap. totten Heb. segge wy/aengaende dat 13. v. daer hy segt: Dese alle sijn ghestoruen/naden ghelouue/wy en verstaen niet dat het alleen van het beloesde Landt ghesproken werdt/het welcke noch Abel/Enoch/noch Noe beloest was. Maer daer werdt ghetoont/hoe datse inder beloften Godes niet gherwijfelt hebben: of sy die schoon eensacels niet ontfanghen hebben/ghelijck den navolghenden Teyt wtwijst. Aengaende het 39. vers: Dese alle hebben door het ghelouue ghetuyghenisse vercreghen etc. Niet en weten wy de toecomste Christi int vleesch/niet daer van te scheidten/want sy en hebbē aen allen Godes beloften

loffen niet ghetwifelt/het zy gheestelick of lichamelick.
Maer dat ghy segt dat Abel/Enoch/ende Noe beloofte
(als vergheuinghe der sonden) door het ghelouue ver-
creghen hebben/ dat bekennen wy oock/Maer alle din-
ghen is in Christo/ die eenighe Offerhande / versoent
gheworden/ op welken sy ghehoept/ ende ghesien heb-
ben. Ten lesten bekennen wy/ op u beslydt / dat Jae
die Gude/ vergheuinghe harer sonden/ door dat toecom-
stighe lijden Christi (op het welcke sy door het gheloo-
ue ghesien hebben) vercreghen hebben. So vele heb-
ben wy op uwe verclaringhe/willen te kennen gheuen.
Daeromme begheeren wy/ dat ghy ons dat vyfste Cap.
pittel Raethei / oock verclaert: op dat wy wt der saken
commen.

2. Dat henus.

Antwoorde. Angaende het 13. vers/ hebben wy niet
alleen van Abel/Enoch/ en Noe/maer ooc van Abraham
ghesproken / welken dat Landt Canaan beloest was/
daerop wy het neghende vers verhaelt hebben. Socht
wert onse meyninghe/ int 13. vers/ beuesticht/ daer gesegt
is/ datse bekenden datse gasten ende vrendelingen warē
op Aerden. Daerby laten wyt veruften. Ten is ons
gheensins teghen datmen aldaer de belofte/ der openba-
ringhe Christi int vleesch/ ende oock vande voleyndinghe
(welcke beyde / de Gude Vaders niet vercreghen heb-
ben) mede inslytet.

Desghelijcks segghen wy oock/ van het neghen ende
dertichste vers. Angaende de bekentnisse der Man-
nen/ daer niet sy bekennen: dat Jae die Gude oock ver-
gheuinghe der sonden (door dat toecomstighe lijden
Christi/ daerop sy ghehoept hebben) vercreghen hebbe.
Daermede zijn wy te vreden/ so verre/ alse die vercrey-
ginghe/ niet verstaen / vander toecomstighe hopenin-
ghe/ maer vande warachtighe vergheuinge/ welke die
ghelouuighe/ doen ter tijdt/ door den heylighen Sheest/
in haren herten ghevoelt hebben. Ende daer beneuen
so sy de salicheyt der zielen: der Gude Vaders niet af en
Tij schey.

scheyden vande vergheuinghe der sonden. So sy nu daer in met ons eens zyn/ willen wy/ om hen te berichten/ en de sake te voorzieren (eer wy dat 5. Cap. Mat. verclaren) oock cortelich vermelden/ hoe wy de woorden verstaen/ daeraen hen de Mannen dickmaels ghestooten hebben/ praemlich vandē Ouden ende nieuwen Testamente. An ghesien dat sulchs oock totter leere des geloofs behoort. Daer na willen wy oꝛdentlich dat 5. Cap. Mathei verclaren.

3. Rauf.

Wy bekennen/ dat sy de warachtige vergheuinge der sonden, door den ghelooue/ in Christo ghehadt hebben/ ende zyn oock door den seluen salich gheworden.

4. Zuleger

Niet alleen inder hopeninghe/ maer oock inder waerheydt.

5. Rauf, ende Thiebold.

In Christo / sonder dien / en haddet niet comen zyn. Wy heestet voleyndet.

6. Dathenus.

Dewijle dan haer de Mannen niet rondt verclaren/ en dat wy noch niet eygentlich weten/ wat sy alhier seggen willen: So bidden wy/ dat sy verclaren: Of de Oude Vaders/ die vergheuinghe der sonden / doen ter tijde in haren herten gheuoelt hebben / door den heylighen Gheest / ghelijckse de Christenen nu gheuoelen / ofte niet?

Ten anderē/ Of de Oude vaders/ nadien datse int gelooue afghestoruen zyn / met der daet ende inder waerheyt/ vercreghen hebben/ haren zielen salicheyt/ gelijcklyc de afferuende Christenen nu vercreghen/ ofte niet? Of te anders / of syt daer voorz houden / dat de zielen gheslaepen hebben / sonder eenich gheuoelen / tot op Christus / ofte niet? Wy bidden om een ronde corte beuentnisse

nisse / ghelijck wy altydt ghedaen hebben / ende noch be
rept zyn / om te doene. Niemandt die een goede Con-
scientie heeft / en behoort hem syner bekentenisse te scha-
men.

7. Thiebold.

Wy en hebbē daervan geenen wtbruclichē grondt
oft Schrifst / dat wy soudē segghen / of se gheslapen heb-
ben / of waersy ghebleuen zyn. Maer daer van hebben
wy wtghedruchten grondt / ende Schrifsten / hoe hen de
belofte gheschiedt is / op den verlosser Jesu Christum /
aen welchen sy ghelooft / ende vertrouwt hebben / ende
aen sulcken ghelooue niet ghetwifelt en hebben / maer
hebben ghehoect op den onzichtbaren / als of sy hem ge-
sien hadden. Verhaluen bebennen wy recht wt / dat sy
hare verlossinghe ende salicheyt in Christo vercreghen
hebben: ghelijck wy nu doech in Jesu Christo ghelooft /
en hem aengenomen hebben. Ende indien wy nu het
beghin syns wesens totten eynde vast behouden / so we-
ten wy / dat wy doech de salicheyt in Christo vercreghen
sullen / door het ghelooue. Ende daerom is ons bidden
ende begeeren / datmen ons in sulcken dinghen niet te
seer dringhe / daerin de heere hem alleen syne macht
voorbehouden heeft. Maer indien ghy ons condt / met
wtghedruchten / hellen / ende claren Schrifsten bewyfen /
waer die Gude bleue zyn / voor de toecoemste / en het ly-
den Christi / so willen wyt van v hoozen: want ons en is
niet wel / met sulcken dinghen. Want ons en twifelt
gansch niet / aen den Guden Vaders: want sy hebben
door het ghelooue ghetuyghenisse vercreghen / datse
Gode behaecht hebben. Daerby willen wyt laten bly-
uen.

Hoe Thie-
bold met
Kantien
ouer een
come tied
Actie. 16
Questi. 24
ende Act-
17. Questi
4°

Thiebold
en weet
niet / waer
de Ouden
Vaders
voor Chr-
sti toecoem-
ste gheble-
ue zyn

8. Datbenus.

Antwoorde. Dit en zyn maer vergeeffsche woordē /
dur den tijdt te verliesen. Want de vrage en is niet: Of
die Gude beloften hebben. Maer offsy maer bloote
Tij woorden

woorden gehad hebben/ ofte oock de Waerheydt/ ende dat wesen der beloften: Dat is/ Of sy de warachtighe ende wesentlike vergevinge der sonden/ ende der zielen salicheyt/ dooz dat toecomstighe lijden Jesu Christi/ ghy hadt hebben/ ofte niet: Wy bekenen recht wt/ Ja. In dien het de Mannen rondt wt verdochenen willen/ en niet also met donckeren ende sijnberigghen woorden/ om her sweuen) so willen wyt bewysen. Daerom begheren wy Ja/ of Neen. Want de vraghe vande Kerche des Ouden ende nieuwen Testaments/ en can niet gheeyndicht werden/ ten sy dat wy weten/ wat die int Oude ende nieuwe Testament ghemeyna/ ende niet ghemeyna gehad hebben.

9. Zuleger. tot den Mannen

Saeter toch recht mede duere/ Vaetet hen bewysen.

10. Datbenus.

Wy willent bewysen/ wanneer sy Neen segghen.

11. Thiebold.

Ick heb voorhenen ghesegt/ dat ick niet en weet/ hoer met meynt: Men heeft ons gheuraecht/ waer die Oude Daders ghebleuen zyn? Ofse gheslapyen hebben/ of waersy zyn? Daerop hebben wy gheandwoort na der Schrift/ waer in sy ghestaen zyn/ aen wien sy ghehoert hebben/ aen welcken sy geloofst hebben/ datse aen der verlossinghe niet ghetwijfelt hebben. Datmen ons der haluen voorder vraecht: den Artijckel vander Oude ende nieuwer Kercken / en can niet eyndelich afghehandelt werden/ ten sy datmen te voren wete/ wat de Oude ghehandelt hebben: So segghen wy/ het is ghenoech wt gheuoert ende aenden dach ghebracht/ dooz de openbaringhe Jesu Christi int nieuwe Testament. Gelyck gheue/ int oude Testament een Wet ghehadt hebben/ ende daer dooz gheregiert zyn gheworden/ ende de Salicheyt vercreghen hebben / dooz Jesum Christum: So hebbe wy nu/ die vryheyt des Euangely/ daer dooz begeret wy

Dit zyn
at enckel
webluchte

Des V. Artijckels.

Wy ons te laten regieren naden wille Godes.

12. *Datbenus.*

Wy sien dat de Mannen/ofte niet en connen antwoorde/oft sulchs n3 doē en willē. Maer ouermits dat Thiebold noch eens bekennt heeft/dat de Gude Vads de salicz dooz Christū vercregē hebbē: so vragē wy: Of sy die ter stont geeregen hebben/alse gestoruē zyn/ofte niet? Dat is een slechte vrage/ daerop sulche Veeraers billick souden connen andwoorden.

13. *De Schoutbet van Altzey totten Mannen.*

Vieue/gheeft toch eenmael/een cozte en clare antwoorde. Hoe dickmael heestmen v ghebeden/dat ghy Ja/oft Neen/seggest/ ende men heestet noch van v niet connen vercrighen.

14. *Zuleger.*

Jndien ghy daeraen twijfelt/segghet?

15. *Tbiebold.*

Wy en twijfelen aen de salicheyt der Guden niet.

16. *Rauf.*

Wy hebben noch dickwils bekennt/dat sy dooz haer gelouue salich zyn: Maer sulche hare salicheyt hebbē sy/inden beloefden Christo gehad.

Wesentme lieden en connen noch Ja noch Neē segghen.

17. *Datbenus.*

Dat en is de vraghe niet. Wy weten wel/dat buyten Christo gheen salicheyt en is. Laet hen de vraghe wedes voorseen. Vraechtse.

18. *Zuleger.*

Twijfelt ghy daeraen?

19. *Tbiebold.*

Wy en twijfelen aen hare salicheyt niet. Nochtans willen wy van hen hooren,

20. Zuleger
 Wanneer syt willen bewesen hebben/soo eyft enen so
 vele / als of syt verloochenden,

21. Datheus.

Eenbou-
 dich; der
 Weddoo-
 veren.

Hier wt blycht/wat voor een eenvoudicheyt by desen
 Mannen zy. Daer van sy hen tot noch toe/so secrete be-
 roemt hebben. Want ghisteren hebbense hen den ghe-
 heelen dach laten hoorzen / dat de Oude Vaders inder
 daardt/ende inder waerheyt de vergheuinghe der sonden
 ende de salicheyt der zielen vercregen /ende daeraen niet
 ghetrouwfelt/ hebben. Ende ghelijck stauf/ op myne ver-
 claringhe /gheseght heeft: Darse hen niets en wisten te
 ontnemen noch te ontsegghen. Op dat dan dese Vee-
 raers/in desen grondt der Christelicker/Religie bericht
 ontfanghen moghen: So segghen wy noch eens. Wie
 dat warachtige rechtveerdichmakende Selooue heeft/
 die vercrecht oock de vrucht des gheloofs: Naemlick/
 die salicheyt der Zielen. 1 Pet. 1. Die Oude Vaders
 hebben dat warachtich rechtveerdichmakende Gheloo-
 ue ghehad. Verhaluen hebbense oock de vrucht
 des Gheloofs vercreghen/ Naemlick die salicheydt der
 zielen. Dat dien van Dossenheim Rannich gistera-
 uondt/hierop wat gheswetzt of ghesnateert heeft sou-
 der grondt. Daeraen en sullen hen de Mannen
 niet stooten. Want hoe hy myn woorden verkeert/
 ende hoe veel onwaerheyde/hy daerin vermengt heeft/
 dat sal noch bewesen woorden/tot syner tijdt.

Wederleg-
 ginge des
 geswetzes
 van Kan-
 nich liet
 Actie. 17.
 Questie. 5

Verclarin-
 ge des
 spruecks
 1. Pet. 1. 9
 Derude
 des gelofs
 is de salic-
 heyt der
 zielen.

Maer tot beter bericht en wil ick den Mannen niet
 verberghen/dat de gheschiede inrede gheenen grondt
 heeft. Want het is een gansch kindische reden: Die
 Propheten hebben nader salicheyt ondervraecht ende
 ghesocht: Daerom en hebben sy de salicheyt niet ver-
 crege: Dat en volgt niet/maer veel meer dat weder spel.
 Sy hebben daerna gesocht/daerom hebben sy die gevon-
 den. Want dat is een bestandige belofte Godes/ Wie
 soeckt/die sal vinden: gelijck oock Christus Matthei 7.
 10

leert. Item sy hebben v gezopheteert vande toecom-
 stigher ghenade / (want dat sy die Propheten vande be-
 keeringe der heydenē behoozen/ ende moeten verstaen
 zyn/ is openbaer: Ghelyck ooc Petrus/ aldaer te verstaē
 is. Want hy spreeckt met den verstroyden vzeindelingē/
 in Pontō/ Galatia etc ende verclaert int 2. Cap. wie die
 gheweest zyn/ daer hy segt: Die ghy voortijts geen volck
 en waert ic. Daerwt blijkt/ dat hy vande heydenen
 spreekt) ende dat daer wt soude volghen/ datse hen seluē
 en die geloouige int Oude Testament vande genade So
 des souden wtghesloten hebben: dat en volgt niet. Wie
 also spreeckt/ die toont zyn omuerstandt. Want wat vordz
 een groote ghenade dat oock hen (den Ouden Vaderen/
 inden ouden Testamente) gheschiet zy: hebben wy giste-
 ren int langhe bewesen. Item wat Petrus vordz eē ont-
 dersoekinghe meynt/ toont hy/ als hy seght: Ende sy
 hebben ondersocht/ op welcken ende welckerley tijt/ den
 gheest Christi/ die in hen was/ beduydde/ Daermet be-
 wijst hy/ datse niet ondersocht en hebben / offse doen ter
 tijt/ oock verghewinghe der sonden / ende harer zielen
 salicheydt/ dooz het ghelooue vercrighen condē / ofte
 niet? Want sy en hebben daeraen niet ghetwijfelt: ghe-
 lyck tot noch toe ghenoechsaem bewesen is. Maer
 hebben ondersocht/ op welcken tijt dat Christus liden
 ende steruen soude. Ghelyck daer van wt den 49. Cap.
 pittel des boecks Genesis/ ende wt den 9. Cap. Danielis /
 te lesen is: Daeromme en hebben alle dese/ die salich wer-
 den/ maer een ghelooue. Want daer en is maer een ge-
 looue. Ende also crighen sy oock eenerley vzychts des
 geloofs/ welke is/ de salicheyt der zielen: die sonder vordz
 gaende verghewinghe der sonden/ niet en can vercregen
 werden: ende denhaluen is sy daer in begrepen. Daerme
 de bewijzen wy eerstelick dat oock de Oude Vaders: zyn
 salich geworden/ inder daet/ doē ter tijt en so haest als sy
 int ghelooue afgestoruen zyn. Indien de Mannen yet
 daer tegen hebben/ so willen wyt aenhooren/ so niet/ so
 willen wy den handel van beyden den Testamenten ver-
 claren;

De 100d
 pheten in
 welke de
 gheest
 Christige
 weest is/
 hebben on-
 dersocht/
 nader tyt/
 der toecoē
 de/ en des
 tydē
 Christi.
 Gen. 44.
 Dan. 9.

Siet hier
van Actie.
16. Questie
14.

Thiebolds
Verblucht

Antwoorde. Dat wy die Oude Vaders souden tot
gesloten hebben/dat en sal ons niemandt met billichyt
connen na segghen. Ten anderen/datter ghesegt wort
dat die oude een warachtich rechveerdichmakende ghe
looue gehadt hebben/daer door sy de vrucht des ghe
loofs/Paemlick de salicheyt der zielen/vercregen heb
ben: Of sy door sulcken rechveerdichmakende gheloou
ue/die salicheyt vercregen hebben/sonder de verlossinge
door dat bloet Christi.

Hierban
Siet Act.
4. Questie
23. Acti. 16
Questie. 11
24. 36. Acti
17. Questie
23. 24.

Antwoorde. Wy hebbē ons nu hādertmael verclare
dat bujten Christo gheen salicheyt is/ende dat wy alle
door het lyden ende steruen Christi/met Gode syn ver
soent gheworden. Verhaluen staet het Ghelooue op
Christum Iesum. Daerom hebben wy oock gheseght
dat Abraham den dach Christi ghesien/ende hem alsoo
verhuegt heeft. Toch segghen wy daerbencuen/dat de
cracht der ghehoorsaemheydt ende des steruens Christi
(dwelck eens geschiet is) hem bestreckt tot op het eynde
der Wereldt/ende oock tot op het beghinsel / om inder
daedt ende waerheyt salich te maken/alle die daer op be
trouwen. Wy bidden den Mannen/euen ghelijck wy
hen sonder vertreck/een rechtsinnighe antwoorde ghe
uen/datsy ons ooc also doen willē. Ende indien sy niet
anders hebben/so willen wy voortvaren.

Wy hebben ghisteren bekend / dat wy hen gansche
niet/en weten/af te slaen door haren ghelooue / dwelck
sy inder hopeninghe ghehadt hebben/also weynich als
nu den Christenen int ghelooue. Wy hoepen dat ghy
v daermede sult laten verghenoeghen.

Antwoorde. Wat inder hopeninghe staet dat en is
noch

Des V. Artiickels.

299

noch inder daet / noch inden wesen niet. Want inder hopeninghe sitten wy nu schoon ter rechter handt **So** des/soo totten **Ephesien** int 2. staet: Ende hy heeft ons **Eph. 2. 6.** met hem op verweckt / ende met hem gheset in dat he- melche wesen / in **Christo**. Dat is nu wel waer / inder belosten ende inder hopeninghe / maer nochtans noch niet wesentlick / werckelick / noch met der daedt. Daer om vrughen wy den **Mannen** noch eens: Of de **Gude** **Waders** int **Gude Testament** / also de vergeuinghe der sonden ende harer zielen salicheyt vercreghen hebben / ghelijck wy nu vercreghen hebben / dat sitten / des he- melche wesen / met **Christo**: Wy biddē daerop noch eenmael / datse ons een richtighe **Andtwoorde** gheuen willen.

26. *Thiebold*

Wy hebbēt seer dickmael gesegt / dat syt door **Jesum** **Christum** vercregen hebben / wy en weten niet hooger te comen. Wat gene n gheweest is / dat is oock ons, **Paulus** spreect duydelick **Rom 8.** Want wy zyn wel sa- lich gheworden / maer tis inder hopeninge. Maer die hope diemen siet / en is gheen hope: want hoe cannē ho- pen / datmen siet / maer so wy dat hopen / dat wy niet en sien / soo verwachten wijt door **lijdt** saemheyt.

27. *Dathenus.*

Wat besluyt hy daer wt.

28. *Thiebold.*

In sulcker hopeninghe zyn de **Gude** oock ghesaen. ende hebben dat in **Christo** vercreghen / datse ghehoeyt hebben.

29. *Zuleger.*

Doen hy ghecomen is / ende ghestozuen?

30. *Thiebold.*

Ja / doen ter tijdt. Also is onse meyninghe.

31. *Dathenus*

Siet hoe swaerlijck dat dese liden / tot es der claer bekentent se conē gebracht wesen.

De wij.

Dewyle dat de Mannen ten eynde bekendt hebben/
het ghene datse op ons veelvoudich bidden/niet en heb-
ben willen bekennen: Naemelick / dat de Gude Wa-
ders aldereerst vergheuinghe der sonden / ende haer-
rer zielen salicheydt / inder daedt vercreghen hebben/
doen Christus werckelich ghestoruen is: So beghe-
ren wy te weten / Of dan hier entusschen / de zielen so ver-
le Dupsendt Jaren / tot op Christum yet wat ghewoeldt
hebben / ofte niet? Want nadien sy eerst inder daet sa-
lich zijn gheworden / inde toecoemst / lyden ende steruen
Christi: So wilt daer wt volghen / dat sy so lange onsa-
lich gheweest zijn. Daerop begheeren wy een oprechte
antwoorde.

32. Thiebold.

Dit is een
wrblycht. Wy werden sonder gront der Schrift gevraecht / daer
om en weten wy gheen andwoorde te gheuen / bytē der
Schrift. Want Paulus verclaert ons sulcks genoechsa-
gelijck de voor gaende dagen veelvoudich verhaelt is / tot
ten Rom. int 5. Cap.

33. Zuleger.

Wilt dy niet antwoorden / op de vraghe?

34. Rauf.

Hy meynt aengaende de zielen:

35. Zuleger.

Daer zyn lest sommige spruecken aengetogen / daerop
sondy nu andwoorde. Men weet toch uwe meyninge / of
te grodt / Sy houdt v / en ons op / Wy zijn daer o hie / om
datmen de sake verclaren soude.

36. Dathenus.

Wy willen voortuaren / dewyl sy niet en willen and-
woorden.

37. Zuleger.

Wilt dy v niet breeder verclaren?

Rauf

Des V. Artyckels.

301.

38. Rauf.

Ich heb alleen dat willen te kinnen gheuen : dat wy geloouen / dat de Gude warachtichlick zyn Salich ghe worden.

39. Zuleger.

Doen Christus gecomen is?

40. Rauf.

Sy zyn daer te vooren salich ghewoorden / maer door Christus. Die beloofte hebben sy int Ghelooue van verren ghesien.

Siet die onbestantichheit der armen lieden.

41. Zuleger.

Nochtans te vooren?

42. Rauf.

Ja: nochtans niet sonder die beloofte / maer in Christo.

43. Thiebold.

Het is alternael in Christo / ghelijck sy selue bekennē / wanneer wyt schoon langhe maken. Ghy moeght voortvaren.

44. Dathenus.

Maer is de salicheyt inder daedt daer gheweest / oft alleen inder hopeninge / ghelijck Thiebold gheseght heeft?

45. Zuleger

Segghet toch ront wt / ghelijck het v int herte is.

46. Thiebold

Inder hopeninge / ende zyn nochtans salich gewoorden

47. Rauf.

Woe souden wyt anders segghen? haere zielen hebbe op Christus ghehoept.

48. Thiebold.

Wy latent byder Schrift bliuen.

Dathenus.

49. *Dathenus.*

So bekent ghy dan / dat de zielen der afghestorue n ge
loouighen inden Ouden Testamente / warachtich inden
Hemel commē zyn / eer / ende voor; dat Christus gheleden
heeft / ende ghestoruen zy. Nochtans door; de cracht
des toecoemstighen lydens Christi / welke cracht
hen / doen ter tijdt door; den Ghelooue tegenwoordich
was.

50. *Thiebold.*

Dits een
algemey-
ne audt-
woorde de
ser Lee-
raers: wy
benedent
Gode.

Ick heb te voren ghesegt dat wy gheen wtghedruete
Schrift en hebben / voozder dan dat gheschreuen siact.
De zielen der rechtvoerdighen zyn inder handt God-
des sc. Verhaluen benelen wyt Gode. Deen reijse
vraegt ghy of sy geslapen hebben / of waer sy bliuen sy.
Sulcke hooge dingen / die Godt alleen in synder macht
heeft / en willen wy niet door;gronden.

51. *Dathenus.*

Antwoorde. wy en vraghen niets / behaluen alleen
wat tot verclaringhe des Artijckels dient: Naemlich / of
de gheloouighe in het Oude ende nieuwe Testament
een Gemeynthe Gods zij. Welcke vraghe ymmer seer
groot van nooden is. Voozder en vraghen wy oock
niets / dan alleē daer van / Wat in Godes woort gmoech
saem gheleert weert / de welke / dewijle ghy leeraers zyn
wilt / ghy billich weten soudt. Maer ouermits dat wy
in der saken / niet seer wel eens en zyt / ghelijck dat Pro-
tocol bewijst / ende uwe meyninge niet met eenen woort
de en beuesicht / noch onse ghelegde gronden en bestrij-
det / daermede wy gisteren / ende oock heden gheuoelt
saem bewesen hebben / dat de Oude Vaders / beyde in
der waerheyt ghehadt / ende doen ter tijdt / door; den heyl-
ighen Gheest gheuoelt hebben / Naemlich verghetint-
ge der sonden / en eyndelick door; het gelooue haer ziele
salichz / so Petrus leert / daer vā gebzacht hebbe. *Padre*
dat

Des V. Artyckels.

303.

dat Godt na haeren afferuē dickwils betuycht (soomē Exodi 3. leest) dat hy noch haren Godt gheweest zy/nae dat sy afghestoruen waren: So ist ons van nooden / dat selue wederomme te verhalen. Ende op dat wy den tijdt ghewinnen / so willen wy onse meynninghe vanden Testamente ende Verbonde Godes cortelick veeclaren.

Exodi. 3. 6

52. Thiebold

Laet een weynich stille houden. Daerop is Dat hant reden voor ghelesen worden. Nu vaert voort/ich woude wat te kennen ghegheuen hebben / maer het sal inden volghenden Artyckelen comen.

53. Dat henns.

Ten eersten seggen wy/dat dat woordelken Testament op tweederley wyse inder Schrift ghebruycht weest/ ende beduydet.

Verclaris
ge des
woords Te
stament of
verbonde/
en hoe het
op tweer-
ley wyse
gebruycht
wert.
Wat het
eewich Te-
stament Godes
des 32.

Ten eerste/de belofte der Genade Godes in Iesu Chri-
sto/daer door God belofte/al den ghenen die an Christus
gheloouen/miet haren Zade/wt genaden/sonder verdi-
ste/ en toefsettinghe eenichs wercks/voor/ ofte na der be-
keeringhe/vergheninghe der sonden/den h. Gheest die
kindschap Godes/ ende eyndelick dat eewighe Leuen.
En in dese verstande wert dat woort (Testament) ghe-
bruycht/ daer vanden eewighen Verbonde / ofte Testa-
mente ghemeldet werdt. Ghelijck Gen. 17. een eewich
Verbont segt Godt. Esaie. int 54. Want berghen sul-
den wel wickē/ en huenelē veruallen/ maer mijn genade
en sal van u niet wickē/ en het Verbont mijns vzedes en
sal niet uallen spreect de heere v ontfermer. So seg-
gen wy/dat dit euen het verbont is/van welcken Iere-
m. 31. gesegt heeft: Ich wil metten huise Iuda een nieu
Verbōt make. En watter navolgt cc. Dit Verbōt wert
aldare eē nieu Verbont genaemt / niet daerom dattet te
bozen by Abraham/ende ander geloouigen niet soude ge-
weest zyn/(want den Vader aller geloouigen/ en de kin-
der/ en conuen niet tweederley Verbonden ter salicheyt
hebben,

Gen. 17. 7
Esa. 54. 10

Ierem. 31.
Daerom
dat eewig
ende ondt
verbonde
Godes eē
niew bes
bondt ghe
naemt 32.

hebbē. Totten Gal. int 3.) Maer het wort eerstlich al
so genaemt/ int ansien der Wet Mosi/ en des Leuitische
Priesterdoms. Dewelck ooc een Verbont/ of Testament
ghenoemt wert/ ghelijck wy hooren sullen. Ten ander
ren noemt het Jeremias een nieu verbont/ daerom dat

Dat Ghe-
bot vande
licke des
Maecten
wert soch
een nieu
Gbot ge-
noemt.

Joa. 13. 34.
en. 15. 12.
Dat wort
Testament/
bediet ooc
de wet met
haren Pri-
esterdō.
Num. 14. 44.
Exo. 24. 8.
Jere. 31. 32

Heb. 8. en.
10. Cap.

het dooz Christum vernieut/ verclaert/ ende volcomelick
is beuesticht gherworden. Euen ghelijck dat Ghebot
vande liefde des Maecte Joa. 13. en 15. een nieu gebod
van Christo ghenaemt wert. Siet daer om/ dat het sel-
ue voorhenen niet gheweest zy: Maer daerom dat het
dooz Christum vernieut/ ende met eenen nieuwen ende on-
ghehoorden Exempel der liefde / is beuesticht ghe-
worden.

Ten anderen beduyt dat woordken (Verbont) of Tes-
tament/ die Ceremonien/ Offeranden/ en het Leuitische
Priesterdom des ouden Testaments ghelijckmen sijn
mach Num. 14. 44. Daer Moses also spreect. Maer sy
waren moettwillich om op te trecken/ op de hoochede des
Berghs. Maer die Arcke des Verbonts des heerev
en Moses en quamen niet wt den Veger. En Exo. 24. 8.
Doē nam Moses dat bloet/ en besprege de het volck daer-
mede/ ende sprack: Siet dat is het bloet des Verbonts/
het welck de heere met v maecte. Ende dat Verbont
meynt Jere. int 31. het welck hy aldaer het oude Verbont
noemt/ segghende: Siet ghelijck het Verbont gheneert
is / dat ick met haren Vaderen maecte / doen ickse by
der handt nam/ dat ickse wt Egypten leyde. Euen sel-
ue Verbont verstaet den Apostel totten Hebreē. int 8.
ende 10. Cap. Daer hy int langhe bewijst/ dat dooz het
Priesterdom / ende de eenighe Offerande Jesu Christi/
dat eerste verbodt/ Naemlick dat Leuitische Priesterdō
met synen aenhanck is verouderd/ ende vernieticht ghe-
worden. Also dat die afdoeninge des eersten Verbonts
niet anders en is/ dan die eyndighinghe der Schaduwē
ende Ceremonien des Wets / ghelijck wy ons oock re-
vozen verclaert hebben. Maer die vernieuwinghe des
Verbonts dooz Christum/ daer van Jeremie int 31. ges-
chreuen staet/ en is niet anders/ dan een wederhalinghe
en

Des V. Artijckels

305

een breeder verclaringe en beuefliginghe des Verbonts/
 dwelck God te voren met Abraham/en alle gheloouigen
 gemacct hadde. Dit ist dat *Pet.* leert *act. int. 3. Cap. daer* *Acto. 3. 25*
 hy segt: *Ghy zyt hinderen der Propheten / ende des Ver*
bonts dwelck God met uwen Vaderen ghemacct heeft.
Als hy tot Abraham sprack: Doo; uwen Zade sullen ge
sehent werden alle volcken der Werden. Dit Verbont
heeft tot allen tijden den gheloouigen / ende haren Za
de / ter salicheyt ghedient: Maer het ander verbont/
ende in den Schaduwen Ceremonien/ Settinghen/
ende in den Jentischen Priesterdom gheweest is / en is *Gal. 3. 24*
maer eenen Tuchtmeester tot Christo (Galaten drie) *2. Cor. 3. 7*
ende eenen dienst des doots/ ende een dootlaende letter/
ghelick 2. Corin. 3. gheleert werdt. Daer wt wy beslyp
ten/ dat alle geloouige/ inden Guden en nieuwen Testa
mente/maer el verbont ter salicheyt en hebben/ dwelck
doo; Christum volcoemelick verclaert/ ende beueflicht is
geworden. Het ander Verbont/ ghelick mi verclaert
is / is doo; Christum geeyndicht/ ende afgeschast. Hier
op begeere wy te hooren wat de Mannen meynen sullen/
dat sy in deser verclaringe te straffen hebben.

54. Thiebold.

Maer verclaringhe des Guden ende nieuwen Ver-
 bondts/ so vele wijt verstaen/ als dat ghy meynt dat het
 nieuwe Verbont/ dwelck God beloest heeft op te rich-
 ten/ niet na het voozgaende / dat hy met haren Vaderen
 opghericht hadde: Dat met dit verbont alleen/ dat
 Jentisch Priesterdom ghemeynt zy/ en verstaen wy niet
 also. Maer van veel ander Settinghen *Mosis /*
 ghelick *Petrus* vermeldet / welke noch wy / noch *Acto. 15. 10*
 onse Vaders hebben connen ghedraghen. Ghelick
 ghy doct verhaeldt hebt/ totten *Galaten dreye/* dat
 ons *Christus* van sulcken Settinghen ontslagen heb-
 be. Verhatuen / op dat wy eens ten eynde coemmen/
 so verstaen wy het nieuwe Verbont / vooz; dat nieuwe
 Testament/ daer by wy dan ons begheeren te laten vin-
 den.

Andwoorde. Dat Thiebold gheseght heeft/ dat ons
 Christus niet alleen vande Ceremonien/maer oock van
 de andere Settinghen Moses verlost hebbe : is euen
 dat selue/dat wy oock ghesegt hebben. Want dat Pro-
 tocol sal betuyghen/dat ick dat woordelen/(andere Scri-
 tinghen) ghebruycht hebbe. Daerom en segt hy niets/
 dat onser verclaringhe teghen is/ ende wy hebben ons
 ghenoechsaem verclaert/ als wy den dienst des Ouden
 Testaments/eenen dienst des doodts/ende een dooderde
 letter met Paulo ghenoecht hebben. So hebben wy
 ons vooz deser tijdt/ ghenoechsaem verclaert/ dat wy
 dooz Christum niet alleen vande Ceremonien beuycht
 zijn/maer oock vande verdoemmenisse der Wet. Daer-
 omme blijft dit noch vaste/ dat Jeremie int 31.euen dat
 Verbondt/ het nieuwe Verbont genoemt wert/ dwelck
 God vanden beghinne met Abraham ende allen gheloo-
 uighen opghericht heeft. Maer dat hy dat selue dooz
 Christum/(ghelick ghesegt is) vernieut verclaert/ende
 volcoemelick beueficht heeft. Maer het oudt verbont
 (van welckes afdoeninghe Jeremias ghepropheteert
 heeft) is de Wet Moses/ met haren Ceremonien ghe-
 lick voorhenen bewesen is. Ende sulcks beueficht den
 Apostel totten hebreen int 9.Cap. v 19. Daer hy euen
 de selue woorden Moses inuoert/ die wy verhaeldt heb-
 ben/ende segt: Want als Moses wtghesproken had
 de/van allen Geboden na der Wet/tot alle den volcke/
 nam hy kalueren ende bockenbloedt/ met water/ ende
 purpurwolle/ ende ysoppe/ ende besprengde dat Boeck/
 en alle het volck/ ende sprack: Dat is dat bloedt des
 Testaments/dat v Godt gheboden heeft. Dat Testa-
 ment heeft God afghedaen/maer dit niet, dwelck vier-
 hondert ende dertich Jarē te voren met Abraham ende
 allen geloouigen en haren Zade/opgericht was. Selick
 totten Galaten 3. ghesegt wert. Maer dat Thieboldt
 segt/dat nieuwe Testament is het verbondt : is euen so
 vele/als of hy seyde: Dat nieuwe verbōt/is dat nieu vōdt
 Wāt Testamēt/en verbont is eenderley dinct/ten hy vōt

hy verstaet dat Goeck des nieuwen Testaments (die de Evangelisten/ en ander geschreuen hebbe) het nieuw Verbont 37. Daerop begheeren wy breeder verclaringe vande Nammen te hoorzen.

56. Thiebold.

Ich en meyne niet/ datmen my verstaē soude/ dat ick alleen die wtwendighe letter voor het nieuwe Verbont houde. Maer dat/ ghelijck tot den Hebz. 8. die Schrift clærlick met haer brenghet: Want dat is dat Testament dat ick metten huysē Israels maken wil / na desen daghen spreeckt de heere: Ich wil myn Wet in haer verstant gheuen / ende in hare herten wil ickse schryuen / Ende wil hen eenen God zyn/ ende sy sullen myn volck zyn. Dat gheloouen wy van gantscher herten/ dat ons de gheuede ende barmherticheydt onses hemelschen vaders/ wederuaren is / dooz Jesum Christum/ in welchen wy ontfanghen hebben de verlossinghe dooz zyn bloedt ende vergheuinghe aller onser sonden. Sulck Verbont ende Testament / is op ons beuefficht / dooz dat mede tuyghen Godes/ met teechenen ende wonderen/ ende menegherley crachten / met wtdeyplinghe des 3. Seefts ende niet met calueren ofte bockenbloet/ maer metten Dierbaren bloede Christi versegelt is/ Daerin begheeren wy te bliuen.

Hebz. 8. 8.

Wetlike
sonder
woorde.

Hebz. 4. 2.

57. Datheus.

Andwoorde. Dat en is de vrage niet: Of Gods Verbont dooz Christum betrachtet ende beuefficht is/ ofte niet: Want wy hebben sulcks te voozen recht wt behoudt. Daerom so sietmen / dat dese woorden Thiebolds/ alleen daertoe diene/ op dat den anderen/ syne met geselle/ middeler tijt een andwoorde versieren of dichtē mach. Maer dit is de vraghe: Of Abraham/ de Vader aller geloouigen/ een ander verbont ter salicheyt gehad hebbe / dan wy/ die syne kinderen zyn.

58. Rauf.

U g Die

Die belofte is Abraham geschiet/ende synen Zaden dat alle volcken daerin sullen ghebenedyt werden:maer an ghesten dat Christus nu de selue belofte veruult heeft/so houden wy ons aen dat selue/wat hy ons heet en gebiet. Ghelijck ghy selue ghesegt hebt/dat het verbont/dwelic met Abraham opghericht is:door Christum vernieuwt/ volcomen gemaeet/en beuesticht is. By dwelcke wy ooc begheeren te bliuen/ende ons niet te laten achterwaert van hem wijsen.

59. Dat henus

De weder
doopers
verkeeren
onse woor
den.

Dat is wederom een wtvlucht. Want wy en spreken alhier niet vande belofsten/ ofte veruulkinghe /maer van het Verbondt of Testament. Wy en vraghen niet / of ghy houdt / wat Christus ons ghebidt / ofte niet. Daerom zyn dat vergheeffsche woorden. Maer dat ghy segt / dat ick soude ghesegt hebben / dat Christus het verbont Abrahams tot der volcoemenheyt beuesticht heeft/cuen als ofhy te voren onvolcoemen geweest waer/om de ghelooinghen salich te maken: Daerin doet ghy mynen woorden gheweldt. Want ick hebbe ghesegt/ende segghe oock noch/dat het Verbondt/het welc Godt met Abraham opghericht heeft (het welck hy een eeuwich verbondt noemt) door Christum volcoemmelick is beuesticht gheworden / maer niet totter volcoemenheyt / als oft het voozhenen niet en ware beuesticht / ofte totter salicheydt niet volcoemen geweest: Radien het door den Eedt Godes / te voren is beuesticht gheworden/ghelijck totten hebreen int sesste Cappittel gheleert werdt. Dat ghy seght / ghy wilt by het nieuwe Verbondt bliuen / dat en is niet ghesegt. Want wy en zyn die niet / die v daeruan wilen afwilsen / dewyle dat dit verbondt / onsen eemighen vrahams den Vader aller ghelooinghen/ een ander verbont ghehadt heeft ter salicheyt/dan wy/ syne kinderen/ ofte niet.

Des V. Artijckels.

Verclaert v recht wt/antwoordt Ja/oft Neen. Of hy
een ander ghehadt heeft/ofte niet.

61. Rauf.

Wy en wetē niet dat hy eenen anderen ghadt heeft
dan wy/ Naemlich Chyrium.

62. Zuleger.

Men vraecht van het Verbondt/ende niet van Chyrio.

63 Rauf.

So moet ghy ons onderscheyden/wat hy voor een
Verbondt ghadt heeft.

64. Datheus.

Ghy hebt pimmers wel gehoozt/hoe icht verclaert
hebbe/

Het sal v wederom voorgelesen werden. (Het welck
geschiedt is) Dat zyn voorwaer ondanchbare Kinderen
die haren Vader/wt het Erfgoet willen sluyten.

65. Rauf.

Wy en weten niet anders/dan dat wy euen een Ver-
bondt met Abraham hebben/so veel als die belofte aen-
gaet. Is niet Chyrius het verbondt wie ist dan?

66. Datheus.

Wy vraghen ter salicheyt/ten eeuwighen leuen.

67. Thiebold.

Dat is al te samen in Chyrio.

68. Zuleger.

Dat segghen sy oock Geest een rechtsinnige antwoor-
de/op dat het int Protocol coeme.

69. Rauf.

Wy en weten niet/of wy v recht verstaen/want also
staen wy daerin/Dat Godt een verbondt met Abraham

de woer-
doopers
wouden
gheerac
den Was
der aller
gheloont-
ge wt het
ewich
verbonde
der gena-
de Godes
sluyten

ghemaect heeft / in dwelcke hem de gebenedydinge be-
loeft is. Daer in staen wy oock / dat wy de selue ghe-
benedydinghe vercreghen.

70. *Dathenus.*

Jer. 31. 33
Verbondt
des ewi-
ghen ende
nieuwen
verbondts
Godes/
Daer in de-
sen vier
Stucken.

Op dat de Mannen niet te claghen hebben / als ist dat
wy ons schoon ghenoech verclaert hebben / so willen wy
noch dit stuck daer toe doen. De stucken des nieuwen
Verbondts gheheelyck het Jeremias noemt / zyn dese: Eer-
stelick / Ick wil mijn Wet in haer herte schryuen. Ten
anderē / Sy sullen mijn volck zyn / ende ick wil haer God
zijn. Ten derden / datse alle groot ende cleyn sullen God
kennen. Ten vierden / dat God den sondt ghenooten
de misdaedt wil vergheuen / ende der sonden niet meer
ghedencken. Dat is het inhoudt des nieuwen Ver-
bondts. Nu vraghen wy : Of Abraham ende de
ghelouighe des Ouden Testaments / dese vier stuck-
ken oock ghehadt hebben / ofte niet? Wy segghen /
Ja.

71. *Zuleger tot den Mannen.*

Nu / andtwoordet daer op.

72. *Thiebold.*

Sy (de onse) begheeren / dat ghy dat bewijst.

73. *Dathenus.*

So vraghen wy daerop: Of sy dan verloochenen / dat
Abraham / ende de ghelouighen int Oude Testament /
dese vier stucken gehadt hebben? Seght Ja / ofte Neen /
so willen wy't bewyfen.

74. *Zuleger.*

Ihet is v oock sonder sozorge oft perstchet. Daer toe so is
de sake claer / wanneer sy't v niet bewyfen / so en durft
ghyt niet ghelouuen / alleen / dat ghy te vozen Ja / ofte
Neen / segt.

75. *Dathenus.*

Des V. Arttyckels.

Het is groot wonder/dat ghy op eē sulcke richtige vragē/niet en cont een richtige andwoorde gheuen.

76. Thiebold.

Ten is niet sonder oorzake / dewijle dat wy v niet en verstaen / hoe verre ghyt wtstrecken wilt: Of ghyt doch op de ionghe kinderen trecht / die noch gheen kennisse tusschen het goede ende het quaede hebben. Dat houden ende gheloouen wy/dat het Verbondt/ het welck God met Abraham opghericht heeft/ in Christo veroult is/ghelijck gheschreuen staet Ioannis int 1. Capittel. Wy quam in zyn eyghendom / ende de syne en namen hem niet aen / maer so vele alser hem aennaemen / dien ghaf hy macht kinderen Godes te werken.

De wedes
doopers
beswaren
hen d'Chri
sten kinde
ren int V.
bondt. Sa
des in tela
ten/ en en
beswaren
hen niet
de kinderen
des Joden
en Turckē
salich te
sprecken. }

77. Zuleger.

Segt toch Ja/ ofte Neen. Want dat en is niet op de vraghe gheandwoordt.

78. Rauf.

Angaende de kinderen / daeruan sy segghen / dat hy zyn wet in haren sin geuen wil/ dat en verstaen wy niet op de onmondighe kinderen/ maer die/ die in God ghe looft hebben.

79. Dathenus.

Dit zyn vergheeffsche wtvluchten: Wy en hebben noch van gheenen kinde (ofte het de kennisse Godes heeft / ofte niet) gheen woordt ghesproken. Daer beneuen hebben wy het inhoudt des nieuwen Verbonds wt Jeremia / also in vier stuckkens verclaert/ dat ick niet en weet/hoe sy ander lieden connen leeren/ so sy dat niet en verstaen / dat hen also rondt / ende duytsch gheseght is. Daeromme so en vragtmen hier niet / vande veruullinghe Christi. Maer dit is de vraghe: Of de ghelooinghen ofte Bondtghenooten des ouden Testaments / dese vier stucken / (die

W iij Jerem.

Jeremias in het nieuwe Verbondt vermeldet) ghes
 hadt hebben / ofte niet? hebbense die ghehadt / so soude
 de Mannen bekennē / ende hebben sy die selue niet ghes
 hadt / wat beswaren sy hen / dat selue rondt wt te seg
 ghen?

80. Thiebold.

Ich hebbe ghemeynt / dat ghy ons voo:henē verstaen
 hebt / hoe wy tottē heb. int 8. Cap. gelese hebben / gelijck
 ghy v oock verclaert hebt / wt den 31. Cap. Jere.

81. Dathenus.

Wy vragē euē wt dien Prophete / ende wt geen ander
 plaetse der Schrift: Of Abraham / en de Sont ghenooten
 des Testaments / so God met hen opghericht heeft / die
 stucken / welck de Prophete meldet / gehadt hebben / ofte
 niet? Ghy condt v daer op bedencken.

82. Zuleger.

Bedenckt v / tot na den middage / ende geeft Godt de
 eere / op datmen v daer wt helpe / ende gheeft een conde
 andwoorde.

NEGENTIENDE GESPREEK

ofte actie, den Vii. Iuny, naer
 middach ten 2. vren.

Dathenus heeft het ghebedt ghedaen.

1. Zuleger tot den Mannen.

Actie. 19 **H**Et is heden aen v ghebleuen / wilt ghy v vercla
 ren?

2. Thiebold.

Op uwe vraghe willen wy antwoorden / wt den Text
 Jer. int 31. Radien dat wijt verstaen hebben / dat het in
 vier deelen gestelt is / so luydt den Text also: Siet den
 tijt coemt spreckt de heere / dat ich metten huyse Israels
 ende

ende metten huyse Juda/wil een nieu Verbondt maken.
 Niet gelijck het Verbont gheweest is/dat ick met haren
 Vaderen ghemaect hebbe/doen ickse by der hant nam/
 dat ickse wt Egypten leydde/het welck verbondt sy niet
 ghehouden hebben/ende dat ickse dwinghen moeste
 spreect de heere. Maer dat sal het Verbondt zijn/dat
 ick met de huyse Israels maken wil/na deser tijdt(hy en
 segt niet voor deser tijt) spreect de heere: Ick wil mijn
 Wet in haer herte gheuen/ende in haren sin schryuen/
 Ende sy sullē mijn volck zijn/so wil ick haer Godt zijn:
 ende niemant en sal den anderen noch den eenen Broe-
 der den anderen leeren/ende segghen:kent den heere?
 Dat hebt ghy heden wtghelaten. Soo vraghen wy u:

Desearme
 lieden en
 werd gā
 niet/van
 dat ewich
 verbōt des
 genabē
 beg.

Of dat u verstant is/dat niemant den anderen leeren sal
 segghende:kent den heere/ghelijck hy daer segt:Maer
 sy sullen my alle kennen/beyde cleyn ende groot/spreect
 de heere. So ghelooouen ende houden wy/dat de Broe-
 der van hem seluen wijst op Iesum Christum/ende
 niet achterwaerts/op den Ouden Vaders.

Wy ghelooouen dat Godt zijn Wet/ghelijck huyse A-
 braham beuolen hadde/in zijn herte ghegheuen heeft.
 Dat sy vast daerin ghestaen zijn/en alle gewesen hebbe-
 op den eenighen heere Iesum Christum/daerin wy die
 volcoemmen Wet/aller gherechticheyt ontfangen heb-
 ben/ende gheleerdt zijn/wat ons nut is ter salich-
 eydr:Want wy ghelooouen ende bekennen/wanneer
 Abraham/Moses/ende alle Propheten/ende alle recht-
 uerdighe vanden beghinne ghebleuen waren/tot op de
 toecomste Christi onses heere/so soudē sy achterwaerts
 ghestaen hebben/ende hem den voorghanc ghelaten
 hebben. Nadien hy selue vanden hemel ghecoemmen
 is/ende gheleert heeft/wat hem de Vader beuolen
 heeft. Also begheeren wy oock byden seluen te bliuen
 Ende ons begheeren is/datmen ons niet sulcker veel-
 vuldighen vraghen/niet en wil omdryuen/nadien dat
 wyt noch van Christo/noch van synen Apostelen also
 niet onderwesen werden/oock daer van gheen beuel
 hebben. Maer wat Christus synder Viercken beuo-

dit syn al
 enckel
 werbluchte
 want de
 vrage en
 is niet/vā
 de doerfoo
 nen/Mo-
 sis ende
 Christi/
 maer van
 het inhoud
 des ewi-
 ghen Wet-
 bondts.

len heeft / op te richten / door het ghelouue / ende de
ghehoorsaemheydt / der waerheydt des Euangelij /
ende der Leere syner Apostelen / om daer in te wan-
delen / na synen wille. Soo begheeren wy nu / dat
men besie / na den gheondt des Euangeliums / welke de
rechte Keercke sy / onder ons / ende hentieden.

3. Datbens.

Antwoorde. Wy en begheeren de Mannen niet
van Christo te driuen / ghelijck sy voorzheuen / maer tot
Christum te leyden / dien sy noch niet en kennen / so ve-
le als wy tot noch toe / wt desen ghesprecke hebben con-
nen vernemen. Thieholdts woorden en sluypen gan-
schelich niet op onse vrage / ende wy hadden ghehoeyt /
datse ons / op onse eenvoudighe vraghe / een recht-
ghe andtwoorde souden ghegheuen hebben / dewile
datse tijds ghenoech ghehadt hebben / om hen te be-
spreken: Want wy en hebben hen niet vzeemts / onnoo-
dichs / ofte wat curieus is / voorzghesteldt / maer alleen
dese eenvoudighe vraghe: Of Abraham den Vader
aller ghelouighen / een ander Verbondt / ofte Testa-
ment der salicheyt heeft / dan wy hebben die syne kin-
deren zyn? Daer op begheeren wy noch eens / een
richtighe / andtwoorde.

4. Zulger.

Goede vrienden / dewijle dat v de Artijckelen / daer vā
in dit ghespreck soude ghehandelt werden / by goeder
tijdt toecoemē zyn / also dat ghy v na nootdrift / daer op
soudt bedacht hebben. Menghesien dat ghy oock niet
en zyt verhaest gheworden / ende dat v tijds ghe-
noech ghelaten is / om v te bedencken. Item ouer-
midts datter maer eenen Godt / een Ghelouue / ende
enen Doop is / na wt wijfen van Godes Woordt / en-
de dat desen Artijckel / daer op staet / ende moet ver-
claert werden. Soos bidden ende vermaenen wy v /
soo lief / als v de Eere Godes / socht uwe eyghen sal-
licheyt

licheyt/ ende de Kercke is: Dat ghy v wilt vermijden vā alle omsweuinghe/ ende op het Punct recht sinrich antwoorden: Ghy zyt toch in alle saken sonder perijckel of sozge.

5. Rauf.

Wy hebben heden bekend/ dat Abraham is beloest geweest/ dat in synen Zade alle volcken souden gebenedijt werden. So sy nu alleen dit Verbondt meynen/ door het welke wy Christum verstaen: So is heden ghesegt/ dat wy met Abraham/ eenen Christum bekennen/ genen in der belofte/ maer ons gegeven. Maer so sy van een ander verbont begeeren te spreken/ datse ons dat duydelicks aenwijzen.

6. Datbens.

Andwoorde. Het is seer te verwonderen/ datmen wt dese Mannen gheen rechtighe bekentnisse can ghecrighen. Want dewijle sy segghen/ datse met Abraham eenen Christum bekennen/ waeromme beswaren sy hen / te bekennen / datse oock een Verbondt der ghenaden/ met Abraham hebben/ als kinderen met haeren Vader: so sy anders Abrahams kinderen zijn? Ende overmits dat sy niet andtwoorden en willen/ so willen wy onse bekentnisse doen/ van het Verbondt Gods/ ende dat daerom / om datse nu ghevraecht hebben: Of wy van een ander verbondt spreken? So seggen wy/ gelijck Paulus tot den Gal. 4. segt/ daer hy vāde twee Soden Abraham spreekt: die woordē bediedē wat/ want daer sijn de 2. Testamenten/ en wat daer nauolcht. Itē totten Heb. 8. wert ghemeldet van twee Testamenten/ gelijck de Mannen selue / dickmael verhaelt hebben. Daerop bekennen wy/ dat wy maer die twee Testamenten en houden. Maer wy begheeren te weten / of die Mannen meer dan twee Testamenten bekennen / ofte niet? Dat is onse vraghe/ ende wy begeeren een oprechtē oft rechtsinnighe andtwoorde.

Gala. 4. 24

Heb. 8.

7. Rauf.

wy

Wy bekennen oock van twee Testamentē/ gelyckse Paulus selue wlegt. Deen dat totter knechtschap/ ende dander/ dat totter kintship baeret.

8. Datheus.

Dac en
zyn maer
twee/ ende
niet dzy
Testamen
tē dat Ou
de Testa
ment
der wet
is dooz
Christum
afgeschaff.
dat ewig
Testamēt
dwelc met
Abraham
opgericht
is byst ee
wichlich.
Heb. 8. 13.
Heb. 6.

Andwoorde. Vengesien/ dat dan de Mannen maer twee/ ende niet dzy Testamenten en bekennen/ so hopen wy dat hen haest te helpen zy. Want heden is bewesen ende bekent/ dat/ dat een Testament gheweest is/ dwelch ouer vierhondert ende dertich Jaeren/ op ghericht is gheworden. Nadien dat Abraham de beiofte ghegheue was. Des gelyck dooz gaens bekēt geweest/ dat/ dat selue Oude Testament/ de Wet Mosis is/ met haren Ceremonien ende Leuitischen Priesierdomme/ het welke Christus wech ghenomen heeft/ hebzen achte. Dooz le nu dat selue een Testamēt is/ so volgt/ dat/ dat ewich verbont (dwelch met Abraham opgericht is/ met den Eedt Godes/ totten hebzen int seste Cappittel/ dat nu daer na dooz Christum beuesticht is gheworden) dat nu der Verbondt ofte Testament zy. Ende dit is euen dat selue/ dat niet wy segghen/ maer de heylighe Geest dooz Petrum/ Act. 3. daer hy segt: Ghy zyt kinderen der Propheten/ ende des Verbondts/ dwelch God ghe maect heeft/ met uwe Vaderē/ als hy tot Abraham sprack: Dooz uwen Zade sullen gheseghent werden alle volckē der Aerden. Daer wt blycht/ dat de heylighe Geest/ het verbondt Godes/ dat met Abraham opgericht/ is/ wtstreckt/ tot op het nieuwe Testamēt/ om de eenich heyt des verbondts/ (het welke wy met Abraham hebben) daermede te bewyfen. Want waert dat het Verbont/ dat met Abraham is opgericht gheweest/ op ghehouden ware/ ende een eynde ghenomen hadde/ so en waert oock niet ewich. Gheleyck Godt Genesis. 17. ende Esaie int 54. Cappittel. beloeft heeft. Die ist dat oock de Apostel totten Galat. int 3. int langhe bewyft.

He. 22. 25.
Esa. 54.
Gala 3.

Derhaluē dewyle wy nu dit gewonnen hebben/ datter niet dzy/ maer alleen twee Verbondē Godes zyn/ en dat het

het verbondt met Abraham oprichtet / ghelijck Jerem.
 int 31. Cap. Schryft dat niet zy en can / Dat eerst in 430
 Jaren daerna indē weganch wt Egyptē / opgericht is / so
 volgt dat / dat ewich verbondt / het welck Godt met A-
 braham opghericht heeft / enen dat selue zy / daer van
 Jerem. int 31. vermeldet. Het welck daerom nieuw ge-
 naemt wert / om dattet door Jesum Christum (ghelijck
 oock dat Ghebodt vander liefde des Aesten Joannis
 13. ende 15. Cappittel) vernieut ende bevesticht is ghe-
 worden. Het welck oock daerom bilick nieu genacmt
 toert / dattet van gheslachte tot gheslachte / altydt nieu
 wast en versch blyft / by allen geloouighen / ende haven
 Zade / ende niet oude en wert.

En willen wy comen / tot het 5. Cap. mathei / so verre
 als de Mannen niets wt Godes woort / hier ouer hebbē
 woortte bringhen.

9. Zuleger

Hebby yet voorder in dit Punct / so moegt ghyt voort-
 bringhen.

10. Rauf.

Reen wy. Wy meynen datmen voortvoaren soude.
 (het is ghelesen gheworden)

11 Zuleger totten Mannen

Hebt ghy noch yet voorder teghen dese verclaringhe
 so doet het / En wilt ons niet ophouden.

12. Rauf.

Wy en weten ditmael niets voor te bringhen / dewijle
 sy het verbondt op Christum dypden ghelijck wyt ver-
 staen hebben.

13. Dathenus.

Wel aen / de Mannē sullen weten / dat enen dat eenich
 verbodt / de greont is / daerō wy tot noch toe gestredē heb-
 bē / naelick / dat Abrahā en de geloouige des oude Testa-

Joan. 13. 34.
 Joan. 15. 12.
 waerom
 het oude
 ende eeu-
 wich Ver-
 bondt Go-
 des een
 nieu Des-
 bondt ge-
 noemt is.

De cracht
 der bes-
 diencken
 Christi / is
 tot den On-
 den Dads
 comen.
 Siet Acth.
 18. Quack.
 23.

niets

De cracht
des Ridders
tes Christi
is totten
ouden Da
ders come
Siet Actie
18. Quest.
27.

Dat de sie
len der Ou
de Wads
na haren
afsteruen
niet gesla
pen hebbe
Maer de
Salicheyt
betreagen
hebben.
Dat wert
hier na vol
ghende be
welen.

Ro. 7. 24.
Dit alle
blyft onbe
antwoort
Whil. 1. 23
Apo. 14. 13.
Dit blyft
oock onbe
antwoort.

ments/door het ghelooue wt ghenaden vercreghen heb
ben/ inder daet/ ende inder waerheyt/ verghewinghe der
sonden doen ter tydt/ en na haren afsteruen/ de salicheyt
harer ziele. Wát al is Christus schoon aldereerst na son
mighē Duyfent Jaren/ mensche gheworden ende gesla
uen/ so is nochtans de cracht/ synder verdiensten/ euen so
wel tot hen ghecoemen/ als sy nu tot ons comt / wy die
vijfthienhondert Jaeren na Christi liden/ ende steruen
gehooren zyn. Ende dat wy ghesegt hebben wt de
postel Petro/ dat de Oude Wads/ die vrucht haers ghe
loofs/ Naemlich der zielen salicheyt vercreghen hebbe
Dat hebbe wy wt het getuygenisse Petri bewese. Daer
toe hebben wy noch meer ander gronden. Want Eer
stelic dewyle dat de ziele een gheesteliche substantie is/
ende derhaluen onsterffelich: So segghen wy/ aenghe
sien dat de ziele niet slapē en can/ maer altit dat hare wt
rechtet/ tee wyle dat sy inden menscheliche lichame woont
Veel weynigher cause slapen/ nadien sy van het lichaem
deses doots verlost is: ghelich Paulus totten Rome
nen int 7. Cappittel daer van leert. Hierom is dat oock
Paulus/ totten Philippensen int eerste Cappittel/ het
steruen een ghewin noemt/ ende seght/ dat hy lust heeft
af te scheidē/ ende by Christo te zyne. Het welck niet
zyn en conde/ waert dat de zielen der afghestoruenen die
pen. Hierom noemt Joannes inder Openbaringe die sa
lich/ die inden heere ghestouen zyn.

Ten anderen. Souden de zielen der ghelouighen
int Oude Testament/ sonder gheuoelen der heerlicheyt
Godes/ gheslapen hebben? So moeste daer wt vol
ghen / dat oock de zielen der onrechtuerdighen/
tot op Christum gheslapen hadden: Also datter ghen
onderscheyt soude gheweest hebben/ tusschen den
men ghelouighen Abel / ende den Moorder Cain / nu
op Christi tydt toe. Maer dewyle dit beyde der ghe
rechticheyt Godes contrarie is / so volgt/ dat ghelich
als de Godloose na haren afsteruen / in haren sijn
zyn ghesraft gheworden / (want als Esaias int 13.
Cap.

Des V. Artiickels.

3191

Capittel schryft/ hare wozm en sterft niet) also oock/ dat de Godsalighe in haer zielen/ ter stont die vruethe des ewigighen leuens ghesmaecht hebben / oft schoon de volcoemmenheydt / ofte voleyndinghe / hen aldereerst ghegheuen werdt / inde verrisinghe der dooden / ten Joncksten dage. Dit ist/ dat ons Christus leert/ Luce 16. Cap. daer hy vanden saligen Abrahā spreekt/ in wiens schoot Lazarus is opghenomen gheweest: ende segt van Lazaro/ ende den sijckē Man: Maer nu werdt hy ghe- troost/ ende ghy gepijnicht. Daermede hy beyde den af- gestoruenen gelouighen/ en oock den Godloosen/ ghe- uoelen toeschryft.

Daerom heeft oock Dauid inden 31. Psalm dit ghe- ledt ghedaen: In uwe handen/ beuele ick mynē Gheest/ ghy hebt my verlost/ ghy trouwe Heylandt. Ghy ghe- trouwe Godt. Het welck euen de woorden Christi zyn Luce. int 23. Capittel: Daer hy oock totten bekeerden quaetdoender gesegt heeft: heden suldy met my indē Pa- radise zyn. Gelyck ooc Stephanus Acto. 7. ouer een roemt/ ende spreekt: heere Iesu/ neemt mynē Gheest op. Summa den Prediger Salomonis int 12. Capittel be- sluyt dese sake/ segghende: Want het stof / moet weder tot der Werden comen/ ghelijck het gheweest is / ende den Gheest weder tot God/ die hem ghegheuen heeft. Dat hebben wy cortelick (op dat aen onse verclaringhe niets onbrake) willen daertoe doen.

Nu comen wy aen dat 5. Cap. Matthei/ ten sy dat de Mannen yet daer teghen te spreken hebben.

Wel aen/ tot noch toe/ hebben wy dan bewesen. Dat de Gude Vaders/ ende wy eenerley leere hebben / inden Artickelen des gheloofs/ die ter salicheydt van noode sijn. Nu volgt/ vanden wandel/ ofte leuen: Ende ouer- mits dat de Mannen vermeynen / dat de Soone Go- des/ Mathei int vijfste Capittel yet volcoemender ge- leert heeft/ dan Godt de hemelsche Vader / inde Wet ghedaen heeft : daertoe segghen wy Neen: Naem- melick / dat de Leere des Soons / vanden Christe- licken wandel / niet volcoemender zy / dan de Leere des

10 sal. 31. 6

Luce. 23. 43

Act. 7. 54

Ecl. 12. 7

Christus
Maech. 5.
en straft
niet de
Wet syus
Waders
maect alle
de valsche
wtelegg-
ghe der
Pharise;

des Vaders int oude Testament geweest is. Verhalne seggen wy dat Christus Math. int 5. Cap. niet en straft de Wet ofte de Leere syus Vaders / gelick Moses doer gaens/ende Daud in den 12. 19. 129. Psalm/de Wet/ bekennen te syne Godes Leere / ende Wet. Maer dat Christus Math. int 5. Capittel die verkeeringhe ende de valsche wteleggginghe der Phariseen/welcke alleen op de wtwendighe ghehoor/saemheydt/ende niet op de inwendighe/ (die de wet heyscht/ouermidts darsse Gheestlyck is Romeynen 7.) ghedronghen hebben/straft ende wederleght.

Die eerste
bewysse
de des
ghenes dy
bouen ge-
seght is/
blyft be-
kandich.

Dat bewysen wy also: Ten eersten/dat Christus nergendt indit Capittel seght/ Moses seght in syner Wet etc. Maer ick segghe also. Hy en seght oock niet het staet geschreuen. Maer slechtelick/ ghy hebt gehoord dat tot den Ende gesegt is. Dat is euen so vele/als woude hy segghen: Men heeft uwe voorvaders also gheleert

De twee-
de bewys-
reden blifft
onbeandre
woort.

Ten anderen/so segt hy int 20. vers: Ten sy dat uwe gherechticheyt beter zy/dan der Schriftgheleerden ende Phariseen/so en suldy int hemelryck niet coemē. Maer hy en seght niet: Ten zy dat uwe gherechticheyt beter zy/dan so sy inder Wet gevoordert werdt: Maer beters dan der Schriftgheleerden ende Phariseen.

De derde
bewysse
den blifft
oubeandre
woort

Ten derde. Dat int 43. vers. gesegt werdt: Ghy sult uwen naesten lief hebben/ende uwen vyandt haten: Dus sult aenhanck (Ghy sult uwen vyandt haten)werdt nerghent inde Wet gheuonden. Soude Christus Maer si ende syner Wet/sulchs opghedrongen ofte aenghetoghen hebben/so hadde Christus een valsche ghetuygnisse ghegheuen/dewyle hy Mose soude opghedronghen hebben/dat nerghendt in Mose ghelesen werdt.

De vierde
bewysse
den blifft
oock snac
geboctre.

Ten vierden/dewyle Christus in dit Capittel int 18. vers. seght: Dat niet de cleynste letter vander Wet verghaen sal. Tot dat het al gheschiede / gheleert oock Iuce int sestiende Capittel int 7. vers. verclart wert. Ende oock Paulus totten Romeynen int derde Capittel leert/dat wy doer het Gheleoue/de Wet niet

niet te niete doen/maer beuestighen. **Wt desen allen bes-**
luyten wy: dat Christus Mathel int 5. Cap. niet de Wet
Mosis (welcke des hemelschen Vaders/ Ja oock des ee-
wigen Soons/Wet is/) straffet/eyndiget/ ofte verbeteret.
Maer gelijk gesegt is/ dat hy die verkeeringe der Pha-
rijeen straft/ gelijk wy van stuccke te stuccke bereydt zyn
te bewysen. Maer wy begheeren te voozen hier op der
Manen antwoorde.

14. Rauf.

Wy gheuen corste antwoorde/op uwe verclaringe/ dat
 wy dese Schrift/gheensins en verstaen also te zyne/ghe-
 lijk ghyse wtgeleght hebt. **Dat Christus daer soude straf-**
sen/ de valsche wtlegginge der Pharizeen/maer segt al-
leen: Ten sy dat uwe gherechticheyt beter zy. Ende
dat voozder daerin ghesegt werdt: dat totten Guden ge-
seght is: verstaen wy soch niet/ dat Christus daer henen
duydet/ als of de Pharizeen/ dit also vooz haer seluen ge-
dicht hadden. Want of schoon niet eygentlick dese vol-
te woorden die ghy verhaelt hebt: (Ghy sult uwen Nae-
ste lief hebben/ ende uwen vyandt haten) inde Wet/ Mo-
se/ met wtghedruchten woorden geschreuen staen/ so ge-
uen toch die Exempelen/ ende de eruaringe te kenne/ dat
sulcks onder hen is ghebryckt gheworden: Gelyck son-
derlinghe Saul bewesen heeft/ als hy die Amalekiten
worvode/ Josua die een en dertich Coninckrycken/ en dier
gheliche Exempelen vintinen vele/ herwaerts/ en gins-
waerts/ int Gude Testament/ hoese teghen hare vyandē
ghestreden hebben. Daerom leert ons Christus dat te-
ghendeel/ ghelick den Tert hier in desen Capittel clær-
lick meldet/ daer hy segt: Maer hebt lief uwe vyanden.
Jem te voozen segt hy: Ghy hebt ghehoort/ dat gesegt
is: Doghe om ooghe/ Tandt om tandt. Maer ick
segge v: dat ghy den quade niet en sult wederstaen. De
wijte van Christus een vorst des vzedes/ Esaie. int ne-
ghenste Cappittel genoemt wert. So heeft hy oock
syne Discipulen vrede ghewenscht/ ende gheleert/ hy
en heeft oock selue teghen zyne vyanden/ niet ghestre-
den/

Mer en
 smaeche
 de blootē
 Tert den
 web doos
 pers niet/
 Daerop
 sy vooz en
 nadics
 mael ge-
 dronghen
 hebben.

Leu. 19. 18
 Leca. 9.

bandē die
 de Christ
 Siet Actie
 10. Onest.

den ghelijck Abraham/Moses/Iosua/ende andere ghes-
daen hebben, verhaluen besuyten wy dat het niet alleen
de Leere der Pharizeen gheweest is/ maer datmen sulck
oock inder Wet/metter daet beuonden heeft.

15. Datbenus.

Hebr. ii.

Antwoorde. Alle dese woorden en hebben noch
cracht/noch sap. Dewyle niet eenen/van onse aengeto-
ghene gronden omghestooten is. Want so vele die
Exempelen aengaet / dat die Gude tsonthids ghescre-
den hebben / seggen wy / dat wy noch totten Exempelen
niet ghecoemmen zijn. hebben nochtans belooft dat
wy dit Cappittel van stucke te stucke verclaren willen.
De Nammen souden hen oock weten indachtich te maec-
ken/datse nu veelmaels/dat elfste Cappittel totten Heb-
breen/byghebracht hebben. Daer van Gedeon/Sari-
ruch/Samsou etc.gheschreuen staet / wat sy door het
ghelooue Coninckrijcken hebben inghenomen. Is
het wt den ghelooue/so en ist gheen sonde. Maer hier
sal in synder plaetse breeder verclaert werden. So seg-
ghen wy noch eens / Christus heeft Mathei int vijffte
Oste de leere Moses/en also volgende/de leere zijns he-
melshē Vaders. Daerop begeeren wy der Nammen ant-
woorde/op dat deen bewijscde/na dander mach gewone
worden: Ten sy datse wilden segghen/dat de Wet Mo-
sis/niet Godes Wet ware.

16. Rauf.

Dat Gedeon ende andere/door het gelooue/wt Gods
beuel Coninck rijcken ingenomen hebben/ dat gelooue
wy oock. Maer wy weten oock wel / (op dat wy uwe
vraghe/oock hier in verandtwoordden) dat Moses ghe-
segt heeft/Deut:int 18.Cappittel. De heere uwe God
sal v eenen Propheet verwecken/mij ghelijck/wt v ende
wt uwen Broederen/dien sulc ghy hooren. Dewyle nu
Moses/ons desen Propheet / dat is Christum/des gelycke
oock de stemme des Vaders/beuolen heeft te hooren/so
ghe-

Des V. Artijckels.

gheloouen wy crachtelick dat wy desen/ als dē Sone/ in
 spien eyghenen huyse hoozen sullen.

17. Dathenus

Andwoorde. Moses heeft desen Propheet beloest/ oft
 beel meer/ God door/ Mosen: maer Moses en leert aldaer
 niet/ dat desen Propheet een nieuwe onghehoorde leere
 soude inbringhen. Derhaluen en dient dit tot der saec
 ken niet.

Verclarin
 ge des
 Synecs
 Deut. 18.

Christus
 en is niet
 tegen hem
 seluen.

Ten anderen/ so en is Christus niet teghen hem selue/
 dat hy hier Mat. int 5. Cap. verbieden soude/ Mosē te hoo
 re/ En Luc. int 16. Cap. dat wederspel beuelen soude/ daer
 hy segt: Sy hebben Mosen ende de Propheten/ dat se die
 hoozen. Derhaluen zyn dit woorden sonder gront. Want
 de vragē en is niet/ Of men Christum hoozen sal/ daer an
 en hebben wy noyt ghetwyfelt. Maer of de leere des
 Soons Godes / der leere synes hemelschen Vaders/
 (door Mosen ende de Propheten ghegheuen) contrarie
 zy/ ofte niet?

18. Rauf.

Dat ghy segt/ dat Christus Luce int 16. dat wederspet
 beuolen hebbe/ en beuint hem also niet/ maer daer staet/
 datter Abrahā gesegt heeft. So segt Christus ooc voor/ der
 hy doet gelijck hem de Vader beuolen heeft. En Petrus
 toont ons dat wy de voetstappen Christi sullē navolgen/
 daer by hopen wy te bliuen/ ende ons niet vā Christo op
 Mosen te laten wysen.

19. Dathenus

Andwoorde. Dit en is wederom/ niet gheandwoort
 op onse vraghe. Wy segghen niet dat wy Christi voet
 stappen niet sullen navolgen. Of dat Christus niet en
 soude ghedaen hebben/ wat hem de Vader beuolē heeft/
 daer van en is de vraghe niet. Dat oock voor/ der gesegt
 is/ dat de verhaelde woorden Luce int 16. Capittel/ niet
 Christi/ maer Abrahams woorden zyn/ dat is een kindt
 sche andwoorde. Dewyle het openbaer is/ dat Abrahā
 X ij daer

De volco-
menheyt
der pro-
phetischer
Schrift is
sine langhe
bewelen
Act. 5.
Questie. 4.

Luce. 24.

Rom. 16.

daer niet tegenwoordich geweest is/maer Christus bygt
Abraham in/als wāneer hy daer sprake: Also dat sulcken
woorden inder daet ende waerheyt/de woordē Christi sijn/
ende euen dat selue/dat daer beuolen wert/beuceit oock
Christus/Joan. int 5. Cappittel/ ende de heylighe Schrift
in ander plaetsen meer. Daerom verhopē wy / dat de
toehoorders hen niet sulcken woorden/niet en sullen late
verblinden/als of wy die waren/ die v van Christo wou-
den afleyden: Reen/maer wy begheeren/ (ghelijck
Christus Luce int 24. Cappittel sijn Discipulen onder-
wijst/wt Mose/Dauid/ende den Propheten) oock also
door de Schrift der Propheten/ v te leyde tot de kennisse
Christi. Dewyle Paulus Rom. 16. leert: Dat de verbor-
gentheyt van Christo geopenbaert/en cont gemact sy/
door de Schrift der Prophetē. Verhaluē blijft de waeghe
leere syns Vaders is/ gestraft hebbe/ oft de 1. alsche wileg
ginge d̄ Pharizee. Wy biddē om eē richtige antwoorde.

20. Rauf.

De weder
doop
en hebben
geen beuel
datse Mo-
se en Chri-
stum mal-
canderen
te weder
setten sou-
den noch
tang doen
sy dat/
boert en
boert/ge-
lick dat
Protocol
bewysk.

Of Christus contrarie der Wet Godes/ ofte Moses ge-
leert hebbe: Daer van en hebben wy geen beuel te orde-
len. Want wie wilt (so Esa. int 24. gheschreue staet) met
God twisten? Oste hoe sal een werck tot synen Meester
seggen/Waerom maect ghy my also? Daerom seggē wy
cortelick/dat wy hier in de woorden Christi/(die hy ende
sijn Apostelen / met haren leuen / ende wandel be-
tuycht ende ghedaen hebben) niet en willen ter nedre
legghen.

21. Dathenas.

Antwoorde. Die Mannen slaen hen seluen met ha-
ren Sweerde. Want so sy gheen beuel hebben te orde-
deelen/of de leere Christi / ende Moses leere/ malcande-
ren contrarie sijn: Waerom hebben sy dan tot noch toe
dat 5. Cappittel Mathei so dickmael voortghebracht/
als oft het Moysi teghen ware? Vier mede bekeimen
sy recht wt/dat sy een dinc doen daer van sy geen beuel
en heb-

Des V. Artijckels.

329.

en hebben. Maer ouermidts dat sy op geen argumēt of beslyptreden connen antwoorden/daermet wy bewezen hebben/ dat de Soon Gottes/ syns Vaders leere hier niet straft/ maer de valsche wtleghinghe der Phari- zeen. Soo willen wy sulcks/ van stucke tot stucke be- wijzen: Naemelicken/ dat Christus niet synes Va- ders / maer de valsche leere der Pharizeen ghe- straft hebbe / ende wy legghen den eersten grondt also/

Math. int 5. Cap. int 21. vers. segt de heere Christus also: Ghy hebt ghehoort dat tot den Ouden gheseggt is/ ghy en sult niet dooden; ende wie doodt die sal des ghe- richtes schuldich zijn. Maer ick seg v: wie met synen Broeder toornet/ die is des gherichtes schuldich. Hier verbiedt Christus niet alleen Doodslach/maer oock den toorne. Dat en is geensins tegen de leere Moses/maer tegen de meyninge der Pharizeen/ welke (gelijck Chri- stus Math int 23. Cappittel leert) hare bekens/ ende scho- tels van buyten reyn hebben ghehouden/ maer inwen- dich synse vol roofs gheweest: Dat is/ sy hebben eenen wtwendigen schijn ghesocht/ maer niet de warachtighe gherechtigheyt/welcke God in syner Wet gheuoordert heeft: Maer dat Moses euen ghelijck Christus/ niet alleen den Doodslach/maer oock den toorne verbiedt/ blyckt wt het 19. Cappittel Leuiti. int 17. ende 18. vers: Ghy en sult niet wracck ghierich zijn/ noch toorn hou- den / teghen de kinderen ws volcks. Sulcks leert ooc David/ inden 7 Psalm/daer wt ooc Paulus/ zijn verma- ninghe genomen heeft / totten Ephesien int vierde Ca- pittel: Toornet/ en sondiget niet/laet de Sonne niet ondergaen ouer uwē toorn. Daer wt ist claer / dat Chri- stus niet anders/ ofte scherpers voozdere/ dā dat Moses en de Propheten gheuoordert hebbe. Daer wt besluyten wy wederom: dat Christus niet Moses (dat is zijns Va- ders leere/ door Moses ghegeuen) maer de valsche wt- legginghe der Pharizeen/ straft.

Verclarin-
ge des 21.
vers/ des
5. Cappit.
Math. vā
Doodslach
en toorne

Ma. 23. 25

Moses 6
biedt ooc de
wrake en
de toorne.
Leu. 19. 17
en 18.

Psal. 4. 5.
Eph. 4. 25

Wilt ghy daer op antwoorde: oft wilt ghy v bedencke hebben tot morghen?

23, Rauf.

Tot morghen.

Daerop is het Gebet gedaē: ende dese Actie besloten gheworden.

TWINTICHSTE GHESPREC
ofte Actie, den Viii. Iuny. Vrydaechs
smorghens te ses vzen.

Dathenus heeft het gebedt ghedaen

I, Rauf.

Actie. 20

Euen als
of de doet
Godes
door Hofe
ghegheue
onvolco-
me ware.

DAt in uwe antwoorde gisteren gemelt is, dat Christus Math. int 5. die valsche wtlegginge der Pharisaeen fraest/ en vinden wy int Cap. also niet staen: maer dat Christus daermede de ware volcoemmenheyt toont/ gelijckmaen int eynde deses Cappittels sien mach. Derhaluen/ ghelijck tot den Suden ghesegt is / Ghy en sult niet dooden/ also leert ons Christus / dat hy euen so wel des gherichts schuldich is / die met synen Broeder toont/ net/ als die inde Wet ghedoodet heeft. Ende hy settet claerlic daer toe: Maer wie segt/ ghy dwaes/ dat de selue des helschen viers schuldich is. En dat ghy Mosen aen ghetoghen hebt Leuit. int 19 Cappittel. Dat niemant met den kinderen syns volcks toozn houden soude. Dat leert ons Christus volcoemmenender/ dat hy wilt / datmen oock de vyanden lief hebben soude. Want so ghy lief hebt/ segt hy/ die v lief hebben/ wat suldy voor loon hebben? Doen dat selue oock niet de Tollenaers? Daerom (besuyt Christus) sult ghy volcomen zyn/ ghelijck v vader indē hemel. Daer ouer en wetē wy n3 voorder te coeder ophoude met velen vraghen.

Dathenus

2. *Dathenus,*

Antwoorde. Dat de Mannen ghesegt hebben/ dat Christus/ Math. int 5. Cap. niet en straft / die valsche wtlegginghe/ der Phariseen/ daer op gheuen wy tot een antwoorde/ dat het niet ghenocch en is sulckx te seggen/ maer het gheit bewijfen. Wy hebben ghisteren / met dieere oft vyf vaste gronden der Schrift bewesen/ dat Christus niet de Wet syns Vaders/ maer de valsche wtlegginghe der seluer / (welcke door de Phariseen gheschiet is) ghestrafte hebbe. Daer op hebben de Mannen / niet een eenighe bewysreden/ met Godes Woordt wederlegt. Menghaende dat Christus den Soon Godes een leere der volcoemenheydt drijft : Daer op segghen wy / dat de hemelsche Vader oock inder Wet/ die volcoemenheydt ghedreuen heeft / daer hy Deuteronomij int sefte Cappittel geseght heeft : Ghy sult den heere uwen Godt lief hebben / van ghanscher herten / van ghanscher zielen/ ende allen vermoeghen. Ende Deut. int 18. Cappittel : Maer ghy sult sonder vlecke syn/ met den heere uwen Godt. Ende David inden 15. Psal. heere/ wie sal in uwen Tabernakel woonen? Wie sal op uwen h. Bergh blyuen? Die sonder smette ingaet / ende recht doet. Daer wt blijkt / dat Godt de hemelsche Vader/ euen die volcoemenheydt voordert / inde Wet ende Propheten / die oock Christus de Sone/ van ons gheuoordert heeft. Ende dat ist euen / dat ooc Christus leert/ daer hy segt: Ghy sult volcoemen zijn/ gelijk uwe Vader volcoemen is. Mengaende dat woordeten Sacha/ ofte Dwaes/ daer van willen wy daer na handelen. Item/ dat de leere Christi nu daerom volcoemen zijn soude/ om dat Christus beueelt/ dat wy onse wyanden lief souden hebben/ dat en volght niet: Want inde Wet / ende Propheten / heeft Godt de Vader / euen dat selue gheleert / ghelijck sulckx in syner plaetse bewesen sal werden. Derhaluen beslyuten wy/ dewy le de Vader euen so wel / door Mosen den toorn verboden heeft / ghelijck Christus de Sone / so volght / dat de Sone syns Vaders woorden ende leere/ alhier

De wedes
 doopers
 segghen
 wel bele/
 maer sy en
 bewisens
 niet.

Deut. 6.5

Deut. 18. 13

Psal. 15. 1. 2

gheensins ghestraf en heeft. Indien de Mannen aen
gaende dat Punct niet meer en hebben/so willen wy in
desen Cap. voortvaren.

3. Rauf.

Tē eerste seggē wy op uwe antwoorde/Dat Christus
Mathei int 5. segt/ Dat het den Juden ghesegt is/en
de spreect terstont daerna: Maer ick segge v: Dat
wy daerin gantsch niet/ de valsche wlegginge der Pha-
rizeen en verstaen. Aengaende den toorn/segghen wy
coztelick/dat wy inde Wet niet en vinden/dat toornen/
ende dooden/voor een dinc sy ghehouden woorden/ghel-
lick Christus hier/daer vā meldet. Maer so veel de woer-
den aengaet: Ghy sult uwen Naesten lief hebben/ende u-
wen vyandt haten/daer af mach men besien inden Exem-
pel van ghisteren / hoe het inde Wet ghehouden is ghe-
weest.

4. Datheus.

Andwoorde. Die vraghe en is niet/wat de Manne
hier van willen segghen:maer ons begeeren is getoet
wat sy segghen/datse dat wt Godes Woordt souden be-
wysen:maer hier behoort Godes Woordt/ende niet ha-
re segghen te ghelden. Christus en seght vande sonde sy/
niet/dat toorne ende doot slach/inder daet een sonde sy/
of eenderley sonde:maer/so wie toornet dat hy des ghe-
richts schuldich sy. Dit leert oock Moses/die daer segt:
Deu.27. Vermalendijdt is/hy die niet en blijft/ in alle het
ghene / dat inden Boeck des Wets / geschreuen staet.
Daer mede vercondicht hy oock den toornigen dat ghe-
richte/ende de ewighe vermaledijdinghe. Aengaen-
de de woorden: Ghy sult uwen vyandt haten. Ende
dat aenghetoghen Exempel/daer van willen wy hand-
len/in het vier ende dertichste vers/op dat de handel-
ghen niet vermengt en werden. Daeromme/indien de
Mannen niets anders en hebben/so willen wy voortva-
ren.

5. Thiebold.

Andwoorde

Antwoorde. Ghelijck verhaelt is / dat Christus die valsche wtlegginghe der Phariseen gestraft hebbe / dat en heeftme ons noch niet bewese. Want die woorden luyden clac: *Ghy hebt ghehoort / dat tot den Goden gheseght is / ghy en sult niet dooden; dat en syn niet de woorden der Phariseen / maer ghelijck gheschreuen staet* Exod. 20. Daermede en syn wy gansch niet vernoecht / dat het de valsche wtlegginge der Phariseen syn: *Of wel de heere / in ander plaetsen / die valsche wtlegginghe der Phariseen straft / dat laten wy gheschien.* Maer dat is niet haer wtlegginge / maer is totten Goden gheseght. Want Ioannes schryft daer van: *Wie synen Broeder haet / die is een doods lagher.* 1. Ioannis 9. Daerom en kunnen wyt noch niet gheloouen. *Ghy moecht daerin voortvaren / dewijle dat daer noch meer Puncten ghemeldet werden / Matthei in't vijffte Capittel.* Ist datment beuint / dat sulche wtghedruichte woorden / een valsche wtlegginge der Phariseen is / so willen wy het ons / inden grondt laten behoonen.

6. *Dalhenus.*

Antwoorde. Dat in dit Capittel sommighe woorden Mosi / Ja Godes des hemelschen Vaders / wt der wet verhaelt werden / dat en hebben wy noyt verloochent. Dat en is oock de vrage niet: *Maer wy segghen / dat Christus alhier gheen leere / oft woort syns Vaders gestraft en heeft / noch verdoemt / noch van onvolcomenheit beschuldicht.* Daer is een groot onderscheydt / tusschen eenen sprueck verhalen / ende den seluen verdoemen. Daerom so blijft onse bewijsteden bestandich nadiē dat euen dat selue / dat Christus alhier leert (so dick wils als hy segt: *Maer ick segge u*) oock in Mose ende inde Propheten gheleert wert. Waert dat Christus yet leerde / dat de hemelsche Vader door Mosen / ende de Propheten voorhenen niet gheleert hadde / so hadden de Mannen eenen schijn haers segghens. Maer nu

X u dewijle

Dewijle/daer Christus segt:maer ick segghe v: Euen
 dat selue ist/ dat oock Moses ende de Propheten geleert
 hebben/ so en straft Christus Moses ende de Propheten
 niet/maer hy beuesticht/met synder ghetuyghnisse/ die
 volcoemmen leere synes hemelschen Vaders / welke
 dooz Moses ende de Propheten ghegheuen was. Daer
 wt volgt / dat onse gonden / oft argumenten noch be-
 staen, Mengaende den Spruicke Joannis/ die en is Mo-
 si niet contrarie / want Joannes en seght niet / dat haer
 des Broeders eenen doodts lach inder daedt niet / dat haer
 wie synen Broeder haetet/ eener ghelijcke straffe weerd
 is/ dooz God/ ghelijck oock den Dootslagher. Dit en
 is Moisi niet contrarie/want hy heeft oock geleert Leu-
 int 19. Capittel: Ghy en sult inwen Broeder niet haet-
 ten / in inwen herten. Ende vande ouertreders dese /
 ende aller anderen Gheboden segt hy/datse vervloekt
 ende vermaledijdt zijn / Deuternomij int 27. Der-
 haluen/indien de Mannen niets anders hebben/ so wille
 wy voortuaren. Noch een Punctken wil ick daertoe
 doen:Dat Thieholdt segt/Christus segghe/ den Ouden
 is ghesegt/dat en dient hem niet/maer wy hebben ghe-
 steren verhaelt/op dat de Mannen condon merken/dat
 Christus niet en segt/Moses leert also/of/de Propheten
 schyuen also/maer/het is totten Ouden ghesegt. En-
 de daer wt is bewese/dat Christus niet de Schrift strafte
 maer die verkeeringhe der Pharizeen / welke op dat
 hysse aenden dach brachte / so heeft hy Moses wel aen-
 ghetoghen / maer nergent verdoemt: Dewijle dat
 oock niet gheschieden en can/ten sy dat hy de leere syn-
 hemelschen Vaders verdoemme. Dat is onse ant-
 woorde.

7. Rauf.

Wy en bekennen niet/dat Christus de leere syn-
 ders verdoemat hebbe/ghelijck wt onsen woorden wel te
 sien is. So hopen wy/dat ghy ons ghenoechsaem ghe-
 hoort hebt/hoe wy daer in staen/eñ wy willent yeghe-
 ken gheuen te ouerlegghen / hoemen ten beyden deelen
 daer in

Des V. Artyckels.

331

daerin wandelt. En wy beghëeren hiermede/om den tijt
te winnen/datmen voortvaere.

8. Datbens.

Wy willen voortuaren/dewijle dat de Mannen tegen
onse ghelegde gronden/niet en hebben voort te bringen.
Daer volgt int selue vers/vanden woordcken *stacha*/en-
de *Dwaes*: welke beyde/ een vercleyninge/ ende laste-
ringhe ofte versmadinghe des *Paesten* / met hen brin-
ghen/de welke *Christus* alhier straft / segghende/dat/
die de selue *woordekens* in sulcker wijse ghebruycken / des
saedts / ende des *helschen* viers schuldich zijn. Nu
moeten dese *woordekens* *stacha* / ende *Dwaes*/recht
verfaen werden. Want *Christus* heeft de *Pharizeen*
dwasen ghenoeemt. *Math. 23.* ende *Luce. int 11. Cappittel.*
Ghy *dwasen* (segt hy) ende blinde. *Luce int 24. Cappit-*
tel noemt hy *Cleopham* / ende synen metgheselle *dwa-*
sen of onuerstandighe. *Ghelijck* oock *Paulus 1. Coz.*
int 15. die/sotten heet/welche die opstandinge deses
uieschs teghenstonden &c. Daer wt volgt dat *Chri-*
stus (dewijle hy niet ghedaen en heeft het ghene dat zijn
der leer contrarie was) niet het ghebruyck deser *woor-*
den /maer den misbruyck/als toone / haet/ *wraeckghie-*
rich /ende lasteringhe des *Paesten* / verboden ende
verdoemt heeft. Sulchs leert oock *Moses* / ofte *Godt*
de *hemelsche* *Vader* door *Mosen* / daer hy segt : *Ghy*
en sult gheen lasteraer zijn onder uwen volcke: *Ghy* en
en sult uwen *broeder* niet haten in uwer herten etc. *Ghy*
en sult niet *wraeckghierich* zijn /noch toorn houden. *Ve-*
ritet 19. ende watter navolgt. Dit verbiedt oock
Godt inde *Sprucken* *Salomonis* in het vierde *Cappit-*
tel int vier ende twintichste vers/daer hy seght: Doet
van v den verkeerden mont / ende laet den laster
mondt verre van v zijn / ende van sodanen *Sprucken*
is *Salomon* vol. Item inden vijfthienden *Psalm*
segt *Dauid*: Wie met zijnder tonghen niet en lastert/
ende synen *Paesten* geen arch doet / ende synen *Paesten*
niet en smadet &c. ende dierghelijcke. Daer wt volgt/
dat

Wande
woordes-
kens *Ka-*
cha, ende
Dwaes
welcke es
smadinge
ende der
vercleynin-
ge d es
naesten
met hen
bringen.
Sulchs is
inder *Wro-*
pitische
Schift
oock bet-
boden te
doene.
Ma. 23. 17
Luce. 11. 40
Luce. 24. 25
1 Co. 15. 36
Maec Chri-
stus ende
Daulus
de *woorde*
kens/
dwasen en
sont ghe-
bruycht
hebben.

Le. 19. 17.

10. 4. 24.

10. 15. 34

dat dan Christus de Soone Godes / in desen deele / oock niet anders leert / dan dat de Vader te vooren / door Mo sen ende de Propheten gheleert heeft. Indien dat de Mannen niets daer teghen hebben / so willen wy voortvaren.

9. Rauf.

Of schoon Christus / de Pharizeen om haer blindheit ende onverstandts wille / dwase of sotten gescholdē heeft / so en heeft hy dat selue niet wt grimmighen toorn ghe daen. Want Christus wilt hier Mathei int vyffte / de grimmicheyt des toorns te kennen geue / gelick Syrach int 27. Capit. seght: woeden ende toornich zijn / syn woer schouwelicke dinghen / die beyde / heeft de Godtloose an hem: Welcke Christus wt synder liercken ghesloten heeft / gelick ons Paulus / dat / totte Gal. int 5. Cap. leert. Dat is cortelick onse andtwoordde / dacrop moecht ghy voortuaren.

10. Dathenus.

Dat is oock euen *het selue*, dat wy te vooren ghesegt heb ben / dat de Sone Godes / hier niet anders en leert / dan dat oock Godt / inde Wet ende Propheten gheleert heeft: ghelijck onse verhaelde Spruken ghenoech bewi sen / ende ghelijck de Mannen (om onse meyninghe te bewiisen) oock wt den Ouden Testamente / Naemlich wt Jesu Syrach / wat aenghetoghen hebben. Dac volcht int seuen ende twintichste vers: Ghy hebt ghe hoorst / dat totten Ouden gheseght is / ghy en sult gheen ouerspel doen. Maer ick segghe u / wie een vromme aensiet / om haer te begeeren / die heeft schoon die Echt met haer ghebroken in zijn herte. Dac segghen wy wederomme / dat Christus alhier straft: Ten eersten den Echtbrueck / Ten anderen / oock alle lusten ende begheerten / welke teghen de liefde GODES / ende des Naesten zijn : ende leert / dat beide die misdaden / ghelijcker straffe / weerdich zijn / in GODES oordeel. Maer dat de begheerten / niet inde daed /

Verlatin

ghe des.

27. 6.

Mat. int. 5

van Echt

bruet ende

begeerte.

God en 6.

biet niet

alleen door

Mosen / o.

uerspel

maer oock

alle ontey

ne begeer

te enē dat

selue leert

ooc Christ.

tus Mat.

int. 5. Cap

Des V. Artyckels.

333.

daer/ende werckelick den Echtbrieff 37/ wtwendich
 daer van te spreken/ betuycht hy met desen woorden/
 (In synen heeren/) Nu leert oock Godt/ euen dat selue
 Exodi int 20. ende Deutero. 5. Daer hy oock na malcan
 Eredi/ Erstelick den Echtbrieff/ ende daer na oock Ex. 20. 17.
 deren/ woosde begheerten ende lusten verbiedt/ ende seght Deut. 5.
 de boose woosden ende lusten verbiedt/ ende seght
 Wylf. Ende spreekt van desen ouertreders beyde die
 werckelick/ ofte oock inwendich in haer herten/ door be-
 greten ende lusten Echtbrekers zyn/ datse veruloecht
 ende vermalendydt zyn/ Deuteronom. 27. Daer van Rom. 7. 7
 coemt het/ dat oock Paulus totten Romeynen int seuen Deu 27. 26
 ste Capittel seght: Dat hy niet gheweten hadde/ dat be-
 gheerten sonde waren/ waert dat de Wet niet gheseght
 hadde: En laet v niet ghelusten etc. Dit ist/ dat oock
 de Propheet tot inden Ouden Testamente/ met synen Job. 31. 8.
 exempel verclaert int 31. Capittel/ Daer hy seght: Ick
 heb niet mynen ooghen een Verbondt ghemaect/ dat
 sy niet meercken op een Maget. Daer wt beslypten
 wy/ dat Christus in desen Artijckel oock niet anders
 leert/ dan wat God de Vader te voren int Oude Testa-
 ment gheleert heeft. Daer op begheeren wy der Man-
 nen andtwoorde.

11. Rauf.

Wy en vinden niet in Mose: Soo yemandt een wyf
 aensiet/ om haer te begheeren/ dat hy wt der Ghemeyn-
 ten Godes is wtgheroeyt geworden/ welke boose luf-
 ten Paulus totten Gala int 5. Capittel/ wt der Keercken
 Christi sluyt: Want hy seght claerlick/ dat die/ die
 suchs doen/ dat sijck Godes niet en sullē becrue: want
 ghelijck de Wet de daet lichamelick ghestraff heeft/ al-
 so straffen hier de Apostelen dat selue/ door den San gee-
 stelick.

12. Datbens.

Antwoorde. God heeft zyn Wet door Mosen/ niet
 den blinden ghegheuen maer den lieden/ die sien/ en also
 hebben

Gal. 5. 27.

Deut. 27.
27.

hebben comē beweecht werden totten lusten: der halve
 is dat een kindtsche inreden. Dat sulcks oock vanden
 gesichte te verstaen zy/verclaert Job met synen Exem-
 pel / daer hy seght / Dat hy met synen ooghen een
 verbondt ghemaect heeft. Dat Paulus seght: Dat
 die/welcke metten werckē des vlesches omgaen (tot die
 Galla. 5) wt der ghemeynten ghebanten syn/ ende dat
 hy also volgens/die/welcke boose begheerten hebben/wt
 der Ghemeyntē bannet: dat en lesen wy daer niet/maer
 hy seght/die sulcks doen /en sullen dat Rucke Godes
 becruen. Het welck niet anders en is/dan ene dat selue
 dat Deut. 27. gheleert wert/daer God van allen ouer-
 ders seght/dat die selue vervloecht syn. Verhaluen en
 is hier geen onderscheyt. Maer om de saccke te vercla-
 ren/willen wy desen Leeraers vrage: Of sy dan alle
 die/wt harer Ghemeynten bannen/welcke doo? het aē-
 schouwen eens wyls/boose begeerten in haren herte
 ghen/ofte niet?

13. Rauf.

Hoe de
 Weddoo-
 pers dat
 woort be-
 geeren
 sijn.

Wy weten wel / ghelückt ghy verhaelt hebt: Dat de
 Wet niet dē blinden ghegheuen en is. Maer Christus
 en seght hier niet van het sien/maer wiese aensiet/
 om haer te begheeren. Dat verstaen wy also: Wie in
 synen begeerten bestaet/om dat selue te volbringen/
 of schoon de daedt niet en can gheschieden (nochtans te-
 ghen synen wille)dien en bekennen wy niet voor eenen
 Christen/maer gheloouen dat hy nu in synder herten
 een ouerspeelder is/ende inde kercke Godes niet en be-
 hoort: ende indien de selue by ons openbaer wert / soo
 wert de selue ghestraff metten Ban. Ghelück ghy
 aen het Exempel Susanne / ende der valscher richt-
 ters / (tot verclarunghe onses verstandts) sien mo-
 ghel.

14. Dathenus.

Antwoorde. Dese woordē/en stooten niet om/Agene
 dat

Des V. Artiickels.

335

dat wy gheseght hebben: Want wy hebben bekendt/dat de begheerten des herten/enen EchthruECK voor Godt sijn/ende daerom der eeuwiger vermaledydinghe weer dich. Maer de Mannen en andrwoorden niet/op onse braghe/welcke gheweest is: Of sy alle die Mannen/die wt het aensien eens wijs/boose begeerten in hare herte rijghen/wt hare Kercken bannen/ofte niet: So dat hare andrwoorde is/wanneer het openbaer werdt: Soc volgt/datse dan sulcks doen/niet van wegen der begeerten/maer van weghen des ghenes/datter nagevolgt is/daer door de onzichtbare begeerten/sichtbaer sijn gewor den: Ghelijck oock dat by ghebrachte Exempel der valscher sichts Susanne met hem bringht. Daer wt en volgt niet anders/dan dat God door Moesen dat selue voorhenen gheleert heeft/dat oock Christus hier int nieuwe Testament leert. Want dat Exempel dat de Mannen verhaelt hebben/is oock wt den Ouden Testa mente genomen. Verhaluen willen wy voortvaren.

15. Zuleger.

Ten ware/datse yet daerenteghen te spreken hadden.

16. Datbenus.

Wanneer sy yet voort te bringen hebben so willē wyt aenhooren.

17. Rauf.

Wy en connen niet oordeelen voor den tijdt/maer eē eygelick Christen/wert door het Euangelium gheleert ende ouertuycht/so sijn herte met sulcken begheerten der volbringinge/brandt: dat den noem sijn Raems/dat hy een Christen sy/vergeefs is.

De wedes doopers wete noch geen onscheyt tusschen de wet ende het Euangelium.

18. Datbenus.

Antwoorde. Wy weten wel/dat oock de cleynste begheerten/en lusten tegen de liefde Godes/en des naeste een verdoemlycke sonde sijn. Ja wy sette ooc noch meer daer

daer toe dan de Mannen gheseght hebben dat de be-
gheerte verdoemlich is/ of schoon de Mensch in syn
herte/ inde selue niet en verwillicht. Daerom laten
wy eenen yeghelicken toefien/ hoe hy zyn doen ende
ten by God verandtwoorde. Maer dat de Mannen
ghesecht hebben / dat een yeghelicht Christen / door
het Euangelium ouertuycht weert etc. Daer wt geuen sy
te kennen/datse niet en weten/wat Euangelium zy. Dat
Euangelium is een leere vander vergeuinge der sonde/wt
genaden/door het gelooue in Iesum Christum/derhaluen
en ouertuycht ons dat Euangelium niet: Maer dat in
der Wet officie ofste ampt/ ghelich Paul. totten Romey
niet int seuenste Capittel leert/daer hy seght: dat hy
niet geweten en hebbe vanden lust/ hadde de Wet niet
ghesecht: Vaet v niet gelusten. Maer ouermids dat
de sake vander Wet/ende den Euangelio/door deser tyt
genoehsaem verclaert is/so varen wy voort.

Rom. 7.
Siet boue
Acte 4.
Quaest. 21.

Verclaria
ge des. 11.
h. des. 5.
Cap. Mat
vander
echtheit
dinghe
Daerban
Christus
enen het
selue
Leert dat
soch Mo-
ses geleert
heeft.
Mat. 19.
Christus
beneeliche
zyn Leere/
vanden
Houw-
licheit
waet
wt der
Schrift
Moses.

Daer volgt int 31. vers. Daer is oock gheseght
wie hem van synen wijue scheydet/ die sal haer eenen
Scheydtbrief geuen. Maer ick segge v: Die hem van
synen wyue scheydet/ten sy om Echthueche/die macht
dat sy die Echthueche. Ende wie een afghescheyden
trouwt/ die breecht oock die Echt. Daer segghen wy
dat Christus die onrechtmatighe Echtscheydinghe straf-
ende verdoemt. Ende segghen dat dese Echtscheyding
ghe/welcke Christus hier verdoemt/van Gode / door
Mosen/ noyt en is beuolen gheweest / maer (ghelich
Christus Mathei int. 19. verclart/ Moses heeft het den
(den Joden) toegelaten/ van weghen der hardicheit der
herten. Daer Christus die reyne leere vanden hou-
welicken staet/euen wt Mose bewijst/want hy seght
hebt ghy niet ghelesen /dat die inden beghin den men-
sche gemaeckt heeft/die maecte /dat een Man en wyf
zyn soude/etc. Daer wt hy besluyt/wat nu God te se-
men gheuoecht heeft/dat en sal de mensche niet scheyden
Daer wt is claer: Ten eersten dat Christus die Wet
Mosis/geensins straf/dewijle hy nergender sulcke Ech-
scheydinghe beueelt. Ten anderen dat Christus die
Wet

leere vande houwelickē Staet/beueflicht met den woor-
den Moſis. Ten derden dat de ghemelde Echtschey-
dinge / een toelatinghe Moſis gheweest is / van wegen
der herdicheydt der herten der Ioden. Daer wt wy
beſluyten / dat Chriſtus hier euen dat ſelue leert / dat
doek Godt vanden beghinne (ghelijck Moſes ſchriſt)
gheleert heeft. Daer vencuen blyct oock dat Chriſtus
hier die valſche wtlegginghe der Pharizeen gheſtraft
heeft / dewijle ſy de toelatinghe Moſis / valſchelick ghe-
duydet hebben. Want Moſes / Deut. 24. laet die Echt-
ſcheydinge toe / als de Man aen zyn wiſf yet ſchandelick
beuindt. Maer die Pharizeen hebben wt den woorde
(ſchandelick) erghent een oorſake / of allerley oorſake ge-
maect / Mathei 19. 3. Verhaluen hebben ſy hier ooc
Moſis woorden vervalſcht / welke vervalſchinghe dan
Chriſtus billick ſtraft Mat. int 5. en 19. Daerop begeeren
wy andtwoorde.

Deut. 24.
Mat. 19.

19. Rauf.

Aengaende den Luſt / hebt ghy ons ghehoort. Maer
ſo vele den Scheydtbrief aengaet / wy beuinden dat hem
Moſes toeghelaten heeft: maer wy en vinden wederom
niet dat Moſes (noch niemant die dgt ghedaen heeft)
van God daerom 37 geſtraft gewoorden. Maer Chri-
ſtus en wilt ſulcken Scheydtbrief / in ſyner kercken niet
toelaten. Oock vinden wy daer by gheſchreuen ſtaen /
dat ſo yemant die afghescheydene gheteouwt heeft / dat
hy by Moſen voor gheuen Echtscheyt er gehouden wert /
in ſyner kercken. Verhaluen beſluyten wy hier / dat
den Apoſtolickē wandel / in deſer plaetſen / hem niet den
Moſaiſchen wandel (ofte toelatinge des Scheydtbriefs)
niet en vergelijcket / of niet ouer een en coemt.

20. Datbens.

Antwoorde. Eue wat Chriſtus hier ſtraft / dat ſtraffet
ooc Godt door de Wet Moſis. Maer op dat de Mannē
ons recht verſtaē / ſo ſullen ſy ouerleggē / dat Chriſtus nz
en ſegt: Moſes heeft den Godvreeſenden (die warach-
tighe

tige Lidmaten der Kercken Godes zyn) toeghelaten/
 maer dien/die een herdt herte ghehadt hebben: ghelechts
 sy dan oock Moses / onbesneden van herten noemt.
 Waert dat Moses sulcks den vromen ende heylighen
 toeghelaten hadde / so hadde der Mannen voo:erzungen
 eenen schijn/maer nu niet. Ten anderen is wel te ont-
 houden / datter een onderscheydt is / tusschen den herdt-
 neckighen wat toelaten / ende beuelen. Ensen hande-
 en is hier niet / oft / alle Mosi's toelatinghen inden
 nieuwen Testamente oock gheoorloft zyn / ofte niet.
 Maer wy segghen / dat Godt in synder Wet niets beue-
 len heeft / dat Christus den Soone Godes / inden nieuwe
 Testamete gestraft heeft: anders moeste de Sone Godes
 synē Vader contrarie zyn / het welcke niet zyn en can. Te
 derden / seggen wy / dat dese toelatinge een werck eender
 Quereheyt zy / ende behoort oock totten Politischē Regi-
 mente der Joden / daer van wy voorhenen wd:rechtelick
 ondersproken oft bescheyden hebben / dat ons sulck
 Mosaisch / Politisch regiment niet aengact: ghelijck
 wy ons hier van noch vzeeder sullen verclaren. Ten
 vierden: Dat de Mannen ghesegt hebben / dat sulcke
 Echtscheydinghe (welcke Christus Matthei int viffte
 Cappittel straft) inden Ouden Testamente nergheent
 ghestraft zy / dat en bevindt men niet also. Want
 ten eersten werdt het ghestraft / inden tweedden Capittel
 Genesis / metter insettinghe des houwelicken
 Staets / daer / in het vier ende twintichste vers / ghesegt
 werdt: Ende sy sullen een vleesch zyn. Ten ander-
 ren straft Moses oock sulcks / ende verclaert / wat hy van
 sulcker Echt / ende Echtscheydinge houdt / euen in het sel-
 ue 24. Cappittel Deuteronomij. Ende neuen anderen
 dinghen / segt hy vander afghescheydener also: Of sin-
 die de selue anderde man sterft / diese hem te wigue gema-
 men hadde / soo en canse haren eersten man / diese wigge
 stooten heeft / niet wederomme nemen / datse zyn wif zy-
 nadien sy onreyn is: want sulcks is eenen gronwel voo-
 den heere / op dat ghy dat landt niet tot sonden en maect
 dat v de heere uwe Godt / tot een erue ghegheuen
 heeft.

Die toela-
 tinghe der
 Echtschey-
 dinghe ter
 tyde Mo-
 sis is een
 Politisch
 werck ghe-
 weest / het
 welck hy
 nochtans
 niet gset
 geheeten
 heeft.

Gen. 2.24

Deut. 24.4

heeft. Euen dat selue leert oock Jeremias / recht int
 beghin des Derden Cappittels. Naemlick / dat sulcke
 afghescheyden wñuen / een verontreynighinghe des
 landts zñn. Verhaluen / dewñle Christus euen dit
 oock straft/ende dat hy de reyne leere vanden houwelic-
 ken Staet/wt Mose beuesticht/daer hy segt : Vanden
 beghinne en was het also niet. So volgt /dat Christus
 ende Moses/oock in dit stuck / eenderley ghebodt Go-
 des ende leere/voeren vanden Echte Staet/ende vande
 Echtscheydinghe. Also bliift onse beslyptreden noch
 bestaende : Naemlick dat Christus de Sone/nerghent
 de Wet / ende de Gheboden zyns Vaders/en straft/ofte
 verdoemt.

21. Rauf.

Wy en hebben niet ghesegt/dat vandē beghinne sulc-
 kē Scheytbrief geweest zy/daer van ghy verhaelt hebt:
 Maer eerst by Mosen toeghelaten is gheworden. Al-
 so en vinden wy oock niet/dat die/die sulckē Scheytbrief
 (van weghen der hardicheydt harer herten) by Mose
 ghebruycht hebben/vandē volcke Godes zñn wtgestoo-
 ten gheweest/ghelijck by Christo. Maer dat ghy voort-
 bringt/dat den Scheytbrief Moses/zy gestraft gewordē/
 en can wt den 24. Cap. Deut. niet bewesen werden:want
 hy segt/wanneerse den eerste Man diese verstoote heeft
 na des anderen affsteruen/weder name/dan ist eenē grou-
 wel. Maer op dat wy den tyt niet onmittelick ouerbrin-
 ghen/so begheeren wy/dat ghy voortwaren wilt/dewñ-
 te dat elcks verstant/ten beyden syden voortgebracht is/
 daer wt y ghelijck/urwe/ ende onse meyninghe can ouer-
 legghen.

Deut. 24. 9

22. Datbenus.

Antwoorde / dat zñn wy bereydt te doene. Maer
 voshenen segghen wy/ tot meerder verclaringhe der
 sake/dat Moses zyn meyninge. te kennē geeft/wat hy vā
 sulcken afghescheydenen (die eenen anderen man ghes-
 nomen hebben) houdt/ segghende/so en can haren eer-
 sten man haer niet weder nemen. Ende daerop gaen
 B ij oock

ooch de woorden Jer. int 3. Cap. Also straft ooc Moses sulcx (wy spreken vande straffe/die niet woordē gescheit) ghelijck ooch Christus met woorden gestraft heeft/als hy int beghin / de woorden der Insettinge des houtwelck Staets/also reyn ende claer beschreue heeft/dat ooch Christus de Sone Godes/hem daerop beroepen heeft/ Mat. int 19. Cap.

Daer volgt voorder int 33. vers. Ghy hebt voorder ghehoort/ dat totten Juden gheseght is. Ghy en sult gheenen valschen Eedt doen/ende sult Gode uwen Eedt houden. Maer ick segge v/dat ghy geenins sweert en sult/noch byden hemel/want hy is Gods Stoel/noch by der Aerden/want sy is de Doetbankte syner voeten. Daer van segghen wy/dat Christus alhier niet dat recht te Eedtsweeren (het welck God de hemelsche Vader / in de Wet beuolen heeft/ Deut. 6. ende elders/ ghelijck daer na sal bewese werden/maer dat lichtueerdich/onnoodich sweeren/ende dat teghen de Wet is) straffet ende verbiedet/ende de valsche wtlegginge der Pharizeen/die welke toe ghelaten hebben/byden hemel ende die Aerde/cu de ander Creaturen te sweeren / dwelck God door Moyses niet beuolen en heeft / ghelijck men leeft Exo. int 23. ende Deut. 6. Ende dat de Pharizeen/niet alleen in dit gemelde stuck/de leere vanden rechten wettelicken Eedt/maer ooch in meer ander stucken vervalscht hebben/dat blijckt wt den 23. Cap. Mat. int 16 vers: Wee v ghy verblinde leyders/ghy die seght: Wie daer sweert byden Tempel/dat en is niet/maer die sweert by het goudt dat aenden Tempel is/die is schuldich. Ghy dwase ende blinde/wat is grooter: dat goudt /ofte den Tempel / dat goudt heylicht? Wie daer sweert byden Altare/dat en is niet/maer wie sweert byden Offer / dat daer op is / die is schuldich etc. ende dier ghelijcke. Dese/ende sodantghe misbruycken / straft Christus/ Mat. int vijffte Cap. ghelijck als ooch v Registeerken/concordantie oft wijskerken dat 5. Cappittel Math. ende dat 5. Cappittel Jacobi / der waerheits trecht / ende in desen deile recht onder den Tjitel/teghen dat valsche ende lichtueerde

Verclarin
ge des 33.
h. Mat.
5. vanden
Eedt.
Daer in
Christus
niet het
recht ghe-
bruyck/
dat van sy-
nen vader
beuolen
is/maer
het mis-
bruyck ge-
strafe
heeft.
Exod. 23.
Deut. 6.
Ma. 23. 16
De 10 hant-
seen heb-
ben de lee-
re vande
rechtē Eet
sweere h.
valsche.

bich sweeren. Sulckx bekennen wy dat Christus oock
 Mathei int 5. ende Jacobi int 5. ghestraf heeft: Maer
 niet dat rechte Eedtsweeren / dwelcke is een aenroepin-
 ghe des naems Godes / tot ghetuygenisse der waerheyt /
 in twijfelachtigen saken / om allen twist ende oneenich-
 eyt te onderscheyden ende te eyndighen. Want an-
 ders hadde Christus teghen zyne leere ghedaen / wel-
 ke niet alleen Ja / ende Neen gheseght heeft: Maer
 oock daer toe ghedaen Amen / Amen / dat is / inder Waer-
 heyt / inder Waerh3 / daermede hy den Naem Godes
 (die alleen de Waerheyt is /) aengheroepen ende ghe-
 bruyckt heeft / om syn reden daer mede te beuestighen.
 Derhaluen / en is dan Christus oock hier / niet teghen de
 Wet syns Vaders / (daer van geen titel vallen sal) maer
 teghen het misbruyck der Phariseen: Gelyck oock sul-
 ke misbruycken inden ouden Testamente / zyn ghestraf
 geweest. Dit is onse verclaringe aengaende dit Punct.
 Daer op begeren wy der Mannen andtwoorde.

Christus
 heeft oock
 gezworen/
 als hy
 Doozwaer
 ofte inder
 Waerheyt
 seyde/
 welck
 Waerheyt
 alleen
 God is.

23. Rauf.

Hoe wy dese plaetse Mathei int 5. Cappittel angae
 de den Eedt verstaen / gheloouen wy / dat ons Christus
 niet alleen verbiedt / gheen en Eedt te sweeren / maer hy
 verbiet ons ooc / by ons hoeft te sweeren / derwile wy da
 door Christus geen oorloef hebbē / by ons hoeft te swee-
 ren / veel weyniger geloouē wy / dat het ons geoorloeft is / by
 Godt te sweeren. Want de woordē der Christenē sullē Ja
 zyn / dat Ja is / ende indien yet daer ouer ware / dat het
 niet Ja ware / so soude het van Christo quaet ghenaeemt
 werden. Derhaluen en weten wy hier in / gheen toe-
 latinghe te vinden. Maer dat ghy / met de woorde-
 lens / Waerlick / Waerlick / die Christus gesproken
 heeft / den Eedt beduyden wilt / en condt ghy gans niet
 bewyssen: Want hy was de Waerheydt selue / ende
 en is noyt van yemanden beeedicht gheworden / of tot
 den Eedt ghebeyt geweest.

24. Dathenus.

D is

laten

Antwoorde. Die vraghe en is niet: **Of het toeges**
 laten zy / by onsen hoofde te sweeren / ofte niet: Want
 wy hebben te voozen gheseght / dat oock **Moses** alle
Eedtsweeren byden **Creaturen** verboden heeft / daerom
 dat de **Creaturen** / dien / die daer sweert / niet en connen
 int herte sien / Ende als hy onrecht sweert / niet en connen
 straffen / dwelck alleen **God** doen can. **Verhaluen** zyn
Moses ende **Christus** / in desen deele eens / daerom so
 volgt / dat **Christus** alhier niet **Mosen** verdoemt / (die
Mat. 23. 16 ren) maer de **Pharizeen** / die geleert hebbe / byde **Tempel**
 ende **tgoudt** des **Tempels** / byden **Mutaer** / ende her offer
 des **Mutaers** / te sweeren / ghelijck **Mathei** int 23. **Cap. 36**
 schreuen staet.

Christus
 sweert by
 hem selue
 als hy
 segt: **Doo**
 waer / ghe-
 lijck oock
God de
 vader ge-
 daen
 heeft.
Heb. 6. 12.

Ten anderē aengaende de woordē **Christi** inder **Wae**
 heyt / die zyn in **Christo** (die metten **Vader** / ende den **h.**
Gheest / een eewich ende warachtich **God** is) eenē **Eedt**:
 dewijle dat **Christus** hier mede / by hem seluen sweert / u
 uermidts dat hy gheenen grooteren en heeft / dan hy sel-
 ue is: **Gelijck** den **Apffel** totten **heb. int 6. Cap. 8. 12.**
 ende daerna leeret. **Op** dat ghy niet wanckelmoedich
 werdet maer navolghers der ghenen / die **doo** het ghe-
 looue ende ghedult / die belofte beernē. **Want** als **God**
Abrahe beloefde / dewijle hy by gheenen grooteren te
 sweeren en hadde / so swoer hy by hem seluen: ende sprac:
Doo waer / ick wil v seghenen / ende vermeerē. **Daer**
 sien wy / dat / dat woordēken **Doo** waer / of inder **Wae** rch
 in **Gode** eenen **Eedt** is. **Ende** dewijle nu **Christus** wa-
 rachtich **God** is / met den **Vader** / en den **h.** **Gheest** / en ooc
 dat woort (**Doo** waer) ghebruyct: so volgt / dat **Christus**
 zyn leere / niet alleen met slechten **Ja** / ofte **Neen** / maer
 oock met eenen **Eede** beuesticht heeft. **Daer** wt so
 volgt dat **Christus** / **Mathei** in het vijfste / ofte maer
 het misbruyck des **Eedtsweeren** ghestraf heeft / ofte
 anders / dat **Christus** / tegen zyn eyghen leere ghedaen
 heeft. **Daer** op beghereen wy een andtwoorde.

Het verwondert ons seere/dat ghy eenen/die ghy voor ^{wilt een}
 enen Christen bekent/niet Ja/dat Ja is/en Neen/dat Ne ^{werblucht}
 is/en betrouwt. Daer toech de heere claerlich seght: dat
 het vande quaden is/wat daer ouer is. Also en spreeckt
 de heere hier (int verhalen deses Textes) oock niet/van
 den valschen toefweeren:maer vanden Eedt. Ende hy
 segt terstont daer op (eer dat hy van anderen toefweeren
 yet spreekt:) Maer ick segghe v/ dat ghy gheensins
 sweeren sult. Daerom en connen wy niet ghelouen/
 dat hy by dat woordcken (ghantschelic niet/ofte gheens
 sins) den Eedt / ofte ander sweeren toeghelaten heb
 be / by welke woorden Christi / wy oock hopen te blij
 uen.

26. Datkenus.

Antwoorde. Wy betrouwen malcanderen wel/met
 Ja ende Neen/maer als de Ouerheyt / in ghewichtighe
 ende twyfelachtighe saken / der Waerheydt ten besten/
 enen Eedt vordert/so doen wy denseluen na Gods be
 uel. Maer dat en is de vraghe niet. Ten anderen
 wy en lesen vanden toefweeren ghantsch niet/ int vyfste
 Cap. Math. Verhaluen laten wy/dat woort/(als een
 woort/dat de Mannen versiert hebben/ende van Chri
 sto niet en is ghemeldet gheworden) also bliuen. An
 gaende dat woordcken (gantschelic niet/of gheensins)
 wy sijn daer van met der verclaringhe Christi wel te vze
 den: Want wat hy daermede ghemeynt heeft / ver
 clart hy terstont daerna. Verhaluen so is / ende blijft
 de vraghe:dewyle wt den seften Capittel totten hebreen
 bewesen is/dat Christus met dat woordcken/Doozwac/
 enen Eedt gedaen/dat is/by hem selue geswozen heeft:
 So volgt dat Christus Math. int 5. niet het recht ghe
 bruyck/dat Deut 6. beuolen is/maer alleē het misbruyck
 der Phariseen/gestraft heeft. Ofte anders/dat Christus
 teghen sijn eyghen leere/ghedaen ofte gesondicht heeft.
 Daerop begheeren wy wederomine een richtighe ant
 woorde.

Verclarin
 ge des
 woordes
 kens gant
 schelic
 niet of gez
 sins.

27. Zuloger tot den Mannen.

Wilt ghy v bedencken/tot na den Middach :

28. Rauf.

Ja/so ghyt toelatē wilt/so willē wy dan een antwoorde geuen. Daer op is dese Actie met den gebede besloten gheworden.

EENENTWINTICHSTE GEsprek ofte actie, den Vii. Juny,
naer middach ten 2. vzen

Dathenus heeft het ghebedt ghedaent.

1. Rauf.

Acti. 21.
Ene als
of Christus
gedac
hadde dat
hy ons so
vode heeft

Op uwe vraghe/ aengaende den Sedt / die Christus met dat woordken (Voorwaer) gelijck het sommige ghe verduytschē/soude ghemeynt hebbe: Daerop seggē wy/of schoon de woorden Amen/Amen voo: enic Sedt gehouden wierden/so is ons nochtans geboden/dat wy niet doen en sullen. Want Christo is alle macht ghegeuen in hemel ende op Aerden/dwelck ons niet ghegeuen en is/daerom so segghen wy noch / dat het ons niet beuolen en is te doene. En seggen/dat Christus Mat. int 5. vanden rechten Sedt ghesproken heeft/ghelijck die woorden claerlick luyden. Hier met willen wy ons nae zyn beuel houden / dat wy ghantsch niet sweeren en sullen.

2. Dathenus

Acto. x. i.

Andwoorde. Daer wt volcht/dat Christus een dinc gelceert/ende een ander dinc gedaen heeft. Swelcke dewijle het Godslasterlick/ en teghen de Schrift is/so en connen wy niet aennemen. Want Lucas ghetyecht al so van Christo Act. 1. v 1: Die eerste reden hebbe ick/het is waer/ghedaen/lieue Theophile/ van alle het gene dat Iesus beghonde/beyde te doen en te leeren. Derhaluen aengesien dat de h. Geest betuycht/dat Christus alles gedaen heeft/dat hy gheleert heeft/so volgt / dat hy niets reghen

tegen syne leere gedaen heeft. Anders moeste in Christus oock plaetse hebben/ het ghene dat hy vande Phariszen segt/ Math. 23 Sy seggent wel/ ende en doens selue niet. Daer beneuen/ indien dat Eedtsweeren in hem selue onrecht/ is (gelijck ghy het daer voorz houdt) ende dat Christus sulcken macht/ vanden Vader ontfanghen heeft/ ghelijck ghy die ghetuyghnisse Christi Math. 28 daertoe misbruyekt: So volgt / dat de Vader synen Sone macht gegeven heeft/ onrecht te doene / en dat de Sone macht vanden Vader ontfanghen heeft/ om onrecht te doene. Dwelck alle / nadien het niet alleen teghen de Schrift is/ maer grouwelick is om aen te hoorē So volgt dat dese uwe glose / oock grouwelick/ ende niet aennemelick is. Daerop begheeren wy een richtighe andt-woorde.

3. Rauf.

Wy en hebben niet ghesegt/ dat wyt daer voorz houdē: maer of schoon de woordē Amen/ Amen/ voorz eenē Eedt gehouden werden/ so is het toch ons verboden. Ghy/ ende niet wy/ hebbet heden voorz eenen Eedt bekendt/ ghelijck dat Protocol bewijst. Derhaluen bekennen wy noch: Of schoon yemant dese twee woordkens / Amen/ Amen/ also voorz eenen Eedt houden wilde (dat wy toch niet en houden) so ist ons toch clarrlick verboden/ Math. int 5. Cap.

4. Datbenus.

Die woorden des Apostels/ totten Iheruzen int 6. Cap. Heb. 6. 13. sijn clær/ ende het is te verwonderē dat hem yemāt sulcken claren woorden derf wedersetten. Daer segt den Apostel also: Want als God Abraham beloefde/ dewijle hy by gheenen grooteren te sweeren hadde (dat is immers Duytsch) so swoer hy by hem seluen ende sprack: Voorwaer/ &c. Daer wt blijkt/ dat dat woordkē (Voorwaer) in Gode eenen Eedt is / derhaluen moet ghy bekennen/ dat dat woordken (Voorwaer) ofte in Christo eenen Eedt zy/ ofte anders/ dat Christus niet warachtich

Godt zy. Wy begeeren dat ghy of dat een / ofte dat ander bekendt / ofte anders dat ghy eenen anderen gront wt Godes Woorz bewijft.

5. Rauf.

Wy en weten dat woordcken Amen (so dickmaels alst Christus hier en daer in synen woorde verhaelt) niet so hooghe te duyden dat hy altyt inde selue plaetse / eenē Sedt soude geswozen hebben. Daer dat weten wy wel dat hy ons verboden heeft te sweeren.

6. Datbenus.

Andwoorde. Die vrage en is niet / hoe hooghe dat gy dat woordckē / Woorwaer / (alst God gebuycht) weter te duyde / ofte niet. Die dē Geest Christi hebbe / die zijn niet der duydinge des Geests Christi totte heb. int 6. Cap. niet te vreden. En die en connen den Geest Christi niet hebben / die een duydinghe soecken / welke teghen der duydinghe is / die den Geest Christi in synen woorde gheopenbaert heeft. Daerom seggē wy wederō dewijle de Geest Christi betuycht / dat Christus dat woordckē / Woorwaer / dickmael gebuycht heeft / dwelck in God eenē Sedt is: So segghen wy wederom / dat Christus / als hy dat woordcken ghebuycht heeft / of geswozen heeft / ofte anders dat hy niet warachtich God zy. Die vrage en is niet Of dat woordcken Amē / dat is Woorwaer / in Gode / en in Christo / dickmaels oft selden eenen Sedt zy / nadien datter openbaer is / dat in Gode geen veranderinghe en is. Ende daerom volgt / wat dat woordcken Woorwaer (alst God gebuycht) eenmael beduydt / dat selue beduydt oock dat anderdemael. Wy begeeren een richtige antwoorde.

7. Rauf.

Dat God Abraham / gheswozen heeft (gelöck ghy tot den heb. int 6. Cap. verhaelt hebt) dat geloouē wy. Daer dat ghy de woordckens Amen oock so hooghe trecken wilt / dat willen wy v laten verantwoorden.

8. Datbenus.

Dat is een wtvlucht / want wyen d'zihuen niet op onse
 verclaringhe / maer des h. Geestes totten hebzeen int 6.
 Cap. het is ooc claer / dat / dat hebzeensche woordcken
 Amen / op het duytsch heet / inder waerheydt / of / waer-
 lick. Nu segt den Apostel wtghedruktelick / dat God
 by hem seluen sweert / als hy segt (Waerlick). Derwyle
 dan Christus dat woordcken (Voorwaer) dickwils ghes-
 bruycht / so volgt nootwendichlick / dat oock Jesus Chri-
 stus / met dat woordckē (Voorwaer) of by hem seluen als
 een warachtich God / gheswozen heeft / ofte anders / dat
 hy niet warachtich Godt is. Die Mannen soudē
 been ofte dander bekenmen / wat sy verloochenen sullen /
 dat selue sijn wy bereyt / hen / wt Godes Woort te bewij-
 sen.

9. Rauf.

Dat Protocol bewijst int lange / dat wy hem (Christū)
 althit vooz eenen warachtigen God bekenē hebbē. Maer
 dit woordcken / Amen / het welck ghy heden selue / niet
 vooz (Voorwaer) maer inder waerheydt wtghelegt hebt /
 en weten wy noch niet so hooghe / als of het eenen Eedt
 ware. te duyden.

10. Datbenus.

Antwoorde. Dat is wederom eē kindische wtvlucht /
 want de kinderen van 10 Jaren / verstaen wel so vele / dat
 inder waerheydt / byder Waerheydt / ende Voorwaer / eener
 ley beduydinghe hebben.

Ten anderen: So en is de vrage niet / hoe hooghe ghy
 dat woordckē condit duydtē / maer / of die duydinge des h.
 Sheestes / tottē heb. int 6. recht ofte onrecht zy? Daer op
 beghereen wy antwoorde.

11. Rauf.

Wy hebben te voozen bekenē / dat God Abzabe eene
 Eedt geswozē heeft / gelijk tottē heb. int 6. Cap. geschrye
 uen staet / dat selue en weten wy niet anders / dan gelijk
 het daer gheschreuen staet / te duyden.

12. Datbenus.

Den Apoffel leert/totten hebzeen int 6. Cap. dat / dat woorddekē (Doozwaer) in Gode eenen Eedt zy / daer door hy by hem seluen sweert. Nu is Christus warachtich Godt / ende dat woordeken (Doozwaer) en can in Gode niet anders gheduydet werden / dan ghelijck het totten hebzeen / int 6. Cap. staet / ghelijck de Mannen oock bekiendt hebbē. Daer wt volgt / dat / dat woorddekē (Doozwaer) alst Christus gebruyckt / ooc eenen Eedt zy. Daer wt wy dan beslypten / ghelijck oock voorhenen besloet is / dat Christus als warachtich God / by hem seluen geswooren hebbe. Het welck dewijl het niet en can verloocheyt zyn / dat de Mannē dichwils te voozen selue segt hebbē / dat Christus Mat. int 5. Cap. allerley heere sweeren verboden heeft: so volgt noch eenmael wt hare re glosen ouer dat 5. Cap. Mattho / dat Christus / een dinc geleert / en een ander gedaen heeft. Het welck wy niet anders en connen bekennen / dan dat het eenē groote wel is. Indien de Mannen niets daerop te seggen hebben / soo willen wy voortvazen.

13. Rauf.

Ghy doet ons onrecht daer aen / dat ghy segt / dat wy dat 5. Cap. Mathei. begeeren te glosen. Want de woorden staen ymmer claer / die noch wy / noch ghy lieden veranderen en moegt / Naemlick / dat wy gheen sins sweeren sullen / by welke wy oock / sonder alle glosferinghe / hebben begheert te bliuen / ende noch begheeren / ende zyn wel te vreden dat ghy voortvaert.

14. Datheus

Antwoorde. Wat de Mannen alreede / voor een glose (dat is wtlegginge) hebben beginnen te geuen / op het 43. vers deses Cap. bewijst dat Protocol. Daer beneu segghen wy / dat hier mede onsen grondt (die wy gheleghet hebben) niet omghestootten wert. Maer dewijl de Mannen begheeren / dat wy voortvazen / so segghen wy also: Christus spreekt hier v. 37. Maer uwe woorden sullen zyn Ja / Ja: Neē / Neē / wat daer ouer is / dat is van quaet. Nu is Doozwaer / Doozwaer / ouer Ja / en Neē daerā so ist na

Des V. Arttyckels.

349.

na het verstandt deser Mannen / vanden quade of vanden boosen.
Daerop begheeren wy noch eens een antwoorde,

15. Rauf.

Wy bekennen / ghelijck daer van ghesproken is / dat ons Christus beuolen heeft / by Ja / ende Neen te bliuen. Maer dat ghy ons met uwen woorden / daer henen drijuen wilt / dat wy de reden / ofte woorden Christi des heeren souden oordeelen / dat en weten wy niet te doen. Wy hopen te bliuen by het ghene / dat ons beuolen is.

16. Datbens.

Dat en is wederom / op onse beslytreden niet gheantwoordt. Verhaluen willen wy voortvaeren. Nochtans segghen wy daer by / dat wy de Mannen niet en begeere van Christo / ofte synen woerde af te wijsen / maer hen aenlepinghe te gheuen / dat sy deen reden Christi / syn dooz dander verclaren souden / ende de Schrift niet also gesummeelt / gesucht / ofte gedeylet / hier en daer een stuck (maer de gheheele Schrift) aenmemē: dewyle zy dooz eenen Sheest geschreuen is / ende daeromme / haer seluen niet ran contrarie zyn. Want daer wt zyn / tot allen tijden / alle dwalinghen gesproken / om datmen de Schrift / niet gansch ende gheheel / maer stuckwijse aenghenomen heeft. Maer tot meerder openinghe ofte verclariunge des handels / so legghen wy / neuen die ander grondē die wy gheleght hebben / noch desen grondt.

Inden eersten Brief Petri int 1. Capittel vers. 11. staet also vanden Propheten / onder welchen Moses niet de minste en is. Ende sy hebben ondersocht / op welcken / ende welckerley tijdt / de Sheest Christi duyde die in hen was / ende te voozen betuycht hadde / die lijdens die in Christo zyn / ende de heerlijckheydt daer na / welchen het gheopenbaert is. Daer seght Petrus / dat den Sheest Christi / inden Propheten gheweest is. Daer wt beslyten wy also: De Sheest Christi en is hem seluen niet contrarie / maer leert altydt eenereley leere / nu den

x. De. r. st.
De Gheest
Christi is
oock indē
Prophetē
en der hal
uen oock
in Mose:
gewest
die oock
gelijck die
ander
Prophetē
en vanden
Sct ghes
schreuen
heest

Dese bewijsreden
blyft oock
onaenghe
bochten.

den Geest Jesu Christi/ heeft in Mose ende den Propheeten/ het rechte ghebruyc des Edts gheleert/ ende alle alleley misbruycen ghestraff. Daer wt volgt/ dat den Sheest Christi Math. int 5. Cap. Dat rechte Geseeren gheleert/ ende alleen alleley misbruycen ghestraff heeft/ ofte anders/ dat den Sheest Christi ongestaedich hem seluen contrarie/ ende een leere die in haer seluen strydich is/ gheleert heeft. Daerop begeeren wy andt woorde.

17. Rauf.

Alle Propheten ende in sonderheyt Moses/ hebben op desen Christum (dat wy den seluen hoozen souden) gedydet. Dewyle ons dan in desen 5. Cap. van Christus beuolen is/ datmen geensins sweeren soude so hopen wy daer by te bliuen. Van het ghene dat ouerich is/ laten wy het Protocol yghelijcken berichten. Ende gy mooghet also voortvazen.

18. Datbenus.

Dat woordken (geensins/ ofte gantschelick niet) wil len wy terstondt verclaren. Maer wy vraghen noch eens: Of de selue eenighe h. Sheest/ die in Mose/ ende in Propheten/ ende in Christo gesproken heeft/ wederwerdighe ende strydige leere/ gheuoert heeft/ ofte niet?

19. Rauf.

Wobluiche

Christus spreekt selue/ ghelijck hem de Vader beuol heeft/ also doet hy. Wy en begheeren Godes staet in de Geest/ niet te doozgrondē: maer wy souden/ met recht te/ syn beuel/ sechtelick ende recht navolgen/ sonder die dinghen te dooz grubelen/ ofte te doozsoecken.

20. Datbenus.

De Papis
ten ende
Arrianen
segge oock
dat se byde
Text bly-
uen/ gelijc
dese leere
oock seg-
ghen.

Euen also spreken oock de Papis ten/ alsy seggen: dat is myn lichaem etc. Item oock de Arrianen/ seggen: dat Ioan. int vierthiēste Capittel staet/ de Vader is grooter dan ick. Ende segghen beyde/ sy en willen niet andt soecken/ maer by den Text bliuen. En bliuen noch andt also byden Text/ dat sy die eerste Wereldt/ vol van alle Afgodē.

Des V. Artiickels.

3514

Afgoderpe gemaect hebben: Ende die andere/ de een-
 wighe ende warachtighe Godelicke Natuere in Chri-
 sto verlooquent hebben. Daerom sullen alle rechtuer-
 standige lieden bekennen/ dat de andwoorde deser Ma-
 nen geenen gront heeft. Wat ghesegt is vanden Gaedt
 Godes/en is oock hier inden gront niets weert. Want
 de vrage en is niet / vanden ondoorgrondelicken Gaedt
 Godes / maer vanden beschreuenen woorde des Ouden
 Testaments: Of de H. Geest / van welken dat woordt
 hercoemt / (ghelijck inden 2. Bries tot Timo. int 3. Cap-
 pittel: Ende inden tweeden Bries Petri int 1. Cappit-
 tel gheleert werdt) onghestadich is / ende teghenstry-
 dende leere/inden Propheten/ende in Christo gheuoert
 heeft/ofte niet: Dat is wonder/ dat de Mannen op sulc-
 ken eenwoudighen vrage (die noodtwendich ende schrif-
 matich is) hen beswaren te andwoorden. Want dat
 sy gheandwoort hebben / Christus heeft ghesproken /
 ghelijck hem de Vader beuolen heeft / dat en is de vza-
 ghe niet: maer / Of de Vader den Propheten een dinck
 beuolen heeft te spreken / ende Christo een ander / ofte
 niet: Daer op begheeren wy wederom een richtighe
 andwoorde/ op dat wy niet opgehouden werden.

2. Tim. 7.
 2. id. et. 1.
 Hoe kens-
 nich dese
 Geken zyn
 enen als
 of wy de
 Wederdo-
 pers wou-
 den achter
 waerts
 wysen/can
 elck wel
 sien-siet
 Act 2. Que.
 7. en 18.

21. Rauf.

Detoyle Christus Godt is / so ghy selue bekent /
 ende dat de heylighe Gheest niet ghesproken heeft /
 so begheeren wy toch by synen woorden te blyuen / wat
 by ons leert / ende wijst: Daer by hebt ghy ons oock be-
 loeft te laten/ende niet achterwaerts te wysen.

22. Dathenus.

Nay sien/dat de Mannen/op dese nootwendige/ende
 Schrifmatighe vragestucken / gansch niet andwoorden
 en connen / derhaluen willen wy voortuaren / ende ver-
 claren dat woorden (geensins/oft ganschelick niet.)
 Dat woorden/Gheensins/ en werdt hier van Chri-
 sto niet vstaen / dat daer door allerley Eedtsweeren ver-
 bodt is/ anders moeste de Sone/den Vad/ Ja hem seluen
 contrarie

Hoe dat
 woorden
 (geensins)
 te verstaen
 is.

Alle dit
blyft onbe
antwoort

Jacobi. 5. 12.

Joan. 10. 8.

contrarie zyn. Want de Wet door Mozen ghegeuen
is euen so wel de Wet des Soons Godes / ende des
Gheests / als des Vaders / dewyle dese dry Persoonen de
eenighe ende warachtighe Godt zyn. Daer wt volgt
Indien de ewighe Sone Godes / Math. 5. verbiedt het
ghene dat hy Deut int 6 door Mozen beuolt heeft / dat de
Sone Godes / niet alleen synen Vader / maer oock hem sel
uen stracks contrarie is. Maer aenghesien dat sulche
onmoghelick is / so volgt / dat dat woordkehē (geensins)
hier niet en moet verstaen werden / ghelyck het oock de
ders inder Schrift verstaen wert. Also dat Christus
met dit woordken (gheensins) alleen verstaet / alle mis
bruycken / hoese oock genaemt zyn / welke in deser leer
den beuele Godes (Deut 6. ende elders vermeldet) con
trarie zyn / ende en can niet van het rechte ghebruyck / des
Eedtsweeren / verstaen werden. Sulcx blyckt wt de ver
tellinghe der misbruycken / die hy terfont daer toe set
int selue vers / ende daer na : Noch byden Ghe
etc. Waert dat hy zyns Vaders / Ja zyn eyghen Ghe
bodd / door Mozen ghegeuen / hadde willen vernemen /
so conde hy ooc wel gesegt hebben: Ghy en sult ooc na
der Wet Mozis niet sweeren / byden leuendighen Godt.
Maer ouermidts dat hy vanden rechten bruyck des swe
rens / in desen verbode gheen meldinghe en doet / ghelyck
oock Jacobi int vyfste Cappittel daer van niet ghevoert
wert: So volgt / dat hy alleen alleley misbruycken
(hoese oock ghenoeemt zyn moghen) hier strafte ende ver
doemt. Wengaende dat woordken / Alle / verclaren wy
also Joannis int 10. Cap. int 8. vers: Alle die voor my ge
comen zyn / die zyn Dieuen en Moorders geweest. Sulke
he Exempelen zyn sonder ghetal. Ende na uwer vercl
ringhe / so volgt hier wt / dat Mozes / ende de Propheete
alle Dieue en Moorders zyn / dewyle Christus gesegt heeft
Alle die voor my gecome zyn / die zyn Dieuen en Moorders
geweest. Daerop begeren wy der Mannē antwoort.

23. Rauf.

Wy en verstaen dat woordkehē (geensins) niet / gelick
1774

Des V. Artijckels

3534

ghyt wtlegt/maer ghelijck den Text selue spreect/ Ma-
 thei int 5. Capittel/ daer Christus segt: ghy hebt voor-
 der ghehoort/dat totten Ouden gheseght is/ ghy en sult
 gheenen valschen Eedt doen/ende sult Godt uwen Eedt
 houden/ maer ick segghe u/ dat ghy ghantschelick niet
 sweren sult: noch by de hemel/want hy is Gods Stoel:
 dat woordelen (ghensins) verstaen wy/ ghelijck het de
 veere/op het eynde deses Spruecks/selue wtlegt/ seggē-
 de: Twee woorden sullen zijn Ja/Ja/en Neen/Neen/wat
 daer ouer is/dat is vandē booscn. Soc en hebbē wy noyt
 geseght/ dat de Propheten Dieuen en Moorders zijn ge-
 weest/ maer dat segghen wy/ datse op de rechte duere/
 welcke Christus is/ inden Schaepstal gewese hebben/en
 dat wy dien hoozen sullen.

Alto segt
 den Tere
 niet op de
 rechte duere:
 maer al
 le die booz
 my etc.
 Joam. 10.

24. Dathenus.

Daermet en is wederom/ op onse voortghebrachte be-
 wissecde gantsch niet geantwoort: Raemlick/ Of die ee-
 wighe Soon Godes/ een dinck doot/ Mosen/ en daer nae
 weder wat anders gheleert heeft/ als hy inder werlt ge-
 comen is/ ofte niet:

Ten anderen/ Indien dat dat woordelen (gantschelick
 niet) gheen wtninge liden mach/ so en mach oock dat
 woordelen/ Alle Joan. int 10. Cap. geē wtninge lyde.
 Daerwt volgt/ wt den gront/ dien ghy legt (of ghy dat
 schon metten monde verloochent) dat alle Propheten/
 Dieuen/ en Moorders zijn. Want de woorden zijn claer:
 dat alle die voor Christo gecomen zijn/ die zijn Dieuen
 ende Moorders gheweest. Dat is de naecte letter.

25. Zulger.

Hoe legt ghy den seluen spruete wt/ Joan. int 10. Cap?

26. Rauf

Die een ander duere dan Christum/ hebben aengewe-
 sen/ ende niet op hem gheduydet/ ende hebben doot/ haer
 eygen wercken/ ende gherechticheyt/ sonder Christo/ die
 salicheyt ghesocht.

Z

Zulger

Protocol.

27. Zuleger.

Maer meynt ghy niet Mosen ende de Propheten?

28. Rauf.

Neen wy: Sy hebben immers alle van hem getuycht.

29. Datbenus.

Van het
woordeke
alle.

Dat is hier een tollegghinghe des woordkens / Alle / daermede niet Alle / die voor Christo coemen zijn / verstaen werden: Maer alleen die / welke een ander dinge ghewesen hebben. Dewyle datse nu / dat woordkens Alle / hier also verclaeren / soo vraghen wy: Waerom dat / dat woordken / aller dinghen niet / of gheensins / Math. 5. Capittel / niet en mach verclaert werden: Dewyle Christus de verclaringe daertoe settet / daer hy niet allerley Eedtsweeringhe / maer sulcke / die teghen de Wet Godes 37 / vermeldet: Daer op beghereen wy andtwoorde.

30. Rauf.

Hoe wel het Christus selue duydelick ghenoech verclaert / dat wy daermede wel vergenought zijn / so wilt ghy nochtans / noch breeder inde Epistel Jacobi int 4. Capittel / tot meerder verskeringhe / oock also gheschreuen / daer hy segt: Maer inne reden sy Ja / Ja / ende Neen / Neen: wat daer ouer is / dat is vanden boosen. Dewyl haluen begereen wy / dat ghy ons niet met sulcken vraghe vanden woorden des Iheeren (die aen haer seluen daer ghenouch zyn) dzyuen willet / maer voortuaren.

31. Datbenus.

De Mannen andtwoorden euen / gelick wy te vooren gheseght hebben / dat de Papijsten / Merianen / ende ander Ketters plegghen te doene. Wy verhopen oock / dat alle verstandighe sullen bekennen / dat hare leere sonder grondt is. Maer sy doen ons daer in geweld ende onrecht / dat sy soo dickmaels verhalen / als wouden wijsen Christo af voeren. Wy seggen neen / maer begereen wy te onder

te onderwijfen / op datse den Sone Godes / synen hemel
sehen vader. Ja hemeluen niet tegenstellen / ende de h.
Geest / niet eenen onghestadighen heylighen Geest ma-
ke. Welcke stucken noodtwendich wt harer leere vol-
ghen / gheleyck van ons int lange bewesen is / en van hen
met gheenen woorde en is wederleght worden. Noch-
tans vaeren wy voort / ende legghen noch desen
grondt.

David int 103. Psalm. vers. 26. segt also: loeft den hee-
re / ghy syn Enghelen / ghy stercke helden / ghy die zyn
beuel doet. Datmen hoorde de stemme sijns Woordts.
Daer gheeft David den Enghelen die ghetuyghenisse /
ghelyck het oock waer is / datse Godes beuel doe. Daer
op segghen wy also. Wat die Enghelen inden nieuwen
Testamente doen / dat is oock inden Ricuwen Testamen-
te Godes beuel. Die Enghelen inden nieuwen Testa-
mente / sweeren in een ghewichtighe sake / byden Leuen-
den Godt / om zyn Waerheydt te beuestighen / dewyle
het den noodt also gheheyscht heeft. Daer wt volgt
dat het inden nieuwen Testamente Godes wille is / dat-
men in ghewichtighe saken / alst de noot heyscht / om de
waerheydt Godes te beuestigen / byden leuendigen God
sweeren mach. Dit bewysen wy also: inder Openbarin-
ge Joan. wt 10. v 5. staet also: En den Enghel dien ick
sach staen / op de Zee / ende op der Werden / hief zyn hant
op naden hemel / ende swoer byden leuendighen Godt /
van ewicheydt tot ewicheydt / die den hemel gheschapē
heeft / en wat daerin is / en die Werde ende wat daerin is /
ende de Zee / ende wat daerin is / dat hier na gheenen
tijdt meer zyn en sal. Daerop begheeren wy andt-
woorde.

103. sal. 103.
26.

Beuestig-
ghe des
rechts. Het
sweertes
wt de Er-
empel des
Enghels
int nieuwe
Testament

Apo. 10. 5.

32. Rauf.
Dat ghy daer vande Engel wt der Openbaringe Joa.
int 10. Cap. verhaelt / dat hy gestwoore heeft / daerom en
heeft hy ons geen beuel gegeven / noch ooc de Apostelen
Christi / dat wy oock sweeren souden.

De weder
doopers
schrijuen
Gode doo
hate glōse
& wechlyc
wille toe.

Wij zijn
doch van
betren by
ant allen
misbruy-
nen des
Eerwee-
rens.

Jaco. 1. r. 7

Wat den
rechten
Eedt 37.

het beuel / dat de eeuwige Sone Godes / die onuer
anderlick is / dickmaels door Mozen ende de Propheten
ghegeuen heeft / het welcke doch de Sone Godes ghe-
openbaert int vleesch / met synen exempel / dickmaels be-
uesticht heeft / ghelyck tot den hebr. int 6. Cap. bewo-
nen vanden Enghelen gheseght hebben / op de bewo-
reden wt den 10. Cap. inder Openbaringhe: Daer mit
en can niet anders volghen / dan dat Godt noch heden
soaeghs / tweederley Geboden ende Willen heeft. Es-
nen wille / dien de Enghelen doen / alse sweeren / ende
eenen anderen wille / die de menschen doen / alse niet en
sweeren. Daer om so varen wy voort.

Nu coemien wy tot den Exempel Pauli: Ende op dat
ons de Mannen recht verstaen / so segghen wy: Dat wy
niet weynigher van herten daer in beswaert sijn / dan sy
dat den H. Naeme Godes / ende wat Godt ende Chri-
stum aengaet / daghelickx / so veelvuldich / ende licht-
ueerdich misbruyckt / ende ontheylicht werdt: Daer
teghen wy doch niet weyniger / maer oock veel meer dan
sy / predicken ende leeren. Also hebben wy oock een af-
schouwen / vanden valschen sweeren: Alsinen daer Ja
sweert / daer Neen is / ofte oock Neen sweert / daer Ja
is. Derhaluen / wat wy vanden Eedt segghen / en dit
gansch niet / tot beuestinghe der misbruycken / maer tot
onderhoudinge der Waerheyt / op dat wy wt onse Godt
die onueranderlick is / so Jacobus leert / niet eenen onge-
stadiusen Godt maken / die nu daer wt een misdaet make
soude / het welcke voortydts eenen Godtsdien si geweest
is / ghelyckmen Deuteronomij int seste Cappittel sien
mach.

Daer om als wy vanden Eedt spreken / verstaen wy
also: Dat den Eedt is / een openbare aenroepinghe des
warachtigen Godes / tot getuyghenisse der waerheyt
ouer des menschen Ziele / die daer ghetuygt / het welck
in twifelachtigen en gewichtighen saken geschiet / alse
die Eere Godes / ofte die liefde des Naesten herscht /
op dat also / alle twist ende oneenicheyt wechghenomen
werdt.

Des V. Artijckels

357

werde. Daerom wert oock vandē Apostel totten heb. int
 6. Cap. gesegt: Die mēschē sweerē by eenē grooterē dan
 sy zyn/ ende den Eedt maect een eynde van alle ghekuſ/
 op dat het daer by vast onder hen bihūege. Daer en segt
 den Apostel niet / dat den Eedt een eynde gheweest is/
 alles ghekuſs/maer den Eedt maect een eynde. Daer
 spreckt hy vande teghewoordicheyt. Dat is onse mey
 ninghe vandē Eedt/ ghelijck oock de 11 vrage int Man
 daet also luydet. Of het den Christenen toeghelatē zy/
 rechtmatighe Eeden / by den Naem Godts te doene /
 dat is/ Godt tot een getuyge der waerh/ aen te roepen.
 Tot den geschieddē bewijsredenen/ sette wy noch dese.

Wat den Apostel Paulus/ dickmaels ghedaen heeft/
 met goeder consciētie / alst den noot ende Liefde des
 Naesten heyscht: Dat en is niet teghen de leere Christi.
 Paulus heeft dickmaels den Name Godts/ tot een ge
 tuyge der waerheyt/ met goeder consciētien aengeroe
 ven/ alst den noodt/ ende Liefde des Naesten geheyscht
 heeft: Verhaluen en is/ de aenroepinghe des Naems
 Godts / tot een ghetuyghenisse der waerheyt (alst den
 noot/ ende de Liefde des Naesten heyschet) niet teghen
 de leere Christi. Dit bewijſen wy also: tot den Rom. 1.
 vers 9. Want Godt is mijn getuyge (welcken ick die
 ne/ in mynen geest inden Euangelio syns Soons) dat ick
 sonder ophouden inder gedencke 10. Int 9. Cap. tot den
 Rom. vers 1. Ick segge de waerheyt in Christo / ende
 en liege niet daer van geest my nyu consciētie ghetuy
 ghenisse/ door den heylighen Geest 10. Item 2. Cor.
 Maer ick roepe Godt aen / tot een getuyghe / op mijn
 siele 10. Ende int 11. Cap. des seluen Brieſe vers
 31. Godt ende de Vader onses heeren Jesu Christi/ die
 gheloeft zy in eeuwicheyt/ weet/ dat ick niet en lieghe.
 Ende Gal. 1. vers 20. Maer wat ick v schijnē/ siet
 Godt weet / dat ick niet en lieghe 10. Ende dierghe
 lijcke ghetuyghenissen zyn noch seere vele.

Dit is wat meer/ dan Ja / en Neen/ wanneer men Godt
 aenroept tot een ghetuyghe/ ouer syn siele. Dit is den
 Eedt daer van wy spreken / ende daer op wy besluyten/

Zij Naem

Deby. 6.
 Dese be
 wijſe den
 des
 Eedts is/
 wt den Ex
 empel des
 Apostels
 Pauli.

Rom. 1. 9.
 Rom. 9. 1.
 2. Co. 1. 22.
 2. Co. 11. 31
 11. 31. 31.
 Gal. 1. 20.

Wese be-
wiste eden
blyt oock
ontbeant
woorde.

Naemlick: Wat Paulus met goeder conscientie gedaen heeft/ dat en is niet teghen der leere Christi. Nu heeft hy met goeder conscientien den Naem Godes/ tot een ge-
tuyghenisse der waerheyt/ ouer zyn ziele/ aengerocpen/ daerom en is sulcks niet teghen der leere Christi. En de sulcks is oock dat Eedtsweeren gheweest/ dwelch in den ouden Testamente gheheyscht ende ghebruyekt is gheweest. Datet eens lesen/ so connen hen de Mannen daerop bedencken. (het is gheschied) Wat desen allen is claer/ dat Paulus de woorde Christi Mathei int 5. Cap. veel anders verstaen heeft/ dan nu de Mannen doen.

34. Zuleger.

Wady antwoorden/ ofte wildy v bedencken?

35. Rauf.

Het is te seer vele/ Om nu te beantwoorden.

36. Thibold.

Wy zyn gaasch/ ouerladen/ wie can dat al onthouden?

37. Zuleger.

Wilt ghy het Protocol hebben?

(Dat Protocol is hen met ghedeylt/ gelijck oock altyt.)

TWEE EN TWINTICHSTE

Ghespreck, ofte Actie, den IX. Juny.

smorghens te ses vren.

Dathenus heeft ghebeden.

38. Rauf.

Actie. 22

Op inde veelvuldige vhalinge des Eets/ en Eerft vā de spruce totte heb. int 6. Ca. seggē wy dat Paulus vā die Eedt spreect/ die Godt by hē seluē gestwoort heeft en segt daer op: Maer de mēschē sweert by eenē groote re dan zy zyn en den Eedt is deynde vā alle getuyghenisse vā vestiginghe onder hen. Hier en spreect Paulus niet vanden

Des V. Artijckels.

359

wardē hebzeen / die hen onder de gehoorzaemheyt Christi begeuen hadden / dat die eenen Eedt gheswozen hebben / oft sweeren souden: Maer hy spreect van dien welke in twiſt en ghekūf / ende niet in Christelicke liefde ende eenicheyt des h. Geests leuen. Ende dat hy niet de Ghemeynte Godes / der hebzeen ghemeynt heeft / blyckt daer wt / dat hy daer toe set / seggende: Onder hen / hy en seght niet / onder v leden. Want Christus heest het den synen Mat. int 5. Cap. verbodē: en en spreect niet tot den anderen / die Godt niet en vreesen. Maer dat ghy Paulus totten Romeynen ende Corinthen hier en daer verhaelt / daer in Paulus schriftelick int afwesē der Romeynen / ende Corinthen ghetuyghet / ende van niemanden / becedicht en werdt. Want wy houden getuyghen / ende Eedtsweeren / voor tweederley / ghelijck het doch is. Want waert / dat eenen Eedt ware / als yemādt segt: God weet dat ich niet en liege: so soudē daer vele Meyneeden geswozen worden / die dickmaels inder waerheyt niet also bevonden en souden werden. Doch weet ghy ende wy wel / dat Eedtsweeren gantsch een ander dinc is / dan dat schriftelick / ghetuyghen Pauli / het welck wy noyt voor eenen Eedt ghehouden hebben / noch oock heden dachs / niet daer voor houden. Der haluen connen wy noch ouer de woorden Christi Mat. int 5. Cap. niet comen: maer begheeren daer by te bliuē.

2. Athenus.

Wengaende dat de Mannen ghesegt hebben / dat tottē hebzeen int 6. gheschreuen staet: Die menschen sweeren / Item / het blyft by hen liedē / dat en dient totter sake niet. Want Paulus spreect aldare van allen Godesalighen menschen welke opt gheweest sijn / ende den Eedt hebben moeten ghetuycken. Want of schoon de Godesalighe / voor hen seluen begheeren vreedt sanelick te leuē / so werden sy nochtans dickmaels / van andere / daer sy mede te doene hebben / totten Eedt ghenoodicht / gelyckmen siet inde Historie Abrahams / Isaacs / ende Jacobs / Daerom moeten de Mannen bewyſen / dat de hebzeen

Zij

gheen

De weder
doopers
gloere de
Schrift
alfe wille
maer alle
niet en
willen / so
moet de
bloote let-
ter gelden

Ma. 26 63
Christus
is beee-
digt ofte
met be-
sweeringe
gebraccht
geworde
ende heeft
daerop de
Waer-
heyt cont-
wt bekert.
1. Thes. 5.
Paulus
heeft die
van Thes-
salonica
beeedicht
ofte beho-
ren.
2. Cor. 1 23

gheen menschen gheweest zijn : Este anders en gheet
haer segghen gantsch niet. 'Tis te verwonderen datse
alhier dese woorden also sonder grondt esmen vergho-
seren. En dat de woorden Mat. int 5. Cap. (ghy en sult
gheensins sweeren) gantsch geene wtlegginge en soude
connen liden. Dat Paulus den afwesende / schriftelick
getuycht heeft en doet gantsch niet totter saken / Want
wat schriftelick geschiet / en also voort en voort blift dat
mach oock wel mondelick ghesegt werden.

Dat Paulus niet en is beeedicht gheworden / daer van
en is hier de vraghe niet / Maer dewyle de Mannen ghy
tere gesegt hebbe / dat ooc Christus niet en is beeedicht
gheworden / welck hem anders beint / so moet ick sulce
hier cortelick vermelden. Mathei. int 26. Capittel spreect
den Hooghen Priester int 63. vers : Ick besweere u
byden lewendighen God / dat ghy ons segt / of ghy Chri-
stus zijt? Op welke beedinghe / ofte Eedthe / secht
ge / Christus oock de waerheyt rondt bekent heeft. En
sulchs heeft oock Paulus ghedaen / inden eersten Brief
totten Thessal. int 5. Cap. schier an deynde / daer hy segt
Ick besweere u byden heere / dat ghy dese Epistel laet
lesen / allen heylighen Broederen. Daeromme sien wy
dat Paulus andere beeedicht / ofte beswozen heeft / ghe-
lijck hy oock den Eedt dickmaels gedaen heeft. Maer
dat de Mannen segghen / dat sy het voor gheenen Eedt
houden / dat en is gantsch niet gesegt. Want de vrage en
is niet / wat sy houdē / ofte niet : maer wat inder waerheyt
is. Verhaluen vragen wy noch wederom : Of de woer-
den inden tweeden Brief tot den Corin. int tweede Cap.
(ende meer diergelijcke / die Paulus ghebruyet) : Maer
ick voerpe God aen tot een getuyge op mijn ziele / dat ick
uwer verschoont hebbe / niet wederom tot Corinthen co-
mende &c. Tegen der leere Christi zijn / ofte niet? Als
hy segt / Maer ick segghe u / dat ghy gheensins sweeren
sult. Dat woerdt / geensins / is genoegh verclaert. Daer-
op begheeren wy een richtighe antwoorde.

Des V. Arttyckels.

361.

Dat den hoogen Priester tot Christo gheseght heeft: Ich besweere u by den leuendighen God. Swicks be-
sweren des hooghen Priesters/ ende ooch Pauli/ en be-
kenien wy vooz geenen Eedt. Want wy en hebbe
noyt ghehoort/ dat yemandt also sy beeedicht ghewoor-
den. Wy en connen oock niet segghen/ dat Paulus
met synen woorden/aengaende het ghetuyghenisse ne-
men/die leere Christi ouertreden heeft. Want Chri-
stus spreekt in deser plaetsen Mathi int 5. Cap. vander
beustringhe der stouter lichtueerdiget laster woordt/
diemen heden daechs tsontheds ghebzyckt.

4. Dat heenus

Wy begeeren/dat die Mannen vondt ende claer seg-
gen/watse daer met meynen: Christus spreekt/vander be-
ustringhe der lasterwoorden. Daer na willen wy
antwoorden.

5. Rauf.

Wy meynent also/ghelick Christus hier na seght/
dat wy gheen sins/ofte gansch niet sweeren sullen/noch
byden hemel etc. Dat yemandt nu zyn woorden wil
beustringhen met sweeren/ghelick het bzyckelick is/
dat vele segghen: Het is by Gods hemel waer/ en dier
ghelicke sweeringhen/sulcke sweeringhen/ende beues-
tighinghen der woorden/en wil Christus niet/datse eē
Christen ghebzycken sal/so weynich als den Eedt.

6. Dat heenus.

Dat is euen het selue/dat wy gisteren int langhe ver-
claert hebben/naemlich dat Christus hier allerley mis-
bzycken/beyde des lichtueerdighen ende des valschen
swoerens/ ooc aller lasterwoorden/oft (so het de Man-
nen nomen) verboden hebbe. Maer den rechtmatigē
Eedt/ghelick hy in Godes Woort beschreuen staet in
zyn gheen freuel ofte lasterwoorden: daerom en heeft
noch Christus den rechten Eedt niet wechgenomen/an-
ders hadde Paulus onrecht gedaen/dat hy Godt tot eē
getuyghe ouer zyn ziele aengherorpen hadde: Ende dat

Zo sulcke

Gezins/
heetet
hier de
stou te of
lichtueerd-
ge laster-
like woor-
den/die
Christus
hier ver-
biedt.

Stet Act.
 27. Que. 33
 Jeremi. 41.
 Beschry-
 uinge des
 rechten
 Eets.
 Jere. Int
 4. Cap.
 Ruth. 3.
 1. Sa. 24.
 2 Sam. 14.

fulche woordē Pauli/dē Eede zyn/daer wy vā spreken en
 blycht niet alleen tot onse gestelde beschryvinge des Ees-
 pingē Godes is/tot eē getuygenisse der waerheyt/wi of
 llyck dat Protocol bewijst:Maer is ooc openbaer/wi of
 4. Cap. Jere. recht int beginsel/daer hy segt:Wādy v
 rael bekeeren/spreect de heere/so bekeert v tot my. En
 so ghy uwe groanvelen wech doet van mijn aengesicht/
 so en suldy niet verdreuen werden. Alsdan suldy sonder
 huychelhe/recht ende heyllich swerē/so warachtich
 als de heere leeft. Daer leert Jeremias/dat/dat rechte
 Eedtsweeren is:So warachtich als de heere leeft. En
 de noemt sodanich sweren/recht ende heyllich. Sule-
 ken ghetuygenissen zyn vele inder Schrift. Ende 3. Cap.
 Ruth. Inden eerste Sam. Int 24. Inden 2. Samu. int 14.
 ende elders meer. Dewyle dan sulcks dat Eedtsweeren
 is/daer van wy spreken/ende dat sulcks niet is/tegen de
 leere Christi/Math. Int 5. So volgt/dat oock dat recht
 te Eedtsweeren/dat is/dat anroepen Godes/tot eē getuy-
 genisse der waerheyt/niet tegē de leere Christi/Math.
 int 5. 33. Wat de Mannē in deser verclaringe met Godes
 woort straffen conuen/dat willen wy aenhooren.

7. Rauf.

Wy en zyn gantsch niet / tegen dat swerē der Gode
 die by dē Naem Godes/en niet Saals/geswooren hebbe
 Maer wy begheeren nu byder leere Christi/Math. int 5.
 te bliuen. Wy en hope oock niet/wanneer wy dat so of
 te seē/inder vreesē Godes/so vast/als den Eede houde
 dat wy daer aen sondighen sullen. Daerom is ons begerē
 ren datmen voortware/ ende ons niet voorder daer ouer
 en dzigē.

8. Datbenas.

Hier wt ist clær/ dat de Mannē gantsch nē en hebbe
 datse in onser verclaringe met Godes woort conne swerē
 sē/en dewyle wy bewese hebben/dat die verharde wone
 den Pauli/euen den rechte Eet zyn/daer vā te Propheet
 gheschre

Des V. Artiickels.

363

gheschreue hebben: So volgt (dewyle Paulus daer mede gansch niet tegen de leere Christi mishandelt / oft misdaen en heeft) dat sulcken rechtmatigen Eedt / daer van wy alleen gesproken hebbe / der leere Christi Math. int 5. Cap. niet contrarie zy. Maer tot meerder verclaringhe ende beuefftinge van desen / willen wy noch sonderlinge ghetuygenissen invoeren. Genesis int 21. Cap. titel / werdt Abraham den Vader aller ghelouighen / op sulcker wijsse (ghelijck wy nu verclaert hebben) beeedicht / ende heeft den Eedt ghedaen. Van desen Eedt schryft David / de man na Godes herte / inden 15. Psal. also: *Hoe Edele wie sal in uwer hutten woonen* (c. ende segt daerna: *Wie synen Raesten sweert / ende houdt hem. Ende inden 24. Psal: Wie sal op des heeren Berg gaen / Ende wie sal in zijn heylighe plaetse staen: en hy set daerna: die sweeret / ende niet valschelick. Ende in den 63. Psalm: Maer de Koninck verhuecht hem in So de: wie by hem sweert / die sal gheroemt worden. Maer Esaie. int 45. daer hy vande beroepinghe der heydenen / ende vande Kercken des nieuwen Testaments spreekt / so leert hy / hoe het in dit stuck / ter tyt des nieuwen Testaments / ghehouden werden soude / daer God also spreekt: *Ick sweere by my seluen / ende een woort der gherechticheyt gaet wt mynen monde / dat en sal niemant omkeren / ofte veranderen / Naemlick / My sullen alle knie byden / ende alle tonghen sweeren / ende segghen: Voor waer de heere is mijn gherechticheyt / ende sterckte. Daer spreekt de Propheet vande nieuwen Testamente / ghelijck Paulus totten Romeynen. 14 / ende Phil. int 2. verclaert / ende en spreekt niet vande Godloose / maer vanden / die in Godt hare gherechticheyt hebben / ende spreekt daer toe / dat niemandt dat woort der gherechticheyt / wonden ofte veranderen sal. Sulcks is / op ghelijcker wijsse aftenemen Esaie int 65. Cap. daer God vande Kercken des nieuwen Testaments segt int seftien den vers: *Wie hem op Aerden seghenen sal die sal hem inden rechten Godt seghenen. Ende wie sweeren sal op Aerden / die sal byden rechten Godt sweeren.***

Anderes en ghetuygenisse des rechtē Eedts wt der heyligē geschryfē Gen. 21. 28. Psal. 15. 4. Psal. 24. 4.

Psal. 63. 12. Esa. 45. 23. Die Propheete hebben boozeghe men in den Kercken des nieuwen Testaments soch sinnege Eeden gebuyckē soude. Rom. 14. Phil. 2. Esa. 65. 16

Dwelck

Oorsaken
waerom
de rechte
Eet eenen
Godsdienst
37.

Mat. 5. 18.
Lu. 16. 17
Joan. 1. 18
Matth. 5.

Dwelck niet en moet verstaen zijn vande lichtuerebigen
sweeren/maer vande aenroepinghe Godes tot een ghe-
tuyghenisse der waerheyt/ ghelijck oock Paulus gedaen
heeft. Enen sulcken Eedt is eenen groote Godsdienst
want daermet gheefmen God die eere/dat hy de here-
nen hatet/ende de Waerheyt lief heeft. Dat hy de here-
ten/ende nieren doozsoeckt/ende alle loghenaers stra-
fet/dwelcke alle/ gheene Creaturen toe en comt. Dae-
om betuyghen wy / dat wy noyt gheenen anderen Eedt
gemeynt noch verstaen en hebben / dan euen gelijck he-
Ier. beschreuen/ en Paulus gebuyckt heeft. Ende o-
uermits dat Christus (Matth. int 5. Cap. v 18. ende Lu-
16. vers 17) segt: Dattet lichter is, dat hemel ende Aer-
de vergaen / dan dat een titel wt der Wet valle: Soo-
volgt / dat oock desen Eedt / daer van wy spreken / niet
gheuallen en is / ende der Veere Christi gantsch niet
contrarie is. Indien dat dan de Mannen / hier tegen
niet en hebben / wt Godes Woordt/voort te bringhen/
Soo willen wy in het vijfste Cappittel voortwa-
ren.

9. Thiebold.

Dit is het
oude lier.

Antwoorde. Wy weten/ghelijck gheschreuen staet
Joan. int 1. Cap: Niemand en heeft Godt oyt ghesien/ die
eenighe ghebozen Sone/ die in des Vaders schoot siet/
die heeft het ons vercondicht/ Die toont ons ooc in dit 5.
Cap. Matth. ghelijck veelvuldich verhaelt is / inde Wet-
ende Propheten / vande rechten Eedtsweeren. Maer
aldus spreeckt Christus: Ghy hebt voorder ghehoort/
dat totten Juden ghesegt is (Christus spreekt oock euen
van dit sweeren) Ghy en sult gheenen valschen Eet doen/
ende ghy sult God unnen Eedt houden: dat en hebbe wy
niet geloochent/ dat sulcks den Juden beuolē is geweest/
ghelijck de heere daer selue spreekt: Ghy sult God unnen
Eedt houden. Nu spreekt de heere: Maer ick seg v dat
ghy gantsch niet sweere sult. Selijck hy oock int 18. vers
dit Punct spreeckt: Ghy en vermoeght niet en
eenich hayz / wit ofte swart te maken. Maer un-
wooy

Des V. Arttyckels.

365.

woorden sullen syn/ Ja/ Ja/ Neen/ Neen / wat daer ouer
 is/ dat is vanden boosen. Der haluen begeeren wy de
 woorden des heeren te volghen. Daer hy Ioan. int. 8. Joan. 8. 31.
 Cap. segt: Indien ghy in myne woorden bliift/ so zyt ghy
 myne rechte Discipulen/ ende ghy sult de Waerheyt be
 kennen/ ende de Waerheyt sal u wy maken. Daer ouer
 en dorien wy niet gaen. Want ghelijck gheschreuen
 staet inden 2. Brief Ioanis: Wie ouertredet/ ende niet 2. Joan. 9.
 en bliift inde leere Christi/ die en heeft gheenen Godt:
 maer wie inder leere Christi is/ die heeft beyde den Wa
 der/ ende den Sonc.

Ten anderen/ datter so veel verhaelt wert/ vanden 7.
 Apostel Paulo/ totte Romeyn/ Corinthen/ ende elders/
 dat hy eenen Eedt soude ghestwooren hebben/ dat en heb
 ben wy noyt ghelesen: Maer/ dat hy ghetuyghet heeft.
 Daerom en hebben wy noyt gelesē/ noch in Paulo/ noch
 verghent in eenen Apostel/ dat sy de geloouigen geleert
 hebben/ Eedtsweeren: ende dat Eedtsweeren eenen rech
 ten Godsdienst zy/ ghelijck wy van u hooren/ dat ghy be
 kendt/ het welck wy niet gheloouen en connen / ten sy
 dat het ons niet beteren gronde/ inden nieuwen Testa
 mente bewesen werde / dan wy noch ghehoort heb
 ben.

De wedet
 doopers
 en weten
 niet/ wat
 eenen rech
 ten Eedt
 is.

10. *Otto van Hoemel Voogdt oft Amptman te Germeersheym.*

Ghy mannen/ wat ghy geseght hebt/ en is niet nieuw/
 het is te voorin al ghesegt. het en is n3 om de Schrift
 te doene/ maer om het verstat de seluer. Nu hebben sy
 u bewesen/ datmen inden Ouden / ende nieuwen Testa
 mente ghestwooren heeft/ dat en condy niet wederverchte
 oft teghen staen. Daerom soudy segghen/ wat ghy ee
 nen Eedt noemt.

11. *Dathenus.*

Op dat wy totter saken comen/ ende voortvaren / soo
 segghen wy/ dat alle dese woorden Thiebolds/ niet totter
 saken en doen. Hoe de woorden Mat. int 5. ten beyden
 sijden zy verclaert gewoorden/ bewyft dat Protocol/ daer
 by la

by laten wist ooc bliuen. Dat Paulus inder leere Christi bleuen zy/ende nochtans eenen rechten Sedt ghedaen heeft/gelijck hem Jeremias beschrijft / dat is ghenoech bewesen. Dat sulcken Sedt/daer wy van spreken/ende warachtighen Godsdienst zy/ is wt den seften Capittel Deuteronomij/ wt de 45. ende 65. Esaië / ende wt de 4. Jeremie/ ghenoechsaem bewesen. Maer deser Maenen onuerstant/coemt ten deele hier door / dat sy geen onderscheyt setten/tusschen de rechten wetteliche Sedt/ende vloecken/lasteren des naems Godes / ende het schandelick misbruyck der Creatueren. Maer wy sel len daertusschen een groot onderscheyt. Derhaluen so sy niet anders en hebben/en den rechten wettelicken Sedt/niet en willen ofte en conuen beschrijven/so willen wy voortvaren.

12. Zuleger.

Thiebold/ich moet u een dinc segghen: Ghy moet dat ons vanden Pals Graue beuolen is/ dat wy toefien souden/datmen ten beyden zijden/ ordentlick handele. Nu hebt ghy gisteren/ende heden gheswegghen en geen bewijsinghen wederleght. Maer als ghy hier inden Tempel een volcken gesien hebt/dat ghy meynt te stercken(dwelck nu ten deele wtghegaen is) So yt ghy op ghesfaen/ende hebt beginnen dese verclaringe te doen. Het behoort u/dat ghy op de gronden of fundamenten soudt antwoorden/ende niet also alle Spruecken laten spreke. Ghy en soudt niet also soecke uwe gelooue te behouden. hebt ghy een ander beschrijvinghe des Sedts/dan die van Paulo is ghemeldet gheworden / so bringtse voort.

13. Thiebold.

Ich en hebbe daerop niet gedacht/ich en hebbe geen acht op gehadt/uwe woorden nochtans onghestraft.

14. Zuleger.

Ich hebt ghemeynt. Maer ghy soudt op die bewijsinghen

Des V. Artiickels.

Intge deene na der andere/antwoorde. De Waerheyt sal de Waerheyt bliuen/ de Schrift soude door de Schrift verclaert werden/ ende daer souden geen affecten mede onderloopen.

(Woude spreken).

15. Rannich.

16. Datbenus.

Indien ghy een ander beschrijvinghe des Eedts doen wilt/ so doet het.

17. Zuleger tot Rannich.

hebdy beuel te spreken:

18. Tbiebold.

hy salt doen.

19. Datbenus ende Zuleger

Beschryft wt Godes Woort/ wat eenen Eedt zy)

20. Rannich

Men heeft ons veelvuldich verstaen/ dat wy alle dese sprucken/ die hy int nieuwe Testament verhaelt heeft/ (aengaende tgetuyghen/ ende sweeren) dat wy het voor gheen Eedt en bekennen.

21. (Zuleger

So seght dan wt Godes Woo* / wat is eenen Eedt?)

22. Rannich

Derwijlmen dan van ons begheert te weten/ wat wy voor eenen Eedt houden: Wy houden dat daer voor/ waerneemen eenen mensche met toecomstighen dingen/ (die men hem voor stelt) wilt beladen/ dat hy dat also sal na come/ ofte doen/ ende dat belouen by Godt/ ende al syn heylighen/ daerom hy syn handt/ ofte twee vingheren moet ophessen/ ofte so hy van een sake die verschenen is/ oft een teghenwoordighe sake/ wilt spreken/ dat menighe meynt/ dat hy daer van weet, Sulcks houden wy voor

Defen wil
cipel/ ofte
toehoozen
weer ene
so veel/
war eenen
rechten
Eedt is/
als syn
Zeraers/
Simles
habent las
bra laccus
cap.

wy voor eenen Eedt / Daerom geloouē wy / datmē dingē
die toecoemstich zyn / met sulcker versekeringe niet en
mach belouen.

23. (Zuleger.

Waeromme?)

24. Rannich.

Want Christus spreekt: Wy en sullen by ons eygen
hoofst niet sweeren/want wy en vermoghen niet eē hare
wit/ of swart te maken. Indien wy nu dat cleynste niet
en vermogen/hoe souden wy dan tegen Godes Woort/
dat toecoemstighe belouen? Want Iacobus seght: dat
men niet en weet wat moghen zyn sal. Maer indien
wy in twistighe dinghen (als voor ghemeelst is) ghetuy
ghenisse gheuen moesten/van het ghene/dat wy wel wils
sten/so werden wy van Christo gheleert/ datmen sulcks
met Ja/ ofte Neen doen soude/ende wat daer ouer is/dat
is quaet. Daeromme dewijle hy ons noch gheuen be-
teren grondt voortghebracht en heeft / dan desen en is/
so achten wyt euen so vele/als oft hy niet ghesproken en
hadde/ Deeralien begheeren wy/ inder leere Paulus ge-
te bliuen. Ende dat hy verhaelt heeft/ dat Paulus ge-
segt heeft/ Rom. 14. Phil. 2. Dat niemant dat woort der
gherechtigheyt en soude veranderen / dace in zyn wy
ghantsch wel te vreden / want wy houden Christus
voor dat Woort der gherechtigheyt. Ghelijch hy
vocht seyde, Ioan. 8. als sy hem vragden / wie hy was/
seyde hy / Euen dat selue / dat ick met v spreke. Daer
hy laten wyt bliuen. Maer dat hy segt/ dat wy Christi
woordē verglofseert hebben / dat sal een yegelijch mensich
die God lief heeft/ int Protocol wel vinden / wie het wil
verglouen.

25. Dat bemis.

Wy hebben ghemeynt / dat de Mannen eyghentliken
souden beschynen wt Godes Woort/ ghelijch sy belouē
hebben/wat den rechten ofte wettelicken Eedt zy / ghe-
lijch syt met den woorden des heyligē Geestes: en do
empelen der Schrift gedaen hebben. Maer ouermis
dat

Stet hier
hoe onbe-
schaemt
dat desen
is/die alle
bewissede
(welcke
sijn Lee-
raers niet
hebben
comen
ombooten
of weder
Gaen) ver-
achtet/ als
of vanden
Eet gants
niet ghe-
spoke en
ware.
Ioan. 8. 25

Des V. Artijckels.

369

dat sulckx niet geschiet en is/ maer datter maer wat son-
der grond/ ende sonder Godts woordt gheswefst ofte ge-
nateret en is ghewoorden/ van het sweeren by den hey-
lighen: van het verseteren der toecoemstiger dinghen /
ende van het ghetuyghenisse in twistigen saken &c. So
can een yeghelic afnemen/ wat dese lieden voor een Co-
scentie hebben: Ende insonderheyt alsy betuyghen/ dat
alle onse bewysreden (die wy wt der Schrift ingheuoert
hebben/ van Godt/ vanden Sone Godes/ vanden En-
ghelen/ ende van Abraham den Vader aller ghelou-
ghen/ van Dauid/ ende vanden Apostel Paulo) by hen
ganschelich niet en gelden/ maer dat het so veel is/ als
of wy gansch niet geseght en hadden. Wy hopen/ wie
dat Protocol lesen sal/ die sal beuinden/ datter sulcke grō-
den door ons zyn geleght/ wt den Ouden ende Nieuwen
Testamente/ die sy niet eens aengheroert/ veel min om-
ghestootten hebben. Daer om dewyle het blijkt/ dat
de Jhamen voor hen genomen hebben/ hen der kracht
des Goddelicken Woordts te wedersetten/ ende datse
hen seluen contrarie spreken/ (ghelick dat Protocol wt-
wijst) so willen wyt hier by laten blyuen/ ende hen ver-
manen/ dat sy toesien/ datse den H. Sheest niet en we-
deestaen. Want dit Ghespreck sal hen voor den Rich-
terstoel Christi tot een ghetuyghenisse dienen/ datmen al-
len mogelicken vlyet heeft aenghewendet/ om hen van
haerer dwalinge tot der waerheyt te bekeeren. Want
dat sy in desen deele/ een schrickeliche dwalinge voorstaet/
hebbe wy gisserē int langhe ende volcoemelich bewesen/
datse met deser Veere/ Godt den Vader/ synen Sone/ en
de Sone den Vader/ Ja doock den Sone Godes hem sel-
uen tegensetten. Sy maken doock eenen ongestadigen
Godt/ die nu dat selue voor een sonde houdt/ het welke
by voorhenen als eenē Godsdienst beuolē heeft. Want
also luyden Godes woorden/ Deut. 6. vers 13.: Ghy Deut. 6. 13.
sult den Heere uwen Godt vreesen/ ende hem dienen/ en
by synen Naem sweeren. Ghelick doock sulckx door dē
Prophete Esaiam int 45. Dat woordt der gerechticheyt Esai. 45. 23
gemaect weert/ het welke n3 omgekeert ofte geeyndicht
Na sal

sal werden/ooch inden nieuwen Testamente : want daer
 van spreekt de Propheet aldaer. Ende dat dit woort/ niet
 de ewighe Sone Godes zy/ (ghelijck dien van Dossen)
 heim/onver standelick ende onwarachtich ghesegt heeft)
 dat blijft wt dē woordē des Propheetē selue/daer hy ver
 claert/wat het voor een woort zy/ seggende: My sullē al
 le knien buygen/ en alle tongen sweeren/ ende segghen:
 Woorwaer/de heere is mijn gerechticheyt/ ende stercke.
 Daerom en is Christus niet dat gesproken woort/ maec
 Christus/metten Vader /ende den h. Geest/ is dien van
 welckē/dat gesproken woort her comt/ende die daer segt
 My sullen alle knien buyghen &c. Gelijck ooch Paulus
 Phil 2. segt: Dat indē Naem Christi alle knien buyghen
 moetē. Verhaluen/dewyle sy den rechten Wetelicken
 Sedt/noch wt Godes Woorz beschrijuen/noch ooch onse
 beschrijuinghe/die wy wt Jeremia gestelt hebben/come
 aenvechten/so waren wy voort int 5. Cap. Mathet.

26. Greycker.

Ich heb wat voort te bringhen.

27. Zuleger.

Hebt ghy een beschrijuinghe wt Godes Woorz voort
 te bringhen/ so doet het.

28. Greycker.

Wenghesien dat ghy segt/gelijck ooch waer is/dat al
 le menschen/voor den Rechterstoel Christi/moetē reken
 schap gheuen van haren ghelooue / so werde ick veroor
 saecht/daer toe te spreke/ Waert dat ick inder saken niet
 recht en stonde om my daer van beter te late onderwijf.
 Radien dat ghy veel ende menegerley wt der Wet Mo
 sis/ende den Propheeten/om urwen ghelegden grondt te
 verclaren/bewesen hebt: Dat het also gheschreuen staet
 besta ick ooc/ende seg daer beneuen/dat Moses ende alle
 Propheeten/op Christum onsen verlosser ende Salichma
 her/gheduydet hebben/ende ghesproken/ datmen hoort
 sal/wat die ons seggen sal: En die ooch het getuygenisse
 van

Dit is het
 oude lter.

van Gode synen hemelschen Vader ontfinck/als hy op
 de berch was/en Moses ende Elias verschenē/en met hē
 spraken/en een stemme wt den wolcken viel: Dit is mij
 gheliefde Sone/dien sult ghy hoozen. (Zuleger) Die
 gherupghenisse heeftmen te voozen al gehoozt: Thie
 vold heuet voozhenen verhaelt / seght wat ghy segghen
 wilt. (Dathenus) Het is hondertmael ghehoort/ende
 wederlegt. (Greycker) En nu hebt ghy den Propheet
 Esaiam int 45. verhaelt/ gelijk het oock waer is. De
 sen Spreuck verclaert oock Paulus totten Romeynē. Ro. 14. 11.
 daer hy segt: So waer als ick leue spreect de heere/ my
 sullen alle tonghen bekennen. Oec segt hy totten Phil. Phil. 2. 11.
 int 2. ghelijck verhaelt is: Een yegelick zy ghesint ghe
 lijck Jesus Christus oock was/en ghelijck voozder daer
 na uwer verclaringhe/die ghy ghedaen hebt/Mat. int 7.
 Luce int 16. dat het lichter is dat hemel en Aerde verga/
 dan dat een Titel vande Wet valle / so en verstaet ick die
 woorden Christi niet op uwe verclaringhe. Maer ghe
 lijck hy spreect Math. int 7. Al wat ghy wilt dat v de Mat 7. 21
 lieden doen sullen/dat doet ghy oock hen. Dat is de ge
 heere Wet/ ende alle Prophten. Ghelijck oock Pau
 lus segt: Alle Wetten werden in eene woorde veruult:
 hebt uwen Raesten lief/ als v seluen. Ende segghen
 oock/Is sulcks na uwe verclaringhe daermet te bewyssen/
 so moesten wy noch de Wet/met allen haren Geboden
 schuldich zyn te houden. Maer Christus heeft ons indē
 Euangelio gheleert/by synen woorde te bliuen/ gelijk
 dan dicmaels verhaelt werdt/Mathei viiue ende Jac 5.
 dat syn ghelouigen daer by bliuen sullen. Maer dat
 wy vele/van anderen souden spreke/dat en gaet ons niet
 an. (Zuleger. hoe meynt gh/ dat anderen? vā Pau
 lo/Christo /gelijck verhaelt is.) (Greycker.) Ey neem/
 Jck wilt daerna sijn seggen. Maer ghelijck ghy vooz
 der verclaert hebt / wt den vyftienden Psalm Da
 uids. **HEERE** wie sal in uwer hutten woonen/ ende Psal. 134
 daerna voozder : Wie synen Raesten sweert/ ende
 dat houdt. Wy seght noch voozder inden seluen Psalm.
 Na y oock

doek de ghene die sijn gelt niet op woecker en leent. Wie
 dien die selue / niet in syner hutten woonen sullen / so is
 daer wt lichtelick af te nemen / dat Christus een heylige
 Christeliche Kercke hebben wil / diewelck wy oock inden
 Artijckelen des Christelicken Gheloofs bekennen. (De
 Voogt seyde / maket cozt / ten dient altemael niet totten
 saken / wat ghy segt.) Gheycker. Ende ick en weet niet
 voordere daer ouer te comen. (De Voogt. Maket cozt /
 datmen daer wt come.) Gheycker die ander meyne ick
 ghelijck Paulus segt: maer so yemandt twiffen wilt / wy
 en hebben de ghewoonte niet / noch oock de Ghewoonte
 2. Co. 11. 16. Godes 1. Coz. 11. Hy en is niet een Godt des troestes /
 1. Co. 14. 33. maer een God des vredes / ghelijck in allen Ghewoonte
 ten der heylighen. 1. Corinthen. 14. Ick ghelouue
 dattet niet noodich en is / veel breeder daer toe te spre-
 ken.

29. Datheuis.

Andmoorde. Dat Protocol bewijst / wat wy vanden
 rechten Godt (ofte anroepinghe des Goddlichen Naems
 tot een getuygenisse der waerheyt) niet alleen wt Moise
 ende den Propheten / maer ooc wt den nieuwen Testame-
 te bewesen hebben. En seggē / wat eens recht in God
 is / dat blijft ewichelick recht / ouermids dat hy onuerant-
 derlick is / Ende wederom / wat hy eens onrecht spreekt / dat
 en can oock in ewicheyt niet recht zyn. Nu hebbē wy
 bewesen / dat de Vader / des ghelijcks de Sone Godes / in
 den nieuwen Testamente: Item die Enghelen Godes / in
 braham de Vader aller ghelouighen: Dauid / de man na
 Godes herte: Paulus de Apostel / de Waerheyt niet den
 Godt (ghelijck Jerem. dien beschrijft) beuesticht hebben.
 Daerom sal sulcx oock wel recht bliuen. En de Mannen
 sullen dat woort der gherechticheyt (ghelijck het Esaias
 noemt) wel onuerandert moeten laten bliuē. Derhaluen
 so comen wy totte navolgende Artijckel int 4. Cap. 38.
 int 38. vers / daer staet also: Ghy hebt gehoort / dat ick
 segt is / Dage om dage / tant om tant. Maer ick seg u dat
 ghy den quade niet en sult weder staen.

Verclarin
 gebes. 38
 36. Mat. 5.
 bande
 Pratie.

Van dit Punct/ seggen wy oock op gelijcker wijs/ dat
 de Sone Godes/ hier mede de Wet syns Vaders (wel-
 che oock des Ewigens Soons Godes/ ende des heyligē
 Geestes is) geensins ghestraft en heeft: Anders soo en
 waer Christus niet alleen synen Vader/ maer oock hem-
 selue contrarie: dewyle hy / niet weyniger als de Vader/
 de Wet door Mozen/ gegeuē heeft. Maer dat Christus
 oock hier straffe / de valsche wtlegginge der Phariseen/
 welke dese woorden valschelich verhaelt/ ende verclaert
 hebben: ende hebben eenen yegelicken vry gelaten hem-
 seluen te zoeken: Ende insonderheyt/ ouermidts sy on-
 der het gewelt der Romeynen waren gecomen / daerom
 alleley opzoeren hen verheue/ gelijkmē tot het 5. Cap.
 der Werckē der Apostelen/ en elders/ sien mach. Dese
 vheeringe der Schrift/ straft Christus/ en segh/ dat se de
 quade niet weder staen. Daermede en leert hy niet/ dat
 de rechtmatige Wzake (welche door de Ouerheyt ghe-
 schiet) wechgenomē zyn soude: (dewyle de selue oock in
 den Nieuwen Testamente / der Ouerheyt wtzuckelich
 beuolen/ en toegeschreuen werdt) Maer dat die/ welke
 geen Ouerheyden waren/ hen seluen niet wrekē souden:
 Maer dat se sulcx Gode en der Ouerheyt (welche in So-
 des plaetse is / en daerom oock Godē genoemd werden)
 beuelen souden: Gelijck oock Mozes sulcx leert. Daer
 om besluypen wy / de wyle de Wet Godes des Vaders/
 des Soons / en des H. Geestes Wet is / en dat de Soon
 hy hem seluen niet en can contrarie zyn: Dat Christus
 ooc hier straft ende verdoemt de valsche wtlegginge der
 Phariseen/ het misbruyck der Wzake / en niet de rechte
 gheoelofde Wzake / ende straffe / ofte wederstandt des
 quaedts/ welke gheschiet/ door de Ouerheydt/ ende die
 daer van beuel hebben. Op deser verclaringe / willen
 wy der Mannen and twoorde hoorē.

30. Rauf.

Op uwe verclaringhe seggen wy. Dat wy de woorden
 des heereen hier also verstaē/ gelijk in de Wet (welck de
 Na uij Heere

De Ioha-
 rizeen heb-
 ben euen
 yegelijck
 vry gelatē
 hem selue
 te wrekē
 sulcx
 Christus
 gelijc ooc
 Mozes en
 de Apo-
 pheren te
 boozen ge-
 daen heb-
 ben.
 Christus
 en verbiet
 de rechte
 werdelijc-
 he wrake
 niet dan
 de gemey-
 nen man
 gelijc ooc
 Mozes
 gheudaen
 heeft.

Heere selue vhaelt) gebuyckelich geweest is: So yemant eenē eē Soge wtsloech dat hem wederō op gelijcker wy se heeft moetē vergoldē werdē/nader wet. Maer hier en wil Christus niet/dat wy door yemandē/als waer hy een ouerheyt (die van God verordēt is/om thoose te straffe) ons sullen wrekē/den seluen verclagende: maer dat wy sulckē quaet/dat ons geschiet is/niet en sullen wederstaē ghelijck oock de navolgende worden des Heeren/ selue te verstaen geuen/daer hy seght: So yemant niet wrekē ten wil/eñ wpen rock nemen/dien laet oock den mantel. daerin ons de heere leert/dat de Christenen/ noch door hen seluen/noch door anderen/hen niet en sullen onderstaen te wrekē.

31. Dat heus.

De weder
doopers
maken de
Sone So
des hen sel
nē contra
re.

Antwoorde **W**t deser verclaringhe der Mannen schynt datse wy bekennen/ende toe laten dat die eenighe Sone Godes/die door Mozen de Wet ghegheuen heeft/hem seluen int nieuwe Testamēt contrarie is/welck wy voor een schrickelicke dwalinghe houden.

Deut. 32. 35
Moses en
heeft
noyt ey
ge wrake
toegelate
beel mit
geboden.

Ten anderen schynt oock dat dese Mannen/ noch de Wet Mozes/noch oock dat 5. Cap. Mathei/ en verstaē: Want Mozes en heeft noyt gheleert/dat een yeghelijck macht hadde/hem seluen te wrekē/maer gheheel dat weder spel Deut 32 v. 35. Die Wrake is myne/ich wil vergelden: te syner tijt sal haren voet stubberen/want de tijt hares onghelucks is nakende/ende dat hen toecomen sal/haestet hem/want de heere sal syn volck richten/en de ouer syne linechten sal hy hem ontfermē: Daerom is claer/dat God indē Ouden Testamente/de Wrake hem seluen voorbehoudt/en ende niet den ghemeynen man/wel ghelaten heeft. Ende dit is euen dat selue/dat oock Paulus/wt den aenghetoghenen Spruecke leert/Rom 12. v. 19. Wrecket v selue niet myn alderlieffte/maer geef de Toorn Godes plaetse/wat daer staet gheschreuen. De Wrake is myne/ich wil vergeldē spreect de heere. Daer wt beslypten wy dat den ghemeynen man beyde inden Ouden ende oock inden nieuwen Testamente/ eyghen Wrake v bodē zy gewoordē. Dat nu geseght is Soge ont
oogt

Ro. 12. 19.
Paulus
ende Mo
ses/leeren
eenertey.
leere/aen
gaende
de Wrake.

ooge/ &c. Dat en is niet den gemeynen man / maer der
 Quereyht beuolen gheweest/ ghelyck wt Deut 19. vers
 18. ende daer na/ af te nemen is/ daer also staet: En hare
 Richters sullen wel ondersoecken / ende wannecr de val-
 sche getuyge/ een valsche getuygenisse tegen synen Broe-
 der gegeven heeft: So suldy hem doen/ gelyck hy dach-
 te synen Broed te doene / dat ghy den boosen vā v wech
 doet: op dat de ander/ sulchy hoorende/ hen vreesen/ ende
 niet meer sulcke boose stucke/ ond v/voornemen te doene.
 Sooge en sal syner niet v'schoonen. Ziele om ziele/ So
 ge om ooge/ Tād̄t om tād̄t/ hāt om hant/ Doet om voet/
 &c. hy segt: Sy die Richters / en̄ niet hy sal het doen. Jit
 Ecodi int 22. Cap. vers 9. daer/ van schult ende onrecht
 gehandelt wert/ staet also: So sullen de saken van beyde
 de Goden coemen (dat is de Richters) en̄ welchen
 ten weder geuen. Ende wederom Deut. in 27. vers 18.
 Als yemant eenen eygenwilligen/ en̄ ongehoorsamen so-
 ne heeft/ die syns Vaders ende Moeders stemme niet en
 hoort/ en̄ wannere hem castydē/ hen niet en wil volgē:
 Soo sal hem syn Vader ende Moeder nemen/ en̄ tot den
 Gubstsen der Stadt leyden: En̄ wat daer nauolcht. Daer
 wt blycht/ dat immers de Wzake den Gude/ niet en wert
 toe gelaten/ ouer hare kinderē/ maer de Wzake wert den
 Richteren toegestelt. Sulcx leert oock de h. Geest int
 nieuwe Testament/ ghelyckmen leest Rom. 13. vers 4.
 daer vander Quereyht also staet: Want sy is een diener
 se Godes: Een wrekeresse tot straffe/ ouer dien die quaet
 doet. Ende 1. Pet. 2. vers 13. ende daer na: Zyt onder
 danich aller mēschelicker ordeningē/ om des heerē wille/
 het sy de Coninck/ als den Quersten/ oft den hooftliedē/
 als die van hem ghesonden syn/ tot Wzake ouer de boos-
 doenders/ ende den vromen tot loue. Dat dan beyde int
 Gude en̄ nieuwe Testamēt/ den gemeynē man de Wza-
 ke verboden is: Ende wederom daerenteghen/ dat bey-
 de int Gude ende nieuwe Testament/ die Wzake der Qu-
 ereyht (welcke van Godt verordent is) beuolen en̄ toe-
 gestelt sy. Daer op begerē wy eē richtige andwoorde.

Deut. 19. 18

Exo. 22. 9.

Deut. 17. 18

Paulus
 laet der Quereyht
 die rechte
 Wrake
 toe.
 Rom. 13.
 ghelyck
 ooc 1. Pet.
 doet.
 1. Pet. 2. 2.
 Rom. 13. 4
 1. 1. Pet. 2. 13.

32. Rauf.

Wy weten wel/dat een yegelick hem seluen niet wre-
 kē mach. Maer/Christus geeft ons hier in te verstaē/dat
 wy ons oock niet en sullen onder staē/doo? de Querheyt/
 eenē anderen om onse wille schade te doe? noch poogen
 dat sulcx gedaen werde/wanneer wy oock schoo oosfalle
 daertoe hebbē. Niet dat wy hier mede de Querheyt hare
 Officie nemē/maer alleē daerom/dat den boose syne bo-
 se daet/nz dooz ons/als vclagend wisse/vergolde werde.
 Maer wy sullē dat selue also verdzagē/ofte ijdē/gelick
 tot het voorzige exempel te merken is: So yemant niet v-
 rechtē wil/en uwē rock nemē/dien laet oock den mantel

33. Dathenus.

Antwoorde. Christus segt hier niet van verclagen/ofte
 niet verclagen/derhaluen zyn al dese woorden/maer een
 wtulucht. Wy hebbē gesegt/en seggen oock noch/dat de
 ewige Sone Godes/de wijsheyt des Vaders/hen selue
 inden Ouden ende nieuwē Testamente/niet contrarie is.

Ten anderē dat De Wrake/in beyden Testamenten/
 den gemeynē man verboden/en der Querheyt niet alleē
 toegelaten/maer oock beuolen is: Daerop begeeren wy
 een richtige andwoorde.

34. Rannich

Wy hebben dicmaels bekent/dat daer eē eenich Wert
 geuer is/die mach leuendich maken/en verdoemen. Dat
 segt oock Christus/Schijck my mijn Vader beuolē heere/
 dat spreke ick. Daerom willen wy ons/doo? Gods hul-
 pe/gantschelick aen syn Woort houden/ghelick Matth.
 int 5. ghemeldet is: Dat totten Ouden gesegt is/en o-
 ghe om een ooghe/en ghelick daer na volgt: Maer ick
 seg v/spreect hy tot syner Gemeynthe/ofte Discipulen/ve-
 lijck indē navolgende woorden wel te vernemē is. Maer
 dat hy segt/dat Christus der Wet/in deser plaetse gansch
 niet genomen hebbe/maer die wtlegginge der Pharis-
 als valschelick ghestraft dat soude hy bewijzen. (Zu-
 leger) Gestact gy dat/of en gestact ghyt niet: (Rannich)
 Maer

Maer dat hy segt/ gelijk ons den Apostel Paulus tot den Roim. int 13. vermaent/ ende spreekt: Een yegelick zy onderdaen/ ende wat daer na volgt. Dat schryft hy an de Scheineynte Godes/ tot Roome/ ende heetse onderdaen/ ende niet Ouerheyt zyn. Dat Petrus inden eersten Brieft int 2. Cap. seght: Men sal onderdanich zyn r. 10. 2. 22 aller menschelicker Ordinantie/ om des heeren wille/ den Continct als den Ouersten/ ende den Stadthouders/ als den gesondenen. Sulchs en is niet tegen ons: wy en hebben doch noyt begheert Ouerste/ maer altyt onderdaē te zyne. Maer dat hy segt/ ofte hier mede wil te versiaē geue dat een Christen een Ouerheyt zyn conde/ en de boodse met den swerde straffen mochte. Sulchs is van noode/ dat hyt bewijst/ waer Christus en sijn Apostelē sulcx gescreuen hebben. En indien hy ons sulcx genoechsaē wyset/ so willen wijt geerne gheloouen.

35. Dat heenus.

Antwoorde cortelick/ op dat wy op de vrage come/ Ick wilt hen daer na te bedencken geuen: Dat God beyde cā/ en vernach/ dooden ende leuendich maken/ dat leert Moyses Deut 32. Maer dat de eeuwige Sone Godes hem seluē cotrarie is/ dat en leert hy nergens. Daerom houdē wyt voor een schrikelicke dwalinghe/ ten zy/ dat syt bewijst/ gelijk van ons begeert is/ ende noch begeert wert. Ten anderen: Dat Christus Mathei. int 5. Cap. v. 39. niet Moyses/ ofte hem seluen/ maer de valsche wilegghinghe der Phariseen straffe/ is daer mede alreede bewesen/ dat Christus en Moyses/ euen een dinck vande Wrake leerē. Datter verhaelt is/ dat se gheen Ouersten begheeren te worden/ dat laten wy also verusten: wy en wete niet/ wat sy inden sin hebben. Nochtans ist oyenbaer/ dat haere boovaders/ van welken sy dese leere beeft hebben/ en velen sulcken schyn/ int beghinself ghchadt hebben / onder Thomas Muntzer / ende oock te Munster / inde der Thomas Muntzer / ende oock te Munster / inde hooftstadt van Westphalen/ En oock te Amsterdam in hollā/ ende elders meer. Maer wat daer wt gevolgt is/ is enen yeghelicken bekent.

Hier ban
siet Sley-
danum int
beghinself
des byfāē
boeckg.
Siet Sley-
danum int
tyende
boeck int
Jaer 1526.

Woorder: Of een Chriſten/dat Ampt der Ouerhz met goeder conſcientien bedienen mach /ofte n: Dat is een and vragē/die noch hier na ſal verhandelt werden. Maer op dat de vraghen niet vermengt en werden: So vraghen wy wederom/Of die ewige Sone Godes/inden ouden Teſtamente (wy en ſpreken niet vanden Ceremonien/en Schaduwen/want dat is wtgenomen/ ende afgehandelt inde leere vande Chriſtelicken wandel) yet anders geleert heeft/dan hy int nieuwe Teſtament gedaen heeft? Ende of hy in deſer leere/vande Wrake /hem ſelue contrarie oft niet? Die Mannen connen hen daer op bedenckē/ende na den eten een richtighe andtwoordē gheuen.

DRYENTWINTICHSTE GE-

ſpreec ofte actie, den ix. Juny,
naer middach ten 2. vzen

Na dat het ghebedt ghedaen was.

1. Rauf

Actie. 23 **D**at ghy begheert/dat wy bewiſſen ſouden: Of inde ouden Teſtamente/een ander leuen/en wandel geleert zy/als inden Nieuwen?

2. Datbenus.

Die vragē is alleen vande Wrake/wy en ſpreken niet vande geheelen wandel. Antwoordet op de vragē/op dat wy eens totten handel comen/om Godes wille: Angaende die die ander Puncten/het meeſte deel is ſchoon verclaert.

3. Rauf.

Num. 15. **W**y hebbē toch een Exempel geleſt Num. int 15. Cap. vanden hout rapen op den Sabbath: Dat God beuolen heeft/den ſeluen te ſteenigē/dwelck nu int nieuwe Teſtament/deu geloouigen niet toegelaten wert. Deſelicks is ooc heden voordere betoont/ Math. int 5. Cap. dat den ouden toegelaten is/ Dage om ooge. Exo. 21. het welck Chriſtus onder ſynen volcke ghantscheitlick verbiedt/dat wy

Des V. Artyckels.

379

wy ontfien wreken/oft den quade wederstaen fouden/
welcke wrake toch onder synē volcke int oude Testamēt/
is toeghelaten gheweest/

4. Dathenus.

Andwoorde. Dat is een wtulucht/en en dient totter sa-
ke n3. Rochtsans seggen wy tot een bericht/dewijle Chri-
stus (gelijck te voorē int lange bewesē is) die Ceremoni-
en des Wets/wech ghenomen heeft/daer onder oock den
wtwendigen Sabbath begrepē is/so heeft hy ooc de straf-
fen/die den Ceremonien aenhinghen/wech ghenomen.

Wengaende den sprueck Exod. int 21. segghen wy: Mo-
ses/ofte dē Geest Godes in Mose / is hem seluē niet con-
trarie: die hem seluen (Deu. 19) verclaert/ gelijck heden
int langhe wtgeuoert is/daer hy leert/ dat de Wrake int
oude Testament / niet den ghemeynen man/maer alleen
der Ouerheydt beuolen is gheweest. Om sulcks noch
breyder te beuestighen/stellen wy tot den bewijsredene/

die wy heden ghestelt hebben oock noch dese/ Veniti. 19. Leu. 19. 18
Hy en sult niet Wraechgierich zyn/noch toozn houdēze
Ende Prou. 20: Spreect niet/ich wil het quaet vergelde/
wacht op den heere / die sal u helpen. Verhaluen blij-
uen noch dese vraghen/daer op de Mannen souden ant-
woorden: Of die ewige Soon Godes/welcke door Mo-
sen de Wdēt ghegheuen heeft/nu yet anders leere/en also
in desen Artickel vande Wrake hem seluen contrarie
zy/ofte niet? Item: Of Christus in dit stuck vādē Wrake
yet leere/ dat door Mosen/ ende dē Propheten niet en is
gheleert gheworden: Wy bidden om een richtighe and-
woorde.

5. Rannich.

Andwoorde. (Dathenus. Ich begcer te wetē/of dese
man/voez hem seluen alleen,ofte van wegen haer alle/dat
is in herer aller naem, spreke ofte niet?

6. Tbiebold.

Hy spreect in onsen naem.

7. Rannich.

Antwoorde

Christus
heeft de
Ceremo-
niender
Wet mit
gaders d
straffingē
die dē Ce/
remonten
aenbingē
wechgens
men.

Leu. 19. 18

Prou. 20.

22.
De Wet &
bief oock
die eyghen
Wrake de
vragē bly
uen vande
weder doo
pers onbe
antwoort

Antwoorde. Wy hebben gisteren ende heden ghes
nochsaem bewesen/hoe vele dat Christus tegen de Wet
(tot der volcomenheydt) het beuel syns hemelschen Va
ders ghedaen heeft/in desen 5. Cap. Mathet.

8. Zuleger.

(De vrage is alleen vander Wrake/ geeft antwoorde
vander Wrake.)

9. Rannich.

Mengaende den ScheydtBrief/ (Zuleger dat is toch
voorhenen verantwoordt) ende het Eedtsweeren: Ende
ghelijck hy ons geene van desen dingen/ heeft willen la
ten gelden/ na luydt des Protocols/maer heeft altdit ge
segh (ghelijck oock ouer dit vers/vander Wrake) het
zy de valsche wtlegghinge der Phariseen/dwelck wy be
geert hebben/dat hyt claer bewijse soude/maer ten is
noch niet geschiet. Ende indien hy dat doet/so willen
wy noch ghetuyghemissen ghenoech voortbringhen hoe
vele/dat de leere Christi/met der Wet Moses niet ghe
lijckformich is. Wy begeeren dat hyt bewijse.

10. Datbenus.

Antwoorde. De vrage en is nu niet/vanden Scheyt
Brief/ende het Eedtsweeren. Wy hebben in dit Punkt
sulcke gronden geleght/welcke noch sy/noch haeren an
hanck/in eeuwicheyt/niet en sullen connen omstaoten.
Mengaende de Wrake/wy hebben bewesen/dat Mo
ses ende Christus/eenerley leere voeren. Derhalue blijft
de vraghe noch/dewijle de Wet (die Ceremonien ende
dat ander Politisch weerck/inden lande Canaan/nem
wy althijt wt) een Wet des eewighen en eenigen Gods
is/ende daerom ooc des Soons Wet is: Of de Sone Go
des inden Ouden ende nieuwe Testamente hem selue co
tratie zy/of niet. Ende of Christus/in desen Artijckel va
der Wrake yet anders leere/dan Moses geleert heeft/af
te niet: Wy bidden noch eens om een recht sinuighe ant
woorde

11. Rauf.

Dat

Des V. Artyckels.

381.

Dat Moyses ende Christus/eenerley leere des leuens en wandels/oft ooc aengaende de Wrake/sonden geleert hebben/en beuinden wy in dit vers/Math. int 5. Cap. gansch niet. Want God heeft onder synen volcke/in Moese toeghelaten/Soghe om Soghe. Maer hy settet nu/dat sy den quade niet en sullen weder staen.

12. *Dathenus.*

Antwoorde. Op wat wyse / dattet God int Oude Testament toeghelaten heeft / dat is verclaert / wt den 19. Cap. Deut. Euen op sulcker wyse heeft het Christus nock toeghelaten / dooz den Aposte! Paulu / totten Rom. int 13. Ende dooz Petrum / inden 1. Brieft int 2. Cap. Maer dewyle de Mannen op de vrage niet en antwoorde / so segghen wy / datse verlooehenen / dat Christus warachtich God is. Want nadien Jacobus seght / Jac. 1. Cap. vers. 17. Dat God een Vader des lights is / by welken gheen veranderinghe of wisselinghe des lights ende der duysternisse is / So volgt / dat dien (welcke veranderinghe) gheen warachtich Godt is. Maer nu heeft de Ewighe Sone Godes (ghelijck de Mannen seggē) wt den lichte / ende wt der duecht (Raemlich der beuolte) een duysternisse ende sonde gemaeckt. Der ghewest is) een duysternisse ende sonde gemaeckt. Der haluen maken sy met harer leere / dat Christus die Ewighe Soon Godes / niet warachtich Godt sy. Daer op begheeren wy richtighe antwoorde.

Rechtmattige wrake wed'stanc en straffe des boos is b Over heyt inden nieuwen Testamente ooc toe gelaten. Jac. 1. 17.

13. *Rauf.*

Wy en gestaen geensins / dat ghy seght / Dat wy loochenen souden / dat Christus / warachtich Godt sy / ghelijck wy nock hopen / dat het hem int Protocol / in onser bekennisse selue ghenoech sal beuinden. Maer aengaende de Wrake wy weten wel dat in Moese / onder den volcke Godes / is toegelaten geweest / sulcke Wrake te gebruycken. Maer ghy en hebt ons noch / niet met eenen eenigē woorde bewesen / dat Paulus te Roome / onder de volcke God is

Godes ofte doek Petrus inder Ghemeynten Godes
ghebruyck hebben.

14. Dathenus.

Antwoorde: Wie daer segt dat de Sone Godes/de leu
re vanden Christelicken wandel/ende oock volgens van
der Wrake (die de Sone Godes doer Moesen gheleert
heeft) gheeyndigt hebbe: die bekendt dat de Soone Go
des veranderlick/onghestandich/ende hem seluen con
trarie zy/ende verloochent inder daedt/ de warachtige
Godlycke Natuere Christi Jesu/ of hy die schoon con
monde bekendt. Euen dat selue doen hier de Mannen
Wengaende datter gheseght is gheweest / dat het noch
n3 bewese is dat Paulus Rom. int 13. de volcke Godes
die Wrake toelater: wy segghen dat dit/ noch ter tijt de
vraghe niet en is. Maer dit is de vraghe: Dewille wy
hedē bewese hebbe / dat Christus en Moese die Wrake
op ghelijcker wyse / den ghemeynen man verboden / en
op ghelijcker wyse / der Ouerheyt beuolen hebben / so
segghen wy / dat Christus alhier Mat. int 5. vers 39. de
glosen der Phariseen straffet/ende niet de leere Moese
aen gemeerckt dat Moese euen dat selue verbiedt. ghe
lyckmen siet. Leuit. 19. en Deut. 32. Daer wt oock Pau
lus/ totten Rom. int 12.) ende niet wt den 5. Cap. Mat.
zyn bewijsreden ghenomen heeft. Daer op begeert
wy een richtighe antwoorde.

15. Rauf

Wy en Weten niet/ of ghy ons gheueghsaem ver
staet/ op onse onbeantwoorde vrage: dat wy ymmer de
kennen dat de Wrake by Moese / ende den volcke Go
des/te ghebruycken hen sy toeghelaten gheweest: maer
by Paulo en vinden wy niet dat sy daer/ onder der gemey
ten Godes (sy werde ouer ofte onder ouerheyden ghe
naemt) zy toe ghelaten gheweest. Want wy honden
hierin/ een onderscheyt / tusschen den Nero die doen hier
ser is gheweest/ende den volcke Godes.

16. Dathenus.

Op dese vrage/ zyn wy bereyt te antwoorde/ so haer sal
de Mannen

Des V. Artickels.

de Mannen/op de onse (welcke hen voor den middach/
is voorgehelt) gheantwoort hebben :om alle vermen-
ginghe te vermyden. Wy segghen cortelick/also:wat
Christus Mat. int 5. Cap. vander Wrake leert/euen dat
selue leert ooc Moses. Daerom en can Christus Mat.
int 5. (inder leere vander Wrake) niet Mosen straffen.
Daer wt volgt dat hy dan yet anders straffet. Daer-
op begeeren wy andwoorde/als dan sullen wy de voor-
ghestelde vraghe verclaren.

17. Rannich.

Hier op zyn wy ghewillich/om te antwoorden. De-
wyle wy veelvoudich begheert hebben dat hy bewyisen
soude/dat het der Phariseen valsche wtleggginghe zyn/
ende wy sien dat hyt niet ghedoen en can/ende wy zyn
oock seker /dat het niet en is. Daerom willen wy onse
verclaringhe vyz rondt bekennen/want daer staet ghe-
schreuen Exod. 22. Venitici 24. met wtghedrueten woor-
den: Een ooghe om een ooghe/ende gelijck daer na volgt.
Daer staet oock voorder gheschreuen Numeri 15. Cap.
als dien is ghevonden gewoorden/die op den Sabbath
handt opsamelde.

Dit is al
te bozen
wederlegt
Siet boue
Actie. 23.
Oueckle. 4.

18. Zuleger.

(Al dat dinghen is voorhenen gheseght.)

19. Rannich.

Dat hem alle het volck Israels steenigen soude/ende
gheen Wereltliche Querheyt/ghelijck hy aenghetogē
heeft. Maer dat hy seght/vander leere Pauli/rom 13
1Pet. 2. ende wil hiermede den Artickel (der Querheyt
aengaende) mede laten doorgaen / so zyn wy oock bereyt
onse rōnde antwoorde daerop te doene / wanneer ment
hebben wil. Maer den Artickel/daer wy nu in zyn/
aengaēde donderscheyt der Suder ende nieuwer leere/
so vinden wy in den Euangelio / ende der Wet Mosis
gansch een onghelijck dinck. Daerom seght oock Pau-
lus:wie door de Wet wil vroom werdē/dien/en is Chris-
tus niet nut/ende heeft der genaden gefaelt Gal. 5.
Dathemus

20. Dathenus.

De weder
dooper
handelen
onbescha
delick en
niet reb:
lick / sy la
ten alle be
wysreden
onbeand
woort / en
geue daer
na voor /
dat me her
gans niet
bewesen
heeft.

G

Antwoorde. Ten gheeft ons niet weynich wonder
dat de Mannen gheen affchouwē en hebben / sūcke onre
schacinde onwaerheyden te vermeldē. Want dat Petrus
col bewijst / dat wy terstont int beghinsel deses Capitula
met 4. of 5. onwederprekelicke bewijsredenen / verhoort
hebbē / (welcke dese Veeraers met geene woorde ofte ge
de der Schrift / aenghevochten hebben) : dat Christus
hier niet de Wet Moysis / welcke des Vaders / des Soons
ende des heyligen Gheestes / Wet is / ghestraft heeft.
anders moeste hy hem seluen contrarie zyn / ende also en
conde hy gheen warachtich God zyn. Maer dat hy die
verkeeringhe der Pharizeen gestraft heeft / gelijck oock
in desen Artijckel eyghentlick is bewesen geweest / dat
mede praemlick / dat wy wt Mose bewesen hebben / dat
Moses de Wrake noyt den ghemeynen man toeghele
ten / maer stracks verboden heeft / ghelijck oock Christus
doet / maer heeft de selue der Ouerheydt beuolen / ghelijck
oock Christus / door Paulum totten Rom. int 13. Cap. ges
daen heeft. Daer wt hebben wy bestoten / dewijle Mo
ses ende Christus / in desen Artijckel oock eenerey leere
gheuoert hebben / dat Christus geensins de leere Mo
ghestraft heeft. Derhaluen begheeren wy noch daerop
een antwoorde.

21. Rauf.

Wetlich:
ten.
Dese be
kende dat
Moses de
Wrake
der Ouer
he beuolen
heeft / het
welc Kan
nich loo
chent / niet.
Quest. 19

Ghy bringt wel bewijssingē voort / ouer dese Artijckel /
maer met omstādicheyden / ende niet na den Text. Want
ghy segt dat Moses der Ouerheydt de Wrake beuolen
heeft / dwelck wy oock gheloouen. Maer het is / gelijck
ghy weet / onder synen volcke gheweest / het welck wy in
Paulo niet en vinden. Derhaluen so blijft onse vraghe
noch onbeandwoort: Of Paulus en Petrus oock selue
Wrake (gelijck Moses gebuyet heeft) onder de volcke
Gods / te Rome ende elders / gebuyct hebben.

22. Dathenus

Antwoorde. Wy sien en den geheelen omstant des
volcke

volcx merct ooc dat de Mannē n3 en counē bewijse / dat Christus hier Mat. int 5. Cap. anders vādē Wrake leere
dan Christus / door Moses geleert heeft / dwelck hen ooc
crucelick onmogelick bliuen sal / om te bewijse. Daerō
laen sy suse vrage bliuē / en maken een ander: Naemlick
Of Petrus en Paulus / te woom / een sulcke straffe onder
wolck Godes (gelijck Moses ond de syne) gebruyct heb
ben. Wie een goede conscientie / ende eenē goede gront
heeft / wt Godes Woort / die is onbeswaert om daer op te
antwoorden. Wy seggen hē. Maer die oorsake is dese /
dat Petrus en Paulus tottē Predick Ampte / en niet tot
den Politischē Regimente beroepen syn. Daerom / dewij
le Petri / en Pauli / beroepingē / en de beroepingē Mosi
en der sichterē / niet cenceley is / so en ist geē wond / dat se
n3 eenereley straffe / gebruyct en gcuert hebbē. Maer wy
woude gerner hoorē / wat nu de Mannē wille bequyten:

Petrus
en Paulus
zijn
geen Ouer
heyden
maer die
dicanten
des woort
Godes
gheweest /
daerom
en quam
hem de
Wrake
niet toe.

23. Rauf.

Wy en spreken niet alleē van Petro en Paulo / als ha
re Persoonē / maer vandē gantschē volcke des nieuwē Te
staments: gelijck als wy niet besondlick van Mose alleen
sprekē / maer vādē gantschē volcke / dat hi geregiert heeft.
So gelouē wy dan / dat hem (Mosi) en dē volcke / sulcke
Wrake sy toegelaten. Maer Christus segt tot synē volc
ke (hy en neemt niemanden wt.) Maer ick segghe v /
dat ghy der quade niet en sult wederstaen. So dat hyt
niet alleen den Apostelen niet toelattet / maer oock nie
manden daer in wtneemt.

24. Dat benus

Antwoorde. Dat God Mosi en dē gantsche volcke
de Wrake / sonder onderscheyt soude toegelaten hebbē /
dat is valsch. Maer als men na der letter gaen wil / en een
suckstien wt Mose nemen wil / ende dat ander verwerpē
(ghelijck dese Mannen / wt der gantscher Schrift doen)
So is de Wrake oock in Mose / den gantschen volcke
verboden. Want Deuti. 19. staet sonder onderscheydt:
Ghy en sult niet wraekgierich zijn. Item Deu. 23. segt

Leu. 19. 18
Deu. 32. 35

de heere sonder onderscheyt : De Wrake is myne/ ick
wilt vergeldē. Verhaluen moet oock na deser/ Mannē be-
sluytreden) volgen/ Dat de Wrake den gantschē volcke
Israël/ sonder onderscheyt/ zy verboden geweest. Dacroy
begheeren wy andtwoorde.

25. Rauf.

Siet hier
by Kan-
nicks mey-
ninghe.
Quest. 19

Wy en hebben daer af niet willen disputeren: Of de
Wrake/ ter tijt Moysis/ den ganschen volcke/ ofte andern
sommighen personen alleen beuolen was. Maer dat
is alleē onse meyninge/ dewijle sulcke Wrake/ onder
sen wert ghevonden/ ende toegelaten was te offenen/ of
te te gebuycken (hy ghebuyckte oock wie wil/ onder het
volck Godes) so begeeren wy/ dat ghy ons int nieu Testa-
ment oock toont/ hoese by Paulo en Petro/ inder Ghe-
meynten Godes ghebuyckht zy gheworden.

26. Dathenus

Verclarin-
ge van het
Ampt der
Ouerchz of
een Ouer-
heyt oock
een Christ-
ten zyn cā
ofte niet.

Andtwoorde. De Mannen seggen/ en loochene/ wat
hē gelust en belieft/ en en spreken ofte antwoorden niet
op eenige voor gestelde vraghe/ Maer antwoorde/ alles ha-
ren toehoorders/ ende ons niet/ wy diese vraghen/ ghelijck
dat Protocol oueral bewijst. Maer op dat wy totter sake
comen/ dewijle sy segghen willen/ dat gheen Christen in
den nieuwen Testamente / dat Ampt der Ouerheyt mit
goeder consciencien bedienen/ ende also te samen / een O-
uerheyt ende een Christen / ofte kindt Godes zyn can.
So willen wy nu oock/ den Artijckel vande Ouerheyt
voornemen / ende in desen vijfden Artijckel verclaren.
Suermidts dat der Mannen eenighen grondt / op de-
sen spruecke staet (Maer ick segghe v/ dat ghy den ouer-
den niet sult wederstaen / het welck toch niet anders is
dan euen het selue / dat Leuiti. 19. Deut. 32. dooz Moysi
gheleert is) Op dat nu ordentlick ghehandelt werde/ so
vraghen wy hen: Of/ dat Ampt der Ouerheyt/ dat eue-
is de boose straffen/ ende de goede beschermen/ dat eue-
bare stille leue in aller Godsalicheyt/ ende Eerbaerheyt
handthauen/ (ghelijck Paulus Rom. 13. ende 1. Timot. 2. dat

Des V. Artijckels.

387.

dat Officie / ofte het Ampt der Ouerheyt beschrijft) in
 hem seluen / wt Godt / ofte wt den Dupuel / recht oft on
 recht / sonde / ofte niet sonde / 37. Wy segghen hier toe /
 dat het in / oft van hem seluen / wt Godt / ende niet wt den
 Dupuel / recht / ende niet onrecht / ende also volgende / ooc
 ghene sonde 37. Daer op / begheeren wy ooc der Man
 nen verclaringhe.

Wat het
 Ampt der
 Ouerheyt
 37.

Antwoorde.

27. Rannich

28. Nathenus.

Segt toch Ja / of Neen / in Godes Name.

29. Rannich.

Dewijle hy in desen 5. Cap. Math. syne rede volvoe
 ren wil / seggen wy also: Dewijle hy het Ampt der Ouer
 heyt hier mede wil wtuoeren / so willen wy hem daer op
 antwoorden.

(Daer voort.)

30. Zuleger.

31. Rannich.

So verre als hy ons / op onse vrage (getijck wy voo; de
 nē / en nu wederō begeert hebbē) antwoordet / waer / on
 der den Christenen / ten tijde der Apostelē / een Ouerheyt
 geweest 37 / ende euen wel een Christen was / en hoese ge
 heeten heeft. Maer dat hy dat woordelen / des ouertre
 ders inde Wet / den seluen te straffen / Wrake genoemt
 herft / en heeft het daer na op een ander maniere geduy
 det / en gesproke: Sy en sult niet Wracchgierich zyn / en
 verstaen wy niet also / Maer verstaent / gelijk oock Pau
 lus tottē Rom. int 12 segt / daer hy spreekt: Wreket v sel
 uen niet / mijn liefste. Want daer staet gheschreuen / De
 Wrake is myne / spreekt de Heere.

Ro. 12. 19.

32. Zuleger.

Het is genoegh. Dat is de vrage / en ordeninge mynes
 Genadichsten Heeren / Dat een yegelicke Partye / op de
 voo; gestelde vrage / ronde antwoorde sal geuen. Daer op

las hy den Artijckel / ende vraegde Dat hemm / wat sy
daer van hielden?

33. Dat hemms.

Wy segghen Ja: En de Ouerbeyde souden billick ghen
ander zijn / dan alleen Christenen. Laet my noch ee
nich segghen.

34. Zuleger.

Het is genoegh met Ja / ofte Neen. Welcke Partije Ja
te segghen heeft / die segget / so comtmen totter bewijsse
ghe / ende daer wt.

35. Dat hemms.

Segt toch Ja: ofte Neen / om Godes wille.

36. Zuleger

Hier op vraegde Zuleger den Mannen: Wat segt ghy
lieden: het is een schande datmen also handelt /

37. Rauf.

Men heeft ons noch van onser vraghe (aengaende de
Wrake) niet ghenoech bewesen.

38. Zuleger

Rauf / wanneer desen Artijckel vande Ouerheyt / ofte
handelt wert / so sal haer de Wrake wel vindē. Dacrom
antwoort recht wt / Ja / ofte Neen / mē weet toch wel / wat
ghy daer van houdt / Ghy hebbet heden ten deele geseght.
Het is v. toch al sonder perijckel.

39. Rauf.

Ghy hebt ons / in onse woorden / op dat 39. vers wel
verstaen / dat wy geenen Christen. die een ouerheyt is / en we
ten (hy sy hooge / ofte Needer Ouerheyt) die Christus on
der synen volcke beuolen heeft / de Wrake te gebruiken.
Maer so ghy ons daer van eenē cont by bringen / door de
leere Christi / en syner Apostelen / so willen wijt hooren.

40. Zuleger.

Der haluen so is dat inwe meyninghe / dat onder den
Christen

Des V. Artijckels

Christen geen lidmaect der seluen zyn can/die een Ouer
heyt zyn mach:

41. Rauf.

Ja/ inder Apostolischer Kierckē. Wy en vinden daer
van gheen Schrift / dat inder Apostolischer Kercken ten
tinde der Apostelē / yemant / door oft mettē Sweerde gere
giert hebbe.

42. Zuleger.

Maer de vraghe is / Ofstet oock nu zyn can?

43. Rauf.

Maer die so seere te verwerpen / als offse vanden Duy
uel ware / ghelijck hy voozhenen aenghetogen heeft / dat
en is onses wetens / noyt door ons ghesproken gheweest

44. Zuleger.

Maer can sy dan een Christen zyn?

45. Rauf.

Dat soude hy bewijfen.

46. Datbens.

Antwoorde. Wat niet wt den Duyuel is / dat is wt
God: wat wt Godt is / dat is Godlich ende heyllich / en
mach / ende soude van allen Christenē (die daer toe beroe
pen zyn) met goeder conscientien ghebruycht werden
Daerō so mach ende behoort / dat Ampt der Ouerheyt /
(welck de Mannen bekennen / dattet niet wt den Duy
uel / maer wt God / ende derhaluē heyllich ende goet is)
met goeder conscientie / van allen Christenen / als sy daer
toe beroepen zyn / ghebruycht werden. Dacrop begoe
ren wy ordentliche antwoorde.

Alle die
blyft onbe
antwoort.

47. Rauf.

Ghy wetet dat onse voorige vraghe / op de Ouerhz (ges
lijck ghy selue verhaelt oft begeert hebt) berustet heeft.
Daerō begeeren wy / dat gy ons nu / inder Apostolischer
kerckē thoōt / waer sulckē Wzake (gelijck by Mose was)
Gh ij daer is

daerin sy gebruyckt geworden: Op dat onse voorige vraghe niet wederom achter en blijue,

48. Datbenus.

De weder
doopers
vermengen
met opset
de ordeninge
der hādellinge
daerom/
om datse
in gheene
Art ickel
genoechsa
men grōt
des God.
delicken
Woorde
hebben.

Een yegelick (ooch van cleynen verstande zijnde) en afnemen/met wat conscientie dese leeraers handelē. Wat als wy wt Mose / ende Christo bewese hebben / dat de Wrake in beyden Testamentē / op eenereley wijsē / den gemeynen man verboden zy / ende der Ouerheyt op eenereley wijsē in beyden Testamenten georlooft zy / (daermit dē Christus Mathe. int 5. inde leere vande Wrake / niet en verbiedt / behaluen alleen / wat Moses ooch verboden heeft.) So en hebben sy met geenen woorde / op onser bewijsede geantwoort / maer gesegt / datse van geender Ouerheyt int nieuwe Testament en wisse. Maer nu / als wy onse beantwoorde vrage hebben laten blijurn / op dat wy totter saken quamen / ende ons aengheboden hebben / dē Art ickel vande Ouerheyt te uclare / so vragē sy nu wederō vande Wrake / welke Moses inder Wet beuolen heeft. Also dat een yeghelick siet / waermede dese Mannen toevrucht zy n. Maer so sy ons belouē / en trouwelicken toevsegghen willen / datse ons ooch op onse vrage willen antwoorde / met Ja en neen / sonder wt sluypingen / oft wtlooppingen / (gelijck sy ooch billich doen souden / waert datse met goeder conscientien / en eenen vasten gront der Schrift omgingen) so willen wyse laten vragē / angaende dē Wrake / en willen hen ront wt antwoorde. Daer op begeren wy te weten / offse ons sulcx / als nu gesegt is / willen toe segghen / ende houden / ofte niet?

49. Rauf.

Wy verwachten noch die ontbindinghe onser vraghe tot welcker ghy ooch dese Art ickel aen der hand genome hebt. Maer als uwe vragen ons voorcomē / so wille wy ons ooc daerop bedenckē / dewijle ons noch onbekent is / wat het voor vragen zyn sullen.

50. Datbenus.

Ant

Des V. Artijckels.

391.

Antwoorde. Dat en is n3 gesegt. Die Mannē wille/dat wy hen soude verbondē zyn/om te antwoorde/en als wy hen nootwendige/en Schriftmatige vragē voorstellen/so wille sy hen/alderer st daerop bedenckē/ofse antwoorde wille ofte niet. Een yeghelick can verstaen/dat dit een ongelicheyt zy. Daerō biddē wy den Edelen en Eeren/ bestē heeren/hier tegenwoordich/dat sy inde plaetse onses Genadichsten heeren/ons ten beyden syden wille beuelen en opleggen/wat tot eener spoediger afhādclinge der Articheitē/die int Madaet begrepe zyn/diēstelick is. Wy zyn vā onser syde bereyt te doene/watmē ons beueelt

51. Rauf.

Wy en hebbē niet gesegt/dat wy ons op uwe vrage be- Siet bouz
dencken willen/of wy v antwoorde wille/ofteniet: Maer Quest. 19
heben also ghemeynt/dat wy ons op de vraghe bedenc-
ken willen.

52. Zuleger.

Maer wilt ghy antwoorden/ op die vragē/die v sullē
voorzgestelt werden?

53. Rauf.

Indien wyt gedoen comē. Wy en comē niet Ja seggē

54. Datbenus.

Ten ware onses achtens/geenē onbillichē middel/dat dese Mannen een van desen dingen deden. Of datse hare grondē voorbrochten/Waerom sy meynten/dat eē Christiē nu niet en can een Querheyt zyn: So willen wy hen op hare bewijscdenen antwoorden. Ofte anders/datse ons onse gronden/ende oorzaken tochteten te bewijfen/waerom wyt hondē/dat een Christen/het Ampt der Querheyt met goeder consciētien bedienen can/Ende dat sy onse bewijfredenē (indien sy sonden) met Gods Woort wederleyden. Wat ons daerin beuolen wert/dat zyn wy bereyt te doene. Des Mannen mogen kiesē wat sy wille.

55. Rauf.

G b iij

Wy

Wy zijn daermede te vreden/dat syt doen/nochtans so verre (gelijck sy oock selue begheert hebben) datse het 39 vers/vande Wrake/mede inuieren.

56. Zuleger tot Dathenus.

Dat is toch de meyninghe.

57. Dathenus.

Het sal toch zijn/Want het hangt aen makandereen.

58. Rauf.

Ghy mochtet in maendaghe doen.

59. Dathenus

Wy willen hen geerne den eersten gront voorstellen/ op datse hen daerop bedencken conuen.

60. Zuleger tot den Mannen.

Wilt ghyt hoozen/so doetment inden Naem Godes!

61. Rauf.

Ja wy /

62. Dathenus.

Die eerste bewijse den waer om een Christen dat Ampt der Ouerheyt bedien en can.

Dit is onsen eersten gront/om te bewijzen/dat et Christen een Ouerheyt zijn can/mach/en oock behoort te wesen. Alle ordeningen/die niet wt den Duyuel/mach wt God/en van God hercom en/en derhaluen heyligh ende goet zijn/moghen alle Christenen/so sy daer toe beropen werden/oeffenen en gebrycken. Die Ouerheyt is een ordeninghe/welcke van God/ende niet vanden Duyuel hercomt/ende is daerom heyligh ende goet. Daeromme conuen alle Christenen/die ordeninge der Ouerheyt/also sy daer toe beropen werden / met goeder conscientien ghebrycken. Daerop conuen hen de Mannen bedien ten.

62. Zuleger.

nu wel aen. Ghy moecht v daer op bedencken. Die

VIER EN TWINTICHSTE
Ghespreck, ofte Actie, den Xi. Iuny.
smorghens te ses vzen.

Dathenus heeft het ghebet ghebacn

1. Zuleger tot den Mannen

Het is leff aen v liebdē gebleue dat ghy op de bewijs-
reden antwoorden soudt die sy gestelt hebben/ also
moegt ghy antwoorden. Wildyt weder om hoozen lesen?

2. Rauf.

Ghy hebt v/na luydt des Protocols/ aangebode te be-
wijse/ dat een Christen/ eender Querheyt Anipt/ mach be-
dienē: En het 39 v des 5. Cap. Mat. (angaede de Drake)
mede in te bringhen. Dwe lck wy dan noch verwachten:
en wy begheeren/ dat sulcs mach wt der Schrift/ en niet
met neuen woorden/ sonder Schrift/ bewesen werden.

3. Dathenus.

Wy hebben ons aengheboden sulcis te doen / en bie-
den ons oock noch aen. Maer op dat hen de Mannē niet
en beswaerden/ vander lancheyt/ so hebben wyt ordent-
lich/ na malcanderen/ met sommigen bewijsredenen / wt
Sodes woort beloeft te bewijsen/ ghelijck wy oock sien/ Daer Christus
dat Christus sulche bewijsredene gebruyct heeft. Als hy metten Saduceen
Mat. 22. Cap. met de Saduceē handelt. Daer en gebruyct bandelt vander op-
standinge
hy niet euen sulche woorden der Schrift/ daer in wdru-
ckelich staet: Die dooden sullen opstaen / maer hy besluyt des bleeschs /
en ghe-
bruyct hy
geen we-
druckelic
ke woor-
den der
Schrift/
maer de
wijscden
die wt d
Schrift ge-
toge sijn.
sulcis/ wt anderē woordē/ gelijckmē lesen mach. So con-
den wy ooc vā de Mannē begeeren/ waer dat/ met clare
woorden geschreuen staet: Een Christen en can gheen
Querheyt zyn / ofte een Querheyt en can geen Christen
zjn. Derhaluē in dien de Mannen/ onse eerste bewijsre-
den (daerop sy hen gisteren den geheelen dach/ bedacht
hebben) niet en connē wederleggen/ en die also toelaten
so willen wy voortuaren.

4. Rauf.

Ob v wy

Rom. 13.

Wy bekenne dat de Ouerheyt na der leere Pauli totten
Ro. int 13 Cap. van Gode verozdet is. Maer dat ee Chri-
sten sulek Ampt bedienē mach/ en dooz het sweert
ke ghebruycken/ dat be gheere wy dat ghy bewijst want
wy en gheloouens niet.

5. Datheus.

Daer op vragē wy: Of dat Ampt der Ouerheyt (diack
van God is/ so sy bekenne) in hem selue/ en int rechte ge-
bruyck (want wy en willen het misbruyck niet verandē
woorden) goet ofte quaet/ recht ofte onrecht zy? Darcop
begheeren wy oprechte antwoorde.

6. Rauf.

Wy en hebbē daer van geen beuel/ hoe verre wy voor
een gerechticheyt te prijse hebbē. Alleen dat houden wy
dattet een ordeninghe Godes zy. So sy haer Ampt trou-
welick bedienen/ so sal hen die/ welke nader gerechticheyt
oordeelen sal/ oock haren loon daerom ghenen.

De weder
dooper s
willen
niet beke
nen: of

het Ampt
der Ouer
heyt/ welc
een ordina
tie Godes
is/ in hem
seluen
rechte of on
recht/ goet
of quaet zy
We s wed
dooperē
antwoorde
de volgt
dat sy son
der beuel
de Chriſte
nen/ dat
Ampt der
Ouerheyt
verbiedē/
en datse al
so sond be
nel de gā
sche werlt
ongerust
wāhen.

7. Datheus.

Dat en is de vrage niet. Maer nadien datse wederom
bekenne/ dat het Ampt der Ouerheyt/ een ordeninghe Go-
des zy/ so vragen wy hen: Of God yet verozdet heeft/ dat
in hē selue quaet zy/ ofte nē: Wat niet quaet is/ dat moet
inimers goet zyn/ Wy begerē ee richtighe antwoorde

8. Rauf.

Wy en geloouē niet/ dat hyt om quaets wille verozdet
heeft/ dewijle su'ck Ampt/ gelijk dat Paulus verclaert/
alleen den vromen tē goede/ verozdent is/ op dat hy voor
den boosen mach beschut werden.

9. Datheus.

De Mannen hebbē te voorē geseft/ dat sy geen beuel
en hebbē/ hoe hooge/ oft hoe verre/ sy dat Ampt der O-
uerheyt/ louen/ ofte schelden souldē/ dewijle sy dan dat be-
kenne/ so toonen sy/ dat sy sonder Godes beuel/ de gāte
sche werlt ongerust maken. Ende datse niet harer leere
dat

Des V. Artiickels.

dat Ampt der **Overheyt** verdoemen/daer van sy bekennen/datse niet en weten/hoe hooge/oft verre/sy dat louē oft scheiden sullen. **Wat** dit voor een vermetenheyt is/cā een yeghelick bekennen. **Op** onse vrage/of dese ordeninge Gods in hem seluē goet ofte quaet/recht oft onrecht sy/en willen sy niet recht antwoorden:maer/seggen/God en heeftet niet om quaets wille verordēt. **Maer** dat en is de vraghe niet. **Nochtans** can een yeghelick afnemē/wat sy in haren herten daer van houden. **Derhaluen** willen wy voortvaren. **Wy** condē euen oock also segghen/ dat God ons dooz den **Duyuel** laet vsoecken / maer niet ten boosen/maer ons ten besten. **Derhaluen** vragen wy: **Of** Godt het Ampt der **Overheyt**/den vromen also ten goede ghebruyckt / ghelick hy oock des **Duyuels** aenwechtighen/den vromen tē goede ghebruyckt / ofte niet.

10. Rauf.

Wy laten die aenuechtinge des **Duyuels** / vooz haerselen staen/en veruusten. **Maer** so veel de **Overheyt** beelangt/seggt **Paulus**:want sy is een dieneresse **Godes**/v tē goede. **Hy** schryft sulchs den geloouighen. **Ende** het verwondert ons / dat gy ons vooz uwe bekentenisse (die gy v willicht hebt te doene) met sulcken vragen indē strick/en int net iagen wilt. **Wy** en geloouen niet/dat het wt **Christelicker** aert geschiet. **Derhaluen** begeeren wy/dat ghy ons **Schryft** vooz vzeugt:hoe ghy in sulckē **Artickel** staet so zyn wy oock gheneycht/sonder alle curieusheydt/onse bekentenisse slecht ende recht vooz te stellen.

11. Datheenas.

Wat de **Mannen**/vande **Overheyt** bekennen/datse dē **Christenen** te goede verordent sy / ende een **Dieneresse** **Godes** sy/dat can oock in cenigerwysē / van des **Duyuels** aenuechtighen ghesegt werde/**Want** **Paulus** segt **2. Cor. 12.** **Hy** is gegeuen eenen prikkel int vleesch/**Naemelicken** des **Sathans** **Enghel** / die my met vuyssents **2. Cor. 12.** **Maer** op dat ick my niet te seere en verheffe. **Daer** bekent **Paulus**

Paulus recht tot, dat hem de Enghel des Satans te goe
de diene. Derhaluen en is dat geen ronde bekentnisse
vander Ouerheyt. Dewijle ons dan te bewijse staet dat
die Ouerheyt niet alleen een ordeninge Godes zy/maer
doek in haer seluen een heylighe/ goede/ ende Chris-
telicke ordeninge zy: So begheeren wy/ dat hen de Man-
nen/hier ront verclaren/met Ja/ofte Neen.Want so sijn
met ons bekennen/dat het een heylige ende goede orde-
ninge Godes zy/so en behoeft sulcx/daer na geen bewij-
singe. Wy moeten wetē/wat wy annemē sulle/sy moe-
ten yet wat verloochenen/of bekennen.

12. Rauf.

Wy en weten v niet voorder te bekennen/dan gelijse
Paulus selue een ordeninge Godes/sonder alle toefen-
ge verclaert/gelijck ghy oock selue wetet/dat de heyden
doen ter tijt/sulcken Ampt/bedient hebben.Welcke ver-
claringhe Pauli ons wel genoeght/Ende begheeren wy
ghy toch met uwer verclaringe sonder affschouwen voort
vaert.

13. Datheens.

Wy en hebben ganschelick geen affschouwē/van onser
bekentnisse/wy hebbeuse gedaen/wy willen se ooc noch
doen.Maer wy segghen daer by/Dewijl de Mannen be-
kennen/dat die Ouerheyt een ordeninghe Godes is/ en
de dat God gheen insetter zijn en can/van bsose/ofte on-
christelicke ordeningen / so volcht/dat die ordeninge der
Ouerheyt/an haer selue/goet/recht/ende Christelick zy/
ende derhaluen vanden Christenen / can ende mach be-
dient werden. Derhaluen stellen wy onse ander bewij-
reden also:Alle ordeninghen Godes/welcke Abraham
die een Vader aller Christenen/ ende daerom oock selue
een Christen is / met goeder consciencien bedient heeft
(als hy daer toe beroepen weert) mogē ooc de Christenen
syne kinderen/alste daer toe be roepē werde /met goeder
consciencie bedienē. Nu heeft Abraham de Vader aller Chri-
stene/dat Ampt der Ouerheyt bedient, Daer wt volcht
dat

Die twee-
de bewij-
reden dat
een Chris-
ten een O-
uerheyt
zijn can, is
wt den ex-
empel A-
brahe ghe-
nomen.
Wese be-
wiltrede
blyft onbe-
antwoort.

Des V. Arttyckels.

397.

dat oorde Christenen/ welke Abrahams Kinderen zyn/
dat Ampt der Querey/ als sy daer toe berocpē werde/
met goeder conscientien moghen bediene n. Daer op be-
gheeren wy/der Mannen antwoorde.

14. Rauf.

Dat ghy inde bewijsinghe doen wilt/ met omstandige
bewijfeden/ ende nochtans sonder Schrift des nieu-
wen Testaments/ ende bouen dit alle/ dat ghy achterlaet
de Wrake in te bringen/ dwelck ghy nochtans verwil-
ligt hebt/ so en houden wyt noch/ vooz gheen rechte be-
uytreden/ ten sy/ datse beyde met malcanderen ghevoert
weeden. Verhaluen begheeren wy : dat ghy ons den
grondt uwer meyninghe/ daer in bewijst ofte voozstelt/ so
connen wy ons oock wederom daerentegen/ ganschelick
verclaren.

15. Datbenus.

Dat is een wtolucht. Dit is onsen grondt/ dat Abra-
ham/ een Vader aller Christenen zy /ende dat leert Pau-
lus/ int nieuwe Testament / totten Romeynen int 4. ende
2. Ca. tot de Gal int. 3. en. 4. Ca. Dat is ymmer Schrift
des nieuwen Testaments. Ten anderē/ dat hy/ het Ampt
der Querey gevoerd heeft/ weert niet alleen int Oude
Testament/ maer ooc int Nieuwe vermeldet/ totten Heb.
int 7. Cap. v. 1. Dat is ymmer Schrift des nieuwe Testa-
ments. Daer wt beduyten wy also: Dat Ampt/ dwelck A-
brahim de Vader aller Christenen/ (die daerom oock een
Christē geweest is) gevoert heeft/ dat moegen ooc Abra-
hams Kinderen (welcke niet volcomēder zyn/ dan hare Va-
der geweest is) gebuyckē/ als sy daer toe berocpē werde
sū heeft Abraham het Ampt der Querey bediē/ en als
sū Kinderē/ alse ordentlick daer toe berocpen werde/ dat
Ampt der Querey bedienen/ ende rechtmatige Wra-
ke gebuycken. Antwoort toch eens ordentlick/ op dat
wy weten moghen/ wat ghy in deser bewijfeden bekent
ofte verloochent.

Die hoop-
gebede
bewijfe-
den/ weert
hier met
der schrift
des nieu-
wen Testa-
ments be-
welen.
Ro. 4. en. 9
Ga. 3. en. 4
Heb. 7. v.

Wt het

Wt het ghene dat nu gheseght is / volgt dat Christus
 Math. int 5. int 39 vers (daer hy segt / Maer ick segg u
 dat ghy den quade niet sult wederstaen) niet die rechte
 wettelike Wrake / der Ouerheyt / maer den ghemeyn
 man verbiet / ende also hier niet de leere Mosi / maer de
 valsche wtlegginghe der Phariseen verwerpt / dwelck
 wy hier na bereyt zyn int langhe te bewijßen / so haest
 alse ons hier op gheantwoort hebben.

16. Rannich.

De leser
 sal hier
 merken
 dat dese
 lieden op
 geen be-
 wijfren
 antwoor-
 den en con-
 den.

Wter en is
 noch niet
 gebruecht
 maer de
 vraghe is
 bewese ge-
 worden
 daer op sy
 soude ant-
 woorden.

De Geest
 Christi is
 int 10. 20.
 pheten.
 1. Wer. 1. 11
 is daer
 soek in
 Mose ge-
 weest.

Dat het een valsche wtlegginghe der Phariseen zy
 heeft hy noch niet bewesen. Maer den Text geeft daer
 te verstaen dat den Juden sulcke Wrake toegelaten
 zy / ende dat Christus sulcks den synen gantschelic ver-
 biedt. Ende of hy schoon met Abraham / Saul / David
 Samuel / ofte met Salomō / dat Kint der Ouerheyt be-
 wijßen woude / so en zyn wy toch daermede niet vergho-
 noecht / maer hebben ons aengheboden / sulcks indē nieu-
 wen Testamente te besien / of ooc sulcks inder Apostol
 scher kiereckē zy ghebruyckt gheworden / maer wy en
 hebbens niet daer in gheuonden. Daerom hebben wy
 met rondē woorden bekēt / dat wy het niet en geloouen.
 Maer so hy ons dat bewijßen conde / wie sulcke Ouerheyt
 inder Apostolē kierecke geweest zy / ende hoese ghebrē
 heeft / dat soude hy bewijßen. Daerom wachten wy noch.
 Derhaluen bidden wy / dat hy ons niet met vergeeffen
 vraghen / buyten der Schrift des nieuwen Testaments
 wil ommevoeren: Want wy hebben sekerē gram / Mar.
 10. Mat. 20. Luc. 23. ende elders meer / dat Christus syn
 der ghemeynten / sulcks gantschelic afsaect / des geuē
 haluen / seggende: Onder v en salt also niet zyn.

17. Dathenas.

Dat Christus Mat. int 5. niet Mosen / oft hem seuen
 ghestraft heeft / Dewijle Moses doo den Geest Christi
 ghesproken heeft / dat is voorhenen bewesen / aengestien
 dat wy bethoont hebbē / dat Christus (Mat. int 5.) ooc in
 desen

dese Artijckel gans n3 en leert/dā enē wat Moyses geleert
 heeft/gelijck wt den 19. Leuit. en Deut. 32. bewesen is/
 het welck de Nammen noch niet en hebben omgestooten.
 Ten anderē/wat wy wt den Exempel Abrahams (die een
 Was aller Christen/ en daer om ooc een Christen geweest
 is) beslotē hebben/ dat hebbē wy wt der Schrift des nie-
 wē Testamēts beslotē. Tot den Ro. 3. 4. en 9. Cap. en
 tot den Galaten int 3. ende 4. werdt gheleert/dat Abra-
 ham/ en Vader aller geloouigen 37. Dat hy het Nupt
 der Querheyt gheuoert heeft / werdt gheleert/ hebz. 7.
 Daer om ist een openbaere omvaerheyt / datter geseght
 is worden/dat wy de Nammen/vander Schrift des nieu-
 wen Testaments/afvoeren. Daer toe ist openbaer/dat
 Christus Ioan. 8. leert/ en vermaent/ dat die/ die Abra-
 hams kinderen zijn/doch Abrahams weercken doen sul-
 len. Nu is dat niet het cleyfste weerck gheweest/ onder
 den weercken Abrahams/ dat hy een Querheyt / en also
 volgende/ een beschutter/ en beschermor der vromen be-
 nauden/ende een straffer der boosen gheweest 37. Men
 gaede wie die Querheyden int nieuwe Testament ghe-
 weest sijn/wy bekennen recht wt/dat de Roomsche Key-
 sers doen ter tijdt/geen Christenen/maer heydenen ghe-
 weest sijn. Maer dat en geeft/noch en neemt gans niet.
 Want de vrage int Mandact/en is niet: Of ter tijdt der
 Apostelen/die Querheyden Christen geweest sijn / ofte
 niet: Maer of een Christen een Querheyt sijn mach / of
 te niet: Want oft schoon Godt / tsonwijlen sommighe
 hondert jaren/syn Wercke also besoecken/ende proberen
 woude / dat hy haer geene Christeliche Querheyden ge-
 uen woude: Daer wt en volgt noch niet/dat daer om een
 Christen niet en mach een Querheyt sijn: oock en is dat
 de vrage niet. Ten anderen/ wannēermen ons woude
 vragen: Of dan ten tijde der Apostelen geen Christenē
 gheweest sijn/die wt beuel des Roomschen Keyfers/ den
 boosen wederstandt ghedaen/ende wederstreeft hebben:
 Soo seggen wy rondt ende clær/ dat ter tijdt der Apost-
 elen / sulcke Christenen gheweest sijn / die den boosen/
 recht/sinnighen wederstandt ghedaen hebben.

Wy

De Wenen
 doopers
 verkeren
 onse woz-
 den ende
 gaen niet
 omwaer-
 heyt om
 Abrahams
 kinderen
 doen Abra-
 hams
 wercken.
 Ioan. 8.

Tertijde
 Christi en
 der Apolle-
 len waren
 de Room-
 sche Key-
 sers geen
 Christe-
 nen.

Tertijde
der Apof.
tolen in
Christene
ghewoest
die wt be-
uel des
Keylers
den boof-
wedstaen
hebben.
Het geloo-
ue des
Hooft-
mans te Ca-
pernaum.
Mat. 2.

Cornel-
ius een
Hooftmā
der Ierul-
saemiter
schare. Act.
10. 13. God
salich en
God blye-
sende ec.
Verclarin-
ge en wed-
legginghe
der oc-
woorden:
Maer ghy
niet also.
Luc. 22. 35

Wy settē den Hooftman tot een Exempel / Mat. 8. Avete
ke also seght: Want ick ben een mensch / daer toe der
Ouerheyt (Namelich den Roomschen Keyser) onderdael-
ende hebbe onder my Christlieden (cc. Rochrans / also
ich tot den eenen segghe / gaet henen / so gaet hy: Ende
tot den anderen comt hier / so comt hy. Van desen ghe-
tuycht Iesus Christus segghende / voorwaer ick segghe
v / sulcken ghelooue / en hebbe ick in Israel niet gheuo-
den. Die is voorwaer een Christen ghewoest / die sul-
ken een ghelooue aen Christum hadde / dwelch aller die
ghelooue ouertrefte / die doen in Israel gheleefst hebben.
Ten anderen setten wy Cornelium Act. 10. van welcken
ghesegt wert / eer dat Petrus tot hem ghecomen is / v
ghebedt ende v aknoessen zijn opghecomen in ghedach-
tenisse voor Godt. Nu verhoort Godt dat ghebet der
onchristenen niet. Daerom is hy een Christen ghe-
woest. Also staet oock int 17. vers / dat Cornelius tot
hem riep / twee van synen huysinechten / ende eenen God
vreesende Christenecht / vandē ghenen die op hem wachtē
den: Wie Godtrochtich is / die is een Christen / want
gheen heydenen connen recht Godtroescude zijn.
Sulcke exempelen hebben wy meer / maer wy laten die
om der corticheyt wille / bliuen / op dat wy wederom op
onse bewijseden coemmen moeghen. Wengaende dat
Mat. 20. Mat. 10. ende Luce ii. 22. gesegt is: Maer ghy
niet also: Dat en is ons geensins tegen. Dewyle het
openbaer is / wt den 22. Luce / dat Christus daer niet met
syner gantscher ghemeynte / maer alleen met synen Ap-
ostelen ghehandelt heeft / welcken dat Predichamp /
ende niet het Rijpt der Ouerheyt beuolen was / gelick
wt den nauolghende woorden bliicht / vers 35. daer hy
segt: So dickwils als ick v wtghesonden hebbe / son-
der buydel / sonder tesseche / ende sonder schoenen / hebbe
oock opt ghebreck ghehadt: Ghelijck nu dat woerde-
ken (ghy) aldaer niet de gantsche ghemeynte Godes en
begriipt / maer alleen die / welcke wtghesonden ware / wt
Christo hene te gaen / ende te predicke / also / daer hy segt
Maer ghy niet also. Dat woerdeken en can niet nam-
der

der gantscher ghemeynten/maer moet vandē Apostelen
 verstaen werden/die onder malcanderen ghetwistet heb
 ben/wie onder hen/voor den grootsten soude gehouden Ma. 20. 24
 sijn. Sulcks leert oock Math. 20. vers 24. daer geschre
 ven staet: Als dat/de thien hoorzen/ werden sy onwil
 lich. Daerom/dewyle aldaer niet de gantsche gemeyn
 te Godes/maer die twaelf/welcke Predicanten ende Lee
 rars waren/getwistet hebben/so segt Christus alleē/euē
 tot dese twaelfsue/ mitsgaders haren nauolgerē/dē Kerc
 hendienaerē: Maer ghy niet also: Ende niet totter gant
 scher ghemeynten/van welchen daer gheen meldinge en
 gheschiet. Dat hebben wy tot nederlegghinghe der
 neuen antwoorde/cortelick willen vermelden. Maer
 wy beghereen noch/dat de Mannen op onse sluytreden
 antwoorden/ende den ordentlichen handel/also niet ver
 mengen. Onse voorzige besluytreden salmen hen wt het
 Protocol voorlesen.

18. Rannick.

Dat Abraham tot eenen Vader aller gheloouigen ge
 stelt zy/en hebben wy noyt wederproken. Dat een O
 verheyt gheen Christen can werden/en hebben wy oock
 niet gesegt. Maer/dat dat Ampt der Querheydt/on
 der der ghemeynte Christi ghebruicht zy gheworden/
 dat en hebben wy oock noyt ghelesen. Ende dewyle hy
 nu met syner bewijsreden/vandē hooftman Mathai int Kercke
wat roch
dit noyt en
antwoorde
de 19.
 bewijsen wā/dat hy een Christen gheweest is/verstaen
 wy also/dat hy een ghelooue ghehadt heeft/dat de hee
 re hem/synen knecht soude ghesondt maken/ende wat
 hy beghereet heeft/dat is hem oock gheschiedt. Dat hy
 wā Cornelis Act. 10. verhaelt/Dat hy te voozen een Chri
 sten gheweest is/den Text brenghet met hem/dat hy alder
 eerst Symonem Petrum ontbieden soude/ inder Stadt
 Joppo/die ter Iherberge is in Simōs eens ledertouwers
 huys/en woorden van hem hooren/ die soude hem seggē
 wat hy doen sal. Waert dat hyt te voozen geweten had
 de/so en haddet hem Petrus niet dozuen seggen. Maer
 dat hy nader ontfanghener lecre Petri/ een Querheyt
 C c bleuen

bleuen zy/ dat en hebben wy niet gevonden. Verhaluen
 bekennen wy/ dat Godt geen aensienner der Personen
 is/ maer in allerley volck/wie Godtruytich is/ en recht
 doet/ die is hem aēgenaem. Maer dat hy segt/ Mar. 10.
 Mat. 20, dat Christus sulcx/ alleen met synen Jongeren
 gesproken hebbe/ dat en verstaen wy niet also. Maer als
 Luc. 22.25 so spreekt hy: Ghy weet/ dat ons den Heydenen/die/welcke
 he voor geweldige gehouden willen zyn/ die regieren de
 volcken/en men heeftse Genadige heere. Maer onder u
 Ma. 23.37 en salt also niet zyn. Mar. int 13. segt hy: Wat ick u seg-
 ge/dat segge ick allen. Mat. int 28. spreekt de heere:
 Ma. 28.19 Leertse houden/alles wat ick u beuolen hebbe. Daerom
 en heeft hy/in sulcken val/den Discipulen niet mee: Dan
 de Apostelen/en den Apostelē niet mee dan de Discipulē
 Ioh. 2.5. toegelaten/ Phillip. 2. Een y egelick zy gesint/ gelijck Je-
 sus Christus oock was. Dat willen wy cortelick tot een
 andtwoorde gegeuen hebben. Ons begeeren is/dat hy
 (gelijck te voozen gesegt is) beter bewyse vander Wāne

19. *Otho van boemel, vraecht den Mannen.*

Of die andtwoorde hen allen also behaghe?

20. *Rauf seght.*

Ja/wy latent blyuen. Thiebald oock.

21. *Dathemus.*

In onser bewijfcedē/en is de vrage 13: wat de Mannē
 gelese hebbe/ ofte niet? (want wt harer antwoorde bliet
 datse gansch weynich gelesen/en noch veel weyniger in
 der Schrift verstaen hebben) Maer / of die kinderen Mo-
 zabrams/haers Vaders gelooue/ ende wercken hebben
 ende nauolghen mogen/ ofte niet? Maer dat dese hooft-
 vrage/is onbeandtwoort gebleuen/ ende geseght is wat
 den/dat de hooftman maer een ghelooue gehad hebbe
 dat Christus synen knecht ghesont maken conde: Dat is
 stracke tegen de woorden Christi: Want harer isser seer
 vele geweest in Israel/die gheloofden/dat hen Christus
 conde ghesont maken/ghelijck Mattheus euen in dit s.
 Cap.

Cap. recht te voorzien met den Exempel des melaetschen
 bewijst. Maer nadenmael dat den hooftman sulck een
 gelooue gehad heeft / des gelijcken in Israel niet geuon-
 den en is / so ist claer / dat Christus vā den salichmakende
 gelooue spreekt: Maer als de Mannen willen / so moet
 de bloote letter gelden: maer alse niet en willen / so moet
 de Schrift gheglooseert werden. De weder
doopers
blyuon by
der letter
als hen
dienstelic
is / maer
als den
text niet
en dient
so moet
by ghe-
glooseert
woorden
Act 10. 2
Rom. 14

Angaende Cornelium / Actoꝝ. 10. daer van staet / int 2.
 verset / dat hy Godsalich ende Godtoerevende geweest
 is. Item dat syn gebedt / ende aelmoeffen tot Godt coe-
 men syn. Nu leert Paulus dattet sonde is / wat niet wt
 den ghelooue gheschiedt. Maer nadien dat Cornelij
 gheb. dt geen sonde is / maer tot Godt opghecoemen is /
 so volcht dat het wt den ghelooue gecomen is / ende dat
 hy den beloofden Messiam / ghelooft ende bekendt heeft:
 Alle heeft hem dit ontbroke / dat hy niet genoech vstaē
 en heeft / dat en dien / ofte dien Persoon / welcke te Je-
 salem ghec uytiget gheweest was / de warschtighe
 Messias was: Daer in heeft Petrus Cornelij onderwe-
 sen. Dat nu Cornelius dit Ampt verlaten hebbe / geloo-
 uen wy niet / de wijte het hem van Petro niet beuolen is:
 Ten sy dat de Mannen ons sulck bewijzen connen. An-
 gaende de woorden Christi / Luce. 22. Maer gy niet al-
 so: Dat die / der ganscher ghemeynten soudē gheseght
 syn / dewyle Mar. 13. staet: Wat ich v segghe / dat seg-
 ge ich / tot allen: Daer op seggen wy / dat de Mannen
 wederom / of haer onuerstandt / ofte anders haren moet-
 wille / ende herdtnechichert hier mede bewijzen. Want
 Mar. 13. vermaent Christus / dat wy waken ende bid-
 den sullen: het welck allen gheseght is. Maer indien
 sy daer wt besluyten willen / dat oock de woorden Chri-
 sti (Luce. int 22. Cap. Maer ghy niet also.) der gan-
 scher Ghemeynten gheseght syn: So moeste inners
 dit oock der ganscher Ghemeynten gheseght sijn (Matth.
 int thicade Capittel). Sact niet op de straten / der
 herdenen &c. Maer gaet / ende predickt / maect de
 tranche ghesoudt / vernicht die melaetsche / verweckt
 de doodē / d'ijst de Dupuelen wt / &cetera. Ghy en
 sulc

sult geen gelt/noch siluer/noch koper/hebben in utwe goe-
delen/ooch geen tessche op den wech/geen schoenen/gra-
nen stock/ende wat dies dincks meer is. Maer war de
Mannen/voor een vermenginghe daer met anrichtē dat
connen ooch de kinderen oordeelen. Datter gheseght is
vanden Exempel Christi/wt den Brief totten Phil. 2. dat
en dient totter saken niet/ten volgt ooch niet: Alle Chris-
tenen sullen van Christo oodtmoedicheyt leeren/daer-
omme en can eē Christē/geen Ouerhē zyn/dat en volcht
niet. Want een Ouerheyt zyn/ende oodtmoedich zyn/
can wel by malcanderen staen/ghelijck het in Abraham/
den Vader aller Christenē/wel by malcanderen gheslaen
is. Ende inden heylighen Dawid / ghelijck het inden
hōdert en en dertichsten Psal.vermeldet wert. Dat hē
der verclaringhe begheert wert vande Wrake /daer op
is onse antwoorde: dat de Mannen te vooren op onse be-
wysreden andtwoordden/die wy vande Wrake gegē
hebben / en van Abraham den Vader aller gheloen-
ghen / ende syne kinderen (des gelijcks hoe de Wrake
zy toegelaten worden) gheset hebben/naemliken/als sy
tot sulcken Aryste/ordenlick bersepen werden. Maer
indien sy sulcks niet doen en connen/so willen wy voore-
baren.

Men can
wel een O-
uerhē en
daerby de
moedich
zyn/gelijc
men in A-
bramah en
Dawid's
mach.

22. Rauf.

Op utwe verhalinge/het Exempel Abrahā ende syne
kinderen aengaende segghen wy/dat Christus hem hē
tet nauolghen/en segt ooch dat sijn schaephens sijn stem
me sullen hoorē. Daer an hopen wy ons/ doo: Gods bul-
pe te houden/die ons de Wrake te ghebruycken/niet al-
leen verboden/maer ooch den vpyandt (Math. 5.) lief te
hebben/gheboden heeft. Ende dat den Hoofman (Mat.
mt 8)voorhēnen een Christen/ende een Discipel des heren
ren soude gheweest zyn/en vinden wy niet. Desgelijc
lijcks/ooch vanden Hoofman Cornelio/ dat hy te vooren
een Discipel der Apostelen gheweest zy/ghelijck wt den
ghesichte/het welke Petro verschenen is/wel astene-
men is.

Men als
of Abrahā
niet Christ
to gedient
en gevolgt
en hadde.

Des V. Artijckels

405.

So gheloouen wy/wie Christo dienen wil/die moet hem navolgen/ ende syn woort houden. Mengaende den sprueck/die ghy (Mat. 10.) aengetogen hebt/ Christus heeft het/ter seluer tijdt/ eer hy hem totten heydenen gesent heeft/tot dien/die hy wtghesonden heeft/inder eerster sendinghe totten volcke Israels/geseght/ dat sy de straten der heydenen verlaten souden/ende wat daer na volcht. Maer aengaende de Wrake/hebt ghy ons versien/ende dat hy de syne/den schapen(die geen Wrake en plegen te oeffenen) vergheelijckt. Souen al desen/ist voortheren doo? de Propheten betuycht ende gepropheceert dat sulcke wrackgiericheyt in syner kercken niet syn en soude. Gelyck sonderlinge Zach. 9. ende coock Esaie 2. daer van gemelt wert. Esa. 2. segt hy also daer van. Want de wet sal wt Sion ghaen/ende des heeren woort van Jerusalem/ende hy sal richten onder den heydenen/ende vele volcken straffen. Dan sullen sy hare swerden/tot ploeghysers/ende hare spieffen tot sickelē maken. Want deen volck/en sal teghen dander gheentweert op heffen/ende sy en sullen voort aen/niet meer leeren Crighen. Comt hier nu vanden huysē Jacob/laet ons wandelē int licht des heeren. Hiermede wyft de Prophet cortelick aen/dat voortaen inder kercken Christi geen sweert oft spiesyser (ghelijck inden ouden Testamente toe ghelaten was.) en sal ghebzycht werden. Gelyck wy dat selue doock noch by Christo/noch inder Apostolischer keerecken/voos? eenen bzyck vinden.

waer
laet dit
ouder-
scheyt vā
der eer/der
ende twee
der sendin-
ghe.
Esaie. 2. 4
Zach. 9.

23. Datbenus.

Dat sijn enkel wtvluchten/die gansch niet totter saken en dienen. Yet hebbe niet gheseght/dat den Hoofstman (Mat. int 8.) te voozen een Christen geweest zy / maer heb gheseght/als Christus hem dese getuyghenisse gaf/ dat hy sulken gelooue in Israel niet gevonden en heeft / dat hy doen het salichmakende ghelooue ghehadt/ende derhaluen/een recht Christen gheweest is. Die Man nu en souden myne woorden niet verheeren. Mengaē
Te iij de Coz

Matth. 8.

Act. 10.

Mat. 10.

Mat. 28.

Abraham

is een O.

uerheyt

end: noch

tan daer

om gheen

wolf maer

een schaep

gheweest

Zacha 9.

Esaias 2.

Vanden

Geestelicheit

vrede

der Kercken

Christi

ti.

Siet Act.

16. Quest.

2. en Act.

19. Quest.

14.

De Prop.

pheten be-

schryuen

geestelicheit

en hemel-

sche dingē

door Aert-

sche/die

wy sien/

om ons

daer door

een aenley

dinghe te

geuen dat

wy die he-

melche

dingen ee-

nichling

verstaen

vonden

de Cornelium hebbe ick gheseght / dat hy een Christen ende Kindt Godes geweest zy / eer dat Petrus tot hem coemen is / dewyle Godt der onchristen ghebedt n. et en verhoort. Want Godt seyde tot Petro / van Cornelio / eer dat Petrus tot hem ghegaen is: Wat Godt ghereynicht heeft / segt niet / dat / dat onreyn zy. Maer dat hy te voozen / een Discipel der Apostelen soude gheweest hebben / en hebbe ick niet geseget / maer de Mannen hebben dat / tot myne woorden / naer hare wyse / toegheclapt. Aengaende het ghene dat tot wederlegginghe des 10. Capittels Math. voort gebracht is / en dient niet tot de saken. Want indien alle het gene dat den Apostelen is gheseght gheworden / oock der ganscher Gemeenten uolen is / so is oock dat selue / der ganscher Gemeenten gheseght: gelijck oock dat / Math. int 28. Capit. Siet henen / ende leert alle volcken. Daerom moeten nu / deser glosen / alle Christen / niet alleen Veeraers / maer oock Apostelen zyn. Dat Christus de syne den Schapen verghelijck / dat is warachtich. Maer de vraghe is: Of dan Abraham / de Vader aller geloouigen / een wolf gheweest zy? Item aengaende Zachariam int 9. Ende Esaiam int 2. Indien de Mannen de woorden verstaen / so sy luyden / waer om latense dan niet hare Schapen / met den Woluen / ende Veeuwen weyden? Dewylse sulcken oock daer / ende elders / is beloest gheworden: Ende Zacharias / spreken vanden inwendigen ende gheestelicken vrede / der consciencien / welckē de Christen wtwendighen dinghen voorbeelden ende beschryuen. Ghelijck oock Esaias / ende andere / die heerlichheit en vrechde des eeuwighen Leuens / met vermeldinghe sulcker lichameliker dinghen / te verstaen gheuen: Sommen siet Esaiē int 25. Cap. vers 6. Daer seght de Prophet: Ende de heere Zebaoth / sal allen volcken / op desē sen Berch / een vette maeltijt maken: een maeltijt van reynen wijn / van vette / van march / van wijn / daer gheenen droessem in en is. Maer dat Esaias van dit Punct anders (dan de Mannen meynen) leere / dat willen wy

Des V. Artijckels.

407.

wy daer naer bewijfen. Dat van der liefde der vyandē/
 wt den 5. Capittel Matthei aenghetoghen werdt / dat
 leert Moses/ende de Propheten oock/ghelijck daer naer
 bewisen sal werde / als wy daer toe coemen. Derhaluē/
 aengaende de Wzake: Of de selue inder Apostolischer
 Kercken gheoeffent werden can / ofte niet / dat moet wt
 deser bewijsreden verclaert werden / die wy van Abra-
 ham/ende synen kinderen / ghestelt hebben. Die soudē
 de Mannen wt den Protocol noch eens hoozen: alle wt-
 bluchten nalaten / ende op de hooft vrage/rechtsinnich
 antwoorden: Want dat sy gesegt hebben / datmen Chri-
 stum hoozen moet / daer aen en hebben wy noyt getwij-
 felt / maer hebben gheseght / dat Christus ende de hey-
 lighe Geest / ons inden nieuwen Testamente beuelen /
 het Gelooue/ende de wercken Abrahams naer te volgē/
 ende wanneer wy dat doen / so hoozen wy Christum:
 Want Christus wil euen sulckx van ons hebben.

Die het ge-
 looue en
 de werckē
 Abrahams
 na volckē
 die hoorē
 Christum
 wāt Chri-
 stus sulckx
 beuecht.

24. Rauf.

het ghene dat van Cornelij wegghen verhaelt is / wy
 latent by den Text (dat het een yghelich besien mach)
 bliuen. Aengaende den sprueck/Matthei 10. heeft het
 een onderschept / ghelijck wt den 1. Capittel Ioannis
 (als hy in syn eygendom ghecoemen is) wel te ouerleg-
 ghen is: Maer dat Abraham / ghelijck ghy wt onsen
 woorden beslypt / een Wolf gheweest zy / dat en gheloo-
 uen wy niet / ende dat swerct is hem toeghelaten ghe-
 weest te ghebruycken / het welck ons nu verboden is.
 En dat de Prophetē vander vredelicker Kercken; Chri-
 sti verharit hebben / dat bewijst Christus met alle sy-
 nen leuen / dat het in hem veruult is.

Ten lesten / wy segghen coztelick op v argument/dat
 Christus niet geleert en heeft/noch oock geen Exempel
 naer hem gelaten heeft/dat wy (aengaēde de Wzake) A-
 brahā soudē naer volgē/wiens gelooue ons die Apostelē
 voorbeeldē / tot eender nauolginge/en n3 de Wzake/wāt
 de sīeme des Wads wt den hemel/ seght ons/dat wy den
 Sone soudē hoorē. Derhaluē en wetē wy gansch geen

Ec iij Wza

Wrake te bekennen/ tot datment oock breeder bewijst /
tot dē nieuwen Testamente.

25. Datbenus.

Is dan Abraham oock een schaep geweest/ ende heeft
ghelijckewel dat sweert geuoert: So volcht dat een schaep
zijn/ende dat sweert voeren/wel neuen malcanderē staen
can. Verhaluen dewyle het inden Vader aller Christe-
nen heeft comen zijn/so en hoorzen wy niet/waerom het
oock in Abrahams Kinderen niet zijn en can. Maer dat
de Mannē/Abrahams wercken van synen gelseue schep-
den/als of wy oock zijn wercken/niet en moeste na vol-
ghen: dat doen sy Christo (Joan. 8) stracks contrarie. Op
dat wy nu weder op dat 5. Cap. Math. comen/so segghen
wy/dat Christus int 39. vers ende daerna/gansch niet en
leert/dan dat Moses ghelcort heeft. Ende wy zijn ooc

Joan. 8.

Die een re
den Chri-
st behoort
en moet
dooz dan-
der ver-
claert wer-
dē/ gelijck
wie te vol-
gende ooz-
take/af te
nemen is.

met Christo/ende syne woorden wel te vreden/maer niet
met het onrecht verstant/dat de Mannen Christo opdin-
ghen. Verhaluen segghen wy/dat de woorden Christi
dooz malcanderen moeten verclaert werdē. Die oorsake
zijn dese.

Ten eersten/indien dese woordē alhier/also sy luyden/
sonder verclaringhe/dooz ander spuchē der schrift/moe-
ten verstaen werdē: so volcht oock/dat de woorden Christo
sti/int 29. vers/deses Cap. ooc moeten verstaen werdē al
so sy luydē/daer Christus segt: Ergert v dī rechte ooghe/
so treckse wt/ende werpse vā v cc. Moet dā een Christi/
als hem zijn ooghe/ofte rechte handt erghert/die selue
af haurwen: want die woorden staen euen int vijffte Ca-
pittel.

Ten anderen/indien dat de Christenen/den quade
niet wederstaen moghen/ghelijck het de Mannen ver-
staen/soo en can gheen Vader zijn onghesoom/soo en
straffen/ende castijden/ ende een Christen bliuen/want
een Christen/en moet den quade niet weder streuen. I-
tem soo en canmen die onboetuerdige/wot der kercken
Sodes niet sluyten. Item soo en mach hem niet
mandt/den Duyuel weder setten / ofte weder streuen/
na de

Des V. Artyckels.

409.

na de meyninge deser Mannen / ende een Christen zyn.
Want een Christen en sal den quade niet wederstree-
uen.

Ten derde / so moeste ooc Christus na harer leere / hem seluen contrarie zyn / dewijle hy de quade wederstaet heeft.
Want Joa. 2. staet / en hy maecte een geessel wt stricken /
en dreeffe alle / te Tempel wt se. des gelijckis Mat. 21. v. 12
Ende Jesus ginckt inden Tempel Gods / ende dreef daer
wt alle vercoopers &c.

Ten vierden segt Christus: so v yemant slaet an de rech-
te wanghe / dien biet oock de ander. Nu en heeft Christus
(na twerstant deser Mannen) dit niet gedaen / daerom so
moet hy (na hare meyninge) hem seluen contrarie zyn.
Want Joa. int 18. staet / dat des Hoogenpriesters knecht
hem eenen kinnenbackslach ghegheuen heeft. Daerop
heeft Christus gheantwoort: heb ick qualick ghesproke /
so bewijst / dat het quaet zy / maer hebbe ick recht ghe-
sproken / wacrom slady my? Ende Act. 23. 24. 25. ende
doorgaens / als Paulus op het aensicht gheslagen wert /
so en heeft hy de ander wanghe niet gheboden / maer
gheleght: Godt sal v slaen / ghy ghewitte wandt &c.
hier moesto oock Paulus / tegen de leere Christi geson-
dicht hebben / na deser Mannen verstandt.

Ten vijfste segt Christus int 40. v. Ende so yemant naet
v rechten wil &c. Wanneer de woorden souden verstaen
worden / ghelijck sy luyden / so moesto volghen / dat niet
alleen de Christenen / schuldich waeren te liden / datmen
hen den roek name / maer moesten oock den mantel
daertoe laten / op datse also terstont ontbloot ofte naecht
tonden werden / datse gansch niet meer ouerich en sou-
den hebben. Item so v yemant dwingt / een myle met
hem te gaene / so gaet twee mylen met hem: dat soude so
vele zyn / dat de Christenen niet alleen souden schuldich
zyn / te doene wat de Godtloose / onbillicher wijze / begee-
ren / maer oock noch vele meer. Maer dat dit / de meyn-
ninghe Christi niet en is / blijkt wt den Apostel Paulus /
Acto 21. int sesstijende ende dzyentwintichste / ende daer

Christus
Jesus
heeft wt
wendich/
met der
daer den
boose we-
derstaen/
Joa. 2. 15.
en de Mat
21. 12.
Christus/
als gy ge-
sage wert
en heeft de
ander wa-
ge niet ge-
bode maer
den boesen
mer siet-
pe woerde
wederstaen.
Joa. 18.
Paulus
heeft de an-
der wange
niet gebo-
den. Acto-
23.

Paulus
beroept
hem op de
Keyser en
op zyn.
Borgher-
rechte.

na. Als Paulus den Joden die hem noodichden niet heeft willen volghen/maer heeft hem beroeven op den Roomsche Keyser/ende op zyn Burgerrecht te staone/ende en heeft hem niet willen laten doodtslaen/ghelijck zyn vyanden begeerden/maer heeft hem daer tegh gheset/en heeft oock de Quereyht aengeropen/om beschuttinghe ende bescherminghe/als hy den hooftman/door syner suster sone/heeft laten waershouwen/ende te kennen gheuen/datter 40. Mannen waren/die hem tsamen verbonden hadde/Paulum te dooden/waert dat hy/hen noch eens voor gestelt wierde/om hem te verantwoorden. Verhaluen en leert Christus hier niet anders dan dat een Christen(die geen Quereyht en is)er gheuen den gewelt en onrecht te lyden/dan dat hy hem selue wreken/ofte eenen anderen onrecht doen soude/ghelijck dat oock Moses gheleert heeft/Leuit.int 19. Exodi. 21. Deut 32. ende elders meer/gelijck bouen verhaelt is/en vanden Mannen/noch noyt en is beandwoort ghe worden.

1 Cor. 6.

Christus
heeft het
Ampt der
Quereyht
int nieuwe
Testament
beuesticht.
Ma. 22. 21.
Rom. 13.
Ma. 26. 52.

Maer Christus en spreekt in dit. 5. Cap. Mat. geen sijn vander Quereyht/maer hy beuesticht het Ampt der Quereyht/elders oock int nieuwe Testament/en oock ouer de syne/welcke in synder Tiercken zyn/als hy segt Math. 22. Gheeft den Keyser/wat des Keyser is. cc. Ghelijck oock Paulus totten Rom.int 13. volcomelijck leert. Ende Math. 26. en seght hy niet tot den heydenen/maer tot Petro: Soo wie dat sweert neemt/die sal door het sweert omkomen. Daermede beuesticht Christus die heylighe ordinantie Godes/teghen alle oproccers/en Godloosen. Welcke ordeninge vanden begin der werelt/niet den heydenen/maer den Godsalighen doe/ta ghegheuen gheweest/ghelijck Gen. 9. vers. 6. staer: Die menschen bloet verghietet./diens bloet sal oock door menschen vergoten werden.

Gen. 9. 6.

Wat desen alle blijct dan/dat Christus de leere Moyses ende der Propheten/in desen Artijckel (vande rechte wetteliche straffe/ende Wzaecke/die door de Quereyht gheschiet)

gheschiet) niet en straffet/ ofte wederspreket/ maer be-
 vesticht. Dat hebben wy tot verclaringe deses Cap. wil-
 len vermelden/ op dat de Mannen ons in desen Artickel
 eenmael een richtighe antwoorde geuen souden. Daerop
 mogen sy hen/ tot naden eten bedencken.

VYF ENTWINTICHSTE GE-
 sprec ofte actie, den Xi. Iuny,
 naer middach ten 2. vzen

Na dat het ghebedt ghedaen was. Is de leste andt-
 woorde Dat hem voorghelusen geweest.

1. Dat heus,

N^o begheeren wy/ dat de Mannen deen bewijsteden Actie. 25.
 na dander ordentlich voornemen/ ende (so sy connē)
 tot Godes Woort wederleggen.

2. Rauf.

Op u voorgaende voort bringhen / so vele Abraham
 (ende wat tot syner tijdt ghedient heeft) belangt/ dat la-
 ten wy bi onser antwoorde (die wy hier vooren gegeuen
 hebben/ na wtwissen des Protocols) bliuen / maer dat
 ghy segt/ dat wy Christo een onrecht verstant opdzingē
 (als int 39. vers / ouer dat 5. Cap. Mathei) dat en geslaē
 wy u niet. Want syn selfs/ ende der Apostelen leuen/
 wederspreken sulcks/ dat sy gheen Wrake gheoeffent
 hebben/ ghelijck nu veelmael ghehoort is. Ende so ve-
 le als die Ergernisse der rechter oogen aengaet/ Int. 28.
 vers te vooren/ is wel te vstaen/ wat Christus daarmede
 ghemeynt heeft / dat hy die wotreckinghe der vleesche-
 liker ooghen / ofte affnydinghe der vleeschelijcker
 handt niet ghemeynt heeft. Maer dat ghy hier de
 handertucht verhaelt / ende de Kerckē Dienaers mede
 innenget/ ende ander dingen meer / daer van en spre-
 ken wy hier niet : maer alleen vander Wrake des
 woerts / ghelijck ick hope / dat ghy ons wel verstaet.

Aengaen

De weds
 doopers
 en wede
 legghen
 ni et een
 eenige/ be-
 wijstede.

Aengaende de geolochten geessel Christi, dat hy de offen
 ende schapen ende dergelycke cramerie/wt den Tempel
 Godes ghedreuen heeft/daermede en wert geen Wraete
 des sweerts/aendē menschen bewesen. Want hy segt tot
 dē duyencramers: Draegt dat vā daer. En daer en staet
 niet/dat hy de duyencramers geslagen heeft. Ende hi
 nebackslagen Christi ende Pauli/ en vinden wy niet/dat
 sy Wraete bewesen hebben. Want Paulus (1. Cor. 4. 6.)
 1. Cor. 4. 12. en 13.) bewijst claerlick/ dat hy niet wraechgierich ge-
 weest en is. Maer dat hem Paulus/met der beschurru-
 ghe der Suerheyt beholpen heeft/(die daerom oock ver-
 ordent is:) hy wijst die oorsake aen/Acto. 28.
 Acto. 28. Datter niet gheschiet zy/om yemanden te verclagen. En
 dat ghy Christum Math. 22/ende Paulum Rom. 13. ver-
 haent/ om die Suerheydt daermede te beuefighen/ wy
 gheloouen oock/datter een Suerheyt zijn moet. Maer
 datse inder Apostolischer Kercken gheweest is/dat en is
 noch niet bewesen/dewyle dat sijncke Christi/niet van de
 ier werlt is/derhaluē vragen wy: Suermits dat de Suer-
 heyt/wereltliche saken regieren/ende den boosen met den
 sweerde straffen maet: ende dat het sijncke Christu niet
 van deser werlt is / hoe eenen/dan twee heeren
 enen?

De weder
 doopets
 nie pūdat
 het bedie:
 nen des
 Amptz 6
 Quechz/
 sa veete zy
 als eenen
 anderen
 Heere/na-
 melick den
 Duyuel
 dienen.
 De beuef-
 tizinge wt
 den exem-
 pel Abrahe
 blijft noch
 volstādich.

3. Dathenus.

Met alle dese woorden/en is niet die alderminste be-
 wijfreden (die wy heden inghewoert hebben) wederlegt/
 ofte omghestooten. Want aengaende Abraham/die
 een Vader aller Christenen is / wat wy wt synen Seru-
 pel/wt Godes Woordt in het nieuwe Testament/ ghe-
 noten hebben/vande nauolghinghe beyde syns geloofs/
 ende leuens / ofte wercken/ dat en hebben de Mannen/
 niet int alder cleynste aenghevochten. Daerom laten
 wy oock byden Protocolle bliuen. Dat de Mannen
 Christo/Math. 5. gheen onrecht verstandt opdringhen/
 hoorzen wy wel / dat sy het segghen / maer sy en heb-
 ben nochtans / niet met een bewijfreden / noch waer-
 re meyninghe bewesen / ofte vooꝝghesfeldt / noch
 oors

Des V. Artijckels.

413.

oock onse ghelegde gronden wederlegt. Daerom en ghelooouen wy haren slechten segghen niet/ten zy sake dat sy dat selue wt Godes Woert beuestighen. Ende datse voor der gheseght hebben/dat Christus in dit Capit. het 29. ende 30. vers doot: het 28. verclart hebbe/dacme de en wert onse bewijsteden n3 beantwoort Want wy segghen/dat op ghelijcker wyse oock het 39. vers (daer ghescreuen staet: ghy en sult den quade n3 wederstaen) door order spruecke en Exempelen des nieuwen Testaments/verclart is. Maer dat is de vraghe: waerom het 29. ende 30. vers alhier niet nader letter verstaen / maer wtgelept werden moet/ende dat het 39. vers/gansch geel verclaringhe lyden en soude: Daerop begeeren wy noch een antwoorde.

Wese haa
ge blyft
boort en
boort en
beant
woort.

Item aengaende de Castydinghe der kinderen / ende den Saen der herdtnechtigen / onboetveerdighen / seggen sy dat het geen Wzake des sweerts en 37. Daerop vragē wy/waer toch in dit 5. Cap. ghescreuen staet / vander Wzake des sweerds: Dit dichten sy Christi woorden toe. Want de woorden Christi en doen geen meidinghe vander Wzake des sweerds/ ghelyck syt Christo toe: die niet en sult wedersteeuen. Daer wt volgt/nader letter dat gheen vader/syn onghelooisacm kindt straffen/mer roeden geesselen/oft castyden moege/ende een Christi bliuen. Also en comen oock de Kerckē Dienaers/ghy en sult den quade niet wederstaen. Daerom soo blyft dit noch onbeantwoort.

De wede
hooper
dichten
wat tot
Christi
woorden
na hares
welgebal
ten.

Aengaende de geessel die wt coerden gemaecht was/ende de wtzyninge der Ossen ende Schapen/dat daer op gheseght is/dat hy de Cremerie wtgedreuen heeft/en dat sulchs geen Wzake des sweerds zy/dat en is gansch n3 geseght. Daer staet toch wtgedrukt elick Mat. int 27. Cap. Ende hy dreef wt/alle Coopers ende vercoopers. Daer wt schijnt claer/dat niet alleen ossen ende Caluere/maer oock die lieden / die den Tempel misbruyck

Die geesfel
welcke
Christus
Johans. 2.
gehuycat
breit/
wert oock
ouder her
woort
(sweert)
begrepen.
Rom 13.

bzuyckit hebben) van Christo werckelick en metter daer
weghebrucen zijn gheworden. Ende angaende de gees
fel/ die is voorwaer oock onder dat woordken (sweert)
begrepen. Want als de Suerheydt eenen met ghe
uanchenisse / niet roeden / met eender gheesfel etc. laet
straffen/dat selue is alle onder dat woordken (sweert)
begrepen. Daer Paulus segt/ Romeynen 13. Want
sy vzaecht dat sweert niet te verghheefs/ Sy is Godes die
neresse/een wreckerisse om te straffen / dien/ die quaer
doet. Oock en segt Christus niet: Maer ick segge u
ghy en sult den quade niet wederstaen / metter W. 18.
des sweerds (ghelijck de Mannen sulck den woorden
Christus oeceten) maer slecht: Ghy en sult den quade
niet wederstaen. Rader letter en laet hy gantsch geen
wedersteeuinghe toe. Daeromme blijft dit noch ouder
antwoort. Ende wy segghen dat Christus / nae deser
Mannen verstant/ een dinc geleert/ ende een ander ge
daen hebbe.

Wengaende de kinnebackslaghen Christi/ ende Pauli
wy en hebben niet ghesegt/ dat Christus en Paulus hen
daer hebben willen wreke/ gelijck de Mannen geseget heb
be/ die onse bewijstreden syn wt gelaten hebbe/ maer dat
Christus en Paulus/ die ander wange niet gebode hebbe
gelijck Christus hier Mat. 5. v. 39. leert: So u yemand
laet aen v rechte wanghe/ dien biet oock dander. Dat
hebben Christus ende Paulus niet ghedaen / maer die
welcke hen gheslaghen hebben/ met ernst ghestraffen
de hebben hem den seluen met scherpen woorden weder
set: Gheijckmen leest Joa. 18. Act. 16 22. ende 23. Dat
pittel. Derhaluen blijft dit oock noch onbeantwoort
dat Christus en Paulus (nae deser Mannen meynunge)
anders ghedaen hebben/ dan Christus Mathet. int v. 18.
ste/ gheleert heeft/ daer hy beueelt datmen de ander niet
ghen bieden sal. Datter ghesegt is: Paulus hebbe hem
nichtsans gheenen mensche verclaecht/ dat en is niet ra
ghen ons/ want daeruan en is de vraghe niet/ maer heb
ben daer wt bewesen/ dat Paulus/ die een Christen ghe
wert

Alle gesfel
de bewijst
reden bly
uen onbe
antwoort.

weest is/ ende een Apostel / oock der beschuttinghe der
 Ouerheyt ghebruyccht/ ende byder Ouerheyt recht ghe-
 gheuen/ ende ghenomen hebbe. Ghelijck dat blijcht/
 Act. 16. daer hy hem also beclaecht: Sy hebben ons
 sonder recht ende oordeel/ opentlick ghegheesselt/ wy die
 nochtans Rom. zyn te ende Act. 22. seght Paulus: Ick
 oock recht by v/ eenen Roomschen mensche/ sonder oor-
 deel ende recht te geesselen. Ende terstont daerna: Maer
 ick ben oock Romeynisch ghebozen. Ende int 25. Cap.
 vers. 10. Ick stae voor des Keyfers gherichte/ daer wil
 ick my laten oordeelen. Ende daerna: Maer daer van
 en is gheen dijck warachtich/ daeruan sy my verclagen/
 daerom en can my niemant hen ouergeuen. Ick beroe-
 pe ny op den Keyser. Daer wt hebben wy beslotē/ dat
 Paulus niet twee nylen ghegaen heeft / als hy maer
 tot ene ghedwonghen was. Dat is/ dat hy niet meer
 ghedaen heeft/ dan de Godtloose hem op ghelegt hebbe/
 niet alleen niet meer/ maer dat hy oock dat selue niet ge-
 daen heeft/ dat sy hem voorghelieghyt hebben. Want
 als hem de hooftlieden beuolen hebben/ dat hy wt der
 gheuanclemisse wech gaen soude/ Act. 16. seffhien: seyde
 hy recht wt/ niet also/ maer laetse selue coemen/ ende ons
 wyleyden. Daeromme heeft hy hem den quade/ or-
 dentlick wederfettet/ ende alsoo blijuet noch / dat Pau-
 lus oock der Ouerheydt / ende oock syns Gheghelecken
 rechts ghebruyccht hebbe / ende derhaluen dat weder-
 spel ghedaen hebbe (ghelijck het dese Mannen verstaen)
 van het ghene dat Christus/ Mathei. int vijffte gheleert
 heeft.

Wengaende den spruecke Math. int 22. Seest den Key-
 ser wat des Keyfers is/ Item tot de Ro. int 13. Cap. die
 spueken en zyn daer toe niet verhaelt/ om slechts te seg-
 ghen (ghelijck de Mannen mi vermeldt hebben) dat ter
 een Ouerheydt zyn moet/ maer om te bewijsen/ dat/ dat
 Keynt der Ouerheyt/ (dwelck inden beghinne/ niet by de
 heydenē/ maer by de h. Roe/ Gen. 9. van God is ingeset-
 tet gemeest) oock van Christo/ inden nieuwen Testamente/
 hier ende elders / zy beueficht gheworden. Dat oock
 inder

Paulus
 heeft voor
 der Ouer-
 heyt recht
 ghegeuen
 es ghen
 men.

Act. 16. 37
 Act. 22. 25

Act. 25. 10.

Act. 22. 2
 Rom. 13. 7
 Wet Keynt
 der Ouer-
 heyt is
 van
 Roe tyden
 an de
 ing. Act. 13
 van Chris-
 to in her-
 newe Tes-
 tamente
 bewijst
 recht.

inder Apostolischer Kerckē Godsalige Mannē geweest
zijn/ en Christenen/ welke wt beuel des Roomschen Key
fers/ met wtwendich gheweit/ hen den boosen weder set
hebben. Dit is hede bewese/ maer tē is noch vande Ma
nen/ niet neder geleg/ diwelch oock noch voor der bewes
sal werden.

Wengaende hare vrage/ welke also lydē: Dewijle de
Suerheyt werltliche saken regiert/ ende de boose met
den sweerde straffen moet/ en dat/ dat d'ijcke Christi niet
van deser werlt is/ hoe dat een mensche dan twee heere
can dienen. Daer op andtwoorden wy: dat de Mannen
hier mede ront te ver staen gheuen/ dat de Suerheyt (als
se de boose metten sweerde straf) niet God dient. Dares
wt moet nootwendich volgen/ dat sy daer voor houden/
datse in desen deele den Duyuel diene/ anders en hadde
de vraghe vande twee heeren/ gheen plaetse. Dits de oof
sake/ datse oock heden niet ront hebben willen bekennē.
Of dat Ampt der Suerh3/ an hem seluē/ goet of boos/
recht oft onrecht/3p. Maer wy geuen hen tot eender ant
woorde: dewijle Moses Deu. 1. en de vrome Josaphat. 2.
Paralipo. int 19. Cappittel leeren/ dat/ dat Ampt des ge
richts/ niet der menschen maer Godes 3p: dat die Suer
heyt alsse de Godtloose: na Godes beuel/ metten sweer
de straf/ niet twee heeren/ den Duyuel/ ende Godt/
maer alleen Godt dienen. Dat is onse andtwoorde
de.

De Wob.
daoppers
vondē dat
de Suer
heyt/ alle
de boose
straf/ den
Duyuel
dient.
Deut. 1.
2. Dat. 19.
Dat 3he
recht
Ampt is
Godes
Ampt.

Of Chris
tus/ ende
Paulus
hebben te
gen de lere
te Matth.
int. 5. geso
dicht ofte
anders de
Wob doo
pers ber
claren dat
3. Cappit
Mat. on
recht ende
valscheit.

Toch seggen wy wederō/ dat alle onse bewijse edent/
die wy heden ghestelt hebben/ noch al tsamen onweder
legt/ bestaen. Ende beslypten alsoe/ dat Christus/ ende
Paulus teghen dese lere (ghy en sult den boosen ofte
quaden niet weder streuen) ghesondicht hebbē/ diwelch
wy niet en seggen/ maer het volgt/ wt deser Mannē (ofte
se) ofte anders dat de Mannen/ de d'ichmaels verhaide
spruecke/ onrecht ende valschelich verclaren/ ende de So
ne Godes hen seluen contrarie maken/ ghelick nu d'ich
maels/ van ons/ in dit Cappittel/ wt haren woorden be
wesen is. Suermidts datter vele uren gheweest
zijn/ soo moeste oock mijn verandtwoordinghe dies te
lan

langer zyn. Maer indie dat de Mannē hier op yet wille seggen dat syt ordentlick doen. Ende indien niet so willen wy voortuaren/ende voordere bewysen/ dat een Christen int nieuwe Testamēt dat Ampt der Querheyt/ met goeder conscientien (wy spreken vanden rechten bruyck) mach bedienen.

4. Rauf.

Op uwe reden/geuen wy corte andwoorde/eñ seggen/ dat het 39. vers/ vander Wzake/ met Christi leuen ende exempel/eñ der Apostelen selue/clare is. Wy en dichten noch de Wzake des sweerts in desen Artijckel gans niet/ maer ich hebbe gesegt (als wy van desen Artijckel eerst/ maels gesproken hebben / gelijk dat Protocol wt wñst) dat de Wzake niet eenen yegelicke / maer der Querheyt toe staet. Maer dat een vader/niet soude sijne kinderen straffen/dat en hebbe wy noyt gesegt/ noch en mach ooc wt desen Text niet verstaen werden. Maer wy verstaen wel datmen den quaden niet soude weder staen/ na den woorden Pauli/die hy segt 1. Cor. 4. Men schelt ons/so benedypen wy: Men veruolcht ons/so lydent wy. Men lastet ons / so bidden wy ernstelick. Wy zyn als een worpzel der werlt / ende aller menschen wtuaechsel gheworden: So dat wy hier in dese kinnebacklagen geuomen/datmen oock sulche groote gheduldicheydt moet bewysen/ ende niet weder slaen en mach. Vnder Querheyt hebby ons gehoort/ datse een ordeninge Godes is. Maer dat ghy segt / dat het heden bewesen is/ dat inder Apostolischer/ Kercken mannē geweest zyn/ die dat quade/als een Querheyt gestraft hebben / dat ghy v ooc sulche zyn wy beroydt aen te hooren. Dat ghy oock wt onser vraghe besloren hebt/ dat de Querheyt/ den Duyvel dient/in haren Ampte/ dat en heeft niemant onder ons ghedacht: Want ghy hebt dickmael van ons ghehoort/wanneerse haer Officie met neerslicheyt bedient / dat wñse voor een Dienesse Godes houden / die eenen yegelicke naer gerechticheyt/beloonen sal. Maer in dien

dit is at-
tamen eñ
matre eñ
co. de bes
a. in woort
dige.

1. Corin. 4

Maer
Christus
en segt wy
alleen van
ghedult of
beroyde
maer dat
me. die an-
der wange
oock bie-
den sal.
Wie is dā
den an de-
ren Heer
die hy die

dien zy haer Ampt misbruyckt/so gelouuen wy oock dat sy hare straffe vinden sal. Ende ghy moegt niet meer verclaringhe voort varen.

5. Rannich.

Tot meerder verclaringhe deser saken/het vijffte Cappittel Mathei/aengaende/daer hy also spreeckt: hier en moestmen den quaden ghansch niet weder srecuen/ende wil daermede de kindertucht/ende den vrees der kercken oock in beghrepen hebben: Daer op segghen wy/datmen daervan ghenoechsaeme Schrift inde brieuen der Apostelen heeft/totten Ephesien int 6. ende totten Collo.int 3. Cappittel den kindertucht aengaende.

Wandē San/hebben wy oock Schrift/des nieuw Testaments/Mat. 18. 1. Cor. 5. hoemē den seluē bruyckē moet. Wy willen de sake hiermede (ghelijck sy veruuldich is ghemelt worden) tot aen haer plaetse laten bliuen. Maer dat inder Apostolischer kercken/een ouerheyt gherweest zy/dat en hebben wy niet gheuonden. Want daer staet gheschreuen/Ephe.int 4. Cap. dat hy sommighe tot Apostelen/sommighe tot Euangelisten/sommighe tot Propheten/sommighe tot herders/ende leeraers gheset heeft: op dat het lijf Christi te samen geuattet en het een lidt den anderen hantreyckinge doe/tot opbouwinghe des lichaems Christi/(wy verstaen sijn gemeynte): hadde hy nu ooc ouerheyt ingeset/den Apostel en soudet niet wtghelaten hebben. Maer dat hy op ons bringen wil dat wy seggen: men can niet twee heeren dienen/wy en hebbēt also niet gemeynt/gelijck hyt vooz gheeft. Maer dat is onsen sin: dewijte wy weten dat de gemeynte Gods geestelick gesint is/en de werlt vleeschlick gesint is/so heeft God tusschen dese twee eenē sichten geset/en die niet eenen hoogē Ampte beladen/gelijck Paulus te verstaen geeft/Rom. 13. daer hy also spreeckt: het gheweldt en is niet den goeden/maer den boosen te vreesen/dacrom wil dy v niet vreesen vooz het gheweldt/so doet

Ephe. 4.

Siet bouē
band vragē
ge/den
dienst der
twee heeren
aengaende/ha
te eeghene
woorden.
Questie. 2.
Rom. 13.

so doet goet/so suldy lof vande selue hebben/maer doet gy
 quaet/so vrees v/ want sy en draegt dat sweert niet te ver
 geefs. Hier verstaen wy / dat de **Overheyt** tot gheenem
 deele partydich zyn moet / maer haren **God** vreesen / die
 haer dat **Ampt** gegeuen heeft. Het is oock wel te merckē
 wāneer sy gāsch ind werelt ware/so soude sy lichtelick dē
 wōnen straffen; ware sy oock inder gemeynten **Godes**
 so soude sy wt **Goddelicken** puer/den ongeloouigen ende
Goddelosen oock te veel doen. Maer nu moet sy met
 aller gebult een opsien hebben: daerom sy oock dat **Wet**
 boeck by haer sal laten zyn/ende haer leuen lanck daer in
 lesen. Maer wy werden gheleert **1. Pet. 1. v. 23.** Men
 ghesien dat oock **Christus** geleden heeft/en ons een **Exē**
 pel gelaten/dat wy zyn voetstappen souden navolgen: die
 niet scholt/als hy ghescholden wert/hy en dreyghde oock
 niet/als hy leedt/ende wat daerna volgt. Daerom is ons
 begheren/dat hy ons toch grondelic bewijse: waer toch
 inder **Christelicker** Kercken des nieuwen Testaments/eē
 sulcke **Overheyt** geweest zy/hoe sy toch geheeten hebbe/
 ende wanneer sy metten sweerde ghestrafte hebbe/dat be
 gheeren wy te hoozen.

De **Over**
 heyt sal
 haer leuen
 lanck de
 wet **So**
 des lesen
 en daerō
 en cau zy
 geen **Christ**
 ten zyn die
 is eē meek
 ter liche
 der **Wet**
 doopers.
 1. **1. Pet. 1. 23**

6. *Otto van boeuel, Voogt te Germersheim.*

Schaghet v oock **Thiebold**/ende den anderen alle?

7. *Rauf.*

Wy willen inreden. Inde leste reden/ die **Rannich** ge
 sproken heeft / en verstaen wy niet seer grondelick/ hoe
 hyt ghemeynt heeft/ wy verhopē nochtans / indien hy
 daer ouer gepraegt wert/dat hy hem seluen beter vercla
 ren sal.

Sal hyt verclaren? 8. *Thiebold.*

Ich wilt verclaren? 9. *Rannich.*

Segt op. 10. *Zuleger.*

11. *Rannich.*

D d ij

Ich

En Ouer
heyt en is
geē Chri-
sten noch
soch geen
ouchtten
maer
laert na d
wederdoog
pers mey-
ninge / ruf-
schen bey-
deen en is
deen of
noch dan-
ker.

Ich hebt also ghemeynt / ende niet anders verstaen
dat die Ouerheyt tusschen den Godtloosen / ende tussche
den vromen / een vredehouster zijn moet / den vromen te
goede / en den boosen ter vreesse. Euen gelijck / als wan-
neer daer een behaginghe / of betuyninghe ware / tussche
eenen goeden gaerde / ofte hof / ende tusschen den wilden
Dieren / welckē tyjn nochtans gelijck ewel / vanden vree-
te des gaerdens / ofte hofs / daer gheplant is. Dat is
mijn verclaringhe / ick en cans niet beter segghen.

12. *Otto van boeuel, Voogt.*

Behaeght u dese verclaringhe / Thieboldt?

13. *Thiebold.*

So veel als wyt verstaen / so laten wyt blyuen.

14. *Dathenus.*

Op die beandwoordinge des Raufs / verclaren wy
ons seluen / dat wy noyt gheseght hebben / dat Christus /
of Paulus / hen seluen hebben willen wreken / maer dat sy
den quade wederstreuen hebben. Ende dat daer om dat
woordt (wederstreuen) van hen niet recht verstaen wort /
ofte Christus moeste anders gheleert / ende anders ghe-
daen hebben. Maer dat de Wrake / hier der Ouerheyt
niet benomen is / dat gestaen wy / naer wtwijsen des Pro-
tocols. Voorder / dewijle de kindertucht / ende de ker-
kelijke straffe / alhier Math. int 5. (ghelijck sy beyde
bekent hebben) niet verboden werdt / dat nemen wy acn-
ende besluyten daer wt / dat niet alleley wederstreuen
des quaeds / hier verboden is / maer alleē sulcken weder-
staen / dat elders / beyde inden Ouden ende Nicenven Tes-
tamente / den ghemeynen man verboden is / ghelijck te
vooren verclaert is. Ende sulcken wederstaen / als in
Christo ende in Paulo gheweest is / en strijdt niet teghen
de leere vander vdræghsaemheyt / int 1. Epist. Petri int
2. en 1. Cor. 4. Wengaende dat inreden diens van Dossen
heim: Seggen wy / euen gelijck als de Schrifft de kindert-
ucht / en kerckelike straffe / int nieuwe Testamēt beuicck /
also

1. Petri. 2.
1. Cor. 4.

Des V. Artijckels

also beueelt sy doech de straffe/ oft Wrake des quaden/
 ghelijck totten Rom. int 13. ende 1. Pet. int 2. wtghedruce
 teijck staet. Dat totten Ephesien int 4. gheen meldinge
 vander Querheyt en gheschiet/ dat en gheeft / noch en
 neemt niet de wijle dat Ampt der Querheyt/ elders inde
 Schrift des nieuwen Testaments/ door Christum en zyn
 Apostelē genoechsaem beueesticht is / ghelijck heden int
 langhe verclaert is. Ende dat hy geseght heeft/ dat de
 Querheyt tusschen den Godloosen/ en den Christenen stae/
 op darse dē vromen niet gansch verdelge/ oft wtroye/ en
 den godloosen niet te veel en doe/ maer met geduldt een
 opsen hebbe/ ende also/ zy ghelijck een behaginge of be-
 tyuninghe / tusschen eenen ghoeden hof / ende den
 wilden dieren/ ende datse nochtans de wet Godes / son-
 der ophouden lesen soude/ dat is een onghehoorde glosa/
 ende een versieringhe/ van eenen derden wech/ daer van
 de Schrift nergent en vermeldt Christus Joa. int 3. be-
 grypt alle menschen in 2. hoopen/ daer hy segt: Wie in
 den Sone gheloof/ die heeft dat ewich leuen / wie den
 Sone niet en gheloof/ die en sal dat leuen niet sien. Der
 haluen zy alle menschen of geloouich/ oft ongheloouich/
 daer en is niet Tusschē/ gelijk de gātsche Schrift leert:
 Anders moeste voech in dander leuen/ een Tusschen zyn
 dat noch Helle/ noch Hemel ware/ daer de Querheyt dē/
 die haer Ampt wel doen/ moesten Tusschen sitten. Maer
 de Schrift leert sulcks nergent / maer segt Mat. 7. van
 een enge poorte totten leuen/ ende eenen breeden wech
 totter verdoemenisse: maer sy en steit gansch niet / daer
 Tusschen. Den Sprueke daer hy op gheduydet heeft
 (als hy gheseght heeft/ dat de Querheyt de wet Godes/ alle
 de daghen haers leuens lesen soude) en ghedenckt oock
 deses Tusschens niet/ maer leert/ dat een Querheyt in
 der Kercken Godes zyn soude/ ende niet daer Tusschen.
 De Sprueke staet / Deut. int 17. daer God vande Co-
 ninck suns volcx spreekt/ seggende b. 15. So suldy dien tot
 ene Coninc ouer u setten/ die de heere/ uwen Godt verkie-
 sen sal. Maer gy sult enen wt uwen Broederen/ tot eenē
 Coninck ouer u setten. Daer en segt Godt niet/ dat hy

Tusschen.

Joan. 3 35

Q

Mat. 7.

Deu. 17. 15
 Een Ouer-
 heyt be-
 hoort niet
 Tusschen
 beyden te
 staen/
 maer een
 liden aet
 des volcx/
 ende der
 gemeynes
 Godes te
 staen.

D d iij Tusschen

Christus
en laet
niet
schen bey-
de staen/
maer legt:
Wie niet
met my
is/die is
tegen my.
2. Pa. 19. 7.
Luce. 11. 23

Tusschen den vromen ende Godloosen/getijck een betuy-
ninge zyn soude / maer dat hy een Broeder zyn soude/
dat is/eenen wt den volcke Godes/en en soude ge-
delinck zyn/want als sulcks gheschiedt/dat is een straffe
der sonden. Also heeft oock Josaphat 2. Par. 19. niet
lieden bestelt/die Tusschen beyden staen soude/maer ge-
lijck int 7. vers/vermeldet wert/die God vreesen souden/
die hen wachten souden/ende doen wat God beueelt/en
wat daer na volgt. Item Christus heeft dit Tusschen/
gansch wech genomen/als hy Luce int 11. segt: Wie niet
met my is/die is teghen my. Ende wie niet met my en
versamelt/die verstroyt. Daer wt is claer/dat dese glo-
sa van den Tusschen/ganschelijck/teghen het Woort Go-
des is. Want alle ouerheyden/werden/of salich/of ver-
doemt/daer en is niet Tusschen. Verhaluen zyn die ooc-
of Christenē/ofte onchristenen/want daer en is niets Tuf-
schen: Nu wouden wy wel/met onsen bewijfscenen/
(dat een Christen het Ampt der Ouerheyt niet goeder
Conscientie bedienen can) voortvaren/waert dat het de
Heeren belieue.

Het Ampt
d' Ouerh-
is niet te-
gen het ee-
wich ver-
bont Go-
des/daer-
om hant
bande bōt
genooten
Godes
wel bedient
worden

Ick wil noch een bewijfscenen stellen. Wy segghen
dan wijder also/(op dat de Mannen daer op bedencken
comen/ende mogen richrich antwoerden) wiens beroe-
pinghe het eeuwich verbont Godes/daer in alle wtver-
corene zyn/niet contarie is: die can ende mach / vande
Gontgenooten/alsy daer toe beroepen werden/gebuyet
ende geoeffent werden. Die beroepinghe tot het Officie
der Ouerh/zen is niet teghen het eeuwich verbont Go-
des/daerin alle wtvercorene zyn. Daer wt volgt / dat
hy van alle Sondtghenooten(die daer toe beroepen wer-
den) met goeder conscientie mach aenghenomen/ende
geoeffent werden. Dit blijkt in het exempel Aar/Abra-
hams/ Josephs/Mosis/Dauids/ende meer andere/wel-
ke totten hebz.int 11. Cap. verhaelt werden.

Wese be-
wijfscenen
blysc oock
onaenge-
hochten.

Ten anderen/de beroepinghe die God wt sonderlicke
Shenade/der Kercken des nieuwen Testaments beloest
heeft/door de Prophten/ die can vande lidmaten der
Kercken/des nieuwen Testaments/wel bedient werden.
Die

Des V. Artijckels.

423

die Ouerheyt (in haren rechten bruyck) is een beroepinghe die der Kercke des nieuwen Testaments / wt ghenaden / door de Propheten is beloest gheworden. Verhaluen can dese beroepinghe vande lidmaten der Kercke des nieuwen Testaments / (als sy daertoe beroepen werde) met goeder conscientie aengenomen / ende bedient werden. Dese beloest staet / Psal. 72. v. 10. en daer na: Alle Coningē sullen hem aenbidden: dwelck van Christo beloest is. **I. Esai. 49. v. 23.** wert vande Kercke des nieuwen Testaments ghesegt: Ende de Coninghen sullen uwe Voetscheeren zyn / ende hare Dorsten uwe Soochvoesteren zyn. Ende **Esai. int 60.** (daer oock vande Kercke des nieuwen Testaments gesproken wert) staet int 16. v: **Shy sult melck vande heydenen suygen / en der Coninginnen dorsten sullen v sooghen.**

De derde bewijsreden die wy setten / luydt also: **Dat Ampt oft Officie / dat alleen vande Christenen recht / ende na den wille Godes can bedient werde: Dat can en mach noch vande Christenen / als sy daertoe beroepen werden / aengenomen en bedient werden. Dat Ampt der Ouerheyt can alleen vande Christenen recht / en naden wille Godes bedient werden. Daer wt volcht / dat oock het Ampt der Ouerheyt vande Christenen (al se daertoe beroepen werden) mach aenghenomen ende bedient werden. Dat die Christenē het Ampt der Ouerh; alleē recht / connē bedienen / is claer wt de woorden **Paūli. 1. Tim. 2.** daer **Paulus** leert / dat men voor de Ouerheyt bidden sal / segghen / **De: Op dat wy een gerust / ende stil leuen leyden mogen / in aller Godsalicheyt / ende eerbaerheyt. Dat woerde hen (Godsalicheyt) begrūpt in hem / den geheelē Godsdienst / die God vā ons inder eerster Tafel / heyscht. Dese Godsalicheyt / oft Godsdienst / en can niemandt recht beschutten / oft handthauen / dan alleen / die Godsalich / en verhaluen oock een Christen is / ende niet tusschen beyde staet. Daerop connen hen de Namen bedencken / ende dat Protocol tot hen nemen / op dat sy moeghen richtich connen antwoorden.****

Het Ampt
d Ouerh;
is d Kerck
ken des
niewen
Testa-
ments wt
genadē be-
loest / **Esai**
40. en. 60.
daer om
can vande
Christenē
met goet
conscientie
bedient
worden.
Isa. 72.
10.
Esai. 49. 23.
Esai. 6. 16.
Het Ampt
d Ouerh;
can alleen
vande
Christenē
recht be-
dient wese
den.
1. Tim. 2.

SES ENDE TWINTICHSTE
Ghespreck, ofte Actie, den Xii. Juny.
smorghens te ses vzen.

Dathemus dede het ghebet.

1. Rauf.

Actie. 26

Wande
woorden
Luce 22.
Maer ghy
niet alid
siet Actie.
24. Questie
17.

A Engaende v bewijsredenen, die ghy ghisteren van
het Ampt der Ouerheyt verhaect hebt daerin ghy
beexempelē der Sūdē/ (die het tot haer tijt ghebruycht
hebben) voorbeeldet/ dier bewijsredenen en ghebruycht
gheene/ datse de Vitmaten inder Apostolischer Kercken
oeffenen/ ende ghebruycken moghen. Want de here
seggt Luc. 22/ dat de werltliche Coningen / die volcken re-
gieren/ ende datmen de geweldige/ Shevadighe heerē/
heert/ maer ghy niet also ec. Derhaluen begeeren wy/
dat ghy uwe bewijsredenen/ wt den nieuwen Testamente
bewijs/ of inder Apostolischer Kercken / het Ampt der
Ouerheyt can gebuycht werden. So zyn wy oock be-
reyt/ onsen sin/ hoe wy daerin staen/ cortelick te setten/ en
op dat wy malcanderen niet langhe om en drijuen / wy
mochten eenen yeghelicken/ sulcks te ouerlegghen be-
uelen.

2. Dathemus.

En on-
christenen
can die
Godsalte-
heyt niet
recht be-
schutten of
hanthauē.

Nadien wy ghisteraوندt/ met dzy bewijsredenen wt
Godes Woordt/ claerlick bewesen hebben / dat oock de
Christenen inden nieuwen Testamente/ het Ampt der O-
uerheyt met goeder consciencien moghen bedienen/ ende
dat de heylighe Geest/ dooz den Propheten/ sulck Ampt
den Kercken des nieuwen Testaments beloest heeft/ die
oock int nieuwe Testament leert / dat die Ouerheyt niet
alleen wtwendighen vrede ende eerbaerheyt/ maer oock
de Godsalicheydt / dat is / den warachtighen Godes
dienst/ hanthauen ende beschutten soude/ diwelck van die
die niet Godsalich/ ende geen Christenen zyn/ niet recht
ghe-

Des V. Artyckels.

425

gheschieden can/ ende dat nochtans de Mannen/daerop
gantsch niet en antwoorden/so bestaen onse bewijsrede-
nen noch vaste.

Angaende de antwoorde/die sy nu gegeuē hebbē/daer
in de Mannen gesegt hebben/dat sy niet en ghestaen/dat
de Lidmaten der Kercken int nieuwe Testament/sulck
wuyt mogen bedienē/daerop seggē wy cortelick/dat de
bewijsredene(welcke sy hier mede willen anvechten)niet
en staen op de exempelē/maer op het eewich Verbondt
Godes/het welck beyde de Lidmaten der Kercken / int
Oude ende nieuwe Testament/met malcanderen gemeyn
hebben. Also staet oock noch die bewijsreden onaenghe-
vorhtē/ten zij datmē Abrahā/ Joseph/ Mozen/ David &c.
wt het Verbondt Godes/ende also wt der eewiger Sa-
licheyt slyten.

Den sprucke Luc. 22. Cap. (Maer gy niet also) is ghis-
teren int lange vclaert/ en bewesen/dat hy is vande gan-
sche gemeynthe Godes/maer vande Apostelen en haeren
nacomelinghen(Dienaren des Godlichen woorts)moet
verstaen werden. Dat voordr/andere bewijsredenen/
wt den nieuwen Testamente van ons begheert werden/
als ist dat de Mannen noch gheene wederlegt hebben/
so willen wy nochtans tot breeder verclaringe/dat exem-
pel Nicodemi setten/van welcken de Schrift ghetuycht
Joa. 3. dat hy inder nacht tot Christū comen is. Dese (na
dat hy van Christo int ghelooue onderwesen was) so is
hy noch int Gerichte geseten(Joannis int seuende Cap.)
alsmen vande vanghinghe Jesu Christi ghehandeldt
heeft/welcker ongherechtigheydt hy hem wedersettet
heeft.

Item Luc int 23 staet van Joseph van Arimathia/die
een Discipel Jesu was/ghelijck Math. 27. staet/dat dese
een staedtsheere/ende een goet vrom man gheweest zy/
die niet bewillicht heeft/ inden raedt ende handel der
Joden. Daer wt blyckt/dat hy/als hy een Discipel Chri-
sti gheweest is/niet alleen in het gherichte geseten
heeft/maer oock in der tijdt/als de Pharizeen/ende
Priesters/vanden heere Christo ghehandeldt hebben/

D d u den

Stet boue
Actie. 42
Quest. 27

Bewijsre-
den geno-
men wede
Capittel
Nicodemi
Joan. 3. 2.
Joan. 7. 50
Luc. 23. 27
Mat. 39.
Joseph van
Arimathia
een Raet-
heer.

Dat Ro-
mischen
Joannes
4. Sergi-
us Pau-
lus Lant-
woogt.
Acto. 13.

den welcken hy hem wedersettet heeft.

Joannis int 4. staet/vandē Conincen / dat hy met 39
gantsch huysgesin gelooft heeft. Ende inde Wercken
der Apostelen int 13. lesen wy/van Sergio Paulo / den
Lantwoogt (die meer lants/ende lieden te regieren/ghe-
hadt heeft/dā nu eenich Cuerwoest int Roomsche Kijche
heeft) dat hy niet alleen een verstandich man geweest is/
maer oock/dat hy gelooft heeft/dat is/de leere en Predi-
catie Pauli aengenomen heeft. Van allen desen en vinden
wy nergendt/dat hen met eenen woorde opgheleghyt
gheworden / sulck Ampt te verlaten/ noch oock/dat sy
verlaten hebben. Ten 39. dat ons de Mannen/sulck niet
Godes Woordt bewijzen/het welck wy ghisteren/ oock
van hen begheert hebben/maer het en is noch niet ghe-
schiedt. Daer op willen wy der Mannen breeder ver-
claringhe hoozen. Wy weten ons indachtich te maec-
ken/dat Paulus dickmaels leert/dat elck inden roep/
daer in hy beropen is/ bliuen soude. Maer dat den
voorzeyden soude beuolen zijn / haer Ampt te verlae-
ten / dat en hebben wy niet ghelesen / wy en gheloo-
uens oock niet / ten 39. dat het de Mannen bewij-
sen. ette.

Den boos-
zeyden
Mannen/
en is niet
opgeleyt
gheweest/
haer Ampt
te verlate-
men bindt
oock nerg-
ent dat
syt verlate
hebben.
Dit 39.
enckel wt-
vluchten.

3. Rauf.

Wengaende uwe bewijsreden/ ghy en hebt die niet be-
wisen/ met sprucken des nieuwen Testaments / dat inde
Apostolische gemeynte een Cuerheyt gheweest is. Dit
ooc/ dat het Sweert daer in te voeren 39. Maer so vele
Abraham/ Moe/ Joseph/ &c. belangt/dat late wy by onser
verclaringhe bliuen. Maer dat die sprucke Luce int
22. alleen vande Dienaren des Godliken Woordts/soude
ghesproken zijn/ en is niet uwe woorden niet bewisen.
Ende de exempelen die ghy hier en daer hebt angetogt/
en mogē dat Sweert in de Apostolische Kercke/ om dat
selue te gebuycken) niet invoeren. Want Christus segt
Wie my dienen wil/ die volghe my na. Want ghelijck
ons de Schrift/ Ioan. int 12. toont/dat vele vande Cuerse
in hem ghelooften/maer dat syt om der Pharizeen wille
niet

niet en bekenden: So settē wy tot een beslyt/dat so wie Christo dienen wilt/die moet alle dinc affegghen/hem navolgen/ende hem beilyetighen/in syne/ende synder Apostelen voetpaden te wandelen: by welcken/wy het ghebruyck des Sweerdts/ghantsch niet en vinden. Maer so ghy onse verclaringhe begheert/hoe wy in het corte vande Querheydt gheuoelen/ende hoe wy daer van houden/daer by wy oock hopen te bliuen/dat zj wy gheneycht te doene/op dat wy malsanderen/niet langhe op en houden.

4. *Dathenus.*

Wy hebben dickmael ghesegt/dat de vrage niet en is: Of inde Apostolische Kercke/sulche Querheyden ghesceest zyn/ofte oock/of dat Ampt/doen ter tijt ingheset zyn/ofte niet? Maer/Of een Christen een Querheydt zyn mach/ende can/ofte niet? Want het is openbaer dat dat Ampt der Querheyt/niet eerst van Christo:maer van Gode is ingeset geweest/ter tijt Roe/ende van Christo/ende syne Apostelen/ int nieuwe Testament zyn beuesticht gheworden: ghelijck wy ghenoch bewesen hebbe/ met getuy ghenissen/ende exempel/beyde des Ouden ende neuen Testaments/van welke/ghy geene wederlegt en hebt. En wy hebben daer aē/bouē matē genoech/dat alle die Mannen (inden neuen Testamente,die ghesceest en heden gemeldt zyn) hooftliden/Amptliden/haersheeren/en Richters/en nochtans/euen wel oock te gelijck geloouige/en Kinderen Godes/geweest zyn: en dat ghy met geen letter en cont bewyisen/dat hen opgelegt geweest is/haer Officie oft Ampt te verlatē/oft dat syt oock souden verlaten hebben. Die Spruecke Luce. int 22. is niet het 35. v. desseluen Capittels/ooch wt Mar. 20. (daer den Tert vermeldt: Ende Iesus riep tot hem/segghende: Ghy weet/dat de werltliche Dorssen (c. Daer alleen vande Apostelen gemelt wert) en oock wt den 10. Capittel Marci/also verclaert/dat wyt aller Christenen oordecle geerne/beuolē laten. Dat Ioa. int 12. gesegt wert/datter vele vande Querstē geloofde/ende nochtans

Int newe
Testamēt
zyn som-
mige Sod-
salighe
hoofstlies-
den ende
Amptlies-
de/kael-
beeren/ess
Lant boog-
den/en de
nochtans
oock euen
wel Christ-
ten ghew-
weest. Dit
blyft onbe-
antwoort.
Wande
woorden
Maer ghy
niet also
Sterbons
Acte. 24.
Quell. 17
Luce. 22.

Christe

Christus
heysche al-
leen een
loochenin-
ge ofte ver-
satinge der
dingen/die
tegen zijn
woord
zijn.

Christum niet bekent hebben/ dat en dient tot der saken
niet. Want de vraghe en is niet hoe veel Quersten dat
daer Christum bekent hebben/ ofte niet. Dat ooc vander
aflegginghe ofte versakinghe vermeldet is/ en doet oock
gansch niet tot der saken. Want Christus en heysche va
geenen anderen dingen aflegginge/ oft verlattinghe/ dan
van die dingen/welcke hy in synen Woorde wtghebue-
telick verboden en verdoemt heeft/ Raemlick/ die tegen
de liefde Godes/ en des Raesten zijn. Dat ghy uwe me-
ninge vander Querhz begeert voor te stellen: hoe wel sy
genoech gehoozt en verstaet is/wy mogent wel lyde. Op
dat nochtans onse bewysreden/ op malcanderen gaen/ so
willen wi noch een/ ofte sommige setten/ en die uwe daer
na/ na nootdrust/aenhooren.

Dat Ampt
dwelck die
boose
Straf/ende
Weduwen
en Weesen
beschermt
mach van
de Christe-
ne wel be-
dient werde

Wy seggē dan voorder: Dat Ampt/dwelck Queren/
Moorders/Dootslaghers/ en naden ewigen onverander-
liken wille Godes straf/Weduwen en Weesen/ en alle
vrome beschuttet/ende handthaeft/ is tullen tijden goet/
nuttelick/ Ja noodich: en derhaluen/ can het van alle Chri-
stenen/ met goeder consciētie bedient werde. Dat Ampt
der Querheyt/ straf also die Godtoosen/ naden ewigen
wille Godes/ ende beschermt Weduwen en Weesen: en
alle vrome. Daerom can sulck Ampt tot allen tijde vande
Christenen/ met goeder consciētie angenommen werde
Dat dit also zy blijck wt den 1. Cap. Den. v. 16. en int 27.
Cap. v. 19. inden 2. Boeck der Chronijckē. int 19. Cap. v.
6. Esa. 1. Jer. int 22. v. 2. Zach. 7. v. 10. Totten Rom. int 13
1. Tim. 2. Tot Tit. int 3. 1. Pet. 2. Iuden 8. Psal. Dauid/
ende dierghelycke meer.

Het Ampt
dwelck al-
le mensche
in hare be-
roepinghe
beschermt
mach vande
Christenen
wel bedient
werden.

Voorder seggē wy: Dat Ampt/dwelck van Gode be-
uesticht is/ om alle menschen des nieuwen Testaments/ in
harer beroepinghe te beschermen/ inde te handthauen/
dat mach ooc vande Christenen des nieuwen Testaments/
gheoeffent ende bedient werden. Sulck is het Ampt
der Querheyt/ oock inden nieuwen Testamente. Der
haluen mach het oock vande Christenen des nieuwen
Testaments ghebruyckt ende bedient werden. Dat nu
het Ampt der Querheyt/ ooc den Christenen int nieuwe
Testamēte

Testament/ in hare beroepingē beschutte en beschermē
 ende verhaluen/hen oock inde schuldighe ghehoorzaam-
 heyt verbindet/is claer wt dē 13. Cap. tottē Rom. daer hy
 segt: Een yegelick zy der Ouerheyt onderdanich. Daer
 begreep hy de Christenen mede. Item int 3. vers: maer
 wilt ghy v niet vreesen: daer spreekt hy/ met/ oft tot dē
 Christenen. Ende int 4. vers. Sy is Godes dienares
 so te goede/maer doet ghy quaet/so vrees v: Daer
 spreekt hy met den Christenen. Ende int 5. vers: Zyt
 onderdanich om der conscientie wille: daer spreekt hy met
 den Christenen. Ende int 7. vers. So gheeft nu yeghe-
 licken 7c. Daer spreekt hy oock met den Christenē. Wen-
 gheuen dat dan dit Ampt/de Christenen ooc mede inde
 ghehoorzaamheyt induytet. So can het oock vande Chri-
 stenen bedient werde/ende (gelijck gisterauont gesegt/en
 vreesen is) ten can ooc van geueen anderen/dan alleen
 vande Christenen / recht ende wel/ naden wille Godes
 bedient werden.

Ten lesten/segghen wy: Alle Wetten ende Gebod-
 den Godes/die ewich (ende so langhe als de werlt staet)
 bliuen moeten/die brengen oock een ewighe straffe der
 ouertreders/ met hen/ ende verhaluen ooc die ordeninge/
 daer door de ouertreders gestraft werden. Nu zijn de
 Wetten ende Geboden (Ghy en sult niet dooden 7c) ee-
 wich: Daerom so is oock de straffe der ouertreders ee-
 wich/so langhe als de werlt staet. Daer wt volcht/ dat
 oock de ordeninge / daer door de ouertreders ghestraft
 werden/ ewich zy. Sulcks blijckt wt den bouen ver-
 2. Tim. 1
 2. en daerna: Ende weet sulcx/ dat den rechtueerdigen
 geen Wet geueen is/maer den onrechtueerdigen/ende
 ongheloozamen 7c.

Wet desen allen becluytē wy/ dat het Ampt der Ouer-
 heyt int nieu Testament blijft/en (dewyle het Godes ghe-
 rechtē en Ampt is) vande Christenē can bedient werden.
 En daerō en ist der leere Christi Mat. int 5. 13. cōtrarie/
 daer Christus die rechtmattige straffe/welcke de Dad/ So
 wt en h. Gheest in het oude Testament beuolē/ habbē) niet
 verbiedet

Het Ampt
 der Ouer-
 heyt ver-
 plicht ooc
 de Christe-
 nen tot ge-
 hoorzaam-
 heyt en gaet
 niet alleen
 den God-
 loosen an.
 Alle ghebo-
 den Godes
 die ewich
 zy/ bring-
 en oock
 met hen
 een straffe
 der ouer-
 treders en
 volgens/
 een orde-
 ningē daer
 door de ou-
 ertreders
 ghestraft
 conuen-
 werden.

vbiedet/maer alleē die onrechtmatige Wracke/die vande
Pharizeen toegelaten was/welcke oock God/euē so wel
int oude Testament verboden heeft / gelijk wy nu ouer
bloedich bewese hebben. Daer op willen wy of der Ma-
nen antwoorde / ofte indien dat sy niet daer tegen hebbe-
so willen wy hare bekentenisse van desen Artijckel geeue
aenhooren.

5. Rauf.

Dit is een Wy en connen niet wel op de veelheyt uwer reden/int
wrblycht. langhe antwoorden/nochtans hopen wy / dat ghy onsen
sin ende meyninge / cortelick in eender summa verneme
sult. Want wy gheloonen wel / dat Ampt ende hoofs-
heden/connen Christenē werden/maer dat sy inder Apo-
stolischer ghemeente metten sweerde regieren moeghen/
dat en vinden wy niet. Ende so veel de Schrift (die van
de Regieringe int oude Testament vermeld) belangt/daer
van is dickmael gesegt / dat den Juden toegelaten was/
dat sweerdte te ghebryucken/het welcke wy in Christo
(na luydt der Prophetien Esaie/in het tweedde) niet en
vinden.

Siet hier
van Actie.
16. **Questi**
2. **Actie.** 19.
Questi. 14.
Actie. 24.
Questi. 23
Claras. 2.

Ende op dat ghy ons/op uwe verhaelde redenen (wat
onsen gront en meyninghe daer in zy) cortelick verstaen
moegt/en hoe wy de Ouerheyt houden/waer toe sy van
Gode verordent is/so segghen wy also:

Rom. 13. 4.

Dat nader leere Pauli totten Romeynen int 13. eē O-
uerheyt behoort en moet zyn/welcher Ampt is dien die
quaet doen/te straffen/op dat de vrome ende Goddijck-
tighe/dien zy van Gode te goede verordent is / moghen
beschermt werden. Daerom ons Paulus ooc vermaet/
voor haer te biddē. 1 Tim. 2. So verre als sy haer/na der
ordinantie Godes in haren Ampte dragen/ so segt Pau-
lus/dat die hen wederstaen/ een oordeel ouer hen schuen
brenghē sullen. En hy stelter de oorsake by/segghende/
Want die geweldige/ en zyn die niet tot vrees/die goet
doen/maer de boose/want daerom moeten wy oock (by
spreekt vanden Christenen) schattinghe gheuen / op
dat wy van haer souden beschermt werden. Daerom
ghe-

1. Tim. 2. 2.

gheloouen wy/indien sy haer Ampt na Godes ordenin-
 ghe bedienen wil: dat sy niemanden en behoort geweld/
 oft onrecht te doen: den quaedtdoender meer met true
 richeydt / dan met vzechden straffende. Ende eer
 sy de sake aengrypt/besonderlick in twijfelachtighen sa-
 ken/velerley middelen versoecken/ghelijck de schiplieden
 Jone deden, die nochtans geen Joden waren. Het welc Jona. 1. 14.
 he Exempel / hem een yghelick wel voor te beelden
 weest / als ist / datse schoon gheen Quereydt ghe-
 weest zijn. Want eer sy het oordeel dat hy ouer hem
 seiden ghestreken ofte ghegheuen hadde / in het werck
 seiden/so spraken sy: Ach herre en laet ons niet ver-
 deuen / om deses mans siele wille / ende en rekent ons
 gheen ontschuldich bloet toe / want ghy IESUUS /
 doet ghelijck het v behaecht. Maer hoe seere datmen
 hem nu in velen plaersen ontsettet / of vreeset ontschul-
 dich bloet te vergieten / oock in die dinghen / die het
 gheisoue aenghaen / (het welck alleen een gawe Godes
 is) dat weetmen wel. Maer wee der seuer Quere-
 heydt / die op sulcker wijse haer Ampt misbruyckt / son-
 der voorgaende strafweerdighe daedt. Maer dat
 goddancly Ampt/het welcke den boosen met den sweer-
 de straf / inder Apostolischer Kercken behoort / om
 te sich ende Wrake te oeffenen/ daer van en hebben wy
 noch grondt der Schrift/noch Exempel/inden nieuwen
 Testamente.

Desghelijcks werden alle gheloouighen tot navolgen-
 ghe Christi/ende synder Apostelen ghewesen/de welke
 noch Elijch ghevoerd / noch eenighe straffe des
 sweerds/onder hen ghebruyckt hebben / maer de
 liefde teghen de vyanden / ende vrienden / als vreedt-
 same kinderen Godes: niemant vanden spuen berooft/
 die hen niet gheloouen en wouden / maer sy zijn ver-
 volcht / ende vanden haeren berooft gheworden/ Iae sy
 hebben gheleden/ende niet door het sweert daer teghen
 gestreden. Berhalsen beslypten wy cortelick/dat wy niet
 en geloouē/dat/ dat snydēde sweert/inder Apostolischer
 Kercken

Kercken/herschender wijsse mach geuvert werden/want
wy geloouē/gelijck nu dicwils verhaelt is/dat het na der
leere Christi Luc.22.n3 also behoort te zyne. Daerby ho-
pen wy oock te bliuen.

6. *Dathenus.*

Op dat de Mannen/om der lancheyt wille/van onsen
bewijsredenen/hen niet te beswaeren en hebben/so stel-
len wy hen vry/dat de een bewijsreden voor/ende die
ander na/hen voorghelosen werde/ende met So-
des Woordt wederleght/so verre als sy het ghedaen
connen.

Ten anderen/Angaende de verantwoordinge stauf/
die en roert onse bewijsreden gantsch niet aen/maer in
een halue predicatie/die hy den synen hier ghedaen
heeft. Ende aengaende zyn woorden/als hy gheseght
heeft/dat hy inder Apostolischer ghemeynten/niet en
vindt dat richten metten sweerde: dacrop segghen wy/
dat de vrage niet en is/wat ter tijt der Apostelē geschiet
is/maer wat na Godes Woordt/gheschieden mach/ende
can.

De weder
doopeers
verandere
en berimen
gen de vza-
gen/want
de vraghe
en is niet/
wat ghe-
schiet zy/
maer wat
geschiet en
en mach.
Joan.14.27.
Ma.10.33.
Esa.49.
en 60.
Alleē dat
2. Cappi.
Esa.13 de
wederdoo-
pere giet
maer het
49.en.60.
daer God
den kerckē
des nieu-
wen Testa-
ments
Christelike
ke Over-
heyden be-
loeft/en
wil hē niet
snaaken.

Ten derden/dat hy wederom voorbringt/vande vze-
de inder Kercken Christi/wt Esaia int tweede/dat en
is niet teghen ons/gelijck wy ghisteren in her lau-
ghe verclaert hebben. Den vrede/die Christus ghes-
bracht heeft/is Gheestelich ende inwendich/gelijck hy
oock segt/Joannis int 14. Cap. Mynen vrede geue ich
v. cc. Ende set daer by/niet gelijck de werlt. Want
vande vrede der werlt/seggt hy Mat.10/dat hy niet ge-
men en is/om den vrede te bringen/maer het sweerd.
Maer dat is seere te verwonderen/dat de Mannē maer
dat tweede Capittel Esaie gelesē hebben/ende dat 49.
ende 60/(daer Godt den Kercken des nieuwen Testa-
ments/sulcke Coninghen ende Dorsten belofst heeft/die
als Hoesterheeren/ende Soochmoeders zyn sullen/het
welcke van gheender Godtlooser Overheydt/en
can verstaen werden) niet en willen lesen/ofte bedene-
ken,

Wengaende haere verclaringhe / daer in sy gheseght hebben / datter een Querheydt moet zyn / dat sy de boose straffen / ende de vrome beschermen moet / ende dat de Christenē daer om doock schuldich zyn / voor de Querheydt te bidden: Dat is so vele als niet ghesegt: Want dat en is alhier de vraghe niet. Maer dit is / ende blijft noch de vraghe / welke vanden Mannen onbeandt woordt is / Paemlich / Of het Ampt der Querhz / in hem seluē goet en recht zy / ofte niet: Item / of die / welke het Ampt der Querheydt recht na Godes Woort bedient / ende nochtā daer beneuē Iesum Christum recht kent / ende bekent / en op hem betrouwt: can een Christen zyn / ofte niet: Item wat wy aengaende de Querheydt / bidden sullen. Paemlichen / oft men Godt alleen / voor hen om tijdelic dinghen bidden sal / oft eock om gheesteliche dinghen / ofte niet: Maer dat is een schrickeliche ondanc / Querheydt / dat de Mannen het Ampt der Querheydt gheerne willen gheuieten / in beschuttinghe ende bescherminghe / ende nochtans (tot vergheldinghe sulcker verdacht) segghen dat een Christen gheen Querheydt zyn en can / noch doock / dat een Querheydt een Christen zyn can. Datter ghesegt is / van het gheweldt / het welck de Querheydt ghebruycken mach / dat is wt den derden Cappittel Luce ghenomen / daer Ioannes de Dooper / den Christuslieden (die hen bekeert hebben) niet opghelagt heeft / haere beroepinghe te verlaeten / maer heeft gheseght: doet niemant gheweldt noch onrecht / ende laet wbeneghen met uwe besoldinghe. Daer laet hy hen de besoldinghe toe / er go / soo en strafte hy het rechte ghebruyck harer beroepinghe niet. Verhaluen en is sulcke gantsch niet teghen ons / maer beuesticht crachtelich onse meyninghe.

Wengaende de schiptlieden / die Ionam inde Zee ghevoepen hebben / dat is een onghelÿcke verghelÿckinghe / dat sy de Christeliche Querheyden met desen schiptlieden / (de welke Godt niet recht ghekendt en hebben / ende tot het Ampt der Querheydt niet bevoepen zyn) willen verghelÿcken. Want op deser

E e wÿse

De Wanch
baertheyde
dacrinet
de weddoo
pers de O
uerheydt /
om haere
beschuttin
ge ende be
scherming
ghe wille /
danche / is /
dat le seg
gen: es O
nerheydt
en is ghes
Christen.
ec.

Luce 3 44
Ioannes
de Dooper
en beuecht
den Christus
lieden / die
hē bekeert
ende laten
doopē heb
ben / haer
Ampt niet
te verlatē.
Jonas.

wijse conden sy oock niet langher Tusschen bliuen / des
 wijle dat sy (ghelijck dese *Mannen* bekendt hebben) *Daer*
 oock ontschuldich bloedt souden verghieten. *Dat*
 en houden wy niet / dat het de Christelike Ouerheydt
 doet. Als sy eenen quaetdoender straft / soo en ver-
 giedt sy gheen ontschuldich bloedt / maer neemt den
 schuldighen wech / na den eeuwighen onverander-
 licken wille Godes. Verhaluen waert dat haer de
Mannen niet anders hadden willen verclaren / soo
 mochten sy met deser verclariaghe / wel achter bleuen
 zyn. Als een Christelike Ouerheydt de boosdoen-
 ders straft / (na den eeuwighen onveranderlichen wille
 Godes) soo en behoeft sy niet te bidden / dat haer God
 sulche daedt verghene / maer als sy sulchs niet doet / soo
 heeft sy haer te besorghen / ende te bidden / dat het
 haer niet gae / gelijk het Saul / in het eerste *Samuels*
 vÿfthiene / ende *Achab* / dÿre *Regum* twintich / daerom
 gegaen is / om dat sy de quaetdoenders / niet genoegh gae
 straft en hebben.

1. Sam. 15.
 1. Reg. 20.

Wengaende de straffinghen met den Smeerde /
 inde saeken des Sheloofs / daer van en hebben wy
 niet een woordt ghesproken. Verhaluen en be-
 hoort die disputatie hier niet / want de waeghe
 is : Of de Ouerheydt / die boose straffen mach /
 doorder / dat de *Mannen* gheseght hebben / dat dat
 Ampt / vande straffinghe der quaeden / inde *Apostoli-*
sche Kercke niet en behoort ghebruycht te zyne: Daer
 op segghen wy / wat inder *Apostolischer Kercken* niet
 en behoort / dat en behoort oock inder *Apostolischen*
 hemel niet / ende daer wt blijkt dan / wat de *Mannen*
 vande salicheydt der Christeliker Ouerheydt
 houden.

Wengaende de naevolghinghe Christi / segghen
 wy / dat euen ghelijck als de ghehoorsaemheydt Christi
 / daer in bestaet / dat hy den wille zijnes *Ver-*
 ders / in syne beroepinghe ghedaen heeft : alsoo
 bestaet

Die men-
 schen welc
 he inder A-
 postolische
 Kercke ny
 en behoo-
 zen / die en
 behooren
 ooc inden
 Apostol-
 sche he-
 mel niet.
 Denant-
 ginge
 Christi be-
 daert daer-
 in dat een
 regelsch
 sulyne be-
 beroepju-
 ghe ghe-
 frauwe n
 blisich 32.

bestaet doek de nauolghinghe Christi / ende de be-
 roepinghe aller Christenen / daer in / dat sy doek een
 peggelijck in syne beroepinghe dat doen / wat hen in
 Godes Woort/opghelegt ende beuolen is. Maer
 datter vande vervolghinghe der Christenen gheseght
 is / en dient ghanschelick hier toe niet. Dewyle dat
 doek een Christelike Ouerheyt: tsonstijds can veruolgt
 werden / euen so wel / als andere Christenen / ghelijckme-
 set in David / ende ander Exempelen tot onser tijt. Dat
 ter gheseght is / dat / dat suijdende Sweert inder Apos-
 tolscher Kercken niet herschen en mach / dat is / dat die
 gheen Lidmaten der Apostolischer Kercken / en connen
 sijn / die de boose naer Godes woort mettē Sweerde straf-
 fen: Dit hoorzen wy wel / dat het de Mannen segghen /
 maer wy en hebben noch niet / een eenighe bewijsreden
 ghehoort / wt Godes woort / daer met sy sulckx beues-
 tighen. Want sy hebben dickmael bekendt / dat de O-
 uerheyt een ordinantie Godes zy: Ende sy sluyten euen
 also / als wanneer men seyde: Waerom en can een Ouer-
 heydt gheen Christen zyn? Daerom / dat de Ouerheydt
 een ordeninghe Godes is. Hoe kinderachtich dat sulckx
 zy / connen alle rechtoerstandighe mercken.

Christelic
 he Ouer-
 heyden
 nen oock
 veruolgt
 ge lyden.

De wedes
 doopers
 seggē wel
 bele maes
 sy en bes
 wiffelens
 niet

Den spruecke Luce int 22. laten wy doek bliuen / als
 soo wy den seluen niet met onsen / maer des heylighen
 Geestes woorden verclaert hebben. Verhaluen indie
 dat de Mannen niet anders en hebben / so willen wy int
 1. Capittel Matthei voortvaren / ende wat daer af noch
 oerbleuen is / noch te vollen verclaren.

7. Rauf.

Dat ghy in uwe reden verhaelt / als of wy onse vercla-
 ringhe tsonstijds gedaen hadden / yemanden te geualle:
 sulckx is onse meyninghe niet gheweest / maer alleen / op
 dat ghy onsen sin / ende meyninghe / cortelick mochtet
 verstaen / hoe wy daer by hopen te bliuen. Maer dat
 ghy bekendt / dat den vrede Christi inwendich zyn soude

E e g inden

Dies wes
om eenen
wtblucht.

inden gelouighen, ende noch oock wtwendich (wattene
sy daer toe ghevoordert werden als Crichswijse) niet en
conde gehouden werden/daer van en weten wy geen
empel byden Apostelen. Angaende het Ampt der Sur-
heyt: hebt gy verstaen dat wyt voor eē ordeninge Godes
bekennen. Maer dat cen Christen metten sweerde mach
Wrake oeffenen/daer af hebby onse meyninghe int law
ghe (wt den 5. Mathei/ ende oock in onser verclaringe)
verstaen.

Maer
waer sal
haren loō
ontfangē/
na dien sy
na uwer
meyninge
geē Chri-
sten syn en
can.

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

Mat. 11. 29

So vele het exempel Ione belangt, dat hebben wy niet
om het vergieten des onschuldigen bloets wille verhaelt/
maer alleen/op datmen daer in met vreesse behoort te han-
delen. Angaende de salicheyt ofte verdoemenisse der
Guerheyden/sulchs staet ons niet toe te oordeelen/want
Christus segt selue/so wie eenē Discipel Christi/ met ce-
nen bekers couts waters dzenckt/ dat hem dat selue Cap.
onbeloont sal bliuen/ gheijck Mathei int thiende Cap.
geschreuen staet. Indien dat dan de Guerhz/haer Ampt
na haer ordeninge wtrichtet/soo willen wy haer loon
den heere beuelen. Maer dat ghy verhaelt / dat wy
van het sweeren gheen bewijs en souden ghedaen heb-
ben/daerop segghen wy/dat wy ons laten ghenoeghen
aen de woorden Christi Luce int 22. daer hy segt. Maer
ghy niet also ge. Want Christus leert ons Mathe. 11.
dat wy van hem leeren sullen / so sullen wy onser sie-
len ruste vinden. Daer by hopen wy/het te laeten bli-
uen / ende ghy moeght in uwen voornemen voort-
vaeren.

8. Datbenas.

Dise amptē
sre offij-
en indē
kerche
Godes be
hoopen on
beemenge
te bliuen.
Siet hier
dan Acte
14. Quēste
17. Act. 16
Quēste 21
ende 4.

Act. 14.

Act. 16.

Act. 17.

Act. 18.

Act. 19.

Act. 20.

Act. 21.

Act. 22.

Act. 23.

Act. 24.

Act. 25.

Act. 26.

Act. 27.

Act. 28.

Act. 29.

Act. 30.

Act. 31.

Act. 32.

Act. 33.

Act. 34.

Act. 35.

Act. 36.

Act. 37.

Act. 38.

Act. 39.

Act. 40.

Act. 41.

Act. 42.

Act. 43.

Act. 44.

Act. 45.

Act. 46.

Act. 47.

Act. 48.

Act. 49.

Act. 50.

Act. 51.

Act. 52.

Act. 53.

Act. 54.

Act. 55.

Act. 56.

Act. 57.

Act. 58.

Act. 59.

Act. 60.

Act. 61.

Act. 62.

Act. 63.

Act. 64.

Act. 65.

Act. 66.

Act. 67.

Act. 68.

Act. 69.

Act. 70.

Act. 71.

Act. 72.

Act. 73.

Act. 74.

Act. 75.

Act. 76.

Act. 77.

Act. 78.

Act. 79.

Act. 80.

Act. 81.

Act. 82.

Act. 83.

Act. 84.

Act. 85.

Act. 86.

Act. 87.

Act. 88.

Act. 89.

Act. 90.

Act. 91.

Act. 92.

Act. 93.

Act. 94.

Act. 95.

Act. 96.

Act. 97.

Act. 98.

Act. 99.

Act. 100.

Act. 101.

Act. 102.

Act. 103.

Act. 104.

Act. 105.

Act. 106.

Act. 107.

Act. 108.

Act. 109.

Act. 110.

Act. 111.

Act. 112.

Act. 113.

Act. 114.

Act. 115.

Act. 116.

Act. 117.

Act. 118.

Act. 119.

Act. 120.

Act. 121.

Act. 122.

Act. 123.

Act. 124.

Act. 125.

Act. 126.

Act. 127.

Act. 128.

Act. 129.

Act. 130.

Act. 131.

Act. 132.

Act. 133.

Act. 134.

Act. 135.

Act. 136.

Act. 137.

Act. 138.

Act. 139.

Act. 140.

Act. 141.

Act. 142.

Act. 143.

Act. 144.

Act. 145.

Act. 146.

Act. 147.

Act. 148.

Act. 149.

Act. 150.

Act. 151.

Act. 152.

Act. 153.

Act. 154.

Act. 155.

Act. 156.

Act. 157.

Act. 158.

Act. 159.

Act. 160.

Act. 161.

Act. 162.

Act. 163.

Act. 164.

Act. 165.

Act. 166.

Act. 167.

Act. 168.

Act. 169.

Act. 170.

Act. 171.

Act. 172.

Act. 173.

Act. 174.

Act. 175.

Act. 176.

Act. 177.

Act. 178.

Act. 179.

Act. 180.

Act. 181.

Act. 182.

Act. 183.

Act. 184.

Act. 185.

Act. 186.

Act. 187.

Act. 188.

Act. 189.

Act. 190.

Act. 191.

Act. 192.

Act. 193.

Act. 194.

Act. 195.

Act. 196.

Act. 197.

Act. 198.

Act. 199.

Act. 200.

Act. 201.

Act. 202.

Act. 203.

Act. 204.

Act. 205.

Act. 206.

Act. 207.

Act. 208.

Act. 209.

Act. 210.

Act. 211.

Act. 212.

Act. 213.

Act. 214.

Act. 215.

Act. 216.

Act. 217.

Act. 218.

Act. 219.

Act. 220.

Act. 221.

Act. 222.

Act. 223.

Act. 224.

Act. 225.

Act. 226.

Act. 227.

Act. 228.

Act. 229.

Act. 230.

Act. 231.

Act. 232.

Act. 233.

Act. 234.

Act. 235.

Act. 236.

Act. 237.

Act. 238.

Act. 239.

Act. 240.

Act. 241.

Act. 242.

Act. 243.

Act. 244.

Act.

ware/het gene dat den Apostelē alleen van haren Amp-
te gesecht is geweest. Want so dat noch hedensdags
allen Christenen/sonder onderscheyt gheseght is: Maer
ghy niet also: So is dat oock allen Christenen gheseght/
Luc. 24. Maer ghy sult inde Stadt Jerusalem bliuen/
tot dat ghy aenghedacn werdt / met der macht wt der
hoochde. Want Christus sprecket daer euen die selue
aen/tot welcken hy oock voorhenen geseght heeft. Maer
ghy niet also &c. Middeler tijdt/bliuen onse naest voor-
gheselde vrighen/noch gansch onbeantwoordt.

Aengaende de belooninghe/welcke de Mannen schij-
nen der Guecheydt te belouen/die moet of inden Hemel
of inder hellen gheschieden: gheschiet sy inden Hemel/so
moeten de Guecheyden Christenen zyn/welcke daer ha-
ren loon sullen ontfanghen/want daer en sullen gheen
onchristen comen. Daerom laten wy dit onbegronde
dinc/hier niet veruften ende bliuen / ende wy varen
voort.

Het 43. vers/Mathei int 5. Cap. luydt also: Ghy hebt
ghelooft dat gheseght is: Ghy sult uwen naesten lief
hebben/ende uwen vyant haten. Maer ick seg u/hebr
uwen vyandē lief segense die u vloechen/doetse wel die u
haten &c. Van desen Sprueke seggen wy oock/dat Je-
sus Christus hier niet de leere Moses / maer de valsche
verlegginghe der Phariseen ghestraft heeft. De oor-
sake is dese/dat Moses/ofte God door Moses/ nergent
gheleert ofte beuolen heeft/ datmen spuen vyandt hatē
soude/maer dat wederspel/ghehijckmen Ven. int 19. sien
te niet haten/gy en sult n̄ vzaecgierich zyn/noch toorn
houden &c. Ende Exodi int 23. Wanneer gy uwes vy-
ands Osse ofte Esel ontmoetet/dat hy dwaelt / so suldy
hem den seluē/weder tocvooeren. Ende daerna: Wan-
neer den seluē/weder tocvooeren. Ende daerna: Wan-
neer ghy des gemen Esel die u hatet / siet onder spuen
laft ligghe/so en suldy hem niet laten ligghe/maer wes-
derom ophelpen. Daer mede leert Moses/dat syn volc

Verclarin
ghe des 43
vs des 5.
Cap Mat
vand selde
6 vyanden.
Moses
leert nergēt
datmē den
vyant ha-
ten soude/
der haluen
strafe
Christus
hier de lee-
re Mosig
niet.
Leuit. 19.
Exo. 23. 4.
Moses ge-
biet oock
den wyāt
siet te heb-
ben.
Ex. 23. 4. 5.

120. 25. 21
 Rom 12.
 Paulus
 5. 22. ver-
 maent de
 Christenē
 tot liefde
 vanden
 met der
 Schrift
 des vanden
 Testamēt.

Israels nader Wet/niet alleen schuldich gheweeft is/de
 vyandt lief te hebben/ende alle goet te doene/maer oock
 den onredelicken vez des vyants. Het welck euen het
 selue is/dat Christus hier leert. Dese meyninghe Moses/
 verclaert oock de heylighe Gheest/inde Sprucken Sa-
 lomons int 25. Capittel/hongert uwen vyandt/so spys
 hem met broot / dozst hem / so dzencht hem met water.
 Want ghy sult colen op zyn hooft versamelen / ende de
 heere sal het v vergheden. Ende wt dese woorden
 heeft Paulus zyn vermaninghe ghenomen/ Romeynen
 12. Daer met bewyft hy/dat hy in desen deele niet ghe-
 leert en heeft / dan euen het selue / dat voozhenen inde
 Schrift der Propheten gheleert gheweeft is. Daerom
 wy dan besluytē nabien dat Moses nergent en schryft
 ghy sult uwen vyant haten:ende dat het openbaer is/dat
 Christus Mose met onwaerheyt niet opgedrongē heeft/
 het ghene dat in Mose nergent geschreuen staet/dewy-
 le Moses glat dat wederspel leert: So volcht nootwen-
 dich/dat Christus ooc hier/die glosen der Pharizeen ge-
 straft heeft. Daerom dat Christus hier so dicmael ge-
 segt heeft: (gy hebt gehoozt datter gesegt is) en can vā-
 de Schrift der Propheten niet vstaen werden/maer can vā-
 de wtleggginghe der Pharizeen / ghehlyck het oock int
 43. vers/niet anders en can verstaen werden. Dat is ou-
 se verclaringhe/van dit Punct.

9. Rauf.

Angaede de voozgaende verantwoordinge/van het Of-
 ficie en Salicheyt der Duchteyt/daervan beroepē wy ons
 op het Protocol. Maer so vele de woorden Christi/Mat.
 int 5. aengaet: Ghy sult uwen naesten lief hebben/ende
 uwen vyandt haten/Daer op segghen wy/Of schoon de
 woorden also dypdelick in Mose niet geschreuen staen so
 byzenghet toch de Exempelen/ende de ervaringhe / hier
 ende daer inder Schrift / met haer/als sy hare vyanden
 ionck ende vadt / wtgheroep / ende daer in niemanden
 verschoont hebben: Nochtans wt Godes beuel. Als
 soo vinden wy oock / dat Deuteronomy 33. gheschreuen
 staet/

staet vande Amoniten ende Moabiten / als tot Godes
 volck ghesegt wert: **G**hy en sult hen noch geluck noch
 salicheydt wenschen v leuen lanck / eeuwichlick. **D**aer
 omme en geloouen wy niet / dat Christus hier in de val-
 sche wtlegghinghe der Pharizeen / maer alleen de toela-
 dinghe Moysis (die macht ghehadt heeft hem aen synen
 wyndt te wroeten) heeft willen te keunen gheuen / het
 welcke Christus ghausch niemanden toe en latet / maer
 by seght / datmen die ghebenedyden sal / die ons vermae-
 ledyden: by welckē verstande wy oock beuinden / dat de
 Apostelē gebleuen zyn / 1. Coz. 4. Daer Paulus segt: **W**e-
 schelt ons / so gebenedyde wy. **B**y welckē verstande wijt
 oock laten bliuen.

De weder
 doopers
 houdē dat
 Christus
 syns wa-
 ders / sa-
 syn eppen
 leere / die
 by doot
 Moys ge-
 gene heeft /
 hier Mat.
 5. gestraft
 ende ver-
 doet heeft.
 1. Co. 4. 12.

10. *Dathenus,*

Het ghene dat de Mannen / wt den Suden ende niwe
 Testamente voortghebracht hebben / dat en is niet tegen
 onse verclaringhe / want / aengaende dat de Israliten int
 oude Testament / hare vyanden wtgheroydt / ende dat
 Landt Canaan inghenomen hebben / dat selue en is ons /
 (die wy vander eeuwich duerender Wet Godes spre-
 ken) gheensins teghen / dewyle sulcks dat Politische Koe-
 nische Regiment / ende de inneminge des Lants Canaan
 aengaet / het welck wy voorhēnen wtgedruktelick wt-
 bescheyden hebben / ende recht wt gesecht hebben / dat
 wy nu daermede ghauschelick niet te doene hebben.
 Dat selue seggen wy ooc vande Amoniten ende Moabi-
 ten / dewyle dat doen ter tijt het onderscheyt der volcken
 noch gheueest is / het welck doot Christum is wech-
 ghenomen.

Maer wy hebben alrijt ghesegt / alser ghehandelt is /
 vande leere des Christelicken wandels / dat wy vande
 Wet der Zeden / welcke heet / *Lex Moralis* / ghesproken
 hebben / ende niet vande Zeden / welcke den Politische
 regimente (ghelijck het in het Landt Canaan was) aen-
 hanghich waren / ghelijck dat Protocol aen velen
 plaetsen wtghedruktelick bewijst. Maer aengaen-
 de de Wet der Zeden / dat is de liefde Godes /

Stiet boue
 Actie 7.
 Questie. 24.
 en. Actie.
 Questie 127.
 en. 24.

Stiet hier
 van Act. 3.
 Questie. 1.
 ende. 29.
 Actie. 4.
 Quest. 6.
 ende. 24.
 Actie. 5.
 Questie. 8.
 Actie. 19.
 Questie. 13.

E e iij ende

De weder
doopers
laten a le
dincx ont
beant
woort.

De geloof
nige des
oude Tes
taments
zijn oock
dicaels
gescholben
gheweest
ende en
hebben
nochtans
niet weder
om ghe
scholben.
Psal 35.

Maer we
derdoope
re meynin
ge en is
Christus
geen ber
toller van
der Wet/
maer een
scherper
Wetge
uer/die
Mosis
wet ghe
scherpt
heeft.
Act. 15.

ende des naesten segghen wy / dat Christus ende Mo
ses een dincx / ende euen dat selue leeren / bewyle sulc
he Wet niet Mosis / maer Godes des Vaders / Soons
ende heyliges / Geestes / y / die in dese eeuwich duerende
Wet / n / en can tegen hem seluen y / die welck nadien
het also is / ende dat Christus hem seluen niet straffen
ofte vdoemen kan / so seggē wy noch eens / dz hy de wet
ginge der Phartzeen straffet / nadien dat sulck een beuel
nereghent in Mose staet / maer dat weder spel / ghelijck nu
verhaelt is gheweest / maer vande Mannen niet met
eenen woorde / en is beantwoordt gheworden. Dat die
Apostelen totten Corinthen int vierde betuyghen / dat hy
gescholben werden / ende nochtans seghenen cc. Sulc
ke exempelen hebben wy oock int oude Testament / ghes
lyckmen leest van Dauid / doen hy van Saul / ende daer
na van Absolon vervolcht wert / ende van Semei ghes
lastert wert : hier van machmē int lange lesen / int eerste
ende tweede Boeck Samuclis cc. Item sulcs betuycht
hy / inden 35. Psal. dat hy voor syne vyanden bidde / wa
stet / ende een rouweleet aentrecht. Sulcks sietmen oock
in Eliseo 2. Sam. 6. hoe hy zyn vyanden ghespijst en ghes
dient heeft. Dier Exempelen zijn noch vele meer :
Derhaluen bestaet onse bewyfseden noch : dewille
dat de Wet der Zeden / de welke eeuwich blijft / niet Mo
sis / maer Christi Wet is. Christus en straft ooc geen sū
hē seluen / maer de verkeeringe der Phartzeē : daerom en
soudē de Mannē dz selue niet met exempelē (die de tijde
licke Regieringe des lants Canaan aengae) maer haere
meyninghe met eenen wtghedruchten beuele / bewyfsen /
daer also staet : Ghy sult uwen vyandt haten / dewille
Moses / ofte Godt door Moses / euen so wel de volcoes
menheyt voor dert / (Deut. 5. ende 18. Psal. 15. Gen. 17. 1.
Paralipomenon. 28.) als Christus nu doet. Daer be
neuen soude Christus de Wet Mosis afghedaen ofte
geeyndicht / ende een ander ghegheuen hebben / die schep
per ende volcoemener ware / ghelijck de Mannen seg
ghen : so en ware Christus niet een verlosser der Chri
stienen / vande Wet / (die Petrus Acto 2. wyftiene) eenen
ondraeg

ondraaglicken last noemt) maer hy soude den tweedden
 Moyses zyn/diet noch meer ouermaken/ende onsharder
 als te voozen/beswaren soude. Ende volgens/soude hy
 doch een aenclaghcr zyn/ghelyck van Mose Ioan. int 5.
 geschreuen staet: Daer is eenen die v verclaecht/ Naem
 Moyses: daerop ghy hopet. Maer ouermidts dat
 Christus daer toe niet ghesonden is/dat hy enen Niemē
 Wetgheuer zyn soude/maer om dat Euangelium te pre
 dicken/ gelijck Luce viere staet/ende Matth. int 11. ende
 Ioan. 1. daer Moyses/ende Christus malcanderen tegen
 ghestelt worden: So volcht: Ten ersten/dat Christus
 niet een scherper Wet ghegheuen
 heeft: Ten anderen/dat hy de Wet Moysis (welcke soo
 volcoemen is/dat sy noch de Apostelen/noch doch alle
 Eude Vaders hebben comen houden) niet gestraft en
 heeft/maer alleen die verkeeringhe der Phartzeen/also
 honden doct de Mannen bedencken/of sy nu volcoeme
 ner zyn/ dan Abraham de Vader aller gheloouighen/
 Moyses/ende Job/ welcke onder de Wet gheleest heb
 ben: Wy seggen recht wt/dat wy noch verre/ vande vol
 coemenh; sulcker Mannē zyn. Maer wat de Mannē
 daer van houden/dat weet Godt/ende slyeden. Wen
 ghesten dat den tijdt verloopen is/so comen de Mannē
 dat Protocol tot hen nemen/ ende naden middach daer
 op recht sinnich antwoorden.

Dewijle
 Christus
 geen Wet
 geuer is
 lo en heeft
 by Matth
 int 5. Cap
 geen scher
 per Wet
 gegenen/
 en daerom
 heeft hy
 niet Mo
 ses Wet
 maer de
 ballsche we
 legginghe
 der Phari
 seen ghe
 straft.

SEVEN EN TWINTICHSTE

Gesprek ofte actie, den Xii. Juny,

naer middach ten 2. vzen

Dathenus dede het ghebēdi,

1. Rauf.

Ouwe wtlegginghe/ouer dat 43. ende 44. v/des 5. Actie. 27
 Cap. Matth. en verstaen wy niet/dat Christus voor
 E e v of

4. Reg. 7.
 3. Reg. 18.
 2. Reg. 25.

of naer desen Text/ ghesproken hebbe / vande valsche
 wtlegginge der Phariseen / hy en heeft oock geen Po-
 litisch Regiment wtghenomen / ghelijck ghy doet / maer
 hy heeft ghesegt: Ghy hebt ghehoort datter geseght is.
 Daer en spreect hy niet van dien / die dooz sijn Bloet /
 vander Politischer Wet verlost werden: Maer wy ge-
 loouē / dat hy van die spreect / die onder de Wet gheueft
 zij / gelijck oock de voorgaende spruecke / sulcx te versae-
 gheuen van die / die hen haren vyanden met der scherp-
 te des sweerds / wedersettet hebben / ghelijckmen niet
 in Iosua: Item 4. Regum 1. Daer Elias hiet het vier
 vanden hemel vallen. Item 3. Regum 18. als hy 400.
 Saals Papen ghedoot heeft / ende dier ghelijcke mee-
 daer in sy niet teghen Godt / ofte hare conscientie ghe-
 sondicht hebben / inde Wet. Maer ick segge v / spreect
 de heere / hebt lief in de vyanden &c. ghelijck den Tercet
 meldt: also dat ons gansch niet gheoorloeft is / (ghelijck
 die en anderen) yemandē te haten ofte te dooden. Maer
 dat ghy dat woordt des 43. vers / naer de letter begeert.
 Wy vinden nu. int 25. Capit. daer de heere met Mo-
 se sprack / segghende: Doet den Madianiten leedt ende
 slaetsse / want sy hebben v leedt gedaen / met haren last &c.
 Indien ghy niet deser plaetsse / ende niet den voorgemick-
 den Exempelen / niet te vreden zyt: So en weten wy v
 niet wel te helpen / of vernoegen / want derhaluen en ge-
 bzeect ons daer an n3 / dat sulcx den Ouden toegelaf is.

2. Datbens.

Wy hebben ons vanden beginne rontd verclaert / dat
 wy dooz Christus / vander Wet (so vele de Ceremonien
 ende dat Politisch Regiment aengaet / dat tot den Lande
 Canaan behoort) verlost zijn. Daer beneuen oock / dat
 ons Christus verlost heeft / vanden vloeck ende vermale-
 dydinge der Wet / als ist dat de Wet der Zeden / dat is
Lex Moralis / voort ende voort altydt blijft. Derhaluen nu.
 25. ende elders meer / dier ghelijcke ghescreuen staet / dat
 en ghaet ons gansch niet aen. Daer beneuen hebben wy

wy wel twintich mael/ ende noch meer gesecht/ dat wy
 niet en gheloouen noch en houden/ dat al het ghene/
 dat inde Wet Moysis staet/ oock euen in het nieuwe Tes-
 tament staen moet. Maer/ dat inden nieuwen Testa-
 mente (aengaende den Christelicken wandel) niets gheseght
 wort/ dat oock niet in het oude Testament gheseght
 ende gheheyscht sy gheweest: dat souden de Man-
 nen niet recht verstaen hebben. Waert dat wy gheseght
 hadden/ dat al het ghene dat inden ouden Testa-
 mente staet/ dat/ dat selue oock inden nieuwen Testa-
 mente staet/ soo waren wy schuldich dat selue te bewy-
 sen. Maer nu en hebben wy dat niet gheseght/ maer
 hebben ghesegt: Wat vanden Christelicken wandel/ in
 het nieuwe Testament/ van ons gheheyscht is ghewor-
 den/ dat is oock vande gheloouighen des ouden Testa-
 ments gheheyscht gheweest. Ende dat dit also zy/ heb-
 ben wy door dat ghantsche vyfste Cappittel Mathei be-
 wesen/ ghelijck wy oock vande liefde des vyants/ wt Mo-
 ses/ ende wt den Sprucken Salomonis dat selue bewesen
 hebben. Daerop de Mannen noch niet met eenē woor-
 de gheantwoort hebben.

Aengaende de exempelen des Propheten Elie: daer-
 op segghen wy/ dat Elias sulchs niet wt haet der Per-
 soonen/ ofte eyghener wraeckghierichheydt ghedaen
 heeft/ anders hadde hy teghen de Wet ghesondicht le-
 uen/ ende niet neghenthiene/ ende niet syuen Exempel en ware
 ghantschelijck niet bewesen/ dewijle de Wet segt: Ghy
 en sult niet wraeckghierich zyn/ noch toorn houden etc.
 Daeromme wanneer het schoon in Elia/ een misdaedt
 ware/ so en soude noch daer wt nē volge/ dat wy onrecht
 ghesegt hadden. Daeromme en doet sulchs niet tot-
 der saken. Maer wy segghen dat het exempel Elie/ en
 uen een sulck Exempel is/ ghelijck oock des Apostels
 Petri Act. iij. int vyfste Capittel/ als hy Ananiam ende Sa-
 phiram snellick met der doot ghestraft heeft. Item
 ghelijck oock het Exempel pauli is Acto. xij. verthiene/
 als hy Eliman den Toouerac met blindtheydt ghelias-
 ghen heeft. Euen ghelijck nu Petrus en Paulus met
 sulcken

De weder
 doopers
 en weten
 geen on-
 scheyt tus-
 schen onse
 en Godes
 byanden.
 Want dat
 wy Godes
 byanden i
 lief hebbē
 souden en
 wert nē-
 gent geba-
 den.

Leuit. 19.

Acto. 5.

Acto. 12.

Christus
en is geen
Wergener
Maer een
verlosser
vande Wet.
Luce. 4.
Acte.
29. Qu. 11.
10.
Joannis. 1.

fulcken straffinghen/niet eyghene Wrake gesocht:maer
ghedaen hebben / wat hen tot Godes sonderlick beue/
opghelegt was. Also heeft oock Elias ghedaen. Der
haden/ blijft noch ons argument ofte bewysreden vasser/
Raetlich: Suermits de Wet door Mosen ghegheuen/
so swaer ende volcomen is/ dat niemant de selue en heeft
comen houden/ende dat Christus oock geen nieu Wet/
gheuer is/maer een verlosser vande Wet/ende een Pres/
dicant der Shenaden ende Waerheydt is / (ghelijck
Luce int vierde ende Joannis 1. staet) So volgt daer. wt/
dat Christus (Mathei int vijfste Capittel) de Wet Mo/
sis niet wechneemt / ende een scherper oft volcomener
Wet gheeft/maer dat hy de valsche wtleghinghe der
Phariseen straft ende wederlegt. Daerom souden de
Mannen bewyssen/ dat Christus een nieuw souden de
37. Waimeer dat bewesen is/daer na cammen lichtelic
eyndelick woederen / of Christi Wet / volcomener 37
dan Moses Wet. Daerco begheeren wy een richtige
antwoorde.

3. Rauf.

Gen. 14

Mat. 27.
Acte. 7.

Als ist schoon (gelijck ghy segt) dat den Juden beuolen
is/hare vyanden lief te hebben/ So ist hen nochtans niet
te min toeghelaten gheweest/hare vyanden te haen/ges/
lijck Abraham ghedaen heeft / doen hy synen Broeder
Both verlosse/ende de vyanden selue/ met synen knech/
ten sloech/ ende na haechde so Genesis vierthiene staet.
Maer dat ghy Petrum ende Paulum / inde Wercken
der Apostelen verhaelt/die en hebben metter hande/
ofte schreyte des sweerts niet gedaen/ghelijck den Cret
in elcker plaetse/ claerlich wtwyft/dat het van God ghe/
schiet 37/ende niet door hare cracht, Verhauen bliuen
wy noch hyde woorden Mathei int 5. Cap. dat ons ge/
sins toegelaten is/onse vyanden te haten /ofte te haene/
maer gheboden is/hen lief te hebben/ghelijck dan Chri/
tus selue/ende oock Stephanus/door hare vyanden ghe/
beden hebben.

Dathenus.

Dat is

Dat is een totulucht/ende gheen antwoorde op onse
 bewijsreden ende vraghe: Nochtans gheuen wy cortelick
 tot een antwoorde/ dat het Exempel Abrahams die voor
 gaende daghen volcomelick verclaert is / ende wy heb-
 ben bewesen/ dat wat den Vader aller ghelouighen toe-
 ghelaten is gheweest/ ende vry staet/ dat selue is doek sy
 hem hinderen / als sy tot sulcken Ampt der Quereydt
 beroepen werden/ vry / ende toeghelaten. Daer op en
 hebben de Mannen niet gheenen woorde gheantwoort.
 Abraham heeft sulcke als een Godtsalighe Quereydt
 ghedaen/ ende op sulcker wyse/ is sulcks doek noch / den
 ghene/ die totter Quereydt beroepen werden/ toeghe-
 lat. Daerom en dient dit hier teghen niet. Dat de
 Mannen woorder een onderscheydt stellen/ tusschen doot
 daer niet woorden/ ende met den sweerde/ ofte met der
 voluen/ oft met eenen hamer/ of met eenen stock/ daer-
 met maken sy een onderscheydt/ het welck Christus niet
 gemaect en heeft: want als Christus geseght heeft/
 Sy sult sy seghenen / die v vloeken / so verbiedt hy
 noch soodanige woorden / daer mede yemandt beschae-
 dicht werdt.

Abraham
 de vader
 aller ghe-
 loouigē is
 een Quere-
 heydt ghe-
 weest.
 Gen. 14.

Datter geseght is/ dat Petrus ende Paulus/ hare straf-
 singhen door Godes cracht ghedaen hebben / dat is in
 Abraham ende Elia doek warachtich: want hoe hadde
 Abraham/ met dzy hondert ende achtien knechten/ sonder
 sonderlinge werckinge Godes / sulcken gheweldighen
 Coninghen connen weder staen? hoe hadde Elia/ de
 gheweldighen Coninck Achab/ sonder sonderlinge cracht
 Godes weder staen? hoe hadde hy sonder Godes son-
 derlinge werckinge / dat vier vanden hemel connen
 laten afcoemmen? Daeromme en sijn dit maer wt-
 blycken/ die totter saken niet en dienen. Christus ver-
 biebt Marthe mit vyffte/ euen soo wel/ de woorden/ welc-
 he teghen de liefde des naesten sijn / als de werken.
 Daeromme bidden wy den Mannen/ dat sy niet goeder
 conscientien handelen/ ende richtich op de vraghe aadt
 woorden: Naemlick/ of sy Christum voor eenen twee-
 den

den Moſen ende Wetgheuer / (die een ſcherpce
Wet ghegheuen heeft van Moſes) houden / ofte
niet :

5. Rauf.

Dat ghy met uwe woorden bewiſſen wilt / dat ons
nu/hy zy wie hy wil/in der Apſtolischer Kercken / toe-
ghelaten zy / doot te ſlaen / oft om te bringhen / ghelijck
het Abrahe toegelaten was / dat en gheloouen wy niet /
daer van beroepen wy ons op de woorden des he-
A. P. Mathei int vijfſte / daer hy ſegt: Maer ick ſegge
u/ hebt lief uwe vyanden. Ende dat ghy den ſlach
Abrahams / ende Elie vande vierhondert Papen / met
Petro ende Paulo vergheleicken wilt / wy verhoppen dat
het u uwe eyghen conſcientie beter betuygen ſal: En
doock is / wt onſer voorgaender bewiſſeden wel aſte ne-
men / dat de woorden Chriſti wat volcoemmenen ſijn /
ghelijck wt den Exempel / dat van Abraham verhaelt
is / wel te verſtaen is. Daer by hopen wy te bli-
uen / ende begheeren alſoo / dat ghy wyder voort-
vaert.

6. Datheus.

Wy hopen / dat een yeghelick hoort / ende verſaet /
waermede dat deſe Mannen omgaen. Wy en heb-
ben niet gheſeght / (ghelijck ſy ſegghen) van verwo-
ghen / ofte dootſlaen / maer dat de gheheele Schrift
leert / dat inden nieuwen Teſtamente een Ouerheydt
behoort ende moet zyn / welke dat Smeert niet te ver-
gheefs draeght / maer om daermede rechtmatighe ſtraf-
fe te oeffenen / ghelijck Romeynen derthiene / ende elders
gheleert wert. Daertoe hebben wy bewezen / met ver-
len ghetuygheniſſen des Soddelicken Woords / dat
oock de Chriſtenen / als ſy tot ſulcken Ampte rechtma-
lick beroepen werden / dat ſelue moeghen bedienen /
dewijle het Godes Sgerichte / ende Oedinghe
is / ende daeromme oock heplich ende ghoet is: het
welcke alle / de Mannen niet met eenen woorde hebben
conuen

De weder
doopers
verheeren
de woort-
den.

Rom. 13.

connen wederlegghen / ghelijck dat Protocol be-
 wijs. Wy en bestrijden de woorden Mathei, in het
 eerste gheensins, maer alleen het valsche verstandt des-
 ser Mannen/welcke door hare glosen/Christum teghen
 hen seluen / teghen synen hemelschen Vader / ende den
 heylighen Gheest / die door de Propheten ghesproken
 heeft/stellen, vande volcoemenheyt segghen wy/wan-
 mer Christus schoon een Wetgheuer zijn soude/ (het
 welck wy niet en ghestaen) so en conde hy nochtas niet
 meer van ons heyschen / dan dat gheheele herte / die
 gantsche ziele / ende alle crachten. Item dat wy oock
 sonder smette/ ende heyligh zijn sullen / ghelijck Godt
 heyligh is/het welcke inde Wet Moses / Deuteronomij
 5. ende 18. ende elders oock/ gheheyscht is gheweest.
 Verhaluen en zijn hare woorde maer vergeeffsche woo-
 den/om den tijdt te verliesen. Ende dat sy voorzder seg-
 ghen/ sy willen by hare meyninghe bliuen / ghelijck sy
 in die maet ghesegt hebben: ouermits dat sy hare mey-
 ninghe ghantsch niet en beuestighen/ noch oock de onse
 niet en connen wederlegghen/soo sietmen daer wt wel-
 wat het voor eenen Gheest is / daer door sy ghedreuen
 zijn. Sy zijn beschreuen hier te coemen/niet om dat sy
 slechtelick segghen souden / wy bliuen by onse mey-
 ninghe/ ofte wanneer het hen gheleghen is/wy bliuen
 by den Text. Maer dat sy harer meyninge gronden/ sou-
 den bewijzen: ofte indien sy sulcks niet doen en connen/
 dat sy souden Gode de eere gheuen/der Waerheydt wij-
 den/ende den heylighen Gheest niet wederstaen. Ver-
 haluen dewyle sy eyndelick ghesegt hebben/ dat wy sou-
 den voortuaren. So vragen wy hen noch eens/ of sy be-
 kennen / dat Christus een Wetgheuer zy / die een
 scherper Wet ghegheuen heeft / dan Moses / ofte
 niet:

De Wet
 Godes
 heyscht
 een ewig
 geest bel-
 comen ge-
 hoorfacma
 heyt.
 Mat. 22.
 Deu. 6. en
 18.

Der wes
 doopers
 heidneet
 lichheit.

Wy bekennen rondt wt/dat wy Christum voor ghee-
 nen Wetgheuer en houden/maer voor eenen Verlosser/
 door welcken (ghelijck Ioannis int eerste staet) Genade
 ende Waerheydt gheworden is. Wy betuyghen oock
 voor

voch Gode dat wy in deser handelinghe niet goeder en
onbeswaerder consciencien spreken/ende handelen. Der
haluen begheeren wy oock op onse vraghe/een richtige
antwoorde.

7. Rauf.

Wy antwoorden op uwe vraghe dat ons alle Prophe-
ten/Moses/Ja oock de Vader inden hemel selue / desen
Christum/ heeft beuolen te hooren /dien / staet ons dan
toe dat wy gehoorzaem syn: dese heeft ons vander Wet
der knechtschap/ontledicht/ende ons dat ghebodt ghe-
Joa. 13. 35. genen Joan. 13. dat my m. alcanderen soude n. lief hebbe.
Dewyle wy dan hem/ in alle dinghen (wat hy tot ons
segghen sal) sullen hooren/so en hopen wy hem hier in
niet te wederstreue/ende latent also/ daerby bliuen/ofte
berusten.

8. Datbens.

Dat is wederom een wtvlucht. De vraghe en is niet
of men Christum hooren sal/ ofte niet. Item of Christus
ons oock beuolen hebbe / den Paesten lief te hebben /
5-Joa. 2. 11. (welck gebodt Joan 2. Psalm 7. oock dat oude gebodt
genoemt wert/ dwelck ghy (segt Joa.) vanden begijne
gehadt hebt) maer of Christus een Wet geuee 37/ scher
per ende volcomener dan Moses gheweest is/ ofte niet.
Wy begheeren toch om Godes wille/ een rechte ande
woorde.

9. Rauf.

Wy hebben hier/ in desen 5. Cap. Mathei.

10. (Zuleger sprack in syn reden/ segghende.)
Antwoort eenmael op de vraghe/so cammen daer wt
commen.

11. Rauf.

Ghy hebt van ons niet ghehoort / dat wy Christum
voor een Wetgheuee houden/ maer wy gheloouen hier
in ghe.

Des V. Artyckels.

449

hy gheseyt hy ons gheseyt heeft / dat wy onse vyanden
sulle lief hebbe / ende dat selue zyn wy schuldich te doene.

12. Dathebus.

Antwoorde / dat wy onse vyanden sullen lief hebben /
dat leert oock de Wet ende de Propheten. Dewyle
dan Christus gheen Wet geuer is / so volcht / dat hy geen
screyep / oft volcomener Wet ghegheuen heeft / daerom
en heeft hy de Wet syns Vaders / Mathei 5. niet ghes
straft / maer de selue recht verclaert / naer den wille So
des / die inde Prophetische Schrift ghespenbaert is.

Nu commen wy op dat 23. en 24. Cap. Deuterons
m; Daer vanden Pandt ende Woeker / ghehandelt
werdt: Ende segghen eerstelick / aengaende den Pandt /
wat Godt meynt Deutero. int 24. Capit. Daer hy segt:
Syy en sult den ondersten ende ouersten muelensteen
ons naesten niet te pande nemen / want hy heeft v de
Ziele te pande ghesedt / dat werdt verclaert int thiende
vers des selue Capitels. Ende oock Exodi int 22. Cap.
vers 26. daer also staet: Wanneer ghy van uwen naes
ten / een cleedt te pande neemt / so suldyt hem weder ges
ten / eer de Sonne onder ghaet / want syn cleedt is syn
renich deksel synder huydt / daer in hy slaept: Maer
want ick tot my schreyen sal / so sal ick hem verhooren /
want ick ben ghenadich. Daer om segghen wy / dat
Mosés niets leeret / het welck teghen ons is / maer straft
onbarmherticheydt / ende onmenschelickheydt. Ende
leert euen het selue dat oock Christus leert / Mathei 7.
vers 12. Alles wat ghy nu wilt / dat v de menschen doen
sullen / dat doet ghy hen oock: Dat is de Wet / ende
de Propheten: Daer in beuesticht Christus wederom /
sine leer / vanden Christelicken wandel / met der Wet
ende de Propheten.

Aengaende den Woeker / Deuteronomij int 23.
vers 19. Wat Godt daer met ghemeynt heeft / werdt
verclaert / Exo. 22. vers 25. daer also staet: Wanneer ghy
nimen volcke gheleent / dat by v arm is / so en suldy
hem tot gheen schade dzinghen / ende gheenen Woeker

Verclarin
ghe vande
Dandt en
Woeker.
Deut. 24. 6

en. 10.

Mat. 7. 12

Deut. 23. 19
Exo. 22. 25

Leu. 25-27

op hem d'ijuen. Ende leuit. int 25. Cap. vers 37. Daer hy segt: Wanneer dyn Broeder verarmt/ ende by u van goe de afneemt/ so suldy hem als eenen vrendelijck / ofte gast opnemen/ dat hy by u leue/ ende ghy en sult gheen woeker van hem nemen / noch hem ouersetten / maer sult u/voor dynen Gode vreesen/ op dat dyn Broeder by u leuen can/ want ghy en sult hem u gelt/ niet op woeker doen/ noch uwe spijse wtgeuende hē ouersetten. Want ick bē de heer v God/ en wat daer na volgt. Daer wt blijkt/ dat God verbiet onbarmhertichz te oeffenen tegen den aermē/ gelijk hy hem seluē verclaert. Ende vermaert daer entegen alle Israëlitē/ tot oeffeninge der barmhertichz/ gelijk ooc Dauid inden 41. Psalm/ en inden 112. sulchs geweldichlick d'ijft. Hy welcker vclaringe Godes/ wt ooc laten berusten. Seggen nochtans daer beneuen wē om/ op dat ons de Mannē recht verstaē / dat wy noyt se segt hebben/ dat al het ghene dat inden ouden Testamēte staet/ ooc inden Nieuwē staet soude ofte moesse. Maer dat inden nieuwen Testamente (aengaende den Christelickē wandel) gansch n'z/ vā ons geheyscht is/ het welck ooc vā den geloouigē des ouden Testaments/ niet en z' geheyscht gheweest: ghelijck wy dan tot noch toe bewesen hebben dat al het ghene daer van Christus ghesegt heeft (maer ick segge v etc) Oock inder Schrift der Propheten/ geleert ende ghevoordert z' gheweest.

Ten anderē dewijle inder Ordeninge vande Woeker inde Wet gesegt is: aenden vrenden moegdy Woekeren etc. Daer wt blijkt dat dit een Politische Ordeninghe z' / welke den Standt Israels inden Canaan anhangich is / als het onderscheydt der volcken gheweest is / daervan wy inden beghin wtghebruycktelick gheseght hebben/ dat wy sulcke Ordinantie beghereen wtbescheyden/ ende wtghenomen te hebben. Een sulcke Ordeninge is oock Deuteronomij vijfen. twintigh/ daer den Broeder opgheleghet is/ dat hy sijn Broeders weduwe die sonder kinderen afghestouen is ten houwelickē nemen soude. Item Nu. int. 36. Dat eē yeghelijck v'zen en ter Echt neme soude/ eene onder dē gheslachten

Psalm. 47.
106. 112.

geslachte des stammes syns Vaders / op dat de Eersdee
 en der Vinderen Israels niet soudē vallen of vermeng
 werden, van eenen Stamme totten anderen,

Dier gelijcke Ordinantien zyn seer vele/welcke (ouer
 mids dat wijsē dickmaels wtghescheyden /ende wt d'zuc
 kelick wtgenomē hebben) wy niet schuldich zyn te ver
 antwoorde/wy/die alleen vander Wet der Zeden hebbē
 willen spreken. Dat hebben wy van desen Puncten/al
 so willen vermijden. Ende wy zyn also bereydt we
 derom te comen op den 5 Arttyckel vand' Kercken. Daer
 van seggen wy wederō / dat alle die / welke eenē God/
 enen Jesum Christum: eenē J. G: een Verbont of Tes
 tament der genaden: eenerley Leere inden Arttyckelen
 des Seloofs en des Christelickē leuēs: een Selooue: ee
 neryley Verguinge der sonden wt genaden: eenerley Sa
 cramenten/so vele de substantie ende waerheyt aengaet:
 eenerley belofte der Opstandinge/ en des eeuwige Leuēs
 hebbē: die zyn een Gemeynthe ende Volck Godes. Die
 gheloouige des Ouden en nieuwen Testaments / hebbē
 alle dese gemelde stucken gemeyn: Daerō zyn de gelooui
 ge des Ouden ende nieuwen Testamēts/ een Gemeynthe
 ende Volck Godes.

13. Rauf.

Op uwe verclaringhe vanden Pandt / seggen wy cor
 telyck / dat wy niet en connen geloouen / dat het can ver
 geliken werden / met der leere Mathei int 7. Want daer
 en is niemant diet gern heeft / dat mē hem pande so volgt
 daer wt / dat het den eenen Christen / den anderen oock
 niet en behoort te doene. Aengaende den Woeker / wy
 en gheloouen niet / dat de Christenen den seluen / tegen
 emanden behooren te ghebruycken: ende so wie dien
 wyft / daer af bekennē wy / dat hy niet na Christeliker /
 maer noch na Jodischer wijsē wandelt. So vele den 5 Ae
 rttyckel deses gesprecs belangt / wat ons (des wandels hal
 ven) daerin ghehindert heeft / en wat onse bekentenisse
 zy / wy houdēt daer voor: dat het Protocol sulcks int lan
 ghe met hem bringhen sal. Verhaluen moegt gy inden
 anderen volgende Arttyckele voortwaren.

ff ij. Dathenus

De Wet v
 Zeden/vā
 der liefde
 Godes en
 des naechts
 blyft ee
 wich.
 Wese be
 wijsteden
 blyft wes
 om onbe
 antwoort.

De Leere
Christi
Mat. 7.
is volc-
men/ooch
der billic-
heyt ende
der Christus-
licher lief-
de gelijck-
formich.
Onderschey-
tussen
woecker/
ende eer-
lich gewin

Eph. 3. 28.

Wy en seggen niet/wat ghy in desen val gheloost of-
te niet/maer segghen/dat Christi Leere Math int 5. (die
hy wt der Wet/ende den Propheten neemt/aengaende
den Christelicken wandel) een volcomen Leere zy. Ooch
ist der billicheyt/ende der Christelicher liefde gelijckfor-
mich/ dat/wat yemandt van synen Raesten heyscht / dat
hy desghelijcken/ooch te doen bereydt zy / anders soude
het een onghelijckheyt zyn/welcke teghen de liefde dra-
raesten ware. Vandē Woeker segghen wy/datter eē
onderscheydt is/tusschen een eerlich ghewin/ende Wo-
ker. Dat Paulus seght / totten Ephesi. int derde. v. 28.
Wie ghestolen heeft/die en stele niet meer/maer arbey-
de/ en wercke metten handen wat goets / op dat hy den
nooddrustighen/wat mede te deylen hebbe. Daermet
laet Paulus een eerlich ghewin toe/daermede een huys-
vader die syne onderhouden/ende ooch den behoefstighen
wat ghenen can. Maer de Woeker is/ghelijck gheset
is/altijt eē Werltliche of politische saecke geweeft/wel-
ke tot den Christelicken wandel/en leuen niet en behoort.
Derhaluen laten wy sulcks ooch/der Werltlicher Ouer-
heyt beuolen.

Acto. 16.

Maer de Mannē soudē toefien/dat sy in desen deele/
eerliche hanteringhen ende neringen (daer in haer ooch
de h. Lydia Act. 16/ghedoeffent heeft) niet also sonder on-
derscheydt scholden/ende verdsemden/op dat sy vromē/
ende eerliche lieden niet onrecht en doen/ende also tegē
de liefde des Raesten handelen. Angaende de Kercke
Godes/dat sy inden Guden ende nieuwen Testamente/
een eenighe Kercke zy / dat willen wy voozder also
bewijfen.

Ro 4. 11.

Totten Rom. int 4. Cap. int 11. vers. segt de Apostel al-
so: Maer dat tecke der Besnijdinge ontfinch hy tot ee-
nen Segel der gherechticheydt des geloofs/welcke hy
noch inder voozhuyt hadde/op dat hy zyn soude/een val
der alker die ghelooouen inder voozhuydt/dat den seluen
sulcks ooch gherekent werde tot gherechticheydt / ende
ooch zyn soude een Vader der Besnijdinghe/niet alleen
der

Des V. Artijckels

453.

der gener die vande Besnijdinghe zyn / maer oock der gener die wandelen inde voetstappen des gheloofs / het welck was inde onbesnijdinge onses Vaders Abrahams. Daer wt beslypten wy also: Erstelick / alle die inden ghelouue Kinderen eenes Vaders zyn / die zyn oock een Gemeynthe Godes. Alle ghelouuige inder Voorhuyl / ende oock inder Besnijdinghe / syn Kinderen eenes Vaders: Naemlick Abrahams. Daer wt volghet / dat alle ghelouuige inder Besnijdinghe ende inder Voorhuyl / een Gemeynthe Godes zyn. Itē tot den Eph. intz. Cap. 15. segt de Apostel also: Daer in dathy (Naemlick Christus) door syn vleesch / die vyandschap wech nam: Naemlick de Wet / die in Gebodē gestelt was / op dat hy wt twee eenen nieuwen mensche in hem seluen maken soude / ende vrede maecte: en dat hyse beyde met Gode versoude: in eenen lichame / door dat Cruys / ende heeft de vyandschap ghedoodt door hem seluen. Ende is coemmen / ende heeft vercondicht den vrede inden Euangelio / die verre waeret / ende den ghenen die na by waren. Want door hem hebben wy den toeganck / alle beyde in eenē Geest / tot den Vader. Daer segt de Apostel / dat Christus wt twee / Naemlick / wt dē Jodē en heydene / eenen nieuwen mensche gemact hebbe / die eenē Geest heeft / en eenē Vader: daer wt beslyptē wy / dat de gelouuige des Ouden / en nieuwen Testaments / is twee menschen / oft twee Gemeynthe / maer eenē mēsch / en een Gemeynthe Godes zyn. Ten derden / segt de Apostel volgende in desen Capituel: So zyt ghy nu niet meer gasten en vremdelinghen / maer Borgers met dē heyligē / en huysgenootē Godes / getimmer op den Gront der Apostelen en Propheten: daer Jesus Christus den hoeksteen is / op welchen die geheele timmeringe / in malcanderen geusegt is / tot eenē Tempel indē heere / op welchen ghy ooc mede gebouwt wert / tot een behuysinge Godes indē Geest. Daer leert de Apostel / dat wy heydene mede Borgers zyn / en mede huysgenooten / met den gelouuigen des oude Testaments. Itē dat Christus den hoeksteen is / daer op beyde de Prophetē en Apostelē getimmert zyn. Itē dat

Bewysende dat de gelouuige des Ouden ende nieuwen Testaments een volck / en Gemeynthe Godes zyn. Eph. 2 15.

Eph. 4.4.

niet een deel / maer de gheheele timmeringhe / op desen
 hoeksteen gegrondet zy. Itē dat de Apostelen en Pro-
 phetē eenē h. Tempel / en eē behuysinge / en n̄ twee zyn.
 Ten 4. staet int 4. v. also: Een l̄yf / en eenen Geest / ge-
 l̄ck ghy oock beroepē zyt / op eenreley hope / uwer beror-
 pingē. Een heere / een Selooue / eenen Doop / een God /
 en Vader onser allen. Daer wt blycht / dewylē Christus
 maer een lichaem heeft / diens hoost en Salichmaher hy
 is / gel̄ck tot dē Eph. int 5. staet: Dewylē Christus
 maer een heere / een Selooue / eenen Doop / een God / en
 een Geest is / en niet velerley / gel̄cker oock maer eē Sa-
 lichheyt is. Daer wt volcht / dat alle geloouigē / beyde des
 Ouden en Nieuwen Testamēts / gelederen eens lichaems
 zyn. Eenē God / eenen Christum / een Selooue / en eene
 Salichheyt hebben / en daerō eē volck en Gemeente So-
 des zyn. Sodanige bewyfsedenē hebben wy noch meer /
 die wy om der cortheyt wille onderweghe laten. Maer
 dese hebbē wy tot meerder beuestigingē der Waerh̄ / dē
 Mannen te goede / willen verclaren: En also willen wy
 morgen (dewylē sy sulcx begeeren) door Godes genade /
 den Artijckel vander Rechtueerdichmakinghe / voor dē
 handt nemen / ende wt Godes woordt ouerlegghen.

ACHT EN TWINTICHSTE

Gespreck, ofte Actie, den Xiii. Juny.

smorghens te ses vren.

Dathenus dede het ghebet.

1. Zuleger tot den Mannen

Actie. 28

Hebt ghy yet wat / op dat gisteren gheseght is / int
 te spreken?

2. Rauf.

Op uwe Auytreden van gisteren / geuen wy dese cor-
 antwoorde: Dat wy ten eerstē / aengaende den Part / en
 Woeker / by onser bekentemisse laten blyuen. Maer dat
 ghy dat 4. Cap. tot den Rom. en dat 2. tot den Ephesē
 verhaelt / en daer wt bewyfs / dat de geloouigē inder
 sijdinge

in dinge ende voorhuyt een Volck Gods zyn/ dat laten wy ooc by onser vooriger andwoorde berustē/ dat sy het in Christo gewordē zyn/ nochtans een yegelick in synder Regieringe/ gelyck dat Protocol wtwyft. Want wy hebben oock dat alle heydenen/ die geloouich geworden zyn/ so wel als de Joden/ door Christum/ eenen roeganck in eenen Geseff/ tot den Vader hebbē/ na der leere Pauli hier van zyn wy dan wel te vreden. Ende begeeren dat ghy voort vaert.

De Wedes
doopers
laten de
Argamen-
ten onbe-
antwoort/
en begeer-
en dat in
hoort vas-
te.

3. *Dathenus.*

Andwoorde. Mengaende den Pandt / daer van staet onse verclaringe int Protocol: wat wy ooc vandē Woerker houden/ (die inde Wet Moysis toegelaten was) dat hebben wy oock door ander Sprucken der Wet vclaert. Wy bekenne oock recht wt/ dat wy in sulcke sake gansch clepne cruaringe hebben: Derhaluen laten wy het oock bliuen by het gene/ dat daervan geseft is. Mengaende dat wy wt het 4. Cap. tot de Rom. en wt der Epistel tot den Ephesien bewesen hebben/ dat de ghelouige inden Gude en Nieuwe Testamente / een Volck en Gemeente Godes zyn. Die bewysredenē staen noch vaste. Want datter geseft is/ van tweeley Regieringe / daermede de Ceremonie en dat Politisch Regiment indē Lande Caanan verstaen werden: Daer op seggē wy recht wt/ dat daer wt geensins en volcht/ dat de ghelouige des Nieuwen Testaments / daerom twee Gemeenten ende Kercken Godes zyn/ aenghesien dat Paulus wtdruckelich seght: Wy heeft wt twee eenen nieuwen mensche ghemaccht. Ende seght / dat alle ghelouighe eenen Tempel / ende Huys Godes zyn / ghegrondet op den hoercksteen / die daer is Christus Iesus. Derhaluen eer wy tot den volghenden Artijckel coemen: So vrasghen wy den Mannen: Of sy dan Christum bekennen eenen Salichmaker te zyne / van twee lichamen/ of te van een? Ende indien sy wt den ghelouighen des Guden ende Nieuwen Testaments / twee lichamen wille makē: Of de selue lichamen/ een hoost of te twee hebbe: Daerop begeeren wy een richtige corte andwoorde.

Protocol.

4. Rauf.

Wy bekennen/dat sy door Christus tot eenen hoofde/en lichame (welck de heere is) zyn versoent geworden: maer angaende dat leuen en den wandel/dat laten wy bliuen/by het ghene/dat int Protocol staet.

5. Dathenus.

Wy mochten wel lyden/dat hen de Mannen ront verclaerden/ghemerckt dat toech de gansche Schrift/ende de Artickelen des Geloofs/maer van eenereley wydt Jesu Christi/ende van eenere alghemeyner Kerckelicheit/ker Kercken en vermeldet. Wy bidden hen/dat sy hen daerop wtdruckelich willen verclaren: Of de ghelouighe des ouden Testaments/Vidtmaten der Schrift/ende der alghemeyner Kercken Christi zyn/ofte niet? Want angaende den wandel/ende dat leuen/dewijle dat ghisteren ten beyden syden / is bekendt gheworden/dat Christus gheenen nieuwen Moses is/oft Wet geues/So volcht daer wt/dat de ghelouighe int oude Testament/ende wy/ een Wet der Zeden/met malcanderen hebben.

6. Rauf.

Wy hebben dickmaels bekent/dat de oude Vaders/en wy/ in Christo eens zyn geworden: maer vandē wandel/ende leuen/laten wyt by onser voorgaender bekentnisse (die int Protocol begrepen is) veruiffen.

7. Dathenus.

Wel aen: aengesien dat de Mannen op een sulcke nootwendige/ende Schriftmatige vraghe/niet ront en willen antwoorde/en dat sy nochtas n3 met een letter o Schrift onse ghestelde bewijsredenen/ omgestooten hebben: dewijle oock bewesen is/dat Christus geen Wetgheuer is/maer een verlosser Vander Wet (welcke gelijck Petrus Act. 15. leert/ noch wy/ noch oock onse Vaders/en hebben connen draghen) op dat wy den tyt ghewinnen/so wil len wy voortvaren.

PROPOSITIE

des Sesten Artyckels.

Of de volcoemen ghehoorzaem- De 6.
Propo-
sitie.
heyt Jesu Christi/door het wa-
rachtich Gelooue gheuattet/ of an-
genomen/ die eenighe en alleen ge-
noechsame betalinge onser sonden/
en de oorsake onser ewiger salichz
sy: Ofte anders : Of wy ten deele/
door het ghelooue in Christum/ wt
ghenaden/ ende ten deele/ van we-
ghen des Cruyces/ ende der goeder
wercken /salich werden:

(Datheusus.)

Wp segghen vondt/dat niet eenich werck/ vooz
ofte na de bekeringe/door ons: ofte ooc door
den Sheest Godes in ons gewocht : Item geen cruyts
ofte veruolghinghe / die oorsake / ofte oock een stuck der
oorsaken/ onser salicheyt zijn. Maer die eenige ende ge-
noechsame oorsake onser ewigher salicheyt/ is de volco- Christi
volcomen
ghehoorzaem-
heyt/ is
de eenige
genoechsa-
me oorsake
onser
salicheyt.
men ghehoorzaemheyt Jesu Christi/door het warachtich
gelooue aenghenomen. Dwelck wy niet also willen ver-
staen hebbe/ als woude wy het misbruyt der Christeliker
wijshheit hier mede beuestigen/ ofte oock en doot gelooue
sonder wercken stellen : dewille wy weten/ dat (ghelick
Paulus totten Gal. leert) in Christo niets en gheelt/ dan
alleen

alleen het ghelooue dat dooz de liefde dadich is. Maer wy seggen: dat de volcomen gehoozsaemheyt Christi, die eenighe, ende ghenoechsame oozsake der salicheyt zy, op dat die eere Godes niet onsen vziën wille (die niet recht wy en is) noch der onderhoudige der Wet/welcke oock (ghelijck Petrus leert Act. 15) by ons niet en is/maer al leen der ghenade Godes/ en der verdienste Jesu Christi gegeuen/en tsegeschreue werde. Dit is onse verclaringe. Wy bidden (eer wy voortvaren, om onse bekentnisse te beuestighen) dat de Mannen/de hare oock rondt ende claer willen doen.

8. Rauf.

Wy bekennen oock / dat de volcomen gheloozsaemheyt Jesu Christi/dooz een warachtich en leuendich ghelooue ghevattet/alleen de oozsake onser ewigher salicheyt zy. Maer so vele cruyts ende goede wercken beslangt/wy en bekennen niet/dat ons de selue yet wat conuenen ter salichz voordere/sonder Christu. Der haluen begeeren wy uwe verclaringe voordere te hoorē /op dat wy malcanderen recht verstaen moghen.

9. Dathenus.

Op dat wy malcanderen recht verstaen moghen. So vraghen wy/of dan de goede wercken/ende cruyts te gheue met Christo/rechtueerdich ende salich make/oft niet?

10. Rauf.

Wy en geloouen niet/dat ons/de goede werckē/cruyts oft yet wat salichmake/maer wy bekenne de Soede werckē voor een schult/gehoozsaemhiz/oft vrucht des geloofse/hoement noemen wilt.

11. Dathenus.

Dat en is niet onrecht ghesproken/wat ons niet salichmaecht / dat en maecht ons oock niet rechtueerdich. Berhaluen willen wy voortvaren/ende onse bekentnisse verclaren/ ende met Godes Woordt beuestighen. Ende

Ende ten eersten/aengaende dat woordelken (rechtueerdichmaken /oft werden) seggen wy/dattet in desen handel niet beduyde/dat God ons nieuwe cracht/cn sterckte gheeft/daer dooz wy namaels Goede weercken doen/de

Doemen dat woort rechtueerdich make/recht verlaen moct.

Maer/ rechtueerdichmaken/ heet hier/ yemanden vry/ ledich/ende los van sonden erkennen/van wegen der eener niger verdienste Jesu Christi/ in sulcken verstande wer t dit woordelke gebuyct Deu. 25. v. 1. Wanneer daer een ghekyf is tusschen mannen/so salmen sy voor het Gerich te brengen/ende hen richten/cn de rechtueerdigen recht ueerdich spreke/cn de Godloose verdoemen. Daer heet gerecht oft rechtueerdich spreke/so vele als vry/los es le dich erkennē oft oordeelē. Itē 3. Reg. 8. v. 32. segt Salomō in zijn gebet: So wilt toch hoozen inden hemel/cn uwen knechten recht schaffen/den Godloosen te verdoemē/cn synen wech op synen cop brengen/cn den rechtueerdigē gerecht toespreken/hem toegeuende na syner gerechticheyt. Ps. 17. vers 15. Wie den Godloosen rechtueerdich spreect/cn den rechtueerdighen verdoemt/die zijn berde eens grouwel voor den heere. Item Esa 5. Die den God loosen rechtueerdich spreken/om geschenckē wille. Daer heet rechtueerdichmake / oft gherecht spreke/so vele als wy ledich/cn los vā sondē erkennē. Dit seggen wy allez daerom/op dat de Mannen mogen weten/in welckē ver stande/wy dat woordelke (rechtueerdichmaken) gebuyct hē/als wy vāde rechtueerdichmaeckinge des geloofs hā delē. In desen verstande buyckt het Paulus oock/ Ro. 8. v. 33. God is hier/die rechtueerdich maect/wie wil ver domen. Indien dat de Mannen/yct daer teghen hebben dat willen wy aen hoozen.

Den .32. v.

3. Re. 8. 32.

Ro. 17. 15.

Rom. 8. 33.

12. Rauf.

Wy bekennen oock/dat sulcke gehoorzaemheyt Chri sti/cn rechtueerdichmakinge oft ledich sprekinge onser sonden zy/ghelyck daervan ghesproken is/

13. Dat hennus.

Woordes

Waarin
de volco-
men ghe-
hoorzam-
heyde
Christi be-
staet.
Iohil 2.7.
Roma 8.

God
spreekt
ons recht-
ueerdich
alleen van
wegen der
gehoorzam-
heyde Jesu
Christi.
Rom 3.24

Rom. 4.27
6.7.8.

Rom 5.19.

Rom. 11.6.

2. Cor. 5.21

Gal 2.21.

Gal. 5.4.

Doozder segghen wy / dat de eenighe ende ghenoech-
same oorzake / daerom ons God vry ende ledich van sou-
den / ende rechtueerdich erkennet of oordeelt alleen / is de
volicomene gehoozsaemheyde Christi / en niet yet wat daer
toe ofte daermede gevoegt. Maer de gehoozsaemheyde
Christi / is de gansche vernederinghe des Soons Godes /
ghelyck tot den Philippensen int 2. vers 7. gheschreuen
staet / en tot den Rom. int 8. daer Paulus also segt: Maer
hy ginck hem seluen te buyten / en nam de ghesalte eens
knechts aen / en werdt beuonde / gelyck als een ander mi-
sche / hy vernederde hemseluen / en werdt gehoozsaem tot
der doot / Ja tot der doot des Cruyces. Ende dat wy ad-
wegen sulcker gehoozsaemheyde Christi / voor God recht-
ueerdich ghehouden / of gerekent / ende erkent werden:
blyckt tot den Rom. 3. vers 24. Ende wy werde / sonder
verdienst rechtueerdich / dooz het gelooue in synē salo-
de. En vers 27. Waer blyft nu dan den Roem: hy en is
niet. Dooz welke wer: dooz de wercken: niet also:
maer dooz de Wet des geloofs. En Rom. 4. Cap. vers
6. 7. 8. Na welcke wyse oock Dauid segt: Dat de salich-
heyde den mensche alleen zy / welckē Godt de gerechtich-
toereket / sond toedoē der werckē / daer hy spreekt: Salich
zijn die / welckē hare ongerechticheyde vergeuen zijn / en
welckē hare sonde bedect zijn / Salich is de man / welcken
God geen soude toerekent. Ro. 5. v. 19. Want gelyck dooz
eēs mensche onghoozsaemheyde / vele sonde geworde sijn:
also werde ooc dooz eens mensche gehoozsaem: vele recht-
ueerdige. Ro. 11. v. 6. Maer ist wt genade / so en ist niet wt
vdiensste der werckē / ands soude genade geen genade sijn:
Maer ist wt de verdienst der wercken / so en is de gena-
de niet / anders en ware verdienst geen verdienst. 2. Cor.
5. v. 21. Want / hy heeft dien / die van geen sonde en was:
den die gherechticheyde / die voor God gheldt. Totten
des niet / want soo de rechtueerdicheyde / dooz de Wet
comt / soo is Christus te vergheefs ghestoruen. Ende
totten Gal. 5.4. Ghy hebt Christum verlore / ghy die
dooz de

Des Vi. Artijckels.

door de Wet rechtueerdich wilt werden/ ende zyt vande ghenade afghevallen. Totten Ephesien int 2. v. 4. ende daerna: Maer God die rijk is van barmhertichz / door syne groote liefde/ daer hy ons mede lief ghehadt heeft/ doen wy doot warē indē sonden/ heeft hy ons met Christo sleuendich gemaect (want wt ghenaden zyt ghy salich geworden) en heeft ons met hem opgewect/ en met hem int hemelsche wesen gheset in Christo Jesu. Ende daer na: Wt genade zydy salich geworden/ door het gelooue: ende dat selue niet wt v/ het is Gods ghawe: niet wt den woerken/ op dat hem niemant en beroeme. Sulcke Sprueken zyn sonder ghetal/ beyde inden Prophetischen ende Apostolischen Schriften/ gelijcken oock Esa. int 53. Daer int 9. Zac. int 9. en elders siē mach. Daer wt beslyptē wy dat alleen de eenighe volcomen ghehoorzaamheyt Jesu Christi (sonder eenich toefsetten/ hoet oock can ghenaemt zyn) die genoechsame/ en eenige oorzaak onser salicheyt zyn. Indien de Mannen yet wat daertegen hebben/ dat willen wy aenhooren.

Eph. 2. 4.

Elat. 53.
Dante. 9.
Zach. 9.

14. Rauf.

Wy hebbe voorhenen bekent/ en bekennent ooc noch/ dat de gehoorzaamheyt Jesu Christi/ ons een genoechsame betalinge zy/ voor onse sonden/ ende ghelijck Paulus 1. Cor. 1. segt/ Dat hy ons van God gemaect zy/ tot wijsheyt/ tot gerechticheyt/ tot heylicheyt/ en tot verlossinge/ op dat/ gelijck geschreuen staet/ Wie hem beroemt/ die bevoem hem des heeren. Daer by laten wy oock berusten.

1. Cor. 1. 29

15. Datbens.

Daermede zyn wy ooc (angaende desen Artijckel) wel te vreden. En ouermits dat wt den angetogenē Spruckē genoechsaem blijkt/ dat dese gehoorzaamheyt Jesu Christi/ alleen door het gelooue gewattē oft angenomē wert/ (gelijck sulcx ooc wt dē 3. en 6. Cap Joa. wt den 10. 13. en 15. Cap. der Wercken der Apostelen/ aftenemen is) soo willen wy daer by laten bliuen/ ten sy saecke/ dat de Mannen yet wat wisten te straffen/ in onser verclaringe/ die wy ghedaen hebben.

Rauf

Wy hebben ons cortelick verclaert/ en hebbē doe wt
 uwer verclaringhe niet anders gemerct/ dan datse euen
 met de onse ouereencomt. Derhaluen laten wyt nu als
 so bliuen.

Wyren wil
 te.

Paulus
 (die daer
 leert/ dat
 Abraham
 door het
 gelooue is
 rechtueer-
 dich ghe-
 worden) en
 is Jacobo
 niet con-
 trarie/ als
 hy schryft/
 dat Abra-
 ham dooe
 de wercke
 rechtueer-
 dich is ge-
 worden.
 Roma 4.
 Jacobi 2.

Wy zijn daer met te vreden/ want wy hebbē recht wt
 ghe segt: Dat de mensch synen vryen wille niet en heeft/
 anders en behoesde hy het ghebet niet/ ende so ware de
 vrye wille eenē oorzponck/ ende oorzake der Salicheyt/
 het welck also niet en is. Daerbeneuen hebben wy ge-
 segt/ dat allcen de gheloozsaemheyt Christi/ ende niet ee-
 nich werck/ door/ ofte na der bekeeringhe/ door ons/ ofte
 den Gheest Godes in ons/ ghewrocht/ die oorzake onser
 rechtueerdichmakinghe zy. Ende hebben daer toe ge-
 segt/ dattet ons in desen leuen/ onmoghelick is/ de Wet
 Godes volcoemmelick te houden. Menghesen zijn/ so wille
 wy voortvaren/ toech cortelick vermelden/ hen ten besten/
 hoe dat Paulus (die daer seght/ dat Abraham door het
 ghelooue/ ende niet door de wercken rechtueerdich ghe-
 worden zy:) gheensins den Apostel Jacobo contrarie
 zy. Die int 2. Cap. segt: Is niet onsen vader Abra-
 ham door de wercken rechtueerdich gheworden/ als hy
 synen Sone Isaac op den Outacr offerde? De oorzake
 dat Paulus ende Jacobus alhier niet tegen malcanderē
 zijn/ is dese: Dat Paulus Rom. 4. spreekt/ wt den 15. Cap.
 Gen. vande rechtueerdicheyt/ Abraham/ die hy door het
 gelooue verreegē hadde/ vele Jarē te voozē/ eer dz Isaac
 zijn soone hem geboren wert. Maer Jacobus spreekt vā
 een ander gherechticheyt/ welke in Abraham gebleken
 heeft/ als hy zijn gheloozsaemheyt/ wt den ghelooue be-
 wesen heeft/ inder offeringhe syns Soons. Daerom en
 spreekt Jacobus niet/ vande gherechticheyt/ daer door
 Abraham vooz Godt/ rechtueerdich is erkent/ ofte ge-
 oordeelt gheworden (want sulchs was te voozen ge-
 schiet) maer van een wtwendighe gerechticheyt/ die
 alle

alle menschen/ noch hedensdaechs in Abraham prijsen/ ende hen tot een Exempel behooren voor te stellen. Te anderen/ Jacobus handelt/ teghen de huychelers/ ende verneynde mondt christenen / welke hen vanden ghelooue hooch beroemt / ende nochtans niet haren leuen bewesen hebben / dat sy maer een doodt ghelooue ghehadt hebben. Het welke blyckt wt het neghenste vers/ daer hy segt: Ghy ghelooft datter eenen eenigen Godt is / ende ghy doet wel daer aen / maer de Duyvelen gheloovent oock / ende sy beuen. Van sulcken ghelooue seght Jacobus / dat hy niet rechtueerdich maect/ ende segt daer an wel/ ende en is oock niet tegen Paulum. Want daer Paulus de gherechticheydt den ghelooue toeschryft / daer spreect hy van het warachtich ghelooue/ het welke hy tot Tit. 1. het ghelooue der worroezenen Godes noemt / het welck niet alleen een woetschap is/ dat het warachtich is/ wat in Godes Woort staet: maer oock een seker vertrouwen des herten / door den 13. Sheest/ ende door de Predicatie des Euangelij verweert/ daer door de mensch vastelich vertrouwet/ dat hem de volcomen vergewinghe aller sonden/ ende dat ewich leuen geschonckē zy / wt genaden/ om Jesu Christi wille. desen ghelooue/ schryft de Schrift de gerechticheydt en de salicheyt toe/ daerom/ dat sulcks alleen door het ghelooue gewattet/ ende aengenomen werden can. Indien dat de Mannen niets hier teghen te segghen en hebben/ so wil den wy totten 7. Arttyckel schryden.

Jac. 2. 9.
Beschrij:
vinge des
waerach-
tigen ghe-
loofs.
Titum. 1. 1

18. Rauf.

Angaende den Wyen wille/ gheloouē wy oock/ dat de geboorte haren wille/ in Godes wille moeten ouergeuen. En angaende den Spruecke die van Abrahams werck is verhaelt/ daer met zyn wy te vrede/ dewijle wy het gelouue weten/ dweick hy voorhenen inder onbesnydinge geschiedt/ also dat oock dit werck/ door het ghelooue/ is volpēndicht geworden. So laten wyt by in ver vclaringe bliuen/ ende ghy moegt voortuaren.

19. Dathenus.

wy bid.

Wy bidden den mannen/waerschoutvender wijse/dat sy dan oock also van desen Artijckel/by den haren willen spreken. Want inden Verbondt oft Geestelijken liederhoec/ zyn seer vele periculose rede/daer door de voudighe/ op den waen ende optuie vander rechtveerdichmakinghe der Wercken/lichtelick conden verleyt werden: van welcken men hen daer na/sommighe sal laten lesen ende aenwijsen/op datmen nu can voorwaren/Maer wy en willen de toehoorders/op ditmael daermede niet ophouden,

20. Zuleger.

So ismen van dese Artijckel/ daer wt ganschelick vergeleken ende veroenicht.

PROPOSITIE

des Seuenden Artijckels.

De 7.
Propo-
sitie.

Of dat wesen deses vleeschs / ten Jongsten daghe wederom sal opstaen / ofte dat een ander van Gode gheschapyen sal werden:

21. Datheems.

VVa bekennen rondt/ende openbaer/ dat/dat wese/ ofte substantie deses vleesches/ten Jongsten dage wed opstaen sal/ende verloochenē/dat God een ander substantie des vleesches scheppen sal. Daer op begeeren wy der Mannen bekentnisse oock te hoope.

22. Rauf.

Wy begeeren dat ghy ons verclaert/ hoe wy dat woord beken (wesen deses vleesches) verstaen sullen. Datheems

Des VII. Artyckels.

4651

23. *Dathenus.*

Dat wesen / ofte substantie deses vleesches / is euen dat vleesch / been ende huyt / het welck wy nu hebben : die willen weder opstaen ende heerlick ghemaect werden. *Bechiff- uinge des woordes* *hens we- sen deses vleesch.* *in desen Ar- tichel* / daer op te hoorzen.

24. *Rauf.*

Wy geloouen oock / dat dit vleesch weder opstaen sal / maer nochtans / dattet verandert sal werden / in eene onsterffelichheyt.

25. *Dathenus.*

Wy bidden / dat hen de Mannen willen verclaren hoe sy die woorden verstaē: Nochtans verandert werden in eene onsterffelichheyt. Want de selue syn wat donc. *Indien syt also verstaen / ghelyck het Paulus ver- clart 1. Cor. 15. v. 54. Daer hy seght: Maer als dit ver- gancheliche / sal aentrecken dat onuergancheliche / ende onsterflicheyt / sal aendoen de onsterflichh: Soo en ist n: tegē ons. Maer indien sy in dit woort (verandert werde) en ander vstant hebben / dat willen wy gern aenhoorē.*

26. *Rauf.*

Wy en weten teghen de woorden Pauli niets / maer syn met synen verstande in desen 15. Cap. wel te vreden. *Selick hy dan ooc tot den Philippense int 3. Cap. daer van sprcecht / en segt: Die ons aerdisch lichame verclare sal / dat het den lichaeme syner claerheyt / gelickformich werde / nader werkinghe / met welck / hy hem oock alle dingen can onderdanich maken. Sy het welcke wy ons dan oock / wel laten verghenoeghen.*

27. *Dathenus.*

De spruecke totten Philip. int 3. Cap. bewijst crachte *Sommighe wedes doopers verloochenen de Op standinge der dood.* *lich / euen dat selue / dwelck wy ooc in desen Artichel / ge- loouen ende bekennen. Maer dit is de oorsake dat wy op een ronde bekentenisse gedrongē hebben / om dat som- mighē onder uwe lieden / dese uwe bekentenisse weder- spreken / ende verloochenen / gelick dan dien van Dossen prim hier tegenwoordich / desen Artichel also verloochēt heeft. Sulchs schryft ooc Mathys Cernaes / in synen se- uenden*

§ uenden

nenden Brief: Maer dat dit selue vleesch ende bloet/ ge-
lyck wy nu gaen/ dat Ghycke Godes souden beeuuen / dat
en heb ick noyt geleert/maer dat tegen deel / Naemlich
vleesch ende bloet/en mach dat Ghycke Godes niet beeu-
uen: oock en sal dat vergancheliche/niet beeuuen dat on-
vergancheliche/ende daerna: O mochte ick weerdich we-
den/met den rechueerdighen op te staen/ dat is mijn bes-
commeringhe. Hoe my dan de heere een lichaem ghe-
uen sal/ende hoe vele/oft hoe weynich/by van desen vlee-
sche ende ghebeente/daer toe ghebruycken sal /dat laet
ick hem beuolen zyn/ick ben oock wel daermet te vrede/
ick en sal oock v/noch geen en mensche/wyder daer ge-
bekennen. Verhaluen seggen wy/dat wy niet uwer ge-
dane bekentenisse/so vele de woorden Pauli aengael)
wel te vreden zyn. Maer sommighe uwer lieden/spre-
ken en schryuen veel anders daer van. Daerom bidden
wy noch eens/dat gy niet alle de woorden Pauli lees/
maer ooc recht verhaelt/hoe ghy die verstaet en wlegt.

28. Rauf.

Wy bekennen oock/ghelyck ghy ghehoort hebt/dat
dit verganchlick vleesch ende bloet /dat onverganchel-
liche/ moet aendoen. Maer of men somtijds andere/
haere woorden/ teghen hare meyninge dupdet /ofte wt
legt /dat en comen wy niet keeren/wy laten ons byden
woorden Pauli vinden.

29. Rannich.

Datmen op my heyscht of soecht/antwoorde ick. Sy
zyn tot my indē Torren comen en hebben huydt/ende die
van desen Artickel: Of dit vleesch/ende huydt/ende die
beenen/ghelyck wy hier gaen ende staen/met aller sub-
stantien ende wesen/weder opstaen sullen: Dat en heb
ick niet anders vstaen/dan met aller aert ende eygenschap
des vleeschs/ende heb daerop myn bekentenisse gedaen/
en geseght: Dit sterffeliche sal aendoē dat onsterffeliche/
en gelyck int. 5. Ca. tottē Cor. daerna volgt. Ick heb ooc
geseght dat de heere dē Saduceē geant woort heeft/ Ma-
ke besteeet werde sal/maer wy sullen dē Engelē gelyck sijn.
Maer

Des VII. Arttyckels.

467.

Maer dese woordē die ghy my vhaelt (seyde ick) en heb ick noint gelese: Daerom weet ick wel dat alle mensche die eenen leuenden adem gehad hebben die moetē oock opstaē ten Joncksten dage. Maer hoe velc/ ofte hoe wey nich/ dat God van desen vleesche daer toe nemen sal/ ofte niet: met welckerley lichaem sy coemen sullen: hoe groot ofte hoe cleyne: ofte wat cleederē dat sy hebben sullen/ dat wil ick God laten wercken. Dat was mijn bekentnisse: Ick en hebbe oock noyt anders gesproken/ sy en woude noch niet hebben/ dat ick so vele seyde/ maer wouden alēren/ Ja ofte seē hebben. Ende ick ben met der bekentnisse/ die mijn Broeders mi ghedaen hebben/ gansch wel te vreden. Ick en hebbe oock noyt anders geloost.

30. *Dathenus.*

Wy bidden dat Claus van Sibeldingen (welcke desen Arttyckel vander Opstandinge des vleeschs oock verloorcht heeft) syn bekentnisse hier van oock wilt doen. Daer naer/ willen wy voorder andtworden.

31. *Claus van Simmerer van Sibeldingen.*

Het is gheschiet/ dat de Joncker van Germerheim enen Bode tot my gesonden heeft/ ende ick ben ooc tot hem coemen/ doen heeft hy van sommighen Arttyckelen met my beghinnen te spreken/ ende wy sijn in desen Arttyckel commen/ vander Opstandinge/ doen heeft hy oock geuraegt: Of dit vleesch met synen wesen (gelijck dien van Dossenheim oock bekendt heeft) weder opstaen sal? Ick hebbe hem den Apostel Paulum getoōt/ en alle beyde daer in gelesen/ int selue Cap. tot den Cozinthen/ int 15. Cap. Dat ick ghesegt hebbe: dat sterffelicke moet aendoen/ dat onsterffelicke/ dat verganckelicke/ moet aendoen het onderganckelicke. En gelijck de Broeders dat Cap. daer verhaelt hebben/ so hebbe ick gesegt. Ick en spreke gansch niet buytē den Apostel/ gelijck hyt gesproken heeft. En hebbe terstont daer op gesegt: Dat ghy sapt/ dat en weet n3 leuendich/ ten sy dat het eerst sterue/ gelijc wyt int Cap. gelesen hebben. Ick en weet anders niet meer (wy hebben terstont daer van afghelaten) dan

G g y

dat

dat wy hem de Schrift daer gelesen hebben. Hoewel dat de Joncker hebben woude/ dat ick hem een bekenenisse doen soude: So seyde ick/ Ick spreke gelijck de Apostel segt/ buyten den seluen en spreke ick niets.

32. *Otto van boeucl, Voogt.*
 Mengaede de verclaringe/ van Claus van Sibeldings/ ick en heb hem also niet ghevraegt/ hy heeft ooc also niet geantwoort/ ghelijck hy nu doet/ maer ick heb geuaegt/ Of hy geloofde/ dat dit vleesch/ dwelch wy nu hebbe/ ten Joncksten dage wederom sal opstaen/ ofte niet: hy heeft geantwoort: Ja/ gelijck als een cozen gesayt/ niet dat selue wederom wasset/ maer een ander gesayt/ niet dat selue vermeynde also met Paulo te spreken.

33. *Dathenus.*
 Op dat wy totter sake comē/ so vrage ick de Dames: Of sy de bekenenisse welcke dien van Dossenheim wederom gedaen heeft/ vooz harer aller bekenenisse houden/ ofte niet?

34. *Rauf.*
 Wy latent by onser bekenenisse bliuen/ daer mede by doock selue (ghelijck hy segt) te vreden is.

35. *Dathenus.*
 Dat en is geē rechtsinnige antwoorde. Wat hy heeft ront wt bekēt/ dat hy n̄ weet/ hoe vele/ ofte hoe weynich/ dat wy van desen vleesche hebben sullē/ inde Opstaendige der doode. Bekent ghy doock also met hem/ ofte niet?

36. *Zuleger.*
 Gaet rondt te wercke/ ofte recht wt/ so cammen wt der saken comen.

37. *Rauf.*
 Wy latent by de woorden Pauli bliuen/ daer hy segt: God greeft hem een lichaem gelijck hy wilt/ end e clichen Zade sijn eyghen lichaem:

38. *Zuleger.*
 Hoe leert ghyt toch/ by uwē volcke? Segt dat recht wt/ ende en schaemt v uwer bekenenisse niet.

39. *Rauf.*
 Wy en wetēt niet wel/ Duytscher/ of platter te seggen/ dan

Des Vii. Artijckels

469.

dan dat/dit sterflich lichaem vergaen moet/ ende in een onsterflich/geclarificeert lichaem verandert werdē. Dit is euen onse bekentenisse.

40. *Dathenus.*

Wy bidden noch eens/dat ghy ront oft recht wt/ende met goeder conscientien handelt. Verhaluen vragē wy: Of ghy bekendt/dat diens van Doffenheim/ ende uwe (haufs) bekentenisse/inden sin en verstande/ eene bekentenisse zy/ofte niet? En of ghy oock niet en weet/hoe veel ofte weynich/dat wy van desen vleesche hebbē sullē?

41. *Rauf.*

Wy hebben bekent/dat onse lichamen opstaen sullen/ ofte moeten. Daerō en geloouen wy niet/ datter yet wat sal bliuen liggen/behaluen alleen die veranderinge/dat dit sterfliche/ende verganckeliche/ganschelick in eene en sterflichheyt/en onverganclickheyt moet verandert werdē. Maer dat Hannich na uwen duncken/ yet anders bekent heeft/daer toe is hy oock met onnoodigen woorden ghetergt/ofte ghelocht gheworden.

Dese is dē Rannich/ en Claus Summe- ret in dē Artijchel contrarie.

42. *Zuleger.*

Ghelooft/ofte houdt ghyt met hem?

43. *Rauf.*

Neen wy. Wy gheloouen dat wy met onse lichamen opstaen sullen/ghelijck nu ghesegt is.

44. *Rannich.*

Doen de Joncker by der tafel sat/seyde hy tot my: Gelooft niet/dat ick ghelijck ick hier sitte/wtgenomen de cleederen/opstaen sal? Daer en versiondt ick hem niet anders/dan (ghelijck ick hier voor gheseght hebbe) met aller begheerten/ende aerdt des vleeschs. Ende als ick hem vragde/doen seyde hy neen/het moeste verandert werden in een geclarificeert lichaem. Doen seyde ick/dat selue ghelooft ick oock. Maer hoe groot/oft cleyn/hy zyn sal/en ghelijck ick oock voor ghesegt hebbe/dat wil ick Godt laten wercken/ende also heb ick in Godes werkinghe gheselt. Ick seyde oock daer by/de Apostel Paulus heet die dwase/die sulcke dingē na vragē/hoe sy

Es ij

coemena

Merck te
ne Lescr
op dese we
derdooper
sche beken
tenisse.

Petrus
Colomus.

comen sullen/ende met welckerley lichamen. Daerom
en wil ick niet sorgen/hoe ick verrijsen sal/conde ick maer
recht ghenoech doen. Hy nam oock den Boeck/ende las
Job. 19. vande Opstandinge/doen seyde ick: Ick en ver-
sta niet / dat Job in deser plaetse vande Opstandinghe
spreekt. Doen vzaegden sy: Waer van spreekt hy dan?
Doen seyde ick vande wederbringinge syner gesontheyt
dat betuycht oock dat 24. Cap. ende seyde: Ioncker on-
dersoecht de sake/ghy sullet vinden. Oec sommige da-
ghen quam Peter tot my/die nu oock hier teghenwoor-
dich is/ende seyde opentlick/dat ick de Opstandinge ver-
loochent hadde. Doen seyde ick Aeen. Doen seyde hy tot
my/dat ick oock niet toeghestaen hadde/dat Job vande
Opstandinge sprake/dat gestont ick hem. Seyde hem
oec wederom/waer van hy spreeket. Doen seyde hy/waer
wt soude hyt geweten hebben? (hy meynde Jobus) Doen
seyde ick / waer van het den Apostel Paulus gheweten
hadde/dat hy synen loop voleyndet hadde. Ick wilt al-
so laten/ bliuen.

45. Dathenus

Wy willen dat Gespreck laten bliuen/dewilte dat my
ne Medebroeders/aldaer geen ander bekentenisse gedaen
hebben/dan euen de selue/die wy nu wederom alhier ge-
daen hebbe/welcke bekentenisse/sy doe ter tijt/met de Ex-
empel Christi (die eue het selue lichaem/na syner vrijsenisse
gehadt heeft/dat hy oock te voozen gehadt heeft/alleen
dat hy na der Opstandinghe/geclarificeert en onsteeftick
geworden is) beuesticht hebben. Maer wy seggen/dat
Kannichs bekentenisse/met des Kaus niet ouereencomt:
ouermids dat Kaus ghesegt heeft/dat hy Kannich/wat an-
ders gesproken heeft/toch door terginge oft kretinghe.
Maer alhier en is hy niet ghetergt gheweest/maer heeft
vrij wt gesejt/dat hy niet en weet/hoe vele ofte weynich
dat wy van desen vleesche hebben sullen. Item/dat hy oec
niet sorgen wil/hoe hy verrijsen sal/conde hy maer recht
genoech doe/en dier gelijcke meer/daer mede hy verdinc-
kelick/die Opstandinge deses vleesches verloocheut.
Verhaluen zijn de Mannen verdeylt/ten 37. dat Kannich
syn

Des Vij. Artijckels.

471.

sijn meyninge verandere/ ende sijn woorden als onrecht
 wederoepe. Mengaende dat woort (verandert wer-
 den) dat verstaen wy/ gelijk het Paulus verclaert heeft/
 daer hy segt: Dit verganckliche/ moet aendoen het onver-
 ganckliche. Ende verclaert also dat woordelen (vandert
 werden) door dat woort (aendoen oft antrecken) gelijk
 hy sulcx ooc te voorē met den Exempel Christi verclaert
 heeft. Christus is oock verandert/ niet inder substantien/
 ofte het wesen zijns vleesch/ want hy heeft Luce 24. na
 der opstandinghe/ tot synen Jongeren gesegt: Siet myne
 handen en voeten/ ick ben tselue/ voelt oft tast my/ en siet
 het/ want en heeft vleesch noch beē/ gelijk gy
 siet dat ick hebbe. Verhaluē is de veraderinge in Christo/
 daer in geweest/ dat eue dat lichaē/ dwelck te voorē sterf-
 lick was/ en allerley menschelicke swacheyden (alleen de
 sonde wtghenomen) onderworpen was/ nader Opstan-
 dinghe/ heerlick/ verclaert/ onsterlick/ ende van allen
 menschelickē swacheyden/ vry en ledich geweest is. Daer
 op vraghen wy den Mannē: of sy de veranderinge onses
 vleesches/ also (ghelijcsy nu van Christo verclaert is) ver-
 staen/ ofte niet?

Luce. 24. 39.

46. Rammich

Dat ick de Opstandinge soude verloochēt hebbē/ daer
 seg ick neē toe/ (Zuleger. De vrage is vande Opstandin-
 ge deses vleeschs) Ick woude gern met u spreken/ maer
 het is my te swaer/ also onder de penne te spreke. Maer
 ick hebse bekent/ hoe veel/ oft hoe wel/ wy toch malcande
 een niet verstaen en hebben/ des sondelicken aeris haluē
 des vleeschs/ maer ick heb een veranderinge bekent/ ge-
 lijck oock myne Broeders.

47. Zuleger tot Datheno

Vaetsy spreke/ het is nu an hen/ laet v op dat stuck/ ant-
 woorde geuen/ dwelck ghy vande veranderinge gevraegt
 hebt. (Dathenus: Ick woude geerne dat te voozen wt
 den wege ruymen. (Zuleger) het sal daerna wel comē.

48. Rauf.

Wy bekennē coztelick/ na dē woordē Pauli/ datter een
 G g uij natur.

naturlick lijf ghesayt wert/ en daer sal een Gheestelick lijf
aem weder opstaen,

49. Zuleger.

Maer ghy en hebt niet op de vrage geantwoort/ ende
hoe sy dat woordelken (verandert) verclaert hebben: Of
ghyt oock also verstaet?

50. Rauf.

Dan een onsterflick ende gheestelick lichaem.

51. Dathenus.

Wy zijn met Pauli woorden seer wel te vreden/ want
hy legt dat woort (verandert) wt/ met den woorde andoē
ofte aentrecken/ het welck wy tot beteren verstande/ also
verclaren. Wy seggen/ dat wy inder Opstandinge/ enē
dit lichaem sullen hebbē (so veel de substantie des vleesch
en der beenen angaet) nochtans also/ dat het lichaem/ het
welck nu sondich is/ daer sal heyligh zyn: het lijf dat hier
hōger en dorst/ en allerley and swacheydē ondrvoepē is/
sal daer vā allē dien onslagē zyn: het lichaē dat hier steef
lick is/ sal daer onsterflick zyn/ het lichaē dat hier vganē
ghesproken. Verhaluen vragen wy noch eens: Of ons
vleesch en beenē/ op eē ander wjse sullen verandēt werde/
dan dat vleesch ende beenen in Christo/ door de Opstan-
dinge en verclaringe/ verandert zyn gewordē/ ofte niet?

52. Rauf

2. Cor. 2. Het verwondert ons seere/ dat ghy na desē hoogē din-
gen vzaegt/ en v aenden woordē Pauli/ niet genoechsaem
en laet vergenogē. Want Paulus segt ooc/ 1. Cor. 2. dat
noyt in geens menschē herte gecomē is/ wat God bereypt
heeft/ dē genē die hem lief hebbē: En dewijle dat Paulus
selue 1. Cor. 15. dese straf/ die so hooge na der Opstandin-
ge der doodē gevzaegt hebbē (met welckerley lyue sy op-
staē souden) so achten wy onnoodich/ voordē daer vā te
spreken/ dan den Text meldet/ Raemlick/ dat wy geloou-
uen/ dat een gheestelick lichaem opstaen sal.

53. Zuleger.

Ons verwondert oock/ dewijle ghy tweerley/ of dreyer-
ley leere voert/ ende dese leere uwen volcke voordraecht.
Maer

Des VII. Artycckels.

473

Maer als ghy ter reden oft antwoorde ghestelt werdet/ so en wilt ghyt hier niet ront wt seggen/ oft verclaren/ op datmen daer wt mochte comē: Gy hebt hare verclaringe gehoort/ segt Neen ofte Ja daer toe/ so canmē daer wt comen. Men twistet maer niet woorden.

54. Dat benus

Ich en wil maer een woordcken seggen. Dat wy een gondelicke verclaringhe/ van desen Artijckel begheerē/ dat en gheschiet niet wt curieusheyt/ maer/ om dat dit eenē noot sakelicken/ en seer troostelicken Artijckel des geloofs is. Want wat can een mensch in hunger/ commer/ trancheyden/ ende in synen liden en steruen/ voor eenen troost hebben/ die daer twyfelt/ of dit sijn vleesch/ dwelck so vele gheleden heeft/ opstaen sal/ ofte niet? Dat Paulus segt: Dat geen oogge gesiē heeft &c. Dat en doet niets tot ver sake. Paulus spreekt vande vruēgde en heerlichz des ewigen Leuens: Maer hy en segt niet/ geen mensche en tweet/ of hy inder Opstandinge/ dit vleesch hebbē sal/ ofte niet? Want Paulus leert/ en bewijst dat selue opentlick/ teghen die / die sulcks verloochenen. Item/ dat Paulus sommighe dwafen scheldet/ oft noemt/ daer en spreekt hy niet van dien/ welke wt Godes Woort begheeren te leere/ of dit vleesch opstaē sal/ ofte niet. Maer hy scheldt die/ welke de leere vande Opstandinge/ verloochēt ende bespot hebbē. Welcke/ op dat sy harer bespottinge eenen schijn gauen/ en de eenvoudige verleyden/ so hebbē sy dese neuwvraghē ingevoert: Hoe sullen de dooden opstaē? en hier ghelijcke. Derhaluen misbruycken de Mannē Godes Woort/ als sy ons also daermede afwysen / als wanneer wy yet wat vragdē/ dat inder Schrift n̄ wtduckelick gheleert is. Derhaluen so bliuen noch dese twee vragen/ daerop hen de Mannen bedenckē mogen/ Naemlic: Of de veranderinghe des vleeschs/ so vele de substātie belangt/ inder Opstandinghe/ een ander veranderinghe sijn sal/ dan sy in Christo (die de Erstelick is) gheleert is/ ofte niet?

Ten anderē/ dewyle sy spreke van een geestelick lichaem/ dwelck inden rechten verstande niet teghen ons is/

G v

soo

die/ welke he de Opstandinge des vleeschs/ verloochē/ en comen geenē beandingen troost in hare Gruye hebben.

soo vraghen wy: Of oock dit geestelick lichaem/die substantie/ofte het wesen onses vleesches/welck wy nu hebben/(de sterflichheyden ende verderffelicheyden wtgenomen) hebben sal/ ofte niet: Naemlick/ of sy bekennen/ dat het geestelick lichaem/handen ende voeten/ende so leden hebben sal/ofte niet: Daer op commensy hen/tot na den eten bedencken.

NEGEN EN TWINTICHSTE

Gesprek ofte Actie den Xiii. Juny.

na den middach ten twee vren.

Da dat het ghebedt ghedaen was.

1. Rauf.

Actie .29

Vantwoorden op uwe vragē/ nad Teere Pau li 1. Cor. 15. dat onse lichaem verganchlick gesayt/en nochtas onverganchlick sullē opstaen. Waer des heeren lichaem is onverganchlick geweest / ende syn vleesch/en heeft de verrortinghe niet ghesien. Waer of het geestelick lichaem/dit onse vleesch hebben sal: Waer op seggen wy/met den Apostel: God sal eenē yegelijck eē lichaem geuen/van synē eygenē Zade/gelijck by wil. Dewyle het dā/inden wille Godes staet/so laten wy ons also/aenden woordē Pauli eenwidelick vergenoegē/en en wetens niet hooger te drijuen. Toch moegt ghy v/in uwer verclaringe/oock laten hooren.

2. Dat venus.

Dat is een wtvlucht. Want de Namen weten wel dat het lichaem Christi/daerom de verganchlickhiz nē gesien heeft/om dat de Propheten sulcks te vooren gesegt hebben: Naemlick dat hy ten derden dage soude opstaen. Derhaluen/so hy heeft connen steruen/honger/commen en dorst tyden/so hadde hy oock de verganchlickheyt wel connen sien/wāneer het God tot onser salichiz nē ande vordineert/en door de Prophetē voorgesegt hadde. Waer aengesie dat Paulus Christū/alhier de Geestelick noē/ende

Des Vij. Artiickels.

475.

ende daer wt besluyt: Daerna / die Christo toebehooren /
 die sullen oock also opstaen: so leert hy wtdruckelick / dat
 enen gelijck Christus de Erstelick / niet met een vzet-
 maer met syn eyghen lichaem op ghestaen is / also sullen
 oock wy die Christo toebehooren / met onsen eygenē lich-
 ame opstaē. Ten anderē / datter gesegt is / vandē geeste-
 licken liue / dat de Mannen niet en weten / of het vleesch
 en been hebben sal / ofte niet: dewijle Paulus segt / Godt
 geest hem een lichaem ghelijck hy wil / dat is oock eē wt-
 blucht. Wāt Paulus settet daer toe: en een ye gelick vān
 Zādē syn eygē lichaē / so nu alle Zaden haer eygen lich-
 aem hebbe / soude dan de mensch alleē / een vzet lichaem
 wryghen: Dat en rijmt oft schickt niet. Daeromme / dat
 het lichaem geestelick is / en is niet / dat wt den lichame
 eenen Geest / ofte gespens wert: maer / dat het geestelicke
 eygenschappen heeft / en hem den ewigē gheestelicken
 wille Godes / in ewiger volcomener Godsalicheyt / ende
 gehoorsaemheyt / ghelijckformich sal houden / het welck
 hier niet en gheschiet. Daerom noemt oock Paulus tot
 den Rom. int 7 Cap. het lichaem een lijf des doodts. Dits
 oec de oorsaecke / daerē Christus segt: dat de kinderē go-
 des (Math. 22.) den Engelen Godes inden hemel sullē
 gelijck syn. Maer dit en verstaet hy niet / vander substā-
 tie en het wesen des vleesches / maer vanden wille / en der
 volcomener gehoorsaemheyt. Het welck daer wt blijct /
 dat hy aldaer dese woordē bruyckt / (inder Opstandinge)
 daermede toonende / dat enen dat selue / het welck voorhe-
 nen gevallen was / wederopstaen sal. Derhaluen biddē
 wy noch eens / om Godes wille / dat de Mannē toch vont
 wille antwoorden: Of de veranderinge des vleeschs in
 Christo / (die dat bloet / en vleesch der kinderē heeft / aen-
 genomen) ende in synen Vitmaten (so veel dat wesen des
 vleeschs aengaet) met synen geloouigen eenertley 3y / oft
 niet? Item: Of het gheestelick lichaem / het welck wy
 oock hopen te vercryghen / vleesch ende been / sichtbare
 en grispelicke of tastelicke lidmaten hebbe sal / ofte niet?
 Wy seggen rondt wt Ja. Derhaluen begeeren wy / eē
 richtige antwoorde.

Ghelijck
 Christus
 de Erste-
 lick met
 syn eygen
 lichaem op
 ghestaen is /
 also sullen
 oock wy /
 met onsen
 lichaē op-
 staen.

Waerom
 ons lichaē
 mē in der
 opstandinge
 ge geeste-
 licke lichaē
 mē genaēt
 werden.
 Rom. 7. 24
 Mat. 22. 30

Dat lichaē
 sal Opstaē /
 het welck
 te booren
 neder ghee-
 uallē was.

Auf.

3. Rauf.
 Hoe dese/ eenen yegelicke vande Saden/zijn eygen lichaem sal gege-
 euent in uen werden: selue is oock van ons heden bekendt/maer
 dese Actie hel teghen hoe het zijn moet/dat willen wy Gode beuelen. Maer
 hem selue dit weten wy/dat hy onverganchlick/onsterflick/en en
 is/Siet bo geestelick lichaem zyn sal/daermede zijn wy oock te vee-
 uen Actie 28 den/ende en wetē geen voorder settinge/daer in te make.
 Quest 41.

4. Dat henus.

De Weder hier in is opbaer der Mannē moetwille: Wāt sy bla-
 doopers ten de vragē/en trecke alleen de gelijckenisse wt/die Pau-
 zyn onder lus totten Coz.int 15/ (om desen Artickel eenichsins te
 malcande- uerclaren) ghebruyckt heeft. Daerbeneuen/so is Klaus
 een ddeyt alhier tegen hem seluen. Want hy heeft heden bekendt/
 Siet Actie 28. Quasi. 41. (gelijck dat Protocol bewijst) datter gansch niet en blijft
 41. liggen/maer datter al opstaet. Maer dewijle dat hy ge-
 merct heeft/dat hy met synē Metbroederen/in d'vrey-
 meyningē gedeylt is (want hy heeft geseght/daer en blijft
 niets liggē.) En Gannich heeft gheseght/dat hy niet en
 weet hoe vele/oft hoe weynich datter van dese vlesche
 sal opverweert werden. En daer na heeft dien van Sibels
 dingen gheseght (gelijck als een cozen gesayt/niet dat selue
 weder wasset:maer een ander vandē seluence) Die lichaem
 blijft gansch liggē. So soude Klaus/sulche schueringe en
 verdeylinge gerne toepiackē/en verheele: maer het laet
 hem also niet doen:want die ongelijcke meyningen zyn
 al schoō opgeteekent. Toech op dat wy ten eynde comē/
 so bidden wijse wederō/dat sy hen ront/ met Ja en ween
 willen verclare: Of het onsterfliche/geesteliche/en omter
 ganchlicke lichaem/dwelck wy ooc verwachtēde zyn/vlesch
 en been/sichtbare ende tasteliche lidmaten hebben sal/
 ofte niet? Want so verre/als sy sulcks verloochent/
 so zyn wy bereyt/hen het selue te bewysen.

5. Rauf.

Dat ghy ons hier in beschuldicht/als of wy moettul-
 lich waren/dies en zyn wy gansch niet ghesint. Maer
 de bekentnisse/die ick heden ghedaen hebbe/heb ick op
 uwe

Des VII. Artijckels.

477.

uwē vraghe ghedaen/als ghy begeerde te weten/of het lichaem geheel/ofte ten deele opstaen soude: Dat gheloo-
 ue ich noch/gelijck het heden van my bekendt is. Maer
 dat ich seggē soude/hoe/ofte welkerley het zyn moeste/
 dat willen wy Gode beuelen/gelijck hyt geuen sal. Wy
 en hopen ons in die dinghen/ niet so diepe of verre / int
 Gespreck te begeuen.

6. Zuleger.

Wel aen so seght dan hoe ghy by uwē volcke daer vā
 leert/so cannen daer wt comen. Niemandt en behoort
 hem syner leere te schamen.

7. Thiebold.

Dewijle datmen ons vragt/ hoe wy daer van leeren/
 so hopen wy datter heden genoeg van verclaert is/ ghe-
 lijck veelvuldich aengetogē is/ dat wy een Opstandinge
 der dooden bekennen/ der rechtueerdigen / ende onrecht-
 ueerdighen / ende hoe sy vooz Gode verschijnen sullen /
 daer van beroepen wy ons/ op dat gansche Capittel tot 1. Cor. 15.
 den Corin. Maer dat wy ons volck souden leeren (ghe-
 lijck heden gemeldt is) dat de dooden sullen opstaen met hā-
 den ende voeten/ huydt/ vleesch ende beenen/ also en lee-
 ren wy sy niet. Maer ghelijck geschreuen staet/ Ioan. Joan. 5. 29
 int 5. dat die goet ghedaen hebben/ sullen opstaen totten
 leuen / &c. Die quaet ghedaen hebben/ sullen opstaen
 totten dordeele. Daerhenen leeren wy nu/ dat wy alle
 verschijnen moeten/ ende openbaer werden / vooz den
 Richter Stoel Christi / ende elck sal ontfangen in synen
 lichaeme/ wat hy gedaē heeft t sy goet ofte quaet: Daerō
 moet yeghelijck toesien/ dat hy eene onaenstootighe con-
 scientie hebbe/ vooz God en dē Menschē: gelijck geschre-
 uen staet/ Act. Act. 24. 2. Cor. 5. Berhaluen en leeren wy ons
 volck niet / van sodanighe spitz vondighe of curicuse din-
 ghen: noch en weten ons derhaluen oock niet te beghe-
 uen/ om op sulcke vraghen antwoorde te geuen/ die noch
 Christus noch syn Apostelen niet gheleert en hebben:
 Maer gelijck sy gheleert hebben slecht en recht/ dat wy
 ghelouuen ende bekennen/ een Opstandinghe des vlee-
 sches

Acto. 24.
2. Cor. 5.

sches/ende na desen leuen/een eeuwich Leue. Daer by be-
gheeren wy te bliuen.

8. Datbenus.

Act. 24.
De Weder
doopers
noemē het
wasach-
tich bet-
tant / der
Arycuelē
des Ghe-
loofs car-
eulē
dinghen.

Chlebalt
de Weder
dooper:
is hemfel-
uencontra-
re.

Joan. 5.

De Opstā-
dinghe de-
ses vlee-
sches wert
Joan. 5. 16.
28. en 29.
erachtelic
beweſe en
heuetlichr.

Die verscheydinghe der dzyerley meyningen/en wort
door staufs antwoorde niet wechghenomen. Dat Chie
hold ghesegt heeft/dat sy leeren/ gelijk heden daer van
bekendt is/dat is euen so vele/als wanneer hy seyde/dat
sy dzyerley verscheyden meyninghen/daer van voerden.
Daer toe hy oock de vierde meyninghe byghebacht
heeft. Want hy segt/dat een yghelick ontfanghen sal
aen synen liue/wat hy goets ofte quaets gedaen heeft.
Ontfangt hyt aen synē liue/so moet immers het liff op-
staen. Maer hy is terstont hem seluen contrarie gewor-
de/als hy gesegt heeft. Dat wy ons volck leeren souden/
dat de dooden met handen ende voeten/vleesch en beē te
(ghelyck zyn woorden luyden) souden opstaen: Dat en
doen wy niet. hebben de dooden/die opstaen sullē/hac-
eyghen lichamen niet/hoe connen sy dan haer beloonin-
ghe daerin ontfanghen? Of hebben sy haer lichaem/hoe
is het dan sonder syne lidmaten? Daerin is hy teghen
hem seluen.

Ten anderen/aengaende den spruēke Joa. int 5. Cap.
Daerin heeft hy wtghelaten/wat hem niet en diēt. Dat
Christus en segt daer niet alleen dat de Godsalige sullen
uen:ende dat de Godloose dat oordeel ontfanghen sullen/
maer hy ghebruyckt dat woordesken Opstandinghe/het
welck niet can verstaen werden/dan alleen van het gene
dat te voozen gevallen is. Ten anderen/hy en spreekt
niet van een ghespenst/oft lichaem (ghelyck syt noemen
willen) dat te voozen niet geweest is/maer segt: Die
Dre comt/in welcken alle die/die inde grauen zyn te zyn
stemme sullen hoozen/ende die goet gedaen hebben/
sullen voortcomen totter Opstandinge des leuens/maer
die quaet ghedaen hebben/totter Opstandinghe des ge-
richtes. Daer spreekt hy immers vande afghestanen
lichamen der menschen? Ten ware dan sake/dat dese
Mannen oock hielden/dat oock de zielen/aller menschen
indē nieuwen Testamente/in het stof der Werden sullen
pew

Des VII. Arttyckels.

479.

ben/het welke wy niet en houden.

Ten derde/so segt Christus: Ende sy sullē voortcomē.
Daer spreeckt hy immers van dien/ die inde grauen ge-

legghen hebben.

Ten lesten. Dat Thiebald gesegt heeft/dat hy die ver-
borghenheyt/en de hooge vraghen (de welke Christus/en
syn Apostolen niet geleert hebben) laet bliuen/en niet so
spitsindich oft curieuselick en ondersoecke/dat en is gā
niet ghesegt. Want hoe can die met Christo ende den
Apostelen eens zyn/die met hem seluen strindich is: Der-
haluen bidens wy wederom/dat hen de Mannen onder
malcanderen verghelicken/ende ons op desen Arttyckel
des Seloofs/een richtighe antwoorde geuen: Naemlick/
Of wy inder Opstandinge/dit lichaem (die sterfucheyt/
wederesselicheyt/ende ander toevallen wtgenomen) inder
substantien ende wesen hebben sullen/oste niet?

de weder
doopers
zyn onder
malcander
te krydig/
daerom en
connen by
met der
postoliceer
Schrift
niet recht
zyn.

9. Ottho van boemel Voogt.

Thiebald ghy moet op de vraghe antwoorden/ gelijk
int Mandate begrepen is/ronde wt/ende also dattet niet
verwaerts ende ghinswaerts/can gheduydet werden.
Daer en condy niet voor by / het en is gheen neuwvra-
ghe / maer den principalen Arttyckel / inden Mandate
begrepen. Daerom gheeft richtighe antwoorde.

10. Rauf.

Wy en weten geen dzyerley verscheydenheytē onder
ons/ghelick ghy gesegt hebt. Also hebben wy hedē be-
kent/dat God eenen yegelicken vande Zaden/zijn eygē
lichaem gheuen sal/daeromme en ist niet teghen Thie-
balds woorden. Maer dat hy van hyydt/voeten/ende
dierghelicke verhaelt/dat het by ons niet gheleert wer-
de: Daer op seggen wy/dat wy van sulcken hoogen din-
ghen/niet en pleghen te spreken/maer willen gheru in-
der nedercheydt bliuen. Ende dat de zielen slapen sou-
den/int stof der Werden/en gheloouen wy dock niet. En
so vele den Arttyckel aengaet / gheloouen wy / dat onse
zielen weder op staen sullen ten Jongsten daghe / maer
on:er

1. Coz. 15.

ouverganclich/gheelijck Paulus 1. Coz. 15. schrijft/en wy
 oock heden bekennt hebben.

11. *Claus Simmerer, van Sibeldingen.*

Soude ick oock antwoorde op uwe antwoorde/die ghy
 gesegt hebt/dat ick gesegt hebbe/het lichaem bliue liggē/
 Ick en heb niet gesegt/dat Cozen soude bliuen liggē/of
 het de Joncker onrecht van my verstaen heeft / ofte dat
 het hem vergeten is/dat selue/laet ick voor zijn weerde
 staen. Ick segge dat icks also niet ghesproken hebbe/
 maer ick heb gesegt: Dat ghy sapt/ghy en sapt dat lichaem
 niet, dwelck daer werde sal/maer een bloot Cozē/maem-
 lich tarwē/of der gelijcken eē. Maer God geeft hem een
 lichaem gheelijck hy wil/ende een yeghelich vande Zaden/
 zijn eyghen lichaem. Dat hebbe ick oock also by hem
 ghelesen. Tot een waerteecken/ is de Ampt Schijner
 toegctomen/ ende heeft mijnē Boeck wt der handt ghe-
 nomen/en my gevraegt waer ick gelesen hebbe/en heuet
 oock also gelesen. Ick en weet niet voor der te seggen/
 buyten des Apostels woorden/ende gelijck de Broeders
 verclaert hebben/ende dat Cappittel gemeldet/so sta ick
 met hen/ende niet verdeylt.

Euen dat
 dese wed
 dooper
 verlosche
 nen wil/
 volcht al
 hier wed-
 om heach-
 telick/wt
 deser be-
 hētenisse.
 Siet Actie
 28. Questi-
 32.

12. *Otto van boeuel, Voogt*

Wat ick ghesegt hebbe/dat heb ick van hem gehoort/
 ende verstaen/en daer op heeft hy die woorden Pauli ge-
 lesen/die hy nu verhaect heeft.

13. *Dathenus,*

De weder
 doopers
 gheelijck
 oock alle
 ketters en
 gebruyche
 die heyl-
 ge Schrift
 maer ghe-
 kommel/
 ende suck
 wijse.
 Verclarin
 ge des 15.
 Cap des
 eerlien
 Buicks tot
 den Coz.

Andwoorde. So vele deser Mannen ongestadicheyt/
 ende menichfuldighe verschedenheyt/in dese Betijckel
 belangt/daer van beroepen wy ons/op het Protocol. An
 gaende dat 15. Cap. des 1. Briefts totten Coz. Wy hebben
 hen dickwils ghesegt/dat sy billick niet een stucken de
 Schrift/souden wttrechen/maer dat voor gaen de/mette
 navolgende verclare/Anders/doen sy euen het selue/dat
 tot allen tijden/ oock alle ketters ghedaen hebben.
 Derhaluen wil ick nu bethoonen / wat Paulus in eenen
 Summa totten Coz int 15. Cap. des 1. Briefts van desen
 Artijckel leeret.

Eerste

Des VII. Arttyckels.

Eerſtelick leert hy int 13. vers en daer naer dat Chri-
 ſtus ten derden daghe opgeſtaen is / ende bewiſt dat ſel-
 ve also. Int 12. vers leert hy / dat wt Chriſti Opſtandin-
 ghe/ oock de onſe volghet: En dat die/ Chriſti Opſtan-
 dinghe verloochenē / welke de onſe niet en willen beken-
 nen. Daer beneuen vermeldt hy int 13. vers/ tot op het
 19. Wat ſchrickelicker dwalingen en Godtſaſteringhe/
 daer wt volghen/ alſmen die Opſtandinghe Chriſti vlooc-
 hent. Van het 20. v tot op het 29. beueſticht hy weder
 om/ Chriſti ende onſe Opſtandinge/ als hy Chriſtum den
 Eerſtelinck noemt / onder dien/ die daer ſlapen. Ende
 roont/ dat euen ghelijck de eerſte vrucht/ diemen int Ou-
 der Teſtament Gode gheoffert heeft / met der ouerigher
 vrucht/ van eener ſubſtantie/ weſen/ ende natuer was/ en
 de nochtans den volcke Israels/ daer dooz geheylicht is
 gheworden: Also is oock Chriſtus / de Eerſtelinck / ſo
 wel ſyn menſchelike Nature belangt/ met ons eenes we-
 ſens/ nochtans ſonder ſonde / daer dooz wy tot der Op-
 ſtandinghe ende heerlichheit gheheylicht werden. Int
 28. vers ende daer naer tot int 34. leert hy: dat het een
 groote dwaesheit ware / yet wat om Chriſti wille te ly-
 den/ in deſen lichams/ ſo het niet wederom opſtaen soude.
 Ende naer deſer meyninghe/ hadden die alderbeſt/ welc-
 ke ſegghen: Laet ons eten ende drincken &c. Maer
 ſulche ſtraft hy/ ſegghende: Sommighe en weten niet
 van Godt. Ende ouermidts dat deſe ſpotters der Op-
 ſtandinghe des vleesches / haren voorgeuen eenen ſchijn
 gauen/ met deſer ende dierghelijcke vraghen: Hoe ſul-
 len de dooden opſtaen? &c. So leert Paulus/ dat ſulche
 menſchen/ rechte dwaſen zijn/ ende de Almachticheyt So-
 des niet en kennen / ghelijck oock Chriſtus vanden Sa-
 ducern ſeght Matthei 22. : Dat sy ghedwaelt hebben/
 daerom/ dat sy noch de Schrift verſtonden/ noch oock de
 macht Godes niet ghekendt hebben. Verhaluen ſeght
 hy/ dat sy Godes cracht / wt den Creaturen / die gefayt
 werden/ ende opwaſſen/ billick ſouden afnemen. Ende
 verclaert dit tot op het 42. vers. Maer daer naer om
 te bewiſſen / dat hy met de ghelijckeniſſe vanden Zade /
 h h niet

vers 4.
 vers 13.
 vers 19.
 vers 16.
 tot 28.
 Waerom
 Iesus
 Christus
 de Eerſte
 linck ghe-
 naemt 37/
 on der die
 die opghe-
 laen 39/
 ende noch
 op ſtaen
 ſullen
 vers 28

niet verloochent heeft/die Opstandinghe deses vleesch
 die hy voorhenen beuesticht heeft: So ghebruyckt by
 in het 42. vers die woordkens (Opstandinghe) *in den*
 doodē:)het welck niet anders can verstaen werden/dā al
 leē vanden genē/die te voozen geleest hebben/gelijck ooc
 Christus die ghelijckenisse/vanden terwencorenke *van*
 12. vers. 24. ghebruyckt heeft/om de Opstandinghe *van*
 waerachtighen lichaems daer met te bewyssen. Dat is
 inmers goet Duytsch / Opstandinghe der dooden.
 Daerna verclaert hy tot an het seuen en veertichste vers
 dat het lichaem/het welck opstaen sal/euen het selue in
 den wesen/ende substantie zyn/ende bijuen sal. Alsoo
 nochtans/ dat de toevallende dinghen / die van weghen
 der sonden/ hervolieten (ende in Adam als hy eerst ghe
 schapen was niet gheweest zyn) gheepndicht/ en wech ge
 nomen sullen werden.

vers. 49.

Sulchs beuesticht hy int 47. vers ende daer na met der
 teghenstellinghe des eersten Adams ende tweeden A
 dams/welcke is Iesus Christus/ende segt: Ghelijck wy
 ghedragen hebben/dat veelt des Aerdtischen/also sullen
 wy oock draghen dat Geelt des hemelschen/daermede
 hy wtghedrucltelich leert/dat gelijck wy hier een swaert
 verganchelich/aerdt seij/ende sterflich lichaem ghehad
 hebben/also sullen wy oock een onverganchelich/eeerlic/
 sterck/ende onsterflich lichaem becomen. Ghelijck dan
 de Apostel oock segt/totten Philippensen/int 3. Cap. int
 21. vers. Welcke onse nichtighe lichaem verclaren sal.
 Hy en segt niet/met een gheestelich onzichtbaer/vā men
 gheschapen/maer/ons nichtighe lichaem. Item hy set
 daertoe (verclaren) het welck van gheen ander lijf can
 verstaen werden/dan alieen van dien / dwelck inder on
 eere der verganchelicheydt te voozen ghelegen heeft.
 Daerna int 51. vers/ende van daer voort/bruyckt hy dat
 woordken (veranderen.) Maer op dat hem niemant
 onrecht verstaen soude / verclaert hy hem seluen int 52.
 vers/daer hy/En die dooden sullen opstaen/onverderflich.
 Dwelck van geenē nieugeschapenē lichaem/can verstaen
 werde. En int 53. v. segt hy: Dit sterfliche moet aendern
 de on

vers. 51.

Op welc
 her wyle/
 onse licha
 men veran
 dert sullen
 werden.

vers. 52.
 vers. 53.

de onsterflicheydt. Daer hy segt (dit sterflicke/ duydet hy op syn/ ende aller Christenen lichamen/ welke sy hier/ in desen leuen hebbē. Daer beneuē segt hy/ int 51. v. Wy en sullen niet alle ont slapen/ maer wy sullen alle verandert worden. Daermit hy toont/ dat inder Toecornste Christ/ noch sommighe leuendich ghenonden sullen werden/ (ghelijck hy oock dat selue 1. Thes. 4. v. 25. en daerna ver- 1. Thes. 4. 25
daert) Die en sullen die verganckelicheyt niet sien/ maer sullen te ghelijck met den opperwechten/ en verresen/ in eenen ooghenblich wechghericht werden/ inde wolcken den heere te ghemoete/ ende also salich werden/ in haer lichamen/ daer in sy doen ter tijt gheleest hebben. Sulchs heeft God/ voo; de Wet/ met der wechneminghe Enochs/ ende na de Wet met der wechninghe Eie/ willen beuestighen/ Raemlick/ dat niet alleen de zielen/ maer oock de lichamen/ der ghener die God ghedient hebben heer- tich ghemaect/ ende verclaert werden. Sulcx leert oock Lucas int 9. Cap. vers 31. daer hy seght/ dat Moses ende Elias in claerheyt verschenen sijn/ ende met Christo gesproken hebben/ vanden wtghanck/ die hy te Jerusalem verwillen soude.

Sulchs wert ons oock geleert Mat. int 27. int 42. vers daer gheschreuen staet: Ende de grauen openden/ ende vele lichamen der h. die daer sliepen/ stonden op. Welc wonderwerck/ een voorbeeldinge geweest is/ der alghemeyner Opstandinge. Oock heyscht sulcx (te weten/ dat dese onse lijue opstaen soude) Godes gerechticheyt. Wāt soude God in der Opstandinge ander lichamen scheppen/ so moeste daer wt volgen/ dat de lichamen der Godloosen/ daermede sy de Dupuel gediēt hebbē/ inder Werde en also oock ongestraft bliuē. Daerentegen moeste de nieuwe geschapene lichamen/ welke noyt gesondigt haddē/ met den Godloosen/ ende met den Dupuel ewich ghestraft werde. Het welck beyde stracs tegē de gerechticheyt So des is. Tē andere/ sondē oock de wtuercozene/ andere/ en niet hare eyghene lichamen crügen. So volgt daer wt/ dat die lichamen daer in sy Gode ghedient/ ende van weghen sijn. Waerheyt allerley crups ende teghenspoet

gheleden hadden/ewichlich inder vergatlicheyft inde
 sten bliuen. En daer enteghen/die nieu geschapene lich-
 amen/welcke Gode te voozen niet gedient hebben/ende
 om synen wille/gantsch niet geleden hadden/ die souden
 heerlich ende verclaert werden/dwelch inden wtuercore
 nen/beyde tegen der gherechticheyft en barmherticheyft
 Godes ware. Verhaluen besluyten wy met den Apostel
 Rom. 8. 17. Ro. 8. vers. 11 die daer segt: So nu de Geest/des ghenen
 die Jesum vandē dooden opgewect heeft/in u woont/so
 sal oock de selue/die Christum vandē dooden opgewect
 heeft/uwe sterfliche lichamē leuendigh maken/om des
 wille/dat synen Geest in u woont. Dit hebben wy den
 Mannen ten besten/en tot openinge deses hoochtrooste
 licken Artijckels/also willen verclaren. Siddende weder
 om om Godes wille/dat hen de Mannen/in een besta-
 dige en ghelijck luydende meyninghe willen vergelijc-
 ken/ende een ronde antwoorde gheuen/en hen haer be-
 kentnisse niet schamen: so zijn wy daer na bereydt/ons
 voorder na noodtdruft/met hen in het Ghespreck te be-
 gheuen.

Wy en hebben oock niet gesegt/datter ander lichamē
 gheschapen werden/maer dat God eenen yegelickē van
 dē Zade/dat is van desē verderflichen vleesche syn eygē
 lichaem/nochtans onuerderflich (gelijck het Paulus ver-
 claert) geuen sal. Sulcks is oock heden onse bekentnisse
 gheweest/daerin wy dan noch staen.

14. Rauf

Wy en hebben de Opstandinghe der dooden niet ver-
 loochent.

15. Dat hen us.

Dat is gheen richtighe antwoorde. Die Mannen
 foercken wtvluchtē/ende maken een onderscheyft tusschē
 geuen en scheppen/dwelch toch een dinc is/so verre als
 dit lichaem niet opuerwecht wert/ ofte opstaet/welcke
 woorden de heylighe Gheest ouer al ghebruyckt/ende
 noemt het een Opstandinge der dooden. Datter gesegt
 is: Godt gheeft van desen verderflichen vleesche
 eenen yegelicken sijn lichaem: dat is gantsch doncker ge-
 sproken/

sproken/euen als oft dit lichaem niet soude opstaen maer
 dat van desen lijue/yet wat soude ghenomenwerde/daer
 wt Godt een nieu lichaem gheuen soude / also dat het
 meeste deel int stof der aerden bliuen soude. Dat en
 heet de Schrift niet met goeder consciëntien verhalē/als
 men een woordken daer wt trecht/ende dat andere ver
 weept. *De ghelückenisse vanden Zade / en helpt den* Zaede.
 Mannen niets/anders en moeste doek Christus (welche
 hem by een terwe coorn verghelijcket Ioa. 12. Cap) niet
 met synen ijue opgestaen zijn: Die woorden Pauli/ende
 des h. Gheests oueral/die wy verhaelt hebben/zijn lau
 ter ende claer. Of nu dit gheenen moettwille zy / dat de
 Mannen niet een eenige bewijsreden connen wederleg
 ghen/ende nochtans van harer dwaelender meyninghe
 niet willen afreden/dat laten wy Godt ende alle versta
 blyke ordeelen. Maer tot een besluyt/ willē wy noch 2. Cor. 4. 10
 enen spruck Pauli verhalen/2. Cor. 4. vers 10. ende daer
 na. Wy draghen altyt dat steruen des Heeren Jesu
 wine/in onse lichame/op dat oock dat leuen des Heeren
 Jesu/aen onsen lichame gheopenbaert werde. Daer
 staet hy/aen onsen lichame gheopenbaert werde. Ende
 terfont daerna: Want wy die leuen/werden altyt in
 den doot ouer ghegheuen/ om Jesu wille / op dat oock
 dat leuen Jesu/ openbaer werde aen onsen sterffelicken
 vleesche. Dat is inmers dryt sch en ront genoegh ge
 segt. Verhaluen indien de Mannen niets anders heb
 ben/ende also hertneckich bliuen willen/ende op gheen
 waghe/oft bewijsreden antwoorden willen/so willen wy
 moeghen inden navolghenden Artijckel voortvaren/ en
 hier mede betuyghen/dat het ghebreck by ons niet ghe
 weest is/ dat in desen Artijckel gheen verghelijkinghe
 is beuonden.

16. Voogt

Wilby yet wat meer/hebby yet wat te antwoorde/of
 wilby u tot moeghen bedencken:

17. Rauf

Wy en weten niet meer/dan dat wy bekendt hebben.
 h h ij Dit

Dit is ons ghelooue/daer by bliuen wy.

18. *Zuleger.*
 neemt dat Protocol tot v'bedencht v'ofmen conde tot
 een verghelijkinghe comen.

HET DERTICHSTE GHE-
 spreK, ofte Actie, den Xiiii. Iuny,
 tsmorghens te ses vzen.

Dathenus dede het ghebet.

1. *Zuleger totten Mannen.*
 Acte. 30 **G**histerauont is ghesegt gheweest, dat ghy het Pro-
 tocol tot v' soudt nemen, ende v' voorder bedencht/
 so ghy nu yet bedacht hebt/dat willen wy van v' aenhoor-
 ren/

2. *Rauf.*
 Wy latent noch by onser bekentenisse van gisterē (ge-
 lück die int Protocol veruattet is) also verusten/ende be-
 gheeren dat ghy voortvaert.

3. *Dathenus.*
 Dewijle dat dan de Mannen niets hebben/ daermede
 sy onse bewijsreden comen wederlegghen/daer door wy
 die Opstandinge en heerlichmakinge deses vleesches be-
 wesen hebben/ So willen wy voortvaren tot den achsten
 Artijckel/die also luydt,

PROPOSITIE

des Achsten ArtycKels.

De 8.
 Proposi-
 tie.

OF de Ban / ende het ongheloo-
 ue/ die Echt scheyden: *daer*

Daer op seggen wy/dat noch de *Ban*/noch oock onge-
looue/ofte ongelijck verstant inde sake des gheloofs/die
Echt scheidten connen/oft mogen. Daer op begeeren wy
der *Mannen* ronde verclaringhe.

4. *Rauf.*

Wy geloouen datter niets is/dat de *Echt* scheidde mach/
sonder oft wtghenomen/de *hoererijē*. Maer indien de
onghelouige/hem/om des ghelouigen wille scheidde
woude/ghelijck *Paulus* 1. *Cor.* 7 segt: daer spreekt hy/so
laet ick hem scheidten. Nochtans ghelouuen wy, dat de
oorsake der *Scheidtinge*/in eenen *Christē* niet en behoort
te wesen.

5. *Dathenus.*

Met deser bekētenisse/zijn wy ooc onses deels/in dese
Artijckel te vreden:welcke Artijckel nochtans is gestelt
wordē/om dier wille,die oock *Wederdoopers* zijn/diemē
Mennoniten noemt/welcke den gelouigen toelaten/van
den onghelouighen (oock om des *Bans* wille) hen te
scheidten/welcke sy een *Wermeydinge* des *Echt*plichts
nemen/daer door sy hare *Secte*/vol van *hoererijē* ende
*Echt*zekerijē maken/Indien datter eenighe van deser
Secte hier zijn/die den Artijckel willen ameychten/wy
sijn bereyt/oock met hen te handelen.

De memo-
nirē heeten
hericheyde
der *Ech-*
tenyeder
en *Wermeydinge*
des *Ech-*
tenbonts.

6. *Zuleger*

Wanneer daer eenighe onder den hoop warē/die dese
Artijckel woude bestrijden/die moghen verschijnen.

7. *Triebold.*

Wy en weten niemant.

8. *Dathenus.*

Als ick schoen/dat daer niemant/van deser *Secte* ver-
schenen is/so wil ick nochtans desen handel/cortelick wt
Godes *Woorde* verclaren. Dat sommighe *Mennonit-*
ten/die welke verbannen zijn (God gheue wat de *Ban*
door een oorsake hebbe) van malcanderen scheidten/
ofte de *Wermeydinge* der schuldigher *Echt*plicht/
(soo syt noemen) gheschaden ende toelaeten / dat is
openbaer. Dat sy oock/der ontschuldiger partijē/so syt
noemen.

Regimētē
waerom 6
Hennom-
ten Bau en
Echſchey-
de onrecht
N.

noemen/een ander Echt ofte te hertrouwen toelaten/dat
is oock openbaer. Daer wt volgt noodtwendelick: Dat
die/welcke hem ſöder rechtſinnige oorſake laet ſcheyde/
ende een ander trouwt/die breecht de Echt. Ende wie
oock die/welcke ſonder rechtmatighe oorſake verlaten
wert/trouwt/ die breecht ooc de Echt. Daer wt noodt
wendichlick/ een groote verſtooringhe ende verwoef-
tinge inden heyligen Echtſtant/moet volghen. Dat is
euen het ghene/dat wy gemeynt hebben /daer gheſeyt
is/dat ſommige hare Secte (want ſy zyn onder malea-
deren veelvoudich gedeyldt) ſchandelick beulecken ofte
verontreynighen met hoererije ende Querſpel. Maer
dat ſulcks onrecht zy/bewyſen wy cortelick alſo:

Mat. 19. 9 Ten eerſten leert Chriſtus /Mathei. 19. ghelijck ooc
voorhennen/ inder Schrift der Propheten is gheleert ge-
weeft: Datter gheen Echſcheydinghe en behoort
te gheſchieden/dan alleen om der hoererije wille.

1. Pet. 3. 1 Ten anderen leert Petrus 1. Pet. 3. niet dat de vrou-
wen/die ongeloouighe Mannen hebben/ haer van hen
ſcheyden ſullen / maer datſe hare Mannen onderdaen
zyn ſullen/op datſe dooz haren goeden wandel/ ghevrou-
nen mochten werden.

2. Cor. 7. 10 Ten derden leert Paulus 1. Cor. 7. vers 10. ſegghen
de: Maer den getrouweden ghebiede / niet ick / maer
de heere/dat dat wiſſ haer n3 en ſcheyde vanden manne
het welck euen dat ſelue is/ dat totten Iezze. int 13.
1. Heb. 13. 4 ſtaet: Die Echt ſal eerlick ghehouden werden /by allen/
ende dat Echte leuen onbeuleckt.

1. Cor. 7. 12 Ten vierden ſegt Paulus/int voorghemelde Cap. tot
ten Corinthen vers .12. ende 13. Dat ſo een gheloo-
uighe vrouwe /eenen ongheloo-
uighen man/ welke on-
gheloo-
uighe Partije haer ſoude laten behaghen / by
den gheloo-
uighen te woonen/ dat de gheloo-
uighe hem
niet en behoort te ſcheyden. En indien datter ſcheyding
ge quame/ ſo en wil Paulus niet/ dat die/ vande geloou-
ighe hercome: maer indie het de ongeloouige partije doet/
dat moet

dat moctmen lijden/ ende de onghelooouige sal syn straffe hebben die dese onbehoorlicke scheidinge aenrichtet.

Ten lesten seght De Apostel int 14. vers dat de kindereen heyligh zyn/ in een sulcke Echt/ daer maer de rene partije ghelooouich is: Daer wt wy besluyten/ d'at eenen sodanighen Echtstandt/ daer in heylige kinderen gebozen werden/ niet en behoort gebzoken noch ghescheydē te werde. Om dese/ ende meer ander oorzaken/ houdē wy dat de Echtscheydinghe der voorszgemelder Mēnoniten onchristelick/ ende teghen het woort Godes 37.

9. Zuleger.

Hebt ghy nu yet wat daer tegen/ so moegt ghyt/ te kennēnen geuen/ ofte is daer yemant/ die het bestryden wil/ die gnet te kennen.

10. Rauf.

Wy en begeeren de Mēnoniten/ in desen val/ niet te verantwoorden.

11. Zuleger.

Sehent ghy die gronden oft argumenten/ niet voorrecht.

12. Thiebold.

Die gronden/ en connen wy niet verloochenen.

13. Datbenus.

Hy volgt dat. 9 ArtycKel/ vāder gemeenschap d' goede:

PROPOSITIE

des Neghensten ArtycKels

Of de Christenen eyghen goederen coopen / ende besitten moghen / sonder quetsinghe der Christelicker liefde.

De 9.
Propo-
tie,

1. Co. 7. 30
34

So seggen wy ront dat de Chziffenen sonder quetsinge der Chziffelicker liefde/met goeder conscientien eyghen goederē coopē: en besitten mogē/ gelijk Paulus leert 1. Coz. 7. v. 30. en 31: Allee dat sy de goederen niet en misbrypckē/maer recht gebrypcken/naden Woorde Godec.

14. Zuleger totten Mannen

Wat is hier op/ uwe bekentnisse?

15. Rauf.

2. Coz. 8.
ende 9.

Wy bekennen oock dat de Chziffenen eygē goederen moghen besitten/sonder quetsinge der Chziffelicker liefde/nochtans so verre dat sy die/der besittinghe haluen/niet en misbrypcken/ende dat haren oueruloet/ den ghebrzecke der Armen dienen mach/ gelijk Paulus 2. Coz. 8. ende 9. daer van ghetuyghenisse geeft. Toch en sette wy hier in gheenen dwanck/maer gheloouen/wie een Chziffen zijn wil/dien staet toe sulcks wt gelatenen gemoede/selue hem des Armen als synen praesten aentnemē/ende daermede onderstant te doene.

16. Dathenus.

Het misbrypck/hebben wy al schoon wtgenomen. Het rechte ghebrypck begriipt in hem/die oeffninge der liefde ende der barmherticheyt/dat en is niet strydich. Van het besitten der eyghen goederen/so vele als wy verstaen connen/en is oock geenē strydt. De Artijckel is ghesfelt gheworden/ van weghen eener anderre Secte/die oock Wederdoopē/ende dese Gemeynschap der goede/sterck d'huen/ende alle eyghendom / der goeden / als een sware sonde heftich schelden/ende verdoemen. Indien datter eenighe van dien hier waren/wy zijn bereydt met hen/oock van desen Puncte te handelen/dewijle sy enen so wel beroepen zijn/tot desen Gespreke als andere.

17. Zuleger.

So daer yemant onder den hoop is/die desen Artijckel wil aenuuechten die laet hem aenhooren.

18. Petter Scherer.

Wy en weten niemant onder ons.

Dathenus

19. *Datbenus.*

Bewijle datter dan niemant/vander hoeterschen ofte
 Meerlanders weghe/verschijnt/so willen wy voortwarē.
 Ende nadien dat de Mannen alleen van het besitten der
 eyghen goederen ghesproken hebben/dare nochtans de
 Artickel/ooch des coopens vermeldet/so willen wy hen
 ghezoegt hebben: Of ooch een Christen/sonder quiet sin
 ghe der Christeliker liefde / eyghen goederen coopen
 mach / ofte niet / ende ooch vercoopen? Wy segghen
 vande Ja / dat hy coopen ende vercoopen mach : Alle
 misbruycken / hier mede wtghenomen / ende verwor-
 pen.

20. *Rauf.*

Wy gheloouen wel dat een Christen : na luyt des Ar-
 tickels/eyghen goederen coopen / ofte ooch weder ver-
 coopen mach/na syner ghelegentheyd/dat hy ooch desel-
 ue (indien het hem vergont wert)mach besitten. Toch
 gheloouen wy/dat een yegelick nader leere Pauli. 1. Cor
 7. niet al den synen/also in syner hertē behoort te staene/
 Raemlick die daer coopen/als of syt niet en behielden/en
 die dese werlt ghebruycken/als of sy die niet en gebruy-
 ten. Ende dat hier in/ euen so wel zijns naesten ende
 der Armen/als zijn eygen nut behoort gesocht te werde

21. *Datbenus.*

Met deser antwoorde laten wy ons ooch verghenoe-
 ghen. Want wy en straffen ende schelden het mis-
 bruyck/niet alleen in coopen ende vercoopen/maer ooch
 in allen anderen toeghelatenen dinghen / ende dzinghen
 in desen deele op den regel Pauli 1. Thessalont. 4. die int 1 Thel. 4. 6
 seste vers also segt: Ende dat niemant te wijt grupe/
 noch synen Broeder inden handel en bedrieghe/want de
 here is de wreker ouer sulcx. Daer by laten wyt ooch
 bliuen. Toch tot meerder verclaringhe / der ver-
 meynde ghemeynschap der goederen / welke de hoet-
 tersche / ofte Meerlanders dzinghen : dat die in Go-
 des Woordt gheen beuel noch grondt heeft / bewij-
 sen wy roytelick alsoo : Erstelick/wat Paulus
 in ghee

Argumētē
teghen der
Hoeter.
sche leere/
van der Ge-
meynschap
S goederē.

in gheener Kercken der heydenen/ gheleert noch beuolē
heeft/ dat is gheen beuel Godes. Die Ghemeynschap
der goederē (also de hoeterse d'zūen) en heeft Paulus
in gheener Kercken der heydenen geleert/ noch beuolē/
daerom en is sulcke ghemeynschap der goederen gheen
beuel Godes.

Acto. 5. 4.
Acto. 9.

Ten anderen/wat der gantscher Gemeynte te Jerusa-
lem (in dese Artickel vander Ghemeynschap der goede-
ren) niet verbonden heeft/ dat en verbindt oock de ander
Gemeyntē ofte Kercken Christi niet. De Gemeynschap
der goederē/en heeft de gantsche Gemeynte te Jerusa-
lem niet verbonden/ daer om en verbindtse oock de ander
Gemeynten ofte Kerckē Christi niet. Dat dit also 37 / is
claer wt het 5. Ca. der werckē der Apostelē daer Petrus
tot Ananiam also seght vers. 4. Ghy hadt toch de Kerckē
wel moghen behouden / doen ghy hem hadt / ende als
hy vercocht was / was hy in u gheweldt. Daermede
toont hy dat die (welcke in het beghin sel / hare goede-
ren int ghemeyn ghebracht hebben) sulcks v'p'willichy
ende niet wt eenich beuel/ gedaen hebben.

Ten derde/ alle Gemeynten Christi/welcke eygendou-
ghedat hebbē/welckē oock opgelegt is/ dat sy niet stelen
oft eens anderē goet begeerē souden: en daerentegen op-
gelegt is/ dat sy almoeffen geuen/ barmhertichy/ offfenē
hen der heyligē nootdruft aennemen/ ende haer eyghen
broot eten souden: die selue en hebben die bouen gemelde
Gemeynschap der goederē niet. Die Apostolische Kerckē
heeft eyghen goederen ghehadt / hadde beuel niet te
stelen / ofte begheeren wat eens anderen is: Item als
te nemen. Daer wt volcht dat de Apostolische Kerckē
tot haeren tīden / dese Ghemeynschap der goederen
niet doozgaens ghehadt heeft / ende dat het verhalten
gheen beuel Godes 37. Sulcks blyckt oock inder 13.
bea Acto. int neghenste Cappittel. Welcke anders
Thabita genoemt is/ wāt sy hadde vanden hare/ andere
armen lied en cleedren ghymarkt / ende mit ghedeyt.
Act

Des IX. Artijckels.

497.

Act. 12. staet / dat Petrus gecommē is / int huys Marie
 der moeder Joannis. Vander Lydia is de historie open- Act. 12. 12.
 baer Act. 16. dat sy een purper Cramerse gewerft is. Int Act. 16. 14.
 21. Cap. werdt ghemeldt des huys Philippi des Euan- Act. 21. 8.
 gelissen / die een vanden seuenen was. Dat verbodt dat-
 men niet sielen / ende des naesten goet niet begeeren sal-
 staet tot den Rom. int 13. ende tot den Ephe. int 4. Cap. Rom. 13.
 pitel. Dat men aelmoessen geuen / barmerticheydt oeffe- Ephe. 4.
 nen / en hem der heyligher nootdrift aennemē / sal daer
 van is de Prophetische / ende Apostolische Schrift vol vā
 getuygenissen : Gelijck tot den Rom. int 12. 1. 1. Cor. 16. Rom. 12.
 2. Cor. 8. ende 9. Gal. 6. en elders meer te sien is. Wāt Gal. 6.
 int 16. Cap. der 1. Epistel tot den Corinthē vers 2. segt 1. Co. 16. 2.
 Paulus : Vander Aelmoesse die den heyligen geschiedt 1. Co. 8. 12.
 tē. Wy seght niet vander vermenginge / ofte ghemeyn- 12.
 schap der goeden. Item / op eenen yegelicken dach der
 Sabbathen / een yegelick van v / legge wech by hem sel- 2. Co. 9. 7
 ven / en vsamele naer syn vermogē. En 2. Cor. 8. segt hy :
 Want so yemant gewillich is / so is hy aengenacm / na-
 die hy heeft / niet na dien hy n3 en heeft. Dat en geschiet
 niet in dier meyninge / dat die ander soude ruste hebben /
 en ghy vordriet / maer op dat het gelijck 3y. So dient uwē
 orculoet hare gebreke / dese dierē tīt lāck. En int 9. Ca.
 deses Briefts / v 7 : Eē yegelick geue na zyns hertē voorne-
 men / niet met onwille / ofte wt bedwanck / want eenē v3-
 licken gheuer / heeft God lief.
 Ten lesten / het is opēbaer / dat ooc de kēcke / in Godes
 doort des Suden en nierven Testaments / eenen kēgel
 ste odeninghe hebben / daer na sy hen schuldich zyn te
 houden. Maer uergent en wert yemanden opghelēgt /
 de goederē int gemeyn te b3nighen. Wy en willen wt
 velen getuygenissen maer een vermelden het welck staet
 1. Tim. 6. v. 17. daer hy segt : Den kēcken van deser werlt
 ghiet / dat sy niet hoochmoedich zyn / oock niet en hopen 1. Ti. 6. 17
 op den onsekeren kēhed / maer op den lewendigen Godt /
 die ons rijchelick allerley gheeft te ghenieten. Dat sy
 goet doen / rijck werden in goede werckē / gecrue geuen /
 behulpelick zyn / hen seluen schatten versamelē / tot eenen
 goeden

goede fundamente/ op het toecomstighe /dat sy dat eenighe Leuen crighen.

Hier van
leest Sley
danum int
5 Boeck.
Anno. 35.

Wat desen alle is claer/ dat de hoetersche oft Meerlandische ghemeynschap der goederen/ gheenen grondt en heeft/ in Godes Woorjt/ ende wat daer wt/ vooz/ ee onordeninghe ende confusie opstaet/ ende eyndelick volgt/ heeft dz schrikelick exempel te Munster/ iammerlic Ge noech bewesen/ daer hem een Cleermaker/ dooz/ de Gemeynschap der goederen/ eyndelick vooz/ eenen Coninck heeft oogheworpen: Daerby willen wyt oock laten bliuen. hebben de Mannen yet wat daer tegen/ dat willen wy aenhooren.

22. Rauf.

Wy en willen de hoetersche/ hier in niet verandt woor den/ wy en hebben oock niet ghehouden/ dat haer vooz/ nemen der Schrift ghelyckformich zy.

23. Zuleger.

Hebt ghy oock yet tegen dese gronden oft fundamenten vooz/ te bringhen /of zyt ghy daermede te vreden?

24. Rauf.

Neen /wy en stryddender niet teghen.

25. Dathenus.

Nu volgt dat 10. Artýckel/ vander Ouerheyt.

PROPOSITIE

des Thienden Artcykels.

De. 10.
Propositie.

O F een Christen een Ouerheyt zyn / ende de boose niet den sweerde straffen mach?

VV

At wy van desen Artýckel wt der Propheetischer Schrift gheloouen ende leeren / dat hebben

Des X. Arttyckels.

495

hebben de Mannen inde verclaringhe des 5. Cap. Wat
langhe gehoozt. Wat sy ooc wederom van desen We-
tikel houden/ dat hebben wy oock gehoozt/ ghelijck dat
Protocol bewijst. Maer indien sy noch ergent eenigē
grondt meynden te hebben/ die teghen onse leere zy / of
waermede zy onse leere ende gronden comen om stoote/
welcke sy noch niet voortghebracht en hebben: die zyn
wy bereydt / voorder aen te hoorzen / ende wt Godes
Woordt/daerop te antwoorzen.

26. Rauf.

Wy latent noch by onser bekentenisse om der coetheyt
wille bliuen / gelijk die int Protocol begrepen is/ daer
mer wy niet en connen comen.

27. Datbenus.

Wy latent oock geern by den Protocol bliuen: Want
het betuycht/ dat ghy uwe meyninghe/ met geenen woor-
de der Schrift beuesticht hebt/ ende onse gronden niet
met enen eenighen woorde omgestooten hebt/ daerom
sy ooc vast staen. Daerbeneuen en hebt ghy noch noyt
bekent/ dat het Ampt der Querheyt in hem seluen(alle
missoycten wt ghenomen /) goet ofte recht zy. Maer
so ghy noch ergent ghelesen hebt/ datter niet wt ghedru-
ten woorzen staet/ een Christen en can geen Querheyde
zyn/ dat woude wy noch gern aenhoorzen.

28. Rauf.

Wy hebben onse verclaringe gedaen / het Querliche
Ampt aengaende/ hoe wy daer in staen/ als wy het 5. Ca.
waerhei voorgehadt hebben. Daerom willen wy eenen
regelicken int Protocol gherwesen hebben / om dat selue
te ouerlegghen. Wy begeeren dat ghy voortvaert.

29. Zuleger.

Hebt ghy dan geen plaetse der Schrift / daer in ghy
vindet/ dat een ghelouich mensche geen Querheyt / ofte
een Querheyt geen ghelouich mēsche zyn can. Ich vrage
van enen wdzuckelicken Spruecke.

30. Rauf.

Wy en weten geē by sonder/ inder Apostolischer Keere
ken/ dan die/ die voorhenen int Protocol zyn aengetogē.
Zuleger.

31. Zuleger.

Ich en vrage maer: Of ghy eenē spruēke wetet/daer in verhaelt wert/dat een Ouerh. n. z. en can eē geloouich mēsche zyn: Of wt welcken Spruēke/ghy dat voor naemē līck bestuyt: Men vzaegēt daerom/ op datmen v recht mach verstaen.

32. Rauf.

Ghy hebt ons lesmael (ouer dat 5. Cap. Mat. oock ouer den Spruēke Lu. 22. Maer ghy niet also) int langhe beuel/inder Apostolischer Kercken vinden. Dat ouerige laten wy by het Protocol.

33. Datheus.

Dat de Mannen bekent hebben/datter nergent met wtghedructen woorden staet. Een Ouerheyt en can gheen Christen zyn/oft gheen gheloouich mensch: daer in bekennen sy recht. Want dat selue en staet uergent geschreuen/noch met wtghedructen/noch oock met anderen woorden/daer wt sulchs soude connen besluten werden. Mengaende dat 5. Cap. Mathei/daer is bewesē dat de Wet Moysi/de Wet des Vaders/des Soons/ende des h. Sheestes/dat is/des eenighen/ende ewigen Godes is/ende dat Christus de selue Wet niet en cā straffen ware datmē seggen wilde/dat hy synen Vader/hem seluen/ende den h. Geest contrarie zy/het welck niet zyn en can. Item daer is bewesē/dat Christus een verlosser vander Wet/ende niet een nieu Wetgheuer is. Daer om heeft hy Math int 5. Cap. niet een scherper of volcomener Wet gegeuen: anders ware hy ons beswaerlicher dan Moses den Joden gheweest is/welcke alle te samen so Petrus leert/Act. 15. de Wet niet hebben connen dāghen. Daerom heeft oock Christus Mathei. int 5. niet een niēwe Wet ghegheuen: en de Officien niet afgedaē die hy met synen Vader/ende den h. Sheest/ onder den heylighen vanden beginne verozdent hadde: maer heeft de Wet vclaert/en de valsche wtlegginge der Pharisē (gelīck hy ooc Math. int 5. en 23. gedaē heeft) ghestraft/ende wederlegt. Verhaluen hebben de Mannē Mat. int 5.

int 5. niet een eenige letter/die hen dient/ten zy dat sy wt
 Christo eenen anderen Mozen/ ofte Wetgeuer/ ende ee-
 nen verelager syns volcks (gelijck Mozes geweest is/ so
 Joann. 5. staet) maken willen. Joann. 5.
 Mengaende Luc. int 22. daer is int langhe bewesen/ dat L. n. 22. 35.
 Christus aldaer niet met der ganscher Ghemeynte/ ghe-
 handelt heeft/ maer met dien/ welke onder malcanderen
 ghetwiffet hebben/ wie onder hen de grootste zyn soude.
 Ende dat/ dat woordelike: (Maer gy niet also) aldaer moet
 verstaen werden/ ghelijck wy ghesegt hebben: dat hebbē
 wy wt het 35. vers. desselue Cap. ende wt het 49. vers. des L. n. 24. 49.
 24. Cap. bewesen/ het welck onnoodich is wederom te ver-
 halen. Want soude Christus daer vande gansche Ge-
 meynthe gesprokē hebben/ Naemlick/ dat de Grootste ge-
 liche de ionckste/ ende de dienaer/ ghelijck de Meester zyn
 soude: so moeste daer wt ooc volgen/ dat het onderscheyt
 tusschen Vader ende Kinderen/ ende tusschen Meester/
 Knecht/ ooc wechgenomen ware/ so moeste de Vader
 synen sone/ ende de Meester synen knecht dienen/ dwelck
 wy niet also en verstaen: ende oock der leere Pauli/ totten
 Ephe. 6. Ephe. 6.
 Ephe. int 6. ende 1. Tim. int 6. Cap. stracs contrarie is.
 het welck nochtans also zyn moeste/ wanneer de wtlegh-
 ninge der Mannen recht/ ende den Woorde Godes ge-
 licheformich ware. Mengaende de exempelen/ wy be-
 roepen ons op het Protocol/ daer in is gemeldet/ wat wy
 voor exempelen des nieuwen Testaments/ ingevoert heb-
 ben/ van welcken de Mannen gheen en hebben connen
 wederleggen/ gelijck sy oock op ons veelvuldich begee-
 rons wt Godes Woort niet bewesen en hebben/ dat
 die/ welke wy hen benoemt hebben/ dat Ampt der
 Hoofmanschap/ Richters/ Raetsheeren/ Vantvoogdyen/
 verlaten hebben/ ofte oock daertoe zyn vermaendt ghe-
 worden. Maer connen syt noch ghedoen/ soo willen
 wy gheerne aenthooren. Verhaluen soo sy gheen an-
 der bewijsredene voortbrengghen en connen/ dan die tot
 noch toe/ na noodtdrust wederlegt zyn/ soo willen
 wy desen Arttyckel hier mede beslytten/ ende voortvae-
 ren.

34. Rauf.

So veel de Ouerheyt belangt/daer van is lest te beyde syden/int langhe ghesproken gheweest/daer wt eenes gront/ende ghelooue wel te vernemen is/daer by laten wyt/ghelyck het begrepen is. Ende ghy moecht also voortvaren.

35. Datheus.

De elfste Artijckel luydt also:

PROPOSITIE

des Elffsten ArtycKels.

De. 11.
Proposi
tie.

Of den Christenen toeghelaten zy: rechtmatighe Eeden by den Naem Godes te doen: Dat is/ God tot ghetuyghenisse der Waerheydt aen te roepen:

Beschry-
vinge des
Eeds.

VW hebben ghesegt/ende seggen noch/dat wy allerley lichtueerdich/onrechtmatig/valsch/en ydel sweeren/lasteren/en vloecken/en ontheplyginge des Naems Godes/ende der Creaturen/vā herten hatē en mīden/ende dat wy daer tegen/als tegen eenē gront/wel predicken ende leeren. Ten anderen hebben wy gesegt/seggen ooc wederom/dat de Eedt/daer van wy spreken/en die wy verantwoorden oft beschermen/niets anders heete/en sy/dan alleen(in billicken ende gewichtige saken/die Godes eere/ende de liefde des Naemstien angaet) Een aenroepinge des naems Godes/ende niet der afgeslotzē heyligen/ofte eenen Eedt sy/bydē Euangelio/ofte der ghelycken(ghelyck ons stannich lest heeft willen oordringhen) tot een ghetuyghenisse der Waerheydt/gelijck

Jer. int 4. desen Sedt beschryft/ en gelijck Paulus de sel-
 ten 2. Cor. 1. ende elders meer gedaen heeft. Wy hebben
 daer by gesegt/ dewijle Christus Mat. int 5. Cap. niet een
 nieuw Wet ghegeuen heeft/ So heeft hy aldaer de Wet
 banden rechtmatigē Sedt/ noch gestraft/ noch ooc wech-
 genomen/ maer de verkeeringhen ende valsche wtleggin-
 gen der Pharizeen wederlegt. Gelijck oock sulchs wt de
 sprecien/ ofte sozmen des sweerens/ die Christus daer ver-
 tellt/ en wt den 23. Cap. Math. af te nemen is. Tegen dese
 bekentenisse en bewijsredenen/ en hebben wy/ vande Ma-
 nen gheen getuygenisse der Schrift/ diesy voortgebracht
 hebbe/ gehoort. Daer by wyt oock laten bliuen/ ghelijck
 het int Protocol begrepen is/ ten ware sake/ dat de Ma-
 nen yet anders daer teghen hadden voort te bringen.

36. Rauf.

Wy latent ooc also by onser voorzige verantwoordinge
 beruften/ ghelijck het int Protocol begrepen is.

37. Dathenus.

En volgt de twaelfste Artyckel: vande Doop die alsoo
 luydet:

PROPOSITIE

des Twaelfften Artyckels.

Of de Kinderen der Christenen De 12.
 behooren gedoopt te werden: Propositi-
 tie.

Merop segghen wy ront Ja. So de Mannē anders
 houden/ so begeeren wy dat sy ront ne en seggen.

38. Rauf.

Wy en vinden daer van geen beuel/ noch getuygenisse
 der Schrift/ van Christo ofte synen Apostelen. Derhaluē
 begeeren wy/ dat gy ons/ vā het beuel desseluen/ Schrift
 ende

en getuygenisse Christi en syner Apostelen voorzigt.

39. De Voogt.

Houdt ghyt dan voorz onrecht?

40. Rauf.

Wy en gheloovent niet.

41. Datheus.

Ghy condet wel vont Neen seggen. Ende seyde voorz der: Of wy beuel ende Exempelen hebben dat sal hem door Sodes ghenade haest beuinden.

Maer dewyle dat de Mannen hede vander Ouerheyden bekent hebben / dat sy geen wtdruckelich woorz hebben. Een Christen en can geen Ouerheyden zyn: hebben oock geen exempel dat die Christenen / die Ouerheyden gheweest zyn / haer Ampt verlaten hebben: So vrage wy / waer om sy meer een wtdruckelich beuel/ ofte exempel van ons begeere / dan sy ons inde sake vander Ouerheyden? een wtdruckelich woorzdt/ en exempel gegeuen hebben? Daer wt volcht immers dat sy ooc yet wat leere daer van sy / noch wtdruckelich woorzdt / noch oock Exempel hebben. Daer op begeeren wy Andtwoorde.

De wederdoopers leere wat daer van sy noch wtdruckelich woorzdt noch Exempel hebben.

42. Rauf.

Wy hebben begheert / dat ghy uwe bekentenisse door de Schrift / ende de leere der Apostelen bewyzen soude / dat hopen wy noch te verwachten.

43. Voogt.

Maer gy en geeft hen geen antwoorde / op hare vrage.

44. Rauf.

So vele als de Ouerheyden belangt / daer van is lesmael / int lange ghesproken / dat wy inder Apostolischer Kercken niet gevonden hebben / dat dat Sweert daer in zy beuolen gheweest / om te ghebruyken. Wy achtent onneodich hier wederom te verhalen. Wy beuelent den Protocole.

45. Datheus.

Dat is een wtdolucht. De vrage en is eygentlick niet vander Ouerheyden / maer vanden wtdruckelichen woorzden / dewyle sy heden vonden bekent hebben / dat sy van het

het verbot des Ampts der Ouerheyt / geen wtduckelick
woort hebben / maer sulcks wt sommighen woorden be-
slypen / so vraghen wy noch eens : Waerom wy in
der leere vande Kinderdoop euen een wtgedruet woort
hebben moeten / ende sy in hare leere vande Ouerheyt /
geen wtgedruet woort hebben moeten: En waerom sy
ben seluen dat willen toelate / dat sy ons aff laen: Wy be-
gheeren te weten / de oorsake / waerom sy so vele vry-
hepts soudē hebben / en wy niet? Alsdan willen wy op
onse verantwoordinghe comen.

46. Rauf.

Wy en hebben angaende den Kinderdoop geen Beuel
oft Gebot inden nieuwen Testamente / derhaluen en wete
wy ons oock desseluen niet aen te nemen. En begeeren
noch dat ghy het uwe bewijst

47. Darhenus.

Dat en is de vrage niet. Maer dit is de vraghe / waer
die wtgedruete woorden staen / En Christen en can geen
Ouerheyt zyn: Daer na willen wy voortvaren.

48. Rauf

Bewijst dan dese woorden niet gheschreuen zyn / ghe-
lijck oock de Kinderdoop int nieuwe Testament niet ghe-
houden is / daerom en weten wy dese woorden vande O-
uerheyt oock niet te bewijfen / ofte te houden stane.

49. Zuleger.

Wat beslyt ghy daer wt?

50. Rauf.

Dat en staet niet also / dat een Ouerheydt mach een
Christen zyn / derhaluen en weten wy het niet aen te
nemen.

51. Darhenus.

Dat en is de vrage niet. Wy vragen waer het staet /
dat een Christen niet mach een Ouerheyt zyn / ghelijck
ghy leert / waer dat het geschreuen zy: Op gelijckerwijse
mochten wy oock inden anderen Artijckel vraghen :
waer staet wtghedruetelick geschreuen / de Prophetische
It is Schrift /

Schrijs en mach inde saken des geloofs / ende des Chri-
 stelicken wandels / inden nieuwen Testamente niets gel-
 den. Waer staet gheschreuen met wtgedruchten woort-
 den. De Kinderen inden nieuwen Testamente en hebbe
 gheen Erffsonde? Nochtans verloochenen sy sulcke.
 Verhaluen bidden wy om een riehtige andtwoord / ende
 vraghen: Waer toch gheschreuen staet / (Een Christe
 en can geen Ouerheydt zyn) met wtghedruchten woort-
 den? Dit is immers sekerlick hare leere. Wy bidden
 om Godes wille andtwoordt oprichtich,

52. Rauf.

Het verwondert ons seere / dat ghy ons met desen vras-
 nen grondt leght: Ghelyck wy daer naer oock (wat
 wy dies haluen gheloouen) doo; Godes hulpe hopen te
 doene. Menghesien dat toch voorhenen vander Ouer-
 heydt / ende meer ander dinghen int langhe ghehandelt
 is / daer by wy het dan laten bliuen. Ende hopen dat
 ghy in desen Artijckel sult voortwaren.

53. Dathebus,

De Kinder Doop en is niet onsen / maer der Gemeyn-
 ten Godes / ghelyck naer nootdrift sal bewesen werden.
 Maer op dat wy hier rechtsinnich ghaen / so en can ons
 niemant verdencken / indien wy oock die vyfheydt byzuy-
 ken ende behouden / die ghy tot noch toe gebuycht hebt.
 Want ghy hebt tot nu toe gheleert: Een Christen en
 can geen Ouerheydt zyn: Het welck toch nergent also
 geschreuen en staet / gelijck ghy voorhenen bekent hebt.
 Ja dat noch meer is / so hebt ghy geen woort der Schrift
 aenghetogen / noch verhaelt / daer wt sulcke can besloten
 werden. Indien ghy dan sonder grondt van Godes
 Woort / en dat oock meer is / sonder wtgedruchelich Woort /
 leert: Een Christen en can gheen Ouerheydt zyn: het
 welck valsche is: Waer om soude ons oock niet toeghes-
 laten worden / wt Godes Woortt te luyten / dat de Kin-
 deren der Christenen behooren gedoopt te werden. Wy
 bidden u / dat ghy ons bewijzen wilt / waer / met wtgedru-
 kelicken woortden gheschreuen staet / dat de Apostelen
 Petrus

Des Xii. Artijckels.

503.

Petrus ende Joannes gedoopt zyn gheworden? Item
waer met wtgedruckten woorden gheschreuen staet / die
vrouwen sullen oock dat Nachtmael ghebruycken: Ende
oft ghy dese slucke daer om niet en houdt / om datse ner-
gent met wtghedruckten woorden gheschreuen staen?
Antwoorde recht sinnich / op dat wy tot der sake coemen.

54. Rauf.

Wy hebben (der Overheyt aengaende) den Sprueck
Luc 22. verhaelt / gelijk dat Protocol bewijst: Maer
dat ghy daermede niet verghenoecht zyt / en weten wy u
voorder niet te helpen / dan so vele / als daer van int lan-
ghe ghesproken is. Maer dat de Apostelen ghedoopt
souden gheweest zyn / dat gheloouen wy / oft schoon de
woorden niet wtghedrucktelich veruattet zyn: want dat
sy ander gheleert hebben / dat hebben sy selue ghedaen.
Ende so veel de vrouwen aengaet / des Nachtmaels hal-
uen / wy segghen cortelich / dat sy het euen so wel / als de
Mannen ghebruycken mogen / dewijle dat sy Christenē
zyn / ende hier in en is gheen onderscheydt / tusschen man
ende wijf: Begheeren derhaluen noch / hebt ghy van
desen Artijckel / eenige verskeringhe inder Schrift des
nieuwen Testaments / dat ghy de selue voortbringht /
ende ons niet langher ophoudet.

55. Datheus.

Wy hopen niet alleen wt den Ouden / maer oock wt
den nieuwen Testamente / onse verskeringhe also voort-
te bringhen / datse voo: v / ende den iuwen / wel sal staende
bliuen / doo: Godes genade. So veel Luc 22. belangt /
daer en staen dese woorden niet: Een Christen en can
geen Overheyt zyn / ten can oock daer wt niet besloten
worden. Daer om en zyn dat geen wtgedruckte woo-
den. Ghy ghelooft dat die Apostelen zyn ghedoopt ge-
worden / ende en hebt nochtans daer van gheen wtghe-
druckte woort: Maer ghy duyct daer wt / dat ghy het
niet gheloouen en condit / dat sy anderen yet wat souden
gheleert hebben / het welke sy oock selue niet souden
gedaen

Hi iij

ghedaen hebben. Maer dat en is gheen wtzuckelick
 woort Godes. Angaende de vrouwen dat sy het
 mael des heeren ghebruycken moghen daer af en hebby
 noch wtzuckelick Snel noch wtzuckelick Exempel/
 nochtans ghelooft ghyt: Is u dan dat so seltsaem dat
 wy gheloouen dat de kinderen der Christenen b. hoope
 ghedoopt te wesen oft schoon nergent geschreuen staet/
 euen met sulcken woorden? Die kinderen der Christe-
 nen sullen mit nieuwe Testament ghedoopt werden: De-
 wyle ghy beyde die stucken ghelooft daer van ghy geen
 wtzuckelick Woordt noch Exempel hebt? Daer we
 volcht dan dat het niet alleen Godes Woordt ende Se-
 nel is/wat esen met so ronden woorden van eenen Ar-
 tichel/inder Schrift vermeldet staet / maer oock wat
 wt der Schrift grondelich kan bewesen / ende besloten
 werden. Ghelijck oock sulcs wt der handelinge Chri-
 sti met den Saduceen/claerlich blijcht Mathi. 22. Die
 Saduceen hebben verloochem die Opstandinghe des
 vleesches / ende hebben dat ghantsche oude Testament
 verwoorpen / alleen wtghenomen de vijf Boecken Mo-
 ses. Ende aenghesien dat in Mose neeghent met wt-
 ghedruichten woorden staet: De dooden sullen niet wt-
 ren lichamen wederopstaen / meynen sy / het ware Chri-
 sto oock onmoghelich / die Opstandinghe der dooden /
 wt Mose te beuestighen. Maer nu heeft Christus hen
 sulchs wt Mose also bewesen dat sy hen ouer syne leere
 ontfettet hebben/en hoe heeft hy sulchs gedaen? heeft
 hy hen eenen Sprucke wt Mose voortgebracht daer in
 gheschreuen stont. De dooden sullen niet haren lich-
 amen opstaen: gheensins: Want sulcken Sprucke en is
 in Mose nergent te vindē. Maer hy heeft gesegt (Mat.
 22. vers 31:) hebt ghy niet ghelesen etc. Venendich etc.
 Daer segt hy/hebby niet ghelesen vande Opstandinghe/
 daer toch na der letter vande Opstandinghe gheen mel-
 dinghe en gheschiedt. heeft nu Christus sulchs daer wt
 connen besluyten/ghelijck Paulus / ende de ander Apo-
 stelen/van sulcken sluytredenen vol zyn: so en doe wy ooc
 niet onrecht/dat wy wt sekeren gronden/ende getuyge-
 nissen

Des Xii. Artycckels.

505.

nissen der Schrift beslypten, dat de Kinderen der Christenen behooren ghedoopt te werden. Ende ouermits dat de Saduceen sulcke sluytreden niet hebben connen make, so beschuldichtse Christus: datse de Schrift niet en woren. Derhaluē wanneer wy oec wt goeden grondē beslypten, dat de Doop den Kinderen der Christenen toe wijzen/ so ist recht/ en Schriftmatick: of daer schoon nē eue dese woorden staen/ de Kinderen der Christenē indē nē Testamente/ sullen ghedoopt werden. Nu comē wy op den Artijckel/ ende segghen: Op dat wy malcandē ten recht verstaen/ dat dese d'z stucken hier moeten verclart werden.

1. Wat de Doop zy.
2. Of daer oock meer dan eenen Doop zy.
3. Wien de Doop/ na den Woorde Godes toecome/ ende toe behoore. Maer eer wy voortvaren/ soo willen wy den Mannen dese onse verclaringhe laeten voorlezen.

56. De Voogt totten Mannen

Wilt by yet wat daerteghen segghen: Of de sluytredē die voor ghegheuen is.

57. Rauf.

Aren wy.

58. Zuleger.

Ghy moecht v bedencken tot naden middaghe.

EEN EN DERTICHSTE GESPREK OFTE ACTIEN XIII. JUNY.

na den middach ten twee vren.

Na dat het ghebedt ghedaen was.

1. Zuleger totten Mannen.

Het is heden aen v bleuen. Wilt ghy die sluytreden Actie. 31 weder aenvechten/ die heden ghestelt is: En hebby yet wat daer teghen voor te bringen/ so doet het.

2. Rauf

Hi v

Daer

Daer en is toch niets gesegt gheweest. Wy begeeren dat hy op desen twelfsten Artijckel syn bewysinghe doe/hoe / ofte met wat Schriften/dat willen wy hoorren. Nochtans begeeren wy/dat dz selue/doo; de Leere Christi ende syner Apostelen gheschieden mach.

3. Datbenus.

Wat wt
Godes
Woort ge-
hoort weert
gelt so ve-
le als Go-
des
Woort.
Het. Actie.
30. Questie
35. en. 55.

Dat en is noch geen richtighe antwoorde/op onse bewysreden/daer met wy heden bewesen hebben/dat alles wat wt Godes Woort recht ghesloten wert/euen so vele gelden moet/als dat wtghedruete Woort Godes/ghelijck wy heden met den Exempel vanden Doop der Apostelen/ende dat oock de vrouwen dat h. Quontmael gebuycken mogen/(dwelck dese Mannen beyde gelooude of sy schoon daer van gheen wtgedruete Woort Godes hebben)ende oock met den Exempel Christi/teghen de Phariseen/bewesen hebben. Derhaluen vrughen wy/of sy dat selue/dat wt Godes woort recht besloten wert/ghelyck de ghemeide Exempelen vermogen/ voo; Godes Woort honden/ofte niet?

4. Rauf.

Wy en twifelen niet daer aen/dat Christus de Saduceen/de Opstandinghe der dooden / wt Godes Woort recht besloten hebbe. Maer dat yemandt doo; een sluytreden het beuel Christi/ooch de Leere/ende het gebuyck syner Apostelen woude omstooten/dat en geloouuen wy oock niet:maer so verre als het selue beuel/doo; sulcke sluytreden mochte beuesticht ende becrachticht werden/dacr en souden wy oock niet teghen syn.

5. Datbenus.

Wy en syn doo; Godes ghenade die niet/welcke het beuel Christi/ende het exempel der Apostelen willen omstooten: Maer begeeren v die selue/so verre als ghy die niet en verstaet/ te verclaren. Wy en spreken oock niet vā allerley besluyte/maer van het gene/dat recht besloten is/wt Godes Woort. Als tot een Exempel: Ghy ghe-

geloof dat het recht zy/ dat oock de vrouwen dat heylighe Nactmael ghebruycken / en en hebt toch daer van gheen wtgedruet Woort/ noch oock exempel: Verhaluē moct ghy sulcks nootwendichlick wt den anderē Schriften beslyten. Daerom vraghen wy/ of ghy dese uwe eyghene sluytreden voor Godes Woordt (dat is den Woordt Godes ouer al ghelijckformich) bekenet te zyne/ ofte niet: Daerop begeeren wy een richtige antwoorde/ van uwen sluytreden.

6. Rauf.

Wy achtē die sluytredē onnoodich/ die wy soeckē soubē van Doop/ (De Voogt. Antwoordt op de vrage) dewijle wy daer vā een wtgedruet beuel hebbē. (Zuleger. het sal hem vindē) Maer ouermits dat wy vandē Doop der Apostelen/ geen sonderlinge wtdrukinge hebben/ so zyn toch sulcke sluytreden met der Schrift/ en niet daer te ghen/ Raemlick/ dat de Apostelen gedoopt zyn. (Voogt. Des anderen exempels ooc?) Desgelijckē is ooc te seggē van het Nactmael der vrouwen. Verhaluen beghēeren wy (aenghesien datter vanden Doop/ gheen beuel Christi en ghebreect) dat ghy v wilt verclaren/ en ons met sodanighen vraghen niet ophouden.

7. Dathenus.

Het beuel Christi vanden Doop/ sal noch na nootdrust gheueghen/ ende verclaert werden/ ons is op ditmael geuoech/ dat ghy ons dit toestaet/ dat ghy sulcke sluytreden die ghy heden (vanden Doop der Apostelen/ en dat oock de vrouwen dat heylighe Nactmael moghen ghebruycken) ghemacckt hebt/ met der Schrift / ende niet daer seghen bekendt te zyne/ sulck behoort ons oock billick vryghelaten te werden. Verhaluen (op dat wy malcanderen recht verstaen) soo segghen wy wederomme/ dat dese stucken in het beghinsel deses Artiickels / nootwendichlick behoorden verclaert te werden. Erst / wat de Doop zy: Want men can van gheenen dinghe met nuttichydt ende verstande / recht

recht handelē/ten zy datmē te voozen wete: Wat het zy/
Ten anderen/hoe menigherley de Doop zy. Ten der-
den. Wien de Doop toecome.

8. Zuleger tot Datbeno.

Ghy sult betoonen wat de Doop zy/daer na sullen sy/
doch doen/ op haer syden.

9. Datbenus.

Wat de
Doop zy.

Dat zyn wy althōt bereydt te doene/ende segghen der
haluen also: De Doop is eene wterlijcke sichtbare/ende
heylighe ordeninghe Godes/daer dooz die/welcke Min-
deren Godes wt ghenaden/ende dooz aenneminge zyn
gheworden/met water ghewasschen/besprengt/ende ge-
doopt werden/inden Naem des Vaders/Soons ende h.
Geestes: Daer dooz sy vermaent ende gheleert werden/
dat sy van allen haren sonden/dooz dat bloet Jesu Chri-
sti ghereynicht werden/daer beneuen oock versegheit/en
versekert zyn/dat sy so ghewis eene salichmakende ghe-
meynschap/hebben met Godt dē Vader/Soone/ende h.
Geest/ totten ewighen leuen/als sy wtwendich met dē
water zyn ghedoopt gheworden: Dooz welcken Doop/
sy oock vermaent werden/al haer leuen lanct/tot der af-
steruinghe der sonden/ende bete ringhe haers leuens/na
den ewighen wille Godes. Dat houden wy vanden
eersten stücke.

10. Raef

Dee Man
neu mey-
ninge wat
de Doop
zy.

Rom. 6.

1 Pet. 3.

Wy bekennen oock den Doop een Ordeninghe ofte
beuel Godes/ende een wterlich Tecken te zyne/daer
dooz de inwendige afwasschinghe der sonden berechent
wert/welcker wy dooz het ghelooue in Jesum Christus
behoozen af te steruen/ende vooztaen/na luydt der woor-
den Pauli/totten Rom. uit 6. in een nieu leuen te wande-
len/ons Christo te verbinden/ende ghelijck hem Petrus
beschryft/dat hy zy/een ghewisse kondtschap / ofte ver-
antwoordinghe eener goeder conscientien met Gode/
dooz de Opstandinghe Jesu Christi 1. Pet. 3.

11. Datbenus.

Wy wt-

Des Xij. Artijckels.

509

Wy begheeren te weten vande Mannen tot breeder
verclaringe/ of wy inden h. Doop/ ons alleen Christo ver
binden: Ofte/ of oock Christus/ hem tegen ons verbint/
ofte niet?

12. Rauf.

De Schrift segt ons/ dat wy inden lichame Christi/ als
vormaten syns lichaems ghedoopt werden.

13. Dathenus.

Verclaert uwe meyninghe.

14. Rauf.

Wy geloouen ende bekennē cortelick/ dat wy ons met
Christo/ ende by hem met ons/ als geleden eenes hoofs/
te samen begheuen ofte verbinden/ hoe ghyt verduytschē
wilt.

15. Dathenus.

Dat en is niet onrecht/ so verre als de Mannē verstaē/
dat het beghinsel deser verbindinghe/ niet van ons / ofte
onsen vryen wille (dien sy oock met ons bekennt hebben/
niet te zyne) maer van Christo / als wt der Fonteynen
der ghenaden/ hervliete / ofte ontspringhe. Want wy
werden Eerstelick van Gode / op ende aenghenomen/
vernieuw/ verlicht/ ende met synen h. Gheest begaeft:
ter dat wy ons Christo (ick spreke vande volwassene)
oerghen connen.

Stet bouē
Actie. 28.
Quest. 17.
en de. 18.

Wy volcht/ tot verclaringhe deses handels / noch dese
corte vraghe: Naemlick/ of de h. Doop/ inden nieuwē Te
stamente/ eenen Seghel/ des ewighen Verbonts Godes
sy/ ofte niet: Daerop begheeren wy oock de verclaringhe
der Mannen.

Of/ en hoe
de Doop
eenē Se
gel des
Verbonts
is.

16. Rauf.

Wy bekennē hem/ voor eenē segel des Verbonts Chi
sti/ die de geloouinge met hem maken/ met goeder consciē
tien/ na luydt der woordē Petri/ inder 1. Epist. int 3. Ca.

17. Dathenus.

Petrus segt geensins / dat wy het Verbondt maken /
anders en ware het gheen eeuwich Verbondt. Maer
hy segt

Van desen
dit ewich
Verbont
37/ ende
wanneer
het ghe-
maecht 37.

hy segt dat wy salich werden/ door het Verbont der goe-
der consciencien met Gode/ welke goede consciencie/ wy
vercrigen/ door de Opstandinghe Jesu Christi. Verhal-
uen vraghen wy wederom: of het beginsel des Verbonts
wt ons/ ofte anders/ wt Godes ghenade hercome? Dat
is/ of God het Verbont ghemaect heeft/ het welck wy
daer na aennemen: Ofte anders dz wy het Verbont ma-
ken/ ende dat Godt daer na dat selue aennemt / ofte
niet?

18. Rauf.

Wy bekennt/ dat het Verbont te voozen gemaect is
maer dat wy het selue/ met goeder consciencien door het
ghelooue aennemen.

19. Dathenus.

Wy biddē/ dat de Mannē oprichtich antwoorden/ wy
willē oock desgelijcken doen: En dat sy hier cortelick ver-
claren willen/ wat sy by het Verbont Godes verstaē/ daer
van de h. Doop enen seghel is / ende wanneer het selue
Verbont 37 ghemaect gheworden.

20. Rauf

Siet bouē
Questie. 7
8. 9.

Ghy hebt v te voozen aengeboden/ uwe verclaringhe
na malcanderen te doene. Ende wy hebben oock vooz-
der begheert/ dat ghy op uwe bekentenisse/ vandē twaelf-
sten Artijckel/ uwe verclaringe doen soudt. Wy zijn oock
daer na geneycht (op dat wy malcanderen niet lange op-
en houden) oock ons beuel voozt te vzinghen / wt Go-
des Woort.

21. Zuleger.

Devijle dat ghy Veeraers 37/ so staet het v toe te seg-
gen/ wat het Verbont Godes 37/ daer van de Doop enen
segel is/ en wanneer het Verbont begonnen heeft. 37
onbeswaert/ om dat te verclaren: so comtmen daer wt.

22. Thiebold.

Der Man-
nen mey-
ninge van
het Ver-
bont Go-
des.
Wesree. 8.

Radien wy ghevraegt werden/ wat het Verbont Go-
des 37/ ofte wat wy vooz het Verbont Godes houde: so
willē wy sulcx cortelick anwijse/ gelijck ons Paulus leert
tottē heb. int 8: Siet de daghen comen spreekt de heere/
dat ich ouer dat huys Israels te. Dat bekennt wy
vooz

Des Xii. Arttyckels.

511.

voor het Verbōt/het welck ons God belooft heeft / en dat hy ons sulcke Belofte gegeuen heeft in Christo Iesu/ en allen die hem door het gelooue annemen/hen seluen met hem verbinden/hen seluen hem vsprekē oft toefeggē/hen selue bewilligen hem te dienē door het gelooue/die werke Godes Kinderē/gelijck Paulus betoont: Gal. 3. daer hy spreekt: Wat ghy zyt alle Godes Kinderē door het gelooue in Christo Iesu/want so vele inder ghedoopt zyn/die hebben Christum aenghedaen.

23. Dathenus.

Kauf heeft verhaelt/en vermeldt van het Verbont Christi: daerom en hebben wy niet onbillick ghevraegt/want hier dit Verbont zy ghemaect gheworden/daer op en hebben de Mannen noch niet met eenen woorde ghesantwoordt. Sy sullen hen weten indachtich te maeken/dat sy ons voor deser tijdt / dit hebben moeten gheslaen en toelaten / ende met ons bekent hebben: dat het Verbont der ghenaden / ofte dat Testament/ een eeuwich Verbont zy/het welck de Vader Abraham/en zijn ghelouighe Kinderen int Oude ende nieuwe Testament niet malcanderen ghemeyn hebben / sulchs bewijst dat Protocol. Wy verhopē sy sullen dat nu niet vloochēnen / het welck sy eens met ons / rondt bekendt hebben. Maer dat Thieboldt gheseght heeft/die hen met Christo verbinden (ghelijck dan syne woorden luyden) is die daer na eerst kinderē Godes werdē / dat is gansch teghen de Schrift/want wy moete te voozen/wt op ende anneminghe Godes/Kinderen Godes zyn/eer dan wy ons comen begheuen Christo te dienen / ghelijck oock Christus Joannis int vrsriende Cap. ende elders leert. Daerom hebben wy dit coztelick / tot verclaringhe hatter beschrijvinghe noodtwendichlick moeten vraghen. Ende aenghesien wy hopen/ dat sy sullen bliuen staende houden / het ghene dat sy voorhenen met ons rondt bekendt hebben. Naemelicken datter maer een eeuwich ende eeuwich Verbont totter salichheydt zy / daer in alle ghelouighen des Ouden ende nieuwen Testaments/ met haren Zade behooren/van welck Verbont oock de

Galla. 3.

Siet Acte 18. Quēstie 65. en/boop ende na Item Acte 19. Quēstie 5. Der Mannen dwaalinghe. Joann. 15.

Gal. 3. 17.
Act. 3. 25.

ooch de Apostel tot den Gal. 3. vers 17. en Petrus Act. 3. vers 25. ooch vermeldet: So sullen sy het ooch daer by laten bliuen. Nu op dat wy voorzwaren/ so vraghen wy/ of sy onse gheselde beschrijvinge vanden Doop/ den Woorde Godes bekennen ghelijckformich te zijne / ofte niet? Men sal hen de selue noch eens voorlesen/ en so sy daer in yet wat wetē te straffen/ dat willen wy anhooren.

24. Rauf.

Wy en comment niet wel verstaen/ bewyfte ghy het vers bondt/ noemt een Verbondt der ghenaden: Of ghy het selue van Abraham her/ oft aldereerst nu (het welck doot het ghelooue aen Iesum Christum/ met goeder consciētien werdt aenghenomen) meynt te zyne / ofte niet/ naer het beuel Christi Math. 28. Want het Verbont dat met Abraham ghemaecht is / dat in hem alle volcken sonden gebenedyt werde/ is in Christo vernult worden/ die heeft ons een beuel gegeuen/ den ghelouigen te doopen. Die beuele hopen wy naer te commen.

25. Dathepus.

Siet bondt
Quaest. 7.
89.
Daer syn
alle twee
ende niet
dy Wer-
bondt So
deg.
Galla. 3.

De Mannen sullen hen weten indachtich te maken / dat sy eenmael rondt bekent hebben/ datter niet dy Werbonden Godes/ maer alleen twee zyn: het een/ dat Christus Iesus doot syn tocoemste wech genomen heeft / het welck is de Wet Mosis/ met haren Ceremonien / en Leuitischen Priesterdomme: Daeromme en syn der niet dy Verbonden/ maer alleen twee/ gelijk sy bekent hebbe/ ende dat Protocol bewyft. Dewyle dat nu Christus het een wech genomen heeft/ (het welck eerst naer 430. Jaer is opgherecht gheworden/ naer dat Godt het Verbondt met Abraham opgerecht heeft:) soo volcht dat het Verbondt/ het welck 430. Jaer eer geweest is/ dan de Wet Mosis/ euen het tweede Verbont zy / het welck vanden beginne gheweest is / ende noch blijft / daer in alle ghelouighe met haren Zade zyn / daer doot sy alle salich werden. Dit is int langhe verclaert ende bewesen / waerom het/ een Nieu Verbondt zy genaemt geworden / daer in de Mannen eyndelick verwillicht hebben/ gelijk wy

Des Xli. Artijckels

513.

wy ons daer van op het Protocol beroepen. Derhalve
 braggen wy wederom / (op dat het ghene / dat eens ver-
 waltigt is / niet wederom op een nieu ghehandelt werde)
 of de Mannen in onser gestelder beschryvinge vande 2.
 Doop / yet wat met Godes Woort straffe connē ofte n?

Acte 19.
 Questie. 21.

26. Rauf.

Het Verbondt dat met Abraham is ghemaect ghe-
 worden / aengaende der ghebenedydinghe / (Dathenus,
 wy spreken van het Verbondt Gen. 17. Dat is het Ver-
 bondt / hoe wel / dat ander behoort gock daer toe. Van
 delt met goeder conscientien.) is Christus / de selue is ge-
 gheuen / dien hebben wy ons altydt voorbehouden ofte
 wbesproken te hooren. Gock en hebben wy noyt be-
 willicht / dat de Doop int nieuwe Testamēt (Dathenus
 dat en is de vraghe niet) ende de Besnydinghe int Ou-
 de Testamēt / een Verbondt zij / also ons duact / dat ghyt
 der ghelijcken wilt.

27. Dathenus.

Op dat de Mannen hare onbestandicheyt kennen of-
 te weten moghen / ende hoe sy sonder fundament spreke /
 hebben een dinc ende mozghen een ander / so vrag ick se /
 ofsy bekent hebben / datter maer alleen 2. Verbondē Ge-
 des ofte Testamēten zyn / ende niet dzy / ofte niet?

Onghelias
 dicheyt 8
 Mannen.

28. Rauf.

Ghy hebt de Schrift tot den Gal. int 4. aenghetogen.

29. Dathenus.

Segt Ja ofte Neen / of ghyt bekent ofte niet?

30. Rauf.

Ghy moet hooren / hoe het toeghegaen is / vanden 2.
 Testamēten / ende daer op hebby ghevraecht / of wy be-
 kennen / datter 2. Testamēten zyn / ofte meer / doen heb-
 ben wy die twee / ghelijck Paulus segt / bekent.

Stet Ac. 18
 Onest. 70
 booz / ende
 na / Item
 Acte 19.
 Questie. 7

31. Dathenus.

Zyn het dan 2. Verbonden / so en zyn t ymmer gheen
 dzy. heeft Christus van tweent den eenen wech ghenoe-
 men / Naemlich / de Wet met haren Ceremonien / so volgt
 ymmer / dat het andere blijft / Naemlich / het Verbondt
 het welck Godt met Abraham ende zynen Zade Gen.

ii li

17. ghe

Gen. 17. 9.
Jer. 31. 31.

Gen. 12.
Der Aftan
ne Schrift
loofe ende
weder wer
dige reden.
Heb. 9. 15.
Heb. 6. 13.

Quaest. 16.

Jeremi. 3.
Luc. 22.

17. ghemaeckt heeft / welck Verbondt euen dat selue is /
het welck oock Jere. 31. vermeldet werdt. Maer nu
(ghelijck het Protocol bewijst) heeft staufe een verbondt
gemaect Gen. 12. vander ghebenedydinge der volcken/
het welck nergent inder Schrift geleert werdt / dat Chri-
stus het Verbont zy : Maer dat het Verbondt door synen
doodt is beuefficht geworden / ghelijck tot den Heb. 9.
geschreuen staet : Welck Verbont Godes te voo:en met
eenen Eedt beuefficht was / ghelijck het tot den Heb. int
6. gheschreuen staet. Dat is dan een reden, die reghen
de Schrift is / dat Christus het Verbondt syn soude.
Ten anderen / hebby gesegt / dat oock de Doop Math.
int 28. het Verbondt zy / gelijk staufs woorden luyden:
hy heeft etliche mael gesegt. Also is Christus het Ver-
bondt / en de Doop het Verbont Christi. Dat zyn immers
contrarie ende onbestandighe redenen. Item / ghy zyt
daer in wederom v selue contrarie / dat ghy bekent hebt /
ghelijck dat Protocol bewijst: Wy bekenen den Doop
(dit zyn uwe woorden) voo: eenen Segel des Verbonts /
Christi / &c. Te voo:z is de Doop / met v eenen Segel des
Verbonts: Daer na / is hy het Verbont selue / Ten leste / is
Christus het Verbont. Op sulcker wise / hebt ghy ooc de
Befnydinge een Verbont genoemt. Also heeft Thiebolt
ooc een Verbont gemaect / wt de woordē Jer. 31. Cap. 3.
Papist ronde noch ee daer toe settē / seggēde dat Christus
Luc. int 22. spreect. Dit is den Kelck des nieuwen Testa-
mēts in mynen bloede: En also sullen wy der Verbontē
Godes / ofte Testamenten / eenen geheelen hoop hebben.
Daer wt cont ghy uwe onghestadicheyt afnemen / en hoe
ghy sonder gront en fundament der Schrifuren / heden
een dinck / ende morgen een ander maect. Om tijt te win-
nen / so bidden wy / dat ghyt daer by laet bliuen / dat ghy
eenmael daer van bekēt hebt / na luyt des Protocolo, en
op onse v:rage antwoordest: Naemlick / of de beschrijninge
vande Doop / die wy gesicht hebbē / den Woorde Godes
ghelijckformich zy / ofte niet? (Hier is wt den Protocolle
gelesen gewordē / wt den 19. Actie / het 6. 7. ende 8. Punct
gheheel wt.

Dathenus.

32. Datbenus.

So sy dan in onser beschrijvinghe des Doops/ niets hebben dat sy straffen connen/so willen wy voortbaren. (het is wederom gelezen gheweest op Klaus begeeren)

33. Rauf.

Waert sake dat/na desen woorden/wt ghenaden/ende aenneminghe/ghelijck nu gelezen is/door het ghelooue in Jesum Christum stonde/na lydte der woorden Ioan. int 1. Cap. so waren wy wel te vreden. Daer hy also segt: Ioan. 1. 12. Maer so vele alser hem aennemen/dien gaf hy macht Godes kinderen te werden/ dien/die in synen Naem gebooden/welcke niet vanden gebloede noch vander wille des vleeschs/noch vanden wille eens mans / maer van God ghebooren zyn. Indien de Hontgenooten (daer van hy ghesproken hebt) dat also moghen aennemen / so zyn wy daermede te vreden.

34. Datbenus

Dat het ghelooue daer toe gheset werde/so vele dien aengaet /die het ghelooue ontfanghen connen/ dat en is niet teghen ons: Maer dat wy de clepne kinderkens der Christenen / onder den ongeloouighen tellen/ende also niet den ongeloouighen verdoemen/ofte buyten het getal der kinderen Godes sluyten soudē: dat connen wy niet doen/wy en hebben oock daer van geen beuel in So des Woort/ghemerckt dat de kindtschap/niet hercompt wt onsen gelooue/macr ter contrarien het gelooue heeft synen oorspronck/ wt der opneminghe totter kindtschap Godes/ghelijck Paulus leert totten Ephesien int 1. Cap. Eph. 1. 4 vers 4. ende segt: Ghelijck hy ons dan vercozen heeft door den seluen/eer den grondt der Werelt gheleghet wert etc. Daer wt is claer/dat het gelooue wt der kindtschap Godes/ende de kindtschap Godes wt der ordeninge/ende het wel behaghen des willen Godes / hercoet. Daerbeneuen weten hen de Mannen indachtich te maken hoe heftich dat sy toch in 4. Artijckel ghestreden hebben vander Erffsonde. Dat alle kinderē sonder sonde zyn in Jesu Christo/ende derhaluē salich werdē. Dat hebbē wy op hare begeeren willen tot eend antwoorde gheuen/ Acte. 11. 12. 13. 14 15. sedier dooz gaens.

It is ende

ende indien sy niets nieuws daerteghen voortbringhen so willen wy voortvaren.

35. Rauf

Wy geloouen noch dat de Kinderen salich zijn/gelijck wy voorhenē ooc bekent hebbē wy en geloouē oock niet dat yemant dat teckē des Doops/sonder het gelooue behoort an te nemē. Also zijn ooc de Ephesiē die voorhenē heydēnē geweest zijn te voozen gelbert, nader leere der Apostelē/gelijck wy dan daer van Exempelē hebbē hier ende daer inde Geschiedenissen der Apostelen.

36. Dat benus.

Antwoorde. Dewille dat de Kinderē salich werdē/en dat nochtans de Schrift den onghelooighen den toorn Godes vermeldet/so en connen sy metten onghelooighen niet getelt werdē. Angaende die Ephesiē/leert Paulus dat sy totter kintschap verordent zyn geweest/eer der werlt gront gelegd wert. Daerom en hebben sy de kintschap met haren ghelooue niet verdient/oste vereregen. Of yemant den Doop/sonder ghelooue en aenmenen/oste niet/dat sal hier na verclaert werden. Derhaluen so varen wy voort/tot het ander Punct/het welck in dit twaelfde Artijckel moet verclaert werdē/Naemlich hoe veel Doopen datter zyn. Angaende den witterlichen Doop des waters/segghen met Paulo/Ephes. 4. vers 5. Een heere/Een gelooue/Eenen Doop: Ende wy varen ghen: Of de Mannen dat selue met ons bekenen/oste niet:

Hoe veel
Doopen
datter zyn
Ephes. 4. 5.

Mat. 28.

Mercht
dese Clau-
sel wie de
Doop toe-
come.

37. Rauf.

Wy bekenen ooc met Paulo/eenē Waterdoop/welcke na het beuel Christi Mat. 28. behoort te geschieden: Die oock Paulus gebuycht heeft. Wy begrepen daer in ont begrepen te zyne.

38. Dat benus.

Nu volcht dat derde stuck/Naemlich: Wien de Doop toebehoort? Wy bekenen rondt/dat de Doop/niet alleen den volwassenen (als sy tot den ghelooue coemen) toecoemme: maer oock den Kinderen der ghelooighen. Ende bewijfen dit eerstetlick alsoo: Alle die welcke he een

Des Xii. Artyckels.

517.

he een salige ghemeynschap hebben / met den eeuwigen ende warachtighen Godt / den Vader / den Sone / ende heylighen Gheest / tot den eeuwighen Leuen / ende van weghen deser ghemeynschap heyligh genoeemt werden / die selue behooren billick ghedoopt te werden. De kinderen der Christenen hebben dese salighe ghemeynschap / met den eeuwighen ende warachtighen God / den Vader / den Sone / ende den h. Gheest / tot den eeuwighen Leuen / ende werden derhaluen heyligh genoeemt. Daerom sullen ende moeten ooc / de Kinderen der Christenē billick gedoopt werden. Dat de kinderē dese salige ghemeynschap hebbe / met God den Vader / Sone / ende h. Gheest / bewyisen wy also:

Bewijsins
ge des kin
der Doop

Eerstelick wt de bekentenisse der Mannen / welke sy in vierde Punct vande Erffonde ghedaen hebben / daer sy gesegt hebben / dat de kinderen in Jesu Christo zyn / en daerom niet verdoemelicks in hen hebben: Wie in Jesu Christo is / alsoo dat in hem niet verdoemelicks is / die heeft oock ghemeynschap met den Vader / ende den h. Gheest.

Ten anderē wt dē 10. Cap. Mar. daer Christus spreekt: Want sulckē is dat Rijkē Godes. Dat Rijkē Godes en behoort diē niet toe / welke met God geen salige ghemeynschap hebben: Nu behoort dat Rijkē Godes den kinderē toe / daer wt volcht / dat sy een salighe ghemeynschap met Gode hebben.

Actie. 17.
die wils en
Actie. 14.
Quest. 77.

Ten derden / bewyisen wijt / met den clarē woordē Pauli. 1. Cor. 7. 14: Want de onghelooighe man / is geheyligh dooz de vrouwe / ende de onghelooighe vrouwe / wert geheyligh dooz den man: anders waren ure kinderen onreyn / maer nu zyn sy heyligh. Alle die / welke inder werchheydt heyligh zyn / die hebben met Gode / die heyligh / ende de heylighheydt selue is / een heylighe ghemeynschap. Die kinderen zyn heyligh / daeromne hebben sy oock met Gode / een salighe ghemeynschap / ende daeromne soo behoort hen: na den Woordē Godes / de heylighe Doop toe / als eenen Segel deser saligher ghemeynschap / welke sy met Godt den Vader / ende den Soone /

1. Cor. 7.
vers. 14.

ende den heylighen Geest hebben / tot den Eeuwighen
Leuen. Dat is de eerste bewijsreden. Indien de Man-
nen dese met Godes Woordt comen omstooten / so wil-
len wy daer naer / noch andere / door Godes ghenade
bybringhen. De tijt is verloopen / de Mannen moghen
hen bedincken tot morghen.

TWEE EN DERTICHSTE GE-
sprec ofte Actieden XV. Juny.
smorgens ten ses vzen.

Na dat het ghebedt ghebaen was.

I. Rauf.

Actie 32
Wien de
Doop toe
h: ore / na
de meynt:
ghe der
Mannen.
Marci 16.
Acto. 2. 38.

Op dat derde stuck / Wien de Doop / na den Woorde
Godes toecome / ende behoorze / antwoorzen wy / en
ghelooouen / dat dien de Doop toe behoorze / dien dat Euan-
gelium ghepredickt wert / die het selue ghelooouen / boete
doen / ende van herten annemen / nadē Woorden Christi
Mar. 16. ende daer van gheuen de Wercken der Aposte-
len int 2. Cap. getuygenisse. Want als Petrus gepraegt
wert / vanden genen / dien dat Woordt gepredickt was / na
lydt des Text / sprack hy: Doet boete / ende een yeghe-
lick late hem doopen / inden Naem Jesu Christi tot verge-
uinghe der sonden. Dewijle dan Christus sulchs beuo-
len heeft / ende de Apostelen sulchs gheleert ende gedaen
hebben / soo staetet ons toe / also hare voet stappen na
te volgen. Ende so vele uwe bewijsreden belangt / aen-
gaende den kinderen / ghelooouen wy oock / dat den kin-
deren dat rijcke Godes toecome / ghelijck Mar. 10. ghe-
schreuen staet / ende ghelijck wy inden 4. Artijckel bekent
hebben / dat sy onder der ghenaden Christi sijn / maer dat
hen daeromme de Doop soude toecomen / en comen wy
tot den woorden Marci 16. niet beduyten. Derhaluen
houden wy noch / dat de Doop / niet den kinderen
maer dien te gheuen zy / die hem niet goeder con-
scientien aennemen / door het ghelooouē in Jesum Chri-
stum.

Dathenus

2. *Dathenus.*

Hier wt blijkt / dat de Mannen gheen deel / ofte stuch / van onser gheselder bewijsreden aenuechten. Want dat / dat de kinderen in Christo zijn / ende derhaluen niets verdoemelicks hebben / Item / dat sy oock dat sijcke Godes hebben / dat beuesthghen sy ten tweedemaal / daer mede sy onse bewijsreden oock billichen ofte goet maken. An gaende hare verclaringe / wie de Doop toecome / Naelick dien welcken / dat Euangelij gepredicht wert / geloouen / ende boete doen: Dat en is gheensins teghen ons / dat en is oock hier de vraghe niet / maer: Of de Doop oock en is oock hier de vraghe niet / maer: Of de Doop oock niet dier Kinderen toecomt / welke dat Euangelium met verwachtighen ghelooue aenghenomen hebben / of te niet: Wy segghen Ja / hebbent bewesen / ende ten is niet / met eenen woorde wederlegt gheworden. Daer beneuen bewijsen oock sulchs de woorden / die stauf wt den 2. Capittel der Wercken der Apostelen / ten deele ghelesen heeft / in welcken hy wtghelaten heeft / dat hem tot syder saken niet ghedient heeft. Want Petrus seght aldaer terstont daer op: Want uwe ende uwen kinderen is de belofte / ende aller die verre zijn / welke **W** onse **H** **E** **S** **S** **E** daer toe beroepen sal. Aldaer noemt Petrus d'yerley volcken / welke de belofte van den Doop inden naem Christi / vande vergheninghe der sonden / ende de ontfanghinghe des heylighen Gheests / toecomt / Naemelicken den Joden / welke hy aenspreect / ende seght: Doet boete. Ten anderen / hare kinderen / die noch niet en hebben connen boete doen / die oock Christum niet ghecruyacht hebben / ghelick hare Vaders. Ende ten derden / de heydenen / welke doen ter tijdt noch verre geweest zijn / ghelick totten Ephesiens. int tweede Cappittel vers 3. staet. Verhaluen wanneer dese Sprueck gantsch ghenomen wert / ghelick sy van Petro is voorzghedraghen gheweest / welcken stauf ghestummelt / ofte ghestucket heeft / soo beuesticht hy onse leere crachtelick / ende verdoemt de hare.

De Mannen stummelen of deylen de Sprueck Petri. Verclaringe des Spruecks Petri. Acti. 2. 16. 19.

Wengaende de woorden Marci. 16. ende Mathei 28.

Ik li iij

seggen

Vanden
 Sprueckē
 Ma. 28. en
 Marci. 19
 des Doops
 haluen/ siet
 on der.
 Questie. 5.
 7. tot aen
 het/ cyn-
 de/ ende
 Actie. 34.
 Quest. 38.
 Ephē. 2. 12.

seggen wy/ dat de Doop aldaer niet wert ingeset/ wāt hy
 is te voorē vā Ioanne/ Christo/ en syne Jongere gebuyct
 en opgericht geweest: Maer wy segghen/ dat Christus
 Mat. 28. en Mar. 16. syne Apostelē leert/ hoe sy hen tegē
 de heydenen (welckē het Euangelium doen ter tijt/ alder
 eerst soude gepredicht werde) souden houdē. Want de
 heydenē zyn doē ter tijt/ (gelijck tottē Eph. 2. v. 12. staet)
 sonder Christum geweest/ vromde/ buytē de Sozgerschap
 Israels/ en vromt vā de Testamentē der belosten/ sonder
 hopeninge/ en sonder God inder werlt. Sy den seluē en
 heestmen niet anders connen beginnen/ dan metter Pre-
 dicatie/ op dat sy God en Christum mochtē kennē. Maer
 dat en is niet tegen ons. Want waert dat wy beroepen
 wierden/ den Turcken/ ofte heydenen te predichen/ wy en
 souden niet anders connen doen. Maer de Mannen
 souden bewijsen/ dat Christus Mat. 28. ende Mar. 16.
 leert/ datmen de kinderen/ der ghenē/ welke alreede
 Godes Volck/ ende Lidmaten synder Kercken zyn/ niet
 en behoort te doopen: Dat Christus daer sulcs verbiet:
 Dat Christus het onderscheydt tusschen ionghe lieden
 ende volwassene / man ende vrouwe/ aldaer ghemaect is
 hebbe: Wanneer sy dat bewijsen/ wt dē 28. Cap. Mat.
 ende Marci. 16. alsdan willen wy vordē daer op ande-
 roozden. Middelertijt blyft onse eerste bewijfeden
 onnaenghevochten.

3. Rauf.

So vele den Sprueckie wt den Wercken der Apostelen
 belangt/ segghen wy/ dat wy hem om dier oorzaken/ daer
 mede ghy ons verdencket/ gansch niet hebben wtgelatē:
 Want wy weten wel/ gelijck Petrus segt/ dat den Joden
 ende haren kinderen: Ja gock den heydenen/ sulcx beloeft
 ende voozhenen/ door de Propheten ghepropheteert is/
 dat desen Iesus / tot eenen Christum ofte Salichmaker
 aller menschen gemaect wert: Maer Petrus en heeft
 daer mede / ende met dese woorden / den kinderen doop
 ghantsch niet willen bethoonen. Ende so vele uwe be-
 wijfeden angaet/ vander kinderen gelooue/ wy en cōnē
 niet

niet gheloouen / dat sy sulcken ghelooue hebben / van het
welcke Christus meldet Mar. 16. ende Mat. int 28. Cap.
bewijse hen voorhenen niet ghepredicht en is. Dat dan
Christus allen Creaturen / (daer by wy dan mensche ver-
staen / Joden / ende heydenen / wie de leere niet verstande
begripen can) heeft heeten leeren: wie de leere geloouen
sal / ende daer op / na het exempel der Apostelen (welcke
hier ende daer inde Wercken der Apostelen / beschreuen
weerden) ghedoopt werdt / die sal salich werden. Daer
by hopen wy dan alsoo / nae luydt des Texts te blij-
uen.

4. *Dathenus.*

Wy gheloouen ende houden oock den Text: Ende de
maghe en is hier niet vanden Text / maer vanden rechte
verstande desseluen / derhaluen bestaet onse eerste bewijs
reden noch. Desghelijcks en hebben oock de Mannen
onse verclaringhe / die wy op den Sprucken Petri ghe-
uen hebben / gansch niet wederlegt. Ende dat sy ghe-
segt hebben / dat de Joden / ende hare kinderen dese be-
lofte hebben / dat dese Iesus tot eenen Christum ofte
Salichmaker aller menschen ghemaect zy gheworden:
Dat is in hem seluen wel also / maer Petrus spreect hier
wonderlijk van deser belofte des Doops / tot vergemijn-
ghe der sonden / ende ontfanghinghe des h. Gheestes /
ende segt hier / dat die belofte / haer / ende haren kinderen
eyghen gheweest is. Daerop souden de Mannen ant-
woorden / ende niet wtsweuen. Maer dat sy gesegt heb-
ben vanden ghelooue der kinderen / daer wy van soude
ghesproken hebben / daerop seggen wy / dat het een lou-
ter wotucht zy. Wy beroepen ons op het Protocol / dat
wy des gheloofs der kinderen noyt ghedacht en heb-
ben. Wy bidden den Mannen / dat sy onse woorden
niet en verkeeren / maer met goeder conscientien hande-
len. Hier entusschen seggen wy nochtans / dat Christus
Mathei acht ende twintich / ende Marci sesstiene ner-
ghendts seght: Der ghelooisghen kinderen en sullen
niet ghedoopt werden / de Oude / ofte de Jonghe / de

Ik u Mannen

De Mannen
nien diche-
ten onsen
woorden
aen.

Mannen ofte de vrouwe sullen gedoopt werden. Maer hy leertse/hoe sy eenen aenuanck ofte beginsel der Kercken maken souden: byden heydenen / welke doen ter tijdt (ghelijck bewesen is) sonder God ende sonder Christum waren.

Serueti
dwalinge
banden
Doop.

Nengaende de Exempelen/daer wt en can niet besonters ghesloten werden. Want soude eenich Exempel ghelden/dat soude billick het Exempel Christi zijn: die is eerst ghedoopt, gheworden / doen hy dertich Jaer oudt was. Daer wt moeste dan volghen / dat niemant voor zijn dertich Jaeren conde ghedoopt werden: Ghelijck oock de Ketter Seruetus (die met u in velen stucken toestemt) dat selue ghedreuen heeft.

Maer dat ghy gheseght hebt: Wie geloofst / ende daer op ghedoopt werdt / ofte begheerdt ghedoopt te werden (ghelijck ghy gheseght hebt) dat die salich werden soude / daer wt en condt ghy ghantsch niet besluyten / want ghelijck gheseght is / Christus leert syne Jongheren / hoe sy handelen souden met den heydenen. Verhaluen en gaet sulchs den kinderen Godes / ende haren kinderen niet aen. Want soo ghy daer wt sluyten woudet / de kinderen en connen niet ghedoopt werden / daeromme dat sy niet en gheloouen: So sluyte ick noch veel beter oock wt den seluen Text / de kinderen en connen niet salich werden / daeromme dat sy niet en gheloouen. Want de Text segt euen als daer / wtghedruycktelick: Wie daer ghelooft ende gedoopt werdt / die sal salich werden: Maer wie niet en geloofst / die sal verdoemt werden. Men en soude de woordden niet stummeien / ofte stuckswijse verhaelen.

Item wy conden oock also besluyten / Paulus totten Romeynē in het thicnde Cappittel seght / wt den Prophetē Joel: Wie den name des heren roept / die sal salich werden / de kinderen en connen den

Des Xii. Arttyckels.

523

Maem des **H. C. C. C.** niet aenroepen: daeromme en
 connen sy niet salich werden.

No. 10. 50.

Item int het thiende vers des thienden Cappittels/
 totten Romeynen: Soomen van herten gheloost/soo-
 wertmen rechtueerdich/ende soomen metten monde be-
 kent/so wertmē salich. De kinderē en connen noch vā
 herten gheloouen/noch oock metten monde bekennen
 der haluē en zyn sy noch rechtueerdich noch salich: Daer
 omme dwaect ghy/als ghy meynt/dat al het ghene/dat
 ander gemeynten Godes int ghemeyn geheyscht wert
 dat/dat selue oock van allen lidmaten int bysonder ghe-
 heyscht werde. Daer dooz ghyt al dooz malcanderen
 vermengt. Verhaluen indien ghy niets anders hebt/
 so willen wy voortvaren/ende tot deser onser bewijstede
 (die cnaengheuochten blijft) noch sommighe meer wt
 Godes Woort voortbrizinghen.

5. Rauf.

De beloften / die wt den Wercken der Apostelen ver-
 haect zyn/datse den Joden/ende haren kinderen toecomē
 gheloouen wy/Ja / dat hen oock de selue toecommen / so
 vele alser Christum aenghenomen hebben/ ghelijck indē
 Euangelio Ioan, 1. Cap. gheschreuen staet / ende oock
 na der Soete/ ghelijck de woorden Petri luyden / den
 Doop ontfanghen. Maer dat Christus Mar. int 16.
 nergheyt verbiedt / datmen de kinderen Doopen soude /
 dat laten wy by den Text / ghelijck de selue luydt / der
 leere ende geloofs haluen berusten: Maer dat yemandt
 daer wt besluytē mochte/dat de kinderen verdoemt wer-
 den / die niet gheloouen/daer op segghen wy / dat desen
 Text / den onmondighen kinderen niet aengaet / maer
 spreekt hier van dien/ die de leere begripen / ende ghe-
 laouen comen. Daerom laten wyt by onser voorzi-
 gher bekentnisse bliuen / ende ghy moeght voort-
 varen.

Tot meer.

6. Rannich.

Tot meerder verclaringhe des 2 Cap. inde Wercken der Apostelen daer hy beslypt dat de Apostel ooc haere kinderen met dien woerde begrepe hebbe/daer hy segt: Want v ende uwē kinderen is sulcx beloest. Dat sy daer om souden ghedoopt gheworden zijn /dat en vinden wy niet/maer dat teghendeel: So vele alser sijn woerde an namen/die lieten hen doopen. Waert dat hy gheseght hadde/v is sulcke belofte gheschiet/ende hadder daer by laten bliuen/so en haddē hare nacomelingen geen hope ninge ghehadt. Daerom en can hy met desen Cap. den kinderdoop gheensins bewyisen. Ende dat hy beslypt wil/dat de kinderen na onser meyninghe verdoemt zijn moete/dewyl sy niet en geloouē:na luydt des Cap. Mat. 28. ende Marc. 16. Dat en hebben wy niet ghedacht: want wy weten wel/dewyle Godt een recht richter is/dat hy geen schult op dē ontschuldige leggen sal: Want daer staet geschreuen/Deut int 1. Cap. De kinderē en wten niets/noch goet/noch quaet. Daer staet oock gheschreuen Psalm 106. Dat de kinderen ontschuldich bloet ghendemt werden. Daeromme laten wy de kinderen onder der ghenade Christi staen / ende wy willen alleen het beuel des Heeren/in syner lester sendinghe/ Matthei int 28. betrachten/daer hy seght: Leert alle volcken / ende doop sy: Sy oft haer/seght hy/ daer niet zijn wy verghenoccht.

Onder:
scheyt ofte
onschult de
kinderen
na Rannichs ver-
stant.
Deut. 1. 39.
Psalm 109.
38.
Esa. 28. 19

7. Dathenus.

Op des Rannichs voortbringhen segghen wy/dat wy niet gesegt hebbe/dat inde Wercken der Apostelen int 2. geschreuen staet/dat de kinderen zijn gedoopt geworde/derhaluen en heest hy ons niet recht verstaen. Maer wy hebbe gesegt/ende seggen oock noch/dat de belofte daer staet/dat de Doop tot vergeuinge der sonden/ende der ontfanghinghe des heylighen Gheests/den Joden/ende haren kinderen eyghen sy gheweest/ende oock also der Christenen / ende haren kinderen sy. Want waeromme en soude die / die dat beloefde Erfgoedt heest

Des Xij. Arttyckels.

525.

heeft (ghelijck dan de Mannen bekennen) den Segel des
 Erfgoets niet moghen hebben: Dat de Kinderen onwe-
 tende ghenoemt worden / Deut. 1. dat en is niet teghen
 ons: Maer dewijle Moses hen daer goet is / so soude hy
 den oock Gen. 6. ende 8. billich goet zyn. Dat wt den 106
 Psalm verhaelt is / dat de Kinderen ontschuldich bloedt
 heeten / en dient niet tot der saken / dat heet ooc ontschul-
 dich bloet vergieten / als yemandt / of hy schoon vuytich
 Jaer oudt ware / onbillicher wyse en sonder recht omge-
 waecht en ghedoodet wert. Hier in zyn ooc de Mannen
 teghen hen seluen / want inden Verhekel vande Erffonde
 hebben sy rondt bekendt / dat de Kinderen in het Oude
 Testament inder Erffonde ontfanghen ende ghebozen
 zyn / maer nu moeten sy ontschuldich zyn / wat dit voor
 eenen grondt zy / sullen alle verstandighe oordee-
 len.

Den. 139.
 Moses
 gelt maer
 als de ma-
 nen wille.
 Psal. 106.
 38.
 Onschul-
 dich bloet
 de man nē
 zyn teghen
 hen selue.
 Acte. 14.
 Questie. 7.
 Te booren
 ende na

Angaende staufs antwoorde / seggen wy / dat hy hem
 met deser antwoorde noch niet wtwickelt. Want dat hy
 segt / dat den Kinderen oock de belofte toecomt / naemlich
 gelijck Joa. 1. staet / so vele als hem annemen en boete ge-
 daen hebben: daer met stoot hy zyn voorzige bekentenisse
 vande salicheyt der Kinderen / wederom te gronde. Want
 so die alleen de belofte hebben / welke de selue met den
 gelooue annemen ende boete doē / so volcht / dat de Kin-
 deren noch belofte van Christo / noch oock Christum
 hebben / ende dat sy derhaluen niet en connen salich
 werden.

Joannis 1.

Angaende den Text Mar. 16. heeft hy bekend / dat dese
 Text de Kinderen niet angaet. Daer wt sluyt wy / dat hy
 dan onbillick van hen verhaelt wert / om den Doop der
 Kinderen daermede te wederlegghen. Want gaet dat
 den Kinderen niet aen: Wie niet en geloof / die sal ver-
 doerat werden / so en gaet oock dat den Kinderen niet aen /
 dat daer gesegt is / Wie geloof / en gedoopt wert / die sal
 salich werden. Want het en is maer eenen eenigen sprue-
 ke / in eenen vers. Desghelijcken hebben wy oock Joa.
 3. vers. 36 / daer also staet: Wie aen den Soone geloof / die
 heeft dat eeuwich Leuen / wie aenden Soone niet en ghe-
 loo ft /

Ma. 16. 16
 Gaet den
 kinderen
 niet aen
 Siet boue
 Questie. 3.
 Joa. 3. 36.

De kindere
ren der ge
loouigen
zyn onder
den geloou
igen te
tellen.

looft/ die en sal dat leuen niet sien/ so blijft dat selue noch
vaste/ dat wy wt Godes Woort bewesen hebben. Maer
op dat wy tot bredder verclaringe der saken come/ so wil
len wy den Mannen vraghen/wat sy vande kindere der
Christenen houden: of sy onder den geloouigen/ ofte on
geloouigen te houdē zyn/ ofte niet: Wy biddē dat sy hen
ront verclazen willē. Wy geloouen/ dat de kinderen der
geloouigen/ onder den gheloouigen te tellen zyn/ en niet
onder de ongheloouighen.

8. Rauf.

Acte 12.
Questie 6
Acte 14.
Questie 5.
Ende 11
ders die
maelg.

Dat wy onse bekentenisse souden omgestooten hebbe/
en geloouen wy niet: Wy seggē cortelick op dat selue/en
oock op de Text Mar. 16. dat ghy hier in/ de onmondighe
kinderen/ die noch goet noch quaet weten/ en de verstan
dighe onderscheyden moet. Maer so vele de kinderen
der gheloouighen aengaet/ hebt ghy inden Artickel van
de Erffsonde wel verstaen/ dat wy alle kindere/ die gheen
wetenschap van goet en quaet en hebbe/ onder de genade
Christi rekenen: ende connen niet seggen/ dat sy een ge
looue hebben/ dewyle sy niet gheleert zyn/ en oock geen
verstant hebben/ derhaluen moeght ghy met uwe ver
claringe/ (dewyle ghy den Kinderdoop bewysen wilt)
voortbaren,

9. Datbenus.

Dat ghy uwe bekentenisse met ronden woordē omge
stooten hebt/ en hebben wy niet gesegt/ maer dat het wt
uwen woorden volghen moet/ dat sullen alle rechtuerdi
ghe oordeelen. Want so die alleen de belofte hebben/
om Godes kinderen te werden/ die de selue belofte met
den ghelooue aennemen/ so moet daer wt noodtwendich
volghen/ dat die/ welke de selue niet aennemen/ niet so
des kinderen/ ende derhaluen ooc niet salich zyn. Maer
dat de kinderen der Christenen inden nieuwen Testa
mente/ de belofte hebben vanden Doop/ tot verghem
ghe der sonden/ ende ontfanghinghe der gauen des heyl
ghen Sheests/ is also hel ende claer. (Acto 2. vers. 39.)
Want uwe ende uwen kindere is de belofte) dat het niet
en can

Acto 2. 39.

en can verloochent werden. Hy en seght niet/ ghelijck
 Hannich gloseert / ofte ghelijck zijn woorden hyden: Siet Act.
 17. Queat
 8. ec.
 als sy opghewassen syn/ ende de Belofte aennemen / als
 dan sal dock de Belofte urven kinderen ghegeuen wer-
 den: Maer hy spreekt vandē tegenwoordighen tijt/ nwe
 ende urven kinderen is de Belofte. Verhaluen blijft onse
 bewijsreden noch onaengevochten en bestandich. Wat
 ghy vande kinderen/ die noch goet/ noch quaet wetē/ ond
 Christenen/ Jode/ ende Turcken/ houdt/ hebben wy wel
 verstaen/ dat ghy die dooz mactanderen vermenghet/ en
 also met der daet/ dat eewich Verbont Godes (het welck
 God niet met allen menschen/ noch dock aller menschen
 kinderen ghemaect heeft/ maer alleen met Abraham en
 synen Zade/ Genes. 17. vernieticht / ende wechneemt.
 Maer dat en is hier de vrage niet. Want die daer buy
 ten zijn/ gaen ons niet aen/ so Paulus leert. Die vrage 1. Cor. 5.
 is oock niet: Of de kinderen der Christenen/ daer van wy
 spreken/ een ghelooue hebben/ ofte niet? Of sy dat goede/ Vrage hā
 den kudes
 ren der
 Christenē.
 en quade onderscheyden connē/ ofte niet? Maer of sy met
 den geloouigen voor een volck Godes ghetelt/ en gehou-
 den werden/ ofte niet? Seest toch een richtige antwoor
 de / soo willen wy in onse bewijsredenen voortvaren.

10. Rauf.

Dat ghy dat 2. Cap. inde Werckē der Apostelē/ vande
 Belofte harer kinderen verhaelt hebt/ latē wy by onser
 wooriger beantwoordinge bliuē. Maer dat wy geen on-
 wetende kinderen/ sy zijn wie sy willen: en weten te ver-
 doemen/ bekennē wy Ja/ gelijk het dan int Protocol ge-
 nochsaem begrepen is. Maer of de kinderen na uwer
 vrage/ onder dat volck Godes connen getelt werdē: wy
 en wotense in deser plaetsen/ als de geloouige en vstādi-
 ge/ met welckē wy Doop/ Machtmael/ San/ en ander be-
 welen des heeren houden/ ende gebuycken connen/ niet
 te rekenen/ van wegen haers onuerstants: Maer tellense
 onder de genade Christi/ gelijk gy ons te voorē verstaē
 hebt. Verhaluen begeeren wy/ dat ghy in inuen bewijsin
 ghe voortvaert.

Hannich

Mercht/
dat roepē
in d' Text/
en staet ny
op de kē-
derē/maer
op dē he-
denen/ en
en gart sy
nen drage
niet aen.

11. Rannich.

Tot meerder verclaringe/dat hy verhaelt/ Ende uwe
Kinderen/ is sulcks belofst/ daerby segt de Apostel/wel-
ke God onse Vader daer toe beroepen sal/ hy en segt niet/
welckemē daer toe dragen sal. Oec spreekt Christus Ioa.
6. Cap. Niemand comt tot my/ tē sy dat hem de Vader tre-
ke. Ende dat hy segt/ ofte besluyten wilt/ de Kinderen
moeten oock tot vergheuinghe der sonden gedoopt wer-
den/ wy hebbē altyt bekent/ dat de Kinderen geen sonde
totter verdoemenisse hebben/ maer dat sy door dat bloet
Christi gereynicht zyn/ so sy nu harer meynunge noch in-
der Eessonde waren/ en dat sy door dē Doop daer wt sou-
dē geholpen werden/ so moestemē den water toeschynē
meer dan dē bloede Christi/ dat en geloouen wy n. Der
haluen begeerē wy/ dat sy niet gewissen Schriftē/ des be-
uels Christi/ ende des gebruychs der Apostelē/ den Au-
derdoop ghenoechsaem bewysen willen.

12. Dathenus.

Op des Rannichs voo:tzynghen antwoorden wy/ dat
Petrus niet en segt/welckemē sal daer toe draghen/ dat
is een kindisch argument. Want Christus beruycht/ dat
dien oec dat kintē Godes (het welck door geenen ande-
ren/dan alleen door Christum gegeuen wert) toebehoor-
re/welckemē Christo toegebracht heeft/ of sy schoon tot
Christo den heere/niet ghegaen en zyn. So segt oock
Esaias Cap. 49. vande Kercken des newen Testamento:
So sullen sy uwe Sonen inden armē toebzingen/ en uwe
Dochteren opde schouderen draghen.

Angaende dat Christus Ioa. int 6. Cap. seghe/ dat nie-
mant tot den Vader come/ hy sy dan ghetrocken/ dat en is
ons gheen sijn teghen/ dat en gheeft noch en heert oock
den Kinderē niets. Dat hy voo:der segt/ dat de Kinderē
geen sonde hebbē/ dat en is hier de vrage niet/ die is indē
vierden Artijckel wt gheuoert. Maer hy is hem seluē con-
trarie/ als hy segt/ sy en hebben geen sonde/ en daer na/ sy
werdē gereynicht door het bloet Christi. Maer hoe can
die door het bloet Christi ghereynicht werden/ die niet
ontcyn

D: Doo-
pers syn
hen seluē
contrarie.

Weyn is: Dat wy ooc den water indē Doop te veel sou-
den toe geschreue hebben/dat beuint hem anders: Wāt
gelijck dat Protocol betuycht/wy hebbē de eygen woor-
den Petri inde Wercken der Apostiele int 2. Cap. ende
niet onse woorzen gebuycht/derhaluen en sijn alle syne
woorzen/maer tijt verlies. Maer hy soude toesse/dat
hy vandē water niet meer houde/dan vandē bloede Je-
su Christi/dewijle hy mettē bloede Jesu Christi so mildt
is/dat hyt oock dē kinderen/der Joden/ ende Turcken/
te goede laet coemmē. En met het water is hy so scherp/
dat hyt oock den kinderen weyghert/ om welke te rey-
nighen (so hy bekent heeft) Christus sijn bloedt vergo-
ten heeft.

Herwater
is den doo-
peren dlee-
der dā het
bloet Chri-
sti.

Angaēde staufs antwoorde/daerop seggē wy/dat wyt
noch daer by willen laten bliuen/dat wy vanden spruēke
Act. 2. gesegt hebben/dewijle hy daer in gansch niet wed-
legt heeft. Angaēde de kinderē die sonder onderschept/
des goeden en quaden sijn/heeft hy hem ront verclaert/
dat hyse niet rekenen en can/met die een volck te sijn/met
welcken hy Doop/Rachtnael/San/ende ander beuelen
Christi gebuyct. So seggē wy/die/dacr mede hy Doop/
Rachtnael te gebuyct/die sijn na sijn achtē/de Kercke
Christi. So nu de kinderen der geloouigen van weghen
haeres onuerstant/met der Kercken Christi/niet cōnen
getelt werde/so volgt/dat sy dan metter Kercken der
godloosen/getelt werden moere/ten sy dan/dat sy oock
tuffhē beydē staen: Daer op begheeren wy een richtige
antwoorde.

Wac de
kinderen
der Christe-
nenen he-
nen ghere-
ken/wā dā
Mannen
Infra.
Quest. 26.
27.

13. Rauf.

Wy en hebbē de kinderē noyt onder de godloose/maer
onder de genade Christi gherkent: Want dat wy dien
souden verdoemen/welcken Christus niet verdoet heeft
dat en weten wy niet te doen.

14. Datbenus.

Antwoorde. Wy en begeeren niet/dat ghy de kinderē
verdoemt/dat en is oock de vrage niet/maer ghy hebt te
woorē gesegt/dat gy de kinderē der Christenen/met der
Kerckē Gods nē tēhē condē. Daer wt heb ick beslotē/dat
II dan de

Daer en
zyn maer
twee kercken.

dan de kinderen der Christenen / met der kercken der
godloosen moeten ghetelt werden. Want de Schrift en
wijst noch in desen, noch oock inden toecomstighen leuen
niet meer dan twee volcken / ofte twee Ghemeynten/
naemlich de Kercke Godes / ende de kercke ofte ghe-
meynte der godloosen gelijckse Dauid noemt: Dat rijcke
Christi/ ende dat rijcke deser werlt. Maer nu hebt ghy u
breeeder oft voorder verclaert / dat ghy de kinderen
der Christenen/ noyt onder de godloosen ghetelt hebt:
Daer wt beslypten wy/ indien de kinderen niet zyn / een
volck met der Ghemeynten Godes/ noch oock een volck/
met der ghemeynten der godloosen / soo volck/ dat sy
daer tusschen staen. Daer op begheeren wy een richtige
ghe antwoorde wt der heylighe Schrift.

15. Ottho van boeuel Voogt

Kauf/ geeft een richtige antwoorde/ op datmen daer wt
can comen/ segt Ja/ ofte neen/ of sy geloouich/ oft
ongheloouich zyn.

16. Dathenus

Of sy totten volcke Godes ghehooren ofte niet: Ofte
dat sy daer tusschen zyn/ dat sy dan dat bewyssen.

17. Kauf.

Siet onder
Actje 26.
Questj. 24.

Op uwe vragen seggen wy/ dat wy de kinderen/ sy zyn
wiese willen/ aen geen voorder plaetse en wete te stellen/
dan dat sy salich zyn. Maer dat wijse in werelicken dinghe/
niet en weten onder dat volck Godes te tellen / als die
onmondich/ en onuerstandich zyn/ daer van hebt ghy de
oorzake vstaen/ dat wy geen beuel hebben/ den Doop het
Rachtmael/ en ander dinghen/ met hen te ghebruycken.

18. Dathenus.

Dat en is geen richtige antwoorde. Want de vraghe
en is niet/ of sy salich werde/ ofte niet: Of sy in werelick-
ken dinghen/ deel hebben comen/ ofte niet. Maer/ of sy
voor een volck gehouden werden metter Kercken Christi/
ofte metter kercken der godtloosen / ofte eyndelich:
Of sy tusschen beyden staen: Daer op bidden wy noch
om een

Des Xij. Artijckels.

531.

en een rechtighe antwoorde/op dat wy weten moghen
dat wy beslypten sullen.

19. Zuleger totten Mannen.

Ghy moet ymmer ten lesten weten/hoe ghy daer van
weet/dat segt toch.

20. Rannich.

Wy willen cortelick segghen/waer henen wyse stellē:
Als sy kinderen tot Jesu brachtē/dat hyse soude aenroe-
ten ende seggen/spreect de heere: Men soude de kin-
deren tot hem laten comen/sulcken zy dat hemelriick/
ende wiet niet en ontfaecht ghelijck een kindeken/die en
sal daer niet in comen. Daerom en setten wy die ner-
ghent el/dan ghelijck sy Christus gheset heeft: hy heet
sy tot hem te laten comen/want hy is selue dat Woort.

21. Ottho van boeuel Voogt.

Dat is te vooren ghesegt gheweest/ghy moeste ande-
woorden/op het ghene datmen v vraecht.

22. Datheenus.

Ich wil daer op antwoorden/ende wilt hen verstande-
licher seggen: Wy antwoorden cortelick/dat de kinderē
van welcken Mar. 10. staet/int Verbont Godes geweest
zyn/een volck met Abraham /ghelijck de Belofte luydt
Gen. 17. vers 7. Daerom en hebbē de selue niet tusschen
beyden ghestaen/want die kinderkens zyn oock besnede
gewest/derhaluen en doet dit totter saken niet. Maer
op dat het de Mannen recht verstaen/so vragen wy: Of
alle volckē der werelt/hoe se heeten/ ionck ende oudt/int
2 hoopen/ofte in dzyen afghedeylt werden/ ofte niet?
Dat is ymmer rondt/ende Duytsch ghevraecht.

Gen. 17. 7

23. Zuleger

Wel aen/antwoordet eenmael totter saken/op datmē
woort ga.

24. Rauf.

Wy bekennen/na de woorden Christi Mat. int 25. dz
hyse van malcanderen scheidē sal/die Schapen vandē
Soeken/gelijck daer gheschreuen staet: Maer wy heb-
ben de kinderen in haerer onwetenheydt salich ghe-
houden/

U ij

houden / so wel als de ghelooighe in haren verstande

Dathenus.

Wy wetē wel / dat Christus de Soekē vande Schapen
scheyden sal / dat en is de vrage 13. Item / hier wert mer ge
vraegt: Of de kinderen salich werden / ofte niet. Maer
dits de vrage: Of alle volckē der werlt / oudt / ende ionck /
hoe sy heeten / in desen leuē in twee hoopē / inder Schijf /
ofte in d'p / afghedeylet werden. Dat is / dat ick klaufs
woorden byziche: Of de kinderen der Christenen in dese
leuen / onder de Schapen / ofte ons de Soeken getelt wer
dē? Ofte anders: Of sy hier noch Schapen / noch Soekē zyn?
Dat is een slechte vrage: Wy bidden toch / antwoordet
richtich / ende en houdt ons niet op.

26. Rauf.

Wy en maken geen onderscheyt der kinderē: En ge
loouē / so sy in hare onwrttenheyt steruē / dat sy salich wer
dē / met dē volcke Godes. En het verwondert ons / dat wy
met so velen vragen opgehouden werdē / want wy hope
waert dat gy des Kinderdoops eenen gront hadden / ghy
soudt hem / sonder dese vrage bewyssen. Des gelijcke ho
pen wy ons oock wederom daer teghen te verclaren / op
dat wy in desen Artijckel mochten ten eynde comen.

27. Dathenus.

Wy hebben alreede gisteraont / eenen sulcken gront
gelegt / dien ghy heden den geheelen dach / met gheenen
woorde aengedochten hebt / ick swijge dat ghy die soudt
omghefrooten hebben / wy willen der seluen oock noch
meer legghen. Maer aengaende dese vraghe segghen
wy / dat v misverstandt Marc. int 16. Cap. oorsake ghe
gheuen heeft / om dit te vraghen. Dewijle dat ghy met
eenen spruete de kinderen vanden Doop wilt wilsuytē /
om dat sy gheen ghelooue hebben / ende en wiltē toch
met den seluen Spruete vande salicheyt niet wilsuytē /
daer nochtans rondt wt gheschreuen staet: Wie niet
ghelooft / die sal verdoemat werden. Nu anghesien dat
ghy gheseght hebt / de kinderen en zyn niet een volck /
mer der

Oorsake is
vraghe van
den Man
nen.

met der Ghemeynten Godes / ende daer beneuen docht
 ghesegt hebt dat sy gheen volck zijn / met den godloosen /
 so volgt dat de kinderen / so lange als sy in onwetenhейt
 leuen / tusschen beyden staen / of ghijt schoon niet recht wt
 behennen wilt / ofte v schaemt sulchs te doene. Maer
 dat sy niet tusschen beyden staen / naemlick / de kinderē der
 ghelooouighen / dat bewysen wy also: De Propheet Joel.
 tit 2. Cap. vers 15. ende daerna tot op het 18. beschryft de
 Ghemeynte Godes also: Blaest met Basynē te Zi
 on / heylicht v vasten / roept de Ghemeynte te samen / ver
 samelt dat volck / heylicht de Ghemeynte / versamelt de
 Gudsste / brenge de Jonghe kinderen te samen / ende de
 sijn gelingen: de Bruydegoom ga wt syner camer / en de
 Bruydt wt harer slaepcamer: laet de Priesters des hee
 ren dienen tusschen het voorhuys en den Altaer etc. Daer
 leet de Propheet Joel / wie de Ghemeynte Godes zy /
 naemlick de Gudsste Priesters / Bruydegoo en Bruyt /
 dat zy de Ehteliedē / de kinderē en de sijn gelingē: Daer
 en siet de h. Geest de kinderē niet tusschen de godloose /
 en Godsaligen / maer segt dat sy inder Ghemeynten / ende
 een deel der Ghemeynten zijn. het welck docht euen dat sel
 we is / dat Petrus inde Wercken der Apostelē int 2. Cap
 leet daer hy segt: Want uwe en uwen kinderē is de be
 lofte / daer mede hy den volwassenen / ouden / ende kinde
 ren / eenen staet / een Woordt Godes / eenderley ghenade
 ende salicheyt toeschryft / ende en setse niet daer tusschen.
 hebt ghy yet wat wt Godes Woordt / dat der beschryuin
 ghe der Kercken / by den Propheet Joel contrarie is / dat
 willen wy aenhooren / so niet / so willen wy voortvaren.

28. Rannich.

Wy en hebben sy niet daer tusschen geset / maer onder
 de genade Christi / die hen dat hemelriick door de verdie
 ste zins lijdens docht toegesegt heeft: Van welke belof
 te / als naemlick des h. Gheests / de Apostel Petrus ge
 sprokē heeft / die hebbē die ontfangen / welke zijn Woordt
 gren ammaemen / dat en is niet tegē ons / verhalnē en heb
 ben wy geen beuel / ionghe kinderen te doopen. Maer
 datmen

Of de kints
 deren tuss
 schen der
 Ghemeyntē
 Godes / en
 de godloo
 sen staen.
 Joel. 2.
 vers. 15.
 tot het. 28.
 Hy spreect
 vande ghe
 meynthe
 Godes / en
 toont ofte
 wys / wie
 die is.

datmen sulcks behoort te doene/ mogē wy wel liden dat
hyt ons bewijse/ ende also vooztware.

29. *Dathenus.*

Dat is wederom een antwoorde/ die niets totter saken
doet/ nochtans op dat wy daervan comē/ angestien dat de
Mannen niet rechtsinnich antwoorden en dozuen/ wat
hen int herte is/ ende hen hier daer van schamen/ dat sy
tsomtjts wel ront wt dozuē seggē/ so vragen wy: Of ooc
yemant salich wert/ die buytē het lichaem Christi/ dat is/
buyten der Ghemeynte is/ ofte niet?

30. *Thiebold*

Wy en schamen ons dat niet te bekennen / want ghy
hebt immers dicmaels van ons gehoozt/ waer wy de kin
deren henen stellē/ Raemlick daerhenē/ gelijk de heere
spreekt/ *Mar. 10.* Laet de kinderkens tot my comen/ ende
ghelijck daer na volcht. Maer datmen met sulcken me
nichuuldighen vragen omgaet/ geeft ons oorzake te den
ken/ dat ghy gheenē wtduchelicken Schryft grondt des
heeren/ en syner Apostelen hebt/ datmē kinderē doopen
soude. Daerom ghedencken wy/ datmen met sulcken vra
ghen/ gern een wtvlucht woude soecken. Want wy heb
ben grondelick bewesen/ wt den woorden. Want wy heb
Christi/ *Mat. int 28.* *Mar. int 16.* Wat de heere beuel
heeft/ diens beuel / vinden wy inde Wercken der Aposte
len/ *int 2.* *int 8.* *int 10.* *int 16.* ende elders in meer plaesen
Dat de Apostelen gebuycht hebben / deses beuels Christi
fii/ ende der leere syner Apostelen/ willen wy ons gant
schelick daer in behelpen/ met Godes hulpe ende synder
cracht. hebt ghy nu vande kinderdoop/ een sulckē wt
ghedruchten beuel/ van Christo ende syner Apostelē/ het
welck wy noyt gelesen hebben/ wy willen antwoorde vā
v hoozen. Derhaluen begeeren wy/ datmen ons/ met soda
nighen vragen/ buyten der Schryft niet also wil omwoerē

31. *Otto van boeuel Voogt.*

De vraghe is/ waer onder ghy de kinderen telt oft re
kent/ in desen leuen / dat ander/ dat ghy gesegt hebt/ is te
voozen al gesegt gheweest.

Maer 10.
Merck
hoe het de
Mannen
buyde/ als
mense wat
vraegt.

Act. 2. ende
8. ende 10.
ende 16.

Des Xii. Artijckels

335

32. Rauf.

Wy tellense onder de salticheyt der gheloouighen.

33. Datbennus.

Op Thiebolds voortbringhen/ seggen wy/ dat hy ons met onwaerheyt gheweldt doet/ want wy hebben eenen sulcken gront/ die hy int alderminste niet can omstooten/ gelijk dat tegenwoordige huydighe Gespreck betuycht: Ende wy sullē der seluer grondē noch meer voortbringē: Ende dewyle sy gisteren bekenet hebben/ dat sy oock hou den/ ende ghelooouen/ dat de Apostelen zyn gedoopt ghe worden/ en dat de vrouwen dat Auontmael houden moe gen/ of sy schoon daer van geen wdrukelick woort heb ben: En gisteren vont bekenet hebben/ wat sy also sonder totghedrucht woort Godes hier in ghelooouen/ dat/ dat selue met den woorde Godes zy / ende niet daer teghen/ ghelijck oock met der handelinghe Christi/ met den Sa duceen/ (welcke oock de Opstandinghe deses vleesches verloocheent hebben) genoegsaē bewesē is: So verwondt ons/ dat sy nu also onbeschaēt zyn/ dat sy nu aē ons straf fen/ het welck sy gisteren gedaē hebbe/ gelijk oock desge lijcks inden Artijckel vande Ouerheyt/ van hen geschiet is/ gelijk dat Protocol bewyft. Angaende den Sprueck Mar int 16. die Thiebold wederom ingevoert heeft/ om den kinderdoop te wederleggen/ daermede is hy stauffē contrarie/ welke hede bekenet heeft/ dat desen Tert Mar. int 16 den kindere niet aengaet. Angaende de Sprue ke Mathe. 28. hebben wy heden gheseght/ dat daer/ met totghedruchten woorden staet/ datmen de kinderen niet doopen soude: Daer en staet gantsch niet van het onder scheydt der ouden ofte ionghen/ Mannen/ ofte wijuen: Maer/ hy is euen van eender meyninge / ofte inhoudt/ metten Spruecke Mar. 16. Verhaluē so en gaet het ooc den kinderen niet aen/ daerom en is noch dit/ in langhen tijt/ het beuel niet/ daer van hem Thiebold sonder grondt heroeemt. Die Exempelen. Actoz. 2. 8. 10. ende 16. en besuyten niet besonders / aenghaende het onder scheydt der persoonen / maer vermelden alleen watter gheschiet

Actte. 30.
Questi. 55.
Actte. 31.
Questi. 7.

Mar. 19.
Mar. 28

De Exem
pelen en
besuyten
niet/ Siet
bouen
Questie. 4

geschied is. Want soude eenichs exempel yet besuyt? so soude voorwaer dat Exempel Christi sulcx doe/maer dat en is niet also: Ten sy dā dat het de Mannē met Serueto houden/dat niemant voor synen 30 Jaren/en behoort ge doopt te werden. Derhaluen bidden wy den Mannen dat sy toch sulcke woorden willen laten varen/en op dese nootwēdige Schryfmatige vrage rechtsinnich antwoor den: Of yemant in desen leue/buyten der Gemeyntē So des/vergeuinge der sondē/oste reyniginge der sondē in den bloede Christi/en hier namaels/de Salicheyt/hebbē can/oste niet: En of also/de kinderen der Christenē inden Rijkē Godes/in deser werlt/het welcke zū Kercke is/zij ofte n3: Vaet dat lese/so connen sy hen daer op bedencke: Wy en willense niet verhaesten/sy sullen onse gronden noch na nootdrust hoozen.

34. Zulger totten Mannen

In twee vzen/hadt ghy daerop connen antwoor den.

HET DRY EN DERTICHSTE

Gesprek ofte Actie den xv. Iuny,

na den middach ten twee vzen.

Na dat het ghebedt ghedaen was.

1. Rauf.

Actie. 33 **O**p uwe vrage/welcke ghy ons voorgestelt hebt (die ons toch seer beswaerlick en hooge dunckt tezyne) seggen wy cortelick dat wy buyten Christo en synē iuge/het welck hem alleen bekend is/geen heyl ofte salicheyt en weten. Maer dewyle dat Christus door zyn liden/ in de kinderē vrijgestelt heeft/vande verdoemenisse der Erffonden/so en weten wy hen dat Rijk Godes niet af te slane/dewyle hem alle syne wercken bekend zū. Maer dat de onmondige kinderen hier inder Kercken ghetelt werden/met welcken men de ordeninge der Kerckē niet en can gebuycken/wy en vinden niet bydē Apostelē/dat hare schryften/den kinderen so wel/als den ouden toege schreuen

Des Xii. Artijckels.

537.

schreuen zijn/daerō laten wisse in die plaetse/daer sy Christus ghestelt heeft/blyuen.

2. *Dathenus.*

Wie heeft
toch gheseght/dat
de Apostelen de kinderen derē Wtscryuenen hebben?

Overmits dat dese vrage/den Artijckel onses geloofs vande alghemeyne Christeliche Kercke/angaet: Naemlicke/welcke in desen leuen/voor Lidmaten der Kerckē/te houden zijn ofte niet: So gheuet ons wonder/dat hen de Mannen beswaren/rechtsinnich te antwoorden/van dese Artijckel des gheloofs/daer sy hen nochtans niet en verrijden/ofte en ontsien/de kinderen der Christenen hiermede rondt/wt der Kercken te sluyten/dewyle sy voor deser tijt/ende nu wederomme/oordeelen/dat de kinderen niet inder Ghemeynten zijn/dacmede sy Doop/Avondmael/San. cc. ghebruycken connen/ghelijck wy te voorē bewesē hebben: met de Prophete Joel/int 2. Ca. dat de kinderen der Christenen/ofte kinderen Godes/in der Ghemeynten Godes zijn: het welck noch onaengevochtē bestaet: Also willen wy desen Artijckel/(dat de kinderen der Christenen/niet tusschen beyden/maer in der Ghemeynten Godes zijn)voor der bewijzen/en daer op een ander bewijfredē des kinderdoops funderē ende stellen.

Int 20. Cap. des 2. Boecks der Chronickē beschrijft de h. Geest/de Godsalige bekentenisse/ende vernederinge Josaphats/ende des gheheelen Juda/mitsgaders zijn gebedt/dat hy ghedaen heeft/ende segt also: Wy en weten niet wat wy doen sullen/maer onse ooghen sien/na v/en dat gheheele Juda stont voor den heere/met haren kinderen wijuen en sonen. Daer beschrijft de h. Geest de Lidmaten der wtterlicher Kercken: gelijck oock de Prophete Joel doet.

Dat de kinderen der Christenen in ghemeyntē Godes sijn.
2. Dat. 29.

Item Paulus totten Eph. int 6. beschrijft de persoonē/ Eph. 6. ende Lidmaten der Kercken/als hy van Vader/en Moeder/dat zijn de echte lieden: Item vande kinderen/Ten treden vande knechten/en syndelich vande heeren/door meldinge doet: Daer hy oock bewijst: Dewil de kinderen in Godes Woordt/beyde beuet/en belofte hebben

U u

dat sy/

dat sy oock Lidmaten der Kercken zyn.

Ten lesten slypten wy dat oock met den woorden Pan
Eph. 2. 23. li Ephe. 5. vers 23. daer hy segh: Dat Christus het
hooft der Gemenynten zy. Ende hy is syns lichaems
Salichmaker (cc. Daer wt beslypten wy also: Al de
gene/welcken Christus een Salichmaker is/ die zyn Lid-
maten des lijfs/ diens Salichmaker Christus is. Chri-
stus is de Salichmaker vandē kinderen der Christenen.
Daerom zyn oock de kinderen der Christenen Lidmatē
des lijfs/ daer van Christus een Salichmaker is. En al
so commen wy/ (dewijle onse eerste beuestiginghe des liden
der doops/ met geenē woorde aengeuoctē is) tot d twee
der beuestiginghe /ofte bewysreden. En stellen die also.

De tweede
bewysrede
des kinder
doops.

De Segel der genaden/ welcken God syner ganschē
Gemenynten ghegeuen heeft/ die en can geenē Lidmatē
der Gemenynten afghellagen werden. De Doop is een
Segel der ghenaden / dien Christus syner ganschē Ge-
menynten gegeuen heeft. Daerom can de Doop/ den kin-
deren /die Lidmaten der Gemenynten Godes zyn / niet
afghellaghen werden.

Dat de kinderen Lidmaten der Gemenynten Godes
zyn/ is voorhenen bewesen.

En dat de Doop niet eenen deele der Gemenynte maec
der ganschē Gemenynte gegeuen zy / bewysen wy also.
Matth. 28. segh Christus also: Daerom gaet henē/
ende leert alle volckē / ende Doopsy inden Naem Godes/
des Vaders/ des Soons/ ende des heylighen Gheestes/
ende leert se houden/ alles wat ick v beuolen hebbe. Daer
wil Christus/ dat alle volckē sullen gedoopt werden/ niet
sonder ondscheydt/ maer / die tot der Gemenynte Godes
behooren/ ende wt Godes Woordt/ voor Lidmaten des
lichaems (daer van Christus een Salichmaker is) commē
geoordeelt werden te zyne. Also verstaet Christus daer
alle/ ende geheel de volcken/ die in het Verbont Godes zyn.

Act. 2.

Inde wercken der Apostelen int 2. segh Petrus / vanden
kelick/ dat de kinderen oock de Belofte hebben / vanden
Doop / inden Naem Christi / tot vergheninghe der son-
den. Want Petrus en vermeldet daer/ van gheen
ander

ander belofte/ dan enen van dese/ daer van wy nu gesegt
hebbē. En hy schryft also den kinderen/ niet alleē de vlsō
te woordē der Belofstenisse toe/ maer ooc de substantie en
het inhoudt der Belofsten/ Naemlich de vergewinghe der
sonden/ ende de gauen des h. Gheestes/ daer van de h.
Doop enen Seghel is.

Wiso segt hy ooc 1. Cor. 12. vers 12. Want gelijc daer eē 1. Cor. 12. 12.
lichaē is/ en heeft nochtas vele lidmatē/ en alle geledere
eenes lijfs/ hoe wel sy vele zjn/ so zjn sy nochtans/ maer
een lichaem: Wiso oock Christus/ wāt wy zjn door ee-
nen Gheest/ alle tot eenē lichaem gedoopt/ wy zjn Joden
ofte Griekē/ knechte ofte vrye/ wy zjn alle tot eenē Gheest
gedrenckt/ oft gelaest. Daer leert de Apostel/ dz alle lidma-
ten/ of sy schoon niet eenerley werckinghe hebben/ een
lichaem maken / ende dat wy alle tot eenen Vijue ghe-
doopt werden.

Op ghelijckerwijse spreect Paulus/ totten Eph. int 5. Eph. 5. 25.
vande Ghemeynte vers 25. Ghy Mannen hebt uwe
huyfzouwen lief/ ghelijck Christus de Ghemeynte lief
gehadt heeft/ ende heeft hem seluen voor haer gegeuen/
op dat hysē heylighe/ ende heeft sy ghereynicht door dat
waterbadt int Woort. Dat de kinderen door Christū ge-
reynicht zjn/ is heden vande Mannen bekendt/ en dat sy
lidmatē der Ghemeynte zjn/ voor welker Christus hem
seluen gegeuē heeft/ dat leert Paulus hier. Dat niet een
deel des lichaems/ ofte der Ghemeynte/ door het water-
badt int Woort ghereynicht zy / dat bewijst de Apostel
hier/ met ronden woorden/ daer wt wy besluyten/ dat alle
die/ welke/ der Christen kinderen/ den heylighen Doop
weygheren / die weygheren hen dat selue / het welke
Christus syner ghantscher Kercken ghegheuen heeft.
Dat is den tweedden grondt/ daermede wy bewijzen/
dat de kinderen der Christenen behooren ghedoopt te
worden.

Wy willen den derden gront oock cortelick vermeldē
ende setten also:

Alle die / welke inder Prophetischer Kercken/ vā we-
gen des ewighen Verbonts Godes/ lidmatē der sicht-
barer

De derde
bewijstede
des kinder
doops.

barer Kercken Godes gheweest zyn/ende des haluen de
 versegelinghe der ghenaden ontfanghen hebben/die zyn
 nu oock lidmaten der sichtbarer Kercken/van weghen
 desseluen Verbonds/ ofte anders waer het Verbondt
 wechgenomen/ende de genade Godes/waer door Christi
 toecomsf vermindert. De kinderen zyn inder Pro-
 phetischer Kercken van weghen des ewighen Verbonds
 Godes/lidmaten der sichtbarer Kercken gheweest/en
 deshaluen oock des Segels der ghenaden deelachtich.
 Daer wt volgt/dat de kinderen der Christenen/van we-
 gen des ewighen Verbonds indē nieuwe Testamēte/ooch
 lidmaten der wterlÿcher Kerckē zyn/daerom sy ooc de
 verseghelinge der ghenaden ontfanghen moeten: Of-
 te anders waer Godes ghenade door Christi toecomsf
 vermindert/ ende het Verbondt moeste wechgenomen
 zyn/ ofte anders/een Verbondt zyn/sonder versegelinghe/
 het welke beyde niet gheschieden can. Dat is de derde
 grondt/ ghenomen van het eeuwich Verbondt Godes/
 het welck de Mannen/ naer wtwijsen des Protocols/
 met ons bekendt hebben.

Wy hebben dese twee bewÿsredenē/dewÿlste dat sy
 aen malcanderen hanghen/tsamen ghesfeldt. Maer de
 Mannen connen hen de eerste bewÿsreden alleen laten
 lesen/ ende daer op ordentlick andtwoorden/ ende daer
 naer met den anderen oock voortuaren.

3. Rauf.

Joel 2. Aengaende den kinderen/daer van ghy verhaelt hebt/
 hoe wÿse houden/ofte bekennen/wy latent by onser voo-
 righer antwoorde bliuen. Dat 2. Cap. wt dē Propheet
 Joel aengetoghen/ verstaen wy vande straffe/ die ouer
 Jerusaleem comen soude/ende niet gelijk ghyt verelact.
 Ephe. 6. Maer dat Paulus totten Ephesi. int 6/ vande kinderen
 schryft/ wt synen schryuen en werden niet de onmond-
 ghe/ maer de verstandighe kinderen verstaen/ ghelijck
 dat Cappittel bewÿst: Die haeren Ouderen connen
 ghehoor/saem zyn.

1. Tim. 4. En dat Paulus 1. Tim. 4. aengetogen wert/dat Chri-
 stus eē Salichmaker aller mensche zyn/en insondheyt der
 geloof

Des Xii. Artycckels.

541.

geloouighen: Hier wt en condt ghy den Kinderdoop niet bewiſſen.

Dat ghy ooc den Segel der genaden Godes/die hy ſy ner Gemeynten ghegheuen heeft/ende wt inwe andere luytredenen / den Kinderdoop bewiſſen wilt / daer en comē wy n3 mede toeſtē men/dewijle ſy den beuele Chriſti (dien alle gewelt in hemel ende op Aerde gegeven is/ Mat. 28) contrarie is/daer Chriſtus tot ſynē Jongheren ſegt: dat ſy alle volcken leeren ſouden. En dewijl dat ons dat 2. Cap. inde Wercken der Apoſtelē/claerlick te verſtaen gheeft/dat de Apoſtelen eenen ye gelickē te voozē geleert hebben: Die nu dooz; de Veere/ ende de ghenade Godes/den Woorde geloofst hebben/ende dat ſclue also gerne aengenomen hebben/die hebbē hen na luydt des Text laten doopen: Wy gheloouen oock/welcke alsof inder Apoſtelen Veere zyn beſtandich ghebleuen/dat ſy ſalich zyn gheworden. Maer welcke niet geloofst hebben/ofte ghelooiich zyn gheworden/maer / gelick de Schriſt ſegt/dat ſommige daermede geſpottet hebbē: die bekennen wy/dat ſy verdomt zyn geworden/ om haeres ongelooſs wille. So ſeggen wy cortelick/ſo vele de kinderen belangt/dat Joannes inden Euangelio int 1. Cap. ſegt/dat n3 die vāde bloede/ noch vandē wille des vleesch noch vanden wille des Mans/maer die wt God gheboortē zyn/ Raemlick dooz; het trecken des Vaders/ ooc dooz; het water/ ende den h. Geest/ghelick Chriſtus tot Ricodemō ſeyde/ en dooz; het bloet Jēſu Chriſti/ die dooz; sulcke gheboortē ghebozen werden/ dien gheloouen wy/dat Chriſtus gewelt gegeuen hebbe/ om kinderē Godes te werden/die aen ſynen Raem geloouen. Dat hebbē wy cortelick in eender ſumma/ hoe wy inden Doop ſtaen/ om ons hiermede te verclaren / willen te kennen gheuen / daer by hopen wy oock dooz; Godes hulpe te bliuen.

4. Dathenus.

Die van Godes Geest gedreuen zyn/en ſprckē niet also/dat ſy by eenigher meyninghe / welcke ſy wt Godes Woorde

Woozt n̄ bewijse comen/wille bliue/maer onderwerpe
 hen de woorde Godes. Aengaende staufs antwoorde seg-
 ghene dat sy niet het alderminste omstootet van het
 uen seggen wy cortelick/ aengaende de beschrijvinge der
 Kercken/dat Paulus ende Joël/welcke beyde dooz eenen
 Gheest gesproken hebben/en een Kerche Godes beschry-
 uen/n̄ tegē malcanderē s̄. De Spruecke 1. Tim. 4. en is
 van ons niet verhaelt gheweest/ghelijck dat Protocol be-
 wijst/maer eenen anderen/wt den 5. Cap. totten Ephe-
 sien/daerom is ons van nooden op den anderen te ant-
 woorden.

Aengaende het beuel Christi Mat. 28. is hede bewese/
 dat hy het onderscheyt der persoonen/welcke gedoopt/
 ofte niet gedoopt sullen werden/gansch niet met hem en
 brengt. Maer dewijse hy van allen volckē spreecht/so en
 can daer wt niet anders besluten werden/dan dat die
 volcken behooren gedoopt te werden/welcke wt Godes
 Woozt/ghedoort/worden/syne Sondtghenooten/en
 bidmaten der Kercken te s̄yne. Dat de Leere vooz staet/
 ende daerna de Doop/dat en gheeft noch en neemt niet/
 want Marci int eerste Capittel in het vierde vers staet
 also: Joannes was inder Woestyne/doopte/en predic-
 te:vandē Doop s̄ bekeeringhe tot vergheuinghe der son-
 den. Daer wert de predicatie achter/dat is/naden Doop
 ghestelt. Joannis int derde Cappittel staet het water
 vooz den Gheest. Daeromme en can daer wt niets be-
 sluten werden:Want daermen van vele dingen te ghe-
 lijck wil spreken/daar moet de een vooz/ende de andre
 na vermeldet oft wtghesproken werden/ghelijck oock
 Christus doet/Mathei int twee en twintichste Capittel
 daer hy segt: Geeft den Keyser/wat des Keyfers is/en
 Gode wat Godes is. Daer wt en volght niet/dat wy
 eerstelick den Keyser/ende daer na eerst Gode s̄yn schul-
 dich te dienen: Of schoon de Keyser eerst ghenaemt
 wert. Daer beneuen souden hen de Mannē wete indach-
 rich te make/dat sy heden gesegt hebbē/dat de Spruecke
 Mar. 16. den kinderen niet aen en gaet/om hen daer dooz
 vande

Marci 1. 4.
 Leere
 vooz den
 Doop.

Joan. 3. 5

Mat. 22. 21

vandē Doop wt te luytē. Nu ist openbaer/dat de sprueck Mat. 28. van eenerley meyninge is/ en daerom oock den kinderen niet aen en gaet/om hen daermede vandē Doop wt te luyten. De Exempelen wt de Werckē der Apostelen zyn heden beantwoort/wy latent byden Protocolle bliuen. Heyde de Sprueckē Ioa. int 1. en 6. Ca. zyn ooc hede belært/na wtwijse des Protocols. De spruecke Ioa. Joan. 2. int 3. Cap. is sterckelich voor ons/dewijle hy niet alieē de sondeliche aert /ofte nature der kinderen bewijst (ouer mids sy der weder gheboorte van noode hebben) maer oock dat water voor den Sheest settet / gelijk verhaelt is. Summa alle de Sprueken en benemen den eeuwighe Verbonde Godes ghantsch ende gaer niets. Maer dewijle dat de Mannen / op onse tweedde bewijfeden/niet een eenich woordt gheandwoordt hebben/ soo willen wy hen die cortelich voorlesen / ende luydt alsoo:

De Segel der genaden/welcken God Siet Onc. 2 etc. De Doop Foll. 538.
is een Seghel etc. daerom can de Doop. etc.

Op dat het de Mannen recht verstaen/ende rechtfinich andwoorden moghen/so willen wy hen de bewijfeden schriftelich toefette/biddende dat sy bewijfen willē wat sy meynen/dat daer in is/dat den Woorde Godes cōtrarie soude zyn.

5. Rauf.

Dat ghy Math. int 28. aenghetoghen hebt/dat hy aldaer van allen volcken sprekhet/wy geloouen/dat hy hiermede de heydenen/ ende alle volcken meynet/ gelijckmēstet Act. int 10. Cap. Maer dat de leere Mat. int 28. en Mar. int 16. eerstelich voorstaet (gelijck wy ooc verhaelt hebben) daer van vinden wy oock de Exempelen/dat het de Apostelen na luydt desseluen /also ghebruycht hebben. So hebben wy ooc den Sprueck Mar. int 16. op de onmondige kindere gesprokē: En cortelic op urve bewijfeden andwoordē wy/dat de Segel d' genaden (na luydt der seluer bewijfeden) den lidmaten der Ghemeyten niet

niet en can af gheslaghen werden/ daer en syn wy niet teghen/ so de selue te vooren/ na den woorden Christi geleert werden/ ende synen woordē gheloouen/ ghelick oock vooren in onse verclaringhe verhaert is.

6. Rannich.

Maer dat hy vhaelt heeft Mar. int 1. Cap. Joannes was inde Woestijne/ Doopte/ en predichte den Doop der boete/ en is niet teghen ons/ want men can den kinderen niet predicken.

7. Datbenus.

Wat dat voor een kindische beslyptreden is: Men en can den kinderen niet Predicken/ daerom en syn sy gheelydmaten der Gemeynen Godes: Dat late ich eenen yegelicken oordeelen/ dewyle men Isaac ten achsten daghe niet heeft connen Predicken/ ende en is niet te min een lidmaet der Gemeynen Godes geweest. Wengacnde Gaufs antwoorde/ segghen wy dat Paulus totten Ephesien int 5. Cap. niet en segt/ Christus heeft die lidmaten diemen heeft connen leeren/ en Predicken/ gereynicht/ maer hy heeft de Gemeynthe gereynicht/ het Waterbadt int Woort: Daer staet oock het Waterbadt/ voor den Woorde. Der haluen so heeft Christus oock de onmondige kinderhens gereynicht/ ofte anders de kinderen en syn gheen lidmate: der Gemeynen Godes/ het welcke/ indien het also is/ so en comense oock niet falich werden. Daer op begeeren wy een richtighe antwoorde.

8. Rauf.

Paulus spreekt totten Ephesien int 5. Cap. ghelick dat gansche Cap. ende oock het beginsel wel te verstaen geeft/ niet vanden onmondighen/ maer vanden verstantigen kinderen Godes. Maer dat hy segt dat hy zijn Gemeynthe gereynicht heeft/ door het waterbadt in het Woort/ dat en mach daer in/ den kinderdoop/ dat sy oock richtig/ dewyle ghelicke wel euen daer staet/ dat sy oock in het woort ghereynicht syn.

9. Datbenus.

Dat de kinderen dat woort der belofstnisse hebben/ is he.

Woort en
predicatie
is dese ste-
den gelick
een douch.

is heden ghenoechsaē bewesen. Dat 17. Cap. Gen/ dat
2. en 3. inde Gheschiedenissen der Apostelē/ dat 10. Cap.
Marci/ en meer ander/ bewijse dat wederspel/ des genes/
dat sy segghen. Want so sy gheen Woort der beloften
hebben/ so betuyghen de Mannen dat sy den kinderē/ de
reyniginge door het bloet Christi/ sonder Godes Woort
toeschryuen/ also daen sy hen seluē op het aensicht. Maer
aengaēde dat woort/ Gemeynte/ ende lūf Christi/ Ephe.
5. Daer op segghen wy also: Paulus spreekt daer/ van
den lūue/ diens Salichmaker Christus is: Christus is ooc
der kinderen Salichmaker/ daerom spreekt ooc Paulus
daer/ vande kinderē/ dewyle sy als Lidmatē des lichaems
door Christum gereynicht ende salich werden. Daer op
begheeren wy antwoorde.

10. Rauf.

Aengaēde de reyniginge der kinderen/ daer van heb
ben wy ons int lange verclaert wt den 5. Cap. tottē Ro.
inden Arttschel vande Erffsonde/ gelijck int Protocol be
grypē is. En dat ghy segt dat Christus een heylant der
kinderen 3p/ Paulus segt dat hy niet alleen een heylant
der kinderen/ maer oock een heylant der menschen 3p/ en
set daer toe. Maer insonderheyt der ghelooighen. So
gheloouen wy oock ghelijck dat 5. Cap. totten Ephe. te
beslaen geeft/ dat Paulus totten Suden/ en ghelooigen
spreeke/ ghelijck het beghinsel des 1. Cap. te verstaē geeft.

11. Datbens.

Wy en spreken nu niet vande Sprueke inder 1. Epistel. Titmo. 4.
tot Tim. int 4. Cap. Soc niet/ hoe velerley bediedinge dat
dy woordelike heylant oft Salichmaker hebbe/ derhaluē
zyn dat totoluchten: Maer wy spreke vanden 5. Cap. tot
ten Ephe. Ende segghen/ als Paulus de Gemeynte
beschryft/ so noemt hy die ee lichaem/ welches heylant
Christus is. Nu werden de kinderen oock door Chri-
stum salich/ daerom zyn sy ooc Lidmaten des lichaems/
daer van Christus een Salichmaker is. Wy bidden
den Mannen/ dat sy een richtighe andtwoorde gheuen.
Segt toch Ja/ ofte neen daer op/ indien gyt verloochent

M m

Maemlich/

De kinde-
ren zyn lid-
maten des
lichaems
des salich-
maker
Christus is.

Maemlick/ dat de kinderen gheen lidmaten ^{des lichaems}
zyn/ ofte dat Christus niet haer Salichmaker is/ so wille
wyt bewyssen.

12. Rauf.

Paulus en
heeft niet
senede kin-
deren ghe-
schreuen/
ergo daer-
om en zyn
lygeen li-
maten ec.
Hier ons
Quacki. 31.
Na deses
Aannen
leggen zyn
de kindere
salsch/
maer niet
beplich.

Wy ghelouen dat Christus de kinderen verlost heeft
ende dat hy haer Salichmaker zy/ ghelyck oec aller mene-
schen. Maer dat Paulus den onmondighen kinderen
(mit 5. Cap. totten Ephesien) toegeschreuen soude hebbe
en geuen dese woorde des 1. Cap. niet te verstaen: Den is
tot Epheso/ dat is den geloouigen in Christo Jesu/ daer
wt wy de kinderen niet en verstaen.

13. Dathenus.

Dat is enckel moet wille/ ende enckel wtolucht. De
vraghe en is niet wien de Epistel toegeschreuen zy/
maer of de kindere/ die salich werden/ lidmaten dies
lichaems zyn/ daer van Christus ee Salichmaker is/ ofte
niet: het is ymners Duytsch gheuraecht.

14. Rauf.

Wy hebben voorhenen bekendt/ ghelyck dat Protocol
bewyft/ dewyle wy de Ordeninge der Kercken/ met den
onmondighen kinderen niet comen ghebruycken/ ende
doek nergendt niet en vinden dat Paulus tot hen ghe-
schreuen heeft/ so laten wyse den heere beuolen.

15. Zuleger.

Stauf/ andt woordet Ja/ ofte Neen.

16. Rauf.

Hoe comen wyse voor lidmaten Christi erkennen/
met welchen wy de Ordeninge der Kercken niet en con-
nen houden.

Dese bev-
loochent/
dat de kin-
deren niet
Lidmaten
Christi
zyn/ Siet
ons Quacki
24.

17. Dathenus.

So bekendt ghy dan rondt wt/ dat de kinderen niet
lidmaten des lichaems zyn/ daer van Christus ee Salich-
maker is: Is dat uwe meyninge/ segt toch Ja ofte Neen.

18. Rauf.

So vele als het ghelouue/ ende de werckinge der lid-
maten Christi belanght/ en vinden wyse n3 inder Kercke
andere

Des Xij. Artijckels.

547.

andere hebby ons verstaen/dat wyse salich prijsen/ ghe-
lijck dickmaels bekendt is.

19. *Dathenus.*

De vraghe en is niet vander werckinghe/maer vande
lijue/ het welck wt genaden/door Chzistum salich wert.
Wy vragen v noch eens: Of de kinderen der Chzistenen
Tidmatē des lijfs zyn/daer van Chzistus een Salichma-
ker is/ ofte niet: Wy biddē v om de eere Godes/ handelt
met goeder conscientie. (De Doogt. Seest toch eens een
richtighe antwoorde/op dat wy daer van comen)

20. *Zuleger.*

Ghelooft gyt in uwer herten/so condt ghy/ Ja/ beken-
nen/ ofte geeft Gode de eere: Doet een van twee.

21. *Dathenus.*

Daer blijft nu/uwē Ja Ja/ Neen Neē!/: het schijnt/ als
of ghyt noyt inder Schrift ghelesen haddet.

Ja/Ja wif
vanden
Mannen
niet wtcos
men.

22. *Rauf.*

Wy en hebben daer van gheen Schryft/dat de onnon-
dighe kinderen/als Tidmaten inden IJue Chzisti/ door
den Doop tot eenen lijue ghedoopt zyn.

23. *Dathenus.*

Dat en is de vrage niet. Wy spreken vander salicheyt

24. *Zuleger.*

Las hen de vraghe voort en sprack: segt Ja/ ofte Neen.

25. *Rauf.*

Wy hebben voorszenen bekendt/dat sy geen Tidmatē
zyn/ met die mē de Ozdeningē Godes bzyuckē can/maer
salich hebben wyse altjdt den heere beuolen. Ende
begeeren/dat gy in uwer bewijsteden voort vaert/ en dat
niemandt den anderen met woorden achter gae/ om syn
sake daer mede te beuestighen.

26. *Dathenus*

Dat en is noch geen ronde bekentenisse/ de vraghe is
toch licht/ raemlich: Of alle die/ welke noch door Chri-
stum salich werden/ een lijf ende een Ghemeynte zyn/ en
een Hoofst hebben/ ofte niet: Wy biddē noch wederom
om Godes wille/ dat ghy toch yet wat verlooquent/ op
M m ij dat

Wie den
anderen
achtergaet
of onder-
gaet.

dat wy weten moge/wat ons staet te bewyfen. Dat heet
achtergaen/ als yemant zyn meyninghe die hy int herte
heeft / met donckeren woorden / onderstaet achtee
te houden.

27. Zuleger.

Wel aen ghy Mannen/ghy wetet/hoe ghyt int herte
hebbet/so moegt ghyt segghen/segte ghyt niet/so maect
ghy v voor God een quade conscientie/en byden menschē
suspect/oft verdachtich.

28. Rauf.

Actte. 72.
Questi. 10.

Wy bekennen dat die/die aen hem gheloouen sullen/en
hem gehoorzaem zyn/lidtmate Christi zyn. Maer vande
kercken hebby ons verstaen/dat wyse niet als voor tēd-
maten inder kercken houden/dewyle wy des herē In-
settingen met hen niet en connen gebuycken. Maer soo
vele hare salicheyt belangt/hebby ons int lange verstaen.

29. Dat hemus.

Daer op besluytē wy / dewyle de ghelouighe met-
den kinderen niet een lys ende Ghemeynte zyn/ so volgt
wt harer bekentenisse / dat de ghelouighe / ende haere
kinderen/niet een hooft hebben/want sy zyn twee liden:
Nu en connen twee liden niet een hooft hebben. Der
haluen/dewyl Christus alleen eens lichaems heylant
ende hooft is/so volcht dat hy der kinderen heylant en
hooft is en is. Maer wy latent in desen puncte/byden
woorden Petri bliuen. Acto .4. vers 12. Ende daer
en is in gheenen anderen salicheyt/daer en is oock ghee-
nen anderen Naem den menschen gegheuen/daer in wy
sullen salich werden. Dewyle Paulus totten Rom. int
12. Cap. ende 1. Cor. 12. wdzuckelich leert/datter wel ve-
le leden eens lichaems zyn/of sy schoon alle/niet eender-
ley arbeyt ende werck doen. Willen sy voorhenē daer op
antwoorden/so willen wy aenhooren/ so niet/so vaeren
wy voort.

Christus
is nader
Mannen
meyninge
niet der
hi ideren
hooft.

30. Rauf.

Aengaende de kinderen/wat onse bekentenisse haerent
haluen is/laten wist byden Protocolle bliuen/dewyle sy
veel vuldich daer in verhaelt is/
Gannich

31. *Rannich,*

Dat hy tottē Ro. 12. en 1. Cor. 12. verhaelt dat wy gederen eens lijfs zyn, dat schryft Paulus aen den geloouigen. Sulck schryuen en gaet den kinderen niet aen.

32. *Datbenus,*

Wat de h. Schryft vande geloouigen vermeldet / so vstaetse die / met haren Zade / ofte kinderen / gelyck alle be-
loften Godes / (die heden verhaelt zyn) daer op gaen. Overmits dat nu ghenoechsaem bewesen is / datter maer een Salicheyt / eenen Wech totter salichz / eenen Naem / daer door alle menschen salich werden / een Verspeninge der gantscher werlt / een Hoofst / en een Lijf is / het welck door Christum salich wert / wy varen voort / ende willen den Mannen de derde bewijfredē voorlesen / en te bedēcken geuen / die voorhenen eens ghestelt / maer gans niet beantwoort is.

Alle die / welcke inder Prophetischer Kercken / van Wezen des 16. Fol. 139. De summa is dese: Dat het Verbondt Godes / met Abraham en allen geloouigen gemaeckt / ewich is: Dat de kinderē int oude Testament dat Verbondt trecken ghehadt hebben: Dat de ghenade Godes door Christum niet vermindert is / maer wtgebreydet zy: Dat het ewich Verbondt Godes / het welck Godt met Abraham opgherichtet heeft / niet wechghenomen / maer bevesticht zy / ende dat derhaluen de Segel des Verbonds Godes / den kinderen niet can ghenomen werden. Dacr op connen hen de Mannen bedencken / ende moeghen richich antwoorden.

Meret des se. Dat utewe Testament door gaens wt / en is niet aende kinderen / gheschreuen so en gaet het hen n3 aen. waer blyft dan dat 5. Cap. tottē Rom daer wt sy alle kinderen / door gaens salichmaken: is dz aende kinderen gheschreuen? De derde bewijfredē wert wtchbaelt / Siet fol. 139.

TVIER EN DERTICHSTE Gesprek ofte Actie den XVI. Juny.

smorgens ten ses vren.

Da dat het ghebedt ghedaen was.

1. *Rauf,*

O utewe bewijfreden / angaende het Verbondt Abrahams / seggē wy cortelich dat het Verbondt Godes
M m ij met Actie. 34

met Abraham gemaect (dat hy syn en syns Zaedts God woude zyn) also ewich bliſt: dat ghelyck als de kindere Abrahams die nader beloften vander vryer vrouwen gebozen waren/voorhenen eer sy dat Tecken ontfangen hadden/de belofte des Verbondts gehad hebben/maer dat Tecken der Besnydinge/ontfangen sy als eenen Seghel des Verbondts/ op den bestemden tijt: Also oock nu die door het gelooue aen Iesum Christum wt God niet wt vergaenckliche Zade/maer wt de leuendigen woerde Godes dat ewich bliſt/weder geboren kindere Godes werden (ghelyck Petrus inden 1. Brief int 1. Capitel) die connen ooc dat Sondtecken des Doops ontfangen/nadē woorden Christi Mar.int 16. En wy begeeren derhaluen/gelyck wy int beginsel begeert hebbe/dat ghy ons den Kinderdoop/wt de Schriften des nieuwen Testaments bewijſen wilt.

2. Dathenus.

Dat de Mannen bekennen/dat het Verbondt Godes met Abraham opgerichtet/daermet hy beloest heeft/dat hy zyn en syns Zaets God zyn wil/ noch ewich bliſt/en eē ewich Verbont is/dat hoorē wy gerne: Dat die wolkke door het ghelooue in Christum wt God weder geboren zyn/den Seghel des Verbondts behooren te hebbe/daer en twyfelt niemant aen: Dat en is ooc hier de vraghe niet. Dat de Mannen oock den Doop/bekennen eenen Seghel des Verbondts te wesen / dat hoorē wy gherne. Maer dewyle hier mede op onse bewijſede met gheenen woerde gheantwoort is/ ende dat wy onse eerste ende tweede bewijſeden al schoon wt der Schrift des nieuwen Testaments/voorgeſtelt hebbe/welcke noch vaste beſtaen: En dat dit te voozen ouerwonnen is/ dat de Prophetische Schrift inder leere van ghelooes sake/ende behoort te ghelden/ als de Apostolische Schrift/ dewyle sy eens Godes/ ende heylighen Geestes woort ende Schrift is: So ist behoortick/dat wy ons oock der Prophetischer Schrift ghebruycken/oft behelpen. Der haluen

haluen op dat de Mannen oock op de gronden/ ende onse bewijsreden connen richtich antwoorden / so vraghen wy: Of de kinderen inder Prophetischer Kerckē Virmaten der sichtbarer Kercken Godes/ Sondtgenooten/ ende der haluen des Sondteekens deuchtich geweest sijn/ ofte niet?

3. Rauf.

Wy bekenen/ dat de kinderen int oude Testamēt/ na der belofte Sondtghenooten gheweest sijn/ ende naden beuele Godes/ gheijckt Abraham beuolen is geweest/ te achsten dage besnede sijn geworden. Maer ouermits dat wy nu/ door Christum ooc een beuel hebben/ hoe sijn Sondtghenooten (die hy door het ghelooue in sijn Verbont opneemt) behooren te zyne/ en ooc een beuel hebbē/ hoe hen den Seghel des Verbonts sal ghegheuen werden/ so hopen wy ons oock daer by te houden.

4. Datbenus.

Het beuel dat ghy hebt/ willen wy overleggen/ alst aē v comt/ om uwe leere te bevestigen. Maer op uwe bebenensse (dat de kinderen inde Prophetische Kercken/ Virmaten der sichtbarer Kercken geweest sijn/ Godes Sondtghenooten/ ende daerom des Sondteekens deel aetrich) besluyten wy also: De gheesteliche kinderen Abrahams/ met haeren Zade/ welke de Christenen sijn/ die van wegen haers geloofs/ met haeren Zade/ Abrahams kinderen ghenoemt werden/ sijn vooz God op een vooztreffelicker wijsē/ Abrahams kinderen / dan die/ welke naden vleesche wt Abraham ghebozen sijn/ Tottē Gal. 3. v. 28. Hier en is geen Jode noch Griec/ hier en is geen knecht/ noch vrie/ hier en is gheen man/ noch wijs/ want ghy zijt altemael een/ in Christo Jesu. Zydy nu Christu/ so zydy Abrahams Zaet / ende nader belosten Erfghenamen.

Bewijle dat nu de kinderen/ die naden vleesche wt Abraham ghebozen sijn/ dat Sondtecken ontfangen hebben/ so volcht / dat veel meer de kinderen der gheney/ die gheestelicker wijsē Abrahams kinderen sijn / dat Tecken des Verbonts int nieuwe Testament (het

Mm in

welck

Bewys/ dy
de kindere
het Bont-
tecke ontf-
fangen con-
nen.
Galla. 3.
vers 28.

welck de Doop is) ontfanghē moeten. Daer op begeeren wy der Mannen richthighe antwoorde.

5. Rauf.

1. Oct. 1. 22 Wy bekennen dat die Geesteliche kinderen Abrahā zijn/door het gelooue/die niet (also Petrus segt) wt vreganchlicken/maer wt onuerganchlicken Zade/Raemlick wt den leuendighen Woorde Godes/weder geboren/en kinderen des gheloofs Abrahā genemt zijn/dat die/en alle die wt sulcken Zaede geboren werde/des Verbonds Godes/en ooc desseluygē Segels/Raemlick/des Doops sullen deelachtich werden. En wy begeeren noch (ghelijck als voorhenen) dat ghy ons Schriften/ofte Exempelen des nieuwen Testaments/die vanden Doop spreken/aengaende den kinderen/by bringt.

6. Dathenus.

Int beghin des Artickels/hebben de Mannē beken't sy geloouen dat de Apostelen gedoopt zijn gheweest: dat de wijuen oock dat Vuontmael ghebruycken sullen/daer van sy toch noch wtduckelick woort/noch Exempel hebben. Oock hebbē sy gesegt dat sy sulcke hare suppedet met Godes Woort en niet daerteghen te yne houden: Waerom souden wy niet oock de selue vryheyt hebben: Wy hoorzen wel/waert dat de Mannen inde plaerse der Saduceen gheweest waren / sy souden Christo wel meer te doen ghegeuen hebben/ende gezaegt: Waer in Mose wtduckelick gheschreuen staet: Dit vleesch sal weder opstaen. Wy hadden verhoert / dat de Mannen bescheydener zijn souden. Het is toch wt Matth. 22. dictwils gheseght dat sy nergent gheen wtghedrukt verbot hebben: Ghy en sult de kinderen der Christenē niet doopen. Desghelijcks hebben wy oock rondt beken'dt / dat wy nergent een sulck wtduckelick beuel hebben: De kinderen der Christenen sult ghy doopen. Verhaluen staen wy int wtghedrukt Ghebodt/ ofte verbodt/ghelijck: Ende daeromme moet het gheue/dat hier van behoort ghehouden te werden / wt der Schrift bewesen te werden. Nu op dat voorsz. inghen van Rauf/segghen wy/dat hy onse voorsz. selde vraghe

vraag / gansch niet beantwoort heeft. Dat Petrus inden
 1. Brief int 1. Cap. leert vanden onvergankelijkhen Za-
 de/etc. Dat en gaet ons in desen handel niet aen / en en
 is niet te ghen onse leere. Maer dit is de vraag: Dewyle
 de kinderen der gheneer / die maer vleeschelich wt Abra-
 ham ghebooren zyn / in het Verbondt gheweest zyn / en
 des haluen dat Sontteecken ontfangen hebben: Waer-
 om dat de kinderen der Christenen / die door het gelooue
 kinderen zyn / nu niet int Verbondt Godes / het welck
 ewich is / zyn souden? Ende waer o sy dat Sontteecken /
 het welck de Doop is / nu niet ontfangen souden? Dewyl
 te sy (ghelyck de Mannen voor deser tijdt bekendt heb-
 ben) in Christo Jesu zyn / ende daeromme geen verdoel-
 liche sonde hebbē: Daerop begeeren wy antwoorde: Of
 de kinderen des vleeschs / een grooter voordeel hebben /
 dan die / welke naden Seeft kinderen zyn?

7. Rannich.

Dat hy segt / dat wy daer van oock gheen ghewisse
 Schrift hebben / dat de Apostelen zyn gedoopt ghewor-
 den / daer op seggen wy cortelick / dat Christus tot synen
 Jongheren seght: Ioannes heeft met water ghedoopt /
 den Doop des berows / maer ghy sult met den h. Seeft
 ghedoopt werden / onlancks na desen daghen / aen wel-
 ken Christus / ende oock zyn Apostelen volcomelick zyn /
 voregenoeft geworden / Act. 2. Maer als hy hē in Salitea
 verschenen is / na syner Opstandinge Mat. int 28. beueelt
 hy hen / den gheloouigen met water te doopen. Hy segt
 oock Ioan. int 7. Cap. Wie in my gheloofst / ghelyck de
 Schrift segt: van diens lūue / sullen vlieten / vlieden des
 leuendigen Waters. Dat seyde hy vanden Seeft / wel-
 ken die ontfanghen souden / die in hem geloouen. Dat
 hy voordr segt: wy en hebben oock geen Schrift dat de
 vrouwen ten Achtmale gehooren: Daer op seggen wy
 dat het gheschreuen staet: Daer waren toeghedaen
 een menichte der Mannen / ende vrouwen / die gheloo-
 uich ware: Daer na volgt / Act. int. 2. Cap. en sy bleue en
 voudelick inder gemeynschap / ende int ghebet / ende vra-
 gen dat

Vanden
 Doop des
 Apostelen.

Act. 2.
 Mat. 28. 19

Joan. 7. 38

Vrouwen
 by den A-
 uctmacte.

ken dat broot hier ende daer inde huysen. (so niet alle de woorden in een plaetse staen/so staense nochtas inde Geschiedenisse der Apostelen/int 2. ende 4. Cap.) Daer wt zyn wy wel verghenoeght. Derhaluen begeeren wy/dewijle datter so vele ghetuygenissen/inde Wercken der Apostelen vande bruyck des Doops vermeldē/datse ons toch met den seluen Schriften/dē Kinder Doop bewijzen.

8. Rauf.

Op uwe vrage andtwoorden wy cortelick/na der Vreesre Pauli totten Rom. int 9. Cap. Daer hy segt: Want het syn niet alle Israelyten/die van Israel zyn/ooec niet al le die Abraham Zaedt zyn/en zyn daerom kinderē/maer het Zaedt sal v in Isaac ghenoomt zyn: Dat is/dat en zyn niet Godes kinderen/die naer den vleesche kinderen zyn/maer de kinderen der Beloften/ werden voor het Zaedt gherekent. Also spreect ooch Paulus tot den Gallaten int 3. Cap. Gelijck (seggt hy) Abraham Gode geloofst heeft/ende het is hem tot gerechticheyt gherekent/also bekent ghy nu/dat die daer zyn vanden geloou/dat zyn Abrahams kinderen. Desgelijcks Joann. ons gisteren wt den eersten Cap. inden Evangelio Joann. wel verstaen/dat hy niet van dien spreect/die vanden bloede/ noch vanden wille des vleesches/ noch vanden wille des Mans/maer die van God ghevooren zyn/gelijck int langhe is vertelt gheworden/dat de selue nu kinderen genoomt werden/dien den Segel toebehoort: Wy en connen daeromme niet voorder comen/ten sy dat ghy ons/door de Schrift des nieuwen Testaments/en selcker der bewijst oft betoont.

9. Dat benus.

Wengaende Hannichs voortbrizinghen / andtwoorden wy/dat Christus leert/geen Discipel oft Jongher en sal bouen synen Meester zyn/maer hier beuindt hem dat wederspel/dewijle dat Hannich/dat selue so syn met wtghedruchten woorden bewesen heeft/daer van syne leeraers te vooren bekent hebben/gelijck dat Protocol bewijst/dat sulchs nergendt met wtgedruchten woorden gheschreuen staet. Maer dewijle syne bewijscden/daer niet

daermet hy syne Leeraers strafte/so gâsch kindisch/ ende
 voddich is/so laten wy die bliuen. Wengaende Naufo
 antwoorde/segghen wy/dat de Spruecke totten Rom.int Romey. 9.
 onse vraghe niet aentrest/wy die spraken vande wter-
 like Hierche des ouden Testaments / ende van het Ver-
 bondtreenen/dat den kinderen doen ter tijt niet gedeylet
 was. Desgelijcks dient de Sprueck totten Gal.int 3. Ca. Gal. 3.
 tot deser vraghe niet/want wy hebben tot den selue Cap.
 bewesen/dat alle geloouighe warachtige en geestelike
 kinderen Abrahams zijn.

Wengaende de Spruecke Ioan.int 1. seggen wy/dat de
 Mannen hen seluen daermede op den mont saen. Want
 indien de kinderen der Christenen wt God niet ghebo- Ioan. 1.
 ren zijn / ende deshaluen noch kinderen des toorns zijn De Ma-
 ne yn hen
 seluen con-
 trarie.
 moeten: Hoe seggen sy dan/dat de kinderen in Christo
 zijn/ende derhaluen gheen verdoemlike sonde hebben/
 ende salich werden? Euen als of yemant te gelijk con-
 de in Christo zijn/ende salich werden/ende nochtans ge-
 hint Godes zijn. Derhaluen/bidden wy den Mannen
 dat sy sulche wtvluchten willen laten bliue/ende hier op
 richtich antwoorden: Dewyle dat de kinderen der gener-
 die maer naden vleesche wt Abraham ghebozen waren/
 in Godes Verbont gherweest zijn/en den Segel des Ver-
 bonts ontfangen hebben/waerom dat nu de kindere der
 Christenen(welche Christen/kinderen des geloofs Abra-
 he zijn) nu int Verbont Godes niet en souden wesen?
 Ende den Seghel des Verbonts/welck de Doop is/niet
 souden connen ontfanghen? Antwoorddet noch een
 mael richtich.

10. Rauf.

Wengaende het Verbont/ende oock dat Tecken/dat
 den Zade Abzabe gegeven wert/dacr af heeft Abraham
 Gen. 17. een wtgedrukt beuel: Dewyle wy dan oock nu
 int nieuwe Testament / die/die des gheloofs Abrahams/
 dat is/die geloouige gheworden zijn/en ghelijck Paul-
 lus totten Collossenien int tweedde Cappittel seght/
 niet der Besnydinghe Christi / sonder handen besne-
 den zijn / welke gheschiedt door aflegghinghe des
 sonde.

sondelicken liffs / des vleyschs / ghelijck de Text / aldaer
naer malsanderen vermeldet: Dat den seluen oock dat
Teeckē des Verbonds / de Doop / soude gegeuē werden /
ghelijck de woorden Mar. 16. luyden. Derhaluen seg-
ghen wy / dat wy noch by der verclaringhe van gisteren
blīuen / ende ghelijck ghy nu wt den 1. Capittel Ioannis
verhaelt hebt / seggen wy / dat de nieuwe Geboorte niet
alleen door het lyden Christi / (sonder het welcke toch
niet zyn en can /) maer oock wt den water / ende den heyl-
lighen Geest gheschieden moet / der genē / die tot kinders-
ren Godes aengenomen werden.

Stet ons
Quel. 13. 15

II. Dat heuus.
Aengacude den Text / tot den Collossensen / wy hoor-
zen gerne / dat de Mannen daer mede bekennen / dat de
Doop inde plaetse der Besnijdinghe ghecommen is / en
eenen Segel des eeuwigen Verbonds Godes is. Aen-
gaende de Spruēcke Mar. 16. heeft Kauf (naer luyde des
Protocols) wdzuckelick bekende / dat hy den kinderen
niet aengaet. Derhaluen / ouermidts dat wy hier van
den kinderen handelen / so ist ons van noode den seluen
bzeeder te verclaren.

Der kinde
re salichy.
Joan. 3.

So vele den Spruēcke Ioannis 1. belangt / hebben wy
gesegt / dat die vanden Mannen niet en can tegē den kin-
deren gheuoert werden / ten zy dat sy de kinderen willen
verdoemen. Want so de kinderen / die in haren soeget
steruen / niet wt ghenaden / door werckinge des heyligē
Geests / ende door dat bloet Jesu Christi / wedergebo-
ren / en kinderen Godes zyn / so conten sy niet salich wer-
den / gelijck Christus Ioan. mit 3. leert. Derhaluen be-
suyten wy / so de kinderen salich werden / so zyn sy oock
wedergebozen. Derhaluen so en dient dit niet tot toe-
saken / ende en is geen richtige andtwoorde.

Maer aengesien datse ghesegt hebben / dat Gen. 17.
een wtgedrukt beuel staet / dat Abrahām / en de kinderen
die wt hem ghebozē soude werde / voor Sondigenooten
gehoudē zyn / en derhaluē dat Verbondteeckē ontfangē
moesten: So vragē wy / of dit beuel / en wille Godes / dat
Abrahām en syn Zaedt / ende volgens alle ghelouinghe /
ende

Des Xii. Arttyckels.

557a

en haer Zaet/die int Verbont Godes zijn/en de versege-
linge des Verbonts ontfangen moesten/eenen ewighen
wille/ende beuel Godes 37/ofte niet.

12. Rauf.

Dat wy gesegt hebbē dat de Spzuecke Mar. 16. die nu
dicmaels anetogē is/dē kindere n3 aēgaet/dat seggē wy
noch:maer wy verstaen dat vande onmondige kindere/
die niet connen geleert werden/ende de leere niet en con-
nen gheloouen/ghelijck hy dan int Protocol begrepē is.
Vande besnydinghe en hebben wy niet ghesegt / dat de
Doop/om den kindere te gheuen/aen haere plaetse ge-
comen is/ maer wy hebben vande Besnydinghe Christi
ghesproken/welcke een aflegginghe is/alles sondelichen
leuens/ghelijck dat 2. Cap.tottē Colloff.verwijst/in welc-
ken dinghen/de ionghe kindere niet leuen ofte wandelē
connen. Ende so vele als wy vraghe belangt: geloouē
wy/dat een yghelick Sondtghenoedt / den Seghel des
Verbonts (ghelijck dat selue/tot eicker tijdt gheherten
inde beuolen is) behoort te ontfanghen. Want Chri-
stus segt/Math. 28. Wy is ghegheuen alle ghewelt in
hemel/ende op Werden/gelijck daer na indē Text volgt.
Derhaluen hopen wy ons oock/na zijn beuel te houdē/en
ons niet achterwaert/na ghelijckenissen der besnydinge/
te laten dzyuen.

13. Rannich.

Tot meerder verclaringhe/dat hy verhaelt heeft: Joa.
3. daer Christus met Nicodemo vande wedergeboorte
ghesproken heeft/daer en spreekt hy niet vande ionghe
kindere:Maer hy segt/latet v niet verwonderē / dat ick
v gheseght hebbe/dat ghy nieuwghebozen moet werden.
Hy segt hy: Dese nieuwe gheboorte/en verstaen wy niet
anders/dan ghelijck Paulus totten Rom. 12. segt: laet v
beanderen door verniewinghe ws sins/op dat ghy pro-
beren moegt/welck daer sy/de wille Godes /na welcker
wijse hy oock spreekt 1 Petri. 1. daer hy seght: Ende
hebt malcanderen vierichlick lief wt reynen herten / als
die daer wedergebozen zijn/niet wt verganclichē/maer
wt on-

Mat. 28. 18

Rom. 12. 3
1. Pet. 1. 22

Jacob. 1.

tot onverganchlichen Zade/welck is dat leuende Woort
 Godes. (Zuleger.) Dat is te vooren al gesecht gewoest
 hy segt oock Jacob. 1. Want hy heeft ons wedergebo-
 ren / door dat Woordt der waerheyt / tot eener leuende
 ger hopeninge. Dese Wedergeboorte/en verstaen wy/
 niet anders / dan de geboorte wt Godt / door het Seloo-
 ue in Iesum Christum / gelijk inden Euangelio Joannis
 naer lydte des Protocols. Maer dewyle men beuindt/
 datter geen ghetuygenisse der Schrift / vanden kinder-
 doop voorhande is / het welck wy dickmaels begeert heb-
 be/en nochtas niet bewesen zyn / so wachtē wy noch also.

14. Zuleger.

Kannich
 en d'ander
 wederdoo-
 pers onge-
 schichheyt
 wert ghe-
 straft.

Kannich / de vrage en is niet / wat ghy meynt / van
 desen Artickel / maer ghy soudt andtwoorden. Wy wil-
 len v een schryuen van onsen Genadichsten heere Iesen/
 daer in de oorzaken vermeldet werden / dat dit Gespreck
 (om uwen / ende anderen wille) so langhe duert / daer
 om datmen gheen oprechte clare andtwoorde / van v can-
 crighen : Daerom en salmen v voorttaen dat wilsweuen
 niet toelaten.

Daer op is des Chuerwozstelicke Paltz schryuen gele-
 sen worden. Woorder seyde Zuleger : Daer naer wetet
 v te houden of te schicken : wat behoefme dit wilsweuen ?
 Want wat Kannich ditmael voortghevraecht heeft / dat
 is te vooren gheseght / ende wederlegt gheweest.

15. Datbenus.

Joan. 3.

De Doo-
 pers loo-
 chene de
 kinderen
 wederghe-
 boorte
 Siet bonē
 Quēst. 10.

My is van herten leedt / dat Kannich zyn onverstant
 ende onwetenheyt also ten voorschijne bringt. Want
 dat Christus Joan. 3. vanden geheelen menscheticken ge-
 nachte ghesproken heeft / is wt synen woorden claer / als
 hy segt : Wat wt vleesch gebozen is / dat is vleesch. My
 is oock leedt / dat de Mannē so ongeffadich / en so dicmael
 hen seluen contrarie zyn. Want sy segghen / dat de kin-
 deren zyn salich / die inder onwetenheyt steruen / ende sy
 zyn in Christo / daerom sy oock gheen verdoemlicke son-
 de en hebben : Ende verloechenen / dat de kinderē / welcke
 also salich werden / wedergebozen werden / daer toch
 de Doo-

de Apostel 2. Cor. 5. segt: Is yemâr in Christo/ so is hy eē
 nieuwe Creature. Derhaluen laten wy (aengaende Gan-
 nicks getuygenissen/ die gansch niet tot der saken diene)
 hier by becrusten.

16. *Rauf.*
 Het Kauffens antwoorde verstaen wy / dat hy bekent/
 dat de geloouige int nieuwe Testamēt Sontgenootē So-
 des zyn/ en dat sy derhaluen den Doop/ die eenen Segel
 des Verbonts is/ billich ontfangē. Nu is dit noch alleē oue-
 eich. Of de kinderē int oude Testament Sontgenooten
 Godes gheweest zyn/ en of de kinderen der geloouighen
 int nieuwe Testament ooc Sontgenooten Godes zyn/
 ofte niet? Daer op beghereen wy een richtighe ant-
 woorde.

17. *Zuleger*
 Wy hebben voorzehenen na luyt des Protoco's bekent/
 dat de kinderen int oude Testament Sontghenooten ge-
 weest zyn/ en oock den Segel desseluen na het beuel So-
 des ontfangen hebben. Maer dewyle Christo nu (Da-
 thenus. Dat en is de vraghe niet) alle gheweldt ghege-
 uen is/ in hemel ende op Werden/ so heeft hy den geloo-
 uighen (die voorzehenen connen gheleert werden / ende
 niet den ionghen kinderen) den Seghel des Verbonts
 yeten gheuen.

Acte. 16.
 Quē. 67.

18. *Rauf.*
 Maer zyn sy int Verbont/ ofte niet?

19. *Dathenus*
 Den Seghel en comt hen niet toe.

20. *Rauf.*
 Dat de kinderen der geloouighen int oude Testament/
 int Verbont Godes gheweest zyn/ ende den Seghel des
 Verbonts Godes/ ontfangen hebben/ dat is nu afgehan-
 delt. Wy vragē nu op ditmael alleen: Of oock de kin-
 deren der Christenen int nieuwe Testament Sontghe-
 nooten Godes zyn/ ofte niet?

21. *Dathenus.* Dat en is de vrage niet/ op dat wy malcande
 een niet op en houden/ segt Ja/ ofte Neen.) Maer dat
 wyse

wijse int Verbondt der ghelouighen / (die het na luyde der Leere Christi Math 28. ende Marc. 16. wt den ghe loouē ende goeder conscientien aennemen) rekenen sou den / daer van en hebben wy noch Schrift / noch beuel.

21. *Dathenus.*

Dat en is onse vraghe niet. Dat is de vraghe: Of de kin deren der Christenē int nieuwe Testamēt int Verbondt der ghenaden Godes zyn/ ofte niet?

22. *Voogt.*

Indien ghyt niet en weet/so bekenneot: Ghy weet wel wat ghy daer van ghelooft.

23. *Dathenus.*

Als ghyt verloochent / so zyn wyt schuldich te be wijfen.

24. *Zuleger.*

Dat is immers een goede meyninghe.

25. *Rauf.*

Wy begheeren dat ghy ons dat selue/met Schrift des nieuwen Testaments bewijst.

26. *Dathenus.*

Bermeynt ghy dan/dat de kinderen int Verbondt der ghenaden Godes zyn/ofte niet?

(Nannich woude spreken)

27. *Zuleger.*

Nannich men vraght v niet / laet richtich antwoor den/mē heeft uwes geswettes ofte gesnaters nu genoech gehoort: het en is geē sware vraghe/gerst antwoorde/ of gheeft Gode de eere.

28. *Rauf.*

De kinde
ren der
Christenē
zyn int
B
bondt gelike
de Mach
dekens d
Joden.

Wy bekenne en hebben dicmaels bekenot/dat sy onder der genade Christi zyn/en salich werden. Maer gelick de Machdekens of Meystēos int oude Testamēt int Verbondt der ghenaden gheweest zyn / of sy schoon den Be ghel desseluen niet ontfanghen hebben/also bekenne wy nu oock de ommondige kinderen/onder de genade Christi/maer wy en hebben gheen beuel van Christo/hen de Seghel

Des Xii. Artyckels.

Seghel des Verbonts te geuen/die oorzaak is voorhenen
dichmael verhaelt gherueft.

29. Datbenus.

Die vraghe en is niet/ of de genade Christi: een ander ge-
nade zy/ dan des Vaders/ en des h. Geestes: Soc niet van
de knechtens/ ofte Maegdekens: Desgelijcks en is de
vraghe hier niet vande Seghel/ maer van het Verbont
der genaden. Verhaluen vragen wy noch eens: Of de
kinderen der geloouigen inden nieuwen Testamente/ int
Verbont Godes zijn/ ofte niet? Segt Ja/ ofte neen/ om
Godes wille.

30. Rauf.

Wy seggen/ dz ooc alle kinderen/ int Verbont der salic-
heyt zijn: Maer so veel de Doop belangt/ hebt ghy ons
ghenoetsaem verstaen/ wien hy te gheuen zy.

Dese settes
alle kinde-
re int Ver-
bont.

31. Datbenus.

Wy en vragen niet van alle kinderen/ maer vande kin-
deren der geloouigen: Wy en vragen ooc noch niet van
de Doop. Maer aengesien dat de Mannen bekennē/ dat
de kinderen der geloouigen int Verbont der salicheyt zy/
so vraghen wy of inden nieuwen Testamente/ twee Ver-
bonten Godes zijn/ een der ghenaden/ en een ander der
salicheyt/ ofte niet?

Hoe veel
Verbontē
datter int
neu Testa-
ment zyn.

32. Rauf.

Wy bekennen een Verbont der gener die tot kinderē
Godes aenghenomen werden.

33. Datbenus.

So bekēt gy dā dz het Verbōt der genadē/ en het Ver-
bōt der salicheyt eē Verbont dz: Is dat uwe meyninge?

34. Zuleger.

Rauf segget toch vōt wt/ en stellet n3 also op de schroe-
uel gelijck die doē/ die het begonnē werck niet volmakē)
gelijck myns ghenadichsten heeren schryuen wtwojst.

35. Rauf.

Wy en begheeren de sake niet langhe te vertrecken?

36. Datbenus.

Waerom en segt ghy/ dan niet: Ja/ ofte neen?

Ja

Rauf

37. Rauf.

De doo-
pers e wt
tecken ge-
perck/be-
kennen het
Verbont.
Salicheyt/
ende der
genaden/
voorzien-

Ick wil gern daerop antwoorde. (Zuleger, Comt tot-
ter saken/wat helpt dat?) Waert dat sy op hare Artijcke
len/altijt den gront haers geloofs voorgheselt hadden/
waermede sy bewijse/ so zyn wy toch altijt bereydt ghe-
weest/onse bekentnisse te doene. Wy woude selue wel/
dat de veelheyt der vragen onderweghe bleue/en wy seg-
gen op de teghenwoordighe vrage: Wy bekene het voor-
een Verbont der salicheyt/ende der ghenaden/maer dat
Sonteecken/sal na het beuel Christi ghegheuen werden.

38. Dathenus.

Wy en willen op de vergeeffsche wotvluchten/niet ant-
woerden. Wy weten oock/dat de ewige Sone Godes/
met den Vader/en den h. Geest/het ewich Verbont op-
gherichtet heeft/en daerom hem seluen/en synen Vader
ende den h. Geest/niet contrarie zy. Derhaluen beslyp-

Bewijse-
de dat het
Verbont
tecken de
kinderen d
Christene
hoe comt.

ten wy also:
Allen dien/die inden nieuwen Testamente/int Verbont
der genaden Godes zyn/dien en can/en mach dat Verbont
tecken niet afghelagen werden. De kinderen der ge-
loouighen des nieuwen Testaments/zyn in het ewich
Verbont der ghenaden Godes. Daerom en can hen dat
Tecken des Verbonts/inden nieuw Testamente niet af-
ghelagen werden/daermede is onse leere grondelick be-
uesticht: So de Mannen in deser beslyptrede yet comen
met Godes Woort straffen/dat willen wy aenhooren.

39. Thiebold.

Wt uwe beslyptreden/dat ghy betoont/dat de Soone
den Vader/ende den h. Geest/in welckē een ewich Ver-
bont zy opgericht geworde/hem seluen niet contrarie zy/
dat bekennen wy oock. Nu spreect de Soon Godes selue/
Ioan. 12. Want ick en heb niet van my seluen gesproken
(Dathenus. Het is tijt verlies/ende een wotvlucht. Maec
de Vader die my heeft gesonden/ heeft my een gebot ge-
gheuen/ wat ick doen en spreken soude/en ick weet/dat
sijn ghebodt/is dat ewich leuen. Nu hebt ghy ghehoort/
gelijck van ons/voorzienem dicmaels is verhaelt geweest/
inden

Des Xii. Artijckels

563.

Inden Evangelio Mat. 28. daer hy segt: *My is ghegeuen alle gewelt in hemel en op Aerden. Daerom gaet henen/ ende leert alle volcken/ ende doopt sy inden Naem des Vaders/ des Soons/ ende des h. Geests.* Daerom en conden wy niet segghen/ dat de Sone yet wat tegen den Vader/ en den h. Geest soude gheleert hebben. Derhaluen verstaen wy uwe beslyptreden alleen voor een meyninghe/ en voor geen grondt/ wt den Evangelio/ ende leere der Apostelen.

40. *Dathenus.*

Antwoorde/ dat nemen wy voor bekent aen/ dat Thiebold segt/ Christus hebbe niets gheleert/ dat den Vader contrarie 37. Derhaluen en wert den ewigen wille des Vaders/ door den Spruche Mat. int 28. en Mar. 16. niet ongestooten. Daermede beuesticht Thiebold het ghene dat wy gesegt hebben. Derhaluen souden de Mannen op onse beslyptreden ordentlich antwoorden/ welke also lyd: Alle die ic. ghelijck bouen staet *Questie. 38.*

Stet hies
van folio
592. *Questie*
38.
Woe berse
de Hanne
nen de
beslyptre
den aent
men.

41. *Rauf.*

Wy hebben v eerstelich/ op v begeerte (aengaende de *Slyptreden*) so vele toeghelate/ ghelijck dat Protocol beslypt/ als sy niet tegen het beuel en het gebodt Christi en sijn/ maer dewyle dat dese uwe tegenwoordige *Slyptredē* het beuel Christi/ Mat. 28. en Mar. 16. omstoot. So begeren wy dat ghy de selue met grondt/ ofte Exempelen des ghebruycks der Apostelen/ wt den nieuwen Testamente/ bewijst.

42. *Dathenus.*

Antwoorde. Wy seggen/ ghelijck oock Thiebold nu te stont behet heeft/ dat de Sone Godes niets geleert heeft/ dat teghen synen Vader is. Daerom en sijn oock de Spruchen *Mat. int 28. en Mar. int 16. Cap. den wille des Vaders* Gen. 17. ende elders verclaert/ niet contrarie. Daerom moet oock onse *Slyptreden/ der leere Christi ghelijck/ formich sijn.* Maer indien het de Mannē daer voor houden/ dat onse *Slyptredē* der leere Christi contrarie 37/ dat souden sy bewijsen/ ende niet wy.

An h Derhal

Verhaluen sullen sy de byz deelen onser bewijfreden voor
nemen/ende bewijfen / wat daer in/ den woorde Godes
contrarie zy/daer op willen wy dan antwoorden.

43. Rauf.

Wy hebbē ons daer vā te voorē verclaert/dat/dat Teec
ken des Verbonts van hen (de Apostelen) na d' leere Chri
sti niet gegeuē wert/dien/die te voorē niet geleert zijn:
ende niet en ghelouuen. Dewyle dan de Schrift/ ende
het gebuych der Apostelē/ hen daer van genoech ouer
tuycht/dat sy altijt te vorē geleert zijn/en die dat woort
Godes gern annaemē/dat deselue zy gedoopt gewordē:
So begeeren wy aen hen/dat sy ons docht bewijfen/waer
om sy de kinderen doopen / die noch gheleert zijn / noch
ghelouuen en connen?

Als oft het
noyt bewe
ten ware.

44. Dat henns.

De vrage en is niet/waer van sy hen int Protocol ver
claert hebbē/maer wat Godes Woort vernach. Daertoe
seggen wy/dat dit een wtvlucht is/en dat de Mannen op
gheen deel der beslyptreden antwoorden.

Waerom
men de kin
deren der
Christenen
Doopt sal.

Gen. 17.

Wengaede de vrage/ seggē wy (doch dat sy daer na op
onse bewijfredē ordentlick antwoorden/dat wy de kinde
rē der Christenē daerō doopen (of men die schoon nē ter
stondt leeren can) om dat sy int Verbondt Godes zijn/
ende dat de eeuwighē onveranderliche wille Godes is/
dat so wie int Verbondt Godes is/dat Teecken des Ver
bonts ontfangen sal/gelijck mē sulchs Gen. int 17. Cap.
ende in vele andere getuygenissen der Schrift/sie mach.
Dat is onse antwoorde. Nu begheeren wy/op onse be
wijfreden richtighe antwoorde/het welck sy voorhenen
souden ghedaen hebben. Ende het eerste deel onser be
wijfreden (op dat wy ordentlick handelen) luydt also: Als
le die/welcke int niuwe Testament in het ewich Verbōt
der ghenaden Godes zijn / dien en can ende mach/dat
Sondteecken niet afghelagen werden: Is dat waer/of
te niet?

45. Rauf.

Wy en bekennent niet/dat het den kinderē soude ghes
gheuen

geuen werden / dewyle dat ons Christus een bysonder beuel Math. int 28. ende Mar int 16. Cap. ghegheuen heeft / wien sulcken Sondteecken toe behoore. Also weten wy oock dat Abraham syn Sondteecken niet sonder beuel / maer dat selue op bestelden tijdt wt Godes beuel ghegheuen heeft. Daerom verhoppen wy / dat ghy ons van het beuel Christi niet dzyuen sult / oft anders bewijst ons dat / mer Schrift en gront des nieuwen Testaments.

Wanneer dese liede / de gronde niet conne aedechte / bringen sy al op ee beuel / Siet ons Quest 63. en bouen seer d'wilis.

46. *Dathenus.*

Wengaende de bestemde tijdt / willen wy dooz Godes ghenade terstondt verclaren. Maer dewyle dat gisteren vanden Mannen is bekend geweest / dat de Spruecke Mar. int 16 den kinderen niet aengact / om hen daer dooz vanden Doop wt te sluyten / geluck dat Protocol bewijst ende dat sy dies niet te min / de gemelde Spruecken Mat. int 28. ende Mar. int 16. teghen den Doop der kinderen voortbrin ghen: Tot verclaringhe oft openinghe der saken / wil ick hen vragē: Of dan Christus Math. int 28. ende Mar. int 16. den Segel des Verbonds den Sont genooten Godes verboden heeft te geuen / ofte niet.

47. *Rauf.*

Ghy hebt diemaels van ons ghehoort / dat Christus Math. 28. ende Mar. int 16. den Segel heeft heeten geuen / alleen den geloouigen / die dat woort Godes gelceret hebben / ende den seluen gheuoouen / tot verseglinge haers gheuoofs / dat sy nu niet goeder conscientien tot Godt hebben / het welck de kinderen niet hebbe comen. Daerom bekennen wy wel / dat de kinderen int Verbont Gods zyn / so veel de salicheyt belangt: Maer dat hen desen Segel / sonder het gelooue toebehoore / dat mogen wy van u hoorzen.

48. *Dathenus.*

Dat het Verbont der salicheyt / ende der genaden / een eenich verbont zy / is afgehandelt. Dat de mannen seggē Mat. int 28 staect ergent / alleen den geloouigen / dat is haer toefsettinge / ende en zyn niet de woorden Jesu Christi.

Dat woort alle / is o dooperen toefsetten: ghe het staect inden Text niet.

En is Der hal

der haluen bidden wy hen dat sy sulcke wtoluchten la-
ten bliuen/ende rechtsinnich op de vraghe antwoorden:
Of Christus Math. int 28. ende Mar. int 16. den Sant/
ghenootten Godes verboden hebbe/den Segel te geuen/
ofte nier: Dat sy dat selue wt den gemelden Cap. bewijse,
Want wy seggen Recn: dat het daer nergent en staet.

49. Rauf.

Wy hebben daer van een clare wtghedrukt beuel/
der woorden Christi Math. int 28. ende oock Mar. int
16. Cap.

50. Datbenus.

Veset de woorden/ende bewijst dat daer wt.

51. Rauf

Mat. int 28. staet het also: Wy is ghegeuen alle ghe-
welt in hemel ende op Werden etc. daerom ghact henen
ende leert alle volcken/ende doop sy inden Naem des Va-
ders/ende des Soons/ende des h. Geestes.

52. Datbenus.

Wat beslyt ghy daer wt?

53. Rauf.

Daer wt beslyten wy/dat sy voorhuen alle volcken
leeren souden en als sy de leere gheloouen/gelyck Mar.
int 16. geschreuen staet/alsdan zouden sy gedoopt werde.
Want wie de leere Christi/ende syne Apostelen en ge-
looft/dien en vinden my niet/dat hy zy gedoopt geworde

54. Datbenus.

Veset Mar. int 16. oock/hoe staet het in de selue plaats

55. Rauf.

Mar. int 16. staet de text also: Gaet henen in al de we-
relt/ende Predicht dat Euangelium allen creatueren/wie
ghelooft ende ghedoopt weret/die sal salich werden/mact
wie niet en ghelooft/die sal verdoemt werden.

56. Datbenus.

Wat beslyt ghy wt den spruecke/ Mar. int. 16.

57. Rauf.

Dat Christus syne Jongeren wtsendet/om allen crea-
turen

turen te Predicken/ dat verstaen wy voor alle volcken/
die het niet verstande connen vatten/ ghelijck de navol-
ghende woorden aldaer betuyghen/ daer hy segh: Wie
gheloof ende gedoopt wert/ die sal salich werden/ maer
wie niet en gheloof/ die sal verdoemt werden.

58. *Dat benus.*

Wengaende Math. int 28. Cap. dat en is ons gheen-
sins teghen/ dat de volwassene/ welke in haren onder-
dom eerst beroepen ende bekeert werden/ ende tot het
Verbont Gods gebzacht werden/ daer in sy te voorē niet
geweest syn/ eerst geleert/ en daer nae ghedoopt werden.
Want gelijck gisteren ghesegt is/ dat wy op den huydi-
ghen dach/ met sulcken menschen niet en weten anders
te handelen/ ghelijck oock Godt int oude Testament met
Abraham niet anders ghehandelt heeft/ als hy tot den
Verbonde is beroepen gheworden. Maer dat met
Isaac/ welke den Abzabe ghebozen was/ na dat hy in
het Verbont Gods opghenomen was/ also oock ghe-
handelt sy gheweest/ dat en leert de Schrifst niet/ maer
dat weder spel/ Raemliet/ als ist dat Abraham eerst be-
smeden is gheworden/ als hy 90. Jaren oudt was/ ende
daer ouer/ so is nochtans Isaac ten 8. dage besmeden/
gheworden. Quernudts dat nu het Verbont Go-
des/ het welck wy (die van natueren heydenen geweest
syn) met Abraham gemeyn hebben/ ende euen het sel-
ue Verbont is/ het welck Abraham oock gehadt heeft/
ende dat de wille Godes eeuwich ende onverander-
lick is/ aenghaende de versghelinghe des Verbonts/
Soo volgt/ dat met den volwassenen Christenen/ als sy
totten Verbonde Gods beroepen werden/ ende daer na
met haren kinderen/ die hen ghebozen werden/ na dien
sy int Verbont Godes syn/ euen alsoo behoort ghehan-
delt te werden/ ghelijck oock met Abraham/ ende synen
kinderen/ gheschiet is.

Wengaende Mar. int 16. Cap. De text bewijst niet/ ge-
lijck de mannen/ ooc gisteren *bekent hebben* / dat hy van
den kinderen der gheloouigen verstaen werde. Want
N n iij souden

souden de kinderen vā haers ongeloofs wege niet conne gedoopt werden / (dewyle hier staet / wie gelooft / en ghe- doopt wert) so moeten oock de kinderen niet dese Spue- ke verdoemt werden / nadien dat terstont daer op volcht: Maer wie niet en ghelooft / die sal verdoemt werden. Daerom synt vergeefsche woorden / en de Mannē en heb- ben gheensins bewesen / dat sy schuldich zijn te bewijfen / met wtghedructen woorden / Ja oock met geenē schijn. Derhalē vragen wy noch: Waer Christus Mat. int 28. en Mar. int 16. Cap. verboden hebbe / ende gesegt / Ghy en sult den Sontghenooten Godes / den Segel des ver- bonts Godes niet medeylen / dat souden de Mannē be- wijfen / want vanden anderen / en is gheenen strydt.

59. Voogt.

Wilt ghy v bedencken / en daerna antwoorde / ofte nu?

60. Rauf.

Indiē ghyt ons toelaet / so willē wy daer na antwoorde

61. Datbenus.

Waer statet geschreyē / in dese Capittelen? Sy en sult geē ander Cap. vinden / daer in staet / daerō segghet nu.

62. Zuleger.

Ghy connet nu wel seggē. Wy sullen anders daerna / wederom so vele tijts verliezen.

63. Rauf.

Wy hebbe heden verhaelt / dat ghelyck Abrahā vande Gesnydinge zijn beuel ontfangen heeft: Euen also heeft oock Christus / den synen dit beuel ghegheuen / nadien sy voozhenen ghelcort soude hebben / ende sulchs vande toe- hoorders gelooft soude zijn / dat sy de selue daer na doopen souden. Daer van hebben wy Schrift / ende Exempelen der Apostel / dat syt also gebrycht hebbe / ende niet an- ders. Maer wy en hebben van v / noch noyt Exempel des nierven Testaments ghehoort / waer het beuolen sy gheworden / de kinderen te doopen : Ofte vande Apo- stelen gebrycht.

Dathenus

64. Dat henus.

De toeftettinge tot den woorden Christi/en zijn geer
 der andtwoorden weert/bouen dien en handelen wy hier
 oock niet/van eenighen exempel: Verhaluen zijn dit al
 le vergeeffche woorden/ende wtvluchtē. Dewyle ghy des
 beuels ghemeldet hebt/ende noch meldet/so hebben wy
 gepraegt/en vragē ooc noch/waer dat beuel staet/Mat.
 int 28. ofte Mar. int 16. Den Bontgenooten Godes/en
 sult ghy den Segel des Verbonts niet geuen: Dat soude
 ghy bewyfen.

65. Zuleger.

Staet het daer/ofte niet?

66. Rauf.

Dat en staet nergent gheschreuen.

(Zuleger.)

Euen dat wilmen hebben.

Rauf.

Maer dien/welken dooz dat woort Godes/en het ge
 looue aen Iesum Christum/wedergebozen werde/hebbe
 wy voormaels bekennt/dat sodanigē dat Teecken des Ver
 bondts toebehoore.)

67. Dat henus.

Wy laten de wedergebozene op haer plaetse bliuen/en
 het is ons genoeg/dat de Mannē bekenne/dz dit beuel
 Mat. 28. ende Mar. int 16. nergent staet/Sy en sult den
 Bontgenooten Godes/den Segel des Verbonts niet ge
 uen. Daer wt volgt/dat sy den kinderen der Christenen/
 (welck sy bekennt hebben/int Verbont der genaden Go
 des te zyne) tot noch toe/sonder Godes beuel/dat Teeckē
 des Verbonts afghelagen hebben/daer aen hebben wy
 een vergenoegen. So blijft onse bewyfredē bestandich
 welke also luydet.

Alle die/welcke int nieu Testament/in het ewich Ver
 bont der genaden Godes zijn/dien en can/ende mach dat
 Teecken des Verbonts niet afghelagen werden/dat is
 gheuis/ende bekennt.

De kinderen der geloouigen des nieuwen Testaments/
 zijn in het ewich Verbont der genade Godes/dat hebbe
 nu v sy oock

sy oock bekent, Daerom en can hen dat Teecken des Wer-
bonts/ int nieuwe Testament niet afgeslagen werden. Dat
is nu oock bekent/want sy en hebben geen beuel. Na den
middach willen wy voortvaren.

VYF EN DERTICHSTE GE- sprec ofte Actie den XVI. Iuny.

Na Middach ten twee vren.

Na dat het ghebedt ghedaen was.

1. Rauf.

Actie. 35 **O** p uwe voorzige beslyptredē seggen wy/ dat gy ons
in desen woorden/ dat wy het Werbont der genadē
en salicheyt/ den kindere angaende bekent hebbe/ daer in
yet wat wilt begrijpē/ dat dunckt ons onvozenlich te sy
ne: Dewyle ghy heden ghehoort hebt/ dat wy die voor-
bontgenooten inden nieuwen Testamente houdē/ Naem-
lick/ die door het gelooue in Iesum Christum/ niet wt ver-
ganchelicken Zade/ maer wt dē leuendigen woorde Go-
des/ het welck eewich blijfe/ wedgeboze kindere Godes
werden/ gelick dat int Protocol begrepen is: Die zijn be-
quaem om het Verbondteecken te ontfangen/ nadē woo-
den Christi Mar. 16. also dat nu de gheesteliche kinderen
Abrahams/ die vandē ghelooue Abrahams zijn/ en niet
die vleeschelich/ wt den wille des Mans gebozen zijn/ in
sulchen Verbondt gherckent werden. Daer ouer wy dan
oock dat 9. Cap. totten Rom. en totten Gal. int 3. angeto-
ghen/ ofte verhaelt hebben. Naer de ommondige kindere
hebbē wy altyt/ onder de ghenade Christi gerckent. En
dat gy in uwe beslyptreden verhaelt hebt/ dat wy dē kin-
deren dat Teeckē des Werbonts afgeslagen hebben: Wy
en hebben gheen beuel/ hen dat selue niet te deplen/ tot
dat sy tot kennisse des ghecloofs comen.

2. Datthenus.

De getuygenissen/ welke nu dicwils/ ende veelvuldich
aengetogen zij/ en nu wederō wederhaelt werde/ zijn vā
ons na

ons na noodduft verclaert/ en wederlegt/ gelijk dat Protocol bewijst. Dat de Mannen voozder bekent hebbe/ dat het Verbont Godes/ ofte het Verbont der genaden/ een eewich en ewich Verbont zy: Itē dat het Verbont der saelichey/ en het Verbont der genade/ eē eenich Verbont zy. Item dat de volwassen ghelooinghe met haren kindere int oude Testament/ Sondtgenooten/ ende des Verbont teeckens deelachtich gheweest zyn: Item dat de ghelooinghe des nieuwen Testaments/ oock int Verbont Godes zyn/ en daerom dat Sondtteecken/ oock behooren te hebben: Item dat ooc de kinderen der Christenen indē nieuwen Testamente/ in het Verbont der eewiger genade Godes zyn: Ten lesten/ datter nergent gheschreuen staet/ inden nieuwen Testamente/ ofte ergents: Ghy en sult den Sondtghenooten/ dat Teecken de Verbonts niet met deylen: Dat is heden afghchandelt/ ende vande Mannen bekendt. Daerom en soecken wyse daer in niet te vanghen ofte te begripen/ maer laten dat al bliuen/ ghelijck int Protocol aengheteeckent staet. Daermede wy ons wel laten beghenoegghen/ daeromne setten wy tot onse voozghaende vast bestaende bewijseten/ noch dese/ welke also luydet:

De Somma
ma bande
bekentent
te v. Mans
nen.

Dien/ welchen Godt/ in zyn eewich Verbondt/ sonder eenich wederroep ofte veranderinghe/ ernstelick beuolen heeft/ dat Verbontteecken mit te deylen/ den selue behoort noch dat Sondtteecken tot allen tijden mitghedeylet te werden. Nu heeft God/ in zyn eewich Verbont/ sonder wederroepen ofte veranderinge/ ernstelick beuolen/ den ghelooinghen ende haren Zade/ dat Verbontteecken met te deylen. Daer wt volgt/ dat na het eewich Verbondt Godes/ dat Sondtteecken/ den ghelooinghen ende haren Zade/ noch tot allen tijden behoort metghedeylet te werden. Daer wt blycht ten eersten clarelick/ dat de Mannen (ghelijck sy bekendt hebben) gheen beuel en hebben den Sondtghenooten Godes dat Sondtteecken te weygheren: Ende daerenteghen/ dat wy een eewich bestandich beuel hebben/ den

noch een
and bewijst
reden des
kinder-
doops.

Sondtghen

Sondt genooten/ dat Teecken des Verbondts met te deyen: daer by laten wyt gerne veruften. hebben de Mannen yet daer tegen / dat sy te voozen niet voortgebracht hebben / op dat wy tydt gherinnen / dat willen wy aen hoozen. Maer indien dat sy het oude Liedt singhen / so willen wy dat laten bliuen / ende voortuaren.

3. Rauf.

Wy geloouen / gelijck voozhenen oock bekendt is / dat dat Teecken des Verbondts / dien behoort gegenen te werden / die niet wt den Zade / ofte wille des mans / maer wt Godt geboren / ende vanden geloouie Abrahams syn. En wy hebben heden lange van v begeert / ende oock gister / dat ghy ons int nieuwe Testament / beuel ofte Crempelen bewijfen soudt / datmen de kinderen behoort te Doopen / maer ten is tot noch toe niet geschiedt / maer wy syn altijd met vele vraghen / ghelijck dat Protocol bewijft / op ghehouden gheworden: Verhauen begeeren wy / dat ghy het noch bewijft.

Dat oude
lect.

4. Datheus.

Dat is wederom een wtolucht / en onse bewijfeden / die wy nu ghestelt hebben / blijft onaengheuochten. De Spruccke Joo. int 1. is nu dickmaels verclaert / dit is dat oude Liedeken. Aengaende het wtgedruckte beuel / dat hebben wy heden wt het 17. Capittel Genesis genocch saem ouerwonnen / gelijck de bekentenisse der Manicken (die int Protocol ghetecken is) ghenocch bewijft. En aengesien / dat sy daerbencuen rondt bekendt hebben / dat de wederroepinghe / ofte veranderinghe nergendt gheschreuen staet: praemelick / ghy sult den Sondt ghenooten / dat Sondt tecken niet medeplen: So en ist niet van nooden / dat wy een ander beuel bewijfen / derwile wy houden eude bekennen / dat God bestandich ende hem seluen tot allen tijden ghelijckformich is. Want waeromme souden wy aen het Verbondt der ghenaden Godes twijfelen / ende aen desseluen aenghehanghen beuel: Derwile toch Godt door den Propheete Dauid wdsalm. 89 wtduckelick seght / inden negen en tachtichsten Psalm / Ich en

Jean. 1.

Actie 34.
Quoet. 48.
en daer na.

Godts be-
uel is on-
wederroe-
peltich.

Wdsalm. 89

set en wil mijn Verbont niet ontheylighen/ende wat wt mynen monde gegaen is/niet veranderen. Daerom noet noch de Apostel totten Hebze. int lesste Cap. dat bloet Jesu Christi/het bloet des ewighen Testaments. Wy en willen Gode die schande ende oneere niet aendoel/ dat hy onghestadich zyn soude. Derhaluen varen wy voort ende setten also:

Alle den genen/welcken God de Waerheydt des Bonde teekens (naemlick de vergeuinghe der sonden/door het bloet Christi) schenckt :dien en can dat Teecken des Verbonds niet afgheslaghen werden. Den kinderen der geboortē schenckt God de Waerheydt des Verbonds/naemlick de reyniginghe ofte vergeuinghe der sonden / door het bloet Jesu Christi / welck is de waerh3 des Verbonds. Daerom en can hen dat Teeckē des Verbonds/niet afgheslagen werden. hebben de Mannen yet voor der daer tegen te segghen/ dat te voozen niet verclaert/ende wederlegt is/dat comen sy voortbringhen.

5. Rauf.

Wy willen cortelick de woorden Pauli daer setten/daer hy seght: Dat en zyn gheen kinderen Godes / die na den vleesche kinderen zyn/maer de kinderen der Heelosten werden voor het Zaet gherekent/totten Ro. int 9 Cap. Ende hoe wy in onser bekentemisse in allen sulcken saken staen /sal dat Protocol mitbringen: Ende wy begeeren also/by het beuel Christi te bliuē: Doch verwachten wy uwe verclaringhe/wt den nieuwen Testamente.

6. Datheusus.

Dat tottē Ro. int 9. staet/dat en is gansch n3 tegen ons want wy en hebben noyt gesegt/ Ja oock niet gedacht / dat de kinderen der Christenen Godes kinderen zyn soude / vā wegē der geboorte wt den vleesche/maer alleē vā wegen der opneminghe/ende des ewighen Verbonds Godes. Dat de Mannen segghen/sy willen by het beuel Christi bliuē/dat en is ons niet tegen/so verre als sy na haren moet wille/Christo geene beuelen toe lappē of te toe

Hebr. 10.

De derde
bewysinghe
des kind
verdoops.

Rom. 9.

Rom. 9.

Hoe de
kinderē d
Christenē
Godes
kinderen
zyn.

te toedichten / die Christo noyt inden sin zyn gecommen.
 Gelijck dan openbaer is / dat Christus noyt beuolē heeft:
 den Sondtgenootē en sult gy dat Sondtteecken niet met-
 deplen. Mengaende dat wy bewys souden bringhen, wt het
 nieuwe Testament: Onse twee eerste bewijsredenen zyn
 wt den Nieuwen / ende niet wt den ouden Testamente ge-
 nomen geweest / welke noch onbeandwoordt / bestaen /
 ghelijck dat Protocol bewijst. Dat leste Argument / dat
 wy nu ingeuoert hebben / ende vanden Mannen noch n̄
 beandwoordt is / Naemlich vander waerhz des Verbondts
 Godes genomē / welke is / de reyniginge ofte vergeunge
 der sonden / welke is dat bloet Christi / dat is niet wt den
 Ouden / maer wt den nieuwen Testamente ghenomen.
 Verhaluen varen wy voort / ende setten wt den nieuwen
 Testamente / noch een ander bewijsreden / die also luydt:

De vierde
 bewijsre-
 de des hin-
 doops.

Mar. 0.15.

Alle die / welke dat Rūcke Godes ontfangen comen /
 die comen oock den Doop ontfangen. De kinderen der
 geloouigen inden nieuwen Testamente / comen dat Rū-
 ke Godes ontfanghen: Daerom comen sy oock den
 Doop ontfanghen. Dat dit also zy / blyckt wt den 10.
 Capittel Mar. Daer Christus also segt: Voorwaer ick
 segghe u / wie dat Rūcke Godes niet en ontfangt als een
 kindckin / die en sal daer niet in comen. Daer op begeet
 ren wy der Mannen andtwoordte te hooren.

7. Rauf.

Mat. 18.

Dat Christus seght / Marci int 10. Capittel: Dat so
 wie dat Rūcke Godes niet aen en neemt / ghelijck een
 kindt: daer spreekt hy / gelick dat 18. Mathei wtwijst /
 vander nedericheydt / ende ootdmoechicheyt / daer in een
 yegelick / die een Christen wil werden / hem seluen moet
 veraken: Ende en seght daer / van geenen Doop. Maer
 dat ghy gesegt hebt / dat de kinderen der Christenen van
 wege des Verbondts / kinderē Godes zyn / so segt Joānes
 Joān. 1.12. inde Euangelio: int. 1. Cap. dat hy dien macht gegeven
 heeft / kinderē Godes te werden / die in synē Naem geloouē.

8. Datbenus.

Hoe langer de Mannē spreken / hoe meer zy haer grof
 onwet.

ontberstant betoonē en bewyſe/ dat sy/ die sulcke leeraers
 sijn willen: na sijn veeluuldige verclaringe/ van het Verbont
 Godes/ noch op dese huidige vze niet en wetē/ wat
 het Verbont Godes zy. Nengaende Mar. 10. het en is
 geensins tegen ons/ dat Christus daer spreect/ vanden de
 moet ende nederheyt. Wy en hebben ooc niet gesegt/ dat
 daer vanden Doop meldinghe gheschiet: Maer ghelijck
 Christus/ als hy met den Saduceen handelt / wt andere
 woordē/ in welckē/ geen meldinge en geschiet/ vande Op
 standinge deses vleesches/ sulchs besluyt: Gelijck ooc de
 Mannen/ inden handel/ vanden Doop der Apostelen/ en
 her Auontmael der vrouwen ghedaen hebben/ het welck Actie. 17.
Oncel. 20
 sy bekent hebben/ met Godes Woort/ en niet daer tegē/
 te syne: Also doen wy ooc/ en seggen: Die dat sijcke Go
 des ontfanghen/ ofte aennemen connen/ die connen oock
 den Doop aennemen. Maer ouermits dat de Mannen
 op geen bewyſede/ de alderminste antwoorde/ die totten
 handel dient/ connen geuen: Op dat wy besluyten/ so vza
 ghen wy hen: Of de Doop der kinderen der geloouigen/
 inden nieuwē Testamente/ wt God zy/ of wt dē mensche?

9. Rauf.

Wy en wetē int nieuwe Testament geē beuel Christi/
 noch leere/ ofte Exempel syner Apostelē/ den kinddoop
 angaende: daerom connen wy oock niet segghen/ dat hy
 wy hen sy gebuycht gheworden. Gelijck dan dat .6. Cap. Romey 6.
 totten Rom (dat oock vanden Doop veel spreect/ daer in
 wy geen kinderen verstaen connen) bewyſt: Ende wy be
 gheeren derhaluen/ dat ghy daer van/ beuel ofte Exempe
 len betoont.

10. Dathenus.

Nengaende dat 6. Cap. totten Rom. dat leert ende ver Romey. 2.
 maent ons totter affterwinghe der sonden/ ende des oude
 mensches / daer mede/ wy ons gantsche leuen lanch te
 doen hebbē/ ende en beschryft geē sijn dē tijt des Doops.
 Nengaende het beuel Christi/ daer is ghenoech ghesegt/
 dat het eenwich beuel Godes/ des Vaders/ Soons/ ende
 des Heestes / Abraham den Vader aller gheloouighen/
 eenmael/

10 sal. 98.

eenmael/ende also volghens ons gegeuen is. Van welke
ken beuele/(gelijck voorhenen gehoort is) Dauid seght:
Ick wil mijn Verbondt niet ontheplighen / ende wat wt
mijnen monde gegaen is/niet veranderen. Derhaluen
en behoeuen wy geen beuel/ten zy dat sy bewyssen conne/
dat Christus ergent geboden heeft / dat ghy den Sondt-
genooten dat Sontcecken niet sult meddeylen/het welck
nergent en staet: En so lange/ als sy dat niet bewyssen/so
en conuen wy/ van het eenwich/onueranderlick Gebodt
Godes niet wijcken/dewyle de sake nz nieuwe is / datme
den Sondtgenootē dat T ecckē des Verbonts niet deyle.

Wade Ex-
empelen.
Acti. 22.
Questi. 4.

Aengaende de Exempelen/daer van is dickmaels ver-
haelt: Indiē eenich Exempel gelden soude/so soude met
rechten dat Exempel Christi gelden. Daer wt waer dā
te besluyten/(gelijck Seruetus de Ketter gedaen heeft)
dat niemant voor syn dertich Jaren mochte gedoopt wer-
den/het welck toch de Mannen niet also houden/daerom
en syn haer woorden/maer een wtvlucht. Wy vragē noch
eenmael/en bidden /datse oock hier vondt wt seggen wil-
len/het gene dat sy by den haren vyz wtstooten: Of de
Doop der kinderen/der geloouigen/ inden nieuwen Testa-
tamente/wt Godt zy/ofte wt den menschen?

11. Rauf.

Wy hebben voorhenen gesegt/ wy en wete van geenē
Kinder Doop/die dooz Christum ofte syte Apostelen be-
uolen/ofte geleert zy geworden: Maer dewyle ghy den
seluē beueesticht/ so hebbe wy van v/daer van eenē gront
begeert. Maer so vele de Sondtghenooten aengaet/
hebt ghy voorhenē gehoort/gelijck dat Protocol bewijst
welcke wy dooz Sondtghenooten houden.

12. Voogt.

Maer houdt ghyt voor een menschen insettinghe/
(datmen kinderen doopt?)

13. Datbenus.

Der Man
nen leggē/
van wien
de Kinder
doop zy.

Dat is seer te verwonderē/dat de Mannē/als sy byde
onverstandigen zyn/seggen/ en sommige van harer Sec-
te/opentlick doruē schryuen: Dat de Kinder Doop eenē
grouwel/en wt den Duyuel zy. Item dat de sware wol-
uen!

uen (daer van Act. 20. ghemeidet wert) den Doop der kinderen ingeuoert hebben. Ende nu/ als men hen sulcx begeert te wederlegghen/ dat sy niet douen seggen/ wat in haren hertē is. Derhaluen bidden wy sy noch eenmael/ dat sy toch rondt wt op dese vraghe willen andtworden/ indien syt ghedoen connen. Want wy weten wel/ dat sommighe van haren aenhanck/ hen hier in seer bemoyt hebben: (hoe wel te vergheefs) Naemelick/ op dese vraghe soudē sy andtworden: Of de Doop der kinderen der ghelouingen/ wt God zy/ of wt den menschen.

14. Thieboldt.

Wy spreken vanden Kinder Doop/ dat wy daer van gheenen grondt noch beuel hebben/ noch van Christo/ noch van syn Apostelen/ derhaluen en willen wy hem n̄ voorsztaen/ ofte verandtworden. Daer om hebben wy nu so menichmael beghert/ so sy daer van beuel hadden/ van Christo/ ofte eenighe warachtige Apostelen Christi/ dat soudē sy ons voortbr̄inghen/ naer dien wy noch al̄t̄ horen/ dat sy segghen/ daer is geen verbodt/ dat men de kindere Doopen soude/ daer mede en zyn wy niet vergehoecht: Want een Papistische Paep/ mocht oock seggē/ daer en waer gheen verbodt/ dat men geen Misse doen soude/ nochtans doet hy daer om niet recht. Daerom dewijle men gheenen grondt/ wt Godes Woort heeft/ ende dat nochtans de menschen dien gebuycken willen/ sonder grondt/ so willen wy hen dat laten vandtworden voor God. Wy en willē ons deser dingē niet aennemen.

15. Datheus.

Dat argument/ dat vander Misse der Papisten genomen is/ hebben de Doozvaders van dese Mannen/ in Switserlandt oock in gheuoert. Maer waert dat dese redelick handelden/ so soudē sy ooc gewegē hebben/ de grodelicke andtwoorde/ die haren Doozvaders doen ter tijdt is ghegheuen gheweest: Naemelick/ wat in Godes woort noyt is gheboden gheweest/ dat en behoeft geen verbodt. Dat men dat broodt Offeren soude/ om de sonden der leuenden/ ende dooden/ daer mede te versoeken: Dat en is nergheent gheboden gheweest. Ende

Sluytredē
van een
bode.

So daer

daerom en behoefuet oock geenes verbots. Maer dat de
 Sontdghenootten Godes/den Segel des Verbonts/So
 des/behooren te ontfangen/dat is een wtgedrukt beuel/
 niet eens Apostels/maer des ewighen Godes / des Va
 ders/des Soons/en des h. Geestes/gelijck Gen. int 17.
 gheschreuen staet:daerom en comen wy vande ewigen
 beuele Godes/(daer vā hy door David betuycht/dat hyt
 niet veranderen wil)niet wijcken/ten sy/dat sy ons erget
 een verbot wĳsen/daer gheschreuen staet: Ghy en sult
 den Sontdgenooten Godes/dat Teecken des Verbonts
 niet merdeylen:ghelijck oock de Mannen/daer van hebē
 bekent hebben(ghelijck dat Protocol bewĳst)dat sulcks
 nergents geschreuen staet.Daerom zĳn wy gedwongen
 en benodigt/by het ewich/onveranderlich beuel So
 des/des Vaders/des Soons/en des h. Geestes te bliuē.
 Daerom statet v toe:sulcken getuygenisse voort te brin
 ghen/daer in verboden wert/datmen den Sontdgheno
 ten Godes/dat Sontdteecken niet meer en behoort met
 te deplē,So ghyt noch daē condit/so willen wyt anhoorē.

16. Rauf.

Wy hebben menichmael/na luydt des Protocols/ge
 toont/wie de Sontdghenootten Godes zĳn/en wien oock
 dat Teeckē des Verbonts/te geuen zy. hebbē oock daer
 beneuen genoech verclaert/dat beuel/het welck Christus
 synen Apostelen gegeuen heeft.Want so de heere hen be
 uolē hadde/de kinderē te doopen/so soude hyt/sonder ee
 nich twĳfel/Mat.int 28.en Mar.int 16.vande leere/en dē
 gelooue wel onderscheyden hebbē.Soe en twĳfelt ons n
 of wy soude daer van ooc/wel getuygenisse door de Apo
 stelen/ende de Gheschiedemissen der Apo
 stelen/vinden:Maer ghemerckt dat Paulus segt/dat hy
 alle den staet Godes vercondigt heeft:en dat wy geē sile
 ken beuel/noch exempel / des kinderdoops anghaende
 vinden/daerom en weten wy niet/ouer het beuel Christi
 te treden.

17. Dāthenns.

Dat Christus geē nieu beuel gegeuen heeft/angaende
 den Doop

Des Xii. Artijckels

579.

den Doop der kinderen / dat en is gheen wonder / bewijse dat zijn beuel / desghelijcks des ewighen Vaders / en des h. Geestes / het welck n̄ en can verandert werde / gelijk wt David bewese is / hē lange te voorē ind̄ Prophetische Schrift / is gegeuen geweest / gelijk wt de 17. Cap. Gen. genoegsaem bewesen is / welck beuel Christi bestandich bliuen sal: ten ware sake / dat de Mannen condē bewijse dat Christus dit zijn beuel geeyndigt / en ergent geboden hadde: Sy en sult den Bontgenooten Godes / dat s̄ ondt teecken niet medeylen. So lange als de Mannē dat niet bewijssen connen / en geen verbodt brengen / en dat wy dat ewigduerende Gebot Godes hebben: So en connē wy ons daer van niet latē afwijssen. En na dien dat sy geen bewijsseden en connen ter nederleggen. Item dat het hen onmogelich is te bewijssen / dat de Doop der kinderē der ghelouighen wt den menschen is / so willen wy tot een ouervloet / noch een corte bewijsseden daer toe setten.

Waerom datter geen nieu beuel bande kinderen gegeuen is.

Inde Wercken der Apostelen int 2. Cap. segt Petrus tot den Joden also int 38. vers: Petrus sprach tot hen / doet boete / ende een yghelich late hem doopen / inden Naem Jesu Christi: tot vergheuinghe der sonden / so sult ghy de gaeue des h. Geestes ontfangen: Want uwe ende uwer kinderen is de Belofte / en aller die noch verre zijn / welcke God onse heere daer toe beroepen sal. Daer wt slypten wy also:

De b̄s̄de bewijssede des handdoops. Acto. 2. 38

Alle den genen / dien de belofte des Doops toecomt op den Naem Christi / tot vergewinge der sonden / en der gaeuen des h. Geestes / dien en can oock den Doop niet afgeghen ofte geweygert werden.

Den gelouighen ende haren kinderen inden nieuwen Testamente / comt dese belofte toe / gelijk hen Petrus wt d̄ctelick leert / uwe / en uwen kinderen is de belofstemisse Derhaluen en can den Doop / op den Naem Jesu Christi / den kinderen der gelouighen / inden nieuwen Testamente niet afgeghen ofte geweygert werden. Daerop begeerē wy een richtighe antwoorde.

18. Rauf.

Wy en zijn daer niet tegen / dat sy dien niet afgeghen werde /

D o y

werde /

werde die na het beuel Petri boete doe/het sy dz sy wt de kinderē d' geloouigē zū/ ofte van die/die noch verre zū/ge lijc de Text melt. Maer Petrus segt niet/dat sy (söder dit doorgaēde woorz d' Boete) hen sullē latē doopē. Daerō en weten wy ons noch / wt desen Text niet te berichten dat Petrus de kinderen heeft beuolen te doopen.

19. *Dathenus.*

Wy en hebben niet gesegt/ dat Petrus albaer beuolē heeft/de kinderē te doopen/want wy hebbē menichmael bewese/dat sulchs te voozen beuolē was. Also en vmaent Petrus oock hier niet/dat de kinderē boete doen sullen/maer die/welcke Christum gecruyceicht hadde. Angaēde hare kinderen segt hy: Wve en iuwen kinderen is die be loftenisse. Wat hy vooz een belofte verstaet/berwysen sy ne voozgaēde woorzen/Paemlich des Doops/ tot ver gheuinghe der sonden/dooz Christum/en der gauen des h. Sheestes.

De 9. be-
wijlinge
des kinder
doops.

Maer wy willen tot meerder beuefinge der Waerh/ noch een bewyseden setten/Paemlich also: Welcken de Schrift des nieuwen Testaments ghetuyghenisse geeft/ dat sy totter kindtschap Godes opgenomen zū/ verge uinghe der sonden/den Sheest der heylighmakinge/ en ghetuyghenisse harer salicheyt hebben: dien en cāmen de Doop des waters niet aflāen. De kinderē der gheloo uighen/zijn wt ghenaden aenghenomē tot der kindtschap Godes/hebben vergeuinghe der sondē/den Sheest der heylighmakinge/en getuyghenisse der ewiger salicheyt/ daerom en can de Doop des waters/ den kinderen niet afgheslaghen werden.

Joannis.
1. Joann. 1.
ende. 2.

Dat dit also zy/is wt het Verbont Godes (het welc int nieuwe Testamēt crachtelick beuesticht is) opēbaer. Dz sy vergeuinghe der sonden hebben/is wt der h. Schrift dooz gaens insonderh; Joa. 1. 1. Joa. 1. en 2. Cap. en elders/ ge noech bewesen. Oock beuesticht sulcx de eygē bekētenisse der Mannen/daermede sy dickmaels bekent hebben/ dat de kinderen dooz Christū/vander sonde ghereynicht zū. Item/dat sy om Christi wille/geen verdoeliche sōde hebbē cc. Dat sy de Seest der heylighmakinge hebbē/is elc

clær/wt 1. Cor. 7. Daer Paulus vanden kinderen der
ghelouighen seght: Maer nu syn sy heyllich. Act. 10. 42
gaende hare Salicheyt/ daer van is ons de getuygenisse
Christi Mar. 10. genoegsaem. Datmen nu sodanigen/
den waterlichen heyligen Doop des waters/ niet can af-
snaen/ ofte weygeren/ dat is openbaer/ wt den woorden Pe-
tri/ inde Weercken der Apostelen int 10. Cap. Daer hy
seght: Mach oock yemandt dat water weeren/ dat dese
niet gedoopt werden/ die den heyligen Geest ontfangen
hebben/ ghelyck als oock wy? Daer spreekt Petrus
van dien/ die oock sichtbaerlick de gauen des h. Sheest
ontfanghen hadden/ ghelyck oock de Apostelen. Maer
wy en hebben nu/ de gauen des heyligen Sheestes also
wy ontfangē/ maer alleen tot der opneminge/ tot d' kindt-
schap Godes/ tot d' heyllichmakinge/ en tot d' Salicheyt.
Also hebbē hem oock onse kinderen ontfanghen. Der
haluē bestaet dat argumēt also: Dewyle dat onse kinde-
ren den Geest der op/ oft anneminge/ tot der kindtschap/
tot der heyllichmakinge/ tot der Salicheyt/ ontfangē heb-
bē/ geliē ooc wy: So canmē ooc hen/ eue so weynich/ als
ons dat water weere. Daer op sullē de *Mānē* antwoorde.

20. *Rauf.*

Op uwe bewyfseden segghen wy cortelick/ den kinde-
ren aengaende/ dat ons Christus dit beuel ghegheuen
heeft/ datmen voorhenen leeren/ ende wie der leere ghe-
looft/ den seluen doopen sal. Dat heeft dan Petrus hier
inder Geschiedenisse der Apostelen int 10. oock gedaen:
Wat also staet daer geschreue: Doē Petrus noch sprach/
van sulcken dinghen/ viel de heylighe Sheest op alle/ die
den Woorde toehoorden. Hy welcken/ ende dier gelijcke
Exempelen wy oock blyuen/ ende begeren/ dat ghy met
sulcken argumenten de sake ascoortet. Want so ons niet
geē wdzuchelicker beuel/ dan *Maty 28. Mar. 16.* ouer
wesen werdt/ so en weten wy daer ouer niet te commen.

21. *Dathemus.*

Dat hen de *Mānnen* te voorē verbonden hebben/ der
Waarheyt niet te wijcken/ dat weten wy wel/ ende sy be-
wysent oock met der daet: Daer mede/ dat sy niet allēn/
So ij op

Der Aan
herdnecht
heyt.
Acto. 22.
Quest 3.
Eh volgen
de oock.
Actie. 14.
Questie 5.
en. 8.

Actie. 36.
Quest. 37.
De. 7. be-
wistinghe
des kinder
doops.

1. Cor. 10. 6.

Exodi.

op geen bewijfreden antwoorden/maer ombeschaemte-
lichen de Spr. ueken/sonder ophouden verhalen/daer van
sy bekent hebben/gelijck dat Protocol bewijft/dat sy den
kinderen niet aengaen/om die daer mede vanden Doop
wt te sluyten:der haluen is haer dinghen enckel moets
wille. Mengaende de bewijfreden / die wy wt den 10.
Cap. Actor. ghenamen hebben/onse bewijfreden en staet
daer op niet/of Petrus met Gude ofte Jonge/met kinde-
ten /ofte heeren gehandelt hebbe/of hy te voozen ghe-
predickt hebbe/ofte niet. Maer daer op/dat die dat water
niet can gheweert zyn/welcke den h. Gheest ontfanghen
hebben/gelijck ooc wy. Daeromme de wyle dat de Man-
nen niets connen antwoerden/so settē wy tot een besluyt
noch een bewijfreden /alsoo/op hare bekentnisse / diese
met ons ghedaen hebben: Naemlich/datter maer eenen
eenigen Doop des waters zy: Welcken de Doop des wa-
ters/voor de tocoemste Christi int vleesch/toeghehoort
heeft/dien behoort oock den Doop des waters/na de toe-
coemste Christi. Anders hadde Christus de genade So-
des vmindert/het welck n3 z3 en ran. De wterlicke Doop
des waters/heeft den kinderen der gheloouighen / voor
de/tocoemste Christi int vleesch / toebehoort: Daerō be-
hoort oock de Doop des waters/den kinderen na der toe-
coemste Christi int vleesch/na dien dat de ghenade So-
des/door syne tocoemste niet vermindert/maer door de
gheheele werelt/is wtghebreypdet ghewoorden. Dat dit
also zy/bljcht claerlick/wt dē 10. Cap. des eerste Brieft
totten Corinthen/daer also staet: Maer ick en wil v lie-
ue Hoeders niet verbergen/dat onse Vaders alle onder
de Wolcke gheweest zyn/ende zyn al door de Zee ghe-
gaē/en z3jn alle in Mosen gedoopt met d' Wolckē en met
ter Zee. Ende dat daer kinderen gheweest z3jn: bljcht
wt het gantsche Boeck Exodi. Ende insonderheyt/daer
ghesegt wert: Also trocken de kinderen Israel wt van
Kameses na Suchot. 600000. Mannē te voet sonder de
kinderen. &c. Daerop sullen de Mannen antwoorden.

22. Rauf.

Wt dese uwen woorden/die ghy wt den. 10. Cap tottē
Cor.

Doer verhaelt hebt/beuidē wy niet/dat dese also gedoopt
 zyn geworden/ gelijk het Christus beuolē heeft. Wāt wy
 en vindē sulchs indē oudē Testamente niet/dat yemāt op
 sulcker wijze/ gelijk Christus betoont/ gedoopt zy. Maer
 wy geloouē/dat Paulus exēpel wisse/ gelyck als Petrus
 vā Moē ooc settet 1. Petri. 3. Maer hy wil daer mede bewij. 1. Petri. 3.
 se/dat de Waderen dooz het gelooue en vtrouwen/dooz de
 Zee gegaen zyn. En dat hy vāde onmondige kinderē des
 Doops haluē/niet en spreect/dat geuē de nauolgen woor
 dē te hēnē/daer hy segt/en sy hebbē alle eenerley geeste
 liche spūse getē indē Woestynē. Daer by en vstaē wy gan
 schelic in de Jonge kinderē/of d seluer Doop/in dese Text.

23. *Dathenus.*

Onse vrage en is niet vande forme des Doops/wāt wy
 en connen oock niet eyghentlick weten/wat/ ofte welke
 woorden Ioannes de Dooper in synen Doop gebruyck
 heeft. Dat de Mannē seggen/vande geesteliche Spūse/en
 Dranch/daer by Paulus dat Manna/en het water wt d
 Steenrotse vstaet/dewijle het beyde van God ouernatur
 liche wijze gegeuen is geworden/maer boe sy dat selue geten
 en gedronckē hebbē/ofte niet/dat en geeft oft neemt hier
 niets. Wy besluyten also: De Doop des waters/is maer
 eenen Doop/ gelijk gy met ons bekent hebt: Die Jonge
 kinderen zyn oock dooz de Zee ghegaen en zyn onder de
 wolcke geweest/ gelijk Exod. iut 12. staet. Dit noemt de Exod. 12.
 h. Sheest eenen Doop/met welckes woorden wy wel te 1. Petri. 7.
 vreden zyn. Ghelyck oock sulchs 1. Petri. 3. van Moē
 inder Arche ghebruyck werd. Wilt ghy den heyl
 ghen Sheest in syne woorden straffen / dat laten wy v
 doen. Maer onse bewijsreden is ghegrondet op syne
 woorden/ ende niet op de onse / welke noch onbeand
 woordt staet.

24. *Ranf.*

Wy en connens niet bekennen als eenen waterdoop/
 van welcken Ioannes/Christus en de Apostelē/gesprokē
 hebbē. Want daer en staet niet alleen met der Zee/maer
 oock met der wolcken. So spreect Paulus oock vādē ge
 nen/die dooz de Zee gegaē zyn/en die indē Woestynē ned
 So iij ghella

gellage zyn. Want of daer wel Jonge kinderē by gewees
zyn/so set hy toch dat exempel vandē ouden/ gheleijck de
Text daerna/ int lange te verstaen gheest.

25. *Dathenus.*

Ephe. 4.

De *H. Geest* tottē *Ephe. int 4. segt/ datter maer eenen*
Doop zy/ en al hier noēt hy dese doorganc door/ de *Zee/*
eenē Doop: dewijle het de *H. Geest/ beyde gesprokē heeft/*
so geloouē wy hem/ en niet v. Dat ouerige is kindisch/ en
en is gheener verantwoordinghe weerdich. De tijt is
voor/ by/ wat gy voordē hebt/ dat willen wy Maendage/
door/ Godes genade aenhooren.

26. *Zuleger.*

Angesiē dattet morgē *Sondach* is/ en dz dese *Gemeintē*
te alhier n3 sonder *Predicatie* des *Godliche Woorde/ en*
behoort gelatē te werdē/ so salnē dat *Gesprek* opschorssē
tot op den toecomstigen *Maendach.* En nadie dat dit
Gesprek nu schier tē eynde loopt/ en dat wy vande *Tuer*
Worstelicke Paltz/ onsen Ghenadichsten Heere/ schijnē
ontfangen hebbē/ daer in syne *TuerWorstelicke Genade*
verwondert is/ dat ghy *Mannen* v in sommighen *Punc*
ten/ met den Kercken dienaeren niet vergeleken hebt. So
willen wy v/ inde plaetse der *hoochtstuermelder Tuer*
Worstelicke Genaden/ vermaent hebben/ dewijl ghy den
dach van morgē tot inwen besten ofte voordeele hebt/
dat ghy dat *Protocol* tot v wilt nemen/ ende v op alle af
ghehandelde *Puncten* noodtdrustichlick bedencken. En
dewijl ghy nu wel wetet/ wat vande selue *Artichelen*
wt den *Woorde Godes* inde *TuerWorstelicke Paltz*
gheleert wert/ en ghy v gheener *stricken* (gelijck ghy v
somtijts *hooren laet*) te besorghen hebt/ ghy sult op de
Punctē die niet vergeleken en zyn/ *genoechsame* en *rode*
antwoorde geuen. *Sondlinge* dewijle ghy by sommigen
Artichelē/ sulcke leere voort gebracht hebt/ die by velen
een *seltsaem ansie* hebbē sal: *Als het onderschz des Ou*
den en nieuwen Testaments/ vande dyp persoonē indē *ee*
nigen eewigen Godlichen wese ic. met meer andere. En
ghy en sult in *sulckē dingen/ niet op eygen eere/ en roem*
sien/ (als oft ghy sonder grout by uwe leere/ en gheuate
meyninghe

Actie 33.

Quick. 25.

meyninge bliuen woudt) maer op dat Woort Godes/ en
sult Gode den heere (inden Puncten/ daer in ghy wt Gode
des Woort ouertuycht zyt) de eere geuen.

SES EN DERTICHSTE GHE-
spreek ofte Actie den XVIII. Inny.
smozghens ten seszen.

Na dat het ghebrdt ghedaen was.

1. *Dathenus.*

O Vermits dz de Sprueke Pauli tottē Col. int 2. Cap. Acti. 36
sontijts verhaelt is/ maer nochtās noch noyt gron
delick is vclaert gewordē/ so willē wy tot vlichtingeder sa
Col. 2. 11. Wande
hē/ dese Sprueke verclaren/ en bewysen/ hoe de h. Doop/ Sprueke
Collo. 2. Hoe de
in de plaetse der Besnijdinge gecomē zy. by luydt also int doop inde
11. vers. en daer na: In welckē gy ooc besneden zyt/ met d plaetse d
besnijdinge sond handē/ door aflegginge des sondelicken Besnijdes
blesches/ raemlich metter besnijdinge Christi/ in dien dz nisse geco-
gy met hem begraue zyt/ dooz de Doop/ in welckē gy ooc me zy lic
bresen zyt/ dooz het gelooue/ het welcke God werckt/ die onb Ouch
hē opgewect heeft/ vanden dooden. Daer segt de Apostel/ 32.
dat de geloouige / wt dē heydenē zyn besnede gewordē/
met d besnijdinge Christi indē Doop. by bewijst also dat
d besnijdinge/ en dē Doop indē gront/ ende inder waer
heyt een zyn/ gelijk de Nammen te voozen bekeut heb-
ben/ dat alle Sacramenten des ouden ende nierven Testa-
Actie 16. Ouelst. 82.
ments/ inder Substantien / wesen ende waerheyt een zyn.
Maer op dat dit beter verstaen werde / willen wy corte
Waer in be
sijdinghe
ende de
woop on
gelyc zyn.
lick verclaren/ waerin de Besnijdinge en de Doop malcā
deren onghelick zyn: ende wederom/ waer in sy ghelick
zyn. Eerstelick is de Besnijdinge inden ouden Testamen-
te ingheset gheweest. Ten anderen isser eenen sekeren
dach/ raemlich den achsten bestelt gewest/ op welchen
sy den kinderen is mitghedeylet gheworden. Ten
derden/ is oock de witterliche Ceremonie/ een ander dan
de Ceremonie des heylighen Doops is. Ten vierden/
als heeft Godt schoor Abraham met synen gheheelen

Zade in zijn Verbondt/ op en aengenomen/ so heeft men
nochtan maer die linechthē connen besnijde. In desen
stukken staet de onghelijckheydt/ maer sulchs benent
der waerheyt/ ende de substantie des Sacraments niets/
want sy zyn in velen anderen stukken malcanderen ghes-
lijck. **Eerstelick/ Besnijdinghe ende Doop/ zyn wter-
liche heylighe Teekenen/ daer door de Ghemeente/ So
des vanden godtloosen ende heydenen onderscheyden
wert. Ten anderen/ dienē sy beyde daer toe/ dat de rep-
ne Uere daer door behouden wert. Ten derden/ dat sy
beyde de Bondtghenooten des Guden ende niwen Te-
staments/ tot der eenicheyt ende liefde vermanen/ Ten
vierden/ dat sy beyde vā God verozdent zyn/ dat sy Bond-
teekenen/ ende Segelen des ewigen Verbonds Godes
zyn/ daer door ons de gerechticheyt des geloofs/ ende de
ewige salicheyt wt genade/ crachtelick versegelt wert.
Ten vijfften leeren sy ons beyde/ dat wy van nature on-
reyn zyn/ ende alleen door dat bloet Christi ghereynicht
werden/ van allen sonden. Ten seften vermanen sy ons
beyde tot der affteruinge des oude mensches. Te seuffte
werde beyde de Besnijdinge en de Doop/ de Bondtgenoo-
ten/ maer eenmael met gedept. Anders soude het Verbodt
Godes/ in twyffel gestelt werde. Daerō leert ooc Paulus/
dat enen gelijck daer maer een eenich Verbondt is/ ofte
Testament totten Heb. int 13. Also en isser oock maer ee-
nen eenigen Doop. totten Eph. int 4. Ten achften zyn
beyde Besnijdinge en de Doop/ Sacramenten der inlij-
uinge inde wterliche Gemeente Godes. Verhaluen de-
wyle de Besnijdinge en de Doop in dese gemelde stücke
een zyn/ so heeft de Apostel recht gesegt (totte Col. int 2)
dat de gedoopte Christenē besneden zyn. Gelijck hy oock
doet totten Phil. int 3. v. 31. daer hy segt: Want wy zyn de
besnijdinge/ wy die God inden Seeft dienē &c. En we-
dom heeft hy oock recht gesegt/ 1. Cor. 10. Dat de Oude
Vaders zyn gedoopt geweest. Gelijck oock Petrus 1. Pet. 3
leert van Noah. Also blijet claerlick dat beyde de Besnij-
dinge en de Doop/ inden gront en inder waerheyt inden
oude Testamente geweest zyn/ gelijckse oock beyde inde
gront**

waerin sy
gelijck zyn.

Hebr. 13
Eph. 4.

Col. 2.
Eph. 3. 31.
1. Cor. 10.
1. Pet. 3.

gront en inder waerheyt indē nieuwē Testamente om het
 eewich Verbondt Godes te beuestigen/en voort te plantē
 van gheslachte tot gheslachte, ghelijck de verhaelde woor-
 den Pauli metbringhen. Daerwt besluyten wy: De Actte. 31.
Quest. 22.
 wijle het Verbondt der ghenaden Godes eewich is/ (ge-
 lijk de Mannen bekent hebben) dewijle de kinderen
 der Christenen oock int Verbondt der ghenaden Godes Acto. 34.
Quest. 30.
 sijn/ (gelijck sy oock bekent hebben) dewijle dat oock niet
 ghent geschreuen staet: *Sy en sult den Bontgenooten*
dat Bondtecken niet met deylen/ (gelijck sy oock be- Acto. 34.
Quest. 66
kent hebben/ dat sulck verbodt neergent gheschreue staet)
datmen den kinderen der Christenē dat Bondteckē/het
*welck is de *h.* Doop (gelijck de Mannē ooc bekēt hebbē)*
na den eewigen onueranderliche wille Godes/ oock indē
niewen Testamente/ schuldich is/ met te deylē. hebbē de
Mannē in deser verclaringe yet wat/ dat sy met Godes
woort connen straffen/ dat willen wy aenhoozen.

2. *Rauf.*

Wy bekenne cortelic op uwe verclaringe/ dat de Doop
 een *h.* Teckē/en Sacrament ofte verborzenthz zy: Die
 wel in het oude Testament/ in syner ordeninghe aenghe
 beeldt is: Maer wy geloouen oock/ dat nu int nieuwe Te-
 stament/ na der ordeninghe Christi/ die ghene/ die vande
 ghelooue Abrahams sijn/ die met der Besnydinge Chri-
 sti/ die sonder handē geschiet/ met hem begrauē sijn/ sullē
 gedoopt werden/ die niet wt den bloede/ ofte wt dē wille
 des mās/ maer die door het bloet Jesu Christi/ vernieuwin-
 ge des *h.* Seestes/ en aflegginge des sondelickē lijfs des
 vleesches/ wt God wedergebozen sijn. Die bekenne wy
 voor kinderen Godes/ en dat sy door het gelooue bequaē
 sijn/ den Doop te ontfanghen.

3. *Dathenus.*

Antwoorde. De Mannen en hebben dat alderminste
 van onser verclaringe/ indē Szuete Pauli tottē Col. niet
 aengenochte/ ofte wederlegt: Verhaluen bestaet sy noch.
 Dat de Mannen seggen/ de Doop zy int oude Testament
 aenghebeeldt gheworden: Daer op segghen wy/ dat
 de Sacramentē des Oude Testaments/ geen anbeeldinge
 gheweest

Wat de
Sacramen-
ten des on-
den Testa-
ments betre-
den.

geveest zyn vande Sacramente des nieuwē Testamēts:
Maer des ljdens ende steruens Christi: Gelyck te voor-
ren bewesen is/ ende vande Mannē bekendt gheweest is.
Dat wy gesegt hebben/ dat de Oude Vaders zyn gedoopt
geworden/ dat en zyn niet onse/ maer des h. Geestes eygē
woorden. Nu hebben de Mannen yet wat gesegt vande
Besnijdinge Christi/ die sonder handen geschiedt. Item
vande ghenen die niet wt den ghebloede/ maer wt God
nieughebozen zyn (c. ghelyck hare woorden metbyngē/
daer mede sy dat Tecken des Verbonts/ den kinderen der
Christenen vermeynen af te snyden. Op dat sulcs niet be-
menget werde/ so vragen wy: Of yemant sondē de Besnij-
dinghe Christi/ welke sonder handen geschiedt/ salich kan
werden/ ofte niet? Sheeft toch een richtighe antwoorde.

4. Rauf.

Acti. 17.
Quest. 6.
ende het
Raet dick-
maels hier
in.

Wy hebben dickmaels bekent/ en geloouē/ dat de kin-
deren salich werden/ die in ontschult leuen/ so wel als die
na den Zade Abrahams ghebozen/ dat Tecken der Be-
snijdinge niet gecregen hebben. Maer dat yemant/ die de
kennisse des wetens van goet en quaet heeft/ en salich
werden/ sonder de besnijdinghe Christi/ die door afleg-
ginge des sondelicken lijfs des vleesches gheschiedt/ dat
en ghelooouen wy niet.

5. Ranaich.

Tot meerder verclaringhe. Dat hy verhaelt/ de Doop
int oude Testament (daer van Paulus spreekt) zy soek een
Doop geweest/ gelyck de Doop Christi. Wy seggen/ dat
het figurlick/ en niet met der hant geschiedt zy/ darrē int
wy hem voor syner weerde staen. Maer dat hy in desē 2.
Cap. totten Col. den kinderen wil bewijfen/ en inde plaet-
se der besnijdinge stellē: Dat verstaen wy also niet. Wat
Paulus schryft dese Epistel den ghelooutighen tot Col
lossen en spreekt: In welcken ghy doek besneden
zyt/ met der besnijdinghe sonder handen/ met de besnij-
dinghe Christi. De besnijdinge/ noemt hy voor der/ door
allegghinge des sondelicken lijfs des vleesches. Daerom
is de besnijdinghe/ die int herte gheschiedt/ veel en an-
der dinct/ dan de wesentliche Besnijdinghe/ die niet
handt

handt en mes geschiet. Want sy hadden een steenē mes/
 dat te verstaen is, dat het geduydet heeft, op den leuendē
 Steen Christus die vande Howlieden verworpen is. Als
 deselue comen is/ so heeft de wtwendige Besnijdinge int
 nieuwe Testament opgehouden. En dat hy voorder segt:
 In welcken ghy oock begrauen zyt/ door de Doop/ en in
 welckē ghy ooc opgestaē zyt/ door het gelouue/ het welck
 God werckt: Daer spreect hy gansch niet vande kinderē/
 maer van een begravinge des afgestoruenē mensches/ die
 vande sonden afghestoruen is. Sulcx betuycht oock Pau
 lus totten Rom. int 6. Cap. wdrukelick. Derhaluen en
 can hy ooc niet met desen Cap. den kinderdoop gansch niet
 beueffigen. Derhaluen begeeren wy/ gelijck voorhenen
 dieckmaels begheert is/ dat hy den seluen niet grondt des
 neuen Testaments wil bewijse. Ende dat hy begeert
 te weten/ of die/ welke niet besneden zyn met der besnij
 dinghe des herten/ niet Christenen zyn: Daer op seggen
 wy/ Neen. Want de Schrift leert ons dat ouer al/ dat
 wy ons sullen veranderen/ het welck wy verstaen/ op de
 besnijdinge des herte/ ende vernieuwinge des h. Geestes.
 Maer dit gaet den kinderē niet aen/ so lange als sy inder
 onwetenhert leuē. Wy bekennense derhaluē salich: Enē
 so wel/ als de Maegdekens int oude Testament/ gelijcke
 wel voor Zaet gerekent werden / hoe wel sy niet besne
 den waren.

6. *Dathenus.*

Eer dat gelesen wert/ begeeren wy te wetē: Of alle de
 Mannen die gegeuen verclaringe van Gannich/ voor de
 hare bekennen/ ofte niet?

7. *Thiebold.*

Veset te voozen/ so cammen hoorē/ wat het is. (het wort
 ghelesen)

8. *Dathenus.*

Ja dat uwer aller bekentnisse/ ofte niet?

9. *Thiebold.*

Coztelick/

10. *Dathenus.*

Segt Ja/ ofte neē. Stauf heeft geätwoort: daer na heeft
 Gannich

Stannich een ander antwoorde ghevraecht. *Ghy Thie bold/bringt de derde. Wien sal ick antwoorden? Daer om segt Ja/ ofte Neen. handelt met goeder conscientie.*

11. *Thie bold.*

*Twesley
besnijdinge
Siet on
der Quest.
72. 79.*

Wy zijn daer met te vreden/alleen moet dat *stuck* vande Besnydinge breeder verclaert zyn. Die Besnydinge die in het oude Testament/metter hant geschiet is/ die heeft gheen verghelykinghe/met der Besnydinge Christi/die sonder handt geschiet/so veel de kinderen betreft/oft aen gact. wien de Besnydinge Christi gheschiet/den seluen behoort oock den Doop toe.

12. *Voegt tot den Mannen.*

Iffer niemant/onder v die yet wat daertoe wil doen?

13. *Thie bold*

Ick en weet niemant.

14. *Dathenus.*

Het is ghenoech.

15. *Zuleger.*

Ghy soudt ymners uwe meyninge eenmael verclaert hebben. Over hebbē dy gesproken/eer de onse eenmael gesproken hebben. Blyft ghy daer by?

16. *Dathenus.*

Met allen desen woorden/ende is noch onse vraghe niet beantwoordt/maer de Mannen hebben alleen bewesen dat sy gansch ende gaer/noch de verborghenheyt der Besnydinghe/noch des Doops/niet en verstaen: want dat hauf ghesegt heeft/ vander salicheyt der kinderen die in onschult leuen/en dient totter saken niet / hy vermengt altūdts onschult ende onwetenheyt: het welke onderscheyden soude werden. Item hy stelt de onschult als een oorzake der Salicheydt der kinderen/ende maecht alsoo twee weghen tot der salicheydt. Den eenen wech/is de ghehoorzacmhz Christi/voor de volwasene/de ander wegh/is de onschult (daer van sy nochtans noch noyt gesegt hebbē / hoe lange sy duert) daer dooz werdē de kinderē salich. En bewysē also/dat sy ons indē Artickel der Rechtueerdichmakinge/maer goede woorden ghegheuen hebben/ op dat sy daer van quamen/ ofte

*De Mannen
sijn on-
schult en
onweten-
schap dooz
mascande-
ten.*

ofte daer van ont slaghen werden. Dat hy geseft heeft vanden ghenen die in het oude Testament ghestozen zyn/ eer sy de Besnydinge vercregen hebbe/ ende noch/ tans salich zyn gheworden: dat en is hier de vraghe niet: woorder/ dat Mannich ghesegt heeft/ dat de Doop int oude Testament/ n3 de Doop Christi geweest zy: dat is Paulo contrarie/ totten Ephes. int 4. Cap. Ende oock harer bekentnisse/ die sy gedaen hebben/ na wtwoysen des Protocolo. Want dat hy segt/ vanden Doop/ die metter hant geschiedt is: het is toch openbaer/ dat de Ceremonien in den handel der Sacramenten/ terstont int beginsel wtghedingt/ ofte wtbescheyden zyn/ daer aen de h. Gheest gansch niet verbonden is. Want de Mannen en doope oock n3 inde Jordane / gelijck Joannes gedaen heeft: Maer hebben ander Ceremonien. Daerom is dit also vele/ als niets geseft. Dat hy segt: Paulus Schryft den geloouigē/ tot de Colossense: dat is een kindische sluytreden. Paulus schryft den voltwassenen Christenen/ daerom en zyn de kinderen niet int verbondt Godes/ ende en sulen dat Teckē des Verbonds niet ontfangē. De mannē souden hen schamē van sulcken sluytreden. Het is euen/ als wanneer ick seyde/ Moses ende de Propheten hebbe den Guden geschreuen / daerom en zyn de kinderen n3 int Verbondt Godes geweest/ ofte sulcke leere/ en gaet den kinderē niet aen. Dat een/ volgt eue gelijck dander. Dat woorder van het steenen Mes / ende vanden hoecsteen geseft is/ welck Christus was/ dien de timmerlieden verwoyden hebbe: Dat kynt hem alhier/ dat sy hen billich te schamen hebbe: Euen als of dat steenen Mes een stuck des hoecsteens waer geweest/ die Christus Jesus heet. Het en is gheener verantwoordinge wederich. Maer/ dewyle hy ghesegt heeft/ dat de Doop niet inde plaetse der Besnydinge comen zy: Item/ dat die/ welke in het herte niet besneden zyn/ gheen Christenen zyn/ het welck oock syne mitge sellen bekendt hebbe recht te zyne: So vraghen wy eerstelijck/ (op dat het niet vermengt en werde) of dan de kinderen der Christenē (welcke salich werden / ghelijck sy dickmaels bekendt hebben)

Actie. jr.
Quest. 37.
Actie. 16.
Questi. 54.
56. Et.
Een iappt
sche sluyt
reden. Kat
nichs/ lic
oock bouē
Actie. 33.
Questi. 31.

Of de kin
deren der
Christenē/
Christenē
zyn.

hebben) Christenen zyn/ ofte onchristenen? Wy bidden
toch/ dat sy niet alle dunck also onordelich dooz/ malcander
ren werpen.

17. Rauf.

Wy hebben dickmaels bekent/ dat wy de kinderen sa-
lich prÿssen/ en dat sy dooz/ het lÿdē Christi/ vande Erffon-
de (angaēde de verdoemenisse) half beuÿt zyn/ en geloo-
uen/ dat wy se opbringhen sullen.

18. Datheusus.

Maer dat en is is de vraghe niet / het is maer een wt-
vlucht. Antwoort/ of sy Christenen zyn/ ofte niet. Ghy
hebt dit seer dickmael ghesegt.

19. Zuleger.

Zyn sy Christenen so segghet: zyn sy onchristenen/ so
segget oock. Ghy vult dat Protocol maer met woorden/
ende ghy en segt Ja/ noch Neen.

20. Datheusus.

Dat ghy wecht verstaet/ dat is de vraghe: Of de kinderē
der Christenen welcke salich werdē/ Christenen/ ofte on-
christenen zyn? Segt Ja/ ofte Neen.

21. Rauf.

Calla 5.

Paulus segt totten Gal. int 5. Cap. Dat die Christenen
zÿ/ welke haer vleesch gecrupricht hebbe met den lustē
en begeertē/ het welc nu de kinderē niet en connē. Daerō
bekenmen wy de kinderē salich/ maer nochtās niet ghelyck
de lidmaten des lÿfs Christi / als voor Christenen/ met
welckmen alle Ordeninghe Godes can ghebruycken.

Actte 32.

Quaestio 10.

22. Zuleger.

So en zyn de kinderen gheen Christenen.

23. Datheusus.

Tact hare antwoorde hoozen (sy is gelesen) Wy wete
niet hoe velerley Christenen/ dat ghy under Schrift vint.
Wy vinden maer een lÿf/ en lidmaten enes lÿfs/ die
salich werdē dooz/ Christum/ die deses lÿfs/ eenich hooft
is. Daerom bidden wy noch eenmael/ om een richtighe
antwoorde/ met Ja/ ofte Neen : Of de kinderen der
Christenen (die salich werden / ghelyck ghy bekent
hebt) Christenen zyn/ ofte onchristenen? Seght toch
Ja/ ofte

Ja, ofte Neen. Want de gantsche werlt bestaat in Christus
men/ende onchristenen: daer en is niets tusschen.

24. Zuleger.

Wel aen latet eens wtcomen.

25. Rauf.

Wy gheloouen dat de kinderen in Christo verlost zijn.
Daer by laten wyse oock staen/ wy en weten oock gheen
voorder oordeel/ouer hen te voeren.

26. Voogt.

Maer cōdt ghyse n3 Christenē noemē: Dat is de vrage.

27. Rauf.

Wy en connense noch noemē/ noch afslaē/ of loochenē.

28. Dathenus.

Lieue/ en vermengt niet dooz malcanderē. Dat is eenē
enckelen moetwille/ dat gy seggen condit/ de kinderē zijn
salich/ de kinderē zijn dooz Christū verlost/ de kinderē zyn
in Christo/ de kinderē zijn gereynigt dooz dat bloet Chri
sti/ de kinderen zijn verlost/ vande verdoemenisse der Erf
sonde dooz Christum/ de kinderē zijn in het ewich Ver
bont der genaden Godes dooz Christum/ de kinderē ne
mē dat stücke Godes aē dooz Christū/ en wat voord vādē
kinderē voor deser tijt/ gesegt is gheweest/ wt dē 5. Cap.
tot den Ro. En en dorst nochtans niet ront bekennen/ dat
de seluige Christenē zijn/ ofte niet. hier mede geeft gy u
wē moetwille te kennen/ ofte anders v grof onuerstant.
Want waerom zijn de volwassen geloouighe Christenē/
dan enen daerom/ dat sy in Christo zijn/ dat sy dooz Christū
bloet ghereynicht zijn van haren sonden/ en diergelijche.
Maer op dat wy op den gront comen/ so vragen wy noch
eens: Of die welcke in Christo zijn/ dooz Christum ver
lost zijn/ dooz Christum salich zijn/ onchristenen zijn/ ofte
niet? Gheeft toch een richtighe audtwoorde om Go
des wille.

29. Rauf.

Die dooz het gelooue in Christo Jesu zijn/ die bekennē
wy voor Christenē: Maer de kinderē latē wy staē/ gelijck
int Protocol dicwils bekenet is/ en wy houden hier in een
onderschept/ vanden gheloouighen en vande onwetende.

P p

Dathenus

De dooz
pers en
willen niet
wete/ of de
kinderen d
Christenē/
die salich
werden
Christenē
zyn/ ofte
niet.
Siet bou
Actie. 32.
Quest. 12.
cc.

Actie. 30.
Quest. 6.
7. etc.

Actie. 34.
Quest. 20.
Ec.

30. *Dathenus.*
So besluyt ghy dan/dewyl dat de kinderē geen geloouē hebbe/dat sy geen Christenē zyn/en derhaluē onchristenen. Nu hebt gy te voorē bekent/dat oock de kinderen int Verbondt der ghenaden Christi zyn/daer wt volgt dat de onchristenen int Verbondt der ghenaden Christi zyn. Daer op begeeren wy uwe verclaringhe ofte antwoorde te hooren. Vanden geloouigen en onwetenden/wetē wy oock wel/datter een onderscheyt is: hoe wel dat oock in den gheloouighen ten deele/ noch wel onwetenhep dr is. Maer wy vraghen : Of de kinderen der Christenen tusschen de gheloouighe ende den ongheloouigen staen: ofte niet?

Siet Actie
32. Quest.
Ec.

31. *Rauf.*
Wy hebben de kinderen altyt salich bekent/ en ny onder de ongheloouige en godloose gerekent. Verhaluen (dewyle dat veelvoudich daer van gesproke is/ hoe wisse houdē / ende hen niet en weten af/ ofte toe te doen) so beghereen wy / dat ghy inder bewysinghe des Artijckels voortvaert/ op dat niemant den anderen met onmoedige vragen ophoude.

der Aau-
den leere/
Iandē kin-
deren is
szgelyck
en persicu-
teug.

Actie. II.
Quest. 23
17.

32. *Dathenus.*
Dat is een nootwendighe vraghe/sonder welke/ghy den menschen/ende uwen toehoorders/aengaende hare kinderen/geenen beständigen troost en cont met deylen. Want aenghesien dat ghy de selue niet en bekent Christenen te zyne/ende niet en wetet/wanneer de Jaren der onschult ophouden. Item hoe de sonde indē kinderen gecome is/welcke na uwer meyninghe sonder Erffsonde ghebozen zyn. Item/wanneer de Jaren beghinen/in welchen sy connen geloouen: Wat condit gy toech/dē uwe vooz cenen troost geuen/wanneer dat hare kinderē steruen: Verhaluen gemerct dat ghy niets seggen/ ofte antwoorden condit: So seggen wy/ gelijck wy oock bewesen hebben/also dat Protocol bewysst/dat de kinderen in so den ontfanghen en gebozen/ende deshaluē van Nature/ kinderen des toorns zyn : Maer dat sy salich werden/wt ghenaden/vooz dat liden ende steruen Jesu Christi: dooz welc

Des Xii. Artijckels

395.

welcken sy oock int Verbondt der ghenaden Godes met
 haren Ouderen opgenomen werden/ en dat de vergeu-
 nge der sonden/ dooz Christum/ (welcke oock de kindere
 hebben) euen de aflegghinghe des sondelicken lijfs / de
 begrauninghe desseluen/ ende also de Besnijdinghe Chri-
 sti 3p/ welke sonder handen gheschiet. Want het is o-
 penbaer/ dat niemant can salich werden/ sonder de Be-
 snydinghe des herten. Ende dat alhier de aflegghinge
 des sondelicken lijfs/ de begrauninghe desseluen/ de Besnij-
 dinghe sonder handen/ heete ende 3p/ de vergeuingheder
 sonden / wt ghenaden dooz Iesum Christum / en niet de
 werkelijke aflegginghe der sonden/ gelijk ghy meynt/
 dat de Collossen de sonde werkelijk afgelegt souden
 hebben. Dit blijkt claerlick wt den 3. Cap. des Briefs
 vers. 5. daer hy segt: So doodet nu uwe gelederen die op
 werden 3p/ hoererijc 7c. Item int 8. v. Maer nu legt alles
 van v af/ toorn 7c. ende daerna: Treckt den oude mensche
 wt/ met synen wercken/ ende treckt den nieuwen an/ ende
 wat daerna volght. Daer wt blijkt / dewyle sy beuel-
 en/ om hare lidmaten te dooden/ de sonde af te leg-
 ghen/ den ouden mensche wt te trecken. Dat de Collos-
 sen sulcks noch niet ghedaen hadden. Want de af-
 sneruinghe der sonden/ en is geen werck van eenē daghe
 ofte Iare ghelijck ghy meynt: Maer een werck des ghe-
 heelē leuē/ het welck eerst volbracht wert/ als wy dooz
 den doot/ van de sen lichame onsdaghen werden: Ghe-
 lijk Paulus totten Rom. int 7. Cap. int langhe leert. het
 welck hy also besuyt ende segt: So diene ich nu met den
 ghemoede der Wet Godes: Maer met den vleesche der
 Wet der sonden. Daerom en spreeckt Paulus tot den
 Col. int 2. Cap. niet van het doen/ ofte laten der Collosse-
 sen/ niet van haer vromicheyt en goede wercken: Maer
 vande bgeuinge der sondē/ welck is/ de geestelike Besnij-
 dinghe Christi / en ooc de geestelike Doop. En aengesien
 dz Thieboid te voorē bekent heeft/ dat die de Doop toeco-
 me/ welke de geestelike Besnijdinghe Christi hebbē: So
 volgt wt synē woorden (nadiē dat nu bewesen is/ dat de
 bgeuinge der sonden/ de Besnijdinghe Christi is/ welke

Wande in
 wēdighe
 besnijdinge
 ge.
 Colof. 2.

Col. 5.

vers. 8.
 Rom. 7.

bouen
 Quest. 14.

ooch de kinderen der geloouigen hebben: dat de kindere
 re der geloouigen billick en recht behooren/ende comen
 gedoopt werden. Indie dat de Mannē daer op niet meens
 hebben voort te bringen: so willen wy met onsen bewijs
 redenen voortwaren.

32. Rauf.

Paulus segt/in deser plaetsen/tottē Col.int 2. Cap. dat
 die/welcke dooz dē Doop/met Christo zijn begrauen ge
 wordē/ooch met hem verresē zijn, dooz het ghelooue dat
 God werct. En indie dz nu de Colossensē dooz het geloo
 ue der sondē afgestozuen en met Christo wederom ver
 resen zijn: so moet ymners dat selue vandē verstandigen/
 ende met vandē onmondigen Kinderen gesproken zijn.
 (Thiebold woude spreken)

34. Dathenus.

Moede kn
 derē salich
 werden.

Vaet ordentlick handelē Thiebold/gy sult daer na tijts
 ghenoech hebben: Vaet my dat eerst verantwoorden.
 Wy segghen tot een antwoorde/ dat onsen gront met
 Gauso woorden/gansch niet omgestooten/ ofte nedergeleg
 is. Want dat het gelooe van noodē zy in dē volwassene/
 dat en is niet tegen ons/dat en is ooc de strejt niet. Maar
 dit seggen wy/dat gelijck de volwassene/het gelooe wt
 genaden vercreghē/en dooz het ghelooue het verbondē
 Godes/en de salicheyt vatten: also vercreghen en vatten
 ooch de kinderen/vergeuinge der sondē/den h. Geest en
 het ewich leuen/dooz de cracht des verbonts Godes/en
 der belofte/daer in ooch de kindere zijn/en welke de kin
 derē ooch hebbē/gelijck ghy selue bekennt hebt. Verhalē
 euen so weynich/als de onwetentz/en het onverstant/dē
 kinderen vande salichz wtfluyt/ euen so weynich fluyt sy
 ooch hare onwetentheyte/en onverstant wt/vande wesen
 dinge Christi/welcke is: de vergeuinge der sondē/gelijck
 tot noch toe bewesen is/en ooch sulcx wt dē woordē Pau
 Colof. 2. 13. li af te nemē is/als hy int 13. v. verclaert dat hy dese wē
 snydinghe meynt/daer hy segt: En hy heeft v ooch mede
 leuendig gemaect/doen ghy doot waert/indē sonden/en
 inder voozhuyt uwes vleesches/en heeft ons gescheent al
 le sondē/en vnielicht de hantschrift die tegē ons was te.
 waer

daer seght hy wtdruclielick/dat dese Besnydinghe zy/dat
 hen hare sonden gheschenckt zyn/dat is nagelaten / ende
 verguen. So bestaet dat selue/het welck wy besluten
 hebben/ noch vaste.

35. *Rauf.*

Wengaende de opstandinghe dooz het Ghelooue/daer
 van Paulus spreect/int 2. ende 3. Cap. tot den Collos-
 sensen / ende oock int 6. tot den Rom. Wy syn des ver-
 standts/ ghelijck de Text in hem beduyt/verghenoecht.
 Also hebt ghy ons oock ghenoech int lange verstaen /dat
 wy ons by het beuel Christi inden Doop hopen te hou-
 den. So nu yemant dat Woort Godes geleernet heeft/
 het selue gelooft/ende der sonden affsteerst/ dien bekennē
 wy/dat hy behoort gedoopt te werden. Daer by laten
 wyt dan eyndelick/om het ondyruē te vmyden/berusten.

Het ondy-
ruet.36. *Dathenus.*

Wel aen/dit blijft afgehandelt / dat de geestelicke Bes-
 nydinge Christi / is de vergeninghe der sonden. Ende
 dewyle Thieboldt te voozen bekendt/ende recht bekendt
 heeft/dat dien de Doop toecomt/ welke de Besnydinge
 Christi hebben: So hebben wy wt syner bekentenisse/
 ende wt desen Text Pauli recht gesloten /dat den kinde-
 re de Doop toecomt. Wengaende het beuel Christi/daer
 van Rauf gesegt heeft / daer is nu dickmael van hem be-
 kent gheweest/ dat de Text Mar. 16. den kinderen niet
 aengaet/ om hen daermede vanden Doop wt te luyten/
 verhaluen en behoort hy hier niet verhaelt te werden.
 Daer is ooc dickmaels bewese/ dat hy tegē den kinddoop
 nā voortgebracht werden/ten sy/ datmen alle kinderē
 verdoemen wille. Want so de kinderen daer om niet be-
 hooren gedoopt te werden / om datse niet en gheloouen/
 (ghelijck daer staet: Wie gelooft ende ghedoopt werdt/
 die sal Salich werden) so en condē sy dock euen daer
 om datse niet gheloouen/niet Salich werden: Maer dien
 dat terfiondt daer op volght: Maer wie niet en gelooft/
 die sal verdoemt werden. Verhaluen (ghelijck dick-
 mals gesegt is) en leert Christus daer niet wien men
 Doopē/cā wicmē niet Doopē sal/maer by leert/wat de

Accte 34.
Ouck. 58.
Ec.

Marc. 16.

Mat. 28.

heydenē/welcke dz Woort Godes aennemē/door de ge-
loouē/daer vā bringē sullē/Naemlich de salichz. En daer
entegen/wat de ongelouige/die dat Euangelij verwer-
pē/door hare ongelouē vercrigē sullē. Naemlich de ver-
doemenisse. Nu vā Maty. 28. is dickwils geseght/dat daer
niet gēt en is veruolē gewordē/door alle de volwāssē/
doopt alle die gy leere condit/oste/geest die dz Sondtee-
hē niet/welcke in het Verbōt Godes sijn/en wat dier gelij-
ke meer is. het en is maer een vergeeffsche wroclucht/dat
de Mannen so dickwils van het beuel verhaten/het welck
sy niet gheen letter en connen bewijfen/gelijck hen vñ
dage/ende Saterdagē lefleden bewesen is/en sy oock bes-
kent hebbē/datter nergent geschreue staet. Ghy en sult
dat Sondteeckē der ghenade Godes/den Hontgenootē
niet medeyle. Maer daer entegen is bewese/dat wy een
beuel hebben Gen. 17. daer niet God beuolen heeft dat
men den Hontgenooten dat Tecken des Verbonts niet
deylen sal/gelijck oock sulcks geschiet is/so alle exempelē
bewijse. Dit beuel Godes/is sommige hondert Jarē daer
na verniet en beuestigt/gelijck wt de 89. Psal. bewesen
is/daer God segt: Ick en wil mijn Verbont niet ontheyle
ghen/en wat wt mynen monde gegacn is/niet verande-
ren. Daer segt hy wt d'zuckelich/hy en willet niet verande-
ren. Verhaluen blijft bestandich/het gene daer van hy ge-
seght heeft/dat hyt niet veranderen en wil/dit beuel is de
derom sommige Jarē na Davids affteruen beuesticht/
Esa. 54. Daer God segt/vers 10: Want Bergen sullē wel
wijcken/ende huenelen vergaē/maer myn genade en sal
van v niet wijcken/ende het Verbontd mijns vrees/en
sal niet vergaen.

Beuel vā
het verbōt
tecken.
Actie. 34.
Quest. 10.
58.

Actie. 35.
Quest. 24.
Psal. 8. 9.

Elat. 54.
vers. 10.

Actie. 2.
Actie. 32.
Questie. 2.
en volgen
de Act. 35.
daer wt.
Actie. 7. 25.

Dit beuel is wederom beuesticht/ende niet geeyndigt
Act. 2. gelijck bewesen is/daer Petrus segt: W/en uwen
kinderen is de belofte gheschiedt/(ghelijck Saterdagē
int langhe bewese is) daer nochtans van geener ander
ver belofsten ghemelt en wert/dan alleen des Doops/tot
vergeuinge der sondē/en der ontfanginge des h. Geestes
Ende int 3. Cap. Act. int 25. vers. Ghy sijt kinderen des
Verbonts etc. Dit beuel wert oock beuesticht roeten
heb?

Heb. int 8. ende 10. daer geleert wert dat Iesus Christus
 de Priester ende de Middelaer deses Verbonds 37. En 10. Heb. 2. en.
 oock int aensien en betrachtinge syner ewiger Godh3/
 wert hy de Verbondt/ ofte Testament maker genaemt.
 Daerom oock int 13. Cap. totten heb. gesegt is: Dat dat
 Testament/ het welck door Christum beuesticht is. ee ee
 Testamēt/ hierwt blycht claerlich/ dat wy ee ee
 ewich onveranderlich beuel hebbē. Item/ dat ghy de ver-
 anderinghe des beuels niet en condt bewyisen. Item/
 dat gy vādē Wederdoop noch beuel noch exempel hebt.
 Verhaluen is het ghene dat Kauf gheseght heeft vande
 Opstandinge wt den sondelicken leuen/ en dierghelijcke/
 (daer met hy vermernt heeft/ de kinderen wt te sluyten)
 so vele als niets. Want dewyle dat sy bekent hebben/
 dat de kinderē in Christo sijn/ ende hebbē door Christum
 vergheuinghe der sonden/ ende dat ewich leuen: Dat is
 enen so vele/ als oft sy seyden: kinderē sijn door Christum
 der sonden ghestoruen/ ende vernieut/ ofte wedergeborē
 tot den ewigen leuen: Want wat vande vleesche geborē
 en vleesch is/ dat en can sonder wedergeboorte niet sa-
 lich werden. Selich dickwils en veelmaels ghesegt is.
 Item dewyle sy dicwils gesegt hebbē: dat de kinderē sa-
 lich werden/ en het ewich leuen hebbē: Daer wt blycht
 claer genoegh/ dat de kinderen inden doot der sondē niet
 en blyuen steken/ en dat sy verhaluē in Christo verresen
 sijn vanden doot der sonden: Want anders en conden sy
 niet salich werden. So blyft noch al het ghene dat wy
 tot noch toe wt Godes Woordt bewesen hebben/ be-
 standich.

37. Kauf.

Angaende het woordelike dat ghy verhaelt hebt Mar.
 int 16: Maer so wie niet en gheloofst: Christus spreect
 van dien/ die de leere niet en geloouē/ gelijk ooc te voorē
 bekent is. Vande besuydinge Christi totten Collossense
 int 2. aenghetoghen/ hebben wy ons verclaret/ daer by
 laten wyt blyuen. Ende so veel dat Sondteckē belangt/
 wien het te geuen 37. en oock hoet de Apostelē gebuyct
 hebben/ is int Protocol genoegh begrepen; daer henen
 P p tūg willen

Wederdoo
pers bekē-
nē dz si gē-
beuel heb-
ben des we-
derdoopts.

willen wy eenen yeghelicken ghewesen hebben. Dat wy
vande Wederdoop geen exempel hebbe seggen wy dat
wy alleen van een beuel des Doops weten/welcke Chri-
stus beuolen heeft den ghelouighen te gheuen. Gelijck
als de exempelen ende het ghebruyck der Apostiele sūtre
betuygen/ghelijck veeluoudich verhaelt is int Protocol.
Ende wy latent / om voorder ophoudinghe te myden/
daer by berusten.

38. Dathenus.

Danden
Spruecke
Marc. 16.
vers. 19.

Wengaende den Spruecke Marc. 16. wil ich hen vragen/
of Christus int begin des 16. v. int een deel spreekt / vande
ionghen en volwassenen tsamen/en in het ander deel al-
leen vande volwassenen/ofte niet?

39. Voogt.

Antwoorzet cortelich/so camien daervan comen.

40. Dathenus.

Antwoorzet toch Ja/ofte Neen.

41. Rauf.

Hy spreekt alleen vande verstandighe diemen leert.

42. Voogt.

In beyde de deelen des Spruecks?

43. Zuleger.

Leset den Spruecke.

44. Dathenus.

Was hem/Wie ghelooft en gedoopt wert/die sal salich
zijn. (Dat is een deel) wie niet en gelooft / sal verdoemt
zijn. (Dat is het ander deel) spreekt Christus van eener
ley lieden?

45. Rauf.

Ja/hy.

46. Dathenus.

So en ran dan desen Sprueck/vande kinderē niet ver-
weddoop. scaen/en tegen den Doop der kinderen niet geuoert wer-
den. Dat sy voorder vanden Doop bekent hebbe/ende
dat sy gheen beuel hebben vande Wederdoop / der gence
die indē Naem des Vaders/des Soons/en des h. Geestes
eenmael ghedoopt zijn/dat hoozen wy gheue. Sy be-
kennen hier mede dat sy dan tot noch toe/sonder Christi
beuel/

beuel/wederghedoopt hebben/die welke in onsen Kiercken op den Naem Godes des Vaders/des Soons/en des H. Gheestes eenmael zijn ghedoopt gheweest. Derhaluē vermanen wijsē dat sy voort aen aflaten van het wederdoopen/dat is vande ontheyliginghe des H. Doops/ende verloocheninghe des ewighen Verbonds Godes: Ten sy dat sy den toorn Godes/noch meer op hen willen ladē. Daer en is toch maer eenen eenigen Doop/gelijck te voo-
 ren genoegsaem bewesē is: Ende niet deser wijsē/en soude des doopens gheen eynde zijn. Want ghy wederdoopt sonder beuel/gelijck gy bekent hebt. En de Menmoniten doopen de selue ten derdenmale/die van uwer Secten asuallen/ende tot hen treden/gelijck sulcx openbaer is/want de gemelde Menmoniten/houden v/of ghy schoon oock wederdoopt/euen so weynich vooz de Ghe-
 meynthe en Kiercke Christi/als sy ons houden: Daer o doopense oock die/welcke van v tē andermael ghedoopt zjn/tē derdenmael: Gelijck wy geloofweerdich verichtet zyn/dz Thomaes Druickers nagelate Weduwe/nadien sy haers Mans bekentenisse (Daerop hy gestoruen is) verlate en verdoemt heeft/ende totten Menmoniten ghetreden is/so is sy van hen ten derdenmael ghedoopt geworden/het welck oock na haer leere/ende oock der uwer niet onrecht is/dewyle de Doop/na uwer meyninghe/aende weerdicheydt des persoons hanghen soude. Maer wy houdent vooz een dwalinghe ende Ketterhe/vooz eē ontheyliginghe des Doops/ende verloocheninghe des ewighen Gonts Godes. Daerom so is v werck/niet eenen Doop/maer een bloot wasschen/het welck een kende teecken uwer aenhangs is/gly die v sonder rechtmatighe oorzaak/vande Kiercken Godes afghesondert/ende een sulcke schueringhe inde Kiercken Godes/en int reglement der Guerheyt aengericht hebt. Wy hebben/der deser saken aengaende/noch wat vande kinderdoop te segghen: Maer dewyle de tijdt verlopen is/soo willen wijs laet en aenstaen.

Wat we de
wederdoo-
pe volge?

9009

Nota

al moe

al moe

Wederdoo-
perē doop
is maer eē
bloot waf-
schen ende
een teekē
haers aen-
hangs.

SEVEN EN DERTICHSTEEN

de leste gesprek ofte Actie, den XVIII.

Juny. Na Middach ten twee vren.

Na dat het ghebedt ghedaen was.

1. *Dathenus,*Acti. 37.
Sommitge
Argumenten
ten voo-
de kinder-
doop.

Rom. 16.

Acto. 16/
vers 14- 666
- 667
- 668
- 669
- 670
- 671
- 672
- 673
- 674
- 675

Tot het ghene/dat ick heden ghesegt hebbe/ op dat desen Artijckel gesloten werde/wil ick cortelic toesette/wat noch noodich is/op ditmael/ Raemlich: Of wy schoon nergent geen wadruckelich exempel hebbe dat de kinderen der Apostelen zijn gedoopt geworden: Soo is nochtans sulchs/Raemlich/dat het geschiedt zy/daer wt wel af te nemē/dat dit Punct in het geheele newe Testa ment/nergent vande Iode strydich gemactis/het welke sonder twyfel gheschiet ware/waert sake dat de Apostelen/den kinderen der Christenen inden neynven Erista mente/den Doop hadden afgeslagen/oste ontfegt. Souē die hebbe wy/int 16. Cap. totten 110. dat Paulus van een nighē huysghesinnen meldet/ als Aristoboli en Narcisi ende segt van Prisca/ende Aquila doch/Sroet de Ghe meynste in haren huysē. Item Act. 16. Cap. vers. 14. staet: Dat Lidia Paulum ghehoort heeft/ende God heeft haer het herte opghedaen. Maer dat haer ghesinde Paulum doch ghehoort heeft/en vermach de Text niet. Daer na volcht ter stont daer op: Ende als sy/ende haer huys ge doopt was/vermaende sy ons 11. Daer wort des gantsche huyses ghemeit/het welck ghedoopt is gheworden. Int selue Cap. int 31. v. spreect Paulus tot de kerckermeester Ghelooft inde heere Jesum/so sult ghy/en v huys sacht werden. Hy heyst het gelooue vanden huysvader/ende beloeft den gantschen huysgesinde de sachtē/het welck euen dat selue is/dat wy van het Verbont Godes/dwelck God met den gheloonighen ende haren Zaede ghes maccht heeft. tot nu toe volcoemelich verclaert hebben. Wie can segghen/dat in soo veel huysghesinden (want i. Cor. 1. i. Corinth. 1. seght Paulus doch/dat hy Stephane huys ghesinde

gesinde gedoopt heeft) geen kinderē geweest soude zyn?

Datmen wtgeest/ dat de Pausen Nicolaus/ ofte Eugenius/ den Kinderdoop ingeset hebben/ dat is eē opēbare onwaerheyt. Want Nicolaus de eerste heeft gheleest int Jaer 860/ Nicolaus de 2 heeft gheleest int Jaer 1060. Eugenius de eerste/ heeft gheleest/ ontrent int Jaer 657. Nu heeft de h. Augustinus langhe te voozen geleest/ die int vierde Boeck reghen de Donatisten schryft/ datmen niet bewissen can/ dat de Kinderdoop in eenen Concilio van eenen Bisschop ofte Leeraer/ ingheset geweest is/ en derhaluen is hy vande Apostelen herghetomen. Cyprianus die h. Martelaer/ die gheleest heeft/ int Jaer 250. In den 8 Bries des 3 Boecks/ aen eenen die ghenomt was Fides/ schryft wdrukelich vanden Doop der kinderen: ende straft die/ welke den Kinderdoop hebben willē bidden aenden achsten dach. Desghelijcks is by Jeromino Chrysostomo/ en Origene die int 230. Jaer geleest heeft/ seer vele te vinden. Het welck wy daerom niet verhalen/ als oft wy onse leere daer niet woude beuestigē. Wy hebben wt Godes Woort/ ander gronden gelegd/ maer melden alleen daeromme/ op datmen daer wt af nemen soude/ dat het maer fabulen en zyn. Dat Nicolaus/ ofte Eugenius/ ofte wie hy sy/ den Kinderdoop souden ingheset hebben. Sy hebben seer vele/ teghen het Woort Godes tot den Doop ghelapt. Maer enen so weynich als wy dat h. Vuondtmael/ om hare toefettinghe ghantsch onnen verwerpen: ende daer aen vergenoeght zyn/ dat wy hare misbruycken verwerpen: Enen soo weynich onnen wy den h. Doop (die een Teckē en Segghel des ewigen Gonts Godes is/ en daerom den Gont genootē toecomt) daerō gantsch verwerpē/ om dat sy denselue niet hare insettingen hebben ondslaen te verontreynigē. En wy laten ons daer niet vergheuoegen/ dat wy hare misbruycken verwerpen/ en dat rechte behouden. So verve als de Mannen gheen voorder/ ende nieuwe bewijsedenen hebben/ soo willen wy oock hier by laten bliuen/ ende totten lesten Artickel coemen. Maer so zy yet wat nieuws hebben/ voort te bringhen/ dat willen

De kinder
doop en is
niet vande
paulē ins
gheset.

...
...
...
...
...
...
...
...
...
...

...
...
...
...

...

dat willen wy beandtwoorden wt den woerde Godes,

2. *Ranf.*

Op uwe voorgaende reden/die ghy des Doops halve
 vhaelt hebt/hebbe wy bekennt/dat wy alleen van een be-
 uel des Doops wete/het welck Christus die beuolē heeft
 te geuen/welcke te voozen gheleert zyn/ende den woerde
 Godes geloouē:dien hebben de Apostelē oock gebuyct/
 en geenen kinderdoop. En wy hebben dicmaels een wt-
 druckelick beuel/en exempel der Apostelen/vandē kind-
 doop/van v begeert. Maer wy zyn altyt met Argumē-
 ten/welcke ons ongheluyckelick zyn/oock met vele v-
 ghen/en nu ten lesten met smaetwoorden/vā ander volc-
 kē/die ons ooc niet aen en gaen/onvriendelick betacit ge-
 worden. En waert dat wy condē geloouē/dat het Christe
 lick ware scheltwoorden om scheltwoorden te betalen/
 wy souden oock wel oorzake vinden/niet van ander volc-
 ken/maer yet wat vanden uwen te segghen. Ende hoe
 dickwils ghy ons met den Munstersehen ende anderen
 ghesmadet hebt (daer ghy nochtans selue wel wetet dat
 wy niet met hen zyn) hebben wy den oordeele Godes be-
 uolen/want dat Ryckie Godes/en staet niet in woorden/
 maer in bewysinghe des Sheestes/ende wy willen dat
 selue hier mede oock den Protocolle beuelen.

Rom-19.

Acto-19

† Cor-19.

Dat ghy oock verhaelt totten Ro.int 16.van des Pa-
 trisci huysgesinde/ende anderen. Dat en connen geen kin-
 dere/die onverstandich zyn/geweest zyn/demyle Paulus
 die beuolē heeft te groeten. Desgelicke van des Iudie/en
 des Kerckermeesters huys/en den huysē Stephane. Wy
 en connen daer wt niet besuyten/datter kinderen onder
 zyn ghedoopt gheworden. Wat de Kerckermeester
 heeft hem verheugt met synen geheelen huysē/dat hy in
 Gode geloouich was geworden/also heeft hem ooc Ste-
 phane huysgesinde totten dienst der heylighen verordent
 † Cor-19. I. Cor. 16. Also segt Paulus oock tot Titum.int 1. Cap
 Datter vele onghesoozame ende onnutte swetters of-
 te clappaerts zyn/die daer ghantsche huysgesinden
 verkeeren/by welcken woorden (ghesinde) gheen
 kindt

Kindt en can verstaen werdē der haluen laten wyt by onser Bekentenisse berusten / ende gy moecht wyder voort baren.

3. Dat hemus.

Hier mede en is dat gansch niet ter neder gheleght/het welck wy geset hebben. Ende dat de Mannen nu dzin gen op een wtdruckelick Beuel/oste Exempel, dat en is maer een wtdruucht: dewyle dat int beginsel deses Artijckels/ten beyden syden bekent is/datter gheen wtdruckelick ghebodt/oste verbodt is/maer wat hier van te houden zy/dat moet tot Godes Woort gesloten werden/ghelick de Mannen dickmaels bekent hebben/dat sy ooc vanden Doop d' Apostelē geē wtdruckelick Woort Godes hebbe/noch van vrouwen geen wtdruckelick beuel/noch exempel hebbe/dat sy dat sachtmael sullē gebruyckē/het welck synochtans/dies n3 te weyniger en geloouē/eñ seggen dat sy sulchs niet Godes Woort beslyuten/ ende n3 daer tegen. Want op sulcke wyse hadden oock de Saduceen connen segghen / waer staet niet wtghedruchten woor:den geschreuen. De dooden sullen opstaen: Wy bidden dē Mannē/dat sy toch niet onbeschaemder zyn willen/dan de Saduceen gheweest zyn/ende dat sy dat seluen ons niet schelden en willen / dat sy hen seluen in saken des gheloofs vry stellen/ende goet heeten. Onse bewijsredenen/daer mede wy den Doop der kinderen der gheloouighen beuesticht hebben / staen noch al int Protocol onbeandtwoordt/ick wil swijghen dat sy niet Godes woort souden Wederlegt zyn.

Maer dat sy gheseght hebben/vanden Argumenten/ dat is/bewijsredenen/dat sy die selue niet en gebruyckē dat is dies te erger/want den Veeraren staet toe (so Paulus tot Titum leert) dat sy niet alleen inder leere recht gegrondet zyn/ende dat woort houden/dat ghewis is/eñ leeren can: Maer ooc dat sy machtich zyn/de wedersprekers te straffen/het welck sonder bewijsredenen niet gheschieden en can.

Wen gaende de vraghen die gheschiedt zyn/die zyn vā nooden gheweest/tot verclaringshe des handels/eñ gaē

Wtdruucht
niet her be
uel.

Actte 27.
Questie 4.
5. 76.
Actte 24.
Questie 6.
7. 8.
Eñ heids
dickmaels

Gebruyck
d' bewijsre
denen.

de c. brage.

dick-

dickmaels den Hoofst Artickelen onses geloofs aen: Dier weynigher gheweest souden hebben/hadden zy richtig gheantwoort.

Schelt en
smaetwoor
den

Wengaende de scheldt en smaetwoorden/seggen wy/dat wy ons/in die deel n̄ schuldic̄ bevindē. Wāt wāner wy eenen/die een ketter eenen oproerer ofte eeniger Secten aenhāgich is/eenen ketter/ eenē oproerer en Secterer noemen/so en schelden ende smaden wy niet/maer segghen de Waerheyt. Anders hadde Christus ghesmader/als hy de Phariseen ende haers ghelijcke noemt valsche/propheeten/gruppen woulen/ende Joannis int 10. Cap. Die uen ende Moorders. En Paulus oock Acto. int 20. Grouelijcke woulen: Ende tottē Philip. int 3. Honden ge-noemt heeft/maer dat en zyn gheen smaedt ofte laster-woorden. Derhaluen doen de Mannen ons onrecht.

Mat. 7.

Joan. 30.
Acto. 20.

Der Mun-
stersche be-
ginsel.

Wengaende de Munstersche/houde wy (toch wy come niets sekens segghen) dat ghy met den seluen te deser tijt niet eens zyt: maer wat gheschieden sal/dat is ons onbekent: nadien sy int beginsel/euen eenen sodanigen schijn ghelijck hebben/ghelijck ghylieden oock hebt/ende hebben alle ander/gehouden voor Heydenen.

Rom. 16.

Wengaende dat 16. Cap. totten Romeynen /daer in is oock niet neder ghelegt /het gene dat wy voorgeheest hebben/want goede vrienden ende Christenen ghebruyken noch sulcke woorden/groet uwe gesinde. Ende dewijle dat Christus de kindertens/welcke tot hē gebracht waren/niet onweerdich ghehouden heeft/van de oplegginghe syner handen ende des Sebedts/of syt schoon n̄ en verstonde: waerom soude dat so ongheschiedt zyn/so men ooc de kinderen die noch niet en verstaen/een groetenisse liet vercondigen: Gelijck ooc Luce int 10. de Apofelen opghelegt is/dat sy den ganschen huysghesinde hare groetenisse vermelden souden.

Mat. 10.

Luce. 10. 5.

Hoe ondt
de Weder-
doop zyt.

Ten lesten soude uwe leere/vanden Doop recht zyn: So moeste daerwt volghen/dat Christus vanden Apofstelsē tijt aē/tot op dat Jaer. 1522. sonder Kercke geweest en de selue gansch blatē hebben soude. Het welc syner be-
Mat. 28. lossen Mat. int 28. strack contrarie ware 7 daer hy segt
Ich ben

sch ben by v alle dage / tot aen het eynde der werelt. Wāt
 het is openbaer wt den historien / dat wel sommighe ge-
 meyt hebbē / dat dien / welke van betteren gedoopt wae-
 ren wederō gedoopt souden werden. Maer dat yemant
 dē hinderdoop eygēlick aengeuoctē hebbe / tot dat Nico-
 las Storck int Jaer 1522. met syner leere voortcome is / en
 tāt wt den historie n̄ bewese werde. Dewijle dat Chri-
 tus syne Kercke / so vele hōdert Jaren niet verlaten heeft
 noch en can: So volgt dat / dat selue recht zy / ende bestaet
 het welck wy in desen Artijckel / wt Godes Woort ge-
 sloten hebben ende also comen wy tot den 13. Artijckel
 vanden heylighen Auontmaele die also luydt.

PROPOSITIE

des Derthiensten Artycckels.

Of dat heyligh Auontmael al-
 leen een bloot / ende ledigh kent
 teecken / ende vermaninghe tot /
 gedult ende liefde / ofte dattet oock
 een crachtighe verlegghelinghe zy /
 der Saligher ghemeynschap / wel-
 ke alle geloouighe met Christo heb-
 ben / tot den ewigen Leuen.

De. 13.
 Proposi-
 tie.

Derrop is onse ronde bekentnisse also / dat / dat h.
 Auontmael des heeren eene sichtbare wterliche
 Ceremonie ende oeffeninghe zy / in welcker / door dat
 eten des

Genoete
 kerckē die
 nare band-
 Auctmaels

eten des gebroken Broodts/ende drincken des Wijnns/
naer Christi beuel / niet alleen een wederghedachtenisse
des lydens / ende steruens Christi gheschiedt : Maer
dat oock daer in / de leere vande lyden en steruen Christi/
en den nut desseluen verclaert werdt. Daer naer ooc / dat
die / welke dat heyligh Nuontmael ghebruycht naer hee
beuel Christi / versieghelt ende vergheuwisset werdt / dat
Christus Iesus so sekerlick voor syne sonden betaelt en
de ghenoech ghedaen heeft / ende dat hy also door Chri
stum heeft vergheuinghe der sonden / ende een salighe
ghemeynschap / niet alleen met der verdienste Christi /
maer oock met den warachtigen ende ghecruysten Ihu
Jesu Christi / ende met den warachtighen vergotenen
Bloede Jesu Christi / (niet mondelick maer Gheeffelick
door den ghelooue / totten eeuwighen Leuen) als hy met
den heyligen woterlicken waerteeckenē / welke Segelē
en Panden zyn / woterlick eene gemeynschap heeft. Door
welcken bruyck des Nuontmaels / hy oock vermaendt
werdt / vande liefde ende eenicheydt des Raetsen ende
eenes Christelicken wandels. Van deser ghemeynschap /
met Christo / in synen vleesche / en in synen bloede / heeft
hy ons willen verskeren / als hy dat broodt syn lichaem /
ende den wijn syn Bloet / en den beker dat nieuwe Tes
tament ghenoecht heeft. Selick oock Paulus Cor. 10.
dat Broodt noemt / de ghemeynschap des lijfs Christi /
niet daer om / dat het lijf inden Broode steke / ende dat
Bloet inden wijn / ofte dat de beker dat nieuwe Testa
ment zy: Maer daerom / dat hy ons vande voorsijde
Salighe ghemeynschap die wy met hem in synen Testa
mente hebben / ende in synen ghecruysten Ihu ende ver
gotenen Bloede / heeft willen versieghelen ende verghe
wissen. Also noemt oock Paulus / dat Broodt een ghe
meynschap / niet alleen daerom / dat wy een lijf met mal
canderen zyn / wy die eens Broodts deelachtich zyn
gheworden. Maer voornemelick ende eerstelick daer
om / op dat hy ons de ghemeynschap die nu verclaert is /
welcke wy met Christo hebben tot den eeuwigen Leuen /
heeft willen condit ende clare te verstaen gheuen / ende
daer

Des Xiii. Arttyckels.

209.

daer niet beschryuen niet alleen wat de Christenen inden
 Quontmaele vooz een vermaninghe/maer oock vooz
 nametlich / wat sy vooz eenen heerlichen troost hebben/
 Naemlich dese nu verhaelde Ghemeynschap in Christo/
 tot den eeuwighen Leuen. Dat is onse ronde bekente
 nisse van desen Arttyckel. Weten de Mannen yet wat
 te straffen/met Godes Woordt / dat willen wy aenhoor
 en.

4. Rauf.

Wy en weten niets teghen uwe verclaringhe in desen
 Arttyckel. Maer bekenneent oock / dat het/also met bes
 trachtinghe des lydens ende steruens Christi/ oock den
 mit desseluen die wy daerdoor ontfangē/behoort gebruyck
 te zyne. daerin wy onsseluen dagelicks te ondersoeken
 betrachtē souden/op dat wy ooc dat selue niet tottē ooz
 deele/maer tot der ewiger Salicheyt/die wy in Christo
 hebben / ghenieten mochten. Ende latent verhaluen
 om der coztheydt wille/ by uwer verclaringhe beruffen.
 Want wy en hebbent oock noyt Capernaitischer wyse /
 (dat sijn lijf in broodt / ende sijn bloedt inden dranc
 ontfanghen ende ghenomen soude werden) ghe
 houden.

5. Dathenus.

Dat de Mannen nu also vanden Quontmaele des Hee
 ren spreken/dat hooren wy gheren/wy wouden wel / dat
 sy en de hare tot allen tijden/ also daer van gesproken/en
 gheschreuen hadden: So soude sonder twyffel de Kercke
 ende Ghemeynte Godes van eenen grooten twist ont
 laghen gheweest zyn. Maer oftet de Mannen altydt
 also gehouden hebben/daeraen twyfselen wy seere. Want
 uwer sommighe sullen hen noch weten indachtich te ma
 ken/hoe dat Quontmael den 21. May lesleden/niet ver
 re van Lambheim ghehouden is gheweest. Daer oock
 vanden Nachtmale ghepredickt ende gheleert was/ en
 de vande eenicheydt/liefde ende bestandicheydt/welc is
 gheseght gheweest: Maer vande versegheunge/vande
 verghe

Hoe de
 dooperen
 te Lamb
 heim dat
 Quontmael
 gebruyck
 hebben.

vergheuinghe der sonden / dooz dat Iyden ende steruen
 Christi / ende vande te voozen verclaerde / salichmakende
 gemeynschap met Christo / in synen lichame ende bloede
 tot den eeuwigen Leuen / en is met geenen woorde mel-
 dinghe gheschiet. Maer daer heeft een wt den Leeraers
 ofte Vermaners / na der vermaninghe tot bestandicheyt
 onghewaerlich also ghesegt : Tot een ghetuyghenisse /
 dat ick by der nu verclaerde leere bestandich wil bliuen /
 so wil ick daer op dat broot b'reken: Daer op hebben de
 andere oock dat broot ghenomen met sulcken woorden
 onbegrepen: Selich ghesegt is / wil ick oock dat brood
 b'reken etc. Maer dat en heeten wy niet des heeren
 Auontmael : maer een ontheplinghe ende misbruych
 des Auontmaels des heeren / daer dooz ghy malsan-
 deren verbonden hebt / by dier leere te bliuen / die ghy
 alhier niet geene woorde der Schrift en hebt comē beue-
 stighen / ende dat ghy die Leere wilt straffen ofte verdoe-
 men / die ghy alhier niet geenen woorde en hebt comen
 wederlegghen / ghelijck dat Protocol daer van ghetuy-
 ghenisse gheuen sal. Daeromme lieue Mannen bid-
 den wy u / wat wy tot noch gheseght ende ghehandelt
 hebben / en suldy niet also duyden / als of het wt haet
 ende nydt uwer Persoonen ghesproken zy / wt toornis-
 heyt ofte gramschap: Wy betuygen vooz Godt / dat het
 also niet en is. Maer het is tsontijts met ernst ende een
 weynich scherp gesegt gewordē / op dat ghy / die niet een
 nen Artijckel / des gheloofs recht verclaert en hebt / v sel-
 uen recht mochtet leeren kennen / ende also affstaen / ende
 der waerheyt daer mit ghy ouertuycht zyt / niet langer
 en sout weder streuen ofte tegenstaen: Want Christus en
 de Apostelen hebben de dwalende leeraers also gestraft.

Maer.
 Schonwin-
 ge aen de
 Mannen.

Bedenckt ooc / hoe gy int Beginsel deses Gesprecks /
 onsen genadichsten Cuedorst ende heere toeghesegt
 hebt / soo verre als men u wt Godes Woort / van eenen
 veteren gronde onderrichtē conde / dat ghy sulcks wout
 aennemē en niet hartneckich zyn. Dat wille wy cortelick
 tot een belluyt also vermeldet hebbē / ende u te bedenckē
 gheuen.

Auf.

Des Xiii. Arijckels.

611.

6. Rauf.

Dat wy des ljdē en steruens Christi/en der salichma-
kende ghemeynschap niet souden ghedacht/ of-
te daer van gesproken hebben/en weet ick niet dat onder
ons geschiet zy: Maer dat wy der nutticheyt syns ljdens
ende steruens/tot vergeuinge onser sonden/ons altijt niet
ernste hebben voorgebeeldet/om syn liefde en weldaedt/
die ons daer in bewese is/sonder onderlaten te betrachte
Ende so veel de Artijckelen ende de rede aengaet/ daer-
van wy ons niet malcanderen int langhe besproken heb-
ben/ende de een des anderen verstandt daer in ghehoort:
Daerin en sult ghy ons niet verdencken/ oft suspect hou-
den/dat wy ons gern wt trots/ ofte moettwilligher wijse
wouden voorbehouden: Maer hebben dat selue alleen be-
kent/wat wy daer in ghelouen. Ende dat wy tsotijts
met vragē hooghe ghedreuen zijn/ wy hadden wel mo-
ghen liden / dat een yghelike partije der ander/ haere
rechtē ende ronde bekentnisse ghedaen hadde/om die te
ouer siene / het welck wy sock om des tijts wille veel lie-
uer/op eenen yghelicken Artijckel/ recht ende euvou-
dich hadden willen doen. Daerom meynen wy/dewij-
le wy niet in allen plaetsen / met v stemmen/ ofte ouer een
comen connē/datmē ons sulcks n3 (ghelijck wy verdacht
werden)voor: eenen moettwille aenduyde ofte toerekene.
Maer wy en bekennent/ gelouuet en en wetens n3 anders.

7. Datbenus.

Wel aen wy seggen tot een bekuyt/dat de woorde der
vermaners aldaer veel anders geluydethebbē. Maer dat
laten wy bliuē/en seggen/ so lange als ghy inde ser schue-
ringe also leeft/en geene anderen gront en hebt/en v n3
en beheert: So en connē wy niet houden/dat ghy eē deel
der warachtiger kercken Christi zyt. Daerom en connē
wy sock van uwen machtaete niet anders houden/dan
dat het een ontheplyginge en misbruyck zy/ende het bliuet
dat ghy de voorseyde belofte/die ghy onsen Genadichste
ouer ende Vandt Woosten ghedaen hebt / niet van her-
ten ghedaen hebt: Dewijle ghy v te voozen onder
malcanderen verbonden hebt / bestandich te bli-
uen/

Crust-licke
ke betinghe.

uen / ende tot beueffinghe van sulck een verbont / dat h.
 Quontmael misbruycke hebt : het welck der infettinghe
 Christi stracks contrarie is / Wengaende dat ghy be-
 geert hebt / maer uwe bekentenisse te doene : antwoor den
 wy : Wy hebben uwe bekentenisse wel geweten / eer dat
 gy alhier verschenen zyt. Der haluen hadden syne Euer
 Vorstlicke Genaden / sulcke moeyte ende oncoste wel co-
 nen sparen / wanneer syne C. D. S. maer uwe bekente-
 nisse en hadden begeeren te weten. Verhaluen is dit Ge-
 spreck daeromme aengestelt geweest / op dat men sulck
 met malcanderen bespreken soude / en den eenē Spreecke
 der Schrift vooz den anderen verclaren / ende hem also
 vergelijcken / ofte vereenigen soude. Dat nu aen onsen
 moegelijk bliet hē niets ontbroken hebbe / daer van zj wy
 door Godes genade by ons selue gewis en seker. En dat
 Protocol sal oock daer van getuyghenisse geuen. Sulcks
 en hebben wy v niet willen verberghen.

8. Zuleger.

Hebt ghy yet meer voort te bzinghen / soo doet het?

9. Rauf.

Wy en weten niet / dat wy ons ergent van / souden ver-
 meten hebben / dan by dien / dat wy gheloouen ende be-
 kennen te bliuen. Wy en weten ooc noch niet / onse con-
 sciētiē met eenigen Artjckel (die wy met goeder consciē-
 tien by ons seluen niet en connen gheloouen) te besware /
 maer alleē / ghelijck wyt hopen / vooz God te verantwoor-
 den / ende dat wyt niet veter en weten / by den seluen te
 bliuen.

10. Datheems.

Dat is euen dat selue / dat wy seggen / Maer dat en is
 gheen beswaringhe / wanneer men Schrift met Schrift
 verclaert / also dat de h. Geest hē seluen niet contrarie
 zy : Maer hoe sulcks vooz God te verantwoor den zy / dat
 hem sulcke lieden in dat Veerampyt dzinghen / gelijk ghy
 zyt / sulcks laten wy v na dencken.

Eynde des derthiensten ende
 lesten Artjckels.

RECEPTE

Recapitulatio ende beslyptreden deses Gesprecks/ inden Raem des CuerWo:zsten PalsGrauen &c.

II. Zuleger.

VWilt des Doo:zlichtichsten CuerWo:zsten Paltz
grauē &c Genadichst en vaderlick gemoet ge
weest zy/wat doock syne CuerWo:zstelicke Shenaden be
weegt heeft/dese Ch:zistelicke en vziendelicke tsamenspre
kinge aen te stellen/dat heeft yeghelick wt syne C.W.S.
Edict ende Mandact: Soek wt het vertoock het welck
syne C.W.S. in eyghenen persooone Shenadich hebbē
laten doen/ghenoechsaem connen verstaen. Ende dat
syne C.W.S. ghemoet/niet anders gheweest is/ende
noch is/dan dat de Waerheyt/die op den grondt des
Woo:zds Godes staet/ten voor:schynne quame/op dat
alle dwalinghen/ende oneechte leeringhē/met Godes
Woo:zdt mochte wederlegh: worden/dat heeft een ye
ghelick/ende doock ghylieden/als die tot desen Collo
quio beroepen zyt/desghelichs den gheheelen omstandt
des Wolcks/wt deser lanchduerigher handelinghe wel
vernomen. Ende syne C.W.S. ghemoet/en is ghant
schelick niet/dat hy syne arme Onderdanen/die erghent
in verleydt ofte in misverstandt/van Godes Woo:zdt
ghecoemen zyn/onverhoort/aengripen/ende gheweldt
woude laten aendoen. Maer hebben den middel
gebruyck/welcken het Woo:zdt Godes voor:schryft: En
de die Leeraers/die hen in dit Ampt ingedrongē/en den
onddanē hare leere ingebeeldet/latē beroepē/hen te hoo
rē/en genoechsaem latē berichtē/gelick dat Protocol en
het geheel Gespreck int lange bewijst. So heeft doock sy
ne C.W.S. ons als syne onderdanichste Dienaren opge
legt en beuolen/hem altit van daghe te daghe te berich
ten watter verhandelt is: het welke doock gheschiedt

En ij is. So

is. So heeft syne C. W. S. beuonden wt dē Protocolle/ dat int Ghespreck op uwer syden / sommighe ghebreken voorgevallen zijn: Ende dat ghy v niet alleen niet rōnde en recht dclært hebt / maer ooc als gy wt Godecol Doorz beter zyt onderrichtet gheweest / dat ghy v nochtans des niet te min / den seluen mi / so wel als den eersten dach / als ghy hier gecomen zyt / wederseitet / ende by uwe meyninghe blijft. Verhaluen heeft syne C. W. S. ons ghesterauondt een schryuen laten toecomen / daer in hy hem ghenadichst gheresolueert heeft / ende beuolē wat Puncten men v soude voorhouden / in welken syne C. W. S. noch niet ghenoech gheschiet is. Dat selue willen wy v also laten voorlesen / ende daer by voorder na noordrust hoozen. Insonderheydt dewyle dat v Saterdaghe leste leden is ghesegt gheweest / dat ghy v op de Puncten en Artijckelen die tot noch toe verhandelt zijn / bedencken / ende de selue beter verclaren soudt. So willen wy hopen / dat ghy oock dat selue also hebt nagecommen. (hier op is hen het eerste deel des schryuens voor geleest gheweest / ghelyck het selue van woorde tot woorde hier na ghebzucht is.)

VAN GODES GENADE / Frederick Paltz Graue byden Ryn Ertztruchseso ende CuerDorst: see.

Omse groetenisse te voren / Ersame en lieue getrouwe / wy hebben dat Protocol / van alle dē verloope handelinghen / ende des Ghesprecks / met den Wederdooperen / onderscheydelich ontfanghen / dat selue nae luydt van ons voorgaende schryuen aen v selue ghelesen / ende overlegt. Ende wy spueren daer wt / dat byden perloopen / die den Colloquio op harer (der Wederdooperen) syde / by gheweest hebben / dat sulcks bouen ons ghenadich ende vaderlick goet meynen / (ten ware dan dat sy hen voort aen wouden beter bewijzen) weynighe vrucht ofte profijts ghedaen heeft. Insonderheydt dat

ouer alle aenghewenden vlijt / onser Kerckendienaren /
 schier op gheenen Artijckel / ende voozgestelde vraghe /
 een richtige Duytsche / ende onuerwerrede andt woorde /
 de / behalue den eenigen Artijckel vande Rechtueerdich-
 makinghe. (Want de achste ende neghenste Artijckel / en
 zijn niet om deser / maer om der Mennoniten ende Hoet-
 tersche Seeten wille / welke soch niet verscheuen zijn /
 ghestelt) veel weynigher heeftmen eenighe bestandige
 wederlegghinghe / wt Godes Woorde / op de voozgemel-
 de voozghebrachte gronden onser Kerckendienaren / vā
 hen connen crighen. Het welck dan hem laet aensien /
 als oft sy met quader ende ghequetster conscientien ghe-
 handelt hadden. Want / op dat wy ad species comen /
 indien den Sprueck Deut. 18. also soude verstaen wer-
 den / gelijk hy van desen liedē verhaelt wert / dat so ver-
 re de Schrift haer na haren duncken liete aensien / als of
 sy haer selue contrarie ware / en dat / dat oude Testament
 niet tot bewijssinghe der Veere / des Christelicken Ghe-
 loofs / en wandels / maer alleen dat Nieu ghelden soude:
 So moeste volgen / dat God in hem seluen ongestadich /
 ende dat de Gheest Christi / niet euen so wel door de Pro-
 pheten als indien nieuwen Testamente / in Christo ende
 den Apostelen gesproken hadde. Daer wt niet anders
 en conde volghen / dan een verwoestinghe der sekerheyt /
 ende des grondts onses eeuwigē heyls / ende salicheyts /
 welck ons indien woorde Godes / des Ouden / ende nieu-
 wen Testaments / dooz eenen Gheest / vanden beghinne
 der werlde gheopenbaert is. Ende alsoo soude al-
 len Nietterryen ende dwalinghen een / duere gheopent
 werden / tot verachtlinge ende onderganch des Godde-
 licken Woorde / ende Christelicken gheloofs.

Ten anderen / so beuinden wy oock indien 2. Artijckel
 van God / dat sy / dat woordeke Persoon / (het welc noch
 tans ghenocchsaem van onsen Kerckendienaren ver-
 claert is) niet en hebben willen toelaten / noch gheen
 beter en hebben connen gheuen / om de d'p Selfstan-
 dicheyde indien eewigen Goddelicken wesen / daer me-
 de te verclaren. Daer het nochtans altydt is ghe-

Bedenckē
 des C. ner.
 vosten.
 ouer der
 wederdoo-
 peren dwa-
 lingen.

Ouer
 den 1.
 Artijc-
 kel.

Ouer
 den 2.
 Artijc-
 kel.

bryecht gheweest / inder Christeliker Kercken / ende daerom so moet op harer syden yet wat daer onder verborghen ligghen : Gelyck daer wt claerlick blycht / dat sy / als men tot den Persoon des h. Geests gecome is / en sy ghevraegt zyn gheworden : Of de h. Geest menscheliche Nature aen hem ghenomen heeft / niet hebbē wille ronden wt seggen / dat de selue niet menscheliche Nature heeft aenghenomen.

Quæ
den. 3.
Artijc
kel.

Ten derden aengaende de Menscheyt Christi / als sy gevraecht zyn gheweest vande twee Nature: of de Godheyt Christi / ende syne Menscheyt / eene substantie en wesen waren / so en hebben sy niet willen andwoorden / noch oock vā onsen Kerckendienaren hier in niet wille geleert werden. En hebben nochtans de Sprueck Gen. 3. die vā het beginsel der Werlt / anders niet verstaen en is gheueest / dan vande Zade des wijs / also wtgelegd / dat dier ghelycke wtlegghinghe noyt voor ons ghecoemen is / welker wtlegghinghe / grondt ende oorsake oock hier na / van hen te begheeren is. Want sy moeten sonder twyfel daer van een wonderlike phantasie hebben.

Quæ
den. 4.
Artijc
kel.

Dat sy oock in den vierden Artijckel vande Erffsonde bekent hebbē / dat de oude Vaders / Abraham / Isaac / Jacob / David / ende alle Godtsalige inder Erffsonde ontfangen ende geboren zyn. Maer daer na / als Christus de gehyfe vande Erffsonde / ende van allen anderen sonden verlost / ende also de sonde Adams wech ghenomen / ende dat menscheliche geslachte weder inde vryheyt ghestelt / daer in voort / geen mensche inder Erffsonden ontfangen ende geboren werdt. En dat nu de kinderen der Jode / Turcken / en Christenen / so langhe als sy inder omwetenheydt leuen / inder ghenaden Christi staen / tot dat sy / als sy tot haren verstande coemen / de selue met haren onchrijselicken leuen verstoeten / ghelyck sy dat selue oock in den twaelften Artijckel bekendt hebben / daer wt coemen ontelliche veel dwalinge: want sy de Salicheyt der oude Vaders alleen inder hopeninge wtstellē / tot op de volbrachte gehoozsaemheyt Christi.

Item sy zyn besmet met die dwalinge / dat de sielen der
 Oude VADEREN / tot op den selue tijt dat Christus verrees is /
 geslapen hebbe / ofte immers der salicheyt niet terstont
 en zyn deelachtich gheworden.

Item als of Christus maer voor de Erffsonde soude be-
 taelt hebben / maer dat wy nu doo; boete / ende houdinge
 der volcomenheyt Christi / inden hemel comen moesten.

Item de kinderen der Turckē en Joden / souden nu sa-
 liger zyn dan Abraham den Vader aller geloouighen / o-
 uermits dat gene werckelich salich zyn / maer dese allen
 inder hopeninghe tot dat sy Christus verlost heeft.

Item dz de mensch nu selue wederom / op syn vrie boe-
 ten ghestelt is / ende also hem seluen / so hy wilt / can sa-
 lich maken.

So soude oock eenen sekeren tijdt der onwetenheyt
 ende ontschult der kinderen moeten ghestelt werden /
 na welcker tijdt / sy daer na eerst souden beghinnen te
 sondighen.

Also sondet oock onseker zyn / van waer de sonden
 quamen. Tot wat dwalinge ende confusie / hen sulchs
 bringt / ende hoe veel manieren het der gheheeler schryft
 contrarie is / is openbaer / ghelijck hen dat oock ghenoech
 berhoont is. Wy beuinden nochtans weynich bete-
 ringhe.

Gelijck sy by den vyfften Artijckel geen recht onder
 secheyt en hebben weten te maken / tusschen de Wet ende
 het Euangelium. Ouer
den. 5.
Artijc-
kel.

Het welck alle / ons doet nadencken / on aengesien dat sy
 inden seften Artijckel / hen met den Kercken Dienaren
 vergheleken hebben / dat nochtans sulchs allen inden
 schijn geschiet is: Ende het is te beso;gē / dat sy daer van
 veel anders houden / ofte gevoelen: Gelijck sy oock van
 Wyen wille so doncker ghesproken hebben / dat ons ha-
 re antwoorde int selue stuck seer verdachtich ofte sus-
 pect is. Insonderheyt / na dien sy gheseght hebben /
 dat wy nu voort / onsen wille in Godes wille moeten
 ouerghen / het welck op tweerey wyse mach verstaen
 werden / Ouer
den. 6.
Artijc-
kel.

- werden. Daerom sult ghyse daer na weten om voor der
 verclaringhe aen te spreken.
- Querden. 7. Artijckel.** Wat oock de doncker manieren van spreken achter
 hen hebben/inden seuensten Artijckel/vande Opstandin
 ghe des vleesches/ dat en gheeft ons oock gheen cleyn
 nadencken.
- Querden. 10. ende 11. Artijckel.** Ghelijck oock hare onbestandighe wtlegginge byde
 tienden ende eifften Artijckel/daermede sy der Duerch
 dat *Almpt des sweerds* onder der Ghemeynte Christi/
 gantschelich (so veel als in hen is) ontsegghen ende ont
 nemen/ ende also hier door/ de Onderdanen tot ongher
 hoorzaemheyt teghen den Overheyden/ ende de selue in
 verachtighe ende vercleynighe/ by hen/ onderstaen te
 bringhen/ ende den rechtmatighen Sedt wech te nemē.
 Het welck dan nergent toe anders/da tot een confusie/en
 verwoestinghe aller staten ende Ordeninghen Godes
 en mach ghedijen.
- Querden. 12. Artijckel.** Also nemē sy oock/ wt den Ghemeyne beucle Christi
 Mar. int 16. en Mat. 28. de kinderē te Doopē/wt/sonder
 wtzuckelich Woort der Schrift/ende tegen hare eyge
 ne bekentnisse/dat het ghelooue/het welck in die plaets
 sen gemeldt wert/niet vande kinderen/maer vande Ju
 den (die het selue vatten connen)moet verstaen werden.
 Ende wanneer het volghen soude/ dat de kinderen van
 dies weghen/ dat sy niet en connen gheloouen/ niet
 en souden ghedoopt werden/ so moestet oock volghen/
 dat sy niet salich werden condē. Het welcke der
 wile het valsch is/ so moestet oock dat eerste valsch
 zyn.
- Querden. 13. Artijckel.** Desghelicks/so veel dat h. Vuondtmael aengaet/ en
 connen wy niet beuinden/dat sy hen tot nach toe met on
 ser Christelicker Leere vergheleken hebben. Dewile
 sy vande versghelinghe Godes/ daermede by ons zyn
 ghenade inden Doop betrachtet/gheen rechte bekente
 nisse ghedaen hebben/maer de onse beschuldicht
 hebben/ als of sy vande Sacramenten te vele hiel
 den.
- Hoe sy hen dan inden dertienste Artijckel houdē sullē
 is ons.

is ons noch onbekent. Verhaluen beuelē wy ernstelick dat ghy alle Artichelen die in ons Edict begrepen sijn/ vanden beghinne met hen Recapitulieren sult / ende hen op het alder vlijtichste/ende ernstelickste/indachtich maken ende vermanen/van haer onuerstandt/onwetenheyt ende dwalinghen / doock/ wat schadelicker schueringhen sy aenrichten: van welken allen/ sy in toccomende tijden voor Godes aenghesichte/ en Jonckste Gerichte/ (daer toe hen dit ghehouden Ghespreck tot een seker ghetuyghemisse dienen sal) rekenenschap sullen moeten gheuen. Dat sy dan Gode de eere gheuen/ ende hen noch/ tot der Waerheyt/ die hen nu van onsen Verckondienaren verclaert is/ willen bekennen ende begheuen.

Want so veel als dat Christelick leuen / ende wandel aengaet/ dat hem sommighe Prinatim laten vernemen/ als waert datmen al schoon eenich ware inder leere/ dat men nochtans inden handel des wandels nimmermeer sal eenich werden. *daer van* hebby hen te vermelden: Dat wy tot noch toe aen ons/ so vele ons mogelijk is geweest/ om dat leuen by onsen Onderdanē/ dooz Ordeningē/ die in Godes Woort gegrondet sijn/ te verbeterē/ niets versuymt/ noch voor/ by hebben laten gaen/ ende hebbē doock als de Querheyt/ aen onsen vlijt/ niet ghedacht/ yet te laten ontbreken. Ende dat het so Christelick niet en can toeghaen / of wy en wenschen van herten/ dat het noch beter gheschiedde.

Sy souden doock inden seluen val/waert dat sy hen tot ons behouen / alle ghenade / ende vaderlicke beschuttinghe by ons spueren / ende bevinden : Daer en soude doock / aen ons niets ghebreken noch verstroynt werden / om hen te helpen ende te raden. Also soude hen doock wat den eenen ofte den anderen mochte ontrocken sijn/ende voor syne hinderen/ende vrientchap vande Querheydt weghen behouden / weder ter handt ghestelt werden.

Daer op seyde Zulger voorder.

Ghy

Ghy hebt nu verstaen/op wat puncten ghy v resolu-
 cē/ende v breeder sult verclaren:ende wy vermanen v/
 na in houdt des beuels/dewijle dat het ghelooue niet op
 elchs Christen blooten waen(die hy hem seluen gedich-
 tet heeft/ also hy meynt datmen inder Kercken hups-
 houden moet)bestaet/maer also het in het Woort Godes
 beuolen is/(daer van ghy dicmaels afwijcht:) dat ghy in
 urve conscientie gaē wilt/en de gronden die v voorgedra-
 ghen zijn/ouerleggen/ende in die Puncten/daer in ghy
 v niet vergheleken en hebt/dat ghy v daerin noch voorde-
 wilt vergheleken/ofte vereenighen. Ons en twijfelt
 niet/wanneer ghy also Gode den Heere de eere gheeft/
 ofte het sal tot ophouwinghe der Kercken ghebben/ende
 den Onderdanen wt aller twedrachtichedyt helpen.De
 wijle dat v Saterdaghe is gesecht gheweest/dat ghy
 dat Protocol rot v soudt nemen/ende v daer op bedene-
 ken/so hopen wy/dat ghy nu bereydt ende gheschickte
 zijn sult

12. *Thiebold.*

Wy en hebbē/het Protocol noyt(gelijck wy gemeynt
 hadden/ende ghelijck ghy wel weet) niet ghehad.

13. *Zuleger.*

Men het Protocol en is so veel n3 gelegē/het is met de
 colationeren verhindert geworden/ghy weet v toch selue
 der Puncten wel indachtich te maken/dewijle ghy selue
 oock een gheschreuen hebt. Ende neemt eenen peghe-
 licken Artijchel naden anderen voor/ende doet daer op
 urve ronde bekentenisse. Als ten eersten:

Den. 1.
 Artijc-
 kel.

Of de Schrift des Ouden Testa-
 ments den Christenen so vele ghel-
 de/als de Schrift des nieuwen:Dat
 is:Of de Leere vandē hooftstuc-
 ken des Christelicken gheloofs en-
 de Wandets ofte leuens / so wel wt
 den

den Ouden Testamente can ende
moet bewesen werden/ als wt den
Nieuwen:

14. *Rauf.*
Nu hebt gy de bekentnisse/ en de grondē der Hiercken
Dienaren inden Dals/ gehoort. Sy ghelooū den seluen
Artickel daerwt warachtich te zyne. Daer op segt Ja of
te Neen/ ghy en behoeft niet veel wtsweuens.

14. *Rauf.*

Wy bekenne noch: Wat de Propheten/ des Christelic
ken gheloofs haluen gheschreuen hebben/ dat hebbē wy
met v bekent in allē dingen/ so verre sy der leere Christi/
(den wandel aengaende) gelijkformich is / want daer in
hebben wy sommighe wtneeringen/ als vanden Tirlich/
Edet ende ander dierghelische / ghedaen. Alsoo staen
wy noch daer in.

15. *Voogt te Germersheim.*

Is dat uwer aller meyninghe? Iffer niemandt diet
misshaecht?

16. *Peter Scherer.*

Wy en weten niemant.

17. *Rauf.*

Sy (de Hierckendienare) hebben de 12. Artickelē des
Seloofs verclaert: daer met zyn wy wel te vreden.

18. *Zuleger.*

Dat is uwe antwoorde op den eerste Artickel. Maer
ghy hebt verstaen/ waer van hem onse Genadichste hee-
re/ tegē v beswaert: Wat daer wt volgt/ als gy de Leere
Mosis/ en der Propheten / also der Leere Christi en der
Apostelē wedersettē wilt. Blyft ghy daer by/ en en wilt
ghy v niet voorzder verclaren?

19. *Tbiebold.*

Neen/ ick en weet niets voorzder te verclaren.

20. *Zuleger.*

Soo willen wy tot den tweedden Artickel coem-
men/ de

622.

De. 2.
Artijck.
kiel.

Recapitulatio

men de tweede Artijckel is van Godt: **Of de Vader / Sone ende heylige Geest dat eenich Godlick Wesen / zijn: Doch in dry Persoonen onderscheyden:**

Daer hebt ghy verstaen/dat syne **C. V. G.** meynen/dewijle ghy dat woordken/Persoon/niet en wilt tselaten/datter yet anders achter verborghen syn moet.

21. Rauf.

Wy en weten van geener dwalinghe/ oock van niet verborghens/maer ouermids dat wyt niet als en vinden/so laten wyt also daer by bliuen/ghelijck het Ioan.in syn 1. Epistel int 5. Cap.meldet.

22. Zuleger

Is dat uwer aller meyninghe.

23. Hans Buchel.

So veel de Drijuldicheyt belangt/en heb ick gheen wederspreken/der Naemen ofte persoon / de sghelijcken oock vander Menschwerdinge. Dat spreke ick/ geliijt ick ghelooue.

24. Zuleger.

Ten derden van Christo:

De. 3.
Artijck.
kiel.

Of Christus dat Wesen synes vleesches / wt der Substantie des vleesches/der Maaget Marie/ ofte / van ergent elders aengenomen hebbe:

Van 2.naturen: Of Christus 2. naturen hebbe/ ofte niet: Dat begeert mijn Genadichste heere te weten.

25. Rauf.

Dat Protocol bewijst/ dat wy Christum vanden H. Geest als godlick beken hebben/ en eenen warachtige mensche: Maer so veel de aenrueninge sijns vleeschs belanght

langht/en weten wy niet voor der/dan ghelijck het daet
in begrepen is/te verclaren. Als een lichaem hebby my
toebereydt.

26. Voogt te Germersheim.

Hoe verstaet gy die Spruecke Gen int 3. van het Zaet
des wijs/daer moet yet wat achter steken.

27. Thiebold

Wy en weten niets anders/daer en sreckt ooc gansch
niet achter.

28. Zuleger.

Blijft ghy byder wtlegginge des Spruecks Gen. int
3. ghelijck dat Protocol mitbringt.

29. Rauf.

Ja wy.

30. Zuleger.

Hans Buchel/zyt ghy oock van dier meyninghe?

31. Hans Buchel.

Ich heb de Sprueck Gen. 3. noyt myn leu? lanc tot de
Menschwerdinge gebzurckt. Ich stemme met u (den ker
ken dienaren (toe angaende de Dyruldicheyt ende der
Menschwerdinge haluen: Ende bekenne nu/ dat hy der
vrouwen Zaet zy.

32. Zuleger.

De derde Artickel vander Erffsonde:

Of die

De. 4.
Artickel.

Kinderen inder Erffsonde ontfan-
ghen/ende gheboren werden/ en-
de derhaluen/van Naturen kinde-
ren des toorns / ende des eeuwi-
ghen doodts schuldich zijn:

Of ghy by uwer meyninghe blijft/ghelijck ghy die ver-
claert hebt. Ofte wilt gy u met den kercken dienaren ver-
ghelijcken?

33. Rauf.

Wy willen by onser verclaringhe (ghelijck totten
sion.

Recapitulatio.

Dom. int 5 verhaelt is) int Protocol blijuen. Wy en wete
niemanden gheen sonde toe te rekenen.

34. Zuleger.

Hans Buchel, is dat uwe meyninghe?

35. Hans Buchel

Ja het. Ick en weet niemandē geē sonde toe te rekenē
die gheen sonde ghedaen heeft.

36. Zuleger.

Wanden oudē Wadcrē: Of ghy der oude Waderen salic
heyt/alleen inder hopeninge vertrecht/tot op Christi ge-
hoorzsaēheyt/die hy veruult heeft: Is dat uwe meyninge?

37. Rauf.

Wy gheloouen dat sy salich zyn/door het ghelooue.

38. Zuleger.

Eerst als Christus comē is: Syn zy te voozē niet in het
eewich Leuen gheweest: het is wt uwer bekentenisse ge
nomen/Blijft ghy daerby?

39. Rauf.

Ick blijue by het Protocol.

40. Thiebold.

Ons dunckt/het wilt ons te verre/of te booge loopen.

41. Peter Wouter.

Beyt wat/men en can so vluchts niet Ja/oste seē seg-
ghen.

42. Rauf.

Sy hebben de Salicheyt/door het gelooue vercregen.
De zielen zyn inder hant Godes.

43. Zuleger.

Is Elias inden hemel gheweest.

44. Thiebold.

De Schrift segt daer van.

45. Zuleger.

Is Abel niet inden hemel comen / eer dan Christus
ghecomen is?

46. Rauf.

Wy en weten niet hooghcr te comen.

47. Thiebold.

Het is

Het is euen gelijk wy bekēt hebbē/gelijk de Schrift
getuycht/dat sy door het gelooue Gode behaecht hebbē,
Maer of sy den hemel voorhenen inghenomen hebben/
dat beuelen wy Gode/want de sielen der vromen syn in
der handt Godes.

48. Voogt te Germersheim,

So en weet ghy t niet?

49. Thiebold.

Wy en climmen niet gern te hooge/wy en willen niet
bouen onse wetenschap spreken.

50. Zuleger.

Wat is de oorzaak/die v doet twijffelen?

51. Thiebold.

Daerom/dat wy geen ander verlossinge en wetē/noch
en connē bekennen/dan alleen door Jesum Christum.

52. Zuleger.

So en isser geen geloouich mensch/voor Christi lijden
steruen ende hemeluaert/inden hemel comen?

53. Thiebold.

Dat selue en segghen wy niet.

54. Zuleger.

Hans Buchel/wat is uwe meyninghe?

55. Hans Buchel.

Waer de Gude henen geuaren zyn/dat weet de heere
alderbest. Wy en is niet beuolen te disputeren/wat voor
1000/ofte 2000/Jaren gheschiet is. Wy is beuolen recht
te doen/daer toe wil ick my mijn leuenlanck bevljstigen/
ende de heymelickheydt die Godt voor hem behouden
heeft/wil ick oock Gode beuelen/my en twijfelt gantsch
niet aende vromen Guden/hoe sy salich zyn gheuorden.

56. Zuleger.

Het is alleen daerom gheuacght gheweest / dewijle
dat onse Shenadichste heere een richtighe andtwoord
de begheert / ende dat ghy v nochtans oock vry onghes-
chouwt in het daghelicks Ghespreck laet hoorē / dat
ter niemandt inden hemel ghecommen zy/voor Christ
Ar lyder

Recapitulatio.

lijden ende steruen. Ende verhaelt daer toe dien Spruекt:
Niemand en comt inden Hemel/dan des menschen Sone
die vanden Hemel comen is. Ende de oude Vaders en
zijn te voren na wden segghen niet inden Hemel ghe-
weest.

Nu volghender meer ander Puncten.

Item/als of Christus maer vooz de Erffonde en soude
betaelt hebben. Maer dat wy nu dooz boete ende hou-
dinghe der volcoemmenheyt Christi/moesten inden he-
mel coemen.

57. Rauf.

Wy gheloouen dat wy dooz dat lijden Christi/wock he-
densdaechs salich werden.

58. Voogt.

Ende niet dooz uwe eyghen wercken?

59. Rauf.

Neen.

60. Liebold

Of schoon yemant ter boete gheleert wert/so en cā hy
nochtans de vergeuinghe der sonden/dooz syne wercken
niet vercrighen/maer hy wert alleen dooz Christum en
tot ghenaden salich / wy houden de goede wercken/als
vooz een schult.

61. Zuleger.

Item de kinderen d Joden en Turcken/werden hedens-
daechs saliger dan Abraham de Vader aller geloouige/
derwyle dat gene werckelick salich werden/maer dese al-
leen inder hopeninghe/tot datse Christus verlost heeft.

62. Rauf.

Wy houden geen onderschept/dat de Sude niet also
wel salich werden/alsmen nu wert.

63. Zuleger.

Dat en is de vraghe niet. Dat gheeft onsen Ghe-
nadichesten Heere nadencken/dat ghy de Sude vaders
alleen inder hopeninghe salich heet/tot dat Christus
ghecoemmen is : Maer nu steldt ghy de kinderen
der Joden ende Turcken/inder daedt/ende weerckelick
salich

salich, daer segt Ja /ofte Neen toe.

64. Rauf.

Sy zyn ledich ofte vrij ghesproken/ vander Erffsonde.

65. Thiebold.

Dat sy gheen verdoenlijcke sonde hebben.

66. Rauf

So prÿsen wy ghelijckewel doock de Oude salich/door
het ghelooue/maer wy en steilen gheen onderschept.

67. Zuleger.

Gene inder hopeninghe /tot dat Christus ghecomen
is/maer de Kinderē werckelick: Dat hebt gy dickmaels
int Protocol ghesegt.

68. Rauf.

Ja/het en is niet anders.

69. Thiebold.

Door dat bloet Christi.

70. Zuleger.

Item dat de mensche nu wederom/op syn vrye voeten
ghestelt is/ende dat hy also hem seluen/so hy wilt/can sa-
lich maken /dat is/dat hy nu weder inder vryheyt staet/
ghelijck Adam voor den val /dat hy macht hebbe/goet of
te quaet te doene.

71. Rauf.

Dat goede ende quade /is eenen yghelijcken voor-ge-
stelt/maer niemant en can salich werden/sonder de trec-
kinghe des Vaders/ende den wille Godes/ende dat lij-
den Jesu Christi.

72. Voogt.

De vrage is/of hy dat goede doen can ofte het quade/
ghelijck Adam voor den val/ghelijck het hem is voor-
ghelegt.

73. Rauf.

het staet in Godes wille/of hyt hem geue wil/ofte n.

74. Zuleger.

So en is de mensche nu niet so vry / ghelijck Adam
voor den val geweest is.

75. Rauf.

Daer moet een vryginge Godes zyn/ van bouē heraf
Ar ij Zuls

Recapitulatio.

76. Zuleger.

Waer met bewijst ghy dat / so willen wy haest op den grondt comen?

77. Rauf.

Alle goede gauen/ghelijck Jacobus seght/comen van bouen heraf.

78. Zuleger.

Dan waer weet ghy dan/dat ons dat goet en quaet also vooz gelegd is/ghelijck Adam vooz den val? Waer her bewijst ghy dat.

79. Rauf.

Het gelooue comt dooz tgehooz der Predicatie/Ao. 10.

80. Zuleger.

De vrage en is niet vandē gelooue/maer waerher ghy weet/dat ons dat goet en quaet/also voozgestelt is/ghelijck Adam vooz den val?

81. Thiebold.

Het is also/ghelijck de heere selue segt inden Euangeliō/Mat int. 10. ende in meer ander plaetsen. Wil my yemant nauolghen die verloochene hem seluen &c. Nu welcken dat Euangelium voozgheleghd werdt/die ontfaecht ghenade van bouen her af/ ende werdt vanden Vader ghetrocken/die coemt tot den ewighen Leuen.

82. Voogt

Maer laet gyt in desen Artijckel by dē Protocol blijue/ of wilt ghy yet wat daer in veranderen.

83. Thiebold.

Wy en weten niets te veranderen.

84. Zuleger

Weet ghy niet meer te seggen/vandē tijt der ontwettheyt der kinderen/dan ghelijck int Protocol staet?

85. Thiebold.

Neen wy

86. Zuleger.

Dan waer de sonde inden kinderen comt/aengesie dat sy geen Erffsonde en hebben. Wilt ghyt/by den Protocol laten?

Rauf

87. *Rauf*

De Reyginghe is bleuen/ende de kennisse/oste wet-
schap van quaet ende goet.

88. *Zuleger.*

Hi volgt de vijfste Artijckel vande Keercke.

Of die ghelouighe inden ouden
Testamente met den ghelouigen
inden nieuwen Testamente / een
Gemeynthe en Volck Godes zijn?

De 5.
Artijckel.

Of ghyt by het ghene dat int Protocol begrepen is/
wilt laten bliuen; of v met den Keercken dienaren wilt
verghelijcken?

89. *Thibold.*

Wy bliuen by het Protocol.

90. *Voogt.*

Is dat uwer aller meyninghe?

91. *Hans Buchel*

Ick en ben daer niet altydt by geweest. Ick verstaet
nochtans den Artijckel/ende en weet niet anders / dan
gelijck my mijn Broeders bericht hebben.

92. *Zuleger.*

Wengaende het 5. Punct laet gyt geheelijck byde Pro-
tocolle bliuen?

93. *Thibold.*

Ja wy.

94. *Zuleger.*

De seste Artijckel luydt also:

Of de volcomen gehoorzaemheyt
Jesu Christi door het waerachtich
gelooue gebattet / of angenomen/
die eenighe ende alleen genoechsa-
me betalinge onser sonden ende de
doorzake onser ewigher Salicheyt

De 6.
Artijckel.

zij: Ofte anders: Of wy ten deele
door het ghelooue in Christum wt
ghenaden / ende ten deele van we-
ghen des Cruyces ende der goeder
Wercken salich werden:

95. Rauf.
Gelyck int Protocol staet.

96. Zuleger.

De. 7.
Artijc-
kel.

De seuēde Artijckel is vāde Opstādīnge des vleeschē:
Of dat wesen deses vleesches ten
Jonchsten daghe wederom sal op
staen: Ofte dat een ander van Go-
de gheschāpen sal werden:

By welcker meyninghe blyft ghy daer in?

97. Rauf.

Wy latent oock byden Protocolle.

98. Zuleger.

Is tuer aller meyninghe? Hans Buchel/ist oock u-
we meyninghe?

99. Hans Buchel.

Gelijck Paulus beschryft / 1. Coz. 15. ende gelijck my-
ne Broeders.

100. Zuleger.

De. 10.
Artijc-
kel.

De tiende Artijckel:

Of een Christen / een Duerheyt
zijn / ende die boose met dē sweerde
straffen mach:

Segt Ja, ofte neen.

101. Rauf.

Wy latent oock byden Protocol blyuen.

102. Voogt.

maec

Maer ghy condts ja/ofte neen daer op segghen.

103. Zuleger.

Een Christen en can geen Suerchz zijn/na uwe meyninge.

104. Rauf.

Wy hebben bekent/dat wyt inder Apostolischer Kercken niet en vinden/dat sweert te doeren.

105. Vodat.

Wat besluyt ghy daer wt?

106. Rauf.

Het staet int Protocol.

107. Zuleger.

Hans Buchel/wat houdt ghy daer van?

108. Hans Buchel.

Ich bekent niet hen/dat dat werltlich Sweert niet int huys Godes behoort.

109. Zuleger.

De elfde Artijckel/vanden Eedt.

Of den Christen toe ghelaten zij/ De. 11.
rechmatighe Eeden by den Naem Artijckel,
Godes te doen: Dat is God tot
ghetuyghenisse der waerheyt: aen
te roepen:

Waer by laet ghyt in desen Artijckel.

110. Rauf.

Oock byden Protocolle.

111. Zuleger.

Ghy alle te samen?

112. Thiebold.

Ich en weet gheenen/die anders houdt.

113. Zuleger.

Hans Buchel/ghy oock?

114. Hans Buchel.

Ich houdt niet hen.

115. Zuleger

De 12.
Artijck
hel.

De twaelfste Artijckel.
Of de kinderen der Christenen be-
hooren ghedoopt te werden:

Wy bliuen by het Protocol. 116. Rauf.

Houdt ghyt also? 117. Zuleger.

Ich en weet gheen/diet anders houdt. 118. Thiebold.

De dertienste Artijckel. 119. Zuleger.

De 13.
Artijck
hel.

Of dat heylich Auontmael al-
leen een bloot/ende ledigh kent
teecken/ende vermaninghe/tot
gedult ende liefde/ofte dattet oock
een crachtighe verlegghelinghe zij/
der Saligher ghemeynschap/wel-
ke alle geloonighe met Christo heb-
ben/tot den eewigen Leuen.

120. Rauf.

Wy zyn daer mit te vreden/wy hebben ons so vele be-
sproken/of wy ons tsomtijds met woorden (daer in de
den anderen is genoech vstaen hadde) verlossen hebben/
nadiē dat de vragen/vele en ons seer hooge geweest zyn:
so begeeren wy daer van met der tijdt/als ons dat Pro-
tocol ghelesen wert/mynen Genadichsten heere Schrif-
telick te berichten.

121. Zuleger.

Wien wilt ghyt berichten?

122. Rauf.

Mynen Genadichsten heere/so hyt lyden mach.

123. Zuleger.

Overmits ghy v dan also verclaert hebt/dat ghy ge-
dencht/

denict hy der leere te bliuē / die ghy toch gelückewel met
 Godes Woort niet en hebt connen verantwoorden : So
 hebbē wy beuel / op den seluen val / v voorder voor te hou-
 den / ghelijck ghy hoorzen sult : hoe wel dat syne C. D. S.
 hem van een beter *bekentnisse* tot v voorzien hadde / ende
 den seluen is hertelick leedt / dewyle hy so vele moeyten /
 arbejdt / ende cost / om v te helpen / aengewendet heeft /
 dat het n̄ eenē beterē wtganck by v gehadt heeft : Maer
 syne C. D. S. en comment nochtans niet gebeteren / de
 schult en is in hem niet / maer sy is uwe eyghen / en sulcx
 sul v lieden / ten Jongstē daghe staen te verandt woorden.
 syne C. D. S. hebben als een Christeliche Ouerheydt
 dat hare ghedarn. Wy en willen v daer beneuen oock
 niet verberghen / dat wy tsiat syner C. D. S. afreysen /
 ghelooftwerdich bericht zyn / dat ghy inder tijdt des
 duerendē Geleydes / by Lambshelm gheleert hebt / ende
 dat Nachmael ghhouden hebt / ghelijck voorhenen ten
 deele verhaelt is : daer aen hebben wy / inde plaetse
 syner C. D. S. cleyuen behaghen. Ende ghy weet v
 indachtich te maken / dat sulchy den Edicte niet ghelijck-
 formich is. Men behoort in sulcken saken met goeden
 gelooue te handelen : Ende ghelijck syne C. D. S. ghe-
 dencken / v dat Edict Woortelick te houden / also soudy v
 wederom daerentegen / volgedē het Edict / geleydelick be-
 toefen hebben. Maer dewyle wy deshaluen / noch tee-
 tijdt gheen beuel hebben / so willen wy v hier mede ver-
 maent hebben / dat ghy v / te wyle dat het Geleyde duert /
 des leerens onthoudt. Ende so verre ghy sulcx niet doe
 en soudt / so souden syne C. D. S. veroozsaect werdē / met
 eenste / teghen v te handelen. Ende wy vermanen u
 noch eens / dat ghy de voorgestelde leere wilt ter herten
 nemen / ende niet also inden windt slaē : op datse eenmael
 by v mochte vrucht schaffen. Men is v met Godes
 Woort te ghenoyete coemen / ende men heeft v de
 gronden bewesen / die v nochtans / alsoot blickt / wey-
 nich beweeght hebben : dese ondanchbaerheydt en sal
 God niet onghestraft laten. Maer op dat ghy weet
 hoe ghy v voorder houden sult / so willen wy v het

De Aen-
 nell en hou-
 den hē niet
 leet geley-
 delick.

ouerbliuen deel/des schryuens/ ooc laten lesen. (het is gheschiedt/ ghelijck sulcks oock van woorde tot woorde hierna ghestelt is.)

Met ander
deel des
Cuer Woort
ten schry-
uen.

Maer indien sy haer niet en verclaren/ ende alsoo op hare meynighe votherden/ soo wilt hen aenghesien dat sy geenen Wytickel des Christelicken Geloofs/ recht verstaen/ ende alsoo tot den Leerampte onbequaem sijn/ noch oock gheen rechtmatighe beroepinghe en hebben: Ende dat eenes Leeraers vooznaemste stuck is/ dat hy sijn Leere wt Godes Woordt verandt woorden/ ende den teghensprekers tot den seken ouertuyghen can) met ernste aensegghen/ dat sy hen des leerens onthouden/ ende daer van aklaten/ ende onse arme Sinderdane niet en verwerren/ op dat sy den roem Godes (die allen Secten/ en valschen leeraers/ in synen Woorde met de eeuwige verdoumenisse dreycht/ welken ghy hen wt Godes Woordt sult voorzouden) niet op hen en laden: Ende alsoo oock onse straffe vermijden moghen. Dat sy oock dese onse Leere/ die sy met Godes Woordt niet en conne wederlegghen/ onghelastert laten. Item wat sy noch ter tijdt/ niet en hebben connen vatten/ dat sy dat selue met ernst/ ende aenroepinghe des Naems Godes naedencken/ om haerer eyghener Salicheyt wille. Insonderheyt dat sy oock de gheestelike hoochmoedicheydt ende houerdijc/ welke hen (ende vooznaemlick de ionghe) verblindet/ dat sy de Waerheyt niet en conne plaetse gheuen/ van hen aflegghen.

Ten lesten/ dat sy oock na den wtghanch/ der veertien daghen/ na het eynde des Colloquy aen te rekenen/ (het welck Geleyde hen trouwelick sal ghehouden werden) hen ooc na wtwijfen onses Edicts/ in onse ghebiet/ ende tegen den onsen/ des leerens ende doopens/ ganschelick onthouden.

Wanneer dat oock dit ghehouden Ghespreck/ ten eynde sal ghelooopen sijn/ so sult ghy de Protocolla/ alle tegemalcanderen Collationeren/ daer na ten beyden syden onderschryuen/ ende daer na den teghewoordighen wederdooper syen Colloquenten/ daer van een exemplar het welck

welck hen best behaecht/toestellen: ofte selue late nemē/
 en de andere sult ghy by v behouden/ende als ghy comt
 metzinger: In allen desen verrichtet ghy onses gena-
 dichts Geuel/wille/ende meyninge. Datum heydelberg
 dē 17. Juni Anno. 72.

Frederick Paltz Graue / Cuer- Wost ꝛc.

Zuleger sprach voozder.

Dewyle ghy dan in wt dē Geuele verstaet/hoe ghy
 v voort aen dragen sult: so vermanen wy v/dat ghy
 sulchs getrouwelick wilt nacomē/en v des leuens/en an-
 der dingen te doene/inder CuerWostfelicke Paltz gāsche-
 lick onthouden/en syne CuerWostfelicke Genaden On-
 derdanen onoverwerret laten.

Ende nadien dat int schryuen vermeldet is / at v een
 Protocol soude toeghefelt werden: So vermanen wy
 v/dat ghyer sommighe tot den Collationeren vordent/
 so sal v daer na een Protocol toegefelt werde/ het welck
 ghy begheeren sult/op dat ghy niet en meynt datmen v
 begripen wil. Toch dat het ten beyden syde onderschre-
 uen werde / dat de handelinghe haer also toeghedra-
 ghen heeft/daer entusschen en sal niemant wycken/ ofte
 wechtrecken.

124. Rauf.

Wy hopen te doene / ende hier te bliuen tot dat het
 ghecollationeert sal wesen. Ende aengaende het Geley-
 de/wy en hebben also niet verstaen/maer hebben oder
 ons also wtghelegt/ dat wy inden tijde des Ghesprechs/
 niet herwaerts ende derwaerts te samen gaen en soude/
 ende het en is eyghenwilligher wijse niet gheschiet.

125. Zuleger.

Dat Geleyde is wtzuckelick genoegh (By lasset wt
 den Mandate)

126. Rauf.

Wy hebben gemeynt/te wijle dat het Ghespreck duert.
 Zule-

Recapitulatio.

127. Zuleger.

So denckt voortae daer aen / want wy verstaen d'atter
noch gisteren ofte eergisteren een versamelinghe sy ghe-
houden gheweest. Dat en heet hem niet gheleydelich
houden.

128. thiebold.

Het is sonder onsen wetē geschiet (So seyde ooc Kauf/
ende Peter Scherer)

129. Kauf.

Wy bedanckē ons/tege onse Genadichstē Guertwozst/
en heere/vande moyte/en den kost/die syne C. W. S. met
ons ghehadt hebben/en wy en begheeren ons gheensins
wat wy ghelououen comen/te wedersetten. Maer wat
wy niet ghelosuen en comen/daer in en comen wy oock
onse consciencie niet beswaren/aenghesien dat een yoge-
lick voor hem seluen / van synen ghelouue voor Godt
moet rekenchap gheuen / daerom hopen wy / dat syne
C. W. S. / ons sulckx niet als eenen opghesetten troz en
sullen afnemen. Ende begheeren derhaluen oock nu/
van W. S. ende W. / dat ghyt ons niet anders / dan
ghelyck het bouen verhaelt is / en wilt toemeten : Des-
ghelycken hopen wy oock / dat ghyt oock niet beter en
verstaet/noch en weet/dan ghelyck ghyt ons / nae uwer
bekentenisse/voor gheest.

130. Zuleger.

Wy willen onsen Genadichstē heere/te hemē gaen/
ende ghy hebt wel aftenemē / dewyle syne C. W. S. hem
de steligie also laet ter herten gaen/en uwe salichz soecht
dat syne C. W. S. sonder twyfel met der daet bewijst
dat hy een Christen is/ende dat uwe wilegghinghe van
de Guerheydt daer door met der daet omghestooren is.
Maer wy begheeren van u tot een danekbaerheydt / dat
ghy der saken (ghelyck ghy v int beghinself aenghebo-
den hebt) nadencket/ende niet eyghensinnich zyt/en dat
ghy de Waerheyt/die v so claer onder de oogen schijnt/
niet verachtet/ende verwerpet/maer der seluer met enst
nadencket.

Dathemus

131. *Dathenus.*

Dewijle ick nu vernomen hebbe / dat de Mannen noch
 in den waen steken / als of de zielen der afgestozuen hey-
 lighen voor Christi toecomste inden hemel niet gecome
 zijn; Dewijle dat voor deser tijt sommighe Sprucken vā
 hen verhaelt zijn / ende daer na niet meer en zijn ghedre-
 uen geworden / onder welcken dien / die 1 Pet. 3. staet / niet
 den minsten en is. Den seluen wil ick hen ten besten copte
 lick verclaren. Het onuerstandt dat sy alhier hebben /
 comt wt het misuerstandt / des Artickels vande neder-
 dalinge Christi ter hellen: Ende sy meynen dat Christus
 na synen steruen / neder ghevaren zy / ende de oude Wads
 verlost hebbe: ghelyck het oock int Pausdom ghehoudē
 weert. Maer sy sullen bedencken dat dit niet also en is.
 Want wat in Christo is / dat is of syne Godtheyt (en die
 en can n3 nederdalē / want sy vervult alle dinck) of het is
 de siele; Nu en is de siele Christi niet neder gedaelt / mae r
 ghelyck luce int 23. staet / sy is den Vader in synē handen
 beuolen gheweest / daeromne werdt oock tot den be-
 keerden Moorder gheseght / heden suldy met my int
 Paradijs zijn: Daer wt is claer / dat de siele Christi
 daer gherweest is / daer henen oock de siele des bekeer-
 den quaeddoenders ghecoemmen is. Dat derde in
 Christo is het lijf. Dit is oock n3 ter hellen neder ghe-
 varen / maer heeft int graf gherust tot op den tijdt der
 Opstandinghe Christi. Daerom wat soudet dan zyn
 dat neder ghevaren is? Daer wt is wel af te nemen / dat
 dat woordcken helle / hier niet anders heetet / als int
 eerste Samuelis int tweedde Capittel: De hoochste
 noodt / angst / ende aenuechtinghe / ende ghevoelinghe
 des toorns Godes. Daer seght de Anna: De helle
 helle doodet / ende maecht leuendich / hy leydt inde helle /
 ende wederom daer wt ende dier ghelycke Sprucken zyn
 seer vele / ghelyck oock van Christo staet indē sestiē-
 den Psalm / ende Acto. int tweedde Cappittel. Der
 haluen en meynt Petrus niet weynigher / dan dat hy
 sulcke meyninghe beueftigen soude. Want dat is dat
 Argument Petri: hy vermaent de Christenen / dat sy
 met

Acte. 4.
 Onest. 32.
 1. Petri 3.
 Vande ne-
 derdalinge
 Christi ter
 hellen / en
 de salichy
 der vaders
 1011.

Helle.
 1. Samu. 2.

10 Sam. 16.
 Acto. 7.
 Vande
 Sprucke.
 1. Petri 3.
 vers. 18.

met weldoen/die/daer van sy ghelassert werden/ souden
 beschaemt maken/ vermaendise tot gheduld/ oock met
 den Exempel Christi/ van welken hy seght/hy is ghe-
 doodt na den vleesche/ maer leuendich ghemaect/ na
 den Gheest. In den seluen is hy oock heuen ghegaen/
 ende heeft ghepredicht/ den gheesten inder geuanche-
 nisse/ die voortijds niet en gheloofden/ als Godt een-
 mael lanckmoedelich verwachtete/ ten tijden Noah/
 als men de Arcke bereyde: In welcker weynich/
 dat is acht sielen behouden werden/ door het water/
 Daer souden de Mannen den tijdt bedencken/ wanneer
 dit gheschiedt zy/daer van Petrus spreekt/haemelicken
 ter tijdt Noe/ als men de Arcke bereyde. Derhal-
 uen en can dit niet verstaen werden/vanden tijdt des
 tijdens Christi. Ten anderen soudemen bedencken/
 tot wien de Gheest Christi ghecoemmen zy: hy en
 seght niet tot den Gheesten des vromen Abels/ Abra-
 hams/ Davids/ ofte dergheleyche/ maer tot den gheesten
 die voortijds niet en gheloofden/ als Godt eenmael
 lanckmoedelich verwachtete. Daer met hy wdruchte-
 lich behoont/ dat hy daer spreekt vande ongheloou-
 ghen ende onboetueerdighen/welcke ter tijdt Noe/
 omghecoemmen zijn. Nu seght hy/ dat de gheesten
 inder geuanchenisse zijn: Dat en is niet tegen ons/want
 wy houdent ooc daer voor/ dat sy noch inder hellen zijn/
 het welck alhier een geuanchenisse ghenoemt is. Esaias
 int dertichste noemt het een graff/ dat diep ende wijdt
 ghenoech is/ ende de wooninge/ daer in is vier ende hout
 in ouervloet. Daerom en ist niet tegen ons. Maer hoe de
 Gheest Christi/ desen die nu gevanghen Gheesten zijn/
 ghepredicht hebbe/ dat leert oock Petrus/ haemelicken
 dat sulchs ter tijdt Noe gheschiedt zy: Dewijle dat Noe
 door den Gheest Christi/ die onboetueerdighe vermaent
 ende gestraft heeft/ daerom hy oock een Predicant der
 gherechticheydt ghenaemt werdt. Also en heeft desen
 Spruecke geen letter/ daermet de bouen verhaelde mey-
 ninghe can beuesticht werden. Daer by willen wijt la-
 ten bliuen.

Erenveste/ende gunstige Heeren/ wy en connen oock niet onderlaten God den Almachtigen lof ende danck te segghen/dat hy ons dese geleghentheyte gegheue heeft/ onse leere also vooz de ghantsche werlde te verantwoorden. Daer wt men sal connen afnemen / hoe ons van onser teghenpartije dickmael angoetlick gheschiet is.

Wy segghen oock onsen Ghedachstien Cuerbozsi/ van herte danck / dat syne C.V.G. tot voorderinghe der Waerheyt/hem deses handels so genadichlick hebbe aenghenomen.

Ten lesten segghen wy oock uwe Erenvesten ende gunsten herelicken danck / dat ghy met sulcken ghesuldicheydt/dit lanckwyllich werck/ alsoo hebt by ghebleuen.

Maer den Mannen bidden wy vriendelick en om Hoe der Mannen leere gheselt zy. des wille/dat sy toch bedencken willen/ wat dat vooz een religie zyn can/welcke in alle puncten schier doozgaens/maer een woorddeken dzy ofte viere heeft/dacr op de leere rustet: Ende dat sy de gantsche Schrift verachten en laten bliuen/als of sy haer seluen contrarie ware /op dat sy alleen dat stucksten moghen staende houden. Dacr en is noyt gheen Ketterije gheweest/die op sulcker wysen niet conde staende ghehouden werden. Item sy sullen oock bedencken/hoe dickmaels sy gheseght hebben/ wy en wetens niet: Ende hoe dickmaels/sy niet sekers hebben connen vooz andtvoorzde geuen. Item hoe dickwils sy wederweerdighe meyninghen vooz ghebracht hebben. Sy sullen oock bedencken/dat sy niet alleen vooz hen seluen dwalen / maer oock dien/welcker leeraers sy vermeynen te zyne. Maer wat Christus vanden blinden/ende leydtlieden der blinden/Mathei dzy ende twintich seght/ dat connen sy naslesen ende bedencken. Item sy sullen oock bedencken/of sy de gauen van God hebben/met der leere /welcke Paulus een ghesonde leere noemt/ende met den wederstandt der wedersprekers / alsoo ghewapent zyn/ gheslijck Paulus in synen Brief tot Timotheum ende Titum wil hebben / dat de Leeraers sullen gheschickt zyn:
fulcks

Recapitulatio.

fulchs bidden wy / dat sy ouerdencken willen / ende de ver
 elaringhe die tot noch toe gheschiet is / met oodtmoedi-
 gher herten / ende met aenroepinge des Naems Godes /
 blifftich bedencken. So hopen wy / dat God hen noch /
 zyn gheuade bewijfen sal / ende hen wt den stricken des
 Duyuels verlossen ofte ontledighen. Maer indien sy dat
 wederspel doe / nadiē sy nu also ouertuycht zyn geweest.

Wat sy van Godt te verwachten hebben / dat
 comen sy wt der Schrift des Ouden ende
 nieuwen Testaments afnemen.

Daer by laten wyt oock
 bliuen ende willen

Godt danc

ken.

Daerop is dit ghesprek met den
 Ghebede besloten / ende
 also geheelich geab
 solueert ghe
 worden.

Tot 07

Recapitulatio.

641.

Tot orconde/dat dit Ghespreck/ghelick in desen Proto-
 tocolle int langhe begrepen is/also gheschiet zy. So
 sijn wt den Originale/ twee ghelicklydende Protocolla
 afgheschreuen/van beyden partijen ghecollationeert/vol-
 ghens door de Presides/den Colloquenten ten beyden sy-
 den/en den Notarië onderschreuen/en elcker partije
 is een Exemplar toeghesteldt gheworden.

Actum Franckenthal den twintich-
 sten Juny. Anno duysent
 vijfshondert tseuen-
 tich ende een.

De Baltzsgraefsche De wederdooper- Colloquenten. sche Colloquenten.

Gerardus Verstegus
 Petrus Dathenus.
 Petrus Colonius.
 Franciscus Mosellanus.
 Engelbertus Faber.
 Conradus Eubuleus.
 Georgius Gebinger.

Præsides.

Ottho van boeuel Voogt te Germers-
 beim.
 Wentzel Zuleger.
 Hans Recklaw van Landssbergb.

Notary.

Zylander.
 Caspar fauß.
 Martinus Neander Silesiat.

Thiebold Winter.
 Rauf Bisck.
 Hans Buchel.
 Anstadt Haberman.
 Peter scherer.
 Peter Walter van Sclctzact.
 Iost Meyer.
 Feiox Frederer.
 Hans Satler.
 Claus Simmerer.
 Hans Ramich. *Doffenbrin*
 Philips Ioeslin.
 Hans Greycker.
 Peter Hutt.
 Leonhard Simmerer.

Sf midol

Nu volghen de twee des Cuer-
 Hofstes Brieuen/daer van voorzhenen ge-
 meldet is.

VAN GODES Genade Frederijck/
 Paltz Graue byden Kijn Erzdrukhses ende Cuer-
 Hofst etce.

Groete Groetenisse te voozen/
 lieue ghetrouwe / wy hebben v schryuen / met
 de byghelegde Coppe des ghehoudenen Pro-
 tocols/ int Ghespreck met den Wederdoopers / so veel
 den eersten Artijckel onses Wtschryuens aengaet /
 wel ontfanghen / dat selue hoozen lesen / ende ons is
 oock daer beneuen van onsen Raedtheere Doctor Chri-
 stoffer Ochem (die wy int beghinsel van sulcken Ghes-
 spreck/na ons daer ghelaten hadden / ende de verghan-
 ghen dagen/wederom by ons aengecomen is) hier van
 onderdanichste Relation/ende bericht ghegheuen. Dat
 ghy nu ten beyden syden int aenghestelde Ghespreck
 voortuact/ den eenen Artijckel/ naden anderen voor de
 handt neemt/ende afhandelt/ daer aen verrichtet *ofz volc*
brengh ghy ons beuel. Onsen wil ende meyninghe is ooc/
 na wtwijsen des voorsz gemelden onses Wtschryuens/dat
 ghy niet van malcanderen scheyden en sult / ten sy dat
 eerst van allen Punctē (het sy datmē hē sal daerin verree-
 nighen ofte niet) na nootdrift ghesproken ende ghehan-
 delt wert/op dat de Waechz wt de Goddelicke Schrift
 ten voorszchijne come/ende ghelijck behoorlick is/aenge-
 nomen/bekent ende wat der seluer teghen ende contra-
 rie is/wederlegt/ende voortan vermijdet werde. Ghes-
 lijck wy oock verhopē/dat de Wederdoopers / met dit
 eyndelick voornemen tot desen Ghespreke ghecommen
 zyn / dat Gode ende sijnē heyligen Woorde/de eere ge-
 gheuen werde/ ende datmen hem tot dien voeghe-
 Ons ghemoet is oock derwaert gherichtet / ende wy
 hebben

hebben tot v een ghelijckmatich vertrouwen.

Maer daer beneuen en hebben wy niet geern wt den Protocolle vernomen / dat in het eerste deel des eersten Artijckels: (Of in de saken des Seloofs/de bewijfinge wt den ouden Testamente/euen so vele als wt den nieuwen/behoort te ghelden.) Gheen ronde bekentenisse/ ofte eenighe wederlegghinghe in ver aenghehoorder gronden / wt der Goddelicker Schrift/vande ander Partije/en is vercreghen / nochte voortghebzaecht/noch oock gheen Chriftelicke vereeniginghe met v gheuonden. Maer alle der anderer partijen antwoorzen / ende oock vele vraghen zijn/onwederlegt ende onbeantwoorzt bliuen ende te rugge gestelt oft verworpen/Naemlick: Dat dat oude Testament so verre aen te nemen zy/soo verre als het nieuwe dat liden can/ghelijck wy oock selue sulcx in eygener Persoon ghehoort hebben. Het welcke by ons / ende allen redelicken Menschen/ gheen ander meyninghe heeft noch hebben can/dan dat de leere in de saeken des Seloofs/inden Ouden ende nieuwe n Testamente/malanderen niet ghelijck zij / maer onghelijck ende contrarie: Maer daer van/en is van hen geenen gront wt der Schrift byghebzaecht.

Verhaluen/ op dat sulcx van hen inden volghenden Artijckelen niet en gheschiede/ende uwe verhaelde spruken onwederlegt bliuen /so willen wy ons tot de ander Partije gantschelick versien ende verhoppen/dat sy hen daerin als Christenen met v behoorlick vghelijckē/en veruenighen sullen/Gode den Heere ende zijnen v. Woorde de eere gheuen/ ende den seluen toestaen / also sy schuldic zijn.

Ten anderen mercken wy/wt den Protocolle (so vele de procedure der tsamēsprekinge aēgaet) dat daer in/ gheue gelijckformichz is/maer dattet also gehouden werdt/ dat gelijcke wel gy voor v deel/altijt uwe bekentenisse der wederpartije voorstelt/ ende gronden wt der Goddelicker Schrift verhaect: Maer daerentegen houdt de ander partije de hoofdsake op/ende verwickelise ofte verwerretse/alleen met velen vraghen/maer sy en doet geen

Recapitulatio.

ronde bekentnisse/wat sy geloofst ende leere/noch en we
derlegt oock uwe aengetogene Schriftē niet: het welke
nochtans ten beyden syden billich geschiedē soude/somē
anders de Waerheyt/ en der seluer verclaringe/ van hee-
ten soect. Ende sonder dat/so statet eenen yeghelicken
Christen toe (ende insonderheyt in eenen sulckē Christo-
lichen handel/daerō men te samē come) na luyt der God-
licker Schrift als hy ghevraeght wort/dat hy zyn ronde
bekentnisse/ende rekenenschap der hopeninge die in hem
is/behoort te doene. Maer een Leeraer ende die hem
sulckes Krupts onderwint/behoort altyt syner sake also
seker te zyne/ende gront te hebben/dat hy niet alleen de
Godlike verborghenheyden selue verstaen soude/ ende
ander leeren / maer oock dat hy de wedersprekers/met
grondt des Goddelicken Woordts/straffen ende wedes-
legghen can.

So is ons beuel/dat ghy de ander partije daer toe ver-
manen ende aenhouden sult / dat sy voortae in die Ar-
tijckelē/daer van sy haer met v us en can vghelicken ofte
vereenighen/hare ronde bekentnisse oock doe (ghelick
ghy tot noch toe ghedaen hebt) ende der seluer bekente-
nisse bewijs (so sy anders eenige heeft) onderscheydelick
voortbringe/en op uwe gronden antwoorde/ de selue so
sy can wederlegge: Also sult ghy oock wederom v alsoo
weten te dragen/dz gy hen hare verhaelde Sprueckē van
den Christelicken wandel (daer op sy houden / dat noch
niet ghenoechsaem gheantwoort is) byden navolghendē
Artijckelen/sult verclare/ hoe sy eygentlich te verstaē zyn/
ghelick ons oock niet en twyfelt/oft ghy en sult v sulckx
weten indachtich te maken.

Op dat also de grondē tē beydē sydē/rede en wederre
de/teggē malcanderē gewegē/ ende aendē waerachtigen
Proeffstē des Godlike Woordts/ghoudē werden/ende
dat ooc also de lieue Waerheyt erkent ende bekent wer-
de. Want so sulckis niet en gheschiet / so en connen wy
by ons niet sien/hoe men tot eeniger richtiger vclaringe/
ende vrechtbaerliche afhandelingē/des eenen ofte des an-
deren Artijckels/sal connen comen

Ghy sult ooc dit ons schryuen/der ander Partije voor
lesen/op dat sy hen daer na te schickken hebbe. Dit en heb
ben wy v ghenadichlick niet willen verbergen/cū hieraē
gheschied onse meyninghe. Datum Heydelberg den 5.
Junij. Anno tscuentich een.

Frederijck van Godes ghenade

Paltzgrawe byden Rijn / des h. Roemischen Rijkhs/
ertzduchses / ende Cuervoost/ hertoch
in Sacyren etc.

Als groetenisse te vooren/

Eersame lieue ghetrouwe. Wat byden vier
den en vijfden Artijckel/ onses wtschryuens/
inden aengestelden Colloquio voorder ghe
handelt is/ met den genen diemen Wederdoopers noēt/
dat hebben wy wt den ouergehouden Protocolle/ weder
om selfs lesende/ verstaen/ ende hebben ongerne gehoort
dat inde selue twee Artijckelen / ghelijck inden anhanck
des vijfften (den Christelicken wandel ende Gedt aen
gaende) gheen richtighe vergelijkinghe / gheuonden
en is/ maer dat noch alles blijft sonder eyndelick wtghe
voert of afghehandelt te zyne / van haer syden onvol
maect ghelaten wert. Maer wy willen hier na verho
pen/ ghelijck wy v onlancks oock gheschreuen hebben/
dat uwe teghen Colloquenten/ de gronden der Godde
licker Schrift/ welcke van v by ghebracht zyn/ (ende die
wy tot noch toe beuonden hebben/ dat sy niet wederlegt
hebben) by hen seluen byden onseylbaren ofte ongetwij
felden Proeffteen des Godlickē Woorts/ beter sullen o
uerlegghen / Schrift ende Schrift teghen ma' canderen
(gelijck oock de ontwijfelicke Artijckelē onses Christe
ken Geloofs al te samen stemmen ende ouer een comen/
ende niet teghen malcanderen strjddende zyn) houden/
ende also der lieue Waerheyt/ stad en plaetse gheuen.
Op dat also de ere Godes eerst gheuoordert werde/ in
der keercken eenicheyt geuonden/ ende oock veel twijfel
S s ij achtighe

Recapitulatio.

achtighe ende verwerrede consciencien/gerust gemaecht
 moghen werden. Het welck ghy hen/met voorlesen de
 ses onses schryuens vermelden sult/ Ende daerben euen
 te kennen geuen/ ouermits dat wy wt den Proccolle so
 vele mercken/dat hem dit Gespreck daerom merckelick
 verlangt heeft/ons dat van hen gheen richtige antwoor-
 de (op de voorghestelde vraghen) ofte bestandige weder-
 legginghe der gronden/die wt Godes Woort voorghes-
 stelt zijn/ ghegeuen en weert. Wt oorzaken/dat sy daer
 door begrepen/ende in hare reden gheuangen mocht
 werden: So waert hen veel roemlicher ende proffijtelic-
 ker/ooch/ ghelyck allen Christenen/ tot harer tytlicher
 weluaert ende ewigher salicheyt beter / dat sy door dat
 clare licht des Godlichen Woorts/(onder het welke sy
 billick menschelick/vernust alle opinien/ en eygenen ge-
 dichten waen/geuangen souden geuen/ ende hen onder-
 werpē.) verlichtet/wt grooster duyfternisse ende onver-
 standt/verlost ende vry ghemaeckt mochten werden,dan in
 verstockter blindtheyt/ende sware sonde,teghen de con-
 scientie steken/ende in verdoemlicke dwalinghen/super-
 stitie/ouer ghelooue/valschen Godsdienst/verstricht te
 bliuen. Het welck wy u (op dat ghy u daernaer richten
 moecht) ghenadichlick niet willen verber-
 ghen. Ende hier in doet ghy ons
 beuel. Datum Heydel,
 berg/den 15. Juny,
 Anno/1571.

Register ofte cozt begriip/veruat- tende de voozneemste stucken des Protocols.

A

Abraham een Vader aller
geloouighen. f.208. q.5.
Abraham ende zyn kinderen
hebben eenerley ghelooue
f.79. q.4.
Abraham is een Ouerheydt.
fol.404. ende.445. quest.4.

Achterwaert gaetmen niet als
men de Propheten hoozt. fol.14.
q.19. ende. fol.54.

Achtergaen of ondergaen pe-
mant wat het zy.
fol.548. questie.26.

Accipere dat woort. fol.129.
questie.52.

Al/ of alles dat woordken.
fol.31. questie.3.

Ampt der keereke en ouerh-
sunderscheyden. fol.26. questie.36.

Apocriphy Boecken wat sy
zyn. fol.208. q.5.

Apostelen Doop.
fol.553. questie.7.

Artickelē des Gheloofs sal-
mē tot den ouden Testamente be-
wissen f.42. q.50.

Argumentē des kinderdoops
f.602. q.1.

Quontmaels bekentenisse.
f.607. q.3

B

Bect Godes wat het zy.
f.179. q.13.

Bekentenisse der Godtheyde
Christi. f.85. q.11.

Bekentenisse der Menscheyt
Christi. f.129. q.52.

Bewijsredenen der twee Na-
tueren in Christo. f.129. q.52.

Beschrijvinghe des warē Ge-
loofs. f.463. q.17.

Beschrijvinghe des woordes
kens/wesen deses vleesches.
f.465. q.23

Beuel Godes oueranderlick
f.552. q.4.

Bereyt dat woordken.
f.155. q.6.

Beschrijvinghe des Euange-
liums /siet Euangelium.

Bewijsredenen dat de geloou-
ge beyder Testamenten een zyn.
f.258. q.4.

Begeeren dat woordke hoe het
de wederdoopers verstaen.
f.334. q.13

Bewijsreden dat de Christe-
nen ouerheyt zyn moghen
f.392. q.62.

Beuel des kinderdoops on-
noodich. f.579. q.17.

Begeerten des herten altijd
boos ghewerft. f.332.

Besnydinge en doop waer in ge-
lyck en ongelijck. f.586. en. f.589

Besnydinghe des herten wat
het zy. f.595. q.32.

S s iij Besny-

Register.

- Besnydinghe hoe menigher
 ley. f. 590. q. 11.
- Beslyptredene eenes verbonds
 f. 577. q. 15
- Bewijsredenen ende van haeren
 bypuck. f. 605. q. 3.
- Bewijsredenen dē wederdoo-
 peren ongebypuckelijck. f. 604. q. 2
- Beuel des verbondteekens.
 f. 598. q. 36.
- Burgherrecht Pauli. f. 410.
- C.
- Ceremonien des Wets.
 f. 57. q. 29.
- Ceremonien des wets dooz
 Christum wechghenomen. f. 359.
- Christi Godtheyt bewesen.
 f. 119. q. 1.
- Christus is niet teghen hem,
 seluen f. 23. q. 19
- Christelicken wandel. f. 6. q. 3
- Christus hoe hy het eynde des
 Wets zy. f. 68. q. 23.
- Christus heeft alles gheschapē
 en onderhoudt alles. f. 119. q. 1.
- Christum moeten ghelooūē
 ende vertrouwen. f. 119. q. 1.
- Christus genoemt Jhesus.
 f. 120. q. 1.
- Christus vergeeft de sonden en
 weet alles. f. 120. q. 1.
- Christus heeft doot ende helle
 overwonnen. f. 120. q. 1.
- Christus moeste waere Godt
 ende mensche zyn. f. 165. q. 39
- Christus can noch Got noch
 mensche zyn/sonder Godlike en
 menschelike nature. f. 175. q. 1.
- Christus het Zaet der vrou-
 wē/Abrahe/Dauids en de vrucht
 des lijfs Marie. f. 146. q. 43.
- Christi menscheyt versaken/
 den troost der salicheyt versaken
 f. 148. q. 43.
- Christi 2. Natueren bewesen
 f. 157. q. 11.
- Christus heeft alle Sonde
 wechghenomen. f. 187. q. 37.
- Christus alleen de Salichma-
 ker. f. 251. q. 31.
- Christi lyden streckt hem tot
 het begin der Werelt.
 fol. 318. q. 13. fol. 264. ende. 279. q. 3
- Dat Christus een heere des
 Sabbats zy/beneemt d' wet Mo-
 sis niet. fol. 69. q. 23.
- Christenē in haer seluen Sou-
 daers/maer In Christo gherech-
 tich. fol. 185.
- Christus is geen Wetgeuer
 fol. 441. ende. 444.
- Christus de eerstelinck inde Wer-
 rysemisse. fol. 475.
- Christus Waerom de Eerste
 linck ghenaeemt. fol. 481.
- Christus heeft den quaden
 wederstaen. fol. 409.
- Christus beuesticht de leere van
 den houwelicke/wot der wet Mo-
 sis. fol. 336. q. 2.
- Christus beuesticht de Op-
 standinge/ niet met wtghedru-
 cte woorden der wet maer met be-
 wijsredenen wt der Schrift ghe-
 nomen. fol. 393. q. 3.
- Christi

Register.

- Christus heeft gheswooren. fol. 341. q. 22.
 Christus is becredicht. fol. 342. q. 24.
 Christenen zyn ter Apostelen tijden Querheyden gheweest. fol. 400. q. 17.
 Christus ende de Apostelen hebben teghen de leere Math. 5. ghesondicht of de Wederdoopers legghen het selue onrecht wt. fol. 416. q. 3.
 Christus laet niet tusschen beyden. fol. 422. q. 14.
 Christus wat hy van ons heyschet. fol. 428.
 Christi leere Math. 17. is volcoemen. fol. 452.
 Christi gehoorzaemheit de eenige genoechsame oorsake onser salicheyt. fol. 457.
 Christi gehoorzaemheyt waer in sy bestaet. fol. 460. q. 12.
 Concipere dat woordt. fol. 129. q. 52.
 Cornelius een Querheydt. fol. 400.
 Cranchheyden zyn oft beloonin ghe der gherechticheydt oft straffen der sonden. fol. 235. q. 76.
 Cuervorstes bedencken ouer der Wederdooperen dwalinghe. fol. 615. q. 11.
 Erffonde. fol. 208. q. 5.
 Doodt een aenwysinghe des toorns Godes. fol. 210. q. 5.
 Doot wtwendighe straffe der sonden. fol. 210. q. 5.
 Dootslach en toorn altyt verboden. fol. 325.
 Doop inde plaetse der Besnydinghe. fol. 586. q. 1.
 Doop en Besnydinge waer in ghelyck en onghelyck siet Besnydinghe.
 Doop coemt dien toe dien de Besnydinghe toebehoort. fol. 595. q. 32.
 Doop wat hy zy. fol. 508. q. 9.
 Doop oft ende hoe hy eenen Seghel des Verbonds zy. fol. 509. q. 15.
 Doop hoe menigherley. fol. 516. q. 36.
 Doop wien hy toecomme. fol. 517. q. 38.
 Doop is der ghanscher Ghemeynte gegeuen. fol. 538. q. 2.
 Doop wert Mat. 28. en Mar. 16. niet ingestelt. fol. 520. q. 2.
 Druuldicheydt salmen niet schilderen. fol. 124. q. 25.
 Druuldicheyt hoemen sy onderscheyden sal. fol. 106. q. 1.
 Dwaes of sot die woordkens zyn van Christo gebuyckt. fol. 331. q. 8.

E

Echscheydinge. fol. 26. q. 36. fol. 336.
 Echscheydinghe toegelaten is
 S f u P o l i s

Datheni bekentenisse vande

Register.

- P**olitisch werck. fol. 338. q. 20.
 Echthueck. fol. 332.
 Echthuerse Joan. 8. fol. 16. q. 36.
 Sedt wat hy sy. fol. 356.
 ende 362. q. 32. ende 6.
 Sedtsweeren. fol. 340.
 Sedt van Christo gebuyck. fol. 341.
 Sedt vande Phariseen mis-
 buyck. fol. 340. q. 35.
 Sedtsweeren beuesticht. fol. 355. q. 31.
 Sets exempelē wt der Schrifst fol. 362. q. 8.
 Sedt waerom een Godsdienst fol. 363. q. 8.
 Elias laet vier vanden hemel
 comen. fol. 443. q. 2.
 Erffsonde watse zy. fol. 78. q. 10.
 Erffsonde is inden kinderen. fol. 207. q. 5.
 Erffsonde int nieuwe Testamēt
 ghestraft. fol. 235.
 Erffsonde is verdormlich. fol. 108. q. 5.
 Euangelium wat het zy. fol. 65. q. 21.
 Euangelij ende des Wets ond-
 scheidt. f. 57. q. 29.
 Euangelium is inder Pro-
 pheten Schriften gheleert ghe-
 worden. fol. 65. q. 21.
 Exempelē en beslypten niet. fol. 35. q. 33.
- F**
- G**ansch niet of geensins swee-
 ren/wat het zy. fol. 343.
 Ghelooue wat het zy. fol. 363.
 Gheloouige des Ouden en
 nieuwen Testaments een keere-
 ke. fol. 258. ende 435.
 Ghemeynte Godes wie daer
 onder begrepen. fol. 533.
 Gheloouighe des Ouden ende
 nieuwen Testaments hebben;
 eenreley Wet vande liefde Godes
 des ende des naesten. fol. 62. q. 6.
 Gheloouige des Ouden Testa-
 ments hebben het Euangelium
 ghehadt inder daet ende Waer-
 heyt. fol. 68. q. 23.
 Gheloofs eynde der zielen sa-
 licheyt fol. 296. q. 21.
 Gebodt vander liefde des naeste
 een nieuw ghebodt ghenoecht. fol. 304. q. 53.
 Genade teghen sonde. fol. 232. q. 81.
 Geneychttheyt waerom sonde fol. 230. q. 62.
 Glosen der Phariseen. fol. 70. q. 3.
 Godt eenicht. fol. 86. q. 11.
 Godt Drijuuldich. fol. 86. q. 11.
 Godtheyt des Vaders Soons
 ende h. Gheestes. fol. 86. q. 11.
 fol. 121. q. 10.
 Godheyt en Menscheyt conne
 niet een zyn. fol. 157. q. 11.
 God verbiet niet alle Quere
 spel/maer alle onreynicheyt. fol. 332. q. 10.

Register.

- Godes Beuel ontvederoepen** oorſake gheſtraft. f. 233. q. 69.
lich. fol. 572. q. 4. **Kinderen der ghelooouighen/**
onder den ghelooouigen te tellen.
 fol. 526. q. 8.
- H**
- Helle dat woort.** fol. 637. q. 131 **Kinderen hoe ſy ſalich wordē.**
Hypostasis yſia. fol. 105. fol. 596. q. 34.
- queſtie. 1.** **Kinderen zj ſondaers / of Chri-**
ſtus is haer Salichmaker niet.
 fol. 217. q. 7.
- Hoeterſche wederdoopers vā** **Kinderen of ſy gheloooue heb-**
der Erffonde. fol. 193. **ben/of ſy het goede van het qua-**
Hoeterſche ghemeynſchap ge- **de connen onderscheyden.**
ſtraft. fol. 492. q. 21. fol. 527. q. 9.
- Hans Suchel valt den Weder** **Kinderen ſtaen niet tuſſchen**
doopers af indē Artijckel vande **beyden.** fol. 533. q. 27.
Dryuuldicheydt. Ende vande **Kinderē zjn inder Gemeynthe**
Menſchweerdighe. f. 623. q. 31. **Godes.** fol. 533. q. 27.
- I**
- Ia vanden Mannen niet** **Kinderē zjn uitmaten des icht**
te crjghen. fol. 547. q. 21. **aems/ diens Salichmaker Chri-**
Jesus is Salichmaker. fol. 80. **ſtus is.** fol. 545. q. 11.
- Jesus waerachtich God.** **Kinderen konnē het Sondteec**
 fol. 85. q. 11. **ken ontfanghen.** fol. 551. q. 4.
- Joseph van Arimathia een O-** **Kinderen ſalich/ ergo weder-**
uerheyt. fol. 425. **ghebozen.** 556. q. 11.
- K**
- Kercke Gods blijft onuermēgt.** **Kinderen zjn int Verbont ge-**
 fol. 436. q. 8. **lyck de Maegdekēs int oude Te-**
Kercken hoe vele. fol. 530. q. 14. **ſtament.** fol. 560. q. 28.
- Ketters gebryckē de Schrift** **Kinderen der Chriſtenen hoe**
gheſtummeit. 206. q. 5. **ſy Godes kinderen zjn.**
 fol. 573. q. 6.
- Kinderen die int Verbont zjn** **Kinderen/waerom men doo-**
worden ſalich. fol. 216. q. 7. **pen ſal/ ſeuen bewijſtedenē/ Eer-**
 ſte fol. 564. q. 44. tweede bewijſſe
 de. fol. 571. q. 2. derde/ fol. 573. q.
 4. vierde folio. 574. queſtie. 6.
 vijfde fol. 579. queſtie. 17. ſeſte
 fol. 580. q. 19. ſeuende. f. 582. q. 21.
- Kinderen inder Sondvloet ge** **ſtraft.** 233. q. 69. **Kinderen werden niet ſonder**
 fol. 580. q. 19. ſeuende. f. 582. q. 21.
- Kinde

Register.

V
 Kinderen hoe die Salich wer-
 den. fol. 596. q. 34.

Kinderdoops argumenten.
 fol. 602. q. 1.

Kinderdoop is niet vandē men-
 schen. fol. 603. q. 1.

Kindsdoop heeft noch widsuc-
 helich ghebodt/ noch verbodt.
 fol. 552. q. 6.

Daerom moet hy wt dē gront
 der Schrift bewesen werden.
 fol. 552. q. 6.

V

Veere des gheloofs ende wan-
 dels. fol. 32. q. 5.

Veere voor dē Doop. fol. 542. q. 4.

Veere des Ouden ende Nieuwē
 Testaments een. fol. 48. q. 5.

Veere des gheloofs ende wan-
 dels/can wt den Ouden en Nieu-
 wen Testamente/ bewesen wer-
 den. fol. 47. q. 1.

Vichaeem dat veeresen is/ sal
 geestelick zyn. fol. 475.

Vichaeimen hoe die verrijzen
 sullen. fol. 482. q. 13.

Die Vichaeimen sullen op staen
 die te voozen zyn ghewesen.
 fol. 475. q. 5.

M

Mar. 16. vers 16. ghact den
 kinderen niet aen. fol. 23. q. 5.

Mathys Seruaes gheswelen
 vanden heylighen Gheest.
 fol. 123. q. 15.

Menmoniten heeten de Ech-
 ticheydinghe een vermerdinghe
 des Echtenbonts. fol. 487. q. 5.

Menno Simons bekenenisse
 vande menschwerdinghe Jesu
 Christi. fol. 155. q. 6.

Menno Simons gaet den O-
 uerlanschen Wederdooperen n-
 aen. fol. 160. q. 20.

Menmoniten San ende schey-
 dinghe waerom onrecht.
 fol. 488. q. 8.

Menscheyt Christi waer hee-
 fol. 131. q. 60. ende fol. 128. q. 52.

Menscheyt Christi bewesen.
 fol. 129. v. 52.

Menscheydts Christi mit.
 fol. 133. q. 61.

Menschen van natureen kin-
 deren des toorns. fol. 183. q. 33.

Misbruycken des Eedts ver-
 doemlich. fol. 356. q. 32.

Munsterschen oproer.
 fol. 777. fol. 494. q. 21.

N

Naeruoelghinge Christi waer
 in sy befaect. fol. 434. q. 6.

Nachtmael wat het 37.
 fol. 607. q. 3.

Nachtmael der wederdooper-
 ren. fol. 609. q. 5.

Twee Natueren in Christo.
 fol. 156. q. 11. en fol. 174.

Nederdalinghe Christi ter
 hellen. fol. 637. q. 13.

Register.

- Aeyghinghe tot der sonden. Suden Testaments volcoem-
 waerom sonde. menheyt/met veel Argumenten
 Nicodemus een Ouerheyd. bewesen. f.77.q.4.
f.425 Sude vaders voor Christus
versoent. f.264.q.34.
ende f.278.q.3.
 ¶
 Officien der Ouerheyden / Sude vaders/hebben de toes
 Ende Kerckendienaren moet coemste Christi in het vleesch/
 men onderscheyden. daedelich ghehad. f.288.
f.26.q.36. q.24.
 Onderscheydt der ghelooi- Sude vaders hebben de belof-
 ghen des Suden ende nieuwen te/vande vergheninghe der son-
 Testaments. den. f.289.q.24.
f.69.q.23 Sude vaders naer haeren af-
 Onderscheydinghe dat woor- steruen salich. f.189.q.24.
 deken. f.106.q.1. Sudt Testament waer in ghe
eyndicht. f.169.
 Onderscheyt tusschen de kin- Sude die buyten het Ver-
 deren der Papisten/cñ der Turc- bondt zijn / moetmen eerst lee-
 ken. f.203.q.29. ren daer nae Doopen.
 Onchristenen comen de God- f.567.q.58.
 salicheydt niet handthauen. Sudt Verbondt waeromme
f.424.q.2. nieuwgeheeten. f.303.q.53.
 Onderscheydt der persoonen Ouerheydt Ampt wat het
 inden Soddelicken wesen. 3p. f.386.q.26.
f.106.q.1. Ouerheydt van Noe tijden
 Onderscheydt tusschen A- gheweest. 415.q.3.
 dams verderf/ende Christi wel- f.218.q.9.
 daect. Ouerheydt den Kercken des
f.269. nieuwen Testaments beloest.
 Soz sake waerom men de We f.432.q.6.423.q.14.
 derdoopers vzaecht. Ouerheydt Ampt van Christo
f.269. beuesticht. f.415.q.3.
 Opstandinghe des vleesch. Ouerheydt kan een Christen
 Ioan. 5. vers. 28. crachtich be- zijn. f.392.ende 396.
 wesen. f.478.q.8.
 Opstandinghe hoe die ghe- Ouerheydt Ampt kan alleen
 schien sal. f.471.q.45. vanden Christenen bedient we-
den.

Register.

- den, fol. 423. vande Erffonde. fol. 199. q. 23.
- Q**
- Querheydt Ampt/met exem-
pelen des nieuwen Testaments be-
uesticht. fol. 425.
- Querheydt Ampt nieman-
den gheboden te verlaten. fol. 426. q. 2.
- Querheydt Ampt is om We-
duwen ende Weesen te bescher-
men. fol. 428.
- Doet elck in zijn beroepinghe
blijuen. fol. 429.
- Querheydt Ampt/verplicht
de Christenen tot ghehoorzaam-
heydt. fol. 429.
- Querheyt moet een Lidmaet
der Ghemeynten Christi zijn. fol. 424. q. 11.
- Querheydt Ampt/waerom
me het van gheenen onchriste-
nen bedient can werden. fol. 424. q. 2.
- Querheydt die Christen zijn
werden oock veruolcht. fol. 435. q. 6.
- Querheydt zijn/ende demoe-
dich/zijn gheen stridighe din-
ghen. fol. 404. q. 21.
- Querlandtsche Wederdoo-
pers verdoenmen de Nederlant-
sche. fol. 156. q. 7.
- Querlandtsche Wederdoo-
pers/stemmen met de Neder-
lantche inden Art. vander Erf-
sonde. fol. 194. q. 23.
- Querlandtsche Wederdoo-
pers verdoenmen de beken-
tenisse Thome des Druckers
- P**
- Pandt ende Woecker verclaert
fol. 449. q. 12.
- Paulus heeft die van Thes-
salonica beeedicht. fol. 360. q. 2.
- Paulus is een sondaer nae de
bekeeringhe. fol. 213. q. 7.
- Paulus heeft voor de Quer-
heyt/recht ghegheuen ende ghe-
nomen. fol. 415. q. 3.
- Persoon dat woordteken.
fol. 88. q. 15.
- Prophetischer Schrift vol-
coemmenheydt/ aengaende den
Christelicken wandel/ met vier
Argumenten bewesen. fol. 82. q. 23.
- Propheten hebben den tijt der
toecoemste Christi ondersocht.
fol. 297.
- Propheten beschrijven ghee-
stelicke dinghen/door Aertsche.
fol. 406. q. 23.
- R**
- Racha dat woordteken.
fol. 331. q. 8.
- Rannichs bekentenisse vande
Opstandinghe. fol. 470.
- Rauf is den Claus Simmerer
ende den Rannich. contrarie.
fol. 469.
- Rauf teghen hem seluen inde
Opstandinghe. fol. 476
recht

Register.

Recht/onrecht/contrarie din-
ghen. fol. 228.
Rechtueerdichmakinge dat
Woorz. fol. 459.
Recapitulatio. fol. 613. q. 11
Rechtueerdichmakinge bewe-
sen. fol. 460. q. 13.

S

Sabbath/hoe door Christum
wechghenomen. fol. 187.
Sacramenten Waerheyt / is
Christus. fol. 270.
Alle Sacramenten inder sub-
stantie eenerley. fol. 271. q. 56
Sacramenten des ouden Testa-
ments bediedinghe. fol. 589. q. 3.
Schriften vanden Christelic-
ken wandel. fol. 61. q. 3.
Schriften der wederdooperen
van het voorzocht der hellen.
fol. 72. q. 32.
Schriften aller Artÿckelen des
Gheloofs. fol. 79. q. 4
Schrift der Propheten ende Ap-
postelen/waer in een.
fol. 57. questie 29.
Scheydbryef byden godtsal-
ghen niet ghebruyckt.
fol. 26. quest. 36.
Seruetus vanden tijt der on-
wetenheyt. fol. 242.
Serueti dwalinghe vanden
Doop. fol. 522. q. 4.
Sonde door Christum wechge-
nomen. fol. 187.
Sondaers syn alle menschen.
fol. 232.

T

Testament dat woordken/wt
gheleyt. fol. 303. q. 53.
Testament ofte Verbont Go-
des. fol. 303. q. 53.
Testament Godes begrypt
vier stucken. fol. 310.
Testament/beduydt ooc de Wet
met haeren Priesterdom.
fol. 304. q. 53.
Testamenten hoe veel.
fol. 316. q. 8.
Thome des Druckers bekende
nisse/vande Erffsonde.
fol. 195. q. 19.
Thomas Drucker verdoemt
de Guerlandtsche Wederdoo-
peren. fol. 196. q. 19.
Thieboldt beueficht den vry-
en wille. fol. 245.
Thieboldt hemseluē contrarie.
fol. 78. q. 8.
Tijt der onwetenheyt der kin-
deren. fol. 242.
Tusschen dat Woordken.
fol. 167. q. 46. fol. 173. q. 67.
fol. 421. q. 14.

V

Verbont Godes/waerom-
me nieuwe ghenoemt.
fol. 317. q. 8.
Verbont Godes in vier stuc-
ken ghedeelt. fol. 310. q. 70
Verbont Godes van wien/
ende wanneer ghemaect.
fol. 510. q. 17.

Register.

- Verbonden Godes hoe vele** fol. 561. q. 31.
Werrÿssenisse des vleesch fol. 464.
Werrÿssenisse des vleesch versaken/ is den troost der Christenen int Cruyce versaken. fol. 473.
Wyandt haten oyt verbodē geveest. fol. 437.
Wyanden Godes salmen onderscheyden. f. 443.
Woozwaer is Christo eenen Eedt. f. 42.
Wyen wille. f. 429. 462.
 ende 511.
Waghe of het vleesch Christi wt der Substantien des h. Geest 37. f. 162. q. 25.
Wrede Christi geestelick. f. 256. q. 1.
Wsia dat woordēken. f. 105. q. 1.
Waerschoonwinghe den wederdooperen ghedaen. f. 610.
Wandel aller Christenen. f. 42. q. 1. en 221.
Wesentlick dat woordēken. f. 61. q. 3.
Wet ende Euangelium onderscheyden. f. 56. q. 29.
Wet der liefden eenerley int Oude ende nieuwe Testament. f. 62. q. 6.
Wet Godes wat die 37. f. 65. q. 21.
Wet is int nieuwe Testament gheweest. f. 66.
Wets ghehoorzaemheyt door Christum niet gheweert. f. 69.
Wet Godes eysch ewige ghehoorzaemheyt. f. 447.
Wederdooperie hoe menigerley en periculeus. f. 601. q. 46.
Wesen der neyginghe een onghehoordes woort. f. 224. q. 26.
Wederdoopers wat sy houdt van het oude Testament. f. 29. q. 2.
Wederdoopers bekennen den eersten Artÿckel. f. 46. q. 63.
Wederdoopers nemen wt het oude Testament wat hen dient/ het ander verwerpen sy. f. 74. q. 37.
Wederd. stellen den geest Godes des int Oude en nieu Testament hen seluen contrarie. f. 58. q. 30.
Wederdoopers bekennen dat alle Artÿckelen des Christelickē Seloofs/ wt den ouden Testamente/ connen bewesen werden. f. 36. q. 13. 15. 17. 52. 63.
Wederd. weten niet wat Wet ofte Euangelium 37. f. 64. q. 17. 67.
Wederdoopers meynen dat de Patrijarchen het Euangelium niet dadelÿck ghehadt hebben. f. 67. q. 22.
Wederdoopers meynen dat ter een voorbozcht der hellen gheweest 37. f. 71. q. 3. 24.
Wederdoopers mengen de Schriften van de Babylonische geestelickē gheuanckenisse ende verlossinge onder een. f. 73. q. 37.
Wederdoopers vermenghen ontschult ende onwetenheyt. f. 591. q. 16.
Wet

Register.

- Wederdooperē bekētenisse vā Christus wat hebbe ghenomen**
God. fol. 88. q. 16. **van Maria.** fol. 136. q. 67.
- Wederdoopers maken wt de Wederdoopers willē de syp-**
by Persoonen by Naemen. ginghe tot quaet inden kinderen
 fol. 92. q. 4. **voor gheen sonde bekennen.**
 fol. 282. q. 28. en 32.
- Wederdoopers willen de by**
Persoonen niet bekennen. fol.
 95. q. 16. en 18. **Wederd. bekētenisse van het**
wechnemen der Erffsonde. fol.
 188. q. 2. en 14. en 7. en 22.
- Wederdoopers willē niet vōt**
bekennen dat de v. Sheest niet
mensch gheworden zy. fol. 102. **Wederdooperē leere vande**
Erffsonde wat inconuenientē zy
met byngt fol. 185. ende.
 q. 45. en 52. **fol. 197. q. 21. fol. 228. q. 4.**
- Wederdoopers misbyuchen**
de Schrifte tegē de Dypuuldichz.
 fol. 112. q. 28. **Wederdooperē leere vande**
Salicheydt aller kinderen hoe
schadelich sy zij. fol. 197. q.
 21. fol. 199. q. 25. fol. 220. q. 6.
- Wederdoopers hebbē niet se-**
kers vande Menschwerdinghe
Christi. fol. 126. q. 37. fol. 136.
 q. 67. q. 55. **Wederdooperē bekētenisse**
vande Erffsonde. fol. 9. q. 2.
- Wederdoopers settē den grōt**
der salicheydt in twyfel.
 fol. 145. q. 43. **Wederdoopers besluyten wt**
het 5. Cap. totten Romeynen dat
Erffsonde geen sonde zy. fol. 198.
 q. 22.
- Wederdooperen leere vande**
Menschwerdinghe / wat incon-
uenienten sy met byngt. fol. 132
 q. 61. ende fol. 145. q. 43. **Wederdoopers den anderen**
in dese leere contrarie. fol.
 216. q. 7.
- Wederdoo. bekētenisse vā**
Menschwerdinge. fol. 138. q. 1. **Wederdoopers segghen dat**
ter geen sondaers meer ghebo-
ren werden. fol. 220. q. 5.
- Wederdoopers duyden het**
woordeken Zaet voor gellachte.
 fol. 141. q. 20. **Wederd. achten der turt-**
ken kinderen beter/dan Isaac dē
sonē Abrahams. fol. 220. q. 6.
- Wederdoopers achten onmo-**
dich yedt wat sekens vande
Menschwerddinghe Christ te
ghelouen. fol. 152. q. 53. **Wederdoopers weten niet**
van het woordeken wesentlick
 fol. 224. q. 25.
- Wederdoopers glose op Gen.**
 3. fol. 167. q. 56. en 59. **Wederdoopers weten niet ey-**
gentlick wat sonde zy. fol.
 230. q. 62.

Register.

- Wederdoopers** willē niet ken
 nen wat niet gerechticheyt is / dat
 dat ongerechtichz is. fol. 228. q. 52.
- Wederdoopers** schrijuen den
 volwassenen kinderen den vziē
 wille toe. fol. 34. q. 9.
- Wederdoopers** vermenghen
 der Christenen kinderen met de
 kinderen der Turcken. fol.
 242. q. 10.
- Wederdoopers** predickē daer
 van sy niet en weten. fol. 243.
 q. 12.
- Wederdoopers** wetē niet hoe
 langhe den tijt der onwetenheyt
 duert. fol. 244. q. 13.
- Wederdoopers** houdē de Pro-
 pheten voor gheen Vdimaecten
 des nieuwen Testaments. fol. 356.
- Wederdoopers** spreken der
 Turcken kinderen salich / ende
 Naen der Christenen kinderē het
 water af. fol. 311.
- Wederdoopers** houden dat
 Christus syne ende synes Va-
 ders Leere ghestrafte hebbe. fol. 439.
- Wederdooperē** willen Abza-
 ham ende den Suden / Christum
 inder daedt niet vergonnen. fol. 259. q. 5.
- Wederdooperē** gheuoelē van
 de Sudevaderen. fol. 263.
- Wederdoopers** meynen dat
 de Sude met den Christenen wel
 eenerley ghelooue hebben / maer
 niet eenerley woorz. fol. 265. q. 37.
- Wederb.** zijn oneens inder Su-
 de vaderē salicheyt. fol. 281. q. 5.
- Wederdoopers** wetē niet waer
 de Sude vaders bleuen zijn. fol. 293. q. 7.
- Wederdoopers** leere van het
 slapen der zielen / hoe schaedelick
 fol. 318. q. 13.
- Wederdoopers** meynē dat de
 Sude vaders tot op Christi toe-
 comste ergent verfloten zijn ghe-
 weest. fol. 71. q. 32.
- Wederdoopers** willen niet be-
 kennen of het Ampt der Suer-
 heydt goet ofte quaet zy. fol.
 394. q. 7.
- Wederb.** den anderen contra-
 rie. fol. 384. q. 21.
- Wederdoopers** connē niet ant-
 woorden op de bewijsredenē van
 der Suerheyt. fol. 398. q. 16.
- Wederd.** heeten het Ampt der
 Suerheyt bedienen / den Duyuel
 dienen. fol. 212. q. 2.
- Wederdooperē** danbaerheyt
 teghen de Suerheyt. fol. 433.
- Wederdoopers** schrijuen den
 Suerheyden loon toe. fol.
 430. q. 7.
- Wederdoopers** maken gheen
 onderscheydt tusschen Godes
 ende onse vyanden. fol. 443. q. 2.
- Wederdoopers** wat sy van Ten-
 turions ende Cornelij ghelooue
 houden. fol. 401. q. 18.
- Wederd.** gelijcken de Suerhs
 by een tuyn. fol. 420. q. 11.
- Wederdoopers** verdoemē de
 rech.

Register.

- rechten Sedt ende en weten niet
 wat den rechten Sedt 3p. f. 359. q. 1.
 Wt der Wederd. Argument
 wort besloten dat Abraham geē
 Christen 3p. fol. 404. q. 22.
 Wederdoopers leere/vā Sedt
 sweeren wat incouenienten daer
 wt rĳsen. fol. 356.
 Wederdoopers maken onder
 scheyt tusschen Sedtsweere ende
 ghetuyghen. f. 365.
 Wederdoopers bekenne dz de
 Kinderē der Christenen indē nie-
 wē Testamente ooc int verbont d
 ewiger genadē Godes zĳ fol. 71
 Wederdooperē beschryuinge
 vande Doop. fol. 508. q. 10.
 Wederdooperē meyninge vā
 het Verbont Godes. f. 510. q. 22
 Wederdoopers segghen dat
 Christus van het Verbont 3p.
 fol. 514.
 Wederd. deylen den Spruēke
 Petri Act. 2. fol. 519. q. 2
 Wederdoopers meynē dat het
 ghene dat vander Ghemeynten
 Godes int ghemeyne geheyscht
 wert/dat/dat selue van allen lidt
 maten int bysonder ghehyscht
 wert. fol. 525. q. 4.
 Wederdooperē is het water
 dierder/dan het bloet Jesu Chri-
 sti. fol. 529. q. 12.
 Wt der Wederdooperē argu-
 ment volgt dat de Kinderē onder
 den godtloosen ghetelt werden.
 fol. 529. q. 12.
 Wederdoopers maken gheen
 onderscheyt der kinderen.
 fol. 532. q. 26.
 Wederdoopers seggen dat de
 kinderen geen Vitmaten zĳn om
 dat Paulus aen hen niet geschre-
 uen heeft. fol. 546. q. 12.
 Wederdoopers seggen de Kin-
 deren salich maer niet heyllich.
 fol. 546. b. 12.
 Wederdoopers verloochenen
 dat de kinderen Vitmatē Christi
 zĳn. fol. 45. 6. q. 12.
 Wederdoopers verloochenen
 dat Christus der Kinderē Hoost
 3p. fol. 548. q. 29.
 Wederdooperē kindische be-
 slytreden. fol. 549. q. 31.
 Wederdoopers loochenen der
 kinderen wedergeboorte. fol.
 558. q. 15.
 Wederdoopers sette alle kin-
 deren int Verbont. fol. 561. q. 30.
 Wederdoopers bekennen het
 verbont der genadē ende der Sa-
 licheyt een tezyne. fol. 162. q. 37.
 Wederdoopers seggen dat de
 kinder Doop enen grouwel en-
 de wt den Duyuel 3p. fol. 576. q. 13
 Wederdoopers willen niet be-
 kennen/dat de Kinderē der Chri-
 stenen die salich werden/Christē
 zĳn. fol. 593. q. 27.
 Wederdoopers leere vande
 kinderen is sorgelick. fol. 594.
 Wederdoopers bekennen dat
 sy geen beuel hebben/des weder
 doops. fol. 600. q. 37.
 Wederdooperē doopen/wat
 T i h het

Register.

- het 37. fol. 604. q. 6.
 Wederdoop hoe oudt hy 37. fol. 606. b. 3.
 Wederdoopers segghen dat het nieuwe Testament den kinderen niet aengaet. fol. 549. q. 31.
 Wederdoopers leerē wat/daer van sy noch Wdoort noch Exempel hebben. fol. 500. q. 41.
 Wederdoopers noemen het echte vstant der Artijckelē des Christelicken Gheloofs curieuse dinghen. fol. 478. q. 8.
 Wederdoopers gebzupckē de Schrift gestummelt. fol. 480.
 Wederdoopers dichten den woordē wat toe. fol. 521. q. 4.
 Den Wederdooperen is het Wdoort en Predicatie een dinct. fol. 544. q. 9.
 Wederdoopers connen niet Ja seggen. fol. 547. q. 21.
 Wederdooperē ongeschichtheyt. fol. 558. q. 1.
 Wederdoopers dichten den woordē Pauli toe. fol. 239. q. 14.
 Wederdoopers settē dē woorden Godes toe. f. 65. fol. 113. q. 3.
 Wederd. bliuen byden Text met de Arianen. fol. 350. q. 20.
 Wederdoopers verkeeren dē Text. 353. q. 78.
 Wederdoopers doen metter Schrift wat sy willen. fol. 403. q. 21. fol. 360. q. 2.
 Wederdoopers maken dē Sone Godes hem seluen contrarie. fol. 374. q. 31.
 Wederdoopers waerom sy die ordeninghe der handelinge menghen. fol. 390. q. 48.
 Wederdoopers ghaen met onwaerheyt om. fol. 3. 99. q. 17.
 Wederdoopers wederleggen niet eene bewyfredē. fol. 4. 11. q. 2. fol. 153. q. 2.
 Wederdooperen eenuondicheyt. fol. 94. fol. 139. fol. 296. q. 21.
 Wederdooperē wtolucht. fol. 99. q. 27. fol. 129. fol. 222.
 Wederdoopers misbzupckē de woorden Pauli. 1. Coz. 8. fol. 112. q. 28.
 Wederdoopersche voorsichticheyt. fol. 128. q. 49.
 Wederdoopers wanneer sy n̄ andrwoorden connen / beuelent Gode. fol. 302. q. 50. fol. 140. q. 10. ende fol. 150. q. 45.
 Wederdoopers schamen hen harer bekentnisse. fol. 158. q. 13.
 Wederdoopers willē hen n̄ laten onderwisen. f. 160. q. 22.
 Wederdoopers verdoemen haren Veeraer Mathijs Cernaes. fol. 164. q. 39.
 Wederdoopers andrwoorden niet op de beschrijvinghe der Erfsonde. fol. 178. q. 10.
 Weddoopers verkeerē de woorden. fol. 215. q. 7. fol. 308.
 Weddoopers leggē de Schrift wt alst hen past. fol. 229. q. 53.
 Wederdoopers hebben geenē scke.

Register.

- fcheren gront harer leere. fol. 525. 528. ende 555.
 235. q. 75.
- Wederdoopers bekenne hare
 onwetenheyt. fol. 246. q. 19.
- Wederdoopers begeeren dat
 sy eenmael gheweygert hebben.
 fol. 249. q.
- Wederdoopers veranderē en-
 de vermengē de vragē. f. 257. q. 2
- Wederd. onder den anderen
 strijdich. fol. 265. q. 37 fol. 271. q. 51
- Wederdoopers gaen met on-
 waerheyt om. fol. 282. q. 5.
- Wederdoopers connen noch
 Ja noch Neen seggen. fol. 295.
- Wederdoopers worden vande
 Cuervorstē berispt in hare beken-
 tenisse ende het woort Persoon.
 fol. 615.
- Wederdoopers zijn onbestan-
 dich ende hen seluen contrarie.
 fol. 34. 41. 46. 70. 280. 301. 384. 476.
- Wederdooperē leere vanden
 Doop watter wt volcht. fol.
 6. 01. q. 46.
- Wederdooperē Nachtmael.
 fol. 609. q. 5.
- Wederdooperē gevoelen van
 het wederdalen Christi ter hellē.
 fol. 637. q. 131.
- Wederdoopers werden ghe-
 waerschout. 610. q. 5
- Wyse om de Schrift wt te leg-
 ghen. fol. 408. q. 25.
- Woecker en Pandt nemē. 449
- Woecker ende heerlick gewin
 onderscheyden. fol. 452.
- Wrake altijt verboden. fol.
 325. fol. 374.
- Wettelike wrake altijt gebo-
 den. fol. 373. 374. en fol. 381.
- Wrake waerom zy den Apos-
 telen niet toecoeme. fol. 385

Eynde des eersten
Registers.

Het tweede Register der plaetsen des Ouden ende Nieuwen Testaments/die in des sen Boeck verclaert werden.

Wt Deuteronomio.		Wt den Brief tot den Romeynen.	
Deut. 18. 17.	fol. 323. q. 17.	Rom. 4. 12.	fol. 462.
Wt Esaia.		Rom. 5. 12.	fol. 180. en 209.
Esaï 53.	fol. 176. q. 1.	Rom. 5. 19.	fol. 186. q. 37. 209.
Wt Joele.		ende 13.	
Joel. 2. v. 15.	fol. 533. q. 27	Rom. 7. 14.	fol. 213. q. 7.
Wt Matheo.		Wt den eersten Brief tot den Cozinthen.	
Math. 5. v. 21.	fol. 320. q. 13.	1. Coz. 15. vers 4. 12. 13. 20. tot	
Math. 5. 27.	fol. 336.	het 28.	fol. 480. q. 13.
Math. 5. 31.	fol. 336.	1. Coz. 15. v. 52. 53.	fol. 482.
Math. 5. 33.	fol. 340.	q. 13.	
Math. 5. 38.	fol. 372.	Epheseren.	
Math. 5. 43.	fol. 437.	Ephe. 2.	fol. 183. en 185.
Math. 23. 2.	fol. 30. q. 3.	Philippensen.	
Math. 28. 19.	fol. 520. q. 2.	Phil. 2. 6.	fol. 175. q. 61.
Wt Marco.		Phil. 3. 21 en 51.	fol. 482. q. 13.
Mar. 16. 15.	fol. 567. q. 58.	Collossensen.	
Wt Luca.		Collos. 2. 11.	fol. 586. q. 1.
Luc. 22. 35.	fol. 400. en 497.	Hebreen.	
Wt Joanne.		Heb. 4. 16.	fol. 132. q. 60.
Joannis 1. v. 29.	fol. 187.	Heb. 11. 12.	fol. 286. 287. 288.
Joan. 5. 28. 29.	fol. 478.	1. Petri.	
Joan. 12. 24. en 49.	fol. 482.	1. Pet. 1. 9.	fol. 279.
Wt de Wercken der Apostelen.		1. Pet. 3. 19.	fol. 637. q. 131.
Acto. 2. 39.	fol. 519. q. 2.	Jacobi.	
Acto. 8. 33.	fol. 176. q. 1.	Jaco. 1. 14.	fol. 183.

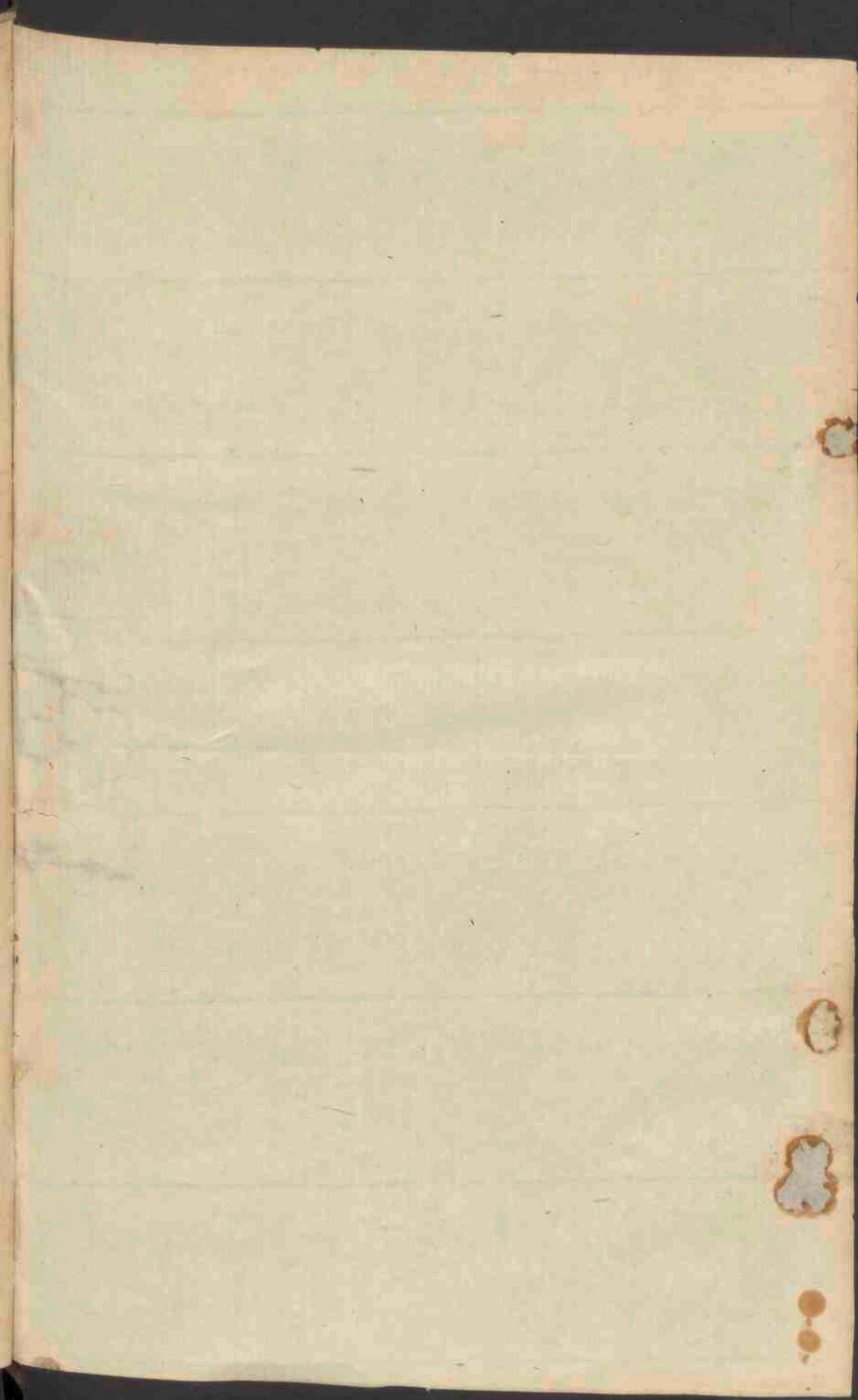
**Eynde deses
Boecks.**

A 978135

Einige wichtige Stellen
des Buches

1. Einleitung	1-10
2. Die Entstehung der Sprache	11-25
3. Die Entwicklung der Sprache	26-45
4. Die Grammatik der Sprache	46-65
5. Die Semantik der Sprache	66-85
6. Die Pragmatik der Sprache	86-105
7. Die Sociolinguistik	106-125
8. Die Psycholinguistik	126-145
9. Die Neurolinguistik	146-165
10. Die Erwerbslinguistik	166-185
11. Die Zweitspracherwerb	186-205
12. Die Sprachstörungen	206-225
13. Die Sprachtherapie	226-245
14. Die Sprachdidaktik	246-265
15. Die Fremdspracherwerb	266-285
16. Die Sprachwissenschaft	286-305
17. Die Sprachphilosophie	306-325
18. Die Sprachgeschichte	326-345
19. Die Sprachtypologie	346-365
20. Die Sprachfamilien	366-385
21. Die Sprachkontakt	386-405
22. Die Sprachmigration	406-425
23. Die Sprachkontaktlinguistik	426-445
24. Die Sprachkontakttheorie	446-465
25. Die Sprachkontaktpraxis	466-485
26. Die Sprachkontaktforschung	486-505
27. Die Sprachkontaktprobleme	506-525
28. Die Sprachkontaktlösungen	526-545
29. Die Sprachkontaktforschung	546-565
30. Die Sprachkontaktforschung	566-585
31. Die Sprachkontaktforschung	586-605
32. Die Sprachkontaktforschung	606-625
33. Die Sprachkontaktforschung	626-645
34. Die Sprachkontaktforschung	646-665
35. Die Sprachkontaktforschung	666-685
36. Die Sprachkontaktforschung	686-705
37. Die Sprachkontaktforschung	706-725
38. Die Sprachkontaktforschung	726-745
39. Die Sprachkontaktforschung	746-765
40. Die Sprachkontaktforschung	766-785
41. Die Sprachkontaktforschung	786-805
42. Die Sprachkontaktforschung	806-825
43. Die Sprachkontaktforschung	826-845
44. Die Sprachkontaktforschung	846-865
45. Die Sprachkontaktforschung	866-885
46. Die Sprachkontaktforschung	886-905
47. Die Sprachkontaktforschung	906-925
48. Die Sprachkontaktforschung	926-945
49. Die Sprachkontaktforschung	946-965
50. Die Sprachkontaktforschung	966-985
51. Die Sprachkontaktforschung	986-1005

Einige wichtige Stellen
des Buches

lignone gatt B v p 100

1025

